

B. 2876

19. a. 8. 19.

BLASII à BENJUMEA
O P E R A
PHILOSOPHICA.

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16

REAL

COMMENTARII
IN OCTO
PHYSICORUM
ARISTOTELIS LIBROS.

Ad mentem Doctoris Subtilis JOANNIS DUNS SCOTI,
Theologorum facile Principis.

AUTHORE R. A. P. FR.

BLASIO BENJUMEA,

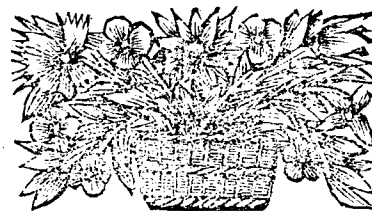
Ordinis Minorum Bæthicæ Provinciæ Lectore Jubilato, Sanctæ Inquisitionis
Censore: dictæ Provinciæ quondam Provinciali Ministro, Exdiffinitore
Generali, Ordinis, suæque Provinciæ perpetuo Patre.

Ad observantissimam honorabilemque Andalusicam Provinciæ, suam semper in

Christo matrem dilectam.

Avo del Sr. Archangel de Sevilla

año

de 1750 =

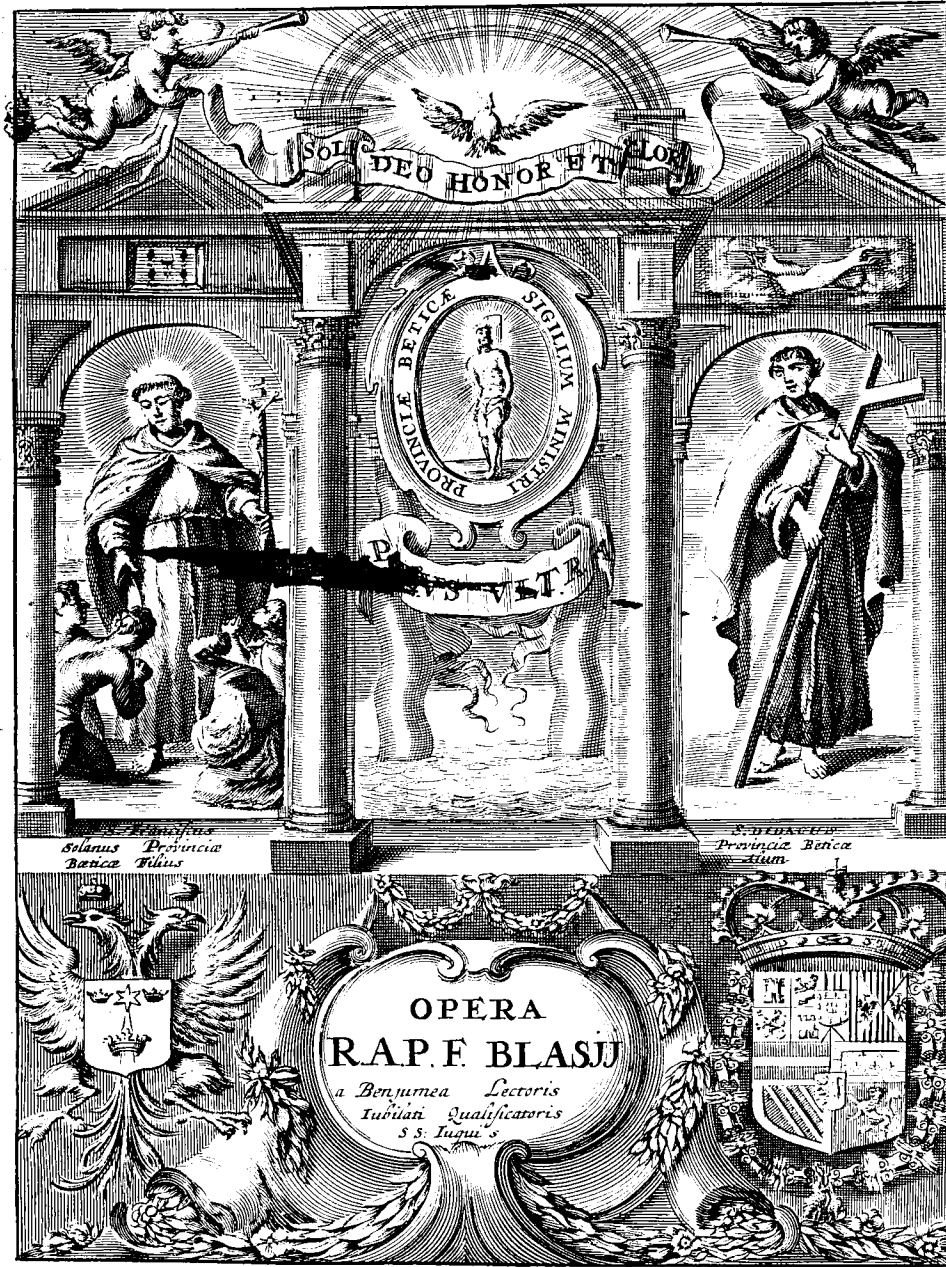
LUGDUNI BATAVORUM,
Apud THOMAM LOPEZ DE HARO. cLo lo c LXXVII.

Y se vende en Sevilla en la Calle de Genova.

17767891

Supp del P. Archangel

~~Alonso de Arce~~
~~Alonso de Arce~~
~~Alonso de Arce~~

S. Hieronymus
Solanus Provincia
Berica Filius

S. Barbara
Provincia Berica
Aium

OPERA
R. A. P. F. BLASII

a Bonumea Lictoris
Tubiani Qualificatoris
S. S. Iugui's

A U T H O R I S
EPISTOLA DEDICATORIA.

*Religiosissimæ, ac Sapientissimæ Minoriadum Bæthicæ Pro-
 vinciæ ac Provinciæ Principi, ejus proclivis filius
 F. BLASIUS de BENJUMEA
 felicitatem exoptat.*

Abuntur ad fretum naturali pondere flumina; ut quod mirificè per terræ latebras guttatim biberant, hoc ipsum affatim ipsi impendant. (1.) Sic ille ego, qui quondam (sacra mea parens grataque semper Provincia) rivulus exiguus ex tuis visceribus procreatus, quod à te quasi parvulus suxi; ad te pondere gratitudinis labitur. Sed proh dolor! Tu semper chara mihi mater: ingratus ego, non semper filii debitum solvi. A tuis (inquam) accepi mammis rudimenta Virtutum; ex te ab incunabulis pabula sacra sumpsi: per te Mundum deserens, ejusque retia rumpens, apertis oculis cœlum aspicere cœpi. Inprimis tuo Astapensi recollectionis inclusus atrio, (velut proprius dicam viridario) quem Sanctitatis odorem meo olfactui non propinasti? (2.) Ibi demum Religionis Votis me alligatum esse fecisti. O utinam ibi incolam per multa sæcula forem! Ab hinc velut sublimis Aquila ad altiora me protrahens, juxta sapientiæ Solem lumina mea examinare contendis. Siftis me ergo Laurerano Collegio: (3.) Quo primum liberalibus disciplinis, Dialecticisque præceptis imbutum ad sacratiores scientias me disponebas idoneum. Profeci paululum: gloria tua est: quis vero (modo te non despiciat) à te non didicit, ut alios possit abunde docere? Fælix ille, qui à te in disciplinam assumitur, & in tuis

(1.) Ad locum unde exeunt flumina, revertuntur, ut iterum fluant. Ecclesiast. c. 1. n. 7.

(2.) Astapea quædam Villa est, quæ Hispanice vocatur E-Repas, Diocesis Hispanis, patria Authoris Patria.

(3.) Facet hoc Collegium in ore ab Hispani distans quasi tria millia: Drupa de Leyto sacris in quo recollecti sunt hujus Bæthicæ Provinciæ literis vacanti.

atriis commoratur. (4.) Igitur ad sacram audiendam Theologiam me in tuo Hispalitano Doctoris Seraphici Divi Bonaventuræ Collegio materno amore recepisti. Quam cumulata charismata ibi mihi grata es impartita, non sunt facilia dictu. Illic namque, ultra scripturam sacram, Theologaliaque dogmata, perfectionis apices, urbanitatis regulas religiosamque politicam ex perenni fonte Doctoris Seraphici exhaustam, accuratè monstrasti. O utinam aliquid ex præclara tua doctrina meo semper pectori impressum cernerem! Hucusque ut discipulus tua peragravi Collegia. Accessit tandem maturior ætas: & ut expers mater parum de filii confisa talentis, antequam suggestus ascenderem; utrum idoneum, experiri voluisti. Sed materius amor impatiens perperam ferebat temporis pretiosum inaniter labi. Quapropter (nescio quo ore munera tanta recolo) post Physicam expositionem, Commentariosque Aristotelicos; iterum ad Venturinum lycæum gressus dirigere jubes: ubi meæ tenuitatis, imbecillisque ingenii oblita, ad sententiarum libros Doctoris Subtilis exponendos, me cogis, inibi multos per dies primariam regentem Cathedram. Ingenuitate fateor, quod si elatio expediret, in nullo extollerer, quam in Minerva tanta me contemplari Magistrum. Et merito: ut omnibus namque notissimum est, in cuncto Minorum Ordine, prout ad Hispanos spectat, autoritate Pontificia erectum, unicum est, & simile non habet hoc de propaganda fide insignie Collegium. Ast quasi hæc parva essent, mihi majora addidisti; jam in prædicto Collegio conclamatum Rectorem: jam in magno illo (non modo Provinciæ, verum & totius Religionis maximo) Hispalensi Conventu (ita loquor, nam sic omnes testantur) supra vires meas in Guardianum electum; omnes tuos, demum, limites Provincialatus Ministerio me ambire fecisti. Et ut uno proferam verbo, nil in me est, quod à te liberaliter non acceperim; & nil in te emicat quod alias Provincias ad æmulationem non provocet. Si de Regulari tua observantia, Monastica austeritate, recollectione eremitica sermonem instituum; incipiam fortè, sed non

inve-

inveniam tuis laudibus metam. Quid ergo si de tuis litteris velim laureata encomia recensere? Alieni dicant, fama loquatur. Unum tamen non desinam audacter proferre, nempe: quod in lato climate, situatione fœcunda, ingeniorum acumine, institutisque præclaris cum nulla pateris Provincia conferri: nam quæ plures nobilitant, in te una congesta videntur. (5.) Tu ergo moribus, litteris, sanctitateque fœcunda non tantum cælesti Regi, verum & terreno alacris deservire contendis. Tu enim fidei zelo flagrans, Catholicisque Hispaniarum Regibus fideliter obsequens, in Indorum plagas, ad imitationem priorum, non paucos misisti fratres; qui ita Dominicam Vineam in illo novo Orbe excoluerunt: ut merito ab omnibus uno ore novi Regni vocitentur Apostoli: de quorum numero plures alios mittere hucusque non deseris: ut per te non tantum Catholica amplificetur Ecclesia, verum etiam Hispaniarum Regnum longe, lateque diffusum Orbis spatia repleat. (6.) Nec contemnendum judico famulatum, quem filii tui nostro Catholico Regi impendunt: siquidem præsidia omnia, quæ in oris Oceani Maurorum Africæ furibundum impetum comprimunt, non nisi à tuis fratribus, ex decreto Regio, in Divino ministerio inserviuntur. Et aliquando accidit, ut celeberrima illa Gaditana Civitate ab Anglis obsidione compressa, & militum penuria laborante; non modo à fratribus in Castra alimonia ram Divina, quam humana asportabantur, verum etiam præcinctis lumbis manibus ad arma datis, mœnia coronabant.

Parce mihi Mater: certus sum enim meis non indigere præconiis; sed pluribus titulis ad tuas proferendas laudes coardor: Divinitus namque nobis præcipitur Parentibus honorem præbere: quanto magis tu, quæ spiritualis mater existis, ab isto filiolo exaltationem exposcis? sed quid? Gloria tua in ore hominum sistit? Apage. Non enim humanum testimonium inspicitur, ubi Divinum suffulsit. (7.) Prætereò plurimos è tuis cœnobiis viros, qui præclara sanctitatis fama è vira discesserunt; ut jam, Deo volente, cum de tuis gestis specialiter, summatimque pertractetur, omnibus no-

tum

(5.) *Cur-
sta siquidem
undeferens ac-
cipiat huma-
nitas in te ge-
minata sedi-
mus; Patri-
genus, insti-
tuta præclaras;
quorum si nu-
num nobili-
tatem com-
plet, in recol-
lecta plus fa-
cient. Cassio-
dorus l. 1. c. 42.*

(6.) *Wz-
ding. t. 8.
Ann. ad ann.
1523. n. 28.
In prædictis
omnibus, que
ad Maris O-
ceani Ora Be-
thica spe-
tant, hujus
Provinciae
fratres Capel-
lani Regii vo-
cantur, &
Regio stipen-
dio Conventus
illi perfrun-
tur.*

(7.) *Ev-
prestantia non
sunt ultimo-
nia huma-
na, cum præ-
dant Divina.
S. Cyprian.
lib. 2. Epist. 9.*

FACULTAS ORDINIS.

Fr. FRANCISCUS MARIA RHINI de Policio ~~nostrae~~ *nostrae* ordinis fratrum Minorum Seraphici P. N.

S. FRANCISCI Minister Generalis, & Servus,

Dilecto nobis plurimum R. P. Fr. BLASIO de BENJUMEA, lectori Iubilato, Sanctae Inquisitionis Qualificatori Provinciae nostrae Baethicae, Patri, & exdiffinitori Generali Ordinis, salutem in Domino sempiternam.

CUM, sicut accepimus, Opus Philosophicum à V. R. Paternitate elaboratum fuerit, & illud Typis mandare cupiat; votis tuis Paternae annuentes, tenore praesentium cum merito salutaris obedientiae facultatem tibi facimus, quatenus praevius examine, & approbatione ejusdem Cursus Philosophici faciendis à P. P. N. Joanne Suarez lectore Jubilato, & Guardiano nostri Conventus Hispalensis, Fr. Francisco de Guzman lectore Jubilato, & Diffinitore Provinciae nostrae Baethicae, & P. F. Joanne del Olmo etiam Jubilato Lectore, & simul ejusdem Provinciae Diffinitore, praelo dare possis, servatis servandis juxta decreta Sacri Concilii Tridentini, & Regias Sanctiones, nostrique Ordinis Constitutiones. Vale nostri in tuis Orationibus memor. Datis in Conventu nostro Sancti Francisci Matritensi die 21. Februarii anni D. 1673.

Fr. FRANCISCUS MARIA RHINI
de Policio Minister Generalis.

de mandato sua Reverendissima Paternitatis.

Fr. ANTONIUS de LESSADA
ENRIQUEZ. Secret. Gen. Ordinis.

Censura

tum fiet. Solum in medium afferam stuporem illum, humilitatisque exemplum S. Didacum laicum Confessorem; qui tuis nutritus Virtutibus, ad Catholicam Ecclesiam lustrandam Canonizatam Sanctitatem promeruit. Insuper Indorum illum Apostolum, Regnique Peruani Generalem Patrum Beatum Franciscum Solanum ex tuis visceribus procreatum: ut non modo hunc Orientalem plagam, verum etiam Occidentalia Climata à tuis alumni rutilantia nitescant; & à solis ortu usque ad occasum filii tui te laudabilem reddant: ut meritò ad te transferam, quod Divino extat oraculo: dedi te in lucem gentium, ut sis salus Domini usque ad extremum terræ. Tibi ergo, generosa propago, opusculum hoc meum venerabundus facro. Audacia est: sed non me pudet ubi alii aurum offerunt, lapillum hunc injicere: nam quod operis entitas inficit, totum amoris ardor venustat. (8.) Tu quam me scribendi facultatem tribuisti, calamum manusi adaptasti; sed non potuisti genium proprium evellere. (9.) Magnificisti scripta mea aliquando: vulgaris rumor hoc fecit, non vero substantia operis. Commendo gratiam; sed temperatur lætitia: quod non opus, sed sis sequuta opinionem. (10.) Donum ergo hoc parvulum est; sed si tibi placet, benigneque recipias, ex quo ad tuas pervenerit manus, exurget in altum: (11.) Igitur, pia Mater, quidquid sit de hoc munere, fiducialiter ad tuos provolvor pedes, ibique munusculum hoc appono: sciens quod licet ego nequam sim filius; tu nunquam ut vera Mater es perpeffa me habere repulsum. Humile istud obsequium non dedigneris admittere; sed fac, ut improbus iste tui servuli labor cedat in Dei laudem, & gloriam, tuique nominis excellentiam. Vale

Percelebris Wandalica Provincia Commendatissimaque mea Sacra Parens,

Osculatur tuos, & omnium singillatim pedes tuos humillimus, haud dignusque filius

Fr. BLASIUS de BENJUMEA.

S. Didacum
& B. Franciscum
ex alma Baethica
Provincia filii.
Epist. 49. 6.
(8.) Cum
tibi diceret
Provinciae
cunctis meritum
laudum praecursum
quasi arcum
erigant triumphalem:
ego Vir plebeus
fiducialiter
filii tui
cuique librum
hunc ad honorem
tuum vel
lapillum
in acropro-
canoniam tuam
conjeci;
sciens quia
sicut non habet
unde placeat
ex venustate,
sic ex devotione
scribentis non
potest displicere.
J. Bern. Ser-
vilius Prolog.
Palicrat.
(9.) Scribam ego quod
vis, sed meo
more. Sen. ep.
39.
(10.) Gaudendo
quidem de gratia,
sed temperate
fateor pro tanto
favore letitiam,
quod eundem mihi
favorem non
opus, sed opinio
acquirevit.
D. Bern. Epist. 19.
(11.) Patres
sunt qui
dicunt: sed si
illa animus
bene exceperit,
consalescunt.
& ex-
ferunt D. Bern. Epist.
11.

Censura R. A. P. Fratris Ioannis Suarez Sacrae Theologiae Lectoris Iubilati & Baethicae Provinciae ordinis Seraphici S. P. N. Francisci Patris, & R. R. P. P. Fratris Francisci de Guzman, & Fratris Ioannis del Olmo, qui Lectores Iubilati. & dictae Provinciae actuales diffinitores sunt, super istis in Physicam commentariis secundum Doctoris Subtilis mirabilem doctrinam.

DE mandato, & commissione Reverendissimi Patris nostri fratris Francisci Maria Rhini de Policio, ~~nostrae~~ Minorum ordinis S. P. N. S. Francisci Ministri Generalis, nos, qui Censuram subscribimus istam, sedula voluptate perlegimus, & attentè examinavimus Commentaria valde Subtilia in octo Physicorum libros Aristotelis plenè eruditione composita à R. A. P. Fratre Blasio à Benjumea Sacrae Theologiae Lectore Iubilato, Sanctae Inquisitionis Qualificatore Seraphicae Provinciae Baethicae, Patre perpetuo, nec non ~~nostrae~~ ordinis Franciscani Patre, sicut olim diffinitore generali. In quibus Scoticae doctrinae viget cum novitate veritas, & cum veritate ingenii Auctoris subtilitas fulget. Cur & Auctor opus, & opus, ut legenti patebit, semper laudabit Auctorem. Nihil in hoc Commentariorum physicalium opere fidei Catholicae dissonum, nil à Christianis moribus devium reperitur. Quapropter haec Commentaria luce publica digna esse, ut Peripatetica doctrina clarior appareat, & studentium utilitas vigeat, & Seraphici ordinis honor splendeat magis, & Subtilis Magistri doctrina plus eniteat, iudicamus, ita censemus in hoc Hispalensi cœnobio Seraphico Patri nostro Sancto Francisco Sacro sacramento. Die 20. Decembris. Anno à Christi Domini nativitate 1673.

FR. JOANNES SUAREZ.

FR. FRANCISCUS DE GUSMAN.

FR. JOANNES DEL OLMO.

Censura R. A. P. Josephi de Leiva Societatis Iesu in Celeberrimo Hispalensi Collegio Divo Hermenegildo Rezi, & Martyri sacro, sacrae Theologiae publici professoris.

Philosophia Reverendissimi P. F. Blasii de Benjumea Sanctae fidei Tribunalis Censoris, Ordinis S. Francisci Generatis Diffinitoris, & huius Provinciae

Provinciae Baethicae Patris perpetui, per illustrissimum Principem Archiepiscopum Hispalensem D. D. Ambrosium Ignatium Spinolam & Guzman mihi commissa, nil sanæ doctrinae, vel bonis moribus continet contrarium, sed multa solida, & accita ad mentem Subtilis Doctoris Scoti apposita: quare nemo est, qui eam inoffenso pede non valeat percurrere. Hispali in Collegio Sancti Hermenegildi Societatis Iesu, die 29. Decemb. An. 1674.

JOSEPHUS DE LEIVA.

LICENCIA DEL ORDINARIO.

D. Ambrosio Ygnacio Spinola y Guzman por la gracia de Dios, y de la santa sede Apostolica Arsobispo de Sevilla, del Consejo de su Magestad &c.

Damos licencia por lo que anos toca para que se pueda ymprimir un libro intitulado Commentaria in octo libros Physicorum Aristotelis. Compuesto por el M. R. P. F. Blasius de Benjumea, Lector Iubilado Calificador del Santo Officio Diffinidor General de la Orden de San Francisco, y Padre de esta Provincia de Andalucia; sin que por ello yn cuerra en pena alguna; atento ala Censura y aprobacion del Padre Joseph de Leiba, de la Compania de Iesus, Cathedratico de Theologia en el Collegio de San Hermenegildo de esta dicha Ciudad. Dada en Sevilla à 20. de Febrero de mil, seiscientos y setenta y cinco años.

AMBROSIO YGNACIO

Arsobispo de Sevilla,

Por mandato del Arsobispo mi Señor

FRANCISCO FERNANDES.

AUTHO-

AUTHORIS

A D

LECTOREM PRÆLUDIUM.

(1.) *Infirmitas id quod ex illa timore, nec timore non aliqua reprehensione ir. Italian. P. in prolog.*
Amicorum, discipulorumque Votis annuens (studiose Lector) potius quam flagrans desiderio scribendi, in lucem prodeunt opuscula hæc mea Philosophica. Ingenue fateor, arduum esse, hisce temporibus aliquem propalare tractatum: cum vix aliquis, (imo nullus) à reprehensione liber videatur. (1.) Et sic hæc garrula quosque scriptores invadit, nescio qua fronte tenues has lucubrationes tuis responam manibus? sed testor iterum, in meis non esse ut Typis mandentur: promisi semel, solvo debitum; namq; Hispanus sum, ex promissione factus sum debitor: & nulla est major anxietas, quam semper esse debito obnoxium. (2.) Leniret forsitan mei animi angustias, si id, quod in scriptis est humile, sublimaret scribentis autoritas: nostra enim tempestate non tam substantia operis, quam persona dictitans respicitur. (3.) Sed nec hæc mihi fiducia superest, semper enim me ipsum novi, & nil laudabile reperi. Sed quid demoror? Nunquam seminaret agricola, si observaret ventum, nec meteret fructus, si nubes pertimesceret. (4.) Eia ergo mens mea, timor omnis abigatur: unum quippe scio, quod aut amicus plaudit, aut inimicus reprehendit: si inimicus irrupit, utique sustinebo: si amicus errat, leniter temperabo, & si docet, auditione dignus censeatur. (5.) Non tamen desinam aliqua tibi commonere, mi Lector; in primis scias, labores istos eadem prorsus veste, qua in Gymnasio teneris Scholasticis dictans, ex ore meo prodierunt, ipsissima methodo nulla castigatione præmissa iterum ad lumen exeunt. Non me latet, aliud esse inter domesticos parietes legere, & aliud ad publicam palestram scribere; ad hoc namque stilus altior exigitur, sciorque loquela postulatur. Ita

(1.) *Infirmitas id quod ex illa timore, nec timore non aliqua reprehensione ir. Italian. P. in prolog.*
 (2.) *Semper debere anxietas est fratres, semper triste sensus vinculis alligari. Chrysost. ser. 88.*
 (3.) *Timor imbecillitas iudicia habet temporis; ut hic, qui legunt, non tam considerent quid legant, quem cuius legant. S. Paulus. Epist. 4.*
 (4.) *Qui ubi vult ventum, non seminaret, & qui considerat nubes, nunquam metet. Eccles. c. 4.*
 (5.) *Et enim aut inimicus reprehensus est, aut amicus: si inimicus insultat, ferendus est; amicus autem si errat docendus, si docet audientibus. D. Aug. lib. 2. de Trinit.*

fane sentio, & sic facere attentaveram; sed Deus aliud decrevit, sic me plagis, infirmitatibusque verberando, ut vix è lectulo caput levare possim. Et equidem quantus labor, defatigatio curaque, & vigilia hoc in ministerio expendatur, solus expertus sapiet. Ast cum veterana Rebecca proferam: in me sit ista maledictio, ut dilectis filiis complaceam. (6.) Nonnullos etiam errores ab incauta codicum translatione exortos, invenies; sed ni fallor, veniales ipsos reputo apud prudentes viros, nam materialis est error, non autem reprehensibile crimen. (7.) De mendis autem, quæ ad Typographos pertinent, mentionem haud facio; nam facilius iudico Herculi clavam, Jovi fulmen, Homero versum, quam à Typographis errata tollere. Si vero in substantia operis (si qua est) aliquid minus utile, arrogans aliquid, vel sine cautione prolatum aderit; ad tuos, & omnium provolutus pedes, veniam suppliciter oro. De eo autem quod laude dignum repereris, non nobis, Lector, sed Deo gratias repende. Vale.

(6.) *Ita maledictio filii, tantum audi vocem meam. Genes. 27. n. 13.*
 (7.) *Simplex translatio habere potest errorem, non crimen. D. Hier. Epist. 101.*

FR. BLASIUS de BENJUMEA.

INDEX

100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

I N D E X D I S T I N C T I O N U M, Q U Æ S T I O N U M

E T A R T I C U L O R U M.

Distinctio unica Procemialis Philosophiæ pag. I.

Quæst. I.	 Uodnam sit objectum formale, materiale, & adæquatam Philosophiæ?	2	piorum corporis naturalis in communi. <i>ibid.</i>
Art. I.	Ubi aliqua præmittuntur ad enucleationem quaesiti necessaria.	<i>ibid.</i>	Art. I. Varia principii acceptiones explicantur.
Art. II.	Varia Adversariorum placita referuntur, & simul refelluntur.	4	22
Art. III.	In quo vera Doct. Nost. Subtilis sententia adaperitur, & ejus mens, ut nota firma conclusio probetur.	7	Art. II. Alique sententiæ circa naturam, & quidditatem principiorum referuntur & refelluntur.
	Argumentis Contrariorum sit satis.	9	24
Quæst. II.	De habitu Physicæ secundum se considerato.	18	Art. III. Ubi primi Articuli quaesito sit satis, & quidditas principiorum Corporis naturalis elucidatur.
Art. I.	Utrum Philosophiæ naturalis sit scientia.	<i>ibid.</i>	28
Art. II.	Utrum Philosophiæ sit scientia practica vel speculativa.	19	Argumenta contra dicta.
Art. III.	Utrum Physicæ sit una unitate numerica, specifica seu generica.	20	30
	Liber primus Physicorum.	22	Quæst. II. Quotnam sint corporis naturalis principia, tam in fieri, quam in facto esse? 34
Dist. I.	In primum librum Physicorum, in qua de principiis corporis naturalis in communi disputatur.	<i>ibid.</i>	Art. I. Ubi aliqua pro clariori intelligentia prænotantur.
Quæst. I.	De natura, & quidditate principiorum corporis naturalis in communi. <i>ibid.</i>		<i>ibid.</i>
			Art. II. Ubi vera mens Scoti de numero principiorum corporis naturalis tam in fieri, quam in facto esse adaperitur.
			35
			Argumenta contra dicta.
			40
			Art. III. Utrum cujuslibet transmutationis naturalis principia sint contraria?
			47
			Argumenta contra dicta.
			51
			Dist. II. De primo, tam corporis, quam transmutationis naturalis principio, quod est materia prima.
			54
			Quæst. I. Quanam sit vera materia primæ quidditas, & essentia?
			<i>ibid.</i>
			Art. I.

I N D E X Q U Æ S T I O N U M.

Art. I.	Ubi aliqua acceptiones materia præmittuntur, & varia ejus nomina proponuntur.	<i>ibid.</i>	Argumenta contra dicta.	102
Art. II.	An detur materia prima in rerum natura, & supposito, quod sic, qua certitudine, & firmitate sit tenendum talem materiam dari?	57	Quæst. IV. De Appetitu materia primæ.	104
Art. III.	In quo quaestiois quaesito sit satis, & qua sit quidditas, & essentia materia primæ ex nostro Scoti elucidatur.	61	Art. I. Quid sit appetitus, & an materia primæ convenire possit?	<i>ibid.</i>
Art. IV.	Utrum materia sit ita pura potentia passiva, ut nullum includat actum Metaphysicum, Physicum, vel entitativum?	66	Argumenta contra dicta.	106
Pars I.	In qua aliqua præmittuntur ad intelligentiam quaesiti necessaria.	<i>ibid.</i>	Art. II. An unico, vel multiplici appetitu materia ad omnes formas inclinetur?	107
Pars II.	In qua ad quaesitum articuli per quatuor conclusiones sit satis.	72	Art. III. Utrum materia prima aequaliter appetat omnes formas?	<i>ibid.</i>
	Argumenta contra dicta.	77	Argumenta contra dicta.	109
Art. V.	Utrum iste actus entitativus, quem materia prima concedimus, sit existentia materia vel ab illa distinguatur, & dato, quod sic; utrum materia prima existat existentia formæ?	84	Quæst. V. Utrum materia saltem per divinam potentiam absolutam possit existere sine omni forma substantiali, vel accidentali, absoluta, vel respectiva.	110
Quæst. II.	Utrum esse puram potentiam subjectivam sit essentiale quid materia primæ.	88	Art. unicus. Vbi materiam sine omni forma posse existere ex mente Scoti demonstratur.	<i>ibid.</i>
Art. I.	Vbi aliqua ad intelligentiam quaesiti præmittuntur.	<i>ibid.</i>	Argumenta contra dicta.	112
Art. II.	Vbi ad quaesitum quaestiois per conclusiones sit satis.	90	Quæst. VI. & ultima in hac distinctione, utrum materia prima corporum caelestium, & sublunarium sit ejusdem speciei infimæ?	116
	Argumenta contra dicta.	93	Art. I. Vbi aliqua ad quaesiti intelligentiam præmittuntur.	<i>ibid.</i>
Quæst. III.	Utrum potentia receptiva materia respectu formarum tam substantialium, quam accidentalium, sit naturalis, violenta, vel neutra?	97	Art. II. Vbi materiam primam caelestem, & sublunarem esse ejusdem speciei infimæ de mente Scoti stabilitur.	117
Art. I.	Vbi aliqua ad intelligentiam quaesiti præmittuntur.	<i>ibid.</i>	Argumenta contra dicta.	118
Art. II.	Vbi ad petitum in quaestione ex mente Scoti per conclusiones sit satis.	99	Dist. III. De secundo transmutationis substantialis principio, quod est privatio.	120
			Quæst. unica. De eis, quæ ad privationem spectant secundum quod ad præsens attinet institutum, ubi de quidditate, natura, & existentia privationis.	120
			Dist. IV. De forma substantiali, quæ est secundum corporis naturalis principium.	121
			Quæst. I. De quidditate, & existentia formæ substantialis.	122

Art. I. Vbi aliqua nomina, quibus solet communiter nominari Formæ, proponuntur, & ejus existentia demonstratur. *ibid.*

Art. II. Quid Forma substantialis sit, & quod duplex, demonstratur. *ibid.*

Quæst. II. Utrum forma Physica substantialis, vel accidentalis educatur de potentia materia primæ. 124

Art. I. Vbi quid sit educatio declaratur, & aliqua pro intelligentia petiti proponuntur. *ibid.*

Art. II. Vbi ad quæsitum in questione fit satis. 126
Argumenta contra dicta ponuntur & solvantur. 128

Quæst. III. Utrum per divinam potentiam absolutam possint plures formæ substantiales completæ, & non subordinatæ eandem numero informare materiam, vel una forma plures numero materias distinctas, & idem dico de formis accidentalibus. 133

Art. I. Vbi aliqua, ad intelligentiam quæsti necessaria, præmittuntur. *ibid.*

Art. II. Vbi ad quæsitum per conclusiones fit satis. 134
Argumenta contra dicta. 136

Dist. V. De Unione materiae & formæ substantialis. 140

Quæst. unica. Quid sit unio, & an materia, & forma unione a se distincta uniantur? *ibid.*

Art. I. Vbi aliqua acceptiones unionis præmittuntur, & circa ejus naturam variæ opiniones referuntur. *ibid.*

Art. II. Quid sit unio de mente Scoti demonstratur. 143
Argumenta contra dicta. 144

Art. III. Utrum in composito substantiali dentur duæ uniones, una ex parte materiae,

altera ex parte formæ, vel una solum uniuersalis, & denominans utramque, materiam videlicet & formam? 146
Argumenta contra dicta. 147

Dist. VI. & ultima, de composito substantiali. 149

Quæst. I. Quid sit corpus naturale substantiale, & angenerationis substantialis sit terminus? *ibid.*

Art. I. Vbi aliqua præmittuntur ad intelligentiam quæsti. *ibid.*

Art. II. Vbi ad quæsitum per tres conclusiones responderetur. *ibid.*

Quæst. II. Utrum corpus naturale, siue compositum substantiale distinguatur realiter à suis partibus, simul sumptis, & unitis? 150

Art. I. Vbi status controversiæ adaperitur, & aliqua notabilia pro majori intelligentia quæsti præmittuntur. *ibid.*

Art. II. Vbi totum Physicum à suis partibus Physicis simul sumptis, & unitis realiter distingui de mente Scoti & Philosophi probatur. 151
Argumenta contra dicta. 154
Liber secundus Physicorum. 158

Dist. I. De natura, violento, & arte. *ibid.*

Quæst. I. Quid sit natura & an à Philosopho rectè definiatur. 159

Art. I. Variæ acceptiones præmittuntur. *ibid.*

Art. II. Quid sit natura explicatur, & rectè à Philosopho definitam esse ostenditur. 160
Argumenta contra dicta. 162

Art. III. Utrum definitio naturæ conveniat principio activo, an passivo? 163
Argumenta contra dicta. 166

Art. IV. Vbi divisio naturæ statuitur in sua membra. 168

Quæst. II. De violento & arte. 169
Art. I.

Art. I. Quid sit violentum. *ibid.*

Art. II. Quid sit ars, & quomodo artificialia à naturalibus distinguantur. 170

Art. III. & ultimus in hac distinctione, utrum ars possit producere opera naturæ? 171
Argumenta contra dicta. 172

Dist. II. De causis in communi, & uniuersali. 174

Quæst. I. Vbi definitio causæ ut sic traditur. *ibid.*

Art. I. Quid sit causæ ut sic? ostenditur. *ibid.*

Art. II. Vbi traditur divisio causæ ut sic in sua inferiora. 175

Quæst. II. Utrum omnis causæ sit prior aliquæ prioritate suo effectu, & quæ sit hæc? 176

Art. I. In quo statuitur necessariò omnem causam esse suo effectu priorem, & quæ talis prioritas sit, ostenditur. *ibid.*

Art. II. Utrum causæ sit prior dignitate, seu perfectione suo effectu? 181
Argumenta contra dicta. 183

Quæst. III. De ordine perfectionis, & existentie, quem seruant causæ inter sese comparatæ. 185

Art. unicus. Vbi ostenditur quæ causæ sit prior alia, tam prioritate existentie, quam perfectionis. 185
Argumenta contra dicta. 187

Quæst. IV. Utrum idem numero effectus possit à duplici causæ totali simul ejusdem ordinis, & subordinatis totaliter, & adæquate produci, siue causari? 188

Art. I. Vbi aliqua ad majorem quæsti intelligentiam præmittuntur. *ibid.*

Art. II. Vbi aliorum placitis relatis vera Doctoris nostri Subtilis stabilitur sententia. 189
Argumenta contra dicta. 194

Quæst. V. Utrum idemmet numero effectus ab una causæ productus, potuisset ab alia produci? 202

Art. I. Vbi aliqua pro majori quæsti intelligentia præmittuntur. *ibid.*

Art. II. Utrum effectus jam productus, & existens in re ab una causæ, possit ab alia causæ produci naturaliter? 203

Art. III. Utrum effectus jam productus, qui perit, possit ab alia causæ iterum reproduci? 204

Art. IV. Ostenditur de mente Scoti eandem numero effectum, qui ab una fuit causæ productus, potuisse in suo fieri ab alia causæ ejusdem rationis produci. 205
Argumenta contra dicta. 208

Dist. III. Physicæ de causis intrinsecis, materiae & formæ. 212

Quæst. I. Quid sit causæ materialis, & quæ ejus causalitas? *ibid.*

Art. I. Quid sit causæ materialis? 213

Art. II. Quæ & qualis sit causæ materialis causalitas? 214

Pars I. In qua status difficultatis adaperitur, & aliqua pro veritatis enucleatione præmittuntur. *ibid.*

Pars II. In qua aliorum sententiæ referuntur, simul & reselluntur, & vera Doctoris nostri Subtilis sententiæ stabilitur. 215

Quæst. II. De causæ formalis quidditate, & causalitate. 219

Art. I. Vbi quid sit causæ formalis declaratur. *ibid.*

Art. II. Quenam sit causæ formalis causalitas? *ibid.*
Argumenta contra dicta. 221

Art. III. Utrum Deus possit supplere causalitatem materialis causæ, vel formalis? 224

INDEX QUESTIONUM.

Dist. IV. <i>Physicalis de causa efficiente.</i>	225	<i>simul refellantur, & Doctoris Subtilis sententia stabilitur.</i>	ibid.
Quæst. I. <i>Quid & quotuplex causa efficiens.</i>	ibid.	<i>Argumenta contra dicta.</i>	273
Art. I. <i>Ubi traditur definitio efficientis cause, nec non & ejus divisio.</i>	ibid.	Quæst. VI. <i>De causa instrumentali.</i>	277
Quæst. II. <i>Utrum causa efficiens substantialis immediate per se ipsam attingat alterius substantia productionem?</i>	228	Art. unicus. <i>Ubi quid sit causa instrumentalis ostenditur, & per quid à causa principali distinguatur, demonstratur.</i>	ibid.
Art. I. <i>Ubi opposita sententia referuntur, & simul refelluntur.</i>	229	Quæst. VII. <i>De causa conservativa.</i>	279
Art. II. <i>Ubi aliquibus præmissis vera Doctoris nostri Subtilis stabilitur sententia.</i>	233	Art. I. <i>Quid sit causa conservativa, & quomodo à prima productiva distinguatur.</i>	ibid.
<i>Argumenta contra dicta.</i>	236	Art. II. <i>Utrum tanta virtus requiratur ad conservandum, quanta ad primo producendum?</i>	282
Art. III. <i>Appendix, ubi aliqua enodantur dubia, ut clarius, quæ in superioribus diximus, appareant.</i>	244	Dist. V. <i>De causa finali & de aliis ad ipsam spectantibus.</i>	283
Quæst. III. <i>De causalitate, sive influxu cause efficientis.</i>	248	Quæst. VIII. <i>Quid & quotuplex causa finalis sit?</i>	ibid.
Art. I. <i>Ubi aliqua ad intelligentiam questionis præmittuntur.</i>	249	Art. I. <i>Quid sit causa finalis ostenditur, & quotuplex sit demonstratur?</i>	ibid.
Art. II. <i>Ubi ad quæsitum per questiones fit satis.</i>	250	Art. II. <i>Per quid constituatur causa finalis in actu primo potens causare, & in quo ejus causalitas constituenda sit?</i>	285
<i>Argumenta contra dicta.</i>	253	<i>Argumenta contra dicta.</i>	287
Quæst. IV. <i>De dependentia cause secundæ à primâ.</i>	256	Art. III. <i>Circa quos actus, sive operationes finis suam exerceat causalitatem?</i>	289
Art. I. <i>Utrum omnis causa efficiens creata, vel alia quæcumque causa dependeat à Deo in causando, sive operando?</i>	ibid.	Art. IV. <i>Utrum omni agenti conveniat operari propter finem?</i>	291
<i>Argumenta contra dicta.</i>	257	Dist. VI. <i>De causa exemplari.</i>	292
Art. II. <i>Ubi aliqua enodantur dubia pro majori intelligentia quæsitæ.</i>	263	Quæst. unica. <i>Quid & quotuplex sit causa exemplaris?</i>	ibid.
Art. III. <i>Utrum Deus concurrat immediate cum omni causa creata tam efficienti, quam finali, materiali, & formali?</i>	266	Art. I. <i>Ubi ad quæsitum fit satis.</i>	ibid.
Quæst. V. <i>Utrum Deus præmoveat, sive prædeterminet causam secundam ad operandum?</i>	269	<i>Argumenta contra dicta.</i>	293
Art. I. <i>Ubi aliorum sententia referuntur, &</i>		Art. II. <i>Ad quod genus cause causa exemplaris reducatur.</i>	295
		Dist. VII. <i>De causis ut sic inter se comparatis.</i>	297
		Quæst. unica. <i>Utrum cause possint sibi invicem esse cause?</i>	ibid.
		Art. uni-	

INDEX QUESTIONUM.

Art. unicus. <i>Ubi ad quæsitum fit satis.</i>	298	Art. I. <i>Ubi aliquibus præmissis ad quæsitum fit satis.</i>	ibid.
Dist. VIII. <i>& ultima in hoc secundo de causis per accidens, videlicet casu, fortuna, & fato.</i>	299	Art. II. <i>Ubi quotuplex sit locus ostenditur, & aliæ ejus proprietates declarantur.</i>	336
Quæst. unic. <i>Quid & quotuplex sit causa per accidens?</i>	ibid.	Art. III. <i>Quibus rebus conveniat esse in loco, & an omni corpori naturali locus adaptetur necessario?</i>	338
Art. unicus. <i>Ubi ad quæsitum fit satis.</i>	ibid.	Art. IV. <i>Utrum duo corpora naturaliter, vel saltem divinitus possint esse circumscriptivè in eodem loco?</i>	340
<i>Liber tertius Physicorum.</i>	302	<i>Argumenta contra dicta.</i>	342
Dist. I. <i>Physicalis, de motu, actione, & passione.</i>	303	Art. V. <i>Utrum idem numero corpus in duobus locis adæquatis possit circumscriptivè locari per Dei absolutam potentiam.</i>	343
Quæst. I. <i>Quid sit motus, & quotuplex?</i>	ibid.	<i>Argumenta contra dicta.</i>	346
Art. I. <i>Ubi definitio motus traditur, & divisio.</i>	ibid.	Art. VI. <i>Utrum omnia que conveniunt corpori existenti in uno loco, in Antiquaria v. g. necessario conveniant eidem corpori existenti Hispani, sive in alio loco?</i>	350
<i>Argumenta contra dicta.</i>	306	Quæst. II. <i>De Vacuo.</i>	357
Art. II. <i>Ubi aliqua enodantur dubia circa naturam motus occurrentia.</i>	308	Art. I. <i>An sit & quid sit Vacuum?</i>	ibid.
Quæst. II. <i>Quid sit actio, & quid sit passio.</i>	310	Art. II. <i>Utrum Vacuo admissio possibilis esset fieri motus localis per illum? & an talis motus esset naturalis vel violentus, instantaneus, vel successivus?</i>	358
Art. I. <i>Ubi aliqua præmittuntur notabilia ad intelligentiam quæsitæ.</i>	ibid.	Art. III. <i>Utrum motus aque per fistulam ad replendum vacuum sit naturalis vel violentus?</i>	359
Art. II. <i>In quonam subjecto actio subjectatur, & in quo passio?</i>	311	<i>Argumenta contra dicta.</i>	361
<i>Argumenta contra dicta.</i>	313	Quæst. III. <i>& ultima in hoc quarto libro de tempore.</i>	362
Dist. II. <i>De infinito.</i>	315	Art. I. <i>Ubi quid & quotuplex sit duratio ostenditur, & an ab existentia rei durantis distinguatur?</i>	ibid.
Quæst. I. <i>Quid & quotuplex infinitum sit?</i>	ibid.	Art. II. <i>Quid tempus sit, & an sit quid reale distinctum à motu?</i>	364
Art. I. <i>Ubi aliquibus præmissis ad quæsitum fit satis.</i>	ibid.	<i>Argumenta contra dicta.</i>	367
Quæst. II. <i>Utrum de facto detur aliquod ens infinitum in rerum natura, vel saltem per vires nature possit dari?</i>	316	<i>Liber quintus Physicorum.</i>	368
Art. unicus. <i>Ubi ad quæsitum fit satis.</i>	317	Dist. unica. <i>In qua quidquid de loco, vacuo, & tempore ad nostram institutum Physicum spectat, discutitur.</i>	ibid.
<i>Argumenta contra dicta.</i>	324	Quæst. I. <i>Ubi an sit, & quid sit locus, discutitur.</i>	ibid.
<i>Liber quartus Physicorum.</i>	332		

INDEX QUESTIONUM.

Dist. unic. De distinctione & unitate motus, & de ejus contrarietate.	ibid.	Quaest. III. & ultima, de termino magnitudinis, & parvitat. entium naturalium.	389
Quaest. unica. Sub qua ad questum sit satis.	ibid.	Art. I. An viventia habeant determinatum terminum magnitudinis & parvitat.?	ibid.
Art. I. Unde sumenda sit unitas specifica motus?	ibid.	Art. II. Vtrum entia naturalia non viventia habeant terminum suae magnitudinis & parvitat.?	390
Argumenta contra dicta.	370	Argumenta contra dicta.	391
Art. II. Unde sumenda sit identitas, vel distinctio numerica motus?	372	Liber septimus Physicorum.	393
Argumenta contra dicta.	ibid.	Dist. unica. Quae distinctio requiratur inter movens & motum?	ibid.
Art. III. De oppositione motuum inter se, & cum quiete.	374	Art. I. Vtrum quod movetur ab alio moveatur?	ibid.
Art. IV. Ad quae praedicamenta detur per se motus?	375	Art. II. Vtrum causa effectiva motus petat esse conjuncta mobili, ad hoc ut agat in illud, nec ne?	395
Liber sextus Physicorum.	376	Quaest. II. & ultima, de principio activo motus violenti gravium, & levium.	398
Dist. unica, De continuo quoad ejus compositionem dissertans.	ibid.	Art. unicus. Vbi divisio motus violenti gravium, & levium in sua inferiora traditur, & quod sit ejus principium effectivum ostenditur.	ibid.
Quaest. I. Quid sit continuum, & an ex partibus, vel potius ex indivisibilibus componatur?	ibid.	Argumenta contra dicta.	400
Art. I. Vbi ad questum sit satis aliquibus praenotatis.	ibid.	Liber octavus Physicorum.	401
Argumenta contra dicta.	380	Dist. unica, De duratione Mundi dissertans.	ibid.
Art. II. Vtrum partes ex quibus componitur continuum sint actualiter distinctae inter se, & an infinitae vel finitae?	382	Quaest. unica. Vtrum mundus potuerit esse ab aeterno? tam quoad res successivas, quam permanentes.	ibid.
Argumenta contra dicta.	385	Art. I. Vbi aliquibus praemis ad questum sit satis.	ibid.
Quaest. II. De inceptioe, & desitione rerum.	387	Argumenta contra dicta.	403.
Art. unicus. Quomodo incipiant esse, tam entia permanentia, quam successiva, & quomodo esse desinant?	388		

PROOEMIUM.

AD magnum Philosophicum culmen, nisi praevio Logico fundamento, pervenire, licet impossibile nunquam sum arbitratus, rem tamen difficilem valde fateri necesse est. Sed hoc mihi solatium unicum inveni, quod labor improbus omnia vincit. Labor igitur nobis est permaxime necessarius, cum ad magnum praemium, qualis est scientiae splendor, honos, & excellentia, non aliter, quam per assiduos labores pervenire possitis. Philosophia igitur, ut a nominis etymologia desumamus exordium, duabus his Graecis dictionibus, *φίλο* & *σοφία*, videlicet, & *σοφία*, nomen est coadintegratum. Quarum prima *amor*, secunda *sapientia*, ut ait Clemens Alexandrinus lib. primo Stromatum, interpretatur. Unde Pythagoras interrogatus, qua arte & sapientia polleret, respondisse describitur se non *sophum*, id est, sapientem, sed *philosophum*, id est, amatorem sapientiae esse. Et merito quidem cum jure optimo sapiens censendus non sit, qui desiderio, & amore scientiae, cui vacat totis viribus adherere negligit. Solet etiam communiter Physica nostra Philosophia appellari, eò quod vox Graeca, *physis* naturam significat. Unde Physica idem est ac scientia naturae, sive naturalis, & inde fit, quod scientia, quae de rebus naturalibus agit Physica appelletur. Multipliciter igitur Philosophia ab authoribus usurpari consuevit: Primò pro omnium scientiarum cumulo, & aggregatione, in quo sensu Philosophi appellari consueverunt, qui in omni scientiarum genere experti versati sunt, ut videre licet in Aristotelis libro 2. Metaph. cap. 2. Secundò sumitur Philosophia pro scientia, quae sistit in veritatis contemplatione, quo pacto omnis speculativa scientia Philosophia appellatur, & cum inter has primum sibi vindicet Methaphysica locum, ipsa antonomasticè Philosophia appellatur communiter. Tertio pro scientia naturali, in quo sensu plures libros sub se Philosophia comprehendit, videlicet octo de Physico auditu, sive Physicorum, quatuor de Caelo, & Mundo, duos de ortu, & interitu, sive de generatione & corruptione, totidem Meteorologicarum

quæstionum, tres de anima & alios. Sed quælibet harum acceptio nimis communis est, ut ad nostrum attinet institutum, quando quilibet horum tractatum suum peculiare vindicat formale objectum. Quapropter de Physica in his nostris Commentariis agemus, prout sub se octo de Physico auditu libros comprehendit, in quibus agitur de omnibus rerum naturalium principiis, causis, & affectionibus.

In his tamen nostris Commentariis vestigiis Philosophorum Principis Aristotelis inhærerere decrevi, ita tamen ut in omnibus, & per omnia Noster sapientissimus Joannes Duns Scotus sit nobis sequendus Magister. Et ejus more tractatum hunc in distinctiones, distinctiones in quæstiones, quæstiones in articulos, & si opus fuerit articulos in partes dividam. Auspice Numine excelso ejusque Genetricis Mariæ absque labe originalis Culpæ conceptæ auxilio, nec non Seraphici Doct. Nostri Divi Bonaventuræ munus juvenine, jam jam ad Physicæ præemia accedam. Quapropter sit titulus,

Distinctio unica

PROOEMIALIS PHILOSOPHIÆ.

CUM omnis scientia in sui cognoscibilitate pendeat ex cognitione sui objecti, & de Physica naturali impræsentiarum sit nobis sermo instituendus merito quodnam sit ejus objectum examinare ante omnia decrevi; quapropter sit

QUÆSTIO PRIMÆ,

Quodnam sit objectum formale, materiale, & adæquatum Philosophiæ?

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua præmittuntur ad enucleationem quaesiti necessaria.

PRO. majori quaesiti intelligentia prius notare decrevi quod nostra Philosophia, ut ait Scotus in secundo lib. Physicorum. q. 6. n. 2. §. de primo notandum est, quod non dicitur naturalis (verba sunt Scoti) eò quod insit à natura, quia quælibet scientia nostra est acquisita de novo, ut patet l. posteriorum textu 20. & sic nulla esset naturalis scientia, quæ talis nuncupa-

retur. Secundo non dicitur scientia naturalis Physica, eò quod sit à causis naturalibus genita, quia sic quælibet scientia diceretur naturalis, nam quælibet scientia est ab intellectu una cum adiutorio sensus, & objecto exteriori, quæ sunt causæ naturales. Ideo dico, quod scientia dicitur naturalis eò quod est de rebus naturalibus sub ratione, qua dicuntur naturales, & est illa ratio, qua dicuntur naturæ, vel habentes naturam, sed quia natura non dicitur absolute, sed in comparatione ad motum, ideo res dicuntur naturales in ordine ad motum. Hactenus noster Scotus.

2. Ex quibus Scoti verbis satis luculenter apparet, quod non ex eo dicitur Philosophia naturalis scientia (nec alia quæcumque hoc appellatur nomine) quia insita, sive genita sit à natura, vel ipsi congenita, quia cum omnis scientia sit vel decursu temporis, vel industria, & labore acquisita, vel insita ab authore naturæ; nulla esset scientia, quæ naturalis possit nuncupari: Et similiter non ideo dicitur Philosophia naturalis, quia genita causis naturalibus, quia sic om-

nis

nis scientia acquisita eo quod genita ab intellectu, & objecto medio adiutorio sensus diceretur naturalis.

§ 3. Ratio ergo formalissima quare Philosophia naturalis dicitur est, quia agit de rebus naturalibus, tanquam de objecto, sub ratione, qua dicuntur res naturales, sive naturæ; & cum natura definiatur in ordine ad motum, est enim natura principium motus, & quietis, etiam in ordine ad motum dicuntur res naturales.

4. Secundo est notandum, quod ratio, quæ attingitur à scientia, est ejus objectum materiale; sed ratio sub qua talis res consideratur à scientia, est ejus objectum formale. Ut v. g. corpus medicabile est objectum medicinæ, ita ut corpus quod medicatur sit objectum materiale, sed ratio medicabilitatis in corpore est ratio formalis sub qua attingitur corpus à medicina. Objectum verò adæquatum est, quod ex materiali, & formali confurgit.

5. Tertio suppono quod specificativum scientiæ non est objectum materiale, cum plures scientiæ specie distinctæ eodem materiali objecto possint gaudere, ut patet de Philosophia, Mathematica, & Medicina, quarum quælibet habet pro objecto materiali corpus, licet sub diversis rationibus formalibus, ut latè probat Scotus lib. 6. Metaph. q. 1. n. 10. 11. & 12. & similiter quod ideo scientia specificari dicitur ab objecto; ut ait Scotus n. 12. *quia differentia intrinseca specifica sunt ignota*; unde illa scientia dicitur ab alia diversa, quæ diversum specificativum formale habet.

§ 6. Quarto est observandum, quod multipliciter dicitur aliquid esse naturale, pri-

mò prout distinguitur contra supernaturale, in quo sensu quidquid fit à causa naturali absque speciali concursu supernaturali Dei dicitur naturale, etiam si in se violentum sit, ut aquam calefieri, lapidem per impulsum elevari sursum &c. Secundo prout distinguitur contra violentum, in quo sensu dicimus naturale esse igni calefacere, id est juxta suam innatam insitamque exigentiam. Tertio pro eo quod alicui competit à nativitate, quo pacto cæcus à nativitate dicitur cæcus à sua natura. Quarto sumitur naturale pro essentia cujusvis rei, quæ natura etiam vocatur. Quinto prout distinguitur contra artificiale, quo illud dicitur naturale, quod est motus, & quietis principium.

§ 7. Quinto est notandum, quod hic non ventilamus quodnam sit Physicæ objectum sumpta Physica pro omni scientia naturali, sive quæ agit de rebus naturalibus & prout sub se comprehendit libros de Cælo, de anima, de ortu, & interitu, &c. sed de Philosophia parva, quæ solum agit de his octo libris, qui de Physico auditu à Philosopho nuncupantur.

§ 8. Sexto est permaximè advertendum, quod hic non est sermo de objecto magis principali, quod in Physica consideratur, neque de objecto adæquato prædicationis, cum nullum sit objectum, quod adæquatè de omnibus, quæ tractantur in Physica valeat in quid prædicari in ratione objecti, licet in ratione entis possit de omnibus aliqua ratio communis abstrahi, & prædicari; sed inquirimus quodnam sit objectum adæquatum per se Physicæ, ad quod, tanquam ad objectum primò per se intentum à Physica, omnia, quæ tractantur in Physica, reducantur.

4
 § 9. Septimò est notandum quòd quadrupliciter possunt aliqua, quæ tractantur in aliqua scientia, ad illam pertinere, vel per se primò, quia ratio per se primò intenta: vel per se, licet non primò, ut sunt partes subjectivæ objecti primarii per se, sive inferiora sub illo contenta: vel reductivè, ut partes integrantes, sive componentes objectum: vel per accidens, ut sunt accidentia subsequuta ad tale objectum, & ab ipso petita, & dimanantia. His præjactis ad adversariorum placita diluenda deveniamus. Quapropter fit titulus:

ARTICULUS SECUNDUS;

Varia Adversariorum placita referuntur, & simul refelluntur.

§ 10. **P**rima sententia affirmat, quòd ens mobile sub ratione formalissima mobilitatis est objectum adæquatum Philosophiæ. Hanc patrocinatur sententiam Divus Thomas in suo Physico proœmio his verbis: *cujus objectum* (Philosophiæ videlicet) *est ens mobile simpliciter, non dico autem corpus mobile &c.*

11. Sed hæc sententia sic impugnatur: de ratione objecti adæquati cujusvis scientiæ est, quòd neque objectum excedat scientiam, neque excedatur ab illa, sed sic proportionentur inter sese, quòd nihil habeat objectum prout tale, quod non attingatur à scientia, & nihil attingat scientia quod non sit sub ratione talis objecti; sed ens mobile in tota sua latitudine sumptum excedit Philosophiam: ergo nequit esse objectum adæquatum Philosophiæ. Major habetur ab Scoto q. 3. prologi sub n. 4. §.

ad primum, his verbis: *Tertia conditio; subjectum debet esse adæquatum ita quod non excedat considerationem scientiæ, cujus est subjectum*; & ab omnibus admittitur. Minor vero probatur; Angelus est mobilis de loco in locum, & de cognitione in cognitionem; & similiter accidentia eucharistica quatenus localiter moventur sunt vera entia mobilia, & tamen de his non agit Physica, in quo enim ex octo Physicorum agitur, nec de motu Angeli, nec de accidentibus eucharisticis? Ergo ens mobile, in tota sua latitudine sumptum, excedit Physicam: Ergo nequit ejus objectum adæquatum putari.

12. Secunda sententia, quæ etiam tribuitur D. Thomæ in proœmio ad libros de Cælo asserit, quòd corpus mobile est Physicæ adæquatum objectum sub ratione formalis mobilitatis; hæc tuentur sententiam Albertus Magnus, Egidius, & alii quamplures. Verba D. Thomæ sunt hæc, *Opusc. 42. cap. 14. ex dictis igitur patet, quòd ens mobile, quod est corpus communiter acceptum &c.* ubi idem intelligere videtur per ens mobile, ac per corpus mobile. Sed quidquid sit de sententia D. Thomæ, sic impugnatur.

13. Quia vel per corpus intelligit quodcumque corpus prout abstrahit à Physico, & Mathematico, substantiali, & accidentali, completo, & incompleto, vel non? Si primum; sic hanc impugno sententiam: corpus in sua communissima ratione sumptum est æquivocum ad completum, & incompletum, Physicum, & Metaphysicum, substantiale, & accidentale: Ergo nequit esse alicujus scientiæ objectum. Consequencia

quantia probatur, quia æquivocum non est definibile: Ergo neque alicujus scientiæ scibile. Antecedens probatur; quia à corpore Physico prout Physico, & Mathematico prout tali nequit aliqua ratio Physica univoca abstrahi, cum quidquid à Physico abstrahitur Physicum sit, sicut quod abstrahitur à Mathematico prout tali, Mathematicum est necessariò; & similiter de corpore completo, & incompleto, quibus prout talia implicat ratio univoca conveniendi. Idem dicito de substantiali, & accidentali: Ergo corpus prout abstrahit in sua communissima ratione nequit esse Physicæ adæquatum objectum.

14. Præterea; corpus ut sic non habet proprietates demonstrabiles in Physica, nec principia, quibus possint demonstrari: Ergo non est objectum. Probatur antecedens; non habet naturam prout ab Aristotele 2. Physicor. cap. 1. textu 4. traditur, ratione cujus habeat mobilitatem, & quiescibilitatem ortam à natura: Ergo non est objectum Philosophiæ.

15. Si verò dicant, quòd corpus mobile intelligunt corpus completum de prædicamento substantiæ; contra: nulla scientia probat suum objectum; de ratione enim objecti est, quòd supponatur ad scientiam, tamquam causa ad suum effectum, sed mobilitas substantialis, sive corporis substantialis probatur in Physica: Ergo mobilitas non est ratio sub qua agitur de corpore substantiali, naturali in Physica. Major est certa, & minor probatur; quia Philosophus 3. Physicor. text. 6. probat dari corpus mobile ex eo quòd datur natura corpora substantialis, quæ est principium motus, & quietis: Ergo &c.

16. Tertia sententia est nostri Joannis Canonici in Physica q. 1. art. 1. conclusione 5. Antonii Andreæ in eodem 1. q. 1. & aliorum Scotistarum asserentium substantiam naturalem creatam prout abstrahit à corporea, & incorporea esse Physicæ adæquatum objectum; sed hæc sententia sic impugnatur; illud est objectum adæquatum Physicæ, cujus principia, & partes considerantur in Physica, & passiones demonstrantur; sed substantia prout abstrahit à corporea, & incorporea nulla habet Physicæ principia, vel partes, quæ considerentur in Physica, nec passiones in ipsa demonstrabiles: Ergo nequit esse Physicæ objectum. Major est evidens; minor probatur; principia, quæ considerantur in Physica sunt materia, forma, & privatio, de quibus agit Philosophus 1. Physicor.; sed substantia prout abstrahit non habet materiam, & formam, & privationem in fieri, cum solum ista in substantia corporea corruptibili, & generabili inveniatur: Ergo &c. quòd non habeat partes Physicas etiam ex se patet, quia quod non est Physicè compositum non habet partes Physicas componentes: Ergo &c.

17. Quarta sententia est Tataræti in Physico proœmio §. sciendum quartò, quem aliqui ex modernis in suis manuscriptis sequuntur; qui affirmat, quòd ens finitum in sua communi acceptione sumptum sub ratione naturalitatis est objectum adæquatum Physicæ; & pro sua fundamentali sententia asserit, quòd Physica dupliciter consideratur, vel prout tradita à primo parente Aristotele, vel prout à nobis Catholicis habetur. Si consideratur (ait Tataræctus)

prout tradita ab Aristotele, nulli debet esse dubium, quin ejus objectum sit corpus naturale, cum solum de illo de ejusque principiis, & proprietatibus egerit Philosophus: Si vero consideretur prout est in Catholico, latius se extendit, quam ad corpus naturale, & sic ejus objectum ens finitum debet poni, ut comprehendat sub se motum angeli, & eucharistiæ accidentia.

18. Sed certè vellem doceri à Taretto, in quo libro Physicorum agitur de motu Angeli, vel de mobilitate accidentium eucharisticorum; cum in nulla Physica Catholici Authoris viderim de his disputari: ex quibus infero hanc conclusionem, quòd vel omnes, qui Philosophicum tractatum instruxerunt non sunt Catholici, cum de his non egerint, vel quod tractaverunt quod ignorarunt; neutrum horum est dicendum: Ergo neque illud, ex quo sequitur.

19. Præterea, Angelum esse intelligentiam spiritualem, & loco motivum, & similiter eucharistica accidentia esse separata à substantia, & moveri absque subjecto, cognoscuntur à Catholico Philosopho, non per principia naturæ, sed media, revelatione, & fide: Ergo nec possunt pertinere ad scientiam, cujus objectum est res naturalis, & ideo naturalis nuncupatur, & acquiritur industria, & labore.

20. Insuper illa, quæ in sua cognoscibilitate dependent à cognitione principii naturalis, non possunt habere idem objectum formale, ac illa quæ in sua cognoscibilitate dependent non à principio supernaturali, sed à revelatione supernaturali divina: Ergo de his, & de illis nequit aliqua ratio communis abstrahi, quæ sit alicujus scientiæ for-

male motivum, & specificativum. Antecedens probatur: illa scientia, quæ pro objecto formali habet aliquid naturale, nititur suo naturali fundamento, & motivo ad illationem consequentiæ naturalis, & illa quæ habet pro objecto aliquid credibile, nititur autoritate revelantis, ut in aliquo principio præternaturali; sed naturali, & præternaturali non potest dari unica ratio scibilis, cum diversis nitantur principiis: Ergo non potest dari aliqua scientia, quæ habeat pro objecto aliquid scibile prout abstrahit, & sub se comprehendit principium, seu objectum naturale, & præternaturale.

21. Et impugnatur hæc sententia: ens finitum in sua communissima ratione acceptum non est mobile, nec de illo potest verificari mobilitas, quæ est passio demonstranda in Philosophia: Ergo ens finitum in hac communi acceptione non est objectum Philosophiæ. Probatur Antecedens: ens finitum in tali acceptione non est natura: Ergo non est mobile. Probatur Antecedens; natura ex Philosopho est *principium motus, & quietis ejus, in quo est primo, & per se & non secundum accidens*; Sed hæc definitio naturæ ut ex se constat nequit convenire accidenti: Ergo ens prout abstrahit à substantia, & accidenti, non est natura: Ergo neque mobile: probo consequentiam, cui repugnat principium mobilitatis internæ etiam mobilitas repugnat, sed principium mobilitatis, quod est natura, non competit accidenti, sed solum substantiæ corporeæ completæ: Ergo de accidenti non potest verificari mobilitas Physica.

22. Secundò impugnatur: datur aliquid *accidens*, cui repugnat accipi sub ratione natu-

naturalitatis: Ergo datur aliquid ens finitum cui repugnat esse objectum Philosophiæ: probo Antecedens: charitas, fides, spes, actus beatificus sunt entia accidentalia supernaturalia; sed ens supernaturale prout tale implicat esse naturale: Ergo datur aliquid ens finitum, cui repugnat accipi sub ratione naturalitatis. Minor probatur; quia implicat, quòd aliquid ens concipiatur sub ratione formali, quæ non invenitur in ipso, immo est sibi repugnans: Ergo implicat, quòd ens finitum supernaturale consideretur à Physico sub ratione naturalitatis.

23. Tertio impugnatur: mobilitas, quæ est passio demonstranda in Philosophia repugnat alicui enti finito: Ergo non quolibet ens finitum pertinet ad objectum Philosophiæ. Probatur Antecedens, omni relationi repugnat motus, tam subjectivus, quàm terminativus: Ergo datur aliquid ens, immò quam plura, quibus mobilitas per se repugnat, quæ est passio demonstranda à Physica. Antecedens probatur, quia teste Philosopho 5. Physicor. Ad relationem prædicamentalem non datur per se motus, neque relatio ut talis potest esse principium motus, cum non sit productiva, neque subjectum, cui inhæreat motus, relatio enim non movetur, neque est mobilis, neque terminat motum: Ergo &c.

ARTICULUS TERTIUS,

In quo vera Doct. Nost. subtilis sententia adaperitur, & ejus mens, ut nostra firma conclusio probetur.

Aliorum placitis, & sententiis relatis, & confutatis jam ad nostram stabilien-

dam sententiam accedamus. Sit ergo nostra prima, & firmiter defendenda conclusio: Objectum adæquatum Philosophiæ est corpus substantiale sub ratione naturalitatis acceptum, tamquàm sub ratione formali. Hæc conclusio licet sit inter Scotistas communis, & pro ea Doctorem nostrum subtilem omnes adducant patronum, nullus tamen verba Doctores adducit, ut ex eis mens ejus aperiat; & si quis textum adducit Scoti, illum citat, ubi forte tale non somniavit; sed nil mirum, si numquàm textum tanti Magistri legerunt.

25. Accipite igitur verba Scoti pro nostra solidanda sententia, quæ profert in lib. 2. Physicor. q. 6. sub n. 2. §. de primo notandum est, in fine: *Ideo dico, quòd scientia dicitur naturalis* (loquitur de Philosophia) *eo quod est de rebus naturalibus, sub ratione, qua dicuntur naturales, & est illa ratio, qua dicuntur natura, vel habentes naturam, vel secundum naturam. Sed quia natura non dicitur absolute, sed in comparatione ad motum, ideo res dicuntur naturales in ordine ad motum*: Ergo ex mente Scoti corpus substantiale sub ratione, qua dicitur natura, tanquàm sub formali ratione est objectum Philosophiæ.

26. Secundò probo conclusionem ex eodem Scoto 6. Metaph. q. 1. n. 11. §. sed hæc ratio, prope finem, in qua quæstione dividit Scotus scientiam speculativam realem in Metaphysicam, Mathematicam, & Physicam: Et postquam in dicto §. ait, quòd substantia prout ens pertinet ad Metaphysicam, eadem substantia corporea prout radix quantitatis ad Mathematicam, ait: *Ulterius eadem substantia corporea non tracta*

tracta ad inferius, sed alio modo considerata, scilicet in quantum habens formam, quæ est principium determinata operationis & motus, & quietis, habet multas passiones sibi inherentes, & scibiles per viam sensus (notate hæc verba scilicet scibiles per viam sensus) ergo quoad illa erit alia speculativa, quæ dicitur *Physica, sive naturalis*. Ecce quomodo ex Scoto habetur nostra conclusio.

27. Tertio probo hanc eandem veritatem ex Scoto, qui ibidem num. 13. §. ex ista distinctione, in fine ait: *Physica verò considerat substantiam corpoream, in quantum in conceptu, quem de corpore habet, includuntur principia motus, & operationis; ideo per materiam sic definit, non quod motum ponat in definitione, quia ille est passio apud eum*: Ecce quomodo luce meridiana clarius apparet nostram conclusionem esse expressam mentem Scoti. Alias possem adducere auctoritates, sed in re adeo nota, eis non esse opus judicavi.

28. Sed quia ex verbis ex Scoto allatis potest quis contendere, ut aliquem contendere vidi in suis manuscriptis, Scotum idem intellexisse per corpus substantiale naturale, ac per corpus mobile; quod nunquam intellexit Scotus, ut in verbis relatis consideranti patebit: Accipite nihilominus alia pro hac parte clariora verba, ut ejus mens splendidius clarescat. Ait siquidem Scotus in hac eadem quæstione ex 6. Metaphysicæ n. 16. §. consideratur etiam in medio: *Unde valde inconvenienter videtur mobile poni formalis ratio subjecti in Physica cum sit passio remota valde*. Non igitur intellexit Scotus idem esse, mobile, ac corpus naturale. Insuper sub n. 17. ejusdem quæstionis §. con-

tra ait: *Mobile significat aptitudinem ad motum, quæ aptitudo, si intelligatur remota in est substantia Physica ex principiis propriis substantialibus*. Itaque per istam determinationem non ponitur motus quomodocumque sumptus propria ratio formalis subjecti Physicæ.

§ 29. Quarto probatur nostra conclusio ratione: illud est objectum adæquatum aliquis scientiæ, cujus partes, & principia considerantur à tali scientia & passiones demonstrantur; sed partes, & principia corporis naturalis completi substantialis considerantur in Physica, & ejus passiones demonstrantur: Ergo corpus substantiale completum sub ratione naturalitatis est objectum adæquatum Physicæ. Major ab omnibus est admissa; minor verò probatur; nam in 1. Physicor. agitur de principiis corporis naturalis; in secundo de causis; in tertio de natura; & in reliquis libris de ejus proprietatibus accidentalibus, puta finito secundum quantitatem ubi, loco, situ, quando &c. Ergo corpus substantiale completum sub ratione naturalitatis est objectum adæquatum Philosophiæ.

§ 30. Et confirmatur; quia illius solùm principia considerantur in Physica, quæ definiuntur à Physico; sed materia, forma, & privatio solùm definiuntur à Physico, tamquam solius corporis completi substantialis, & naturalis principia: Ergo solùm corporis naturalis substantialis principia sunt, quæ considerantur à Physico: Ergo corpus naturale substantiale completum est objectum Physicæ.

31. Sit secunda conclusio: corpus naturale substantiale est objectum materiale Physicæ. Hæc conclusio potius indiget explica-

tionem, quam probationem; sed nihilominus ex ejus probatione, ejus explicatio patebit. Illud est objectum materiale, cui primò, & per se competit objectum formale, & sub ratione formali attingitur à scientia; sed naturalitas prout definitur à Philosopho 2. Physicor. primò, & per se competit corpori substantiali completo, & sub ratione talis consideratur à Physico: Ergo corpus completum substantiale est objectum materiale. Major est certa; minor probatur; quia naturalitas definitur à Philosopho per esse principium intrinsecum motus, & quietis, & operationis; sed esse principium motus, & quietis, & Physicæ operationis competit corpori substantiali completo, corpus enim substantiale completum est principium quod cujuscunque Physicæ operationis, quod movetur, quod est in loco, quod quiescit &c. Ergo corpus substantiale completum est objectum materiale.

32. Sit nostra tertia conclusio: objectum formale, sive ratio sub qua agit Physica de corpore substantiali est natura, sive naturalitas, prout est principium motus Physici, & Physicæ operationis, & quietis. Hæc conclusio probatur; illud est objectum formale, sive ratio sub qua in Physica, quod determinat objectum ejus materiale ad hoc ut sit potius Physicæ objectum, quam alterius scientiæ; sed ratio naturæ, sive naturalitatis determinat corpus ad hoc ut sit Physicæ objectum potius, quam alterius scientiæ: Ergo ratio naturæ est objectum formale, sive ratio sub qua Physicæ.

33. Major est certa; ab objecto enim formali, & specificatur scientia, & deter-

minatur ejus objectum materiale, ut ad scientiæ talis considerationem expectet. Minor verò probatur; illud est determinativum formale objecti materialis ad Physicam, quod deservit ut medium demonstrandi passiones, & proprietates de objecto materiali sub tali ratione; sed natura ut principium motus, & quietis est medium demonstrandi passiones, & proprietates de objecto materiali Physicæ: Ergo est ejus formale objectum. Minor probatur; quia mobilitas hac demonstratione manifestatur de corpore substantiali: quod habet naturam est mobile, & quiescibile formaliter; sed corpus substantiale completum habet naturam: Ergo est formaliter mobile, & quiescibile, nec non & operationis Physicæ principium. Et similiter hac demonstratione utimur ad probandas proprietates; omne quod habet naturam Physicam completam est in loco, est quantum &c. Ergo natura est medium ad demonstrandas proprietates de corpore substantiali: Ergo est ratio formalis objecti Physicæ. Cætera, quæ hic desiderantur ex argumentorum solutione patebunt.

Argumentis Contrariorum fit satis.

34. **P**rimò arguitur contra nostram conclusionem fundamento, quo nititur Taretus probare ens finitum sub ratione naturalitatis acceptum esse objectum adæquatum Philosophiæ, quod tale est: illud est objectum adæquatum Philosophiæ, cui primò competit passio potissimè demonstranda in Philosophia; sed mobilitas, quæ est passio demonstranda in Philosophia competit primò, & per se enti finito sub

ratione naturalitatis accepto, & non corpori substantiali completo: Ergo ens finitum sub ratione naturalitatis, & non corpus substantiale completum est objectum Philosophiæ. Minor probatur, mobilitas verificatur de omni ente finito sub ratione naturalitatis accepto: Ergo mobilitas primò, & per se competit enti finito, & non corpori substantiali naturali. Patet consequentia, quia quod competit aliis à corpore substantiali, non competit corpori in ratione talis, sed illi inest ratio alicujus prædicati communis, quod etiam in aliis reperitur, hujusmodi est mobilitas: Ergo &c.

35. Antecedens probatur, quia hæc est vera propositio formalis: substantia spiritalis est mobilis localiter, Physicè, & intentionaliter, Angelus enim divisibiliter Physicè movetur motu successivo, & divisibili, per divisibile spatium: perficitur similiter Physicè aliqua forma accidentali: & similiter ista: accidens etiam à substantia separatum movetur de facto, ut patet in eucharistia: Ergo est mobilis: quia de actu ad potentiam bene valet consequentia: Ergo mobilitas Physica convenit substantiæ corporeæ, spiritali, & accidenti: Ergo convenit illis per aliquam rationem communem, quæ in omnibus istis invenitur; sed talis ratio nequit esse alia, nisi ens finitum: Ergo enti finito competit primò, & per se mobilitas, quæ est passio potissima in Philosophia demonstranda: Ergo est objectum formale adæquatam Physicæ, siquidem ratione sui competit subjectivis partibus, id est suis inferioribus.

36. Ecce validissimum Tareti fundamentum, quo probat suam sententiam de

ente finito; & cui nititur Joannes Canonicus ad probandum substantiam prout abstractentem à corporea, & spiritali esse Physicæ objectum, etiam si neget ipse mobilitatem accidentibus nisi per accidens adaptari.

37. Huic argumento solent communiter respondere Scotistæ, ut in aliquibus manuscriptis sæpè sæpius perlegi, quòd bene verum est, quòd Angelus sicut & anima separata movetur, & est vere, & formaliter mobilis, sicut & accidens separatum consistitur moveri, ut videre est in eucharisticis accidentibus: Attamen quia esse accidentia in eucharistia sine subjecto, & separata moveri, sicut & esse Angelum loco motivum, cum sit spiritalis substantia, nobis non constat, nisi ex principiis fidei, quibus huic veritati assentimur: ideo duplicem Philosophiam adstruunt, alteram prout à Philosopho traditam, & hujus esse corpus substantiale naturale objectum ajunt; alteram prout à nobis Catholicis habetur, & hujus objectum aliud magis commune, quam corpus naturale substantiale consistitur haberi. Et de Physica in prima acceptione dicunt inquirere objectum, & esse naturale corpus, de secunda vero non esse sui instituti, & sic nil probare contra ipsos argumentum.

38. Sed miror valde viros aliàs doctissimos hac esse solutionem, seu ut verius loquar tergiversatione contentos, maxime cum afferant doctrinam Tareti, & Joannis Canonici minimè velle adhærere, immò potius illam fortiter impugnare, ut videre licet in suis scriptis. Quis non videt hos duplici contradictorio laborare, oneratos, & sequi, quod sequibile negant, & negant sequibile quod sequuntur.

39. Sed omisia eorum in Doctrina inconsequentia sic contra illos insurgo: Ergo Physica prout in nobis Catholicis gaudet alio objecto, ac gaudet prout in suo inventore Philosopho: concedunt consequentiam. Tunc ultra: Physica prout in nobis Catholicis habetur distincta scientia est essentialiter à Physica prout in Philosopho: patet consequentia, quia objectum est specificativum scientiæ: Ergo ubi datur distinctum specificativum, dabitur & distincta specificata scientia. Ulterius; ergo sub ratione, qua agitur à Philosopho de principiis corporis naturalis, de natura, de corpore substantiali, de loco &c. non agitur à nobis Philosophis de eisdem; patet consequentia; quia si objectum formale specificativum illius est diversum, ratio sub qua agitur ab illo de eis debet esse diversa, sub qua ergo ratione agitur à nobis de his? cum omnes definitiones à Philosopho traditas tanquam media demonstrandi, & nos amplectamur?

40. Præterquam quòd si aliud est objectum Physicæ in nobis, & aliud Physicæ à Philosopho traditæ, Philosophiæ prout abstractit à nobis quod erit objectum ejus prout Philosophia in se consideratur? non quod assignavit Philosophus, neque quod nos Catholici adstruimus; erit ergo aliud tertium, quod nec hoc, nec illud fit, & de hoc philosophabitur neque à nobis Catholicis, neque meris Philosophis, seu Philosophi discipulis; à quibus ergo de tali agetur objecto?

41. Nos igitur, qui aliam non novimus Philosophiam, præter illam, quam ejus primus inventor, & Pater assignavit; longè aliter ad argumentum respondere tenemur.

Quapropter sic in forma respondeo concedendo majorem, & negando minorem, & ad ejus probationem quòd Angelus per se movetur, & similiter accidens; quod probat exemplo de quantitate eucharistica distinguo: Angelus per se movetur, & similiter accidens, motu Physico orto à principio intrinsecò naturæ, nego; motu alio, qui de per accidens solum expectat ad Physicam, & de per se ad alias scientias, puta Metaphysicam, & Theologiam, concedo.

42. Hanc solutionem etiam apud Scotistas aliquos inveni, sed apud nullum reperio, quænam sit ratio Physici motus, ut appareat, quòd motus, quo movetur Angelus non sit Physicus, & quo movetur corpus, Physicus sit appellandus: & similiter de motu accidentium eucharistiæ cum ejusdem rationis videatur cum motu, quo corpus movetur.

43. Quia igitur in elucidanda natura Physici motus stat difficultatis punctum, ideo permaximè est notandum, quòd motus Physicus, sive Physica mobilitas, quæ est passio Physica demonstranda est ille in ordine, ad quem Philosophus definit naturam, dum ait, quòd natura est principium motus, & quietis; id est talis motus, qui oritur tanquam passio à natura, tanquam à principio intrinsecè, & radicaliter mobile.

44. Insuper est notandum, quòd natura (ut suo loco Deo dante dicemus) est principium passivum motus, non vero activum, cum ille motus dicatur naturalis, qui quasi forma informat, & determinat mobile in potentia passiva.

45. His prænotatis dico, quòd motus Physicus naturalis est motus sensibilis cor-

porcus ortus à principiis intrinsecis naturæ corporeæ substantialis. Itaq; solum ille motus est per se Physicus, qui est sensibilis, hoc est perceptibilis à sensu, & potest naturaliter via sensus dici à nobis.

46. Doctrina hæc expressa est D. N. S. quam ejus verbis confirmo. Ipse enim D. subtilis lib. 6. Metaphysicæ. q. 1. sub n. 9. §. secundo videndum est, postquam scientiam speculativam realem dividit adæquatè in Metaphysicam, Mathematicam, & Physicam, inquit sub isto §. quomodo intelligenda sit hæc divisio scientiæ? ait in fine §. *intelligendum est* (supple hanc divisionem esse) *de speculativa possibili inquiri ab homine ex naturali lumine intellectus, scilicet ex principiis cognitis via sensus, quia cognitio nostra oritur à sensu, primo posterior. textu, & comm. 1. per quod excluditur speculativa cognitio de substantiis separatis quantum ad propria ipsarum*: Ergo ex mente Scoti secluditur scientia naturalis, qualis è Physica à cognitione de substantiis separatis, eo quòd de substantia tali nullam cognitionem sensibilem, sive per viam sensus habere possimus ex naturali lumine intellectus: Ergo solum illa substantia, & ille motus expectat ad Physicam naturalem, qui est sensibilis, sive à sensu perceptibilis, vel formaliter, vel radicaliter.

47. Item idem sub. Doct. in eadem q. n. 11. §. sed hæc ratio, in fine ait, *eadem substantia corporea considerata in quantum habens formam, quæ est principium determinationis, & motus, & quietis, habet multas passiones, sic sibi inherentes, & scibiles per viam sensus: Ergo quoad illas erit alia speculativa, quæ dicitur Physica, sive*

naturalis: Ergo solum illa passio, quæ oritur à principio intrinsecæ naturæ, & est cognoscibilis via sensus pertinet ad Physicam.

48. Et n. 11. §. intelligendum est, in fine: *Ulterius secundum membrum subdividitur in scientiam de substantia incorporea, quæ non est nobis possibilis pro nunc; & in scientiam de substantia corporea*. Si ergo scientia de substantia incorporea non est nobis (& loquitur Scotus cum Catholicis, & ut Catholicis) possibilis pro nunc, restat ergo, quòd de illa non sit Physica, cum pro nunc Physica sit, & hæc sit de substantia corporea, cujus cognitio etiam pro nunc possibilis est, immo de facto datur.

49. Et num. 12. §. assignantur, hæc profere verba: *Assignantur & alie distinctiones istarum (scilicet scientiarum) quia Metaphysica est circa maximè intelligibilia, videlicet circa ens; & Mathematica circa imaginabilia, nempe circa substantiam quantam, sive ut radicem quantitatis naturalis circa sensibilia*.

50. Hanc Doctrinam, utpotè D. S. expressam sequitur & amplectitur N. Franciscus Pitigianus in annotatione, quæ habetur in textum Scoti n. 12. super quem §. ex secundo Physicor. ubi ait: *Nota, secundo Physicam habere pro objecto substantiam non quamlibet, non enim cujuslibet substantia passiones, causasque speculatur, sed solum illius, quæ motus principium habet, & mutationibus sensibilibus est subjecta; erit igitur substantia, de qua Physicus considerat sensibilis, & naturalis*.

51. Ex quibus omnibus apparet, quòd Philosophus solum agit de motu Physico, & sen-

& sensibili, qui est nobis perceptibilis via sensus, sive de quo per viam sensus possumus in ejus cognitionem devenire, & similiter patet quòd illud est præcisè principium Physicum motus, & quietis, sive natura, quòd est corpus substantiale completum sensibile, seu cognoscibile per sensum, sive media operatione sensuali. Et ille motus perceptibilis est à nobis per sensum nec oritur à principio intrinsecò sensibili; etiam motus Angeli non sit sensibilis, sive perceptibilis via sensus; quancumque enim mobile non est sensibile, nec perceptibile sensu, ejus motus insensibilis est, hinc fit quòd motus Angeli, & ejus substantia non ad Physicum institutum, sed ad alias expectet scientias.

52. Sed ut nil intactum remaneat, adhuc contra dicta insurgo; motus Angeli est verè sensibilis formaliter: ergo ex hac parte ad Physicum expectat. Probo antecedens; motus Angeli est formaliter successivus, corporeus, divisibilis, & continuus: ergo est vere sensibilis. Antecedens patet, quia Angelus, etsi possit aliter moveri, puta in instanti, de quo modò non disputo, sæpissimè tamen movetur, ut in plurimum pertransiendo prius partem spatii, per quod movetur, quàm totum, puta si descendit de Cælo Angelus prius pertransiit ignis spheram, postea aërem, & in his prius partem aëris, vel ignis, quàm totum aërem, vel ignem: ergo talis motus verè, formaliter est divisibilis, continuus, & ejusdem rationis cum motu nostro: ergo sensibilis: & sic &c.

53. Respondeo ad argumentum distinguendo antecedens; motus Angeli est verè

formaliter corporeus, sensibilis, divisibilis &c. corporeitate, sensibilitate, & divisibilitate petita ex parte mobilis, qui est Angelus, nego antecedens: divisibilitate, & corporeitate &c. petita ex parte spatii, per quod Angelus movetur, concedo antecedens. Itaque ad hoc ut motus sit Physicus necessariò requiritur non solum quòd motus sit corporeus, & divisibilis, & sensibilis ex parte spatii in se, sed quòd sit talis ex intrinsecis principiis motus, quale est natura Physica sensibilis substantialis; quòd cum non habeat motus Angeli, inde est quòd à Physica consideratione secludatur.

54. Quòd ut clarius percipiatis nota, quòd ex duplici capite potest evenire, quòd motus sit successivus (loquor de motu locali, in quo clarius apparet) vel ex divisibilitate mobilis, quòd movetur, vel ex divisibilitate spatii, per quod fit motus; ex divisibilitate mobilis, quia habet partes, secundum quas prius mobile acquirit ubi partiale, sive secundum primam partem, quàm ubi totale, & secundum partem secundam, vel secundum omnes. Quòd patet de homine aulam ingrediente, prius ingreditur secundum pedem, quàm secundum se totum ingrediatur. Ex parte spatii, quia spatium per quod fit motus est divisibile, & prius mobile est in una parte illius spatii, quàm in alia; & ex hac duplici causa, quarum quælibet est sufficiens etiam per se, & ab alia separata provenit divisibilitas motus.

55. Ita habetur expressè ab Scoto in 2. dist. 2. q. §. sub n. 31. §. potest ergo concedi: ubi respondendo ad tertium argumentum principale, quòd habetur num. 1. ejusdem quæstionis, quòd intendit pro-

bare, quod Angelus, eo quod indivisibilis sit, non potest continuè moveri successivè, hæc profert verba: *oportet intelligere, quòd in motu locali est successio ex duplici causa, videlicet ex divisibilitate mobilis, & ex divisibilitate spatii, quarum utraque causa, si esset per se, & præcissa esset sufficiens ratio successiois &c.*

56. Et n. 38. ait Scotus; *negat igitur Philosophus, & bene, quòd indivisibile, quantum est de se possit moveri, ita quòd sit mobile habens in se rationem completam mobilis continui, non tamen est illud, cui repugnat per se moveri accipiendo ab alio continuitatem motus.*

57. Ergo ex mente Scoti, si Angelus movetur continuè successivè motu divisibili non est ratione sui, sed per accidens ratione spatii, & cum Philosophus non agit, nisi de mobili per se, quod per se ex sua Physica natura divisibiliter, & sensibiliter moveatur; inde est, quod non agat de motu Angeli, neque Angelus sit mobilis ex se Physicè, & sensibiliter.

58. Restat nunc respondere ad illud de eucharisticis accidentibus, & cum hæc motu Physico, sive sensu perceptibili, seu sensibili moveantur, ut patet in quantitate panis de ecclesia in domum infirmi deportata, quod ab omnibus quotidie videtur, oportet aliam exhibere solutionem. Et licet possim respondere ut merus Philosophus negando suppositum, quod accidentia sunt sine substantia; tamen ut Theologus Catholicus ad argumentum respondeam.

59. Et ita in forma respondeo: accidentia eucharistica de facto moventur motu Physico, & sensibili orto à natura acciden-

tium, nego, immò nego suppositum, quòd accidentia sunt natura; motu accidentali, & le per accidens convenienti accidentibus ab extrinseco movente, concedo.

60. Hæc Doctrina etiam habetur ab Scoto nostro lib. 2. Physicor. q. 5. sub n. 3. §. tertia conclusio, accipite verba Scoti: *nullum accidens est natura; probatur, quia nullum accidens est principale activum alicujus transmutationis: ergo nullum accidens est natura.* Quod latè ibidem probat Scotus: si ergo accidens non est natura, sequitur quòd nullum accidens à principio intrinseco moveatur, sed de per accidens, & ab extrinseco; & cum Philosophus non agat nisi de mobili, quod movetur à natura; inde est, quòd mobilitas, quæ competit accidenti ut à substantia separato sit valde accidentalis, & extrinsecus, & sic non attingatur à Philosopho.

61. Et sub n. 6. ejusdem quæstionis, §. nunc ad instantias. Respondendo ad primum argumentum, quod facit contra se sub n. 4. ubi ait ex Philosopho, *quòd substantia calefacta agit caliditatem, quod non esset nisi caliditas ponatur agere, & hoc virtute propria, ait, dico quòd ex illa litera Aristotelis non habetur, quòd si caliditas esset separata, quod tunc ageret, sed si ageret, oporteret, quòd virtus formæ substantialis suppleretur per agens supernaturale scilicet per Deum, quem admodum est de sacramento Altaris.* Ecce quomodo si quantitas eucharistica movetur non est per se, sed per accidens, & Deo supplente defectum substantiæ panis.

62. Sed contra insurges: motus, qui per se est divisibilis, & sensibilis, seu sensu perceptibilis est, qui per se expectat ad Physicum;

sed motus accidentalis puta quantitatatis, & non substantiæ est per se divisibilis, sensibilis, sive sensu perceptibilis: Ergo motus accidentis, & non substantiæ expectat per se ad Philosophiam. Major patet ex dictis pro primi argumenti solutione. Minor vero probatur; quia ex Philosopho 1. de anima, substantia non est per se sensibilis, sed ratione accidentium; ita ut substantia si per se separata ab accidentibus esset non posset sensu percipi; & accidens etiam à substantia separatum sensu percipitur: ergo accidentis motus est per se sensibilis, & non substantiæ: ergo motus accidentis per se ad Philosophiam expectat, non vero motus substantiæ.

63. Respondeo ad argumentum distinguendo majorem: motus, qui per se est divisibilis, sensibilis, sive sensu perceptibilis est qui expectat ad Philosophiam, si talis motus radicaliter sumatur, concedo majorem: si accipiatur formaliter, nego majorem; eodem modo ad minorem responderetur; & nego consequentiam. Itaque mobilitas, quæ demonstratur à Philosopho non est motus in actu secundo, quia sic exercitium, & actus secundus primæ mobilitatis est, & nullum accidens est passio, cum passio sit inseparabilis ab intrinseco, & accidens separabile. Itaque mobilitas, quæ est aptitudo remota ad motum in actu secundo est passio demonstrabilis de corpore substantiali, & de ista mobilitate requiritur, quod sit sensibilis radicaliter, non vero formaliter. Ad probationem ex Philosopho, verum est si loquatur de actu secundo, falsum verò si de ea, ut est passio, & in actu primo considerata fiat sermo.

64. Hæc etiam solutio est expressa ex mente Scoti qui in 6. Metaphysicæ q. sub n. 11. §. contra. Respondendo ad quædam Philosophi auctoritates ait: *Respondeo; mobile significat aptitudinem ad motum, quæ aptitudo si intelligatur remota inest substantiæ Physicæ ex principiis propriis substantialibus &c.* ergo ex mente Scoti solum ponitur passio mobilitas sensibilis, non formaliter substantialis, sed radicaliter, quæ inest substantiæ Physicæ ex principiis substantialibus.

65. Ad illud quòd substantia separata ab accidentibus si moveretur non esset ejus motus perceptibilis sensu, & accidens si separatum movetur ejus motus sensu percipitur; verum est si de perceptione actuali loquamur, falsum verò si de perceptione sensibili radicali; quia per hoc quòd substantia sit radix accidentium, ratione quorum sensu percipitur, dicitur, quòd substantia est sensibilis radicaliter; & de hac sensibilitate radicali loquitur Philosophus, non vero de sensibilitate accidentium separatorum, quæ miraculosè moventur Deo supplente, ut ait Scotus, defectum subjecti substantialis, à quo omnis accidentis dependet. Ex dictis, si bene attendatur facile ad omnia argumenta, quæ pro hac parte contra quæstionem possunt efformari responderebitis.

66. Secundò arguitur pro sententia afferente, quòd ens mobile est objectum Physicæ, quæ est Divi Thomæ, & ejus auctora. Mobilitas Physica primò, & per se verificatur de ente, & secundariò de corpore: ergo ens est primum, & adæquatum Physicæ objectum, & non corpus. Antecedens

cedens probatur ex Philosopho 3. Metaph. tex. 6. dicente, quòd motus est actus entis in potentia prout in potentia: ergo ex mente Philosophi motus est actus, qui definitur in ordine ad ens, quod est primum sui perfectibile, & non in ordine ad corpus, sed prima potentia, cui primò competit aliquis actus est illa in ordine, ad quam definitur ejus actus: ergo si mobilitas definitur, tanquam actus in ordine ad ens, ens erit primò determinabile per talem actum, & cui primò competit talis actus: ergo &c.

67. Ad argumentum respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem ex autoritate Philosophi, quòd Philosophus intelligit per ens mobile, sive per ens, cuius actus est motus, illud ens, quod ipse Philosophus asserit esse principium motus, scilicet natura; & cum hæc sit compositum substantiale completum, hinc fit, quòd in ordine ad illud motum definiat, etiam si ejus verba prima facie videantur aliud sonare, sed ad veram intelligentiam Philosophi ex ipso Philosopho debemus attendere ordinem; cum ipsum ordinatè, & non sibi repugnantia necesse sit confiteri locutum; nam si in ordine ad ens, non intelligendo per ens naturam, Philosophus definiat motum, satis inconsequenter esset in ejus doctrina, quod de tanto Magistro non est fas credere.

68. Tertio arguitur: illud est objectum adæquatum alicujus scientiæ, quod continet sub se, & in se omnes veritates scibiles in tali scientia; sed corpus Physicum completum substantiale non continet in se, & sub se omnes veritates scibiles in Physica: Ergo non est objectum Physicæ adæquatum. Major est per se nota; nil enim debet co-

gnoscere scientia, quod in ejus, est sub ejus adæquato objecto non continetur. Minor vero probatur; illud non continet sub se, & in se omne scibile in aliqua scientia, quod non se habet tanquam superius respectu illorum, & de omnibus in quid prædicatur; sed corpus substantiale non continet sub se, tanquam quid superius omnia, quæ tractantur in Physica, quia non locum, ubi, motum, tempus, infinitum, quantitatem &c. Ergo &c.

69. Respondeo ad argumentum distinguendo majorem; illud est objectum adæquatum scientiæ, quod continet in se, & sub se omnes veritates scibiles in tali scientia, virtualiter, vel potentialiter tanquam objectum prædicationis, vel attributionis; concedo majorem; tanquam objectum solum prædicationis, nego majorem. Itaque bene verum est, quòd objectum prædicationis alicujus scientiæ debet prædicari in quid de omnibus objectis partialibus scientiæ, ut patet de ente, quod est Metaphysicæ objectum adæquatum: at vero objectum attributionis solum requirit, quòd omnia, quæ tractantur in scientia ad ipsum tribuantur, vel tanquam passiones ab ipso dimanantes, vel tanquam partes integrales, ipsum constituentes, vel tanquam causæ ipsum causantes, vel tanquam accidentia ipsum consequentes, & cum omnia, quæ considerantur à Physico, vel sunt principia corporis naturalis, & causæ, vel habent partes illud componentes ut materia, & forma, vel passiones ut mobilitas, corruptibilitas &c. vel accidentia, quæ ad ipsum consequuntur; hinc est, quòd objectum adæquatum attributionis merito confirmatur.

70. Quarto arguitur: definitio subiecti est medium potissimum demonstrandi passiones de tali objecto; sed definitio corporis naturalis substantialis non est medium adæquatum demonstrandi omnes proprietates, & passiones, quæ demonstrantur in Physica: Ergo non est objectum adæquatum Philosophiæ. Major est evidens; minor probatur; quia ad demonstrandum de corpore, quòd sit quantum, quòd sit in loco, quòd vacuum sit locus carens corpore, aptus tamen repleti, quòd infinitum sit in potentia, in quantitate, & alia hujusmodi non possunt demonstrari, ut ex se patet, per hoc medium, corpus naturale substantiale est quid compositum ex materia, & forma, quæ est Physica definitio corporis: Ergo necesse est aliud medium assignare, quod ad hæc omnia demonstranda adæquatum medium sit: Ergo illud tale erit Physicæ adæquatum objectum, & non corpus naturale.

71. Pro hujus argumenti solutione est notandum, quòd objectum scientiæ potest esse, vel unum unitate specifica, vel unitate generica. Objectum scientiæ, quod est specificè unum est medium demonstrandi per se, & primario omnes veritates scibiles de ipso in tali scientia, & talis scientia una unitate specifica appellatur. Si verò objectum scientiæ est unum unitate generica attributionis, solum ejus definitio erit medium proximum demonstrandi, quæ tanquam passiones dimanant ab ipso, & medium potentiale, & remotum ad demonstranda alia quæ solum mediatè ipsi tribuuntur, & cum objectum Physicæ, quod est corpus naturale sit unum unitate generica solum, & ad ipsum mediatè una, imme-

diatè altera tribuantur; hinc est, quòd ejus definitio solum sit medium proximum respectu aliquorum, eorum videlicet, quæ ab ipso immediatè dimanant, & remotum respectu aliorum, quæ mediatè ipsi tribuuntur.

72. Ad argumentum nunc in forma respondeo distinguendo majorem: definitio objecti specifici est medium demonstrandi passiones de tali objecto, concedo majorem: definitio objecti, quod est unum genere est medium demonstrandi passiones, & proprietates, quæ in tali scientia demonstrantur, iterum subdividuo, est medium proximum, vel remotum, concedo majorem; est medium proximum, nego. Et ad probationem minoris eadem distinctione respondetur, per quod patet &c. Hæc doctrina etiam habetur expressè ab Scoto 6. Metaph. q. 1. n. 8. §. inter dictas ergo. ubi ait: *duplex potest poni habitus, unus proprius, qui formaliter inclinatur ad speculationem ejus (scilicet objecti) tanquam naturalis similitudo ex ejus consideratione derivata: alius communis, qui virtualiter inclinatur ad speculationem ejus inclinando formaliter ad speculationem alterius in quo tale completum virtualiter continetur.* Et in fine §. sequentis, n. 9. postquam latè explicat dicta, concludit: *Et ista unitas minima potest dici unitas generis remoti, sed scientia omnes formaliter in illa virtualiter contenta sunt tantum unum genere remoto.* Argumenta omnia, quæ contra hanc nostram conclusionem possunt efformari, vel ad ista reducuntur, vel ad aliquod ex dictis, & sic si dicta bene considerentur, facilis erit solutio.

QUÆSTIO SECUNDA,

De habitu Physicæ secundum se considerato.

Postquam de objecto Physicæ egimus, ut media cognitione specificativi in notitiam specificati deveniamus, restat nunc de eis, quæ ad qualitatem Philosophiæ, spectant agere. Quapropter fit

ARTICULUS PRIMUS,

Utrum Philosophia naturalis sit scientia.

73. **A**D quæsitum respondeo affirmati-
vè cum communi Philosophorum
placito: Ita Aristoteles 2. Metaph. cap. 3.
tex. 3, & lib. 4. cap. 5. textu 23. & 1. de
partibus animalium. cap. 1. & expressa est
Doctoris Nost. subt. ipse enim lib. 6. Me-
taph. q. 1. n. 10. ait, quod scientia ad qua-
rè dividitur in Metaphysicam, Physicam,
& Mathematicam, his verbis: *His visis; ad
quæstionem dicendum est, quod scientia specu-
lativam triplici determinatione prædicta,
sufficiens ab Aristotele dividitur, &c.*

74. Et probatur nostra conclusio ratio-
ne: *scientia est cognitio evidens rei per cau-
sas.* Sic Arist. 1. poster. cap. 2. sed Physi-
ca est evidens rerum naturalium cognitio
per suas causas: Ergo est scientia. Major
est evidens; minor probatur; quia Physica
demonstrat per demonstrationem eviden-
tem corpora substantialia moveri, quia ha-
bent naturam, quæ est Physicum princi-
pium, & causam motus; corpus quantum
similiter esse divisibile, quia continuum;
corpus mixtum corruptibile esse, quia con-
stat ex contrariis; & alia; ergo est vera
scientia.

75. Sed contra hanc nostram conclu-
sionem potest sic argumentari ex antiquissi-
mis Heraclito, & Cratilo oppositam sen-
tentiam tenentis: scientia ut habetur à Phi-
losopho 1. Metaph. & 4. est de necessariis,
& eodem modo semper se habentibus; sed
Philosophia est de corruptibilibus, & mu-
tationi accidentali subjectis: Ergo non est
scientia.

76. Respondeo concedendo majorem,
& distinguendo minorem: Philosophia a-
git de corruptibilibus, quoad essentiam, ne-
go minorem; quoad existentiam concedo
minorem. Itaque etiam si corpus naturale
sit insingulari, & quoad existentiam corru-
ptibile; tamen quoad ejus essentiam, & in
universali quid in corruptibile est, & eodem
modo se habens; nam ita necessarium est
corpus naturale substantiale esse corruptibi-
le, ac Angelum incorruptibilem esse; &
cum omnis scientia agat de suo objecto in
universali sub ratione necessaria, quæ non
potest illi non convenire, & non sub ratio-
ne singulari, in qua subjicitur mutationi,
hinc est, quod agat Philosophia de necessa-
riis, & sit vere, & realiter scientia.

77. Secundo arguitur: omnis cognitio
Philosophica incipit à sensibus: Ergo est
fallibilis, & potest falso subesse: Ergo non
est scientia. Respondeo, quod hoc argu-
mentum contra omnes scientias militat, &
tamen distinguo in forma consequens: Er-
go est fallibilis eo quod à sensibus dependet,
nego; immò non possumus habere perfe-
riorem notitiam, quam illam, quam medio
ex perimento, & quasi oculari perceptione
percipimus: quia dependet à sensibus, &
sensibilibus improprietate applicatis, &

extra

extra debitam approximationem & distan-
tiam, iterum subdistinguo; est fallibilis ex
se intrinsecè, & ex ratione sui objecti, ne-
go: est fallibilis de per accidens, & ratione
alicujus extrinseci, concedo. Præterquam
quod etiam si sensus exterior multoties er-
ret, tamen ejus error ab intellectu corrigi-
tur, ut habet Scotus in 1. dist. 3. q. 4. n. 11.
& 12.

ARTICULUS SECUNDUS,

*Utrum Philosophia sit scientia practica,
vel speculativa.*

78. **S**IT nostra conclusio: Philosophia
est scientia simpliciter speculativa.
Hæc conclusio ab omnibus utriusque Scho-
læ sectatoribus sine controversia admitti-
tur; & est expressa Aristotelis 1. Metaph.
cap. 6. & 6. ejusdem. cap. 1. habetur
que ab Scoto lib. 6. Metaph. q. 1. §. his
visis. n. 10. in quæ quæstione quærit Sco-
tus, ut cum divisio scientiæ realis speculati-
væ, quam tradit Philosophus in Physicam,
Mathematica & divinam, seu Metaphysi-
cam sit sufficiens. & dicto §. ait: *dicendum
est quod scientia speculativa sufficiens ab
Aristotele dividitur, & hoc primaria divisione.*

79. Et probatur ratione ipsius Scoti,
quæ habetur ibidem sub n. 9. §. secundo.
*Scientia speculativa strictè sumpta est illa,
quæ ex natura sui, & subjecti ordinatur tan-
quam ad scire tantum, non autem ad scire,
directivum in aliqua operatione, quæ non est
essentialiter speculatio, sed Physica ex natu-
ra sui & objecti ordinatur tanquam ad fi-
nem ad scire, & contemplare naturam cor-
poris naturalis substantialis, & ejus investi-
gare proprietates, & non ad scire direc-*

*ivum, seu ad dirigendos actus alterius po-
tentia à speculativa, seu intellectu: ergo
Physica est scientia strictè speculativa. Ma-
jor ab omnibus est admittenda; minor ex sepa-
ret cum ad nullos actus dirigendos Physica
transeat, sed solum in sui objecti contem-
platione sistat: ergo &c.*

80. Sed contra insurges: Physica non
sistit præcise in contemplanda natura sui
objecti, neque ordinatur, tanquam ad fi-
nem ad scire: ergo non est speculativa stri-
ctè. Probo antecedens, nam consequen-
tia ex se patet: Physica quatenus agit de pri-
mo motore excitat, & allicit voluntatem
ad sui amorem: ergo transit ad directionem
actuum alterius potentia ab intellectu, &
non ordinatur de per se ad scire, tanquam
ad finem: ergo non est speculativa saltem
quo ad istam Physicam partem.

81. Respondeo negando antecedens,
& ad ejus probationem distinguo antece-
dens: alicit. & excitat voluntatem ad a-
morem Dei, quatenus agit de ipso, ut pri-
mo motore, de per se, & ex Physicæ insti-
tuto, nego antecedens: nam etiam si non
alliceretur & excitaretur voluntas ad ipsum
amandum, perfectam haberet de ipso Phy-
sicam notitiam, quatenus est primus motor:
exercitat, extallicit voluntatem ad amorem
Dei de per accidens, & extra Physicæ in-
stitutum, quatenus percipit universi pul-
chritudinem, concedo antecedens: etiam
scientia non denominetur speculativa, vel
practica ab illo, quod accidentaliter, &
præter intentum evenit, sed à fine seu ob-
jecto, hinc est quod &c.

82. Secundo arguitur: medicina est
practica scientia; sed est pars Physicæ: ergo

saltem

saltem quoad istam partem Physica non erit speculativa. Respondeo negando minorem, majorem omitta. Nam Aristoteles istas scientias genericas appellavit lib. de sensu, & sensibili addens, quod ubi incipit Medicus definit Physicus; quia utraque circa corpus naturale versatur; sed medicina circa corpus sanabile; & Physica circa corpus prout naturale, & prout est principium motus & quietis. Unde patet ad argumentum & c.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum Physica sit una unitate numerica, specifica, seu generica.

PRO elucidatione quaesiti est primo notandum ex Scoto 6. Metaphysicæ, q. 1. n. 2. §. hic primo; quod *scientia est habitus cognoscitivus conclusionis demonstrationis*, seu ut clarius loquar, est habitus cognoscitivus per demonstrationem acquisitus. Ex quo deducitur, quod si demonstratio, per quam habitus scientiæ acquiratur est distincta numero vel specie ab alia demonstratione in ipsa scientia, quod etiam illa scientia ab ista alia demonstratione genita erit specie distincta. Ita Scotus in 1. dist. 3. q. 7. sub n. 41. §. cum arguit ubi ait, quod habitus generati ab actibus specie diversis sunt etiam specificè distincti, & q. 3. prologi q. 2. laterali n. 5. & in 3. dist. 36. articulo. 2. §. quantum ad istum.

84. Secundo est notandum, quod bene potest dari in Physica, sicut & in aliis scientiis demonstratio de aliqua passione, sive proprietate objecti, quin detur de alia; & potest similiter dari scientia de aliquo obje-

cto partiali, supposita ignorantia de aliqua objecti proprietate. Ut optimè probat Scotus q. citata ex Metaph. sub n. 4. §. item 2. & n. 5.

85. Tertio est notandum, quod scientia sumit suam unitatem à suo specificativo objecto; ita que si objectum, quod specificat scientiam est unum genericum in ratione scibilis, etiam scientia erit una unitate generica; & si objectum est unum in specie, etiam scientia erit specificè una.

86. Quarto nota, quod si objecta partialia alicujus scientiæ in tantum considerantur à scientia, in quantum attribuuntur ad aliquod objectum magis principale, vel ad aliquod respectu, cujus sunt passiones, vel proprietates, & ideo illud tale dicitur objectum adæquatum, & attributionis scientiæ: ita similiter omnes habitus ab istis objectis partialibus geniti dicunt unitatem attributionis ad illum habitum, qui per se, & immediatè generatur à tali objecto, ad quod cætera alia attribuuntur, & omnes illi habitus dicuntur una scientia, & erit talis scientia una unitate attributionis.

87. Ex quibus deducitur corollarium, quod illa scientia erit una unitate specifica, quæ est genita à pluribus demonstrationibus solum numero distinctis sub eadem ratione formali contentis; & illa erit una unitate generica cujus demonstrationes, per quas acquiritur, continentur, sive tendunt ad naturam objecti generici demonstrandi, quod dividitur per differentias solum specificè distinctas immediate; & illa erit una genere remoto, in qua demonstrationes quæ quæveniuntur genericè sunt distinctæ, & tamen propter aliquam ordinationem, sive attri-

tributionem ad unum, dicuntur una scientia genere remoto.

88. His præjactis fit prima conclusio: Physica non est una unitate numerica, sive simplex qualitas, sed ex pluribus habitibus aggregata. Hæc conclusio habetur expressè ab Scoto n. 4. & 5. ex q. in Metaph. cit. & ex 2. & 3. conclusione ejus veritas clarè fiet.

89. Sit secunda conclusio: Physica non est una unitate specifica; & probatur: illa scientia est una unitate specifica, quæ acquiritur per demonstrationes ejusdem speciei; sed demonstrationes, quæ dantur in Physica non sunt omnes ejusdem speciei, quia potest dari demonstratio de mobilitate corporis naturalis cum ignorantia de ejus corruptibilitate: Ergo non est una in specie: patet consequentia; quia de eadem re evidentè cognita nequit dari simul scientia, & ignorantia: Ergo habitus distinctus est in specie illo medio quo dicitur Philosophus sciens unam veritatem, & ignorans aliam.

90. Sit tertia conclusio: Physica non est una unitate generica proxima. Hæc probatur: objectum Physicæ, quod est corpus naturale substantiale non est unum genere proximo respectu omnium scibilium, seu quæ tractantur in Physica: Ergo ipsa non est una genere proximo. Probo antecedens; quia corpus naturale substantiale non est genus respectu ubi, loco, vacuo, quantitatis finitæ, vel infinitæ, quæ omnia tractantur in Physica, tanquam corpori naturali adiacentia, & proprietates ipsum consequentes, quia accidens, & substantia non conveniunt in genere proximo, neque in ratione entitatis, neque in ratione scibilis: Ergo scientia,

quæ de omnibus istis agit non est una genere proximo.

91. Sit quarta conclusio: Physica est una unitate genere remoto, quatenus omnia, quæ tractantur in Physica expectant ad corpus naturale substantiale, vel tanquam principia intrinseca, vel tanquam principia extrinseca ipsius, vel tanquam partes ejusdem subjectivæ, sive inferiora, vel tanquam accidentia, quæ ad ipsum consequuntur; ita ut Physica in plures alias Physicas partiales specie, & genere distinctas dividatur. Hæc conclusio habetur expressè ab Scoto 6. Metaph. q. 1. sub n. 12. §. 8 adivisione, infine ubi ait; *Mathematica, sive Physica, in qua tertio gradu stat divisio est una tantum unitate generis remoti, & tertio modo, quarum utraque in plures descendit habentes unitatem secundo modo*: Ergo ex mente Scoti est nostra quarta conclusio.

92. Et probatur ratione: illa, quæ ad eandem pertinent scientiam solum habent attributionem ad unum, & diversi generis sunt, ac est illud unum, sed eodem genere remoto continentur; sed omnia quæ tractantur in Philosophia ad eandem pertinent scientiam, quatenus habent attributionem ad unum, scilicet corpus naturale substantiale, & diversi generis sunt proximè: Ergo solum sub eodem genere remoto continentur: Ergo scientia, quæ agit de illis erit una genere remoto: patet consequentia, quia qualem habet entitatem scibile, talem habet scientia: Ergo & c. Et dicta pro procemialibus Philosophiæ sufficiant, qui plura desideraverit auctores consulat.

Liber Primus Physicorum.

93. **O**mnis quæstio unum quærit, & alterum supponit; supponit quidem rem esse de qua oritur quæstio, & quærit quæ nam sit ejus essentia, proprietates, passio, sive quodlibet aliud. Omnis similiter scientia suum objectum supponit ex eo enim quòd objectum sit causa scientiæ, & omnis causa ad suum effectum supponatur, necesse est scientiam, ut pote effectum suum objectum supponere, & de ipso quærit proprietates in tali scientia demonstrabiles, nec non, & alia, quæ ad suum objectum expectant. Jam igitur supposito, quòd corpus naturale substantiale completum sit nostræ Philosophiæ attributionis adæquatum objectum, ut in nostris præmialibus manet pro mea tenuitate probatum, restat nunc primò, in hoc primo Physicorum libro agere de ejus principiis, quia ut ait Philosophus cap. 1. hujus libri: *Omnis cognitio, & scientia in omnibus disciplinis, quarum principia sunt cause, aut elementa, ab eorum cognitione proficiscitur. Tunc enim denique aliquid nos scire existimamus, cum causas primas, primaque principia, etiam usque ad elementa cognita habemus.* Secundò de unione media qua corporis mobilis intrinseca principia uniantur. Tertio de ipso naturali substantiali composito, quod ex ipsis resultat principiis, & ut clariori ea quæ dixerimus intelligentia percipiantur librum hanc in sex dividam distinctiones, quarum aliqua in alias subdistinctiones, si opus judicaverim, secabo. In prima de principiis in communi agemus. In secunda de materia prima, quæ est primum corporis

naturalis principium, & de eis quæ ad ipsam expectant disputabimus. In tertia de secundo principio ordine generationis, quod est privatio, erit sermo. In quarta de tertio principio quod est forma substantialis ventilabimus. In quinta de unione. In sexta denique de toto composito substantiali.

DISTINCTIO PRIMA,

In primum librum Physicorum, in qua de principiis corporis naturalis in communi disputatur

QUESTIO PRIMA,

De natura, & quidditate principiorum Corporis naturalis in communi.

UT excussa caligine clariori stylo, & via procedamus, prius ageamus de principio ut sic, seu ut conformius loquar de hujus nominis principii variis acceptionibus; qua propter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Variæ principii acceptiones explicantur.

94. **A**D majorem quæsti intelligentiam; Principium ait Philosophus lib. 8. Metaph. cap. 1. tex. & comm. 1. *dicitur aliud quidem (id est alio modo) unde aliquid rei movebitur primum ut longitudinis, & viæ.* Itaque ut ait Scotus ibidem, illud dicitur principium, unde aliquis incipit moveri ut v.g. illud principium motus localis, unde incipit motus.

95. Secundo dicitur principium, ait Philosophus, *aliud unde utique optimè fiet unumquodque, ut doctrinæ non à primo rei prin-*

principio aliquando inchoandum est, sed unde facilime adiscet. Itaque ait Scotus, *aliq modo dicitur principium, unde oportune sit unumquodque;* & in hac acceptione principium dicitur illud, quod quia magis notum est, per illud incipimus ad deveniendum ad cognitionem minus noti, ut patet in scientiis, ubi semper à magis notis, ad minus nota procedimus.

96. Tertio dicitur principium illud, *unde primum generatur in existente, ut navis sedile, & domus fundamentum & animalium alii cor, alii cerebrum; id est (ait Scotus) illa pars rei est principium generationis ex qua rei generatio inchoatur, seu quod idem est, quæ primo generatur, in qua acceptione sedile, sive charina dicitur principium navis, quia est quasi fundamentum navis, super quod omnia alia construuntur, & eriguntur; fundamentum dicitur principium domus, & cor, sive cerebrum pro diversitate opinantium dicitur principium generationis animalis, eo quod sit primum, quod in ipso sit.*

97. Quarto dicitur principium, unde motus natus est initiari primum, ut puer ex patre & matre & in hac acceptione pater dicitur principium pueri, eo quod sit à quo est puer, & similiter mater; artifex dicitur artificati principium, & urbium magnates, & proceres dicuntur principia motus seditionis civitatis, qui ad eorum motum cæteri moventur; sed tale principium est extrinsecum.

98. Quinto dicitur principium, quod est causa cujusunque rei, maxime in genere efficientis, in quo sensu Deus dicitur omnium rerum principium, Omnes enim cau-

sæ sunt quædam principia; ait Philosophus. 99. Sexto dicitur principium unius cujusque rei primum; ut b. v. g. dicitur principium dictionis *baralipon*, à dictionis *alpha*, punctum principium lineæ, & feria secunda hebdomadæ principium, & sic de aliis.

100. Ulterius principium aliud est cognitionis, aliud est principium rei; principium rei aliud incomplexum, & aliud complexum; incomplexum est, quod immediate movet intellectum, & sui cognitionem producit: complexum licet immediate sui cognitionem causare (de quo non disputo modo) est illud, quod media sui cognitione ducit in cognitionem alterius, vel virtualiter in ipso contenti, vel formaliter, vel cum quo habet connexionem, ut præmissæ respectu conclusionis, & fumus respectu ignis potest etiam dici principium cognitionis ignis.

101. Principium rei est illud, unde res incipit, vel fit, vel est, & est duplex privativum, ut privatio respectu compositi, & positivum, ut materia, & forma respectu compositi. Positivum principium adhuc est duplex, & extrinsecum rei, ut efficiens, & causa finalis, & intrinsecum, ut forma, & materia, & dicuntur intrinseca, quia manent intra principiatum. Principium intrinsecum, quod manet intra principiatum est duplex, vel principium causans, ut materia, & forma, vel non causans, neque influens esse principiato, ut punctum respectu lineæ, & instans respectu temporis.

102. Rursus principium intrinsecum causans est duplex, vel causans Physicè, ut materia, & forma, quæ intrinsecè Physicè causant

causant compositum; vel Metaphysicè causans, ut genus, & differentia, quæ improprie, & translativè dicuntur causare, & principiare constitutum, ut animal, & rationale respectu hominis.

103. Has omnes acceptiones tradit Philosophus loco citato, quas omnes in hac communi ratione, quasi definiendo naturam principii, ut sic, his verbis comprehendit: *Omniū igitur principiorum commune est primum esse, unde aut est, aut fit, aut cognoscitur.* Omne igitur principium in ratione talis debet habere hoc, quod est esse prius suo principiatio aliqua prioritate; quod licet evidens sit probatur, quia principiatio est à principio; sed quod est ab alio est ipso posteriori aliqua posterioritate: Ergo principium debet esse suo principiatio prius. Probatur minor, quia principium ut tale terminat dependentiam sui principiati; sed quod terminat dependentiam alterius est prius in illa lineæ: Ergo &c.

104. Secundò, omni principio est commune esse primum, unde aut est, aut fit, aut cognoscitur; ubi notanda est illa particula *unde*, per quam denotatur, quod principium debet esse, à quo principiatio, aut fit, aut est, aut cognoscitur; id est, debet habere aliquam connexionem cum principiatio, seu ordinem, ratione cuius principiatio dicatur principiari à tali principio, & quale fuerit principium, talis erit connexio, & ordo inter ipsum, & principiatio.

105. Ex quo infertur, quod licet omne principium sit suo principiatio prius, non tamen omne quod est prius est principium, quia Petrus senex est prior Paulo juvene, & non idèò dicitur ejus principium, sed requi-

ritur ultra, quod sit unde Paulus incipit esse, vel extrinsecè ut agens, vel in alio exemplo intrinsecè, ut materia, & forma, vel si est principium cognitionis, ut præmissæ respectu demonstrationis.

106. His præmissis de acceptionibus principii ut sic, nunc restat agere in particulari de principiis in particulari corporis naturalis, & quia hæc sunt in duplici differentia, alia positiva alia privativa, prius de principio ut sic agemus, & postea de quolibet in particulari. Quapropter sit.

ARTICULUS SECUNDUS,

Aliquæ sententiæ circa naturam, & quidditatem principiorum referuntur, & simul refelluntur.

107. **A**liqui ex Thomistis sic principia corporis definiunt, ex Divo Thoma prima parte. q. 33. art. 1. dicentis, verba sunt Divi Thomæ; *principium est omne id, à quo aliquid procedit quocunque modo.* Sed hæc definitio sic impugnatur; effectus aliquomodo procedit à causa finali, & tamen causa finalis non est principium effectus: ergo non omne id est principium, à quo aliquid procedit quocunque modo. Major est certa, & minor probatur; *quia omnium principiorum* (ut ait Philosophus, *commune est esse primum*; sed finis ex sua natura est posterior: ergo causa finalis nequit esse principium; & est argumentum, quod adducit Scotus lib. 5. Metaph. q. 1. n. 1.

108. Insuper impugnatur, quia hæc definitio comprehendit non solum materiam, formam, & privationem, sed etiam omnia

omnia genera causarum, & quascunque conditiones ad fieri compositi, sive effectus requisitas, & sic est nimis lata, & ut talis rejicitur, quia hic solum de principiis corporis naturalis inquirimus, & hic de omni principio agit Sanctus.

109. Alii sic principium definiunt ex Cicerone 3. ex Tusculano. *Principii nulla est origo, nam ex principio oriuntur omnia, ipsum autem ex re nulla alia nasci potest.* Cui concordat Philosophus, qui lib. 5. de generatione animalium, cap. 6. ait: *De ratione principii (supple esse) ut ipsum quidem causa sit multorum, sed ipsius nulla sit superior causa.*

110. Sed has etiam definitiones sicut & præcedentem rejicimus, quia non minus communiter, & in universali de principiis loquuntur, & hic inquirimus de principiis in particulari corporis naturalis substantiis.

111. Alii communiter, tam ex D. Thomæ schola, quam ex D. Subt. affecta, sic ex Philosopho 1. Physicor. cap. 5. textu 142. *principia corporis naturalis definiunt. Principia sunt, quæ neque ex se neque ex aliis, sed omnia ex ipsis sunt.* Alii sic: *principia sunt, quæ neque ex se neque ex aliis, neque ex alterutris, sed omnia ex ipsis sunt.*

112. Sed hanc etiam definitionem, quamvis à ferè omnibus sit accepta, sic impugno. Definitio cujuscunque rei ita debet esse propria definito, quod illi soli conveniat, & non alteri; sed prædicta definitio competit aliis principiis, quæ corporis naturalis principia non sunt: ergo in hac definitione non definiuntur principia corporis naturalis, nec illis ut propria est adaptanda.

113. Major est per se nota, una enim ex regulis bonæ definitionis est, quod definitio conveniat omni definito, & aliis ab ipso non; unde si definitio hominis aliis ab homine posset adaptari non esset propria hominis definitio, minor vero in qua est difficultas probatur ex verbis ipsius Philosophi textu 42. cit. ubi ait: *illa sunt prima principia, quæ non sunt ex aliis.* Ex quibus verbis sic formo discursum: omne primum principium cujuscunque ordinis, vel Physicum, vel Metaphysicum, vel Mathematicum habet hoc commune, quod in ea ratione, & linea, qua est principium non habet aliud principium, ex quo fiat.

114. Nam ut optimè probat Scotus in primo lib. Physic. q. 17. n. 7. *ex quo sunt prima principia non sunt ex aliis, nam illa alia potius dicerentur prima principia.* Verba sunt Scoti §. & hoc secundo rationabiliter; neque fiunt ex alterutris, *nam illud principium, quod fieret ex alio non esset principium maxime primum, sed jam esset principiatio:* Ergo primum principium, sub ratione, qua tale est, & in illa consideratione, qua est primum principium, habet hoc, quod est esse non ex alio, neque ex alterutris, sed omnia principiata in illa linea esse à principiis primis ejusdem lineæ dependentia, & ex ipsis fieri: Ergo hæc definitio principiorum non ita est propria corporis naturalis principiis, ut illis, & non aliis possit adaptari: Ergo per hanc definitionem omni principio communem, non benè propriè principia corporis naturalis definiuntur.

115. Et quod Philosophus loquatur de omni principio in communi patet ex ipso Scoto, qui loco citato ait: *quod omnia sunt*

ex ipsis; patet, quia aliter non essent prima principia, & communia omnium: Ergo de illis principiis, ex quibus omnia principiata fiunt agit ibi Philosophus: Ergo non de principiis in particulari.

116. Præterea quod Philosophus, ut intuenti patebit, & bene notavit noster Franciscus Pitigianus in annotatione ad textum Philosophi, & Scoti q. 17. cit. n. 13. quando dixit illa sunt principia prima, quæ non fiunt ex aliis &c. non definit prima principia, sed assumit illud medium ad probandum, quod aliqua prima principia sunt contraria, quod est intentio Philosophi; quod probat Philosophus hac ratione, licet ab ipso non expressè adducta: quæcunque neque ex se, neque ex aliis, sed ex ipsis omnia fiunt sunt principia, sed prima contraria neque fiunt ex aliis, neque ex se, sed omnia ex ipsis fiunt: Ergo prima contraria sunt prima principia: Ergo intentio Philosophi solum est probare, quod prima contraria sunt prima principia, non autem definitionem principiorum corporis naturalis assignare.

117. Insuper quod Philosophus lib. 5. Metaph. cap. 1. ubi latè de principiis egit nullam definitionem pro principio us sic, nec pro tali principio assignavit: Ergo falsum est dicere, quod Philosophus aliquando talia principia corporis naturalis definivit, quia interrogabo ubi talem definitionem apposuit? Antecedens probatur ex nostro Scoto, qui in conclusionibus ex 5. Metaph. ait, quia in hoc libro procedit (supple Philosophus) non concludendo, sed potius distinguendo, ideo conclusiones ejus assignare non possumus: Ergo Philosophus ibi non concludit aliquam conclusionem de princi-

piis, sed potius distinguit de modis, quibus aliquod potest dici principium.

118. Sed vel definitio tradita habeatur expressè à Philosopho tradita pro principiis corporis naturalis, quod nullus probabit, vel ex ejus doctrina, & verbis colligatur, quod aliqui rationibus fortè prædictis convicti consententur, sic contra illam insurgo, & in primis suppono, quod prædicta definitio, ut ipsi ajunt, convenit materiæ, & formæ, & privationi, quæ sunt tria principia corporis naturalis, quæ à Philosopho, & ferè ab omnibus assignantur; & arguo sic: materia, forma, & privatio sunt æquivoca: Ergo non potest illis aliqua una definitio convenire; patet consequentia, quia quibus non convenit idem prædicatum commune, & idem differentiale non potest eadem adaptari definitio; sed materiæ, formæ, & privationi non competit idem prædicatum commune, & idem differentiale: Ergo eadem definitio nequit illis convenire: de forma, & privatione ex se patet, quia enti positivo, & privativo non datur ratio univoca; de materia, & forma non modò contendo, infra suo loco dicemus.

119. Præterea, privationi non convenit, quod principiatum naturale, scilicet corpus sit ex ipsa: ergo privatio non est corporis naturalis principium. Probatur antecedens; quia compositum non est ex privatione compositum, sed ex actu, & potentia. Si dicant quod privatio est principium extrinsecum, & sic est extra compositum, licet possem contra ipsos contendere, quod principis extrinsecis, & intrinsecis nequit eadem definitio convenire, hac via ommissa, sic contra illos insurgo: ergo hæc

hac definitione definitur non solum principium intrinsecum corporis naturalis, sed etiam extrinsecum; tunc sic; sed principia extrinseca corporis naturalis non solum est privatio, sed etiam causa efficiens, & finalis: ergo hac etiam definitione debent comprehendendi, & si ista non quia principia extrinseca sunt, quare comprehenditur privatio; cum etiam privatio extrinsecum principium sit? ergo &c.

120. Huic nostræ, vel simili objectioni Patres Combricenses respondent 1. Phisicor. cap. 5. q. 1. quod causa efficiens, & finalis, excluduntur à ratione principii per illam particulam *ex* in definitione principiorum positam, dum ait *ex ipsis omnia fiunt*, quia effectus non dicitur, quod fit *ex efficienti*, sed *ab efficienti*, nec similiter dicitur, quod fit *ex fine*, sed quod fit *propter finem*; & sic *ex vi definitionis principiorum solum includitur materia*, & forma *ex quibus propriè dicitur compositum fieri*, tanquam *ex partibus componentibus*, & privatio tanquam *ex termino à quo*, & aliæ causæ excluduntur.

121. Sed ex ipsorum solutione sic contra illos insurgo; quia etiam effectus seu compositum non dicitur, quod fit *ex termino à quo* tanquam *ex quo compositum componitur*, sed *ex termino à quo*, tanquam *terminus à quo incipit generatio compositi*: ergo à simili causa efficiens non dicitur principium, tanquam *ex quo compositum componitur*, sed tanquam *à quo accipit esse compositum*, & similiter causa finalis non dicitur principium, *ex quo compositum fit*, sed tanquam *finis propter quem fit*: qua ergo ratione cum compositum ex

privazione non componatur, non excluditur privatio *ex vi illius particulæ ex*, & excluditur efficiens, & finalis, cum prædicta particula *ex* non magis propriè possit privationi adaptari, quam causæ efficienti, & finali. Dicant & quod dixerint contra illos retorqueam.

122. Præterquam quod *ex vi talis particulæ ex* non excluditur causa efficiens, licet possint contendere, quod finalis excludatur; quod probo ex Evangelio Joannis cap. 8. n. 42. Christo dicente: *Qui ex Deo est verba Dei audit*; ubi non potest intelligi, quod Christus dicat, quod qui ex Deo est compositus, tanquam *ex materia*, & forma, vel tanquam *terminus à quo* generationis, vel creationis, verba Dei audit, cum repugnet Deo simpliciter esse materiam, formam, seu privationem respectu allicujus hominis, nec debemus asserere, quod Christus verba sibi repugnata, & manifestam contradictionem involventia loquatur; sed sic debet intelligi ut videre est in Glossa; & expositoribus sacris videre licet, quod qui ex Deo est, vel prædestinatus, vel ordinatus ad ipsum, tanquam ad finem, vel ex Deo, id est, est filius Dei per gratiam, & ab ipso adoptatus ad ejus hæreditatem. Idem potestis probare ex verbis Christi sequentibus n. 44. ubi ait: *vos ex Patre diabolo estis*: id est affecti à diabolo qui vos in peccatum compellit: Ergo Patri, qui est efficiens potest, cum proprietate adaptari particula *ex*, cum dicat Christus *ex Patre diabolo estis*.

123. Ut igitur magis eorum inconsequentia in sua doctrina omnibus patefiat, quamvis non concedo, quod in prædicta defini-

definitione solum includatur materia, & forma tanquam partes essentielles, ex quibus coalescit compositum, & privatio, tanquam terminus, à quo ejusdem, ex vi illius particulae ex. Huic argumento quidam respondebunt; unum principium non fit ex alio, ut patet ex definitione tradita, dum ait quod principia sunt, quae neque ex se, neque ex alterutris &c.; sed forma fit ex privatione: Ergo forma non est principium.

124. Respondent profecto, ut aliqui, quos vidi, respondent, concedendo majorem, & distinguendo minorem; forma fit ex privatione, tanquam ex altero principio ipsam componente intrinsece, nego; tanquam ex termino à quo, concedo; nam terminus à quo formae est ejus privatio.

125. Sed contra: in illa linea, in qua aliquid est principium corporis naturalis, implicat, quod sit principium alterius principii ejusdem corporis; sed privatio est principium corporis naturalis, tanquam terminus à quo: Ergo implicat, quod privatio tanquam terminus à quo sit principium formae, quae est alterum conprincipium. Major patet, quia materia, eo quod secundum quod potentia prima est, est principium corporis naturalis, implicat, quod sit materia prima potentia respectu alterius conprincipii; illud materialiter componens, & similiter forma: Ergo si privatio quatenus terminus à quo est principium corporis naturalis, implicat, quod privatio, etiam tanquam terminus à quo sit formae principium: Ergo manifestam contradictionem in sua doctrina involvunt. Alia plura possem objicere, sed haec tenus dicta sufficiant, ut ad nostram stabilendam sententiam deveniamus.

ARTICULUS TERTIUS;

Ubi primi Articuli quaesito fit satis, & quidditas principiorum Corporis naturalis elucidatur.

126. **E**X tituli intelligentia dependet difficultatis intelligentia, quae sub hoc titulo investigatur (idem dico de aliis) quapropter titulum examinare necesse est. Titulus igitur petit quanam sit quidditas, natura, & essentia principiorum ut sic corporis naturalis, hoc est, supposito, quod plura sint corporis naturalis principia, quae sit ratio omnibus principiis talibus accomodata, sive conveniens ratione cujus, quidquid de uno principio affirmatur, quatenus principium est, possit affirmari de alio, etiam in ratione principii, quatenus omnia principia eadem ratione gaudent.

127. Insuper notandum est, quod quotiescunque datur aliqua definitio conveniens pluribus, necesse est, quod in illis pluribus detur aliqua ratio communis, sive aliquis conceptus objectivus abstrahibilis ab ipsis particularibus, & de ipsis in quid praedicabilis, nec non & contrahibilis per illorum plurimum differentias ad esse talis, ratione cujus de ipsis illa talis definitio verificetur.

128. His praeractis dico primam conclusionem: si privatio ponatur corporis naturalis principium, non potest dari aliquis conceptus objectivus in quid praedicabilis respectu materiae, formae, & privationis, & sic principium ut sic Physicum prout abstrahit ab istis tribus nequit definiri. Probatur conclusio quoad primam partem, & ex ea deducitur secunda; quia enti positivo, & negativo nequit aliquis conceptus objectivus convenire; sed

materia-

materia, & forma sunt entia positiva, & privatio est quid negativum: ergo eis aliquis conceptus communis objectivus, & de ipsis praedicabilis in quid nequit convenire.

129. Major probatur, quia omnis conceptus objectivus abstrahibilis, & praedicabilis de ente positivo essentialiter est positivus, sicut omnis conceptus abstrahibilis, & praedicabilis de ente negativo est negativus: ergo conceptus abstrahibilis ab uno est essentialiter diversus à conceptu abstrahibili ab alio: ergo non unus conceptus, sed potius plures primò diversi, & oppositi, sed ubi non est convenientia, sive identitas non est unitas: ergo &c.

130. Major probatur; quia omnis conceptus abstrahibilis, & in quid praedicabilis de ente positivo est realiter identificatus cum ipso ente positivo: ergo est positivus, quia nullum positivum identificat sibi negativum, nec è contra: ergo &c.

131. Quoad secundam partem probatur conclusionem; quibus non convenit aliquis conceptus objectivus, qui sit definitus, nequit competere aliquis conceptus formalis, qui sit definitio; hujusmodi sunt materia, forma, & privatio: ergo non potest illis aliqua una definitio adaptari.

132. Dico secundam conclusionem: materiae, formae, & privationi, si privatio ponatur principium, (de quo infra) licet non possit aliqua una definitio adaptari, potest tamen aliqua definitio, vel quasi definitio disjunctiva, impropria, descriptiva, sive discernitiva accommodari, qualis est haec. *Principia sunt, quae neque ex aliis neque ex se sunt compositivè Physicè, aut tanquam ex termino à quo, ex ipsis autem omnia Physica sunt,*

vel compositivè, vel tanquam ex termino à quo.

133. Hanc definitionem tradit Noster Franciscus Pitigianus in suis annotationibus ad textum Scoti in 1. Physic. q. 17. n. 19. §. alii alium &c. in fine, & concludit dictum §. 7. cum his verbis, & haec expositio est Scoti in notabili. Videatur Scotus in expositione textus Philosophi n. 8. §. notandum. Sed quod praedicta definitio sit impropria, & descriptiva probatur, quia nulla essentia constituitur per *vel*: ergo nulla definitio essentialis datur per *vel*, quia cum essentia rei sit determinata, & in hoc, vel illo tali esse determinato, nulla definitio, quae sit essentialis debet dari per *vel*, sed per praedicata illius essentiae determinata: unde potius talis definitio induit rationem divisionis, quam definitionis.

134. Dico tertiam conclusionem: materiae, & formae, quae sunt principia intrinseca corporis naturalis potest dari aliqua propria, & peculiaris definitio, & haec est talis. *Principia intrinseca corporis naturalis substantialis sunt illa, quae neque ex se, neque ex aliis Physicè compositivè sunt, sed omnia Physicè composita, ex eis Physicè essentialiter componuntur, sive constant.*

135. Prima particula praedictae definitionis est, *quae neque ex se, neque ex aliis*, ratio quasi generica, sive communis, per quam conveniunt principia corporis substantialis, cum aliis primis principiis, cujuscunque generis sint, omnia enim principia ex eo quod talia sint, in illa linea, & ordine, quo principia sunt, petunt non fieri ex aliis principiis ejusdem ordinis, & lineae, quia alias non principia prima, sed potius principia dicerentur. Secunda particula est

Physicè compositivè non sunt, per quam datur intelligi, quòd licèt principia Physica possint ex aliis, tanquam ex genere, & differentia Metaphysicè componi, non tamen possunt Physicè compositivè ex aliis componi, tanquam ex actu, & potentia, sive tanquam ex partibus essentialibus Physicè, & est particula differentialis, per quam principia Physica ab illis principiis, quæ Physica non sunt distinguuntur.

136. Tertia particula est: *Sed omnia Physica composita, ex eis Physicè essentialiter componuntur, sive constant.* Per quam particulam explicatur principiatum in ordine, ad quod talia definiuntur principia, quia cum principium dicat ordinem ad suum principiatum, nisi apponatur principiatum, non potest adæquatè, & completè cognosci principium.

137. Quarta particula est, *ex eis Physicè essentialiter constant, seu componuntur*; per quam excluditur pars integralis à ratione principii, quia licèt compositum substantiale ex partibus integralibus componatur, non tamen ex eis Physicè essentialiter compositum substantiale componitur, sed solum ex materia, & forma, quæ sunt partes essentielles compositi.

138. Hæc quartæ particulæ explicatio habetur expressè ab Scoto in 1. Physicor. q. 19. n. 3. §. quantum ad primum, ubi ait: *non intendimus per principium, quod est pars integralis, quemadmodum dicimus, quod fundamentum est principium domus, sed per principium intelligimus partem essentialem, cuiusmodi est materia, & forma.*

139. Sed dices, quid sunt partes essentielles, & quæ integrales, & quod discrimen,

quod inter eas versatur? Respondeo partes integrales eas esse, quarum una sublata tollitur compositi integritas, non tamen tollitur conceptus quidditativus essentialis compositi, ut v. g. si Petro manum abscindas manet Petrus quoad conceptum quidditativum essentialem Petri, non tamen manet Petrus integer, id est cum omnibus suis partibus integralibus, sed mancus. Partes verò essentielles sunt, quarum una sublata, non manet conceptus quidditativus compositi; ut si Petro tollas corpus, vel animam, non manet Petrus, quoad ejus quidditativum conceptum, & ex his patet discrimen.

140. Et quòd prædicta definitio sit propria, bona, & exacta probatur quoad primam partem; scilicèt quòd sit propria; illa est propria definitio alicujus, quæ competit illi & omnibus sub ipso contentis, & non aliis; sed definitio data pro principiis intrinsicis corporis naturalis sic se habet: Ergo est propria eorum definitio. Probatur etiam quoad secundam partem; quia illa est bona definitio, quæ datur per genus, & differentiam, sive per rationem communem, & rationem differentialem; hujusmodi est tradita definitio: Ergo &c.

Argumenta Contradicta.

141. **E**T primò arguitur contra nostram devianam à consensu communi Patrum & expositorum sine magno fundamento; sed nullum est fundamentum ad non definiendam naturam principii corporis naturalis ut sic prout abstrahit à materia, & forma, & privatione: Ergo principium Physicum ut sic

fic prout abstrahit ab istis tribus potest definiri; Minor probatur; quia ratio assignata est, quia nullus conceptus objectivus ut sic potest abstrahi à materia, forma, & privatione, quæ sit definibilis, quia sunt æquivoca, etiam si in genere entis æquivoca sint, in genere principii sunt univoca: Ergo ab eis potest abstrahi conceptus objectivus definibilis; hæc minor probatur, quia materia, forma, & privatio conveniunt in hoc, quod unumquodque in illa linea, & sphaera, quæ est primum principium non fiat ex aliis, neque ex se, sed principiatum illius ordinis sint ex ipsis: Ergo in genere principii sunt univoca, & definibilia.

142. Respondeo ad argumentum concedendo majorem, & negando minorem, & ad ejus probationem concedo similiter majorem, scilicèt quòd fundamentum est, quia sunt æquivoca, & nullus conceptus objectivus in quid est de ipsis abstrahibilis, & prædicabilis, & nego minorem videlicèt, quòd in genere principii univoca sint materia, forma, & privatio, nam si in genere entis principia sunt materia videlicèt, quatenus materia, & forma prout forma, & privatio prout privatio est, & in genere entis sunt æquivoca: Ergo & in genere principii etiam sunt æquivoca, & sic non definibilia, æquivoca enim prius sunt dividenda, quam definienda. Ad probationem vero istius minoris, quòd omnia principia conveniunt in hoc, quòd non sunt, neque ex se, neque ex alterutris, neque ex aliis in eodem genere, in quo principia sunt.

143. Respondeo, quòd hæc ratio valde communis, ut supra manet dictum num. 20. & 21. quia est, quasi transcendent-

lis, quæ reperitur in principiis Metaphysicis, Mathematicis, Physicis positivis, & negativis; intrinsicis & extrinsicis, quæ ut ex se patet æquivoca sunt, etiam ratione principii; de positivis & negativis jam visum est. De Physicis, & Metaphysicis sic ostendo; quia principium Physicum taliter principiat principiatum, compositum videlicèt Physicum; quòd illud Physicè causat, & ab illo realiter distinguitur; at vero principium Metaphysicum taliter suum principiat principiatum, quòd illud essentialiter constituit Metaphysicè, non causando, sed constituendo, & ab illo non distinguitur realiter, immò realiter identificatur cum illo; & sic ista ratio valde communis, & æquivoca est, cum convenientia ista sit convenientia solum nominis, & non rei.

144. Quod patet in ista definitione: relatio est ens referens unum ad aliud, in qua conveniunt relatio realis, & rationis, & nullus dixit, quòd talis definitio univoca sit, neque quòd relatio realis, & rationis univocentur, etiam in ratione referendi, & similiter dicimus, quòd ens est, quòd habet esse, abstrahendo ab esse reali positivo, & negativo, & rationis, & quamvis omnia entia dicantur convenire, in hoc, quòd est habere esse, tamen ista convenientia solum convenientia nominis est, & non rei, cum in re illa omnia essentialiter distinguantur.

145. Nunc in forma respondeo distinguendo minorem: omnia principia conveniant in ratione principii, quatenus omnibus convenit non esse, neque fieri ex se, neque ex aliis &c. Eodem modo, & in eadem linea, nego: diverso modo, & in diverso

verso ordine, & linea, concedo, & sic nil contra nos.

146. Secundò arguitur contra secundam nostram conclusionem: nulla definitio explicat essentiam definiti per *vel hoc*, vel per illud; sed definitio à nobis assignata pro principio, prout abstrahit à materia, forma, & privatione datur per *vel*: ergo non explicat essentiam principii ut sic, quod est definitum. Major probatur; nulla essentia datur, quæ non sit determinata, sive quæ consistat in hoc, vel illo: ergo nulla definitio explicat essentiam definiti, per *vel*, sive per hoc, vel per illud: ergo definitio data est mala definitio.

147. Respondeo distinguendo majorem, nulla definitio explicat essentiam definiti per *vel*, si definitio est rigorosa, & perfecta; concedo majorem: si definitio sit impropria descriptiva, nego majorem; per quod patet ad argumentum. Nam cum definitio tradita (ut dictum est) sit impropria, disjunctiva, & descriptiva, magis quàm quidditativa; inde fit, quod argumentum non concludat contra nos. Sed contra dices: implicat, quòd sit definitio, & non sit quidditativa: ergo ruit solutio: probatur antecedens; quia definitio est modus sciendi explicans essentiam rei; sed definitio explicans essentiam rei est quidditativa: ergo implicat, quòd sit definitio, & non sit quidditativa.

148. Respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem concedo majorem, & distinguo minorem: definitio explicans essentiam rei per partes essentielles est quidditativa, concedo: definitio explicans essentiam rei per passiones, & proprietates ex-

trinsecas, vel intrinsecas, quæ dicitur per additamentum, est quidditativa, nego; quia talis definitio, quæ explicat quidditatem per proprietates, potius explicat proprietates, quàm essentiam, & sic nihil contra nos, qui explicamus essentiam termini ut sic, per proprietatem in ordine ad principia.

149. Tertio arguitur contra nostram tertiam conclusionem, & primò contra rationem genericam definitionis traditæ pro principiis: principium ut tale petit, quòd non sit ex aliis; sed materia, & forma sunt ex aliis: ergo non sunt principia corporis naturalis; major ex definitione constat, minor probatur; quia materia, & forma sunt ex genere & differentia: ergo sunt ex aliis; patet consequentia; quia genus, & differentia alia sunt: ergo &c.

150. Respondeo distinguendo majorem: principium, ut tale petit, quòd non sit ex aliis, in eodem ordine, & genere, quo est principium, concedo: in diverso genere, & ordine, nego. Itaque quod petit principium Physicum est, quòd non sit alio principio Physico, non verò quòd non sit ex aliis Metaphysicè. Et sic concedò, quòd sunt ex genere, & differentia, nego tamen, quòd non sint propter hoc principia Physica.

151. Quarto arguitur; & est quasi replica præcedentis solutionis. In eo ordine, & linea, qua aliquid est principium, implicat fieri ex aliis ejusdem ordinis, & lineæ: ergo illa, quæ sunt Physicè principia, implicat fieri, sive componi ex aliis Physicè. Imo sic; sed materia, & forma fiunt, & componuntur Physicè ex aliis: ergo materia, & forma non possunt esse Physicè principia.

cipia. Probatur minor; materia, & forma fiunt, & componuntur ex partibus integralibus substantialibus, sive entitativis Physicè: Ergo Physicè fiunt, & componuntur ex aliis. Antecedens probatur; quia unumquodque componitur ex eis, in quæ resolvitur, ut habetur ab Scoto 1. Physicor. q. 19. n. 8. §. manifestum igitur, in expositione textus Philosophi; sed si resolveretur forma, vel materia, utique resolveretur in partes integrales: Ergo ex eis Physicè componuntur: Ergo &c.

152. Respondeo concedendo antecedens, & similiter consequentiam, & negando minorem syllogismi; & ad ejus probationem, scilicet quòd materia, & forma Physicè fiunt, & componuntur ex partibus integralibus, sive entitativis, respondeo dupliciter: primò distinguendo antecedens; fiunt ex partibus integralibus, tanquàm ex partibus essentialibus Physicis, nego: tanquàm ex partibus earum naturam integrantibus, concedo; & ideo ponimus in definitione, quòd compositum componitur ex eis essentialiter, tanquàm ex actu, & potentia, quæ sunt partes essentielles Physicæ compositi, & in ista linea non fiunt materia, & forma ex partibus integralibus, tanquàm ex partibus Physicis essentialibus, quæ sunt actus, & potentia, sed tanquàm ex partibus integrantibus earum naturas, & sic ista compositio est alterius ordinis, & lineæ. Hæc solutio expressis verbis adhibetur ab Scoto simili argumento in 1. Physicor. cit. q. 19. sub n. 12. §. ad novam, ubi ait: *dico, quod non loquimur de principis, quæ sunt partes integrales; sed*

de principis, quæ sunt partes essentielles.

153. Secundo respondeo negando, quòd materia, & forma Physicè componuntur ex partibus integralibus, quia Physica compositio rigorosè sumpta non datur, nisi ubi partes componentes se habent ad modum actus & potentia Physicè; & cum partes integrales non se habeant una per modum actus, & altera per modum potentia, sed sint partes ejusdem rationis; inde fit, quòd non dicantur Physicè componere totum, quod adintegrant. Ad autoritatem Philosophi, quæ etiam est Scoti, quòd *unumquodque componitur ex eis, in quæ resolvitur*; verum est, sed nego, quod quando resolvitur forma, sive materia resolvatur in partes integrales, immò definit esse, & transit in nihilum, vel in privationem, tanquàm in terminum oppositum; nam licet posset quandoquè dividi materia, & forma in partes integrales, manentibus etiam partibus integralibus compositi, hoc eis evenit per accidens ratione divisionis quantitatis, quæ est quæ primò dividitur, & ratione sui partes substantiales dividuntur. Utraque habet patronum Scotum, eligite, quam volueritis.

154. Quintò arguitur: unum principium non potest fieri ex alio; sed forma fit ex materia: Ergo forma saltem non est dicenda principium. Major ex definitione constat; minor probatur, quia quælibet forma substantialis corporea educitur de potentia materia; sed educi de materia est fieri

ex ipsa, & ab ipsa dependentèr: Ergo &c.

155. Ad responſionem hujus argumen-
ti eſt primò notandum ex Scoto in 1. Phy-
ſicor. q. 17. ſub n. 8. ſ. notandum, quòd
multipliciter poteſt unum fieri ex alio, *pri-
mò tanquàm ex ſubjecto* (verba ſunt Scoti)
& ſic dicimus, quòd forma fit ex materia;
aliò modo tanquàm ex termino à quo, & ſic
dicimus, quòd ex nocte fit dies; tertio mo-
do, tanquàm ex parte integrante, & ſic
dicimus quòd homo fit ex capite, manibus,
& pedibus; & domus ex lateribus, & li-
gnis; quartò tanquàm ex partibus essentiali-
bus quales ſunt actus, & potentia.

156. Nunc reſpondeo ad argumentum:
forma fit ex materia, tanquàm ex parte ef-
ſentiali, ſive integrante, nego; nam ut ait
Scotus, *unum principium non integrat reli-
quum*; fit ex materia, tanquàm ex ſubjecto,
concedo; & hoc non excluditur à ratione
principii, ſed ſolum quòd in illa linea, qua
eſt principium non ſupponat aliud, à quo
fiat in eodem genere principiandi; v. g. ma-
teria non ſupponat aliam materiam, ex qua
fiat tanquàm ex potentia prima; actus non
ſupponat alium actum, à quo fiat in genere
actus; & privatio aliam privationem, à qua,
ſive ex qua fiat, tanquàm ex termino, à quo.
Per quod patet ad aliud argumentum, quòd
fit in hunc modum, & fit.

157. Sextò arguitur: forma fit ex pri-
vatione, ſeu à privatione: ergo unum prin-
cipium fit ex alio, quòd eſt contra rationem
principii. Reſpondeo diſtinguendo antec-
dens, forma fit ex privatione Phyſicè com-
poſitivè, nego: fit ex privatione tanquàm
ex termino à quo, concedo. Quòd incon-

veniens nullum eſt, nam ut ait Scotus ſ.
citato, in fine: *Omne quod fit, fit à ſuo
contrario, tanquàm ex termino à quo*, ſi di-
cta bene conſiderentur facilis erit ad alia ar-
gumenta ſolutio.

QUÆSTIO SECUNDA,

*Quotnam ſint corporis naturalis princi-
pia, tam in fieri, quam in factò eſſe?*

158. **H**anc difficultatem tractat Scotus
in hoc primo Phyſicor. q. 19.
ſub iſto titulo, Utrum ſint tria principia re-
rum naturalium? & non plura nec pauciora?
Sed quia communiter inter Scotiſtas & ferè
omnes Philoſophos loquitur de principiis,
prout corpus naturale conſideratur in fieri,
vel in factò eſſe, ideo illam ſub titulo à no-
bis aſſignato ventilabimus; aliqua claritatis
gratia prius prænotando; quapropter fit

ARTICULUS PRIMUS,

*Ubi aliqua pro clariori intelligentia
prænotantur.*

159. **P**rimò præmittenda ſunt verba D.
S. ex q. 19. citata, ut ſtatus diffi-
cultatis aperiatur. Doctor igitur Scotus lo-
co citato ſub n. 2. ſ. oppoſitum arguitur,
antequam ad difficultatem ab ipſo propoſi-
tam reſpondeat, nec ejus mentem adape-
riat, ait: *In quaſtione movebuntur duo dubia,
primum eſt, utrum cujuſlibet rei naturalis
ſint tria principia? & ſecundum, utrum cu-
juſlibet tranſmutationis naturalis ſint tria
principia?*

160. Ex quibus verbis Scoti apparet,
quòd non eſt idem quærere, quot ſint cor-
poris

poris naturalis principia, ex quibus corpus
naturale principiatur, ſive conſtituitur? ac
quærere, quot ſint principia tranſmutatio-
nis naturalis ſubſtantialis, hoc eſt generatio-
nis ſubſtantialis, per quam corpus naturale
ſubſtantiale generatur, quia corpus naturale
eſt terminus tranſmutationis ſubſtantialis,
& eſſentialiter ab illa diſtinctum, & tranſ-
mutatio ſubſtantialis, ſive naturalis eſt a-
ctio, quæ terminatur formaliter ad corpus,
& ſic ſub duplici dubio de unius, & alterius
principiis agitur ab Scoto.

161. Secundò eſt notandum, quantum
ad primum dubium de principiis corporis
naturalis, quòd hîc ſolum agimus, & inquiri-
mus de principiis corporis naturalis, quæ
ſunt partes eſſentiales ipſius, cujuſmodi eſt
materia, & forma, & non de principio, quòd
eſt pars integralis, nec de aliis, ſed ſolum de
illis, quæ in tertia noſtra concluſione 174. N.
definitum manet eſſe principia, & in hoc
ſenſu primum dubium ventilatur ab Scoto,
accipite ejus verba n. 3. in loco citato. Quæ
talia ſunt: *quantum ad primum notandum,
quòd in propoſito non intendimus per princi-
pium, principium magnitudinis &c., ſed per
principium intelligimus partem eſſentialem,
cujusmodi eſt materia, & forma.*

162. Tertio eſt notandum, quòd non
eſt idem fieri compoſitum, ac compoſitum
in fieri; nam fieri compoſiti eſt actio initia-
tiva, ſive incompleta, quæ terminatur ad
compoſitum in fieri, & compoſitum in fieri
eſt terminus, qui terminat fieri compoſiti,
ſive actionis, per quam fit compoſitum, ſic-
ut eductio formæ eſt actio, quæ termina-
tur ad formam, per quam forma educitur de
potentia materiæ, at vero formam educi nil

aliud eſt, quàm formam terminare actionem
eductivam, quæ ad ipſam educendam ter-
minatur.

163. Quarto etiam eſt notandum ex
eodem Scoto loco ſupra cit. n. 8. quòd ipſe
notavit quoad ſecundum dubium de princi-
piis tranſmutationis ſubſtantialis, hiſ ver-
bis: *Quantum ad ſecundum eſt notandum,
quòd aliquid poteſt dici dupliciter principium
intrinsicum; uno modo quia eſt pars integra-
lis, vel eſſentialis ipſius; alio modo quia eſt
neceſſario requiſitum ad cognitionem ipſius,
ita ut illud aliud non poſſit cognoſci, defini-
ri, imaginari ſine ipſo, & ſic dicimus, quòd motus
eſt principium natura, quia ſine motu non poteſt
cognoſci natura, ſaltem definitivè.* Sed hæc
ſecunda principii intrinsici acceptio eſt ni-
mis lata, & potius poteſt dici principium
intrinsicum cognitionis, quatenus per prius
petit cognoſci, ad hoc ut cognoſcatur adæ-
quatè aliud, quàm principium intrinsicum
conſtitutionis, quòd fit pars eſſentialis, de
quo agitur hic. Hiſ prælibatis jam ad quæ-
ſitum reſpondeam, quapropter fit

ARTICULUS SECUNDUS,

*Ubi vera mens Scoti de numero princi-
piorum corporis naturalis tam in
fieri, quam in factò eſſe adape-
ritur.*

164. **O**miſſis Philoſophorum deliriis,
qui jam unum, jam infinita, jam
ignem, jam terram, & aquam, jam mag-
num, & parvum, jam hujusmodi alia pro
principiis corporis aſſignabant, ut apud au-
thores poteſtis videre. Ad elucidationem
mentis Scoti per ſequentes concluſiones ac-
cedam: quapropter fit

165. Prima conclusio: principia corporis naturalis substantialis in facto esse, & in fieri, sunt tantum duo principia, materia videlicet, & forma, & non plura, nec pauciora. Hæc conclusio expressè habetur ab Scoto q. 19. cit. sub n. 5. §. tertia conclusio, cujus hæc verba: *Cujuslibet rei naturalis, quæ composita est ex materia, & forma sunt duo principia, & non plura, nec pauciora, & loquor de compositis generabilibus, & corruptibilibus.* Quid clarius pro nostra conclusione? ergo ex mente Scoti corporis naturalis substantialis tam in fieri, quàm in facto esse duo sunt principia, & non plura, nec pauciora.

166. Sed quia Scotus, ut patet in textu, loquitur de re, quæ est composita ex materia, & forma, non determinando de fieri, vel de facto esse ipsius, ideo possunt respondere, ut de facto respondent, qui plura, quàm duo corporis in fieri assignat principia, qui sunt non pauci, & quod magis est ex Schola Scotica (immeritò quidem nisi me mea fallit Scoti intelligentia, non enim existimavi, neque in his, neque in aliis meum judicium aliorum judicii præferendum, non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum, cui laus sit, & honor, si in nostris commentariis aliquid laude dignum dixerimus, sin verò minus, quàm oportet, majoribus nostris veniam humiliter expostulo) quòd ibi Scotus agit de corporis naturalis principii in facto esse, non vero de corpore, seu compositi in fieri.

167. Sed contra illos sic insurgo: ideo Scotum (ajunt) loquaturn de principii cor-

poris naturalis in facto esse, & non in fieri, quia de fieri compositi non facit expressè mentionem; sed Scotus non facit etiam mentionem de corpore in facto esse: ergo nec de illo est loquutus, cum non sit major ratio unius quàm alterius; vel si hoc non dicatur, dicatur, quòd de principiiis tam in fieri, quàm in facto esse, loquutum Scotum fuisse, & fortè erit ejus menti conformius.

168. Præterea; axioma est receptum juris, quòd passim in explicandis sacris scripturis affertur à Patribus, & Theologis, quòd *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*; sed mens, & doctrina Scoti, est lex à nobis inviolabiliter sequenda: ergo ubi ipse non distinguit, nec nos distinguere debemus, sed non distinguit Scotus inter principia corporis in fieri, & principia corporis in facto esse, ut ipsi Scotistæ fatentur: ergo nec nos debemus distinguere.

169. Insuper Scotus loquitur in generali de principiiis corporis naturalis, prout abstrahit à fieri, & à facto esse: ergo in illa universalitate intelligendus est: ergo in quocunque statu consideretur corpus naturale, duo tantum principia sunt illi adaptanda, & non plura nec pauciora.

170. Impugnatur etiam, quia fieri compositi, & factum esse ipsius sunt modi, sive status, in quibus consideratur compositum; sed modus rei, nec status ipsius variant rationem intrinsicam, & essentialem rei, cujus sunt modus, vel status: ergo nec variant principia essentialiter constitutiva ipsius: ergo eadem principia constitutiva compositi sunt

sunt in fieri, ac in facto esse; sed principia constitutiva sunt tantum duo in facto esse: ergo & in fieri.

171. Insuper ostendam ex verbis Scoti, quòd loquitur de corpore substantiali tam in fieri, quàm in facto esse, quòd ostendo sic. Scotus ait, *quòd cujusvis rei naturalis, quæ est composita ex materia, & forma sunt duo principia, & non plura, nec pauciora*; hæc est universalis, nam signum *cujuslibet* facit universaliter distributivè supponere; & est idem, ac si diceret, omnis res composita ex materia, & forma habet duo principia, & non plura, nec pauciora; sed compositum in fieri est res naturalis composita ex materia, & forma: Ergo compositum in fieri habet tantum duo principia, & non plura, nec pauciora; major est Scoti, & debet universaliter accipi sine distinctione; propositio enim universalis non distinguitur, sed vel conceditur, vel negatur; non est neganda propositio Scoti inter Scotistas: Ergo concedenda sine distinctione. Minor ex se patet, consequentia est legitima: Ergo &c.

172. Probat conclusio nostra fundamentali ratione, qua eam probat Scotus, q. cit. in expositione textus Philosophi n. 8. §. hîc ostendit, & est hæc. Illa sunt principia per se rerum naturalium, ex quibus, tanquàm ex causis primis sunt, & fiunt res naturales; sed ex materia, & forma sunt, & fiunt res naturales, & non ex privatione: Ergo materia, & forma solùm sunt principia per se rerum naturalium, seu quòd idem est compositi naturalis substantialis.

173. Major est definitio principiorum, minor probatur; ex illis fit, & componitur Physicè corpus naturale substantiale, à quibus habet corpus naturale substantiale, quòd fit tale; sed à forma, & materia, non verò à privatione habet corpus naturale substantiale, quòd fit tale: Ergo ex materia, & forma, & non ex privatione, neque ex alio componitur, & fit corpus naturale.

174. Et roboratur etiam ex Scoto q. cit. sub n. 5. §. secundo patet; quia illa tantum sunt principia corporis naturalis substantialis, quæ sunt partes essentialiter Physicè illud constituentes; sed materia, & forma præcisè ita se habent: Ergo &c. Minor probatur, nam major ex se constat, quia *homo* (ait Scotus) *v. g. componitur ex materia, & forma, & non ex aliis partibus essentialibus, & ita de aliis compositis: Ergo &c. Nec valet dicere* (adicit Scotus) *quòd ibi requiritur privatio, quia producto composito desinit esse privatio.*

175. Secundò probatur conclusio, quoad illam partem, qua dicimus principia corporis in fieri esse eadem, ac in facto esse. Illa sunt principia corporis naturalis in fieri, ex quibus Physicè compositivè fit, & constat essentialiter corpus naturale in fieri; sed ex materia, & forma præcisè, & non ex privatione constat Physicè compositivè essentialiter corpus naturale in fieri: Ergo materia solùm, & forma sunt etiam principia corporis naturalis in fieri. Major est definitio

tradita principiis Physicis; minor vero probatur, ex illis fit compositum, sive corpus naturale in fieri, quæ sunt ipsius partes essentialis, & sine quibus non potest intelligi corpus naturale in fieri, sed præter materiam, & formam nullas alias partes essentialis habet compositum in fieri, & sine illis non potest intelligi, bene tamen sine privatione: Ergo &c.

176. Minor quoad ultimam partem probatur, nam si Deus concreasset materiam, & formam, daretur utique ex eis compositum in fieri, & in facto esse sine aliqua privatione, quia cum subjectum non præcederet, non daretur in ipso privatio, quia ad hanc requiritur, quòd subjectum scilicet materia præcedat privata ante adventum formæ; & quòd sit casus possibilis patet de verme, qui generatur ex corruptione eucharisticorum accidentium, ubi nulla est materia, sed concreatur à Deo simul cum forma vermis; & in opinione multorum in formatione cælorum, & terræ, ubi nulla præfuit materia, quæ transmutaretur de privatione ad formam: Ergo &c.

177. Tertiò probatur conclusio: illa præcisè sunt corporis naturalis principia, quibus convenit definitio à Philosopho, & à nobis assignata pro principiis corporis naturalis; sed talis definitio solum competit materiæ, & formæ, non vero privationi: Ergo solum materia, & forma, & non privatio sunt corporis naturalis principia; Major ab omnibus admittitur; minor vero probatur; talis definitio solum competit eis de quibus affirmatur, quòd omnia Physicè composita fiant ex ipsis in eo sensu, in quo negatur, quòd fiant ipsa principia ex aliis,

sive ex alterutris; sed de principiis negatur, quòd fiant ex alterutris, tanquam ex partibus essentialibus, & non quòd unum fiat ex alio, tanquam ex termino à quo: Ergo illa sola sunt corporis naturalis principia ex quibus corpus naturale fit, etiam in fieri, tanquam ex partibus essentialibus, & non tanquam ex termino à quo; sed materia, & forma sunt ex quibus compositum fit etiam in fieri, tanquam ex partibus essentialibus, & non ex privatione: Ergo materia, & forma solum, & non privatio sunt corporis naturalis principia.

178. Sit secunda conclusio negativa: privatio non est principium corporis naturalis in fieri, neque in facto esse per se, sed per accidens. Probatur hæc conclusio primò authoritate Philosophi, qui 4. Metaph. ait: *Ex nihilo nihil fit*; sed privatio est nihil: Ergo privatione nihil fit: Ergo compositum in fieri non fit ex ipsa. Sed quia possunt respondere, quòd privatio etsi nihil positivum sit, est tamen aliquid negativum, & per consequens potest fieri compositum.

179. Adhuc contra illos insurgo: ex non positivis non potest fieri positivum, neque ex non ente, ens; sicut ex non substantiis, substantia; sed corpus in fieri est ens Physicum positivum & privatio est carentia ejusdem Physicè positivi: Ergo ex privatione non potest compositum fieri: Ergo &c.

180. Hæc conclusio expressè habetur ab Scoto loco citato in expositione textus Philosophi n. 9. ubi ait: *ponit Philosophus istam conclusionem, quòd privatio est principium per accidens: probatur, quia illud non est*

est principium per se, quòd non est numerabile inter entia (supple positiva) sed privatio non est numerabilis inter entia: Ergo privatio &c. Major patet, quia illud quòd non est, non est principium per se; minor apparet, quia privatio nihil est, quatenus distinguitur à materia.

181. Dico tertiam conclusionem: sumpto composito in fieri, non pro ipso composito, quòd est terminus actionis; sed pro fieri ipsius, sive transmutatione naturali, quæ est actio quæ terminatur ad ipsum, nullum est principium intrinsecum essentialis talis transmutationis; patet, quia actio ut talis non componitur Physicè ex aliquibus Physicis principiis, tanquam ex actu, & potentia, licet fortè eo quòd corporea sit, componatur ex partibus integralibus. Hæc conclusio etiam habetur expressè ab Scoto q. cit. sub n. 8. §. nunc ponitur prima conclusio, & concludit §. Scotus his verbis: *Ex quo sequitur, quòd nisi transmutatio capiatur pro composito, quòd materia, & forma non sunt principia transmutationis, nisi dicatur, quòd sunt principia extrinseca, & non intrinseca.*

182. Dico quartam conclusionem: sumpto composito in fieri, pro ipso fieri compositi, sive pro actione transmutativa, seu transmutatione substantiali, & sumpto principio pro principio extrinseco, ut est illud, sine quo non potest cognosci, definiri, vel imaginari transmutatio, tria sunt principia talis compositi in fieri, sive fieri compositi, sive transmutationis substantialis, quia hæc omnia idem sunt. Hæc conclusio habetur expressè ab Scoto loco cit. n. 9. §. secunda conclusio, & in expositione textus Philosophi, sub n. 9. §.

hic ostendit, ubi ait: *Unde notandum, quòd principium dicitur in relatione*, (hoc est in ordine) *ad principiatum, & cum principiatum naturale* (supple dicitur) *vel ponitur compositum, vel ipsa transmutatio, si compositum, tunc solum sunt duo principia, scilicet materia, & forma, si autem transmutatio ponitur principiatum, tunc principia naturalia sunt tria, quia ad transmutationem naturalem, requiritur materia, & forma, & non sufficit materia qualitercunque se habens, sed oportet, quòd sit privata dispositio* (hoc est tanquam dispositio) *ad quam est mutatio*; hoc est ad hoc ut recipiat formam, ad quam mutatur.

183. Et probatur conclusio ratione Scoti, quam adducit n. 9. §. secunda conclusio: illa sunt principia transmutationis naturalis extrinseca; sine quibus transmutatio naturalis nequit definiri, intelligi aut imaginari; sed sine materia, forma & privatione non potest transmutatio naturalis definiri, intelligi, neque imaginari: ergo materia, forma, & privatio sunt principia, saltem extrinseca transmutationis naturalis substantialis. Minor probatur; quia major ab omnibus admittitur: transmutatio naturalis substantialis est mutatio totius in totum substantiale: ergo necessè est, quòd ponatur subjectum, quòd mutetur per formam substantialem forma per quam mutatur; & terminus à quo incipiat talis mutatio: ergo &c.

184. Dico quintam conclusionem: adhuc respectu transmutationis naturalis, ad quam tria assignantur principia extrinseca, quatenus deferviunt ad explicationem, & intelligentiam transmutationis substantialis,

privatio est improprie principium, & potius induit rationem conditionis, quam principii etiam extrinseci. Hæc etiam conclusio habetur ab Scoto n. 9. cit. §. prima conclusio, in medio, ubi sic ait: *Ex quo patet, quod compositi naturalis, vel etiam transmutationis non sunt, nisi duo principia actualiter distincta; tamen ad transmutationem oportet aliquod istorum aliquantulum se habere; & est simile, nam ad actionem sufficiunt agens, & passum, tamen agens, qualitercunque se habens non sufficit, immò requiritur, quod sit applicatum passo, qua applicatio non est aliud ab agente (supple agens) sic similiter ad transmutationem sufficiunt materia, & forma, licet non sufficiat materia, qualitercunque se habens, immò requiritur, quod sit privata; quod esse privatum non est aliud (supple principium) à materia: ergo ex mente Scoti, sicut se habet applicatio in agente ad agendum, ita se habet privatio in materia ad accipiendum formam; sed applicatio solum est conditio, ad hoc, ut agens agat: ergo privatio solum est conditio ad hoc ut materia accipiat.*

Argumenta contra dicta.

185. **P**rimò arguitur contra nostram primam conclusionem, in eo quod asserit, duo, & non plura esse corporis naturalis principia. Datur aliquod corpus naturale, quod essentialiter Physicè ex triplici coalescit principio: ergo male asseritur principia ut sic, corporis ut sic naturalis, tantum esse duo principia. Antecedens probatur, in composito humano v. q. datur materia, & forma corpo-

reitatatis in nostra schola, & anima rationalis; sed hæc tria principia sunt, duæ videlicet formæ, & una materia: ergo datur aliquod corpus naturale, quod essentialiter Physicè ex triplici coalescit principio: Ergo male asseritur duo tantum esse principia corporis naturalis; patet consequentia, quia, quidquid de corpore ut sic essentialiter Physicè prædicatur, de corpore tali debet etiam essentialiter verificari.

186. Ad argumentum respondeo primò, ut quidam respondet Scotista, negando antecedens, & ad ejus probationem distinguo majorem: in composito humano datur forma corporeitatis, tanquam forma compositi, nego: tanquam materia, vel coaptans materiam, & unum principium materiale per se constituens cum materia ad recipiendam animam rationalem; concedo. Unde nego suppositum minoris, quòd forma corporeitatis constituat aliud principium à materia, cum ex ipsa, & materia unum adæquatum materiale constituatur, respectu corporis humani sive animæ rationalis.

187. Hanc exhibet ad argumentum suprasolutionem quidam Scotista in suis manuscriptis, quia fortè suis doctrinæ principiis conformiorem judicavit; sed quòd in nostra doctrina non possit sustineri sic ostendo: illa sunt principia corporis naturalis humani, ex quibus omne corpus humanum, seu compositum humanum, Physicè compositivè essentialiter constat; sed Physicè compositivè constat essentialiter humanum corpus ex materia, & for-

ma corporeitatis, & anima: Ergo materia forma corporeitatis, & anima sunt principia corporis, sive compositi humani.

188. Major ex definitione principiorum constat, minor vero probatur: ex illis constat Physicè compositivè essentialiter compositum humanum, quæ se habent, tanquam partes essentielles illius, non vero tanquam partes integrales; sed materia, forma corporeitatis, & anima sunt partes essentielles compositi humani, non verò integrales: Ergo materia, forma corporeitatis, & anima sunt principia ex quibus Physicè compositivè essentialiter constat compositum humanum. Et quòd non se habent materia, & forma corporeitatis, tanquam partes integrales, probatur, quia ex actu, & potentia non datur compositio integralis, sed Physica: Ergo &c.

189. Quapropter aliter ad argumentum respondeo; & pro illius solutione notate, quòd in homine, sicut & in quolibet vivente alio datur duplex compositio Physica, duplex forma, & duplex compositum, unum completum, incompletum aliud. Compositum incompletum est corpus organicum, & dicitur incompletum, quia forma, qua componitur est incompleta, & subordinata alteri formæ perfectiori, quæ dicitur forma specifica, seu dans speciem, quæ forma in homine dicitur anima rationalis. His præactis in forma ad argumentum respondeo negando antecedens; & ad ejus probationem, scilicet, quòd in composito humano datur forma corporeitatis, & anima rationalis,

negando suppositum, quòd compositum humanum, prout duplici illa forma constat, sit unum compositum, sed duplex; aliud organicum, aliud specificum, diversa forma unumquodque constans, unum inadæquatum, & incompletum, quatenus per se ordinatur ad componendum aliud; & aliud adæquatum completum, & ultimum, & si vocatur unum compositum est antonomasticè, quatenus perfectius compositum, videlicet specificum continet aliud organicum, & est illo perfectius, & sic dicitur unum, quatenus supponit pro famosiori.

190. Et quòd sint in homine duo composita, unum completum, & incompletum aliud, probo; quia moriente homine, manet idem compositum organicum, quod erat antea, & non manet idem compositum specificum: Ergo hoc compositum aliud est ab illo, quia si essent idem, destructo uno destrueretur & aliud. Ex quo nil facit argumentum contra nos, quia non probat dari aliquod idem compositum ex duplici forma coalescens, quia etiam si compositum specificum ex corporeo composito coalescat, coalescit tamen ex illo, tanquam ex alio composito, & nullum est inconveniens, quòd unum compositum incompletum ad aliud completum ordinetur, nec quòd materia prima, quæ deservit ad unum, etiam deservire valeat ad aliud, cum maximè non sit completè informata per formam imperfectioris compositi.

191. Secundò arguitur: dispositiones naturales requiritæ ad generationem compositi, sunt etiam principia compositi;

sed dispositiones naturales, sunt plures, quàm duæ: Ergo principia corporis naturalis plura sunt, quàm assignata à nobis. Major probatur: illud est principium generationis compositi, quod de per se requiritur ad fieri ipsius compositi; sed dispositiones naturales per se requiruntur ad generationem, seu fieri compositi: Ergo sunt principia compositi. Idem argumentum potest fieri de agente, de subsistentia, de unione media, qua partes compositi uniantur, &c.

192. Respondeo ad argumentum, negando majorem; ad ejus probationem respondeo distinguendo majorem; illud est principium generationis compositi, quod de per se requiritur ad fieri ipsius compositi, tanquàm pars essentialis Physicè constitutiva ipsius, concedo: tanquàm quid requisitum, ut conditio, vel unio, vel quid extrinsecum, nego. Non enim omne, quod requiritur ad fieri alicujus rei est principium, nec causa ejusdem rei, quia ad fieri effectus requiritur applicatio agentis, & talis applicatio est solum conditio, & non causa, nec principium.

193. Tertio arguitur contra id quod dicimus, quod forma est principium compositi: forma substantialis non est principium corporis naturalis in fieri: Ergo principia corporis naturalis in fieri non sunt illa, quæ à nobis manent assignata. Probatur antecedens, forma substantialis est terminus formalis, ad quem generationis substantialis: Ergo non potest esse principium corporis naturalis. Antecedens est certum, consequentia probatur, terminus ad quem generationis compositi subsequitur ad generationem compositi; sed quod subsequitur ad

generationem, seu fieri compositi, nequit esse principium illius: Ergo si forma subsequitur ad fieri, seu generationem compositi, nequit esse principium illius; quia principium debet esse suo principiatio prius.

194. Respondeo ad argumentum negando antecedens primum, & ad ejus probationem concedo antecedens, & nego consequentiam, & ad ejus probationem omitto majorem, & distinguo minorem; quod subsequitur ad generationem, nequit esse principium illius, id est generationis, ut generatio est concedo minorem: nequit esse principium illius id est compositi, quod habet per talem generationem esse, nego minorem. Per quod patet ad consequentiam; itaque verum est, quod forma non est principium generationis, cum generatio sit actio, quæ non componitur ex materia, & forma; sed falsum est, quod forma non sit principium compositi in fieri, & in facto esse, quod est terminus, qui per generationem fit. Reducite ad memoriam illud, quod supra diximus, videlicet, quod aliud est fieri compositi, & aliud compositum in fieri, nam istud est terminus fieri, seu generationis, fieri vero compositi est actio, quæ terminatur ad compositum, & de fieri compositi dicimus formam non esse principium, bene tamen de composito in fieri dicimus principium esse formam.

195. Quarto arguitur contra id, quod dicimus duo tantum esse compositi, sive corporis naturalis principia: cujuslibet rei naturalis per nos dantur duo principia; sed materia, & forma sunt res naturales: Ergo tam materia, quàm forma, constat duobus principiis: tunc sic, sed compositum constat

stat ex materia, & forma: Ergo constat quatuor, sive plures principiis.

196. Respondeo ex Scoto in hac quaestione 19, cit. sub n. 12. §. ad octavam; quod materia, & forma, quæ sunt principia non sunt proprie res naturales, sed naturæ, ex quibus compositum dicitur res naturalis, & sic non tenet argumentum; quia res naturalis proprie solum est compositum ex materia, & forma: & quando dicimus, quod corpus naturale constat duobus principiis, loquimur de corpore naturali substantiali completo, non vero de incompleto. Et sic respondeo in forma, cujuslibet rei naturalis dantur duo principia, distinguo majore; cujuslibet rei naturalis completæ, & quæ proprie dicitur naturalis, concedo: cujuslibet rei naturalis incompletæ, quæ improprie dicitur naturalis, nego: per quod patet &c.

197. Quinto arguitur, & est argumentum, quod immediatè militat contra primam nostram conclusionem, quatenus asserit, quod principia corporis naturalis in fieri, & in facto esse, sunt eadem, & non plura, quàm duo, materia, scilicet, & forma. Corpus naturale in fieri distinguitur essentialiter à corpore naturali in facto esse: ergo principia corporis naturalis in fieri, distinguuntur à principiis corporis naturalis in facto esse. Antecedens probatur, fieri rei, & factum esse ipsius sunt prædicata specificè distincta; sed illa, quibus prædicata specificè distincta conveniunt, specificè essentialiter distinguuntur: ergo si fieri convenit composito in fieri, & factum esse composito in facto esse, compositum in fieri, & in facto esse essentialiter distinguuntur; major hujus probationis probatur, quia

plus distinguitur fieri à facto esse, quàm fieri à fieri, & factum esse à facto esse; sed fieri à fieri, & factum esse à facto esse numericè distinguuntur; ergo fieri à facto esse plus quàm numericè distinguitur: ergo specificè distinguuntur essentialiter.

198. Consequentia primi syllogismi probatur, scilicet, quod principia corporis in fieri, & principia corporis in facto esse essentialiter distinguuntur. Quotiescunque principiata sunt essentialiter distincta principia constitutiva talium principiatorum essentialiter distinguuntur; sed principiata videlicet corpus in fieri, & in facto esse essentialiter distinguuntur: ergo principia constitutiva unius, & alterius essentialiter distinguuntur. Major probatur, quia omnis distinctio essentialis per principia essentialia rei constitutiva fit: ergo si res constitutæ distinguuntur, principia debent distingui: ergo non sunt eadem principia corporis in fieri, ac in facto esse.

199. Respondeo ad argumentum distinguendo primum antecedens, videlicet, quod corpus in fieri distinguatur essentialiter à corpore in facto esse; corpus naturale in fieri distinguitur essentialiter à corpore naturali in facto esse, reduplicativè prout in fieri, concedo antecedens: specificativè nego antecedens. Et est idem ac dicere, quod fieri formaliter, prout tale, distinguitur à facto esse, etiam prout tale, quia sunt status diversi, in quibus corpus naturale considerari potest: cæterum specificativè corpus, quod est sub fieri, & corpus, quod est in facto esse, hoc subtractum, quod denominatur à fieri, & facto esse idem corpus formalissimè indistinctum est; sicut homo

in statu possibilitatis idem formalissimè est, ac in statu existentiae, & eadem prædicata essentialia habet, licet status possibilitatis, & existentiae, sub quibus homo consideratur, essentialiter distinguantur. Idem est dicendum de corpore naturali, quod eadem prædicata essentialia habet in fieri, ac in facto esse, licet fieri, & factum esse, tanquam status diversi essentialiter distinguantur.

200. Ad probationem ejus respondeo concedendo majorem, videlicet, quod fieri, & factum, sunt prædicata essentialiter distincta, & distinguendo minorem; illa quibus prædicata essentialiter distincta conveniunt, essentialiter distinguuntur, si illa prædicata conveniunt illis ratione status rerum, nego: si conveniunt illis prout sunt in se, & abstrahunt ab statu, concedo: & cum prædicta prædicata non conveniant corpori naturali, secundum se considerato, sed prout in diversis statibus consideratur, hinc est, quod argumentum nihil facit contra nos; & per hoc patet ad alias argumenti probationes.

201. Sextò arguitur contra nostram secundam conclusionem negativam, quæ ait, quod privatio ut talis, non est corporis naturalis principium, & arguitur sic: ratio primò assignata, quare privatio non est corporis naturalis principium, est, quia ut ait Philosophus *ex nihilo nihil fit*; sed hæc ratio est nulla: ergo &c. Probo minorem, per creationem accipit essentialiter esse tota res, quæ creatur; sed creatio est totalis productio rei ex nihilo: ergo ex nihilo aliquid fit: ergo &c.

202. Respondeo concedendo majo-

rem, & negando minorem, & ad ejus probationem concedo majorem, & distinguo consequens: ergo ex nihilo aliquid fit, tanquam ex termino, à quo, concedo consequentiam; tanquam principio Physico Physicè componente compositum, nego consequentiam, ex quo nihil contra nos.

203. Septimò arguitur contra secundam probationem ejusdem conclusionis, quatenus ait, quod ex non substantia, non fit substantia, neque ex non positivis &c. Ex non substantiis fit substantia, & ex non relativis relatio, & ex non quantis quantum: ergo ratio assignata est nulla. Probo antecedens: ens, quod determinatur, & contrahitur ad esse substantiæ per differentiam substantiæ, non est formaliter substantia in suo conceptu formali; sed ens, nec differentia illud determinans, & contrahens ad esse substantiæ, non est formaliter substantia, sed differentia substantiæ. Idem dico de relatione ut sic, quæ est prædicamentum relationis, nam ratio entis, quæ in suo conceptu formali non est relativa, determinatur ad esse relationis, per differentiam referendi, & ipsa differentia, quæ non est relatio contrahit illam communem rationem entis, & constituit relationem: ergo ex non substantiis fit substantia, & ex non relativis relatio &c.: ergo ratio assignata est nulla.

204. Respondeo ad argumentum distinguendo antecedens primum, ex non substantiis formaliter fit substantia Metaphysicè, concedo antecedens: ex non substantiis realiter fit substantia Physicè, nego. Itaque ut optimè probat argumentum ex non substantiis formaliter, id est, ex formalitati-

bus,

bus, quarum nulla est formaliter substantia, bene potest fieri Metaphysicè substantia; immò ex eo quod fit Metaphysica constitutio ex illis formalitatibus petitur, quod nulla formalitas, quæ constituit rem in aliquo genere determinato, puta substantia relationis &c. habeat formaliter ex se denominationem talis, quia nec ratio animalis dicitur homo, quamquam utraque formalitas possit dici homo realiter, ex eo quod idem realiter cum homine. Ex non substantiis Physicis potest fieri Physicè substantia, nego antecedens, quia quod non est Physicè substantia non potest Physicè causare substantiam, quia jam effectus esset sua causa perfectior, & sic nil contra nos, quia nos probamus, quod privatio non potest esse principium, quod sit causa corporis substantialis per Physicam compositionem, & causalitatem ex eo quod ex non substantia Physicè, non potest fieri substantia Physicè.

205. Sed contra dices: sicut se habent partes Metaphysicæ ad Metaphysicam constitutionem totius; ita se habent partes Physicæ ad Physicam totius Physici constitutionem; sed ex non substantiis Metaphysicis potest constitui substantia Metaphysica: Ergo ex non substantiis Physicis potest constitui substantia Physica: Ergo &c.

206. Respondeo negando majorem, nam diversimodè constituunt partes Metaphysicæ totum Metaphysicum; ac partes Physicæ totum Physicum; quia partes Metaphysicæ constituunt totum Metaphysicum per identitatem formæ differentialis

cum potentia determinabili, & cum exclusione formali à conceptu unius conceptus alterius, seu non identitate formali unius conceptus cum alio: at verò partes Physicæ constituunt compositum Physicum, supposita unione partium inter se, cum distinctione reali partium, & per Physicum influxum in totum, & inde fit, quod si partes Physicæ non essent substantia, non possent Physicè habere influxum in substantiam; partes vero Metaphysicæ, cum nullum habeant Physicum influxum in totum Metaphysicum, & alias sint idem realiter inter se, & cum toto, bene possunt licet non sint formaliter substantiæ, substantiam Metaphysicè constituere, ut patet de differentia contrahente rationem entis ad esse substantiale.

207. Octavò arguitur contra eandem conclusionem ex Aristotele, qui 1. Physic. cap. 3. & cap. 6. & 7. textu 58. 60. & 67. ubi enumerans principia corporis naturalis in fieri asserit esse materiam, formam, & privationem: Ergo privatio non debet excludi à ratione principii corporis in fieri: probatur consequentia: ideo materia, & forma enumerantur principia, quia à Philosopho assignantur talia, sed etiam privatio assignatur à Philosopho principium: Ergo non est excludenda à ratione principii: Ergo &c.

208. Confirmatur autoritate Scoti lib. de rerum principio, quæst. 1. art. 1. n. 4. §. circa primum sciendum, in fine, ubi ait: *Unde privatio est principium fieri non vero essendi; materia enim, & forma esse rei generabilis, & corruptibilis constituunt*: Ergo privatio est

principium in fieri, & Scholiator in mar-
gine

209. Respondeo ad argumentum ex nostro Scoto locis supra citatis, & ex Joanne Rodelin in sua Physica, acceptione de principiis, qui eandem sequitur sententiam, quòd Philosophus ibi non enumeravit privationem inter principia corporis naturalis in fieri, sed inter principia extrinseca mutationis substantialis naturalis, quæ mutatio præcedit corpus in fieri, tanquam via ad terminum; & aliud est loqui de principiis corporis naturalis, quod est terminus transmutationis substantialis, & aliud de principiis ipsius transmutationis, quæ est actio, quæ terminatur ad corpus; unde nego consequentiam, & ex hoc patet ad argumentum &c.

210. Nonò arguitur contra nostram tertiam, & quartam conclusionem, & est argumentum, quod etiam militat contra quintam: implicat quòd materia, forma, & privatio sint principia extrinseca transmutationis substantialis, & quòd sine illis non possit cognosci, definiri, & imaginari ipsa substantialis transmutatio: Ergo si absque materia, forma, & privatione non potest intelligi, definiri, imaginari transmutatio substantialis, materia, forma, & privatio principia sunt non extrinseca, sed intrinseca. Probo antecedens: illud, sine quo res non potest definiri, neque intelligi est de conceptu definitionis, & intelligibilitatis rei; sed quod est de conceptu definitionis, & intelligibilitatis rei, est illi intrinsecum, & essentialis: Ergo implicat, quòd sine materia, forma, & privatione, non possit definiri, nec intelligi transmutatio substantialis, &

quòd sint principia extrinseca, & non intrinseca.

211. Respondeo ad argumentum negando primum antecedens, & ad ejus probationem distinguo majorem: illud, sine quo res non potest intelligi, nec definiri, intelligibilitate absoluta, & definitione pure quidditativa, & essentiali est de conceptu intelligibilitatis, & definitionis rei, concedo majorem: illud, sine quo res non potest intelligi, seu definiri intelligibilitate relativa, & definitione per additamentum, est de intelligibilitate, & definitione rei, nego majorem. Itaque duplex est intelligibilitas rei, & duplex similiter ejus definitio; intelligibilitas alia est absoluta, ut illa, quæ rei absoluta, & quæ non dicit ordinem ad aliud competit; & alia relativa, & est, quæ entitati relativæ adaptatur; quod est de intelligibilitate absolutæ rei, est ipsi intrinsecum; quod vero est de intelligibilitate rei relativæ potest esse extrinsecum, quia relatio v. g. non potest intelligi sine fundamento, & termino, & tamen terminus, & fundamentum sunt extrinseca relationi.

212. Duplex similiter est definitio, alia pure quidditativa, & est illa, quæ datur per partes intrinsecas, & essentielles, genus, videlicet, & differentiam, ut *animal rationale*: & alia, quæ dicitur quidditativa non pura, sed per additamentum, quia non potest res cognosci, quæ definitur, sine eo quòd ponatur in definitione aliquid, quod sit additum rei, quæ definitur, & ipsi extrinsecum, ut in relationis definitione ponitur fundamentum, & terminus, quæ sunt extrinseca relationi. Deinde relatio est forma accidentaliter referens unum ad aliud; &

cum

cum mutatio substantialis sit relatio, & relatio non potest intelligi sine eo, quod ponatur materia, tanquam fundamentum, & privatio tanquam conditio, & forma tanquam terminus, & licet hæc omnia sint extrinseca actioni, quæ est transmutatio, tamen sine illis non potest intelligi, nec definiri, & per hoc patet ad argumentum. Alia, quæ contra hanc nostram conclusionem possunt objici, facile solvetis, si dicta bene perpendatis.

ARTICULUS TERTIUS;

Utrum cujuslibet transmutationis naturalis principia sint contraria?

213. Præsens difficultas sub titulo à nobis assignato agitur ab Scoto in hoc 1. Physicor. q. 18. à n. 10. usque in finem, quæ ab aliquibus nullam distinctionem ponentibus inter principia corporis naturalis in fieri, & principia ipsius fieri, seu transmutationis substantialis, sub alio titulo investigatur, videlicet utrum principia corporis naturalis sint contraria? nos verò, qui ex mente Scoti, ut patet ex superius dictis, inter utriusque principia posuimus discrimen, de utriusque principii sub isto titulo per aliquam conclusionem agemus, ut clarius uniuscujusque quæsitæ veritas pateat.

214. Pro cujus intelligentia est primò notandum ex Aristotele in isto primo lib. tract. 3. cap. 1. text. 41. & ex D. S. Scoto in q. 18. cit. n. 3. §. oppositum arguitur. *Quod quatuor modis invenitur contrarietas in rebus* (verba Scoti) secundum quod ad præsens attinet statutum. *Primo modo oppositio*

inter privationem, & habitum vocatur contrarietas, largè accipiendo contrarietatem, & sic dicimus, quòd sonus, & silentium sunt contraria; scientia, & privatio scientiæ, forma, & ejus privatio &c. Secundo accipitur contrarietas pro oppositione inter relativè opposita, quæ oppositio vocatur relativa, maximè inter illa, quæ dicuntur de quantitate, & sic dicimus, quòd magnum, & parvum (scilicet quantitativè) sunt contraria, & minus propriè intensum, & remissum, etiam contraria vocantur; hoc etiam modo pater contrariatur filio, & filius patri, quæ oppositio dicitur relativa, & est duplex, alia recta, alia disparata: oppositio recta datur inter illa, quorum exempla adduximus inter causam, & effectum, inter unum, quod procedit ab alio &c. Oppositio relativa disparata datur inter illa, quorum unum non dependet ab alio, nec directè opponitur illi, ut inter hominem, & equum, inter Petrum, & Paulum &c.

215. Tertio modo accipitur contrarietas pro oppositione, quæ est inter terminos motus localis, quæ significatur per terminos absolutos de genere ubi, hoc est, qui generant, sive causant distincta ubi, cujusmodi est oppositio inter oriens, & occidens, vel inter oriens, & auster, & hæc oppositio dicitur localis propter incomparabilitatem locorum, ratione distantiæ localis, quæ reperitur inter oriens, & occidens, inter Romam, & Hispalim.

216. Quarto modo accipitur contrarietas pro repugnantia duarum formarum intensibilium, & remissibilium, quarum una nata est alteri inesse, ut in subjecto, nec simul possunt inesse eidem subjecto, & sic oppo-

opponuntur adinvicem caliditas, & frigiditas; albedo, & nigredo &c. Et hæc oppositio, sive contrarietas propriè vocatur contraria, potestque sic definiri, ut definitur à nostro Pitigiano in suis annotationibus ad textum Scoti, in hac eadem quæstione n.

19. *Contraria sunt, quæ sub eodem genere sunt, & habent fieri circa idem subjectum, à quo propria actione mutuo se expellunt*: ut caliditas, & frigiditas, & hæc oppositio contraria solum in qualitatibus reperitur, quia ipsæ solum sunt, quæ ab eodem subjecto propria actione mutuo se expellunt.

217. Secundò est notandum ex eodem Scoto q. cit. n. 4. *quòd non solum dispositiones, vel formæ accidentales dicuntur contrariae, immo etiam substantia dicitur contraria* (supple alteri substantiæ) *ratione suarum dispositionum, sic dicimus, quòd ignis, & aqua contrariantur, non quòd forma substantialis ignis sit contraria forma aquæ, sed qualitas unius qualitatibus alterius, & secundum hoc substantia dicitur contraria.*

218. Tertio est notandum, etiam ex annotationibus ad textum Scoti n. 12. quòd contrarietas idem est, ac oppositio, unde eo modo, quo aliqua opponuntur inter se, eo modo sibi contrariari dicuntur; unde si opponuntur privativè, dicuntur privativè contrariari, sive relativè, relativè etiam contrariari dicuntur: & sic de aliis.

219. Quarto est notandum, quòd oppositio, sive contrarietas, sumpta contrarietate pro oppositione, ut sumitur hic, est æquivoca; æquivocè enim dicitur de omnibus contrariis, sive oppositis assignatis, cum unumquodque diversimodè suo opponatur contrario, sive opposito,

220. Quintò est notandum, quòd contrarietas sumpta pro oppositione est prima, & maxima; illa, quæ dicitur privativa, & datur inter habitum, & privationem, quia licèt ab eodem subjecto propriis actionibus non se expellant mutuo, sunt tamen ita incompossibiles in eodem subjecto, ut nulla potentia, etiam divina, possint simul componi, & in hoc sensu loquitur Philosophus lib. 12. Metaph. cap. 3. tex. 15. *quando dixit: Prima vero contrarietas, habitus, & privatio est*: sed non omnis privatio, multipliciter enim dicitur privatio, sed quæcunque perfecta fuerit.

221. Sextò nota ex Philosopho loco citato, *quòd alia autem contraria secundum hoc dicuntur*, id est, ut ait Scotus ibidem, *ostendit quomodo ex prima contrarietate, quæ est privatio, & habitus, alia contraria derivantur*. Itaque illa dicuntur magis contraria, quæ magis sunt incompatibilia in eodem subjecto, & ex hac majori, vel minori incompatibilitate, dicitur major, vel minor contrarietas.

222. Septimò nota ex eodem Philosopho lib. 10. Metaph. cap. 2. text. & comm. 14. *Quòd contrarietas est differentia perfecta*, ut ait ipse, unde Scotus ibidem sub n. 40. §. *reducit, quatuor pro contrariis definitiones apponit ex mente Philosophi, his verbis: Per hoc primam innuit definitionem contrariorum, quæ est, quòd contraria sunt, quæ plurimum differunt*. Et per hanc definitionem, illa quæ, sive in eodem, sive in diverso genere plurimum, seu maximè differunt, contraria denominabuntur.

223. Secunda definitio est (ait Scotus) quòd

quòd contraria sunt plurimum differentia in eodem genere: Ex qua definitione, quæcunque sub eodem genere maximè differunt, contraria appellantur, ita ut si diversi generis sint, non dicantur contraria, sed requiritur, quòd sub eodem genere contineantur. Sed per hanc definitionem, & præcedentem contraria, sine ordine ad subjectum definiuntur; unde vel sint in subjecto, vel non sint in subjecto, quæ maximè differunt contraria nuncupantur.

224. Tertia definitio est (ait Scotus) *quæ in eodem susceptivo plurimum sunt differentia*: hoc enim verificatur ex dictis: *enim pro quia eadem est materia contrariis, cum habeant adinvicem transmutationem*. Quarta definitio est, *quòd contraria sunt quæ sub eadem potentia, id est sub eadem scientia, sunt plurimum differentia*. Sed de hac ultima definitione parum ad nostrum institutum attinet.

225. His præjactis ad quæsitum per decem conclusiones respondebimus. Sit ergo prima conclusio: principia corporis naturalis, quæ ut ex dictis constat sunt materia, & forma, & non plura sunt contraria relativè, sumpta contrarietate, ut ab Scoto in prima definitione contrarium sumitur. Hæc conclusio probatur: contraria (ut ait Scotus) sunt quæ plurimum differunt; sed plurimum differunt materia, & forma: Ergo sunt contraria. Major est definitio Scoti, quam etiam ex Philosopho desumpsit. Minor probatur; illa plurimum differunt, etiam in ratione principii, quæ quatenus talia diverso, & opposito modo ordinantur ad principiatum; materia, & forma diverso, & opposito modo ordinantur ad corpus in

ratione principiorum ejusdem: Ergo &c. Minor probatur; quia materia ordinatur ad compositum per receptionem formæ, & potentialitatem ejusdem, forma per informationem, & actuationem materiæ; sed istæ rationes, & modi respiciendi principiatum sunt diversæ: Ergo &c.

226. Sit secunda conclusio: ista oppositio relativa, sive contrarietas est immediata, & directa: & probatur: illa opponuntur relativè directè (ut patet ex secundo notabili Scoti) quæ datur inter illa, quorum unum procedit ab alio; sed forma procedit à materia: (educitur enim de potentia ejusdem:) Ergo inter materiam & formam datur oppositio directa relativa.

227. Sit tertia conclusio: sumpta contrarietate, ut sumitur ab Scoto ex Philosopho in secunda definitione; materia, & forma sunt contraria; probatur: *contraria sunt plurimum differentia sub eodem genere*; sed materia, & forma sub genere substantiæ ita se habent: Ergo sunt contraria. Minor probatur: materia prima, & forma sunt, & se habent, ut prima potentia, & primus actus in ordine Physico; sed prima potentia, & primus actus sunt totaliter diversa subjective, ut ait Scotus: Ergo sunt &c.

228. Sit quarta conclusio: sumpta contrarietate pro oppositione privativa, qualis est, quæ datur inter privationem, & habitum, quæ primò assignatur ab Scoto q. 18. cit. materia, & forma, quæ sunt corporis naturalis principia non sunt contraria, scilicèt privativè. Hæc conclusio probatur, quia talis contrarietas solum datur inter positivam formam, & ejus privationem, & non inter extrema positivam; sed materia, & forma sunt

extrema positiva, & neutrum est alterius privatio: Ergo &c.

229. Sit quinta conclusio: sumpta contrarietate ut in tertia definitione definitur ab Scoto, pro illis videlicet, quæ in eodem susceptivo plurimum sunt differentia, qualis est illa, quæ datur, ut ait Scotus q. 18. cit. inter duas formas intensibiles, & remissibiles, quarum una nata est alteri inesse, ut in subjecto, qualis est illa contrarietas, quæ inter formas accidentales contrarias, & mutuo se ab eodem subjecto per proprias actiones expellentes; materia & forma non sunt contraria: probatur, illa sunt propriissime contraria, quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subjecto mutuo se expellunt; sed materia nullum habet subjectum, immò ipsa est primum subjectum, nec mutuo se expellunt ipsa, & forma, immò se uniunt naturaliter, & sunt maxime composibiles inter se: Ergo hoc genere contrarietatis, quæ propriissime, & rigorosè contraria vocantur, materia, & forma non sunt contraria.

230. Et confirmatur; quia ut ait Philosophus in prædicamentis, cap. de substantia; substantiæ nihil est contrarium, hoc est (ut ait Scotus) substantiæ non opponitur altera substantia; sed materia, & forma sunt substantiæ: Ergo materia non contrariatur formæ, nec forma materiæ.

231. Sexta conclusio: sumpta contrarietate in hac acceptione, etiam si materia non sit formæ contraria, nec è contra, una forma substantialis, potest esse alteri formæ substantiali contraria, non formaliter ratione substantiæ, sed ratione dispositionum, & accidentium, quæ sunt uni connaturalia, &

alterius accidentibus, seu dispositionibus repugnantia.

232. Hæc conclusio habetur ab Scoto q. 18. cit. n. 4. §. secundò notandum, cujus hæc sunt verba: *Non solum dispositiones, vel formæ accidentales dicuntur contraria, immò etiam substantia dicitur contraria, ratione suarum dispositionum, & sic dicimus, quòd ignis, & aqua contrariantur, non quòd forma substantialis ignis sit contraria forma aquæ, sed qualitates unius qualitibus alterius, & secundum hoc substantia dicitur contraria.*

233. Et probatur: contraria sunt, quæ ab eodem subjecto mutuo se expellunt, & sub eodem genere maxime distant; sed sic se habent duæ formæ substantiales, quæ in eadem materia sunt impossibiles, ratione suarum qualitatum, quæ contrariantur: Ergo &c.

234. Septima conclusio: in omni linea, & ordine, quo materia, & forma dicuntur contraria, sunt prima contraria, non sumpta primitate contrarietatis pro majori contrarietate, sed pro prima seu priori, & sic possunt dici primò contraria: probatur; quæ omnium sunt prima, & sunt contraria, sunt primò contraria modo explicato: materia, & forma sunt prima, sunt enim principia omnis corporis substantialis, & sunt contraria, quatenus talia: Ergo sunt primò contraria.

235. Octava conclusio: principia transmutationis substantialis, sive generationis, quæ, ut constat ex dictis, sunt materia, forma, & privatio sunt primò contraria: hæc conclusio expressa est Scoti loco cit. n. 7. his verbis: *omnis transmutatio est de contrario in contrarium*: & habetur à Philosopho

hoc

hoc 1. lib. cap. 5. text. 41. ubi ait: *omnes igitur contraria principia faciunt.*

236. Hæc conclusio quoad materiam, & formam jam manet probata; nunc probatur primò de materia, & privatione. Contraria sunt, quæ plurimum differunt, ut ex prima definitione constat; sed materia, & privatio plurimum differunt: Ergo sunt contraria. Probatur minor; quia nulla differunt magis, quàm entitas positiva, & negativa; huiusmodi sunt materia, & privatio: Ergo &c.

237. Nona conclusio: sumpta contrarietate pro impossibilitate in ordine ad aliud; materia, & privatio non sunt contraria: probatur, quia non sunt impossibiles, immò composibiles, & privatio est nata inesse materiæ: Ergo non sunt in hac acceptione contraria.

238. Decima conclusio: forma, & privatio sunt contraria privativè, quæ contrarietas vocatur à Philosopho prima, non solum quia invenitur inter prima principia transmutationis substantialis, sed quia maxima contrarietas est in ratione impossibilitatis unius cum alio, quæ sic definiuntur ab Scoto, cujus est hæc formalis conclusio loco cit. n. 7. *Contraria sunt, quorum alterum inest subjecto apto nato, & impossibile est ambo inesse simul.*

239. Et probatur conclusio: illa sunt contraria privativè, quorum alterum necessariò est in subjecto apto nato recipere illud, & taliter sunt impossibilia in eodem subjecto, quòd per nullam potentiam possunt simul inveniri; sed privatio formæ, & ipsa forma sunt natæ esse in subjecto, scilicet materia prima, & per nullam poten-

tiam possunt simul esse in materia: ergo sunt contraria.

240. Et confirmatur ratione Scoti, quia in omni transmutatione substantiali transmutatur aliquod subjectum, scilicet materia, de contrario in contrarium, tanquam de termino à quo, ad terminum ad quem, sed terminus à quo transmutatur materia est privatio, & terminus ad quem forma: ergo forma, & privatio sunt contraria.

Argumenta contra dicta.

241. **P**rimo arguitur contra nostram primam, secundam, & tertiam conclusionem, quatenus per illas dicimus materiam, & formam esse contraria; & arguitur sic: substantiæ nihil est contrarium ex Philosopho, & habetur ab Scoto n. 1. huius quæstionis citatæ; sed materia, & forma sunt verè substantiæ: ergo non potest materia formæ contrariari, nec è contra: ergo materiæ forma non est contraria.

242. Huic argumento respondet Scotus q. 18. cit. n. 11. distinguendo majorem, quæ est autoritas Philosophi, substantiæ secundum suam substantiam, & essentiam, concedo: secundum suas dispositiones privativas, vel positivas, nego, quia dispositiones unius substantiæ sunt contrariæ dispositionibus alterius, & sic substantia potest dici contraria alteri substantiæ.

243. Secundò respondeo distinguendo etiam majorem, substantiæ nihil est contrarium, contrarietate positiva, quatenus una substantia non expellit ab eodem subjecto aliam, concedo: substantiæ nihil est con-

G 2

trarium

trarium relativè sumpta contrarietate pro differentia unius substantiæ ab alia, nego. Hæc etiam solutio habetur ab Scoto n. 3. utraque potest sustineri; & hac distinctione respondetur ad consequens argumenti.

244. Secundò arguitur contra easdem conclusiones, quatenus dicimus, quòd materia, & forma sunt contraria relativè, & est quasi replica ad præcedentem solutionem. Quæ non sunt relativa non opponuntur relativè; sed materia, & forma non sunt relativa, immò absoluta: Ergo materia, & forma non sunt relativè opposita, sive contraria. Major probatur, quia in ea linea, & ordine, quo aliqua sunt, debent esse contraria: Ergo quæ non sunt relativa, sed absoluta, non opponuntur relativè, sed absolutè: Ergo &c.

245. Respondeo ad argumentum distinguendo majorem, quæ non sunt relativa formaliter, non opponuntur relativè, nego; quæ non sunt relativa fundamentaliter, vel formaliter, non opponuntur relativè, concedo: ad minorem distinguo, materia, & forma non sunt relativa formaliter, concedo; fundamentaliter, nego. Itaq; licet non sunt formaliter relativa, sunt tamen fundamentaliter, quod sufficit ad hoc ut dicantur relativè opposita, quatenus una putà materia, fundat relationem, quæ est formæ incompossibilis, & forma fundat relationem, quæ in materia nequit fundari.

246. Tertiò arguitur contra decimam conclusionem (nam argumenta, quæ contra alias possunt effici, ex dictis manent soluta) quatenus asserit, quòd forma, & privatio

sunt contraria maxima contrarietate, quæ dicitur privativa, & est argumentum, quòd etiam mutatis mutandis potest effici contra nostras primam, secundam, & tertiam conclusionem, & contra alias. Contraria sunt, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subjecto mutuò se expellunt; sed forma, & privatio non continentur sub eodem genere, quia forma est de genere positivo, & privatio de genere negativo, nec ab eodem subjecto mutuò se expellunt: Ergo non sunt contraria; probatur minor quoad hanc secundam partem, quia quæ se expellunt ab eodem subjecto, sunt pro aliquo instanti in eodem subjecto simul, & mutuò ibi se expellunt; sed forma, & privatio nunquam in eodem subjecto sunt simul: Ergo non mutuò se expellere possunt.

247. Respondeo ad argumentum distinguendo majorem, contraria sunt, quæ sub eodem genere maximè distant &c., contraria positivè, ut frigiditas, & calor, humiditas, & siccitas, quæ sunt alterabiles, & remissibiles, concedo: contraria privativè, nego; & cum forma, & privatio, non positivè, & remissibiliter, vel alterabiliter opponantur, sed privativè, quatenus forma privationi, & privatio formæ; hinc est, quòd argumentum nihil facit contra nos.

248. Quartò arguitur contra hanc eandem conclusionem: forma, & privatio formæ sunt contraria in materia simul: Ergo privatio formæ, & forma sunt simul in materia. Antecedens prebatur, quia ad hoc ut materia, A. v. g. habeat privationem formæ ligni, necessè est, quòd ipsa

mate-

materia A. & non materia B. habeat carentiam formæ ligni, & idem vice versa dico de forma; ad hoc enim, quòd materia A. habeat formam ligni necessè est, quòd non habeat privationem ejusdem; contraria enim circa idemmet subjectum contrariantur, & non in alio, quia forma ligni, quæ est in materia A. non opponitur privationi, quæ est in materia B. nec è contra.

249. Consequentia verò probatur; quia illa, quæ non sunt simul, non possunt simul contrariari; sed forma, & privatio contrariantur simul in eadem materia: ergo forma, & privatio sunt in eadem materia simul; sed consequens est impossibile, videlicet, quòd forma, & privatio sint simul in eadem materia: ergo & antecedens, ex quo sequitur, videlicet, quòd sint in eadem materia contraria, etiam impossibile est: ergo &c.

250. Hoc argumentum affert Scotus confusè q. 18. cit. sub n. 9. §. tertio. Ad quod respondeo, ut ipse respondet duplici solutione; primò concedendo antecedens, & simul consequentiam, quòd forma, & privatio sunt simul in eadem materia, licet incompletè, & initiativè, quia tunc subjectum (verba sunt Scoti) partim privatum forma, & partim informatum. Eo enim quòd forma fiat in materia incipit privari privatione formæ, & postquam totaliter forma est introducta in materia, totaliter etiam materia est privata formæ privatione, itaque fieri formæ est desinitio privationis, vel defici, & fieri privationis est desinitio formæ, & nullum est incon-

veniens, quòd forma in fieri invenitur cum privatione formæ in facto esse, & è contra, quia ad introductionem unius desinit esse alterum.

251. Sed hæc solutio affertur ab Scoto ut ipse ait *supposito*, quod *omnis transmutatio sit successiva*, & quod transmutatio substantialis habeat latitudinem partium, ratione quarum in una parte transmutationis sit forma in fieri, & privatio incipiat non esse, & in altera parte forma sit in facto esse, & privatio totaliter non sit, sed quia Scotus non admittit, quòd transmutatio substantialis sit successiva, immò instantanea, ideo affert ad argumentum aliam solutionem his verbis.

252. *Aliter dicitur negando consequentiam, sicut enim non sequitur, & posterius sunt relativa, vel sunt contraria; igitur sunt* (quatenus si sunt denotat simultatem in existendo) *quia istud nomen contraria est terminus ampliatus, & etiam relativa, que non determinant sibi convertentiam* (id est, non necessariò petunt simultatem) *sed esse sumitur pro intelligi* (hoc est, sunt contraria, debet sumi, intelliguntur contraria) *ut de istis relativis prius, & posterius.*

253. Pulcherrima sunt profectò verba Scoti, & ad plura intelligenda necessaria. Pro quarum intelligentia notat subtilissimus Doctor, quòd sicut aliqua relativa non petunt simultatem utriusq; extremi, immò aliqua sunt, quæ ex sua natura petunt, quòd sit unum extremum, quando non est aliud, ut patet in exemplo allato de priori, & posteriori fundamentaliter saltem;

fic similiter sunt aliqua contraria quæ ex suis formalibus rationibus petunt, quòd sit unum contrarium in subjecto, quando non est aliud, ut patet in contrariis privativè, quorum unum privat altero, & sic concedo, quòd sunt contraria simul, hoc est quod ad invicem contrariantur forma, & privatio, & nego, quòd sint simul in materia, quia ex eo quòd privativè opponantur, petunt, quòd una sit, & alterum non.

254. Et quando dicitur, contraria sunt forma, & privatio, idem est ac dicere, contraria intelliguntur forma, & privatio simul, ita ut similtas accipiatur pro mutua contrarietate, non vero pro similtate utriusque extremi in existendo. Nunc in forma respondeo ad argumentum: forma, & privatio sunt contraria simul, concedo; ergo sunt simul forma & privatio, distingo, sunt simul, id est simul intelliguntur contraria, ratione mutue contrarietatis, oppositionis, & impossibilitatis, concedo consequentiam; sunt simul in existendo, nego.

255. Ad argumenti confirmationem respondeo distinguendo majorem: illa, quæ non sunt simul, non possunt contrariari contrarietate positiva, per positivam incompatibilitatem, concedo: illa, quæ non simul, contrarietate privativa, nego. Utraque solutio est de mente Scoti, elige quam volueris. Ad hanc etiam confirmandam potest adduci exemplum de ente, sive scientia, cujus partes non possunt simul existere, & dicuntur simul partes. Et dicta pro hac questione sufficiant, ut ad alia dilucidanda transcamus.

DISTINCTIO SECUNDA;

De primo, tam corporis, quam transmutationis naturalis principio, quod est materia prima.

256. **P**ostquam ultimam imposuimus manum distinctioni præcedenti, in qua de principiis ut sic corporis naturalis substantialis, nec non, & transmutationis naturalis egimus, restat nunc de ipsis in particulari tractatum instituere; & cum inter hæc materia prima, generationis, & naturæ ordine primum sibi vindicet locum (quamquam ordine dignitatis, & perfectionis forma substantialis primatum teneat, hoc enim ordo generationis expostulat, ut quæ sunt perfectione priora, sint generatione posteriora) meritò primo de illa judicavi agendum; quapropter sit

QUÆSTIO PRIMA;

Quenam sit vera materia prima quidditas, & essentia?

257. **Q**uamquam quæstio supponat dari materiam primam, de qua quærit quanam ejus quidditas, & essentia sit? tamen hoc quod supponit, quam certitudinem, & veritatem habeat ventilabimus, ut clarius ad quæsitum respondeamus; & ut non in æquivoco laboremus, aliqua prius pro intelligentia, tam quæsitæ, quam suppositæ adjiciemus: quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua acceptiones materia præmittuntur, & varia ejus nomina proponuntur.

258. **M**ateria prima communiter à Philosophis dividitur, licet æquivo-

quivoce, non rei, sed nominis divisione, in materiam ex qua, in qua, & circa quam: materia in qua est omne illud, quod induit rationem subjecti respectu tam formæ substantialis, quam accidentalis, tam absolutè quam respectivè, sive illud tale, quod se habet tanquam subjectum in quo, sit substantia, sive accidens: quo pacto corpus organicum, quatenus est subjectum, in quo recipitur anima, dicitur materia; totum compositum, quatenus recipit formas accidentales etiam materiæ nomen sortitur. Denique quodlibet accidens, in quo recipitur aliud, etiam materia denominatur, ut quantitas, quatenus in illa qualitates subjectantur, & relationes, & similiter ipsæ qualitates, quatenus sunt fundamentum, in quo relationes fundantur, vel subjectantur, & in hoc sensu charta dicitur inscriptionis subjectum, & hujusmodi alia.

259. Materia ex qua dicitur illa, ex qua aliquid fit, vel tanquam ex subjecto, vel tanquam ex parte integrante, vel tanquam ex parte artificiali, vel cumuli, tanquam ex subjecto, ut album dicitur fieri ex parietate, tanquam ex subjecto v. g. & ex albedine, tanquam ex forma; tanquam ex parte integrante, ut homo v. g. fit ex capite, manibus, & pedibus &c. & caput, manus, & pedes dicuntur materia hominis; tanquam ex parte artificiali, ut delineatio, sive delineamentum dicitur materia ex qua coalescit, & fit pictura; lapides & ligna materia ex qua artificiosè fit domus; & aurum, argentum, & metallum, ex qua fit statua; materia cumuli similiter dicuntur lapides, triticum, hordeum &c. ex quibus fit totum per aggregationem, acervum videlicet lapidum, & hordci.

260. Materia circa quam est omnem lud, circa quod versatur aliquod agens, vel per actionem, vel per operationem; per actionem ut lignum v. g. quando igne comburitur, dicitur materia circa quam ignis versatur; per operationem, ut objectum cujusvis scientiæ dicitur materia circa quam versatur scientia, & objectum cujusvis potentiae dicitur materia, circa quam versatur potentia, ut color dicitur materia visus; sonus, auditus.

261. Materia circa quam, & in qua omnia, materia, ex qua (ut videre licet in Francisci de Murcia Philosophia disp. 5. q. 1.) dividitur communiter à Philosophis in materiam alterationis tantum, & in materiam compositionis tantum, & non alterationis, & in materiam alterationis, & compositionis simul.

262. Materia alterationis tantum, & non compositionis est illa, ex qua mutata, & non permanente, res aliqua efficitur, quo pacto lignum, sive combustibile dicitur materia, ex qua fit ignis, quia ex illo alterato, & non manente fit ignis; semen similiter dicitur materia generationis, quia ex femine alterato, hoc est corrupto, & non manente fit, & generatur animal, idem dicitur de femine plantæ &c.

263. Materia, ex qua compositionis tantum, & non alterationis, est illa, ex qua manente, & non alterata sive destructa fit aliqua res; quo pacto lapides dicuntur materia, ex qua fit, sive construitur domus, quia ex lapidibus in propria forma manentibus, & non alteratis fit, sive construitur domus.

264. Materia ex qua compositionis, & alter-

alterationis simul, est illa ex qua manente, & aliquomodo alterata fit res aliqua, quæ ratione elementa dicuntur materia mixti, quia ex illis alteratis, & quodammodo manentibus fit mixtum; & hanc divisionem docuit Aberroës 2. *Physic. text. 31.*

265. Ulterius materia dividitur in materiam primò primam, & in materiam secundò primam, & in materiam tertio primam. Hanc divisionem materiae expressè insinuat Scotus in suo lib. de rerum principio q. 8. art. 3. n. 20. fol. 51.

266. Materia primò prima est illa, quæ ita simpliciter est prima, ut non supponat alteram, hoc est, ita est primum generationis, sive transmutationis substantialis subjectum, ut non supponat alterum; & similiter dicitur, ita materia primò prima (verba sunt Scoti loco citato) quia ut talis nudè accepta non potest esse subjectum alicujus creati agentis, sed solum agentis simpliciter primi, scilicet Dei. Et tale est materia nuda à quacunque forma, tam substantiali, quàm accidentali.

267. Materia secundò prima est ipsamet materia non nudè sumpta, sed affecta aliquibus dispositionibus, quibus materia primò prima determinatur ad aliquam peculiarem formam substantialem, & efficitur subjectum (verba sunt Scoti loco citato) generationis, & corruptionis, quod mutant, & transmutant agentia creata. Quo pacto corpus organicum dicitur materia secundò prima, quia per formam corporeitatis determinatur materia primò prima ad hoc, ut sit subjectum animæ rationalis, in genere v. g. hominis.

268. Quæ divisio aliis communiter nominibus solet nominari, videlicet divisio materiae in proximam, & remotam; materia remota est materia nudè sumpta, & dicitur remota, quia indiget approximari per aliquas dispositiones, sive substantiales, sive accidentales, coaptantes & disponentes materiam ad hanc formam potius, quàm alteram recipiendam; materia proxima ipsa materia talibus dispositionibus affecta.

269. Materia tertio prima est ipsa compositum substantiale, quod induit rationem subjecti respectu formarum accidentalium, quæ subjectantur in ipso, & omnes istæ materiae ita se habent, ut tertia supponat secundam, & primam; secunda supponit primam, prima nullam aliam supponit. In præsentiarum igitur solum agimus de materia primò prima, quæ ita est simpliciter primum subjectum transmutationis substantialis, ut alterum non supponat, & ex qua tanquàm ex primo Physicè componitur omne corpus substantiale, & ideo primum illius dicitur principium.

270. Ad secundam partem quæsitum in articulo deveniendo, dico quòd materia primò prima, de qua hic loquimur, solet dici à Philosophis luna, vel quia mutat varias formas, vel quia sicut luna luce emendicata à Sole nitescit, sic materia splendescit splendore à forma participato. Secundò dicitur fœmina, quia sicut fœmina subicitur mari, sic materia subicitur naturali agenti formam inducenti in ea. Tertio dicitur mater, quia in ejus gremio, & sinu omnes

omnes formæ substantiales conservantur, & procreantur. Quarto dicitur malefica, quia est principium omnis corruptionis compositi substantialis. Quintò dicitur informis, quia ex se omni caret forma substantiali Physica. Dicitur similiter basis, quia primum est generationis fundamentum, & similiter aliis quàm pluribus solet appellari nominibus, ut videre est in Scoto nostro lib. 1. *Physic. q. 20. à n. 3. & infra, & in Coimbricensibus lib. Physic. cap. 4. q. 2. art. 3.*

ARTICULUS SECUNDUS,

An detur materia prima in rerum natura, & supposito, quòd sic, quæ certitudine, & firmitate sit tenendum talem materiam dari?

271. **D**Ari materiam primam in rerum natura supponit Aristoteles in hoc 1. *Physicor. lib. in quo ferè per omnia capita de illa agit, & 8. Metaphys., & aliis in locis, & cum eo omnes ferè Philosophi, uno, vel altero excepto. S. Thomas in hoc eodem lib. & prima part. q. 66. Divus Bonaventura in 2. sentent. dist. 12. q. 1. N. Magister Scotus in 1. *Physicor. q. 20. & 17. & q. 6. & in 2. dist. 12. q. 1. ubi latè de ejus natura, & quidditate agit: & lib. de rerum principio, q. 7. in qua diffusè per plures indagatur articulos ejus natura; & alii: licet Neotericus Valles dari materiam primam negavit.**

272. Probatur ergo conclusio nostra, quòd datur de facto materia prima ratione Scoti in hoc 1. lib. q. 17. n. 8. §. secunda

conclusio, & sequentibus; quia illa, quæ nunc sunt de novo, sunt præsupposito aliquo subjecto; sed formæ substantiales fiunt per generationem de novo: Ergo fiunt præsupposito aliquo subjecto. Major probatur, quia si illa, quæ de novo fiunt non necessariò supponerent aliquod subjectum, aliquando sine ipso fierent, quia si esset possibile (ait Scotus) aliquando contingeret; sed nulla fiunt de novo, nisi præsupposito subjecto, ex quo fiant: Ergo requiritur subjectum, ex quo, sive in quo fiant; sed hæc est materia prima: Ergo &c.

273. Et roboratur hæc ratio, quia in hoc distinguitur generatio à creatione, quia creatio non supponit necessariò subjectum, ex quo educatur forma, est enim creatio totalis productio rei ex nihilo; & generatio supponit necessariò aliquod subjectum, quod sit commune genito, & corrupto, hoc est illud subjectum, quod erat sub corrupto, manet sub de novo genito: Ergo implicat, quòd fiat generatio de novo sine tali communi subjecto; sed subjectum quod requiritur necessariò ad generationem est materia prima: Ergo si datur de novo, ut patet experientia, generatio, datur materia prima.

274. Si dicant, quòd verum est, quòd requiritur subjectum ad generationem, & in hoc distinguitur à creatione, sed non requiritur subjectum, quod sit materia prima genito, & corrupto communis, sed sufficit, quòd supponatur compositum corruptendum; ut v. g. ad generationem ignis, solum requiritur quòd supponatur lignum, ex quo tanquàm ex materia ignis generetur.

275. Contra est ratio, quam affert Scotus in 2. dist. 12. q. 1. §. positio ista, quia si hoc esset verum, nullum esset discrimen inter generationem, & actionem miraculosam transubstantiativam, media qua panis convertitur in Corpus Christi in Sacramento altaris; probatur, nam in transubstantiatione necessariò supponitur subjectum destruendum, panis videlicet, qui totaliter est convertendus in substantiam Corporis Christi: Ergo similiter lignum in exemplo allato totaliter converteretur in substantiam ignis, & sic nullum esset hujus, & illius actionis discrimen. Quod hoc sit impossibile inde probatur, quia actio transubstantiativa adeò est miraculosa, ut nullum habeat exemplum in natura, nam ut bene ait Scotus, si haberet exemplum, non esset singulare, & si simile, non esset particulare: Ergo &c.

276. Secundò probatur; quia in artificialibus (est ratio Scoti loco citato) semper præsupponitur subjectum, ad hoc ut de novo aliqua forma artificialis introducat in ipso, ut patet de ligno, quod supponitur ad formam statuar v. g. introducendam: igitur & in naturalibus debet supponi aliquod subjectum primum naturale, in quo recipiatur forma nova substantialis; patet consequentia, quia in utroque est par ratio.

277. Tertiò probatur, quia si non daretur materia prima, quæ esset transmutationis substantialis subjectum, sequeretur, quòd aliqua esset transmutatio, & non esset quòd transmutaretur; sed hoc implicat, quòd transmutatio enim est actus transmutabilis, quòd necessariò transmutabile supponit: Ergo &c.

278. Quartò probatur; quia experimento cognoscimus, quòd quando ignis v. g. generatur ex ligno apposito, quòd neque lignum redigitur in nihilum, neque quòd ignis ex nihilo fit: Ergo necesse est, quòd maneat aliquid ligni, ex quo præexistente fiat ignis; sed hoc præexistens non est forma ligni, ipsa enim corrumpitur: Ergo est materia prima: Ergo datur materia prima existens in rerum natura.

279. Quintò probatur, quia si ad generationem formarum substantialium non esset necessarium aliquod subjectum, ex quo tales formæ fierent, non essent necessariæ aliquæ dispositiones ad expellendam formam præexistentem, quæ corrumpitur; sed experientia constat, quòd ut ex ligno fiat ignis prius disponitur materia ligni per expulsionem talis formæ, & alias dispositiones: Ergo &c. Major probatur, quia si non esset aliquod subjectum, quòd debeat disponi abjiciendo à se formam præexistentem, ut aliam de novo reciperet, tales præviæ dispositiones essent superflue, & impertinentes; contrarium constat: Ergo necesse est ponere aliquod subjectum, quòd vocamus materiam primam. Probatur etiam ex Scoto q. 17. n. 5. *quia nullum esset subjectum commune (materia prima scilicet) generanti, & genito, tum ad corruptionem unius non oporteret alterum generari, ex quo nihil esset eis commune*: Ergo &c.

280. His, & aliis rationibus communiter probant Philosophi dari materiam primam in rerum natura, quæ ita potissimè videatur aliquibus, quòd affirmant Coimbricenses in hoc libro, cap. 9. q. 1. & Suarez 1. tom. Metaph. disp. 13. sess. 1. n. 4.

Mur-

Murcia in sua Philos. disp. 5. q. 1. esse ita evidens dari materiam primam, ac est dari transmutationes substantiales; & quòd magis est, Vasquez 1. part. q. 44. art. 2. affirmat esse de fide tenendum talem materiam dari, ita ut non possit negari sine errore, quòd probat hac unica ratione: Concilium Lateranense sessione 8. decrevit animam rationalem esse verè formam informantem: ergo necessariò supponit Concilium dari aliquod, quòd sit verè informatum ab anima; sed verè informatum non est aliud, quàm materia prima: ergo &c.

281. Dico tamen secundam conclusionem ad secundam partem quæsitæ respondendo, quòd materiam primam esse nulla ratione potest demonstrari, quantumcunque certum sit tenendum ut probant rationes factæ supra. Hæc conclusio habetur expressè à Scoto in hoc 1. lib. q. 20. sub n. 8. §. tertia conclusio, cujus hæc sunt verba: *Nullus processus, quo devenimus in cognitionem materiae primæ est demonstrativus*; & assignat rationem, patet ait Scotus, *quia non potest demonstrari, quin omnia fuissent ab æterno, vel etiam, quin omnia de novo generentur secundum se tota &c.*: ergo ex mente Scoti, non potest demonstrari dari materiam primam.

282. Probatur hæc conclusio eadem ratione, qua probant contrarii esse evidens dari materiam sic, non potest magis demonstrari (ut ipsi ajunt) esse materiam primam ac esse transmutationes substantiales, sive novas formarum generationes, sed esse generationes novas, & transmutationes substantiales non potest demonstrari: ergo necesse est materiam primam. Major est

iporum fundamentum; minor probatur ex eorum dictis: illud non est demonstrabile ut ait Scotus q. 6. n. 4. §. Secundò sciendum, quòd non est natum fieri evidens per præmissas in syllogismo, sed per experientiam; sed esse novas generationes constat, ut ipsi ajunt, experientia, & per præmissas in syllogismo applicatas non possunt demonstrari: ergo materiam primam esse non est demonstrabile.

283. Et roboratur præcedens argumentum ratione Scotica n. 6. ejus quæst. 6. illa propositio non est demonstrabilis per scientiam naturalem, sive Philosophicam, qua non est aliqua notior in scientia naturali, per quam possit probari; sed materiam primam esse, ut ipsi fatentur, non est aliqua propositio notior in scientia naturali: ergo materiam primam esse non potest demonstrari in scientia naturali.

284. Et si quæras, quæ est propositio demonstrabilis? Respondeo ex Scoto quæst. 6. hujus, n. 4. §. sciendum est, quòd *propositio demonstrabilis est propositio necessaria dubitabilis, nata fieri evidens per præmissas in forma syllogistica ad invicem applicatæ*. Unde per hoc, quòd dicitur necessaria differt à propositionibus contingentibus, quæ sunt evidentes, ut evidens est mihi, quòd tu sedes; per hoc, quòd dicitur dubitabilis excluditur principium per se notum; de quo non potest dubitari; per hoc, quòd dicitur nata fieri evidens, excluditur propositio necessariò dubia, quæ nulla via potest declarari; v. g. certum est, quòd altera istarum duarum est necessaria, astra sunt paria, astra sunt imparia, & tamen, quæcunque illarum per nullam viam poterit declarari, per

hoc, quòd dicitur per præmissas in syllogismo applicatas, excluditur principium acceptum per experientiam, & de quo aliquando est dubitabile, ut v. g. dubium est in experito, an omnis ignis sit calidus, & tamen illud est necessarium natum fieri evidens, & est dubitabile, id tamen non est demonstrabile, quia non est natum fieri evidens per præmissas applicatas in syllogismo, sed per experientiam tantum.

285. Dico tertiam conclusionem; materiam primam esse licet non possit demonstrari, potest tamen cognosci esse per argumentationem, & discursum saltem probabilem; quoad primam partem est Scoti n. 7. ubi supra ait: *materia prima non cognoscitur sine argumentatione, & discursu.* Et quòd talis discursus sit probabilis, patet ex ipso ibidem sub n. 8. §. tertia conclusio, in fine: patet igitur qualiter materia prima cognoscitur per analogiam ad formam, per discursum, & rationem, qui licet non sint demonstrati, sive demonstrativi, tamen verisimiliores sunt aliis viis salvandi generationem, & corruptionem.

286. Non vult dicere Scotus in locis præfatis, ut bene notavit Pitigianus in suis annotationibus eadem q. n. 26. quòd materia prima ex natura sua, & secundum se non sit cognoscibilis, sed quòd non sit cognoscibilis à nobis, nisi per analogiam ad materiam artificialium, vel alia via, ut ait ipse Scotus in 2. dist. 12. q. 1. §. ad tertium. Probatur ratione Scoti n. 7. illud non cognoscitur sine argumentatione, & discursu, quod non est sensibile per se, vel per accidens; sed materia prima non est sensibilis per se, vel per accidens: ergo &c. Quænam sint

argumentationes, & discursus per quos cognoscitur materia, ex prima parte hujus articuli patent.

287. Sed contra hanc rationem Scoti ipse insurgit probando, quòd materia prima sit sensibilis per accidens. Illud est sensibile per accidens, cui insunt sensibilia per se; sed materiæ primæ insunt sensibilia per se, scilicet qualitates: igitur est sensibilis per accidens.

288. Respondet ibidem negando majorem, quia ad hoc ut aliquid dicatur sensibile per accidens, requiritur non solum, quòd sibi insint sensibilia per se, sed quòd denominetur tale ab illis qualitatibus; & cum materia non denominetur à sensibilibus per se, quia non dicimus materia prima est alba, vel nigra, quia tales denominationes non competunt nisi composito, hinc est, quod compositum dicatur sensibile per accidens, non vero materia.

289. Ex quibus omnibus sequitur corollarium, quòd licet verum sit, quòd datur ^{materia} prima à parte rei, non est tamen verum demonstrabile, nec ita firmum, quòd non possit negari, & argumentis illud probantibus fieri satis probabiliter, ut satis facit Scotus q. 17. hujus; & minus esse hanc de fide tenendam veritatem, ut vult Vasquez, neque autoritas Concilii coget nos illam fateri, cum possit salvari Concilium per hoc, quòd subjectum, quòd animæ rationali informatur, simul producat cum anima, quòd non possit ex Concilio improbari. Quibus præactis, jam ad quæstionis peti- tum deveniamus. Quapropter sit

ARTICULUS TERTIUS,

In quo quæstionis quæsito fit satis, & quæ sit quidditas, & essentia materiæ primæ ex nostro Scoto elucidatur.

290. **CUM** ex dictis appareat, quòd **C**ommis cognitio nostra Philosophica dependeat à sensibus, ait enim Philosophus 1. post. text. & comm. 1. quòd *nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu*; merito ad indagandam materiæ primæ naturam per exemplum ad artificialia, quæ sunt verè sensibilia, devenire decrevi; quo exemplo usus est Philosophus 2. Physic. text. & cap. 22. ut refert Scotus lib. de rerum principio. q. 8. art. 3. n. 16. §. ista distinctio, in fine: *Si natura faceret domum, vel navem, faceret ea, sicut facit ars.* Ars igitur quando facit navem supponit necessariò materiam, in qua formam artificialem navis introducit: Ergo natura quando facit navem corporis substantialis supponit materiam, in qua formam substantialem corporis naturalis introducit.

291. Materia igitur, ut ex dictis articulo præcedenti habetur, non cognoscitur nisi per analogiam, & similitudinem rerum artificialium, ut dicit expressè Philosophus 1. Physic. cap. 7. text. 69. & loco cit. n. 19. §. quòd tertio: insinuavit Scotus. *Subiecta natura, (id est materia prima) (verba sunt Philosophi) scibilis est secundum analogiam, sicut enim ad statuam æs, aut ad lectulum lignum, aut aliorum aliquod habentium (id est introducentium) formam in*

materia, & informe se habet priusquam accipiat formam, sic ipsa se ad substantiam habet.

292. Vult ergo Philosophus, quòd sic ut in artificialibus illud appellatur materia, quod in se nulla gaudet artificiali forma, sed est quid informe potentiale, & indifferens ad hanc formam artificialem, vel ad illam, ut patet in ligno, quòd de se indifferens materia est, ad hoc ut in illo forma navis, cathedræ, mensæ, statuæ, vel alia hujusmodi introducat in ipso, ita similiter proportione servata in naturalibus illam materiam primam vocamus, quæ cum quoddam Physicè incompletum, & informe sit, nulla gaudet forma Physica substantiali, immo indifferens quoddam potentiale subjectum est ad hanc formam substantialem ignis v. g. vel ligni habendam, sive quamcunque aliam.

293. Ut igitur analogia, similitudo, & proportionalitas inter artificialia, & naturalia undequaque splendescat, nota quòd sicut lignum v. g. ex eo quòd sit materia, in qua introduceitur forma mensæ, seu cathedræ, & similiter cera ex eo quòd sit materia, in qua sigillum suam similitudinem exprimit, non dicitur, neque est lignum quid artificiale completum (etiam si in ratione ligni quid completum sit) immo incompletum quid materiale artificiale denominatur, quia est pars materialis artificiati, seu compositi ex ligno, tanquam ex materia, & ex forma artificiali, tanquam ex forma coalescentis, seu resurgentis; ita similiter materia prima ex eo quòd sit subjectum, in quo introduceitur

forma naturalis substantialis, non est quid naturale substantiale completum, immò quid incompletum substantiale naturale denominatur, etiam si in ratione materiæ completa sit, cum ex se, tanquam subjectum formæ substantialis ordinetur ad totum substantiale compositum constituendum, quod ex ipsa materia, & forma substantiali confurgit, & coalescit.

294. Secundò est notandum ex annotationibus in textum Scoti Francisci Pitigiani in q. 20. ex 1. Physicor. sub n. 27. §. potest etiam; quòd sicut Deus optimus maximus cognoscitur per negationem omnium imperfectionum, ut cum dicimus, Deus non est finitus, non est corporeus, non est creatus, non est compositus, non est temporalis &c. & hoc propter suam summam perfectionem, quæ unica definitione adæquatè nequit comprehendi. Sic ex opposito materia prima, propter suam imperfectionem, quatenus omni perfectione proveniente à forma caret, per exclusionem omnium perfectionum provenientium à formis, aliquando negativè cognoscitur; & ita Aristoteles lib. 7. Metaph. cap. 3. textu, & comm. 8. materiam negativè definit his verbis: *Dico autem materia, quæ est secundum se nullatenus, neque quid, neque quantitas, neque aliquid aliud eorum dicitur, quibus ens est determinatum.* Idem habet Scotus in lib. de rerum principio. q. 8. art. 1. sub n. 4. §. hoc idem patet.

295. Hoc etiam modo explicandi materiam usus est Augustinus lib. 12. confessionum, cap. 3. dicens: *Non erat (supple materia) aliquid, non color, non figura, non corpus, non spiritus, non tamen omnino nihil.*

Et lib. de natura boni cap. 18. assignat rationem quare sic definiat materiam his verbis, ut videre est in Scoto lib. de rerum principio. q. 8. art. 1. n. 4. §. potes etiam materia. *Sed Hyle (inquit) dico (ait Augustinus) quandam penitus informem, & sine qualitate materiam; unde istæ, quas sentimus, qualitates formantur, quæ non per aliquam speciem sentiri, sed per omnimodam speciei privationem cogitari vix potest.* Unde apparet, quòd propter minimam perfectionem, quam sibi vindicat materia, vix potest excogitari, & sic per exclusionem omnium perfectionum definitur.

296. Tertio est notandum ex Scoto in 3. dist. 22. q. 1. n. 16. §. ad secundum, & ex 4. dist. 12. q. 1. n. 19. vers. & si objicias. & ex 2. dist. 12. q. 1. n. 20. §. dico igitur; quòd etiam si materia prima secundum se, & sua prædicata essentialia sit cognoscibilis, & definibilis, non tamen est definibilis à nobis propter dependentiam nostri intellectus à phantasmatibus, ut bene notavit commentator Scoti super hanc questionem 1. ex 2. sub n. 11. §. respondet Doctor. & §. dico igitur, & sic solum abstractivè, & arguitivè, valet à nobis attingi, & definiri.

297. Quarto est notandum, quòd hæc definitio, quam possumus abstractivè materiæ accommodare, non est definitio purè quidditativa per prædicata intrinseca, & essentialia, sed necesse est illam in ordine ad formam definiri, tanquam in ordine ad actum; unde sicut notavit Scotus loco cit. in 4. sicut accidens non potest definiri, nec cognosci cognitione quidditativa intellectus, nisi definiatur in ordine ad subjectum, etiam

etiam si subjectum non sit intrinsecum, & essentialia accidenti, immò quid illi extrinsecum, & alterius naturæ; nec similiter forma substantialis potest definiri, nisi in ordine ad compositum, vel in ordine ad subjectum, quod per formam informatur; sic similiter materia prima non potest cognosci, nec definiri, nisi in ordine ad formam, cujus est subjectum potentiale, & compositum, quod ex tali materia, & forma confurgit, & hoc propter limitationem nostri intellectus, qui res, seu objecta, ut sunt in se, & secundum sua essentialia nequit attingere.

298. Quintò nota, quòd hæc mutua exigentia, ratione cujus non potest intelligi forma sine materia, accidens sine subjecto, & materia sine forma, non est propter dependentiam formæ à materia, nec materiæ à forma, sed quia nulla forma potest habere conceptum quidditativum sui, nisi cointelligatur illud, cujus est forma, nempe materia; nec materia similiter valet habere conceptum quidditativum sui, nisi cointelligatur illud, cujus est materia, nempe forma. Accipite verba Scoti, quæ optimè dicta confirmant ex 4. dist. 12. q. 1. n. 18. §. per istud patet ad secundum dubium, quæ talia sunt: *Respondeo, quòd nec dependentia essentialis, & necessaria est causa, quare terminus dependentia addatur in definitione fundamenti dependentis, tunc enim Deus magis poneretur in definitione cujuscunque creati, quam substantia in definitione accidentis; sed causa est, quia nulla forma potest habere conceptum perfectum quidditativum, nisi cointelligatur illud, cujus est forma.* Quid clarius?

299. His præactis sic à Petro Hurtado de Mendoza in sua Philosoph. disp. 2. art.

1. §. 21. materia prima ex 1. Physicor. cap. 9. text. 82. definitur: *Materia prima est primum cujuscunque subjectum, e quo quiddam eo fit pacto, ut non per accidens insit.* Quæ definitio, si bene perpendatur, facile poterit sustineri.

300. Accipite nihilominus aliam ex D. N. Scoto q. 20. ex 1. Physicor. ex expositione textus Philosophi. sub n. 35. §. & ponit Aristoteles &c. ubi hanc ex Philosopho loco citato ponit definitionem: *Materia prima est primum uniuscujusque subjectum, ex quo fit aliquid cum insit, non secundum accidens, & si corrumpitur aliquid in hoc abibit ultimum.* Quam definitionem sic explicat Scotus ibidem, & dicit Aristoteles *primum subjectum uniuscujusque*; ad differentiam materiæ secundæ, quæ non est prima, nec communis omnibus, sicut elementa caro, sanguis, & hujusmodi alia; *ex quo fit aliquid cum insit*, ponitur ad differentiam privationis, quæ non est pars inexistens toti: *& ponitur, & si corrumpitur &c.* ad differentiam formæ, inquam, compositum non corrumpitur, quia foris corrumpitur.

301. At quia Scotus solum commentatorie se habet in prædicta definitione, non approbando, sed præcisè definitionem Philosophi explicando, licet nobis ex verbis, tam Philosophi, quam Scoti definitionem assignare, quæ clariori stylo utriusque mentem aperiat, & eis, quæ supra ex mente ejusdem Scoti tradidimus, conformior evadat, quæ talis erit: *Materia prima est primum subjectum substantiale, ex quo omnino corpus naturale completum, sive compositum substantiale fit, tanquam ex principio materiali.*

riali, cum ei insit primò, & per se, & non secundum accidens, & si corrumpitur aliquid, hoc est compositum, in hoc abibit ultimum.

302. Quod autem hæc definitio sit optima discretio materiæ ex ejus explicatione patebit. Prima igitur particula ordine intelligentiæ quamvis in scriptione secunda, est *subjectum*, & est ratio quasi generica, per quam convenit materia compositi naturalis, cum materia compositi artificialis, quia sicut lignum v. g. est subjectum, in quo introducitur forma artificialis cathedræ, sive mensæ, ita materia prima est subjectum, in quo introducitur forma substantialis; convenit etiam per prædictam particulam materia prima cum materia secunda, quæ est compositum substantiale, quia sicut compositum substantiale est subjectum accidentalium formarum, sic materia prima est subjectum formarum substantialium.

303. Per illam particulam *primum* differt materia prima à materia secunda, quæ est compositum, & à materia artificialium, quia materia ideo primum denominatur subjectum, quia ordine generationis est primum subjectum, & principium, quod necessario supponitur, & ad alia comprincipia, & ad principiatum, & potissimè, quia in ratione materiæ, ita est prima in constitutione compositi, quod non supponit aliam materiam primam, quia jam non prima, sed secunda diceretur, at verò materia secunda, id est compositum, sive materia artificialium v. g. lignum, licèt sit subjectum, non est primum, quia necessario supponit materiam primam, ex qua, tanquam ex primo subjecto Physicè componitur.

304. Per si *substantiale*, quod est tertia

particula, excluditur subjectum accidentale, ut quantitas v. g. quæ est subjectum aliorum accidentium, licèt non terminet ultimam dependentiam accidentium, quæ in illa subjectantur; & idem dico de aliis accidentibus, quæ tanquam subjectum se habent, in quo alia accidentia fundantur, sive subjectantur.

305. Quarta particula est, ex quo omne corpus naturale fit &c. per quam causæ extrinsecæ compositi ut finalis, & efficiens excluduntur, quæ non sunt, ut patet ex dictis in dist. 1. de principiis corporis naturalis. art. 3. §. dico tertiam conclusionem, corporis naturalis principia, & solum convenit per prædictam particulam cum forma substantiali, ex qua, & materia corpus naturale fit; quamvis noster Gaspar de Fuentes in sua Philosophia lib. 1. q. 2. art. 1. n. 3. asserat, per hanc etiam particulam materiam distinguì à forma, sed ratio ejus inefficax, & minus ejus principiis conformis videtur.

306. Quinta particula, *tanquam ex principio materiali*. Per quam differt materia prima à forma substantiali, quia licèt forma substantialis sit principium ex quo compositum, seu corpus naturale fit, & in hoc cum materia prima conveniat, tamen non fit corpus naturale ex forma, tanquam ex principio materiali, sed tanquam ex actu Physico substantiali.

307. Sexta particula est, *cum insit*; per quam excluditur materia alterationis (vide-te quæ n. 264. hujus distinctionis diximus) quæ non manet in composito, licèt sit, ex qua, tanquam ex materia alterationis, seu tanquam ex termino, à quo fit compositum;

tum; excluditur similiter privatio, quia ex illa non fit corpus naturale, tanquam principio seu parte intrinsecè componente, sed tanquam ex termino à quo negativo.

308. Septima particula est *primò, & per se*, quæ est expositiva alterius, & non secundum accidens. Per quam significatur, & quod materia est pars intrinsecè & essentialiter constituens compositum (vide-te quæ n. 161. 163. & 172. primæ distinctionis diximus) & quod compositum, sive causatum ex materia prima non est ens per accidens, sed per se compositum substantiale completum.

309. Octava, & ultima particula est, & si *corrumpatur compositum, in hoc abibit ultimum*. Per quam denotatur, quomodo se habeat compositum, & quoad generationem, & quoad corruptionem, nam quando generatur primum, quod ad ejus generationem requiritur, & supponitur, est materia prima, ut n. 304. diximus, & quando corrumpitur ultimum, quod manet ex corrupto est eadem materia prima, in qua stat ultimè resolutio compositi, hoc est, omnibus aliis corruptis, ipsa sola incorruptibilis manet.

310. Nunc probatur dicta definitio materiæ per particulas, & primò quoad primam particulam, videlicèt, quod sit *primum subjectum*. Illud est primum subjectum in aliqua linea, quod non supponit aliud in eadem linea; sed in linea, & ordine generationis, & corruptionis naturalis Physicæ, materia prima non supponit aliud subjectum, cum ipsa sit primum: ergo &c. Minor probatur, nam major ex se constat, quia in omni ordine causarum efficientis, formalis, &

finalis, est dare aliquod primum, ne in infinitum processio detur: ergo & in genere materiæ debemus dare aliquam primam, ad quam altera non supponatur; ergo materia prima est subjectum primum: ex Scoto 2. dist. 12. q. 1. n. 8. §. item.

311. Quoad secundam particulam, videlicèt, quod tale subjectum primum sit substantiale, probatur ratione Scoti ibidem: materia prima est primum receptivum essentialiter in genere substantiæ: ergo est substantia; probatur consequentia, quia primum receptivum naturale non est nisi in ordine ad primum actum; sed prius actus substantialis est: ergo & primum receptivum naturale debet esse substantia; patet consequentia, quia substantia non nisi in substantia recipitur.

312. Quoad tertiam particulam, videlicèt, ex quo omne corpus, sive compositum naturale substantiale fit, cum ei insit &c., & ad alias usque ad septimam: probatur, quia omne corpus, sive compositum naturale sit Physicè compositivè ex subjecto, sive Physica potentia componente, tanquam ex parte materiali essentiali: ergo materia est ex qua compositum substantiale fit: probatur, quia materia prima est pars essentialis, & intrinseca compositi: ergo &c.

313. Quoad ultimam particulam probatur, nam quod est primum in compositione, est posterius in ejus resolutione (ordo enim resolutionis contrarius est ordini compositionis) sed materia prima est primū in compositione compositi substantialis: ergo in resolutione abibit ultimum; & quod maneat incorruptibilis probatur, quia quod est commune genito, & corrupto, nec corrumpitur,

nec generatur; materia prima est communis genito, & corrupto, eadem enim materia, quæ erat in corrupto est quæ manet postea in genito: ergo nec corrumpitur, neque generatur.

314. Nunc probatur quoad collectionem omnium quæ diximus, quod scilicet sit bona definitio: illa est propria, & legitima definitio, quæ ita competit definito, quod nulli alteri possit adaptari; sed definitio à nobis tradita pro materia prima ita convenit illi, ut nulli alteri possit adaptari: ergo est propria; quod sit bona probatur; quia illa est bona definitio, quæ datur per genus, & differentiam, seu per aliquid quod induat rationem generis, & aliquid quod gerat rationem differentiam; definitio tradita sic se habet: ergo est bona.

ARTICULUS QUARTUS,

Utrum materia sit ita pura potentia passiva, ut nullum includat actum Metaphysicum, Physicum, vel entitativum?

315. **C**UM ex dictis n. 302. appareat, quod materia prima est primum subiectum, ex quo tanquam ex parte materiali, sive ex potentia Physica compositum substantiale, seu corpus naturale fit, & ex n. 292. & 293. habeamus, quod materia sit, & denominetur potentia, sive quid potentiale, meritò inquirimus modò, an ita pura potentia sit, quod nullum includat actum.

P A R S P R I M A,

In qua aliqua præmittuntur ad intelligentiam quasi necessaria.

316. **P**RO cuius intelligentia est notandum, quod potentia multipliciter sumitur, dividitur igitur primò potentia in Physicam, Metaphysicam, & Logicam, ut videre est in Scoto 9. Metaph. q. 2. sub n. 2. §. hic primò videndum. Potentia Logica (ait Scotus n. 3. ibidem) est *modus quidam compositionis factus, ab intellectu causatus ex habitudine terminorum illius compositionis, scilicet, quod non repugnat.* Id est, est quædam non repugnantia aliquorum prædicatorum inter se; ut v.g. hæc propositio mundus erit, antequàm à Deo produceretur, fuit vera, quia mundum esse non dicit repugnantiam; & hæc potentialitas Logica, sive non repugnantia in omni ente creato invenitur, quia omne ens dicit non repugnantiam ad existendum, & in hac consideratione opponitur impossibili, & est idem ac possibile.

317. Potentia Metaphysica præcise sumpta (verba sunt Scoti, ubi supra n. 5.) est *ordo illius essentia ad esse*: sicut in essentia animæ fundatur potentia ad suum esse. Potentia ergo Logica, sive non repugnantia, quæ reperitur inter animal, & rationale ad uniri in tertio, in homine videlicet, dicitur potentia Logica. Potentia vero Metaphysica est ordo, qui fundatur in animali rationali ad esse existentia, sive ad esse simpliciter, & ista Metaphysica potentia necessariò supponit potentiam Logicam, tanquam fundamentum, in quo fundatur. Unde (concludit Scotus) hæc propositio, possi-

possibile est hoc esse, plus explicat, quàm illa, hoc est possibile, quia illa includit fundamentum, & terminum, secunda verò solum dicit fundamentum, in quo fundatur potentialitas ad terminum, putà existentiam; sed hæc potentia objectivæ divisio est, non subjectivæ, ut infra dicemus.

318. Ex quibus sequitur corollarium, quod possibilitas Logica solum dicit non repugnantiam aliquorum in se; ut v.g. possibile est hominem esse album, id est, albedo non repugnat in esse homini; & hæc non repugnantia solum attenditur penes extrema, quæ comparantur secundum suas entitates intrinsecas, abstrahendo ab omni existentia. Unde ut bene notavit Scotus n. 3. si per impossibile nulla esset potentia activa, etiam divina, quæ posset unire hominem, & albedinem in existentia, adhuc esset verum dicere, possibile est hominem esse album; at vero potentia Metaphysica supra possibilitatem Logicam addit ordinem, sive respectum ad existentiam pro aliqua temporis differentia, & illud est possibile Metaphysicè, quod non solum possibile est esse, sed etiam possibile est existere. Vide Scotum loco cit. & in I. dist. 43. q. 1. §. aliter n. 6. & 7. & dist. 49. q. unic.

319. Ulterius potentia Metaphysica comparata ad Metaphysicum actum, & non ad actum existendi, & illa, quæ in linea Metaphysicæ determinationis caret actu Metaphysico, & est per illum determinabilis, ut animal v.g. quatenus est quid potentiale, & determinabile per rationale, & irrationale, dicitur in potentia Metaphysica respectu rationalitatis, & irrationalitatis: ens quatenus quid contrahibile per finitum

& infinitum; & ens finitum, quatenus est contrahibile quid per decem genera entium, sive per decem prædicamenta, & in hac consideratione solum ens ut sic in sua communissima ratione sumptum, quatenus abstrahit à Deo, & à creatura est in pura potentia Metaphysica, quia ita est quid indeterminate, & vagum, quod non includit actum Metaphysicum determinatum, cum ex se conceptus potentialis indissolubilis sit.

320. Secundò dividitur potentia Physica in activam, & passivam, & hoc prima sui divisione, ad quam omnis alia divisio potentia debet reduci. Ita expressè Scotus noster 9. Metaphysicæ q. 4. n. 7. cuius hæc sunt verba: *Ex dictis apparet, quod sufficienter dividitur potentia in activam, & passivam prima sui divisione.* Potentia activa sic describitur à Philosopho nono Metaphysicæ, cap. 1. text. & comm. 2. *est principium transmutationis in alio, in quantum aliud est.* Et 5. Metaph. cap. 11. text. & comm. 17. *Principium mutationis, aut motus, dicitur potestas in altero, aut in quantum alterum.* Sive ut explicat Scotus ibidem & 1. Physicor. q. 14. n. 3. §. quantum ad primum. *Potentia activa est principium transmutandi aliud, in quantum aliud.* Alias subdivisiones hujus potentia activæ omitto apud Scotum, quæst. 11. ibidem videndas.

321. Sed quia prædicta definitio non potest accomodari potentia activæ creatæ, quæ non est transmutativa potentia, ut bene notavit Scotus lib. 9. Metaph. q. 4. n. 1. ideo ait n. 8. §. ex prædictis patet, quod illa definitio potentia activæ, quam tradit Philosophus solum est definitio potentia activæ

activæ Physicæ, & non omnis activæ potentia; & sic aliam tradit definitionem pro activa potentia, quæ sic se habet. *Est autem potentia activa* (verba sunt Scoti in fine §. dicti) *secundum ejus unam significationem, Metaphysicè loquendo* (hoc est universaliter) *primum agendi agibile; secundum aliam principium actuandi actuale.* In prima definitione comprehenditur omnis causa activa; in secunda omnis forma, quæ quatenus actuatur actuabile, sive materiam, dicitur causa activa, sive potentia activa.

322. Potentia passiva sic definitur à Philosopho locis supra citatis n. 65. ut habet expressè Scotus in hoc 1. lib. Physicor. q. 14. n. 3. ubi supra. *Potentia passiva est principium transmutandi ab altero, in quantum ab altero.* Et à Scoto loco n. 66. cit. sic describitur universaliter. *Potentia vero passiva secundum unam ejus significationem est principium, ex quo aliquid potest mutari. Secundum aliam est principium actuandi passivè ab actu activo; secundum aliam est principium actuabile, sive informabile ab actu sive à principio actuali.* 9. Metaph. q. 4. n. 8. §. ex prædictis in fine.

323. Hac triplici definitione definitur potentia passiva ab Scoto secundum triplicem ordinem, seu respectum, quem dicit passiva potentia ad principiatum, sive compositum in ordine ad quod definitur à Scoto, cum dicit: *est principium ex quo aliquid potest mutari.* Secundo in ordine ad efficiens, quatenus dicit: *est principium actuandi passivè ab actu activo.* Tertio in ordine ad formam, quæ iam recipere potest, quatenus ait: *est principium actuabile, sive determinabile ab actu, sive à principio actuali.*

324. Ita Scotus 9. Metaph. q. 11. n. 2. §. ad quæstionem dicendum, & q. 4. n. 5. in fine, & num. 6. *Quod triplex relatio est potentie passivæ, scilicet ad principiatum, ad efficiens, & ad formam,* & secundum istum triplicem respectum, triplicem assignat Scotus potentie passivæ terminum, si consideretur in ordine ad compositum, ejus terminus est ipsum compositum ex tali materia coalescens; si consideretur in ordine ad principium activum, sive efficiens, ejus terminus est, quod habet virtutem activam transmutandi, sive informandi materiam, hoc est, quod gaudet viribus ad educendam formam de materia, & illam in materia introducendam; si consideretur in ordine ad formam, ejus terminus est omnis forma, quæ nata est informare, sive actuare materiam, qui actus debet esse realiter distinctus à materia, ut ait Scotus 9. Metaph. q. 10. n. 2. §. ad quæstionem.

325. Ulterius potentia dividitur in objectivam, & subjectivam, & hæc divisio est maximè hîc notanda, prout ad præsens attinet institutum. Hanc divisionem tradit Scotus expressè in 2. dist. 12. q. 1. n. 10. §. est igitur videndum, & 1. Physic. q. 10. & lib. de rerum principio q. 7. art. 1. & 9. Metaph. q. 2. n. 8. & 8. ejusdem q. 4. sub n. 2. §. sed ista via. Potentia objectiva sic describitur à Scoto 9. Metaph. q. 2. n. 8. §. ulterius in medio. *Potest dici potentia objectiva, quatenus totum est in potentia ad existentiam, & non in actu* (& exemplificat Scotus his verbis) *sicut essentia animæ creandæ est in potentia ad suum esse.*

326. Itaque illud ens in hac acceptione dicitur in potentia objectiva, quod nondum est

est extra causas, sed tantum est in statu possibilitatis ad existendum (vide, quæ diximus de possibili Metaphysico n. 62.) & ista potentia dicitur à Scoto potentia ad esse proprium, & simpliciter illius, quod est in potentia, à distinctione simpliciter possibilis, quod habet esse tantum objective, sive secundum quid, & hoc quod est esse in potentia objectiva est proprium cujuscunq; essentia substantialis, vel accidentalis, quia ut ait Scotus, *ita essentia accidentis, sive albedinis est in potentia ad proprium esse suum* (id est ad esse existentielle, quod esse simpliciter vocatur) *sicut essentia animæ creandæ est in potentia ad suum esse;* hoc est ad propriam existentiam.

327. Potentia subjectiva sic à Scoto ubi supra definitur. *Potentia subjectiva est illius, quod præter esse proprium natum est recipere aliud esse ab alio, & ita quando non habet illud, est in potentia* (scilicet subjectiva) *ad illud.* Et ponit exemplum Scotus his verbis: v. g. *corpus non album est in potentia* (supple ad albedinem) *quod est esse ejus secundum quid, & extrinsecum.* Itaq; potentia objectiva vocatur à Scoto, potentia ad esse simpliciter existentia, ut albedo v. g. quando est in virtute sui causæ tantum est in potentia objectiva ad existendum, sive ad esse simpliciter, tanquam ad quid intrinsecum albedini: corpus quod jam existit dum non habet albedinem est in potentia subjectiva ad albedinem, tanquam ad quid accidentale respectu corporis, & sic dicitur ista potentia à Scoto, potentia secundum quid.

328. Aliis terminis explicatur à Scoto ista potentia in 2. dist. 12. q. 1. n. 10. scilicet potentia objectiva vocatur potentia ut

terminus, hoc est illud dicitur in potentia objectiva, quod potest esse terminus creationis, sive actionis productivæ. Potentia vero subjectiva dicitur, quatenus aliqua res potest esse in potentia ut subjectum ad recipiendum aliquod esse ab actu informante; sed ista explicatio coincidit cum prima, & sic jam una, jam altera utitur Scotus.

329. Quamquam igitur prima potentiarum objectivæ, & subjectivæ explicatio, sit explicatio rigorosa, tamen ut è medio omnis æquivocatio tollatur, dico cum Scoto in eodem 9. Metaph. q. 4. n. 11. §. ad argumenta in medio, quod potentia objectiva, seu ut verius loquar, illud ens dicitur in potentia objectiva, quod habet esse in virtute suæ causæ tantum, & non est productum, sed tantum est producibile, & hoc sive sit substantia, sive accidens, sive forma, sive materia. Et illud est in potentia subjectiva, quod habet esse extra causas, & habet propriam existentiam, potestque recipere aliquam formam ab alio. Scotus 12. Metaph. q. 2. n. 8. Secunda (id est subjectiva potentia) non est cujuslibet entis, quia non est nisi illius, quod præter esse proprium, natum est recipere aliud esse ab alio, v. g. corpus non album est in potentia ut sit, non simpliciter, sed ut sit album, quod est esse secundum quid.

330. Ex quibus apparet, quod quando Scotus lib. 5. Metaph. q. 9. n. 21. & 9. ejusdem quæst. 2. & aliis in locis ait, quod actus, & potentia dividunt ens, loquitur de potentia objectiva, & de actu entitativo, sive subjectivo, & est idem ac dicere, quod omne ens, vel est in potentia objectiva, hoc

est in statu possibilitatis, vel in actu entitativo, hoc est realiter extra causas, & habet esse à parte rei. Ita Scotus in 2. dist. 12. q. 1. n. 11. *Sed oportet tunc quòd sit in potentia subjectiva existens in actu, vel actus secundum quid &c. omne illud dicitur esse in actu, vel actus, quod est extra causas suas.*

331. Sed est notandum ex Scoto lib. 9. q. 3. n. 7. & 12. §. ad argumenta. *Quòd divisio entis per actum, & potentiam (verba sunt Scoti) non est divisio generis per differentias essentielles, sed est magis subjecti per passionem oppositas, quæ dicuntur modum illius subjecti.* Vult dicere Scotus quòd ens in actu, & ens in potentia non distinguuntur, nisi penes diversitatem status, in quibus consideratur, quia ens in potentia est in statu possibilitatis, & ens in actu in statu existentia; & sic concludit §. dicens, *quòd prædicta divisio entis quasi divisio animalis per vivum, & mortuum.* Quod patet, quia Petrus possibilis; sive in potentia objectiva non distinguitur essentialiter à se ipso, prout in potentia subjectiva est, sive prout existens, nisi per diversum statum possibilitatis, vel existentia, cum eadem prædicata essentialia habeat Petrus possibilis, ac habeat existens.

332. Insuper est notandum, quòd triplex est actus, de quibus nunc in præsentis articulo quærimus, an aliquo eorum gaudeat materia prima, videlicet actus Metaphysicus, Physicus, vel entitativus? actus Metaphysicus in ordine ad potentiam Metaphysicam sic definitur (vide quæ diximus n. 321.) est prædicatum differentiale contractivum, & determinativum alicujus prædicati communis ad esse talis, v. g. rationalitas, quæ est, quæ determinat animal ad

esse rationale, & quodcumque aliud differentiale, sive alia quævis differentia quæ determinat Metaphysicam potentiam, seu prædicatum genericum, & communi ad esse in tali, & tali determinato esse substantia, vel accidentis, & iste actus Metaphysicus in ente creato reperitur, cum omne ens creatum constet ratione communi, quæ dicitur potentia Metaphysica, & ratione differentiali quæ dicitur Metaphysicus actus.

333. Ulterius actus Metaphysicus subdividitur in completum, & incompletum; actus Metaphysicus completus est differentia determinativa alicujus rationis communis, & constitutiva alicujus entis completi, ut v. g. rationalitas, quæ est hominis constitutiva, qui quidem homo est ens completum, & voco ens completum illud, quod per se non ordinatur ad constituendum aliud: tanquam pars ipsius, & hoc sive tale ens completum sit substantia, sive accidens, absolutum, sive respectivum: unde albedo est ens completum, quia per se non ordinatur ad constituendum aliud, & quantitas, & substantia, & omnia illa, quæ in recta linea prædicamentali ponuntur, unde eorum differentia actus Metaphysici completi appellantur.

334. Actus Metaphysicus incompletus est actus differentialis alicujus entis partialis, & incompleti constitutivus, & voco ens parziale, quod de per se ordinatur ad constituendum aliud, tanquam pars illius, ut v. g. materia, & forma, quæ de per se ad constitutionem totius ordinantur, & non ponuntur in prædicamentali serie directè, sed reductivè ratione compositi, & similiter

ter partes integrales hominis, v. g. caput, pedes, brachia &c., quæ licet habeant actum differentialem, vocatur talis actus incompletus, quia ens constitutum per ipsum, quid incompletum, & parziale est.

§ 335. Actus Physicus sic in ordine ad potentiam Physicam definitur, est actus substantialis actuans, & determinans materiam, seu potentiam Physicam materia, & unum per se compositum cum materia constituens; v. g. forma substantialis aquæ est actus Physicus determinans materiam, ad hoc ut sit materia aquæ, & forma ligni est actus determinans materiam, ad hoc ut sit materia ligni, quæ quidem materia secundum se indifferens Physicè erat ad esse sub forma ligni, potius, quàm sub alia. Vide n. 294.

§ 336. Ex quibus sequitur corollarium, quòd actus Physicus, & Metaphysicus, sicut & potentia Physica, & Metaphysica multipliciter conveniunt, & multipliciter differunt; conveniunt enim in hoc, quod sicut ens quod est in potentia Metaphysica, animal v. g. est quid indifferens, & determinabile per rationale, & irrationale, ita quod animal secundum se non petit magis determinari per actum Metaphysicum rationalitatis, quàm per actum Metaphysicum irrationalitatis; sic similiter materia prima, sive potentia Physica est quid indifferens ad determinari per hanc potius formam, seu actum Physicum, quàm per aliam, & sicut rationalitas est actus, qui determinat Metaphysicè animal ad esse determinatum hominis v. g. & irrationalitas determinat animal ad esse bruti, sic forma, sive actus Physicus, ignis v. g. determinat

materiam, quæ secundum se est indifferens ad esse sub hac forma potius, quàm sub alia, ad hoc ut sit materia in hoc determinato ignis, potius, quàm in alio.

337. Conveniunt similiter potentia Physica, & Metaphysica, in hoc, quòd sicut animal v. g. ex se, & in suo conceptu formali, non dicit Metaphysicè, neque includit actum Metaphysicum rationalis, vel irrationalis; sic similiter potentia Physica, sive illud ens, quod est in potentia Physica, non includit, immo excludit à suo Metaphysico conceptu omnem formam substantialem, sive omnem actum, per quem potest determinari, quia unumquodque in ea linea, quæ est potentia, non includit actum.

338. Differunt tamen primò, quia indifferencia, quæ reperitur in animali v. g. respectu rationalis, & irrationalis, est indifferencia Metaphysica solum, quatenus Metaphysicè loquendo non petit animal ad sui constitutionem Metaphysicam rationale, neque irrationale, at vero indifferencia, quæ datur in potentia Physica respectu formarum est indifferencia Physica, quatenus Physicè, & realiter potest esse sine hac, & sine illa forma, & fortè sine utraque. Differunt similiter actus Metaphysicus, & Physicus, quia actus Metaphysicus determinat, v. g. rationalitas animal ad esse determinatum hominis, tanquam differentia, seu actus realiter identificatus cum animali, & cum homine; at vero actus Physicus v. g. ignis, sive forma ignis determinat materiam, ad hoc ut sit potius materia ignis, quàm alterius, tanquam actus Physicus realiter distinctus, tam à materia, quam determinat Physicè, quàm à composito constituto ut ignis.

339. Differunt similiter potentia Metaphysica, & Physica, quia licet animal v. g. quod est in potentia Metaphysica ad hoc ut contrahatur per rationale, & irrationale excludat à suo conceptu formali, tam rationalitatem, quàm irrationalitatem, non tamen excludit rationale, vel irrationale à suo conceptu reali, cum realiter identificetur animal cum rationalitate. At verò potentia Physica non solum excludit à suo conceptu formali actum Physicum, sed etiam à suo conceptu reali, cum realiter potentia Physica à suo Physico actu distinguatur, & sine illo possit (ut inferius dicemus) inveniri, & istæ omnes convenientiæ, & differentiæ sunt maximè memoriæ mandata, tam ad hinc, quàm alibi dicenda, intelligenda.

340. Actus entitativus nihil aliud est, quàm actualitas rei, sive esse actuale, prout terminat actionem dantem illi esse, & secundum quod tale esse distinguitur ab esse objectivo, sive possibili. Ita expressè Scotus in 2. dist. 12. q. 1. n. 16. cujus hæc sunt verba. *Dico igitur, quod mihi est contradictio, quod materia sit terminus creationis, & pars compositi, & quod non habeat aliquod esse, cum tamen sit aliqua essentia.* Ex quibus apparet, quod actus entitativus non est aliud, quàm prædicata essentialia constitutiva rei in esse actuale, sive actualia, sive ista actualitas sit existentia, sive quid ab existentia distinctum, de quo non disputo modo.

341. Unde hallucinatus est cursus Carmelitanus, quem sequitur Rubio in suo 1. Physicor. tract. 1. de materia prima, q. 1. n. 17. quatenus asserunt D. nostrum S. in-

tellexisse per actum entitativum aliquem actum transcendentalem in omnibus rebus repertum, illisque eo quod existant subsequuntur. Quod nunquam somniavit Scotus, cum dicat, quod illud esse, quod habet materia, secundum quod est terminus creationis, est actus entitativus, hoc est esse actuale, quo in esse actuale constituitur; ait enim Scotus: *est mihi contradictio, quod non habeat aliquod esse, cum tamen sit aliqua essentia.* Vide Scotum in lib. de rerum principio. q. 7. art. 1. His præjactis ad quæsitum per conclusiones respondebo, quapropter sit

P A R S S E C U N D A,

In qua ad quæsitum articuli per quatuor conclusiones fit satis.

342. **D**ICO primam conclusionem. Materia prima nullum dicit actum Metaphysicum completum, immo, neque est in potentia Metaphysicè completa. Videte n. 78. & 79. Hæc conclusio habetur expressè à Scoto lib. de rerum principio q. 7. art. 1. n. 7. cujus hæc sunt verba: *illa actualitas materiæ omnino est indeterminata, nullius generis, vel speciei, nisi per reductionem ad genus substantiæ decernatur, & specificetur per formam.* Hanc conclusionem debent sequi omnes Scotistæ, qui rigidè doctrinæ Scoti velint adherere, illamque amplexatur Rubio 1. Physicor. tract. primo de materia q. 2. n. 20.

343. Probatur nostra conclusio ex dictis n. 335. & 336. sic: Quod est ens incompletum non habet actum Metaphysicè completum; sed materia prima est ens incom-

incompletum: ergo non habet actum Metaphysicè completum. Major probatur, quod est ens incompletum non ponitur directè in serie prædicamentali; sed quod non ponitur directè in serie prædicamentali non habet actum Metaphysicè completum: ergo quod est ens incompletum non habet actum Metaphysicè completum. Minor probatur; illud est ens incompletum, quod de per se Physicè ordinatur ad constituendum aliud, tanquam pars ad totum; sed materia prima de per se ordinatur ad constitutionem totius, tanquam pars illius: ergo est quid incompletum: ergo non habet actum Metaphysicè completum.

344. Dico secundam conclusionem: materia prima habet actum Metaphysicè incompletum, constatque vero genere, & vera differentia partiali, ratione cujus ponitur, licet indirectè, reductivè saltem in prædicamento substantiæ. Hæc conclusio est expressa D. N. S. locis supra citatis, quem sequuntur omnes Scotistæ, & quod magis est ex opposita familia Toletus in 1. Physicor. q. 13. Pererius 5. Physic. cap. 13. Suarez in sua Metaph. disp. 13. sess. 4. n. 9. Murcia disp. 5. q. 3. Hurtado de Mendoza in sua Physica disp. 2. sess. 2. n. 22. & 30. estque contra D. Thomam 1. part. q. 66. art. 1. qui omnem actum negat materiæ, quem sequuntur omnes Thomistæ. Ita Complutenfes 1. Physic. disp. 3. q. 2. Conimbricenses hic q. 9. art. 1. & 2. Cajetanus, & alii.

345. Probatur conclusio: materia prima habet aliquam entitatem licet partialem, quæ reductivè ponitur in prædica-

mento substantiæ: ergo habet aliquem actum Metaphysicum, sive differentialem, ratione cujus reducitur magis ad prædicamentum substantiæ, quàm ad aliud. Antecedens probatur; materia prima prout condistincta à forma habet sua prædicata essentialia, per quæ in esse materiæ constituitur: ergo habet aliquam entitatem per ista prædicata constitutam. Antecedens probatur, quia esse *primum subiectum* ex quo, sunt prædicata positiva, quæ conveniunt materiæ, prout à forma distinguitur: ergo habet aliqua prædicata sui constitutiva. Prima consequentia probatur; quia illud ens quod reductivè ponitur in uno prædicamento potius, quàm in alio, habet aliquem actum Metaphysicum, sive differentialem ratione cujus potius in tali prædicamento, quàm in alio collocatur; materia prima ponitur saltem reductivè in prædicamento substantiæ, cum ex se substantia saltem incompleta sit: ergo habet aliquem actum differentialem, ratione cujus ejus entitas potius in prædicamento substantiæ, quàm in alio collocatur.

346. Dico tertiam conclusionem: materia prima non est pura potentia objectiva, sive non est ens in statu meræ possibilitatis, prout distincta à forma, sed habet actum entitativum, hoc est materia prima est ens actuale, etiam prout distincta à forma habens actualitatem sibi propriam, ratione cujus potest terminare actionem creativam, per quam accipit esse actuale distinctum à forma. Hæc conclusio habetur expressè à Scoto in 2. dist. 12. q. 1. n. 11. & lib. de rerum principio q. 7. art. 1. n. 2.

Scotum sequuntur omnes ejus discipuli, & ex contrariis Murcia in sua Philosophia disp. 5. de materia 1. q. 3. Gregorius in 2. dist. 1. & 12. q. 1. Gabriel ibidem. Antonius Andreas 7. Metaphysicæ. q. 8. Simplicius, & Themestius 1. Physic. text. 61. Toletus q. 13. Pererius 5. Physic. cap. 13. Durandus in 2. dist. 12. q. 1. Molina prima parte q. 3. art. 4. disp. 2. Suarez 2. tom. Metaph. disp. 31. Vazquez 1. tom. in primam partem disp. 74. n. 9. & 2. tom. disp. 174. n. 19. Hurtado de Mendoza in sua Philosophia disp. 2. de materia 1. sect. 6. n. 55. estque jam hac tempestate à communi omnium fere consensu amplexata.

347. Probatur conclusio rationibus, quibus eam probat Scotus ubi supra: quod est principium intrinsecum entis, sive compositi naturalis habentis verum esse in actu, est ens in actu, sive actuale; sed materia prima est principium intrinsecum compositi naturalis actualis: ergo materia prima est ens actuale, sive in actu entitativo. Probo majorem, quod est principium intrinsecum entis, sive compositi actualis terminat actualem dependentiam sui principiati, hoc est compositi; sed quod non est actuale non potest terminare dependentiam actualem alterius: ergo si materia terminat dependentiam compositi actualis nequit non esse actuale.

348. Major hujus confirmationis probatur: Omne principium dependet à suo principio: ergo omne principium dependentiam sui principiati terminat: ergo si principium est actuale, actualiter dependet à principio: ergo principium terminat actualiter dependentiam sui principiati. Minor

probatur, quia quale est principium tale debet esse principium, & è converso; sed principium, compositum videlicet, est actuale: ergo materia prima, quæ est ejus principium, debet esse actuale. Et roboratur hæc ratio, quia ex principiis non actualibus non potest principiari principium actuale: ergo si principium actuale principiatur à materia, materia necessario erit quid actuale.

349. Secundò probatur; quod est per se causa intrinseca entis, sive compositi actualis, debet esse quid actuale, actualiter existens; sed materia prima est causa per se intrinseca compositi actualis: ergo materia prima est actualis, sive actualiter existens. Major probatur; quia causa, quæ actualiter non est, nequit causare quod actualiter est; nam ut ait Scotus in 2. dist. 12. q. 1. n. 11. §. præterea. *Cum principium, & causatum dependeat à causa sua, & à principio suo, si esset nihil, vel non ens (supple actuale) dependeret ens à nihilo vel non ente, quod est impossibile.* Minor probatur ex Philosopho 2. Physic. text. & comm. 28. ubi ait: *Uno igitur modo causa dicitur, ex quo fit aliquid, cum insit, sicut ex statua.* consequentia est legitima: ergo &c.

350. Tertio probatur etiam ratione Scoti: materia prima est pars compositi realis actualis: ergo materia prima est ens reale actuale. Antecedens est Philosophi, qui 7. Metaphysicæ, text. & comm. 24. ait: *Materia pars est, inest enim, & fit hoc.* Et text. & comm. 34. *Et quod ex his est quidem, ut materia pars alicujus dicitur.* Consequentia probatur, quia ex partibus non realibus actualibus nequit componi composi-

fitum actuale reale, nam pars in esse possibili nequit componere compositum in esse actuali: Ergo si materia prima est pars compositi actualis, debet esse pars actualis.

351. Quarto probatur conclusio Scoti fundamento in 2. cit. & lib. de rerum principio q. 7. art. 1. n. 3. §. item. Secundum omnes Philosophos materia prima est in potentia ad formas substantiales, & est omnium formarum receptiva; Ergo habet aliquam entitatem actualem, ratione cujus est capax recipiendi formas actuales. Consequentia probatur, quia si materia prima non esset quid actuale: Ergo esset nihil actuale, sed nihil ad nihil est in potentia: Ergo si est aliquid, & in potentia Physica ad formas substantiales habet aliquod esse actuale, secundum quod potest ipsas recipere; patet consequentia, quia illud quod est in potentia objectiva, hoc est in virtute suæ causæ, non est capax recipiendi aliquam formam, ut v. g. Antichristus, qui modo est in potentia objectiva, sive in esse possibili non est capax actualiter recipiendi actualiter albedinem: Ergo si materia prima est actualiter capax recipiendi formas substantiales, debet esse quid actuale extra causas, & non in esse possibili.

352. Quintò probatur ratione Scoti, quæ habetur sub n. 10. in 2. cit. & §. iterum arguo sic: materia prima aliter se habet quando est v. g. sub forma ignis, ac antea se habebat, quando erat sub privatione formæ ignis: Ergo materia prima prout distincta à forma ignis habet aliquam entitatem actualem, sive est aliquod ens actuale. Antecedens probatur, quia subjectum transmutationis substantialis aliter se habet, quam

antea se habebat; sed materia prima est subjectum transmutationis substantialis: Ergo aliter se habet per ipsam transmutationem; consequentia probatur, quia quod est sub privatione actuali, & transit per mutationem ad habendam formam, qua antea erat privatum, debet esse quid actuale extra causas, quod enim est in virtute causæ non habet privationem actualem, nec formam; materia prima est hujusmodi: Ergo &c.

353. Sextò probatur ratione Scoti, quæ habetur lib. de rerum principio loco citato sub n. 3. §. item: posse pati ad materiam reducitur, sicut posse agere ad formam, sed quod non est aliquid actu, non est principium patiendi, nec fundamentum: Ergo necessario habet materia actualitatem ab actualitate formæ. Probatur consequentia, antecedens enim ab omnibus admittitur: posse agere supponit actualitatem in forma: Ergo posse pati supponit actualitatem in materia; patet consequentia, quia sicut, quod non est actuale, non potest actualiter agere, ita quod non est actuale, non potest actualiter pati.

354. Septimò probatur etiam ratione Scoti, quæ ibidem habetur: materia prima in composito substantiali actualiter distinguitur à forma: Ergo habet esse actuale, per quod distinguitur à forma. Antecedens est indubitatum, consequentia probatur; omnis distinctio realis actualis, est relatio realis: Ergo necessario petit fundamentum actuale, in quo actualiter fundetur, quia quod non est non distinguitur: Ergo si materia prima distinguitur actualiter à forma, habet esse actuale, in quo fundatur talis distinctio: Ergo &c.

355. Octavò probatur etiam ex Scoto in 2. citato : quod est terminus creationis habet aliquod esse actuale extra causas, ratione cujus terminat actionem creativam; sed materia prima prout distincta à forma est terminus creationis, ut omnes fatentur: Ergo habet esse actuale, per quod terminat talem creativam actionem. Major probatur, quod terminat creationem prout ab alio distinctum, accipit esse distinctum ab alio per talem actionem, nam creatio est totalis productio rei ex nihilo: Ergo quod est terminus creationis habet aliquod esse actuale, ratione cujus terminat creativam actionem.

356. Minor præterquam quod ab omnibus est admissa, probatur autoritate D. Augustini lib. 13. confessionum cap. 33. ubi loquens de materia ait: *de nihilo, non à te, non de te facta sunt, non de te aliqua, non de tua, vel que antea fuerit, sed de concreata, id est simul à te creata materia, qui ejus informatem absque ulla temporis interpositione formasti.*

357. Consequentia probatur: materia prima prout distincta à forma creatur, & terminat creationem: Ergo materia prima ponitur extra causas ex vi talis actionis: Ergo habet aliquam actualitatem condistinctam ab actualitate formæ; patet consequentia, quia quod est extra causas est quid actuale; materia prima est extra causas ex vi creationis: Ergo ex vi creationis habet esse actuale distinctum ab actualitate formæ; patet consequentia, quia inintelligibile est, quod materia prima accipiat esse per actualem creationem, & quod tale esse, quod accipit, non sit actuale.

358. Nonò probatur etiam fundamentò Scotico, quod habetur in 2. citato. n. 10. §. & iterum arguo, sic in fine: quia si materia prima esset ens in potentia objectiva tantum, sive in esse possibili: Ergo jam ex ente possibili, & actuali posset fieri compositio actualis: Ergo ex Angelo in esse possibili, & ejus existentia potest fieri Physica compositio: Ergo omne ens creatum, quod prius fuit in esse possibili, si transeat ad existendum dabitur Physica compositio, quod nullus somniavit; quòd si potentia objectiva non sufficit ad compositionem Physicam cum existentia: Ergo requiritur actualitas potentiæ ad talem compositionem: Ergo materia, quæ compositum componit necessariò est actualis habens actum entitativum.

359. Decimò probatur conclusio auctoritatibus Divi Augustini, qui lib. 12. confessionum, cap. 3. de materia agens ait: *Non erat aliquid, non color, non figura, non corpus, non spiritus, non tamen omnino nihil.* Ergo ex mente Divi Augustini materia prima est aliquid actuale à Deo factum, atque creatum. Et lib. de natura boni cap. 18. ait: *Habet enim & ipsa (supple materia prima) capacitatem formarum, nam si capere impositam ab artifice formam non posset, nec materies utique diceretur: porro si bonum aliquod est forma, proculdubio bonum aliquod est etiam capacitas formæ; sed forma est aliquod bonum actuale: Ergo materia, quæ est capax illius boni formæ est quid actuale, quia quod actuale non est, non est capax boni actualis. Alias rationes omitto apud Scotum videndas, & dicta pro hac nostra conclusione sint satis.*

360. Dico

360. Dico quartam conclusionem; materia prima est pura potentia subjectiva Physica, nullum includens Physicum actum, seu formam. Hæc conclusio ab omnibus utriusque scholæ admittitur, nullusque est circa illam controvertendi locus; & probatur ratione: in illo ordine, seu linea, qua aliquid est potentia non includit actum ejusdem lineæ; sed materia prima in ordine Physico est prima potentia: Ergo materia prima in ordine Physico nullum includit essentialiter Physicum actum.

361. Probatur ulterius: materia prima est realiter distincta à forma Physica, & ab illa separabilis: Ergo materia prima nullum includit essentialiter Physicum actum. Antecedens experientia constat, materia enim prima, quæ est sub forma ligni, destructa forma ligni per adventum formæ ignis, sub ipsa manet, & desinente illa manet sub alia: Ergo nulla est de intrinseca ejus ratione; patet consequentia, quia si aliqua forma Physica esset de intrinseca ratione materiæ, destructa illa forma, destrueretur & materia; sed hoc non evenit: Ergo &c.

Argumenta contra dicta.

362. **P**rimò arguitur contra nostram primam conclusionem, quæ asserit materiam primam non habere actum Metaphysicè completum, ut videre licet n. 343. Materia prima etiam si quatenus ordinatur ad componendum corpus naturale, quid incompletum, & partiale sit, tamen secundum se considerata, & prout materia prima est, quid completum est: Ergo habet actum Metaphysicè completum. Antecedens pro-

batur: illud est completum in aliquo ordine, quod in eodem ordine non petit compleri, sed materia prima prout talis non petit compleri in ratione materiæ, nec principii: Ergo materia prima prout talis quid completum est.

363. Et confirmatur: illud quod adæquatè habet actum Metaphysicum distinctivum, habet actum adæquatam Metaphysicè constitutum, sed materia prima habet adæquatè actum Metaphysicè distinctivum: Ergo habet actum adæquatè Metaphysicè constitutum. Major ex terminis constat; minor probatur: illud habet actum adæquatè Metaphysicè distinctivum, quod adæquatè secundum se distinguitur à quocunque alio; sed materia prima adæquatè secundum se distinguitur à quocunque alio, quod non est ipsa: Ergo &c.

364. Respondeo ad argumentum negando majorem, & ad ejus probationem concedo majorem, & nego minorem. Licet enim materia in ratione materiæ non egeat complemento quoad essentialia materiæ prædicata, tamen quia in ordine Physico ordinatur ad constituendum Physicum totum, Physicè incompleta est, & egens Physico complemento, quod à forma accipit; & quod in ordine Physico incompletum est, etiam in Metaphysico quid incompletum censetur; Metaphysica enim à Physicis sumunt exordium, in rebus corporeis maxime, & sufficit, quod claudicat in uno ordine, ut in utroque claudicare dicatur; *bonum enim* (ut ait Theologorum receptissimum axioma) *ex integra causa, nullum autem ex quocunque defectu.*

365. Ad confirmationem vero respondeo concedendo majorem, & negando minorem, & ad ejus probationem respondeo similiter concedendo majorem, & negando minorem; distinctio enim cum sit passio, vel proprietas entis, sequitur naturam entitatis, & si entitas est adæquata, adæquata etiam erit distinctio à quocunque alio quod non est tale, & si entitas inadæquata est, erit similiter ejus inadæquata distinctio, quomodo enim ab homine inadæquato, adæquata passio hominis valebit oriri? & licet materia prima per ejus definitionem fecernatur à quocunque alio, quod non est ipsa, ejus tamen distinctio, seu differentia est inadæquata, non quia aliquam convenientiam cum aliis admittat, cum nulli alteri ejus definitio adæquatè vel inadæquatè possit adaptari; sed quia entitas materiæ inadæquata est, ejus differentialis actus inadæquatus necessariò erit.

366. Secundò arguitur contra eandem conclusionem, & est validissimum argumentum, quod à contrariis potest efformari: etiam si forma substantialis, quæ est alterum comprincipium compositi naturalis in ordine Physico, quid incompletum sit, & Physicè ordinetur ad constituendum Physicum totum, tamen in ordine Metaphysico quid completum est: ergo à simili etiam si materia prima in ordine Physico sit quid incompletum ordinatum ad aliud Physicè componendum, in ordine Metaphysico quid completum erit, habens actum Metaphysicè completum; patet consequentia, quia in utroque par militat ratio.

367. Antecedens quoad primam partem, videlicet quod forma substantialis in

ordine Physico sit quid incompletum est evidens; quoad secundam vero, quod in ordine Metaphysico sit quid completum probatur primò ex Philosopho, qui 10. Metaphysicæ, text. 14. & 5. cap. text. 9. & aliis in locis sæpissimè ait *quod omnis distinctio est per formam*, sed propter quod unumquodque tale, & illud magis: ergo si omnis adæquata distinctio fit per formam, potiori jure adæquatè distinguitur ipsa forma, & habebit actum adæquatè constitutum, & distinctivum.

368. Secundò probatur autoritate D. S. qui in lib. de rerum principio q. 7. art. 1. apponens discrimen inter actualitatem, quam materiæ ibidem concedit, & actualitatem formæ, hæc profert verba, *Differunt etiam quia illa actualitas materiæ omnino est indeterminata nullius generis, vel speciei &c. actualitas autem formæ actu existentis est actualitas determinata, quia omnis actualitas forma, vel est cælica, vel vitrea, vel lignea, etiam considerata in se sine materia, & composito*. Hæc ultima pensate verba: ergo ex mente Scoti forma etiam à composito, & materia separata habet actum Metaphysicè adæquatum, ratione cujus ponitur in determinata specie, quod non habet materia, cum nullius generis sit, vel speciei, ut ait Scotus: ergo &c.

369. Respondeo ad hoc argumentum negando antecedens quoad secundam partem, videlicet, quod forma substantialis habeat actum Metaphysicè completum, cum ipsa Physicè incompleta sit, & ad ejus probationem ex autoritate Philosophi respondeo explicando autoritatem, & dico, quod Philosophus ait, quod omnis distinctio

est per formam totius, non vero per formam partis, quæ est alterum principium compositi, de qua nunc agimus, & de prima forma totius verum est, quod Philosophus ait, falsum autem si de forma partis intelligatur (quæ sit forma totius, & forma partis infra suo loco dicemus) & si demus, licet non concedamus, quod Philosophus agit ibi de forma partis, adhuc non tenet argumentum, quia Philosophus ibi non intendit, nisi quod materia non habet ex se esse materiam ignis, vel ligni, nisi à forma ignis vel ligni determinetur, & specificetur, & sic distinctio quæ magis nobis innotescit formæ est, sive per formam, non vero materiæ, cum materia per analogiam ad formam (ut ipse ait) cognoscatur, sed non inde sequitur, quod habeat actum Metaphysicè completum.

370. Ad confirmationem ex autoritate Scoti eadem distinctione, & explicatione respondeo, quod ibi Scotus ait, quod actualitas formæ ex se, & à composito, & materia separata est, est determinata hujus speciei, vel generis ignis, ligni, vel cæli, quod libenter concedo, cæterum non ait Scotus, quod forma separata habet actum Metaphysicum completum, ratione cujus ponitur directè in prædicamento, sed solum intendit, quod forma est, quæ actuat, & determinat materiam, ad hoc ut materia cæli, aquæ, vel ligni sit, cum ex se materia indifferens sit utrumlibet; non tamen ex hoc infertur actus Metaphysicus formæ adæquatus, immo ob eandem rationem, qua dicimus materiam non habere actum Metaphysicè adæquatum, idem asserimus de forma substantiali, quæ solum reductivè ponitur

in prædicamento, ex eo quod quid incompletum sit.

371. Tertiò arguitur: ideo materia prima non habet actum Metaphysicè completum, quia de per se ordinatur ad constituendum totum, & ex hoc capite quid incompletum est; sed hæc ratio est nulla: Ergo &c. Major est fundamentum, quod nostra probatur conclusio; minorem, in qua est difficultas, sic probò; datur aliquod ens, quod de per se ordinatur ad constituendum aliud, & nihilominus directè ponatur in linea prædicamentali, habeatque actum Metaphysicè completum: Ergo etiam si materia prima de per se ordinetur ad constitutionem totius, nulla est ratio, quapropter hoc illam excludit à recta linea prædicamentali, & actu Metaphysicè completo. Probo antecedens, etiam si animal de per se ordinetur, tanquam pars, sive genus ad constituendum animal rationale v. g. nihilominus Metaphysicè quid completum est, & directè positum in linea prædicamentali: Ergo ratio, quam adstruimus, nulla est.

372. Et si dicamus, quod illud quod ordinatur de per se ad Physicam compositionem alterius est quid incompletum, non vero quod ordinatur de per se ad Metaphysicam alterius constitutionem, cujusmodi est animal. Contra insurgo: illud quod ordinatur de per se in aliqua linea ad constituendum aliud in eadem linea, quid partiale est, sed quidquid est partiale est incompletum in linea qua est pars: Ergo si animal in genere Metaphysico ordinatur per se ad constituendum alium hominem v. g. in eadem linea animal quid partiale erit, & incomple-

tum & nihilominus ponitur in recta serie prædicamentali: ergo &c.

373. Et adhuc solutione data sic contra infurgo: ergo illud quod ordinatur de per se ad Metaphysicam constitutionem alterius potest poni directè in recta serie prædicamentali, habereque actum Metaphysicè completum: concedent consequentiam stando in dicta solutione. Tunc sic: ergo rationalitas v. g. etiam si per se ordinatur ad Metaphysicam constitutionem totius compositi Metaphysicè, hominis videlicet, potest per se collocari in recta linea prædicamentali, & idem dico de aliis differentiis, quæ ponuntur ad latus, quod nullus sanæ mentis concedit. Hoc argumentum cum suis confirmationibus posui exercitii gratia, solutionem quærite; si dicta bene consideretis, & ad memoriam revocaveritis conditiones, quæ requiruntur ad hoc ut aliquid directè ponatur in prædicamento, facilis erit solutio, quam consulto omitto.

374. Quartò arguitur contra nostram tertiam conclusionem, quæ n. 348. habetur, quatenus asserit materiam primam habere actum entitativum (nam argumenta, quæ contra secundam nostram conclusionem efformari possunt, ferè nulla sunt, & sic omittuntur) autoritate Philosophi ex 7. Metaphysicæ text. & comm. 8. ubi ait: *dico autem materia, quæ secundum se nullatenus, neque quid, neque quantitas, neque aliquid aliud illorum, quibus ens determinatur.* fol. 225. sed si materia prima esset ens actuale extra causas, vel esset quid, hoc est substantia, vel quantitas, vel aliquid ex prædicamentis, quibus ens determinatur:

ergo si ut ait Philosophus nullatenus aliquid horum est, nullatenus habet actum sibi proprium entitativum.

375. Respondeo ad argumentum ex Scoto in 2. dist. 12. q. n. 8. quod Philosophus non loquitur ibi ex mente propria, sed arguendo contra oppositum opinantes ex eorum fundamentis. Vel si velis dare quòd Philosophus ibi loquatur ex proprio cerebro, respondeo, quòd bene ait Philosophus, quòd materia non est quid, nec quantitas &c formaliter, & directè, quia nullum prædicamentum formaliter prædicatur in quid de materia directè, & adæquatè, cæterum non negat Philosophus, quod de materia non prædicatur saltem partialiter, quod sit substantia, cum sit pars substantialis compositi, cum ibidem Philosophus affirmet, *alia namque de substantia prædicantur, hæc verò de materia:* ergo ex mente Philosophi substantia prædicatur de materia saltem partialiter, & incompletè, ex quo nil contra nos.

376. Quintò arguitur autoritate Avicennæ 5. Metaph. cap. 5. ubi ait: *Materia est quoddam quod non habet esse per se ullo modo, neque est in effectu, nisi per formam:* ergo ex mente Avicennæ materia prout à forma distincta, & separata non habet esse actuale, vel entitativum.

377. Respondeo primò quòd sic opinatur Avicenna, & nihil inde contra nos, qui ejus non sequimur sententiam. Secundò propter tanti Magistri autoritatem respondeo explicando textum, & dico quòd ibi Avicenna solùm intendit probare, quòd materia non potest esse naturaliter in effectu, vel extra sine forma, quod nos libenter conce-

cedimus; cæterum non negat Avicenna materiæ propriam entitatem, & actualitatem condistinctam à forma, cum dicat, *quòd materia est quoddam (supple ens) quod accipit esse per formam, supple informationis, & actuationis.*

378. Sextò arguitur autoritate Divi Augustini, qui lib. 12. confess. cap. 6. ait: *Si vellem prorsus omnino informe cogitare, & non poteram; citius enim non esse censebam, quod omni forma privaretur, quam cogitabam quiddam inter formam, & nihil.* Et paulò infra: *Si dici posset nihil, aliquid est, & non est, hoc eam dicerem.* Ex quibus verbis sic formo discursum. Eandem implicationem involvit hæc prædicatio, *nihil aliquid est, & non est*, ac ista materia prima prout præscindit à forma est quid actuale; sed prima non est admittenda, ergo neque secunda.

379. Ad primam autoritatem respondeo, quod ibidem vocat Augustinus *materiam prope nihil*, quæ verba autoritati deficiunt, & vocare illam *prope nihil*, non est dicere materiam esse nihil; immo in eodem 12. confess. cap. 3. ait idem Augustinus: *Non erat aliquid non color, non figura, non corpus, non spiritus, non tamen omnino nihil:* Ergo aliquid. Sed quod intendit Augustinus est, quòd materia est tam parvæ quantitatis, & perfectionis, quod est prope nihil. Ad secundam autoritatem ex eodem, respondeo quòd conditio illa si nihil ponit in esse, & sic ait Augustinus: *Si nihil posset dici, aliquid est, & non est, hoc eam dicerem;* sed sic est, quod de nihilo non potest dici, quod est aliquid, & quod non est aliquid: Ergo

nec de materia prima, quòd est aliquid actuale, & quòd non est aliquid actuale, cum necessariò ex eo quòd causa actualis compositi sit, petit esse aliquid actuale, & sic nil contra nos.

380. Septimò arguitur autoritate Philosophi, cui nititur omnis Thomistica Schola q. 1. Physic. text. 78. ait: *Res naturales fieri ex non ente in actu, ente tamen in potentia:* Ergo ex mente Philosophi materia prima non est ens in actu, sed in potentia: ergo nullum includit actum. Et similia verba habet Philosophus 1. de Generatione, cap. 3. Item ex eodem Philosopho, qui 8. Metaph. text. 3. ait: *Materiam vero dico, quæ non hoc aliquid ens in actu, potestate tamen est hoc aliquid.* Et pluribus aliis in locis materiam vocat puram potentiam, & negat esse ens actuale: Ergo non habet actualitatem ullam.

381. Respondeo ad has, & similes autoritates Philosophi, quòd Philosophus ibi non negat materiam primam esse ens actuale habens propriam entitatem, distinctam ab entitate formæ, sed quod negat est, quòd sit ens actuale, hoc est actuatum, & informatum à forma prout ab illa separatum, quod nos concedimus. Et quando Philosophus ait, quòd materia non est ens in actu, sed in potentia, debet intelligi non in actu Physico, sive in esse actuato; sed in potentia Physica ad formam Physicam, includens tamen actualitatem, ratione cuius potest esse in potentia ad formas Physicas actuales. Ita Scotus in 2. dist. 12. q. 1. n. 12. & 13.

382. Octavò arguitur: in rerum natura datur aliquod ens, quod ita sit purus actus, quòd nullam includat potentiam passivam, scilicet Deus: ergo debet dari aliquod ens: quod ita sit pura potentia passiva, ut nullum includat actum, sed hoc nequit esse aliud nisi materia prima, quæ est quæ maximè distat à Deo: ergo materia nullum includit actum etiam entitativum.

383. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: ergo debet dari in rerum natura aliquod ens, quod ita sit pura potentia passiva, ut nullum includat Physicum actum, sive formam, concedo consequentiam; ut nullum includat actum entitativum, nego consequentiam; immo nego suppositum consequentis, quòd possit dari aliquod ens in rerum natura, quod istum actum non includat, quia est implicatio in adjecto, quòd sit ens in rerum natura, & quòd non habeat actum entitativum, cum actus entitativus nihil aliud sit, quàm actualitas entis in rerum natura existentis.

384. Nonò arguitur, & est argumentum, quod contra se facit Scotus in 2. dist. 12. q. 1. n. 2. quia si materia esset ens in actu, sive actuale, omnis generatio esset alteratio, sed hoc est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Probo majorem, quia omne, quod advenit enti in actu est accidentale: ergo si materiæ in actu advenit forma, cum illa constituit ens accidentale: ergo generatio erit alteratio; Antecedens probatur ex Philosopho 1. de Generatione text. & comm. 1. & 23. ex eo probat contra antiquos Philosophos, quòd subjectum generationis, non potest esse ens in actu,

ut ipsi affirmabant, quia quod advenit enti in actu est quid accidentale illi: ergo si nos ponimus materiam, quæ est generationis subjectum, esse ens in actu, omne quod advenit materiæ erit accidentale, & sic generatio, quæ terminatur ad istud accidentale, non generatio substantialis, sed alteratio accidentalis erit.

385. Respondeo ex eodem Scoto ibidem n. 15. negando majorem, & ad ejus probationem respondeo explicando auctoritatem Philosophi, quæ ponitur pro antecedenti in argumento; omne quod advenit enti in actu completo & Physico est illi accidentale, concedo, nam isto modo quidquid composito, quod est ens completum advenit, illi accidentale, & non substantiale est, cum nihil substantiale ex eo quod completum expectet ad sui complementum: omne quod advenit enti in actu entitativo incompleto est illi accidentale, nego, nam ex eo quod quid incompletum substantiale, sit exposulat substantialiter ab alia substantia compleri: Ad argumentum Philosophi contra antiquos respondeo, quod antiqui ponebant subjectum generationis esse ens completum, alii terram, alii aërem & c. contra quos arguit Philosophus, quia omne, quod advenit enti in actu completo, est illi accidentale, & per consequens generatio non substantialis, sed accidentalis alteratio erit. Quod argumentum tenet contra ipsos, non vero contra nos, qui subjectum generationis ponimus materiam, quæ est ens in actu non completo, sed incompleto.

386. Decimò arguitur: ex duobus entibus in actu non potest fieri unum per se;

sed forma est ens in actu, ut ex se patet, & similiter materia est ens actuale, ut nos concedimus: Ergo ex materia, & forma nequit fieri unum per se totum; sed hoc est falsum: Ergo & illud ex quo sequitur. Major probatur; quia ideo ex subjecto corpore v. g. & accidenti secundum omnes Philosophos fit unum per accidens, quia corpus est ens in actu, & similiter accidens: Ergo si materia est ens actuale, & similiter forma ex eis nequit fieri unum per se.

381. Respondeo ex Scoto ibidem n. 13. & 15. distinguendo majorem, ex duobus entibus in actu non potest fieri unum per se, si sint entia in actu ultimato, & completo, concedo majorem; ex duobus entibus incompletis, & partialibus in actu nequit fieri unum ens per se, nego; immò ad hoc ut fiat aliquod ens per se actuale, requiritur, quòd partes, ex quibus actualiter componitur, sint entia in actu, licet incompleta, & partialia. Ad confirmationem majoris respondeo distinguendo majorem, ideo ex subjecto & accidenti fit totum per accidens, & non per se, quia sunt entia actualia accidens, & ejus subjectum, nego; quia subjectum, corpus videlicet; est quid completum, & non expectat compleri ab accidenti, concedo; at vero cum materia sit quid incompletum, quod formæ complementum expectat, hinc est, quòd ex ipsa actuali, & forma actuali, etiam tanquam ex duobus per se partibus resultat quoddam ens per se, nempe compositum.

388. Undecimò arguitur: materia prima est pura potentia substantialis: Ergo materia prima caret omni actu substantiali; antecedens patet, nam ex communi Philo-

sophorum consensu, & ex dictis à nobis, potentia substantialis appellatur materia prima; consequentia probatur, in illa linea, & ordine, quo aliqua est, & dicitur potentia, caret actu ejusdem lineæ, & ordinis, sed materia prima est pura potentia in ordine substantiæ, dicitur enim potentia substantialis: Ergo caret actu entitativo substantiali.

389. Respondeo distinguendo antecedens, materia prima est pura potentia substantialis entitativa, nego; est pura potentia Physica substantialis, concedo; & ad ejus probationem concedo majorem, & distinguo minorem, dicitur pura potentia entitativa, id est carens actu entitativo, nego; dicitur pura potentia subjectiva carens actu Physico informante, concedo, & nego consequentiam; itaque materia prima dicitur pura potentia substantialis, non quia caret actu entitativo substantiali, cum sit entitas actualis, quæ est substantia, sed quia cum sit entitas substantialis, quæ est in potentia subjectiva ad actum Physicum, ipso caret, & est in potentia ad ipsum.

390. Duodecimò arguitur: materia prima nullam habet operationem: Ergo nullum habet actum, etiam entitativum; Antecedens est certum; materia enim prima est potentia passiva, & non activa. Consequentia probatur: omnis actus est alicujus operationis principium; sed materia prima nullius operationis est principium: Ergo nullum habet actum. Et confirmatur, quia si materia haberet actum saltem entitativum esset cognoscibilis per se, & per se posset per suam entitatem movere intellectum, & causare sui cognitionem; sed materia prima

non est cognoscibilis per se ex Philosopho) Metaphysicæ cap. 12. text. 31. fol. 268. n. 87. ubi ait; *materia quidem ignota secundum se*: Ergo nullum habet actum, qui sit alicujus operationis principium.

391. Ad argumentum respondeo primò concedendo, sive omittendo antecedens, & negando consequentiam, & ad ejus probationem distinguo majorem: omnis actus est alicujus operationis principium, si est actus completus, & specificus, concedo; si est actus entitativus partialis, & passivus, qualis est materiæ primæ, nego. Ad ejus confirmationem concedo majorem, & distinguo minorem, materia non est cognoscibilis à nobis pro isto statu, in quo omnis cognitio nostra dependet à phantasmatibus, concedo; non est cognoscibilis in se, id est, nequit movere intellectum separatim causando sui cognitionem, nego; videte quæ diximus n. 41.

392. Secundò respondeo negando antecedens, materia enim prima est principium activum, vel quasi activum, tum respectu compositi; quia ex forma, & materia unitis efficitur causa adæquata compositi, sive tertiæ entitatis, quæ ab ipsis, quasi effectivè pullulat, & resultat; tum respectu formæ substantialis, quæ ab ipsa educitur, respectu cujus non se habet merè passivè, sed præbendo influxum effectivum; tum respectu quantitatis, & aliorum accidentium sibi connaturalium, nam si materia prima sola, & à forma separata conservaretur à Deo, ipsa suam produceret quantitatem, & accidentia sibi connaturalia; tum respectu relationis, quæ in ipsa fundatur, fundamentum enim est principium

activum relationum, quæ fundantur in ipso; tum respectu actionis intentionalis, cum possit materia secundum se, sui cognitionem & speciem causare in intellectu à phantasmatibus separato saltem; & sic falsum est, quòd materia prima non sit activa, etiam si potentia passiva appelletur, quia ejus munus proprium, & principale, non est agere, sed recipere, non tamen ab actione privatur. Argumenta autem quæ contra nostram quartam conclusionem possunt efformari nullius sunt momenti, & sic illa omittimus, & dicta pro isto articulo sunt satis, ut ad alia transeamus.

ARTICULUS QUINTUS,

Utrum iste actus entitativus, quem materia prima concedimus, sit existentia materia, vel ab illa distinguatur; & dato, quòd sic; utrum materia prima existat existentia formæ?

393. **CUM** ex dictis articulo præcedenti à n. 91. usque ad 104. inclusivè stabilitum maneat, materiam primam habere actum entitativum, quem dicimus materiam habere, etiam si pura potentia subjectiva sit, meritò in præsentiarum inquirimus utrum iste actus entitativus, quem dicimus materiam habere sit ejus existentia, vel aliquod prædicatum de linea quidditandi, & essentia?

394. Circa quam difficultatem duplex versatur opposita sententia. Prima affirmat actum entitativum esse quidditativum ab existentia. Ita Rubius in sua Philosophia, tract. 1. de materia prima q. 2. ubi post-

postquam n. 15. §. & sit prima assertio, fateatur materiam primam habere propriam existentiam, n. 16. negat ipsam habere actum entitativum. Ita Conimbricenses 1. Physicor. q. 9. art. 1. & 2. Complutenses disp. 3. q. 2. per totam. Fonseca 1. Metaph. cap. 7. q. 3. sect. 8. & alii, qui etiam pro se citant Divum Thomam, & Cajetanum.

395. Sed quidquid sit de sententia Divi Thomæ. Secunda sententia, & à nobis firmiter defendenda conclusio affirmat actum entitativum, quem adstruimus habere materiam primam, nihil aliud esse, quàm ejus existentiam. Hæc conclusio habetur expressè à *Scoro* locis supra citatis, & præcipuè in 2. dist. 12. q. 1. n. 16. ubi ait: *Dico igitur, quòd mihi est contradictio, quòd materia sit terminus creationis, & pars compositi, & quòd non habeat aliquod esse, cum tamen sit aliqua essentia, quòd enim aliqua essentia sit extra causam suam, & quòd non habeat aliquod esse (supple actuale) quo sit essentia, est mihi contradictio.*

396. Pro cujus intelligentia nota, quòd existentia nihil aliud est, quàm actualitas essentia, quam res accipit, si est creata per eandem actionem, qua accipit esse, & ponitur extra causas. Ita Scotus pluribus in locis, & præcipuè lib. de rerum principio, q. 17. art. 1. n. 2. cujus hæc sunt verba: *Esse existentia, per quam scilicet actu existit in re, in quantum est terminus creationis, vel alicujus actionis.* Et §. 3. hoc patet, *quicunque rei acquiritur esse existentia per generationem, vel creationem, vel per aliquam actionem &c.*

397. Itaque idem existere est, ac extra

causas sistere, sive esse; unde omnis res, quæ est in rerum natura extra causas, sive quæ transit de esse possibilis ad esse existentia, dicitur existens, seu habere existentiam. Quòd esse existentia per esse actuale explicatur; unde idem est esse aliquam rem actualem, ac esse existentem, & cum dicimus materiam habere actum, sive esse entitativum, idem est, ac dicere esse existentem.

398. Secundò nota, quòd existentia non distinguitur realiter à re existente (utrum autem distinguatur formaliter, necne? controversia est ad Metaphysicam spectans) ita Scotus in 3. dist. 6. q. 2. & in 1. dist. 33. q. 1. & in 1. dist. 2. q. 2. quem omnes Scotistæ sequuntur, & ex opposita familia Suarez 1. tom. suæ Metaph. disp. 13. sect. 4. & 3. part. q. 6. disp. 17. sect. 2. Vasquez 1. part. tom. 1. disp. 74. n. 9. Gabriel in 1. dist. 12. q. 2. estque his temporibus fere apud omnes accepta.

399. Probatur primò conclusio: materia prima habet proprium actum entitativum, sive proprium esse actuale distinctum ab esse actuali formæ, ut manet probatum: Ergo habet propriam existentiam: patet consequentia, quia esse actuale idem est, ac esse existentiale; habet esse actuale: Ergo & existentiale.

400. Secundò probatur: materia prima accipit esse per actionem Dei creativam: Ergo accipit esse existentiale, quia impossibile est intelligere rem terminare actionem productivam, & non terminare illam per existentiam propriam; probatur, quia existentia est

terminus actionis productivæ rei, ut omnes facentur : Ergo implicat, quòd materia prima per suam entitatem actualem terminet actionem creativam, & quòd illam non terminet per existentiam, cum idem formalissimè sint; patet, quia omnis actio eò tendit, ut rem extra causas, & extra nihilum ponat in esse actuali, sive existentia.

401. Tertiò probatur, quia impossibile est, quòd aliqua res intelligatur in esse actuali reali, quin intelligatur formaliter existens: Ergo ab eodem, quo res intelligitur actualis realis, intelligitur existens; sed ab actu entitativo intelligitur materia prima actualis, & realis: Ergo ab actu entitativo intelligitur formaliter existens: Ergo actus entitativus, & existentia idem formalissimè sunt. Antecedens probatur, quia impossibile est, quòd res intelligatur in esse actuali reali, quin intelligatur extra causas producta per actionem veram realem, si est res creata, & si increata, extra statum possibilitatis; sed rem esse extra possibilitatis statum, sive extra causas est formaliter existere: Ergo impossibile est, quòd intelligatur res actualis, quin intelligatur existens.

402. Dico secundam conclusionem: actus entitativus, sive existentia, quam materix concedimus, non est prædicatum intrinsecum, & differentiale materix, sed modus distinctus saltem ex natura rei, distinctione formali modalis. Hæc conclusio probatur primò ex Scoto quæst. quodlib. 1. num. 4. §. secundo ad idem: *In omni creatura essentia, eo modo, quo distinguitur ab existentia, videtur esse, prior illa, sicut potentiale, & susceptivum est prius actu suscepto.* Et §. ad secundum dici potest, quòd essentia, &

& ejus existentia in creaturis se habent, sicut quidditas, & modus.

403. Probatur ratione: nullæ creaturæ est essentialiter prædicatum existentia: Ergo materix primæ actus entitativus, sive existentia non est illi essentialis. Probatur antecedens: omne prædicatum essentialiter semper, & pro omni statu convenit rei, cujus est prædicatum; sed existentia non semper, & pro omni statu convenit creaturæ ulli; ergo non est prædicatum essentialiter. Antecedens patet, quia ideo hæc propositio est sempiternæ veritatis *homo est animal rationale*, quia in omni statu verificatur de homine, utpote essentialis prædicatio; sed existentia convenit in tempore in statu existendi solùm: Ergo non est illi essentialis.

404. Ex quibus omnibus sequitur corollarium ex eo, quòd propriam sibi vindicet existentiam, saltem partialem, & incompletam (existentia namque cum sit modus entitatis sive essentiæ, si essentia est incompleta, sive partialis, etiam existentia partialis erit, & si fuerit completa ejus existentia completa vocabitur) & existentia idem realiter cum essentia actuali sit, nullatenus materia existit, immo nec valet existere existentia formæ, neque compositi, quia nulla entitas creata, vel increata valet existere existentia alterius, quantumcunque unum sit alteri unitum, immo neque identificatum.

405. Hoc corollarium pro 3. nostra firmiter defensanda conclusione constituo ad secundum articuli quæsitum respondens; habetur expressè à Scoto locis supra citatis; valetque probari rationibus, quibus probatum

tum extat materiam proprium actum entitativum, sive existentiam habere; estque expressa sententia omnium illorum, quos pro nostra patrocinanda sententia adduximus n. 348. & aliorum quamplurimum.

406. Probatur nihilominus conclusio: illud quod habet esse distinctum ab alio habet existentiam ab alterius existentia distinctam; sed materia prima habet esse distinctum ab esse formæ: ergo habet existentiam ab existentia formæ distinctam. Iste syllogismus jam manet ex dictis probatus; tunc: una entitas ab alia entitate distincta, non potest esse essentia alterius v. g. essentia hominis non potest esse, nec constitui in essendo essentia equi, vel è contra: ergo actualitas unius in existentia, nequit esse ab actualitate alterius, patet consequentia, quia sicut se habet essentia ad essentiam, ita se habet existentia ad existentiam, sed essentia unius nequit suppleri ab essentia alterius: ergo neque existentia unius potest existentia alterius suppleri.

407. Et confirmatur: quia si aliqua entitas posset constitui in esse actuali existenti ab actualitate existenti alterius, etiam posset constitui in esse finito, vel infinito à finitate, vel infinitate alterius, & similiter posset constitui à bonitate alterius, & vera veritate aliena; sed nulla res potest constitui finita, vel infinita, quia cum re finita, vel infinita sit unita, nec bona, nec vera, nec sancta &c. bonitate, veritate, vel sanctitate alterius, cum qua unitur: ergo neque existens. Antecedens probatur: quia sicut finitas, vel infinitas, bonitas, vel veritas, vel sanctitas sunt prædicata modalia intrinseca, in primo, vel secundo mo-

do, quæ non possunt alteri communicari, ita existentia, sive actualitas est prædicatum modale in primo, vel secundo modo, quæ non potest communicari alteri: ergo &c.

408. Hoc argumentum affert Scotus in 3. dist. 6. q. 1. sub n. 4. §. contra 3. ad probandum, quòd natura humana assumpta à verbo divino, non potest existere existentia verbi, cujus hæc sunt verba: *Tunc* (id est tali hypothese admessa, quòd natura humana Christi Domini existeret existentia increata verbi Divini) *natura illa esset formaliter bona bonitate increata, & ita in infinitum diligibilis, & sic de veritate, & aliis &c.* ubi concludit Scotus, quòd eadem impossibilitas datur ad hoc, quòd natura humana assumpta à Verbo Divino sit formaliter bona, infinita, vera & sancta, bonitate, infinitate, veritate, & sanctitate increata Verbi Divini, ac datur ad hoc ut sit formaliter existens existentia increata Verbi; sed primum est omnino impossibile: ergo & secundum.

409. Secundò probatur conclusio specialiter de materia prima, quia argumentum præcedens concludit de impossibilitate existendi unum alterius existentia in universalis. Productio materix primæ est prior naturaliter productione formæ: ergo in illo priori materia prima existit propria existentia, & non existentia formæ. Antecedens probatur; nam materia prima producit per creationem, & forma per generationem, sed generatio necessariò supponit materiam, in qua fiat: ergo necessariò quando producit forma supponitur materia producta in esse existentia. Consequentia patet, quia quòd necessariò supponitur

ad esse existentia alterius, nequit existerè illius existentia; materia prima supponitur necessarior ad generationem formæ, sive ad esse existentia formæ: Ergo &c.

410. Tertiò probatur: quidquid terminat dependentiam existentis, necessarior est existens prius dependente; sed materia prima terminat dependentiam formæ existentis: Ergo necessarior materia prima existens est prior forma. Major patet, quia existens nequit dependere à non existente, neque à posteriori: Minor probatur, forma educitur, vel saltem inducitur in materia: Ergo forma dependet in sua existentia à materia. Antecedens est certum, consequentia probatur, quia quod educitur ab alio, dependet in fieri ab illo alio, & quod inducitur in alio, dependet ab illo in suo esse, sive in conservari: Ergo materia terminat dependentiam formæ; sed quod non est, nequit terminare dependentiam illius, quod est: Ergo &c.

411. Quartò probatur, quia forma non potest dare effectum formalem existendi subjecto, nisi per informationem subjecti, sive materiae, ut adversarii fatentur; sed nequit forma informare materiam; nisi præsupponatur materia unita formæ, & forma materiae: Ergo informatio formæ supponit unionem ipsius cum materia; tunc sic; quod non est existens nequit realiter intelligi unitum cum illo, quod est: Ergo si materia est realiter unita formæ, antequam informetur à forma, materia est existens ante informationem & ante unionem; probo consequentiam, quia fundamentum relationis actualis necessarior supponitur in esse actuali ad ipsam relationem;

sed unio est relatio, quæ fundatur in materia, & materia fundamentum: Ergo necessarior supponitur materia in esse actuali ante unionem; sed unio est prior quàm informatio: Ergo & materia, quia quod est prius priore, est prius posteriore.

412. Hoc fundamento usus est Scotus in 3. dist. 6. q. 1. sub n. 5. §. præterea ad probandum quod natura humana Christi Domini non potuit existere existentia Verbi; accipite ejus verba: *Fundamentum relationis naturaliter præcedit relationem, & secundum esse actuale præcedit rationem relationis actualis; ista unio est relatio, & ejus fundamentum est ipsa natura: Ergo &c.* Et dicta pro hac celebri difficultate sufficiant, ut ad alia transcamus; qui plura de hac re desideraverit authores consulat.

QUÆSTIO SECUNDA;

Utrum esse puram potentiam subjectivam sit essentialiale quid materiae primæ.

413. **C**UM ex articulo 4. part. 2. n. 361. & alibi dictis in argumentorism solutionibus habeamus, quod materia prima sit pura potentia subjectiva Physica, meritò inquirimus modò, utrum hoc quod est esse puram potentiam subjectivam Physicam sit de essentia materiae primæ, vel quid ab illa distinctum formaliter, vel realiter?

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua ad intelligentiam quæsti præmittuntur.

414. **P**RO difficultatis intelligentia est primo notandum ex Scoto lib. 9. Metaph.

q. 4. n. 4. §. consimiliter, quod hoc nomen *potentia* est quiddam concretum dicens pro formali ordinem sive respectum ad actum, & pro materiali dicit entitatem absolutam, quæ denominatur potens formaliter à tali respectu; hæc sunt verba Scoti; *consimiliter dicendum est de potentialitate, potentia, & potente, quod eandem relationem important, primum in abstracto, alia duo in concreto.*

415. Secundò nota, quod licet potentia dicat ordinem ad actum, non tamen actus dicit ordinem ad potentiam; ita Scotus in eodem 9. Metaph. q. 2. n. 4. §. ad secundam quætionem, *quia ratio actus est absoluta; ratio verò potentia est respectiva, unde iste ordo sive relatio, quam dicit potentia ad actum est non mutua, ut relatio scientia ad scibile, & creatura ad creatorem, ut ibi exemplificat Scotus.*

416. Tertiò nota, quod potentia subjectiva, quam materiae adstruimus, & de qua hic loquimur, potest esse duplex, & propinqua, sive proxima, & remota, ut habet Scotus in eodem 9. q. 2. n. 9. §. secunda potentia in medio. *Potentia propinqua est (ait Scotus) que per unam transmutationem reducitur ad actum, id est materia disposita per aliquas dispositiones accidentales, quæ illam determinant ad hoc, ut talem, vel talem formam substantialem recipiat potius, quàm aliam.*

417. *Materia remota (verba sunt Scoti) est illa, quæ non potest reduci ad actum, nisi per multas transmutationes medias, & citat pro hac divisione potentia Philosophum lib. 9. Metaph. cap. 6. text. & com.*

13. Id est materia remota est materia, sive potentia nudè sumpta ab omni forma substantiali, & accidentali, privataque dispositionibus determinantibus materiam, & indigens illis ad hoc, ut efficiatur proximè in potentia ad hanc formam, & non aliam recipiendam. Videte quæ n. 11. & 12. hujus dist. diximus de materia primò prima, & de materia secundò prima.

418. Quartò nota ex eodem Scoto, eadem quæst. & num. quod potentia subjectiva materiae est duplex; & substantialis, & accidentalis; potentia subjectiva substantialis est quam dicit materia ad formas substantiales, & potentia subjectiva materiae accidentalis ad formas accidentales; accipite verba Scoti, *Potentia materia ad esse communicatum sibi à forma potest dici substantialis, & quia ad esse substantiale in se, & quia illud, cujus est illud esse per se facit unum cum materia, potentia autem subjecti ad esse sibi communicandum ab accidente, potest dici accidentalis.*

419. Quintò nota, quod licet potentia materiae ad formas substantiales dicatur substantialis, & ad formas accidentales dicatur accidentalis, non est, quia una potentia sit accidens, & altera substantia, cum utraque potentia, ex infra dicendis, eadem materia sit, quæ quid substantiale est; sed dicitur substantialis, vel accidentalis terminativè, quia ad formas accidentales terminatur, cum tamen in se quid substantiale sit.

420. Sextò nota, quod licet potentia dicat ordinem ad actum, non tamen ventilamus hic de illo ordine, sive

respectu, quem dicit potentia materiae ad actum, sed de ipsa entitate absoluta materiae, quae denominatur potens recipere formas subjectivè à tali respectu. Ita Scotus 9. Metaph. q. 4. n. 4. cujus haec sunt verba. *Frequenter quando dicimus potentia non intelligimus de respectu, sed de illo, in quo fundatur respectus.* His praelibatis ad quaestionem per conclusiones satisfaciam.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi ad quaesitum quaestionis per conclusiones fit satis.

421. **S**it prima conclusio: potentia subjectiva materiae primae ad recipiendas omnes formas tam substantiales, quam accidentales, est ipsamet capacitas substantialis materiae, sive ipsamet quidditas, & essentia materiae, secundum quam quocunque alio circumscripto, quod non sit ipsamet quidditas, & natura materiae, quae quidditas est subtractum, sive subjectum denominatum potentiae à respectu potentialitatis ad formam, cum ipsa quid absolutum sit.

422. Probatur 1. conclusio auctoritate D. S. ex 2. dist. 16. q. unic. sub n. 3. §. praeterea, ubi haec profert verba. *Respectus non est per se de ratione potentialitatis recipientium, quia recipiens, cujusmodi est materia recipit formas per essentiam suam, non per relationem:* Ergo ex mente Scoti potentia subjectiva materiae secundum quam est capax recipiendi formas, non est aliud ab essentia, & quidditate materiae, cum per essentiam suam, & non per relationem, sive aliquid additum materia recipiat formas, & sit earum capax.

423. Secundò probatur ex eodem Scotus 9. Metaph. q. 5. n. 3. §. contra ista arguitur in fine, qui haec verba profert. Hoc videtur specialiter de potentia passiva, nam ipsa secundum illam rationem essentialem est pars compositi, & perficitur à forma, quae est altera pars secundum quam rationem est prior naturaliter principiatio, ut tale principium, hoc autem est praecisè sub ratione absoluta, &c. Ergo ex mente Scoti habetur nostra conclusio.

424. Tertio probatur ex eodem lococitato ex Metaph. n. 4. ubi ait: *Causa naturaliter est prior causato, & principium principiato secundum esse absolutum;* & addit, *Hoc modo intelligendo quaestionem dicitur, quod nihil est de ratione potentiae, nisi absolutae aliqua essentia, in qua immediate fundatur aliquis respectus ad principiatum.* Ergo &c.

425. Item lib. de rerum princip. q. 8. art. 2. sub n. 6. §. ad videndum. *Est sciendum, quod materia & sua potentia, per quam est formarum substantialium susceptiva sunt omnino idem in re, differentia solum ratione:* & n. 3. §. similiter. *Dico, quod potentia passiva primum, & per se invenitur in materia prima, in qua sua potentia passiva est ita pura, quod omnino est idem in re, quod substantia materiae.* Et n. 12. *Ex his patet, quod sicut materia prima per suam substantiam est susceptiva formae substantialis, ita compositum est per suam essentiam susceptivum accidentium:* Ergo &c.

426. Quarto probatur conclusio fundamentali ratione; illud est essentia alicujus rei, per quod constituitur ipsa res, & distinguitur

guitur ab omni alio, quod non est ipsa; sed per esse potentiam subjectivam omnium formarum capax constituitur materia in esse talis; & distinguitur ab omni alio, quod non est ipsa: Ergo esse subjectum receptivum formarum est essentia materiae primae. Major est per se nota, & minor probatur, tum ex definitione materiae primae, tum ratione: circumscripta per intellectum saltem capacitate recipiendi formas non manet materia prima: Ergo capacitas, sive esse subjectivam potentiam est essentia materiae primae. Antecedens probatur, quia secluso hoc, quod est esse capax materiam formarum destruitur esse primum earum subjectum; sed qui destruit esse primum subjectum formarum, destruit materiam: Ergo &c. consequentia probatur, quia illud sine quo non potest intelligi aliqua res per locum ab intrinseco est quidditas illius; sed per locum ab intrinseco non potest intelligi materia sine capacitate ad formas: Ergo &c. ita Scotus lib. de rerum principio q. 8. art. 2. n. 10. §. item. Augustinus lib. de natura boni cap. 18. *Nam si capere imposset ab artifice formam non posset, nec materies utique diceretur.*

427. Et confirmatur, quia sicut forma per suam quidditatem absolutam, & essentialem est potens informare materiam, ita per suam absolutam quidditatem, & essentialitatem est potens recipere formas; sed esse informativum in forma est ejus quidditas, & essentia: Ergo esse receptivum in materia est ipsa essentia materiae, per quam est capax informationis, sive formae. Scotus n. 6. ibidem §. item: *Sicut ergo forma per suam essentiam, & non per aliud re ab ea differens,*

est actus perficiens materiam, sic materia per suam essentiam est receptiva forma.

428. Sit secunda conclusio: potentia subjectiva accidentalis materiae primae ad recipiendas formas accidentales (videte n. 316. & 317.) non est aliquod accidens in materia, sed eademmet substantia absoluta materiae, per quam est potens recipere tam formas substantiales, quam accidentales. Probatur auctoritate Scoti in 2. dist. 12. q. 1. n. 11. §. praeterea; *quia materia est receptiva omnium formarum substantialium, & accidentalium, ideo non est maxime in potentia respectu earum, & ideo definitur per esse in potentia secundum Aristotelem.*

429. Ex quibus verbis Scoti sic formo discursum; ideo per Scotum definitur materia per esse in potentia, quia est receptiva omnium formarum substantialium, & accidentalium; sed definitio explicat essentiam rei: Ergo si materia definitur per esse potentiam receptivam formarum substantialium, & accidentalium, esse formarum accidentalium receptivam est ipsa essentia, & quidditas absoluta materiae, & non aliquid accidentale.

430. Secundò probatur: esse primum subjectum receptivum formarum accidentalium nequit accidenti adaptari, sed substantiae: Ergo esse potens terminare dependentiam accidentalium formarum, sive recipere formas non est accidentale materiae, sed substantiale & intrinsecum. Antecedens probatur, quia illud, quod necessariò supponit aliud subjectum, in quo sit, & ad quod ultimè terminetur nequit esse primum subjectum respectu accidentis; sed accidens necessariò supponit subjectum sub-

respectu, quem dicit potentia materiae ad actum, sed de ipsa entitate absoluta materiae, quae denominatur potens recipere formas subjectivè à tali respectu. Ita Scotus 9. Metaph. q. 4. n. 4. cujus haec sunt verba. *Frequenter quando dicimus potentia non intelligimus de respectu, sed de illo, in quo fundatur respectus.* His praelibatis ad quaestionem per conclusiones satisfaciam.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi ad quaesitum quaestionis per conclusiones fit satis.

421. **S**it prima conclusio: potentia subjectiva materiae primae ad recipiendas omnes formas tam substantiales, quam accidentales, est ipsamet capacitas substantialis materiae, sive ipsamet quidditas, & essentia materiae, secundum quam quocunque alio circumscripto, quod non sit ipsamet quidditas, & natura materiae, quae quidditas est subtractum, sive subjectum denominatum potentiae à respectu potentialitatis ad formam, cum ipsa quid absolutum sit.

422. Probatur 1. conclusio autoritate D. S. ex 2. dist. 16. q. unic. sub n. 3. §. praeterea, ubi haec profert verba. *Respectus non est per se de ratione potentialitatis recipiendarum, quia recipiens, cujusmodi est materia recipit formas per essentiam suam, non per relationem:* Ergo ex mente Scoti potentia subjectiva materiae secundum quam est capax recipiendi formas, non est aliud ab essentia, & quidditate materiae, cum per essentiam suam, & non per relationem, sive aliquid additum materia recipiat formas, & sit earum capax.

423. Secundò probatur ex eodem Scotus 9. Metaph. q. 5. n. 3. §. contra ista arguitur in fine, qui haec verba profert. Hoc videtur specialiter de potentia passiva, nam ipsa secundum illum rationem essentialem est pars compositi; & perficitur à forma, quae est altera pars secundum quam rationem est prior naturaliter principiatio, ut tale principium, hoc autem est praecisè sub ratione absoluta, &c. Ergo ex mente Scoti habetur nostra conclusio.

424. Tertio probatur ex eodem lococitato ex Metaph. n. 4. ubi ait: *Causa naturaliter est prior causato, & principium principiato secundum esse absolutum;* & addit, *Hoc modo intelligendo quaestionem dicitur, quod nihil est de ratione potentiae, nisi absoluta aliqua essentia, in qua immediate fundatur aliquis respectus ad principiatum.* Ergo &c.

425. Item lib. de rerum princip. q. 8. art. 2. sub n. 6. §. ad videndum. *Est sciendum, quod materia & sua potentia, per quam est formarum substantialium susceptiva sunt omnino idem in re, differentia solum ratione:* & n. 3. §. similiter. *Dico, quod potentia passiva primum, & per se invenitur in materia prima, in qua sua potentia passiva est ita pura, quod omnino est idem in re, quod substantia materiae.* Et n. 12. *Ex his patet, quod sicut materia prima per suam substantiam est susceptiva formae substantialis, ita compositum est per suam essentiam susceptivum accidentium:* Ergo &c.

426. Quarto probatur conclusio fundamentalis ratione; illud est essentia alicujus rei, per quod constituitur ipsa res, & distinguitur.

guitur ab omni alio, quod non est ipsa; sed per esse potentiam subjectivam omnium formarum capax constituitur materia in esse talis; & distinguitur ab omni alio, quod non est ipsa: Ergo esse subjectum receptivum formarum est essentia materiae primae.

Major est per se nota, & minor probatur, tum ex definitione materiae primae, tum ratione: circumscripta per intellectum saltem capacitate recipiendi formas non manet materia prima: Ergo capacitas, sive esse subjectivam potentiam est essentia materiae primae. Antecedens probatur, quia conclusio hoc, quod esse capax materiam formarum destruitur esse primum earum subjectum; sed qui destruit esse primum subjectum formarum, destruit materiam: Ergo &c. consequentia probatur, quia illud sine quo non potest intelligi aliqua res per locum ab intrinseco est quidditas illius; sed per locum ab intrinseco non potest intelligi materia sine capacitate ad formas: Ergo &c. ita Scotus lib. de rerum principio q. 8. art. 2. n. 10. §. item. Augustinus lib. de natura boni cap. 18. *Nam si capere imposset, nec materies utique diceretur.*

427. Et confirmatur, quia sicut forma per suam quidditatem absolutam, & essentialem est potens informare materiam, ita per suam absolutam quidditatem, & essentialitatem est potens recipere formas; sed esse informativum in forma est ejus quidditas, & essentia: Ergo esse receptivum in materia est ipsa essentia materiae, per quam est capax informationis, sive formae. Scotus n. 6. ibidem §. item: *Sicut ergo forma per suam essentiam, & non per aliud re ab ea differens,*

est actus perficiens materiam, sic materia per suam essentiam est receptiva formae.

428. Sit secunda conclusio: potentia subjectiva accidentalis materiae primae ad recipiendas formas accidentales (videte n. 316. & 317.) non est aliquid accidens in materia, sed eademmet substantia absoluta materiae, per quam est potens recipere tam formas substantiales, quam accidentales. Probatur autoritate Scoti in 2. dist. 12. q. 1. n. 11. §. praeterea; *quia materia est receptiva omnium formarum substantialium, & accidentalium, ideo non est maxime in potentia respectu earum, & ideo definitur per esse in potentia secundum Aristotelem.*

429. Ex quibus verbis Scoti sic formo discursum; ideo per Scotum definitur materia per esse in potentia, quia est receptiva omnium formarum substantialium, & accidentalium; sed definitio explicat essentiam rei: Ergo si materia definitur per esse potentiam receptivam formarum substantialium, & accidentalium, esse formarum accidentalium receptivam est ipsa essentia, & quidditas absoluta materiae, & non aliquid accidentale.

430. Secundò probatur: esse primum subjectum receptivum formarum accidentalium nequit accidenti adaptari, sed substantiae: Ergo esse potens terminare dependentiam accidentalium formarum, sive recipere formas non est accidentale materiae, sed substantiale & intrinsecum. Antecedens probatur, quia illud, quod necessariò supponit aliud subjectum, in quo sit, & ad quod ultimè terminetur nequit esse primum subjectum respectu accidentis; sed accidens necessariò supponit subjectum sub-

stantiale, ad quod ultimè terminatur ejus dependentia: Ergo nequit esse primum subiectum formarum accidentalium: Ergo substantia materiæ absoluta est, quæ ultimò terminat dependentiam accidentis; quæ secundum se est capax formarum accidentalium. Et roboratur, quia omne finitum, imperfectum & limitatum est capax, sive est perfectibile quid per formas accidentales; materia prima per suam substantiam est quid finitum imperfectum, & limitatum: Ergo est capax perfici à formis accidentalibus: Ergo &c.

431. Sit tertia conclusio negativa contra D. Thomam, & ejus sequaces: potentia, sive capacitas, quam habet materia prima ad recipiendas omnes formas substantiales, sive accidentales, non est qualitas de secundo genere, vel aliquod accidens à materia distinctum; probatur, quia si illud, quod reddit materiam capacem recipiendi formas substantiales, vel accidentales esset aliquod accidens distinctum realiter à materia: Ergo materia secundum se non est capax recipiendi tales formas per se ipsam, & per suam substantiam, quod est contra definitionem materiæ, & communem explanationem ipsius, quæ semper explicatur ejus quidditas per esse subiectum receptivum: Ergo materia prima per se ipsam non esset primum, & immediatum subiectum.

432. Secundò probatur; materia prima, vel recipit immediatè per suam substantiam illam qualitatem de secundo genere, vel illud accidens per quod redditur potens proximè recipere formas substantiales, & accidentales, vel non recipit immediatè

illam qualitatem dispositivam; sed medià alia qualitate, & de illa alia iterum inquiram, vel recipitur immediatè à substantia materiæ, vel mediò alio accidente, & sic in infinitum: Ergo necesse est fateri, quòd saltem illam qualitatem, vel accidens, mediò quo conceditur potens materia ad recipiendas formas substantiales recipitur immediatè in substantia materiæ; si ergo accipit materia illud accidens, quare non recipiet alia, & formas substantiales, cum non sit major ratio unius, quàm alterius.

433. Tertio probatur conclusio, & impugnatur prædictus modus loquendi: ex tali hypothèsi sequeretur, quòd forma substantialis non reciperetur immediatè in materia nuda; sed in materia affecta illa qualitate, sive dispositione accidentali: Ergo subiectum proximum formæ substantialis non substantia, sed illud totum per accidens ex materia, & illa qualitate resultans foret; immo sequeretur, quòd ipsa qualitas esset magis receptiva formæ substantialis, quàm materia, quia propter quod unumquodque tale, & illud magis: Ergo si materia est capax recipiendi formas substantiales per illam qualitatem, potiori jure ipsa qualitas esset dicenda capax illius receptionis.

434. Quarto probatur conclusio: receptum, & receptibile petunt proportionari, sed magis proportionantur materia prima, quæ est subiectum substantiale, & forma substantialis, quàm subiectum accidentale, & forma substantialis: Ergo materia prima est magis proportionatum subiectum ad recipiendas formas substantiales, quàm

quàm est illa qualitas, quæ à Divo Thomam ponitur ad proportionandam materiam ad receptionem formæ substantialis; probatur minor, quia ex Philosopho 5. Metaph. cap. 2. *Cujus est actus, ejus est & potentia*; sed actus est forma substantialis: Ergo & potentia.

437. Sit quarta conclusio: ille respectus, quem dicit materia prima ad omnes formas substantiales, & accidentales, non est intrinsicum essentialiter materiæ, sed illi convenit in secundo modo dicendi per se, tanquam passio, sive proprietas ab illa dimanans. Ita Scotus in 2. dist. 16. q. unic. n. 13. §. præterea, qui ait: *Respectus non est per se de ratione potentialium receptivarum.* & 9. Metaph. q. 5. n. 3. §. contra in fine; *quia si aliqua relatio esset de ratione ejus (scilicet materiæ primæ de qua loquitur ibi) in quantum est pars compositi; illa etiam relatio esset de ratione compositi; & ita nullum materiale esset essentialiter absolutum.* Idem habet q. 17. quodlib. art. 3. in principio, & in 1. dist. 1. q. 4. §. secundum membrum, & 2. report. dist. 1. q. 6. §. secundum principale patet, & in 4. dist. 12. q. 1. §. si dices, & aliis in locis, ubi tanquam primum fundamentum supponit, quòd nulla relatio sit de essentia alicujus absoluti.

426. Probatur ratiò deducta ex auctoritatibus Scoti; quidquid est essentialiter de ratione principii constitutivi alterius, est etiam de ratione essentialiter constituti per tale principium: Ergo si de ratione materiæ primæ est relatio aliqua, de essentia, & ratione corporis, sive compositi est etiam ipsa relatio: Ergo compositum erit

essentialiter respectivum; patet consequentia, quia cujus principia sunt relativa est relativum: Ergo si materia, quæ est principium compositi, est relativa, compositum relativum erit; quod nullus somniavit.

Argumenta contra dicta.

436. **P**rimò arguitur contra nostram primam conclusionem, quatenus dicimus potentiam subiectivam materiæ esse ipsam substantiam, sive quidditatem materiæ auctoritate D. S. qui lib. 9. Metaph. q. 2. n. 10. §. visa itaque divisione prope initium ait: *Ex his sequitur tertium, quòd potentia subiectiva in quocunque, sive in materia, sive in subiecto aliquo, non est eadem essentialiter illi, in quo est*: Ergo ex mente Scoti potentia subiectiva, quæ est, sive reperitur in materia non est illi essentialiter idem: Ergo male adstruimus in prædicta conclusione, potentiam subiectivam materiæ esse eandem essentiam, & quidditatem materiæ.

438. Respondeo, quòd D. S. non adversatur nostræ conclusioni, immo illam confirmat in prædicto loco; nam ibi, ut videre licet in textu, non loquitur de potentia subiectiva fundamentali absoluta materiæ, sed de potentia subiectiva formali, id est de respectu, qui in ipsa capacitate subiectiva materiæ fundatur, nam prosequitur dicens ibidem, *quia illud, in quo est (suppletalis potentia receptiva) manet cum actu, & non numeratur* (hoc est multiplicatur per multiplicationem actuum, sicut potentia respectiva multiplicatur ad multi-

plicationem terminorum, qui sunt actus) *Et secunda ratio est ad hoc, quia illud, in quo est, est absolutum, potentia enim.* Ecce luce clarius, quomodo D. S. agit ibi de respectu, quem importat hoc concretum potentia, & non de per se denominato à tali respectu, hoc est de entitate absoluta materiae, quæ est, quæ manet cum actu, & ab ipso perficitur recipiendo illum.

439. Secundò arguitur contra eandem conclusionem; potentia materiae, sive ejus capacitas ad recipiendas formas supponit in aliquo priori materiam in suo esse quidditativo, & essentiali: Ergo potentia materiae, sive capacitas materiae ad recipiendas formas non intrat rationem constitutivam materiae, sive non est ejus quidditas, & essentia; consequentia patet, quia quod supponit aliquam rem constitutam in suo esse essentiali est extra talis rei constitutum. Antecedens probatur, quia potentia, sive capacitas alicujus rei, est capacitas, sive potentia alicujus rei jam constitutæ, quæ denominatur potens, sive capax à tali potentia: Ergo &c.

440. Et confirmatur; prius est quòd res sit, quàm quòd capax, vel incapax alterius sit: Ergo prius est, quòd materia sit, quàm quòd capax formæ dicenda sit. Probatur antecedens, quia ideo res aliqua dicitur alterius capax, quia est, non tamen è contra, ideo est, quia capax est. Et roboratur, quia ideo v. g. vas dicitur capax tantæ, vel tantæ aquæ, quia est tantæ, vel tantæ quantitativæ extensionis: Ergo ideo res capax alterius est, quia est tantæ, vel tantæ entitativæ essentialis perfectionis.

441. Respondeo ad argumentum ne-

gando antecedens, & similiter consequentiam, & ad ejus probationem respondeo primò concedendo antecedens, scilicet, quòd potentia materiae alicujus sit potentia, nego tamen, quòd alicujus jam constituti, sed alicujus, quòd per esse potentiam constituitur, & cum materia per esse potentiam constituitur, inde fit, quòd &c.

442. Secundò respondeo distinguendo antecedens; potentia operativa alicujus rei jam constitutæ est potentia, concedo antecedens; quia prius est esse, quàm operari; potentia passiva de qua hinc agimus alicujus rei jam constitutæ est potentia, nego; immo potentia passiva est idem, ac res, quæ passivè dicitur potens, & cum hæc sit materiae primæ potentia, inde fit &c.

443. Tertio respondeo, & formalitèr, potentia alicujus rei jam constitutæ est potentia, distinguo, potentia formalis, vel respectiva, quæ respicit aliud, & fundatur in illo, quòd potens formalitèr à tali ordine, sive respectu denominatur, concedo; potentia fundamentalis, & radicalis, quæ est subtractum, sive subjectum, quòd à potentia formali respectiva denominatur, nego; immo est ipsamet quidditas absoluta illius, quòd potens denominatur; & cum dicimus, quòd materia, sive capacitas substantialis, secundum quam materia est capax recipiendi formas substantiales, est idem, quòd materia prima, loquimur de potentia radicali absoluta, non vero de potentia respectiva, & formali, sive de respectu, quem fundat materia, quia talis respectus, medio quo materia, denominatur potens formalitèr, non est ratio recipiendi formas, immo de per accidens se habet ad hoc, quòd materia

teria secundum se sit capax fundamentalitèr formarum, ita quòd si per impossibile materia non diceret talem respectum potentialitatis ad formas, esset nihilominus capax recipiendi formas.

444. Ita Scotus expressè 5. Metaph. q. 15. §. relatio. sub n. 12. ubi ait: *Relatio non est, quo agens, nec quo habens potentiam, est potens, nec quo receptivum recipit: Et paulò infra; quia absolutum receptivum, immediate perficitur absoluto receptivo, si relatio esset quo, tunc compositum ex absoluto, & relatione esset immediate receptivum.* Et ibidem n. 16. §. concedatur ergo, in medio. *Nunquid potentia dicta pro ipsa relatione principii, vel cause est necessaria ad agendum, vel patiendum?* & respondet, *relatio autem cause, vel principii concomitatur actionem, nec necessariò prævia est.* Vide etiam Scotum in 3. dist. 15. q. unic. num. 8. §. aliter potest: Ergo relatio, quam importat materia, à qua denominatur formalitèr potens, non est necessariò prævia in materia ad receptionem formæ ex mente Scoti, sed concomitanter accidentalitèr se habet.

445. Tertio arguitur ex autoritate *Doctoris subtilis lib. de rerum principio. q. 7. art. 1. sub num. 3. §. item.* profert hæc verba: *posse pati ad materiam reducitur, sicut agere ad formam:* Ergo posse pati secundum mentem Scoti, sive quòd idem est potentia passiva materiae non est ejus quidditas, & substantia. Probo consequentiam: illud, quòd reducitur ad aliquod, non est illud aliquod, ad quòd reducitur formalitèr, sed reductivè; sed posse pati reducitur ad materiam: Ergo non est formalitèr materia, sed reductivè.

446. Et confirmatur ulterius: sicut agere, seu posse agere reducitur ad formam, ita posse pati ad materiam ex sententia Scoti; sed agere actualitèr, sive aptitudinalitèr non est de conceptu quidditativo formæ: Ergo nec posse pati est de conceptu quidditativo materiae. Major est Scoti; minor probatur: omne esse supponitur ad operari actualitèr, & aptitudinalitèr: Ergo esse formæ supponitur ad operari sive actualitèr, sive aptitudinalitèr. Quòd esse supponatur ad operari actualitèr, patet ex se; quòd etiam ad aptitudinalitèr operari supponatur, probo: quia omnis aptitudo fundatur in aliquo esse: Ergo esse supponitur ad aptitudinalitèr operari: ergo etiam esse supponitur ad pati; quia sicut forma ad agere, ita materia ad pati se habet.

447. Respondeo explicando autoritatem Scoti, & dico, quòd Scotus loco prædicto utitur hoc simili ad probandum actum entitativum materiae, quia sicut posse agere supponit actualitatem, sive existentiam in forma, ita posse pati supponit actualitatem in materia, ut videre licet in ipso textu, & sic quoad hoc tenet exemplum; cæterum non ait Scotus, quòd posse pati reductivè pertinet ad materiam, cum oppositum doceat locis supra citatis; nec similiter vult Scotus, quòd posse agere reductivè ponatur, sive pertineat ad formam, cum doceat esse ipsamet formam, ut patet ex loco num. 445. citato, & sic idem est, ac dicere, quòd reducitur, ac esse proprium, & essentialè, cum ipse Scotus se explicet in hoc sensu; quòd si veis contendere ex verbis, dico, quòd ad probandum quòd ibi intendit Scotus probare, utitur

illis terminis, non curando, quid sit de essentia, vel non sit de essentia, quod parum interest ad id, quod intendit ibi, ut intuenti patebit.

448. Nunc in forma respondeo ad argumentum negando consequentiam, & ad ejus probationem concedo majorem, & nego minorem: posse enim pati non reductivè est materia, inmodò formaliter, & essentialiter, sicut animal rationale non reductivè est homo, sed formaliter, & essentialiter. Ad confirmationem respondeo concedendo majorem in sensu explicato, & negando minorem quoad secundam partem, & ad ejus probationem distinguo majorem: operari actualiter supponit esse in forma, concedo majorem: operari aptitudinaliter, iterum subdividuo: operari aptitudinaliter radicaliter supponit esse, nego: operari aptitudinaliter formaliter, id est, ipsa formaliter aptitudo supponit esse, concedo. Ad ejus probationem distinguo: omnis aptitudo formalis fundatur in aliquo esse præsupposito, concedo: omnis aptitudo radicalis, nego.

459. Pro cujus intelligentia nota, quòd aptitudo, sicut & potentia est duplex, & radicalis, & formalis: radicalis aptitudo, sive potentia, est radix, quidditas, sive essentia naturæ, à qua dimanat potentia, seu aptitudo formalis. Aptitudo, sive potentia formalis, est quidam ordo, sive transcendentalis respectus, medio quo radix, sive natura respicit suos actus. Prima aptitudo, videlicet radicalis, est quæ dat formam agere aptitudinaliter, quæ non est aliud ab essentia, & quidditate formæ; & posse pati aptitudinaliter, sive aptitudo radicalis ad

posse pati est essentia materiæ. Secunda aptitudo, sive potentia, quæ est respectus, sive ordo non est nec de essentia formæ, nec materiæ.

450. Quartò arguitur contra nostram secundam conclusionem: capacitas receptiva formarum substantialium non est formaliter capacitas receptiva formarum accidentalium; sed capacitas receptiva materiæ respectu formarum substantialium est quidditas absoluta, & entitativa materiæ: ergo capacitas receptiva formarum accidentalium non est quidditas eadem materiæ.

451. Respondeo distinguendo majorem: capacitas receptiva radicalis formarum substantialium, non est capacitas receptiva formarum accidentalium, nego majorem: eadem enim quidditas absoluta materiæ, & est potens recipere formas substantiales, & formas accidentales: capacitas receptiva formalis formarum substantialium, & accidentalium non est eadem, concedo: quia cum talis capacitas formalis sit respectus ad formas, si formæ sunt distinctæ, etiam ipsa capacitas, quæ est relatio, est distincta; relatio enim à termino specificatur; & cum forma substantialis, & accidentalis sint termini diversi, inde fit, quòd relationes, quæ ab illis specificantur, sint diversæ; ex quo nil contra nos.

452. Quintò arguitur contra nostram tertiam conclusionem: potentia subjectiva ad recipiendas formas destruitur per adventum formæ, & tamen manet materia: ergo potentia subjectiva ad recipiendas formas est accidens separabile distinctum à materia. Patet consequentia; quia quod potest adesse, & abesse, sine subjecti corruptione

nec est accidens; tale est potentia subjectiva materiæ: Ergo accidens est materiæ. Antecedens probatur autoritate Doct. Subt. qui 9. Metaph. q. 2. num. 10. §. visa: *consideranda sunt quadam, primum est, quòd neutra potentia prædicta nec subjectiva, nec objectiva manet cum actû.* Et confirmatur, quia omnis potentia est qualitas de secundo genere qualitatis: Ergo &c.

453. Ad hujus argumenti solutionem est notandum, quòd potentia dupliciter potest considerari, vel pro absoluto, & positivo, quod importat pro materiali; vel negativo, seu privativo, quod dicit pro formali, quia potentia prout talis reduplicativè dicit essentiam actus. Hoc supposito in forma ad argumentum respondeo distinguendo antecedens: potentia subjectiva ad recipiendas formas destruitur per adventum formæ, distinguo: potentia absoluta, & positiva, quæ est, quæ dicitur, & denominatur capax, nego: potentia pro formali, quæ est privatio illius formæ, quæ advenit, destruitur per talis formæ adventum, concedo: & de hac potentia privativa ait Scotus, quòd non manet cum actû. Ad confirmationem respondeo distinguendo antecedens: potentia, id est facultas operandi, quæ in aliquibus potentiis reperitur, ex frequentatione actû generata est de genere qualitatis, concedo: omnis potentia, nego: per quod patet ad argumentum.

454. Sextò arguitur contra quartam conclusionem: materia prima est essentialiter quid incompletum, & potenziale: ergo essentialiter ordinatur, & petit compleri, & actuari: ergo ille respectus, quem dicit ad formas, per quas completur, & actuatur, est illi essentialis.

455. Respondeo concedendo majorem, & distinguendo minorem: essentialiter or-

dinatur, & petit compleri, id est ordo, & appetitus, quem dicit ad formas, per quas completur, & actuatur, est quid essentialiter materiæ in primo modo dicendi per se, nego minorem: talis ordo, & appetitus est quid in secundo modo, tanquam proprietates passionalis materiæ, concedo. Vel sic: essentialiter ordinatur, & petit compleri, distinguo: ordine, & appetitu fundato in essentia materiæ, & ab illa formaliter distincto, concedo: ordine, & appetitu, qui sit formaliter ipsa materia, nego. Et dicta pro hac difficultate sint satis, ut ad alia transeamus.

QUESTIO TERTIA;
Utrum potentia receptiva materiæ respectu formarum tam substantialium, quàm accidentalium sit naturalis, violenta, vel neutra?

456. **P**ostquam quæstione præcedenti statutum reliquimus potentiã subjectivam materiæ esse ejusdem quidditatem, & essentiam, restat impræsentiarum inquirere, quænam sit talis potentia, sed ut clarius percipiantur, quæ nobis præmittenda videntur, apponemus hîc, quare sit

ARTICULUS PRIMUS;
Ubi aliqua ad intelligentiã quæsi præmittuntur.

457. **P**rimò est notandum ex Scoto q. 1. prologi §. ad quæstionem num. 20. quòd potentia receptiva (loquitur in universali de omni receptiva potentia) comparatur vel ad actum, quem recipit (hoc est ad formam) vel ad agens a quo recipit (id est à quo introducit forma in tali subjectiva potentia) primo modo, (id est si potentia passiva consideratur in ordine ad actum, sive formam, quam recipit) ipsa est potentia naturalis, vel violenta, vel neutra; naturalis, si naturaliter inclinatur, violenta si sit contra inclinationem

tionem naturalem, neutram, si neque inclinatur ad istam formam, neque ad oppositam.

458. Ex quibus Scoti verbis liquet quòd si potentia passiva receptiva inclinatur ad formam, talis potentia passiva dicitur naturalis, & si non inclinatur susceptivum ad formam, neque renuit formam, dicitur subjectum susceptivum esse in potentia neutra.

459. Secundò est notandum, quòd tunc dicitur susceptivum alicujus formæ inclinari ad illam, quando perficitur à tali forma, & sub illa congauget, & quiescit, vel illa forma sit naturalis in se entitativè, vel sit supernaturalis, vel introducatur prædicta forma ab agente naturali, vel ab agente supernaturali; quam formam esse naturalem subjecto non attenditur, nisi penès hoc, quòd forma sit perfectiva subjecti: unde etiam si gratia, vel beatifica visio sit quid introductum in anima, vel intellectu ab agente supernaturali divino, nempe Deo, dicitur visio, & gratia formas esse naturales animæ, & animam esse in potentia susceptiva naturali ipsarum, solum præcipuè ex eo quòd anima à talibus perficitur formis.

460. Similiter est dicendum de potentia passiva, violenta, vel neutra, quia illa forma est violenta, ad quam non inclinatur subjectum, immò ipsam renuit, & ad oppositam inclinatur, ut lapidem sursum moveri, & manere sursum, aquam calefieri, & his similia, quia licet calor v. g. in se forma naturalis sit, & ab agente naturali; igne videlicet in aqua introducatur, eò præcisè dicitur calorem esse aquæ violentum, quia calor solum non perficit aquam, immò ipsam destruit, & aqua non solum non inclinatur ad calorem, immò dicit renitentiam ad ip-

sum, cum ad ejus oppositum, nempe frigiditatem inclinatur.

461. Potentia neutra est illa, quæ nec inclinatur ad formam, nec ad ejus oppositum, hoc est neque gaudet sub forma, neque sub illius privatione, sive opposita forma positivè deplorat, sed neutraliter se habet, quia forma talis neque est perfectiva, nec destructiva subjecti; cujusmodi est in artificialibus potentia passiva in ligno ad formam mensæ, vel statuæ, quarum neutra perficitur, nec destruitur lignum; & in naturalibus motus Angeli sursum, vel deorsum, quia Angelus ad neutrum inclinatur, nec sub aliquo illorum destruitur; superficies respectu caloris, motus cœli &c. Et in supernaturalibus ubi sacramentale, quo Christus Dominus in Eucharistia locatur, quod neque est Christi perfectivum Physicè, nec destructivum. Ita Scotus ubi supra & 11. Metaph. q. 12. num. 2. §. ad quæstionem dicendum.

462. Tertio est notandum, quod hîc non inquirimus modò, utrum potentia subjectiva, quam esse materiæ essentiam statuimus, sit ipsi materiæ naturalis, violenta, vel neutra, quia esset hoc quærere absurdum (licet aliqui Scotistæ, primo supposito hoc ventilare non verecundentur) quia esset idem ac quærere, utrum essentia materiæ sit illi naturalis, violenta vel neutra? Quid indignius viris aliis eruditis. Sed quod inquirimus est, an forma substantialis, vel accidentalis sit materiæ primæ naturalis, id est naturaliter perfectiva materiæ, vel potius sit violenta, vel neutra? Et utrum materia quando est sub forma substantiali, vel accidentali congauget, ex eo quod habeat terminum

minum suæ inclinationis, vel sit violenta, quia ad oppositam formam inclinatur, & renuit, quam habet, vel neutraliter se habet, nec complacendo, nec renuendo.

463. Quarto est notandum, quòd si susceptivum formæ comparatur ad agens, à quo introducitur talis forma in illo susceptivo, tunc illa potentia est susceptiva naturalis (verba sunt Scoti in prologo citato) quando receptivum comparatur ad tale agens, quod natum est naturaliter imprimere talem formam in tali passo; & hoc nulla facta comparatione formæ, quæ introducitur in subjecto ad tale subjectum; unde etiam si calor sit violentus aquæ, attenta natura aquæ, & caloris, tamen quia naturaliter potest introduci calor ab agente naturali in aqua, dicitur potentia receptiva caloris in aqua naturalis, sed cum addito respectu agentis; & tunc talis susceptiva potentia dicitur supernaturalis, quando comparatur ad tale agens, quod non est naturaliter impressivum illius formæ in illo passo; id est ad agens, quod operatur, quando introducit formam, excedendo vires naturæ in tota sua latitudine, quia in naturalibus non datur vis introductiva illius formæ in illo passo; cujusmodi est Deus, quando gratiam, fidem, & formas hujusmodi introducit in anima.

464. Quintò est notandum, quòd potentia susceptiva potest etiam dici potentia obediens, quatenus subicitur agenti, cui nata est obedire, scilicet divino, ad recipiendas formas, quas ex se ordine naturæ attento habere non valebat. Sed hæc obediens potentia in susceptivo non attenditur penes susceptivi ad formam comparationem, sed penes comparationem sus-

ceptivi ad agens, cui subicitur, & est impropria potentia passivæ accommodatio, quia potentia passiva solum dicitur naturalis, violenta, vel neutra propriè comparando susceptivum potentiam ad formam; comparatio enim potentia passivæ ad agens est valde extrinseca, & sic ejus denominatio talis à comparatione ad agens extrinseca dicenda est; magis enim propriè obedientia competit agenti creato, quatenus subicitur supernaturali divino, quam potentia susceptivæ, ut ait Scotus 11. Metaph. q. 12. sub num. 3. §. sed quia ordo. obedientia enim propriè significat subjectionem respectu agentis potentis de obediente facere, quod vult.

465. Qui plura de hac celebri tripartitæ Scotica potentia susceptiva, & an sit admitenda, desideraverit, consulat Scotum locis citatis, & in 2. d. 18. q. 1. sub num. 6. & in 3. dist. 1. q. 1. & in 4. dist. 1. q. 8. & dist. 43. q. 4. & in quodlib. q. 19. & ex commentatoribus Scoti Radam 1. tom. contr. 1. §. sed rogabis. Lique tum in 1. sentent. dist. 1. q. 1. Brizeno 1. tomo in primum, prolusione 8. proœmiali à num. 1. & 9. de visione contr. dist. 1. subdist. 2. art. 2. à num. 6. & infra.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi ad peti tum in questione ex mente Scoti per conclusiones sit satis.

466. **D**ICO primam conclusionem respondendo ad quæsitum: potentia susceptiva formarum substantialium, quæ reperitur in materia prima, quatenus respicit, ut perfectibile quid suum perfectivum, sci-

licet formas substantiales, nulla facta comparatione ad agens, à quo forma substantialis est introducenda in materia absolute, & simpliciter est naturalis tam respectu formæ substantialis ut sic, quam respectu talis formæ determinatæ.

467. Hæc conclusio quamvis quoad primam partem inter Scoti discipulos sit communiter recepta, tamen quoad secundam, videlicet, quod etiam respectu formarum substantialium in particulari sit naturalis est contra Herreram, qui in 1. sentent. disp. 1. q. 4. ab Scoticis principiis (ut solet) aberrans, & à veritatis scopo devians, negat formas in particulari subjectari in potentia naturali susceptiva materiæ. Idem tenet Fabius q. 1. prologi disput. 2. §. hæc inquam. Gasparus Sghrema Panormitanus in suis Scoticis digressionibus in libros. Physic. digress. 1. in primum lib. Physic. quæsto 6. sed in potentia neutra.

468. Probatur igitur nostra conclusio ex verbis Scoti; quibus habetur expressè II. Metaph. q. 12. num. 2. §. ad quæstionem, ubi ait: *Primo modo considerando utramque potentiam illam, dico, quod nulla est in materia prima, nisi naturalis, quia naturalem inclinationem habent ex se, ut sit cujuscumque compositi pars, & quacumque forma perficiatur, nec potest contra, nec supra inclinationem in aliqua composito esse.* Ergo ex mente Scoti habetur nostra expressa conclusio, quia si nulla potentia est in materia prima nisi naturalis: Ergo non est aliqua potentia in ipsa non naturalis, violenta videlicet, vel neutra, etsi naturalem inclinationem habet ex se ut quacumque forma perficiatur: Ergo non ex-

cluditur aliqua particularis, ad quam non inclinatur.

469. Item idem Subt. Doct. in 2. dist. 18. q. 1. sub num. 6. §. ad illud de violento, hæc fatur verba: *Unde respectu nullius forme potest esse generatio violenta in materia, quia materia inclinatur naturaliter ad quamlibet formam individuum in ea.* Et in 1. dist. 1. q. 1. sub num. 6. §. ad ultimum dico; *quod quacumque forma satiat appetitum materia totaliter extensive; tot enim sunt appetitus materiæ ad formas, quot sunt formæ receptibiles in materia:* Ergo ex mente Scoti ad quamlibet formam in particulari datur peculiaris appetitus in materia, & peculiaris inclinatio: Ergo ad quamlibet habet potentiam susceptivam naturalem.

470. Probatur conclusio ratione: illud subjectum dicitur in potentia naturali esse ad receptionem alicujus formæ, quod præbet inclinationem, & propensionem ad ipsam formam; sed materia prima præbet inclinationem, & propensionem ad omnes formas substantiales: Ergo recipit omnes formas in potentia naturali. Major probatur: quia ideo dicimus in Philosophia esse grave naturaliter deorsum & leve sursum, quia grave appetit ad sui conservationem esse deorsum, & leve, esse sursum. Minor probatur: omne incompletum, sive imperfectum appetit naturaliter compleri, & perfici; sed complementum, & perfectio materiæ, quæ est quid imperfectum, & incompletum, est forma: Ergo materia prima appetit, & inclinatur ad formas: Ergo est in potentia naturali ad illas.

471. Quoad secundam partem, videlicet, quod sit in potentia susceptiva naturali, etiam ad formam talem, probatur: quia sicut se habet materia ut sic ad formam ut sic, ita materia prima talis ad formam substantialem talem; sed materia ut sic appetit formam substantialem ut sic: Ergo materia prima talis appetit formas tales. Minor probatur: quia ideo materia ut sic appetit formam ut sic, & ad illam dicitur in naturali potentia susceptiva esse, quia forma ut sic est sui perfectivum ut sic; sed etiam forma talis est perfectivum tale: ergo &c.

472. Et confirmatur, quia quidquid convenit superiori, convenit inferiori: Ergo si materiæ ut sic, quæ est quid superius ad materiam talem, & talem, convenit potentia naturalis passiva ad omnes formas, etiam materiæ in particulari debet convenire talis potentia. Et roboratur; quia ideo materia ut sic est in potentia naturali ad formam substantialem ut sic, quia materia talis est in eadem potentia ad formam talem, ratio enim abstracta ut sic supponit rationes peculiare contractas, quia quod non est talis homo, non est homo: Ergo potentia susceptiva materiæ est talis determinata in ordine ad determinatam formam. Alias probationes omitto apud Scotum videndas.

473. Dico secundam conclusionem: potentia susceptiva materiæ respectu formarum accidentalium est etiam naturalis materiæ. Probatur ex Scoto in 2. dist. 12. q. 1. num. 11. ubi ait: *quia materia est receptiva omnium formarum substantialium, & accidentalium, ideo maxime est in poten-*

tia respectu earum: Ergo sicut ad formas substantiales est in potentia susceptiva naturali, sic etiam est in potentia eadem respectu accidentalium. Et confirmatur: ideo materia est in potentia naturali ad formas substantiales, quia formæ substantiales sunt perfectivæ materiæ; sed etiam formæ accidentales sunt accidentaliter perfectivæ materiæ: Ergo est in potentia susceptiva naturali respectu earum. Minor probatur: quia formæ accidentales, ut quantitas v. g. & qualitas materiæ connaturales illam conservant modo connaturali: Ergo illam perficiunt accidentaliter, & potest probari rationibus supra factis.

474. Dico tertiam conclusionem: materia prima, quatenus consideratur in ordine ad agens divinum, quandoque potest dici, quod est in potentia obedientiali, quatenus subditur agenti ad introductionem formæ, quam in tali statu naturaliter nequibat habere, ut si est informata una forma, quod altera informetur, vel quia cuncta petat aliquas dispositiones prævias ad habendam talem formam, aquæ v. g. sine talibus dispositionibus præviis potest Deus talem introducere formam, & his similibus in aliis eventibus. Ita expressè Scotus II. Metaph. cit. sub num. 3. §. sed quia ille ordo. Ubi ait: *sed quia ille ordo (supple naturalis) non est necessarius, nisi in quantum materia transmutatur ab agente naturali, ideo hic habet locum potentia obedientialis, secundum quam materia cujuscumque formæ est capax immediate (id est non mediantibus dispositionibus) post quamcumque per transmutationem ab agente, cujus virtuti subest dictus ordo.*

475. Probatur: materia prima aquæ v. g. non est capax recipiendi immediatè formam ignis, vel ligni, neque vinum formam aquæ, vel è contra, & tamen potens est agens divinum introducere immediatè dictas formas: Ergo non in potentia naturali respectu agentis est materia ad talium formarum receptionem, sed in potentia obedienciali. Major patet; quia nullum agens naturale, nisi divinum potest introducere tales formas dispensando leges à natura sancitas.

Argumenta contra dicta.

476. **P**rimò arguitur contra nostram primam conclusionem, in qua asserimus potentiam susceptivam formarum esse naturalem in materia: materia prima, quæ est v. g. sub forma ligni, non est in potentia susceptiva naturali ad formam ignis: Ergo potentia susceptiva in materia non est naturalis respectu omnium formarum. Probatur antecedens: si materia prima, quæ est sub forma ligni, prout tali informata forma haberet propensionem, & passivam inclinationem ad formam ignis, sequeretur, quòd esset sub forma ligni violenta: Ergo vel non habet capacitatem passivam naturalem ad formam ignis, vel si habet est sub forma ligni violenta. Probatur antecedens: illud est violentum sub aliqua forma, quod ad oppositam dicit inclinationem, & propensionem, ut habetur num. 458. & 459. sed forma ignis est opposita formæ ligni: Ergo si materia, quæ est sub forma ligni, inclinatur ad formam ignis, violenta est sub illa forma ligni. Et confirmatur: ideo di-

cius lapidem esse sursum violentum, quia inclinatur ad ubi deorsum, quod est ejus oppositum: Ergo si materia, quæ est sub forma ligni, inclinatur ad formam ignis, sub forma ligni est violenta.

477. Respondetur ad argumentum negando antecedens, & ad ejus probationem distinguo antecedens: si materia prima, quæ est sub forma ligni, haberet inclinationem ad formam ignis, sequeretur, quòd esset sub forma ligni violenta, si haberet inclinationem determinatam ad formam ignis, & non ad formam ligni, concedo: si haberet inclinationem ad utramque, & non ad unum determinatum, nego. Ad probationem ejus eadem distinctione respondetur. Ad confirmationem de lapide distinguo: ideo dicimus lapidem esse violentum sursum, quia ad ubi deorsum inclinatur præcisè, & non ad ubi sursum, concedo: quia præcisè ad ubi deorsum inclinatur, nego: ex quibus apparet, quòd illud dicitur violentum sub aliqua forma, quod inclinatur & propendit ad formam oppositam, & non ad illam, quam habet; at verò cum propensio & inclinatio materiæ sit ad omnes formas, & non ad unam determinatè cum exclusione determinationis alterius; inde fit, quòd sub nulla sit violenta, etiamsi ad oppositam inclinatur, quia inclinatio ad oppositam non aufert inclinationem ad illam, quam habet.

478. Hæc conclusio habetur expressè à Scoto in 1. dist. 1. q. 1. in ultimo §. ubi ait: *Dico, quòd quies violenta nunquam est, nisi quiescens determinatè inclinatur ad oppositum, sicut exemplificatur de gravi respectu deorsum, vel descendens, vel quiescens super*

per trabem: materia autem prima ad nullam formam determinatè inclinatur, & ideo sub quacunque quiescit non violenter, sed naturaliter quiescit propter indeterminatam inclinationem ad quancumque.

479. Ex verbis Scoti nuper relatis aliqui Scotizantes ab ejus vera intelligentia aberrantes, fundamentum sumpserunt ad negandam potentiam susceptivam naturalem in materia ad formas substantiales in particulari; & pro ipsis sic contra secundam partem nostræ conclusionis, in qua talem potentiam etiam ad formas in particulari adstruimus, insurgo; tum ex illis verbis, materia autem prima ad nullam formam determinatè inclinatur; tum ex repugnantia, quam verba allata præ se ferunt ex opposita intelligentia: ideo materia ligni v. g. non est violenter sub forma ligni, quia ad ejus oppositam non determinatè inclinatur: Ergo si determinatè inclinaretur ad oppositam, violenter quiesceret sub forma ligni. Patet consequentia, quia ex opposito antecedentis sequitur oppositum consequentis. Antecedens probatur, *quies violenta* (ait Scotus) *nunquam est nisi quiescens determinatè inclinatur ad oppositum*: Ergo si materia prima determinatè inclinatur ad formam oppositam, quiescit violenter sub illa, in qua est.

480. Respondeo primò, quòd quando Scotus profert aliqua verba non fundando suam sententiam, sed pro alicujus argumenti solutione, non sunt prædicta verba ita genuina de mente Scoti, ut oppositum sine præjudicio mutabilitatis non possit teneri, maxime cum sæpè sæpius ad argumenta contraria ex contrariorum funda-

mentis respondeat: & hæc sit prima regula ad cognoscendum quid sit de mente Scoti, & quid non. Secundò, quòd quando verba Scoti in aliquo loco aliqua ambiguitate, vel æquivocatione laborant, in illo sensu sunt intelligenda, in quo ipse Scotus se explicat aliis locis, maxime cum stabiliendo suam sententiam procedit; & cum Scotus locis supra num. 469. & sequenti citatis, asserat appetitum, sive capacitatem susceptivam materiæ esse ad omnes formas, & ad quamlibet in particulari, in illo sensu est intelligendus.

481. Sed rogabis, quomodo sibi concurrant ibi dicta cum eis, quæ hic ab ipso Scoto dicuntur? Respondeo, quòd optimè, quia dupliciter considerari potest indeterminatio in aliquo; primò per exclusionem omnis determinationis, quia ad nullum inclinatur, ut determinatio superficiæ, respectu albedinis, vel nigredinis, vel alterius coloris, cum ad nullum inclinatur, & hoc modo materia prima non dicitur indeterminata, immò determinata ad omnes formas, quia ad omnes inclinatur. Secundo modo per exclusionem determinationis alterius, cum ad unum sit determinatè inclinatum, & non ad aliud, ut lapis v. g. qui habet ratione gravitatis propensionem ad centrum deorsum, cum exclusione determinationis propensionis ad esse seorsum; & hoc modo, ait Scotus, materia prima ad nullam formam determinatè inclinatur, cum exclusione determinationis ad aliam, immò ad omnes formas inclinatur, & ideo dicitur ejus inclinatio indeterminata, quia non est ad hanc formam determinatam præcisè, & non ad aliam, sed ad omnes, ad hanc, & ad illam. Argumenta,

menta, quæ contra alias nostras conclusiones possunt objici, minoris sunt ponderis, & sic illa apud authores videnda omitto.

QUÆSTIO QUARTA,

De appetitu materiæ primæ.

482. **C**UM ex dictis quæstione præcedenti habeamus, quòd materia prima est in potentia susceptiva naturali respectu omnium formarum tam substantialium, quàm accidentalium, idque probaverimus ex eo, quòd ad tales inclinatur formas; meritò impræsentiarum ventilare decrevimus, quid sit talis appetitus, & inclinatio, & an materiæ primæ conveniat? quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Quid sit appetitus, & an materiæ primæ convenire possit?

483. **P**rimò notandum, quòd appetitus prout abstrahit ab elicito, & innato, est quadam propensio, & inclinatio naturæ in bonum appetibile ipsius appetentis. Ita Scotus in 4. dist. 49. q. 10. num. 15. §. ex his sequitur, ubi ait: appetitus enim naturalis est in ordine ad perfectionem ipsius appetentis. Et in 3. dist. 17. q. unica. num. 3. §. sed quid dico, quòd appetitus naturalis qualibet in re generali nomine accipitur pro inclinatione naturali rei ad propriam perfectionem, sicut lapis naturaliter inclinatur ad centrum. Primus appetitus (scilicet naturalis) est quidam impetus; unde quod movetur secundum talem appetitum, movetur quadam necessitate, & impetu naturæ. Scotus in 5. Metaph. Arist. cap. 5. num. 37. §. notandum.

484. Dividitur appetitus in naturalem, sive innatum, id est à natura congenitum, & in elicatum: appetitus innatus est quadam propensio, & inclinatio naturæ ad perfectionem sibi debitam, & connaturalem, ut inclinatio lapidis in centrum, inclinatio levis ad esse sursum &c. & hoc sive illa perfectio, sive illud bonum, quod appetitur, sit præsens, sive absens.

485. Appetitus elicatus est actus vitalis potentie appetitivæ tendens in bonum sibi conveniens, qui appetitus licet possit aliquo modo dici tendere in bonum, quod est præsens appetenti, præcipue tamen in bonum absens terminatur; ex quo illud commune axioma ex 1. Physic. Philosophi text. 81. trahit originem (videlicet) privatio est causa appetitus; non quia privatio influit in appetitum, sed quia ubi est privatio debitæ perfectionis, sive boni naturæ congruentis, ibi datur formalissimè appetitus. Vide Scotum in Metaphysicam lib. 1. q. 2. sub num. 6. §. ideò. & num. 8. §. ad secundum, & §. ad quartum. & in 1. dist. 1. q. 5. §. ad argumenta in fine.

486. Appetitus elicatus ulterius est duplex, rationalis, & sensitivus. Rationalis est actus elicatus à natura intellectuali, tendens in bonum sibi conveniens, supponensque actum intellectus, sive cognitionem intellectualem rei, quæ appetitur; qualis est appetitus, qui reperitur in homine v. g. ad beatitudinem, ex eo quòd cognoscimus beatitudinem esse bonam nobis. Sensitivus est actus elicatus à natura irrationali in bonum sibi conveniens per sensitivam apprehensionem; qualis est, qui reperitur

in

in brutis, in cane enim v. g. datur appetitus elicatus ingrediendi in domum, in qua apprehendit per sensitivam quòd in tali domo bene sibi est, quia ibi capit cibos.

487. Appetitus elicatus ulterius dividitur in appetitum desiderii, & in appetitum complacentiæ: appetitus desiderii est actus elicatus terminatus ad bonum sibi conveniens, prout absens est tale bonum, quod appetitur. Appetitus complacentiæ est actus elicatus tendens in bonum præsens, & in illo complacens, & gaudens; de quo Augustinus 9. de Trinitate cap. ultimo: appetitus inchoantis fit amor fruentis; id est ille appetitus desiderii, qui erat in via videndi Deum, sive amandi, in Patria fit amor fruitionis, sive fit fruitio.

488. Hac etiam divisione solet dividi appetitus naturalis innatus ab aliquibus Scotistis, sed immeritò, quia contra Scotum est talis divisio, qui 1. Metaph. q. 1. sub num. 7. §. ad primum argumentum in medio ait: appetitus naturalis nullius est delectari, lapis enim non delectatur deorsum, unde delectatio tantum videtur esse ejus, cuius est desiderium elicatum. Et num. 8. §. ad secundum: desiderium naturale non corrumpitur habito ipso voluto, tale enim (ubi supra) velle naturale unius rationis est in voluntate, & in lapide.

489. Dico primam conclusionem: appetitus innatus naturalis, qui quidam impetus, & inclinatio naturæ à Scoto appellatur, est quidam transcendentalis respectus fundatus in materia prima, & ab ipsa formaliter distinctus, terminatus ad formam tanquam ad propriam, & debitam materiæ perfectionem. Hæc conclusio est contra aliquos

Scotistas, qui tenent esse eandemmet essentialiam materiæ, quæ per se, & ex se inclinatur ad formas.

490. Hæc conclusio habetur expressè à Scoto in 3. dist. 17. q. unica. num. 3. §. sed quid, ubi ait: dico, quòd appetitus naturalis in qualibet re generali nomine accipitur pro inclinatione naturali rei ad propriam perfectionem, sicut lapis naturaliter inclinatur ad centrum; & paulò infra: ideo naturalis inclinatio lapidis nil dicit ultra gravitatem, nisi relationem. Et idem habet ibidem §. tunc dico. & in eodem 3. dist. 18. num. 20. §. ad aliud, ait: ideo dico, quòd motus naturalis non est aliquis actus elicatus, sed solum dicit inclinationem voluntatis in bonum, & illud nihil reale aliud voluntati addit, sed si est relatio, est idem voluntati per identitatem realem; unde Scotus in 4. Report. dist. 49. q. 9. num. 5. §. quod ergo: tolle ergo istam inclinationem, & tolles naturam.

491. Probatur conclusio: appetitus in suo conceptu formali est ad aliud, scilicet ad bonum sibi appetibile: Ergo in suo conceptu formali est relatio, & non quidditas rei appetentis absoluta. Probatur consequentia, quia omne absolutum est ad se, appetitus est ad aliud: Ergo non est absolutum quid, sed relatio est: quod ab intrinseco est inseparabile mutuo: & quòd non sit materia prima probatur: quia in unica materia datur duplex appetitus ad multiplicem formam; sed quando unum multiplicatur altero non multiplicato manente, unum formaliter non est aliud: Ergo &c.

492. Dico secundam conclusionem:

○

in

in materia prima datur appetitus innatus ad formas substantiales. Probatur ex *Philosopho 1. Physic. text. 81.* ubi ait: *materiam appetere formam; sicut turpe pulchrum, & femina virum.* Quòd sit Scoti patet ex locis supra citatis 469. & 470. & probatur: omne turpe appetit naturaliter pulchrum, omne incompletum compleri, & omne imperfectum perfici; sed materia prima in ordine Physico est turpis, & potentia incompleta, & imperfecta, ut ex supra dictis patet: Ergo naturaliter appetit appetitu innato formæ pulchritudinem, complementum, & perfectionem. Quoad formas accidentales etiam patet ex dictis num. 451. & 452.

Argumenta contra dicta.

493. **P**rimò arguitur contra nostram primam conclusionem ex *Scoto, qui in 4. dist. 49. q. 10. num. 2. §. respondeo*, ait: *respondeo, quòd duplex est appetitus in voluntate, scilicet naturalis, & liber; naturalam solum dico potentiam voluntatis absolute, sed non aliquid superadditum voluntati:* Ergo ex mente Scoti appetitus naturalis innatus non est aliquid superadditum materiæ, sed absolute ipsa potentia materiæ. Respondeo, quòd Scotus ait, non est aliquid reale distinctum realiter superadditum, non verò quòd non sit superadditum formaliter, ut ex verbis citatis ipsius Scoti patet.

494. Secundò arguitur contra secundam nostram conclusionem: privatio est causa appetitus: Ergo respectu illius formæ, de qua non datur in materia privatio,

sive quam habet materia, non datur in ipsa appetitus. Patet consequentia; quia ubi non datur causa, non datur effectus. Respondeo distinguendo antecedens: privatio est causa appetitus naturalis innati, nego: eliciti, iterum subdividuo: est causa influens in appetitum, nego: quia privatio cum sit quid negativum, & appetitus elicitus quid positivum, negativum nequit habere influxum in positivum: est causa per accidens, sive occasionativè, omitto. Vide num. 485.

495. Tertiò arguitur: materia prima non potest appetere formam, quam habet, nec formam, quam non habet: Ergo nullam. Antecedens probo quoad primam partem: nemo appetit, nec desiderat quod habet, sed quod non habet; rei enim habitæ complacentiam habemus, & non appetitum, sive desiderium. Unde Avicenna 8. Metaph. cap. ultimo, ait: scias, quòd delectatio cujuslibet virtutis plena est acquisitio suæ perfectionis. Nec formam, quam habet, cum hæc sit formæ præexistenti in materia impossibilis, appeteret suam destructionem: Ergo nullam.

496. Respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem distinguo antecedens quoad primam partem: nemo appetit, quod habet appetitu elicito, qui est, qui complacet rei possessione, concedo: appetitu innato, nego. Vide 479. & 180. cujus enim est gaudere de re possessa, ejus est non desiderare appetitu elicito, cæterum non appetitu innato. Ad autoritatem Avicennæ dico, quòd loquitur de delectatione elicita, non verò de innata, ut patet ex *Scoto* ubi supra. Quoad secundam partem:

ARTICULUS SECUNDUS,

An unico, vel multiplici appetitu materia ad omnes formas inclinatur?

499. **R**espondeo breviter cum *Scoto in 1. dist. 1. q. 1. num. 6. §. ad ultimum.* quòd materia prima tot habet appetitus ad formas, quot formæ sunt in ipsa receptibiles; verba sunt Scoti: *dico* (ait Scotus) *quòd non quacumque forma satiat appetitum materia totaliter extensive*, tot enim sunt appetitus materiæ ad formas, quot sunt formæ receptibiles in materia; sed formæ receptibiles in materia sunt plures: Ergo & appetitus materiæ plures sunt.

500. Probatur: appetitus materiæ est relatio transcendentalis terminata ad bonum ipsius materiæ, scilicet forma: Ergo multiplicata forma, multiplicatur appetitus. Probatur consequentia: multiplicato termino multiplicatur relatio; sed terminus relationis appetitus est forma: Ergo hæc multiplicata multiplicari appetitus necesse est. Argumenta, quæ contra hanc conclusionem possunt objicere contrarium opinantes, ex dictis facile solvetis, quia omnia intendunt probare, quòd appetitus innatus nec formaliter distinguatur à re appetente, cujus oppositum de mente Scoti articulo præcedenti ostendi.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum materia prima equaliter appetat omnes formas?

501. **P**ostquam statuimus materiam primam appetere omnes formas, & hoc appetitu distincto, vel multiplici pro-

tem antecedentis nego, quòd appetat materia formam, quam habet, licet sit impossibilis formæ præexistenti, quia hoc est per accidens, & præter intentum naturæ, & sic ex hoc capite sequitur corruptio formæ præexistentis, hoc præter intentum naturæ appetentis est, videlicet materiæ.

497. Quartò arguitur: quando materia est sub forma perfectiori, nequit appetere minus perfectam: Ergo non omnes appetit formas. Antecedens probatur: quod habet majus bonum in aliquo ordine, non appetit minus bonum ejusdem ordinis; sed forma perfectior majus bonum est in ordine Physico forma imperfectiori: Ergo materia prima quando habet formam magis perfectam, quæ majus bonum est, non appetit imperfectiorem.

498. Respondeo dupliciter, primò negando antecedens, & ad ejus probationem distinguo majorem: quod habet majus bonum in aliquo ordine, non appetit appetitu elicito, & ordinato minus bonum, concedo: appetitu innato, qui rationis particeps non est, nego: quia talis appetitus totum, quod sibi bonum est, est ejus objectum. Secundò negando antecedens, & distinguendo majorem: quod habet majus bonum, non appetit minus bonum, si illud majus bonum continet in se minus bonum, & inamissibiliter habetur, concedo: si non continet in se minus bonum, & amissibiliter possidetur, cujusmodi est forma magis perfecta, nego: ex quo nihil contra nos. Ita *Scotus in 1. dist. 1. q. 1. §. ad ultimum. sub num. 6.*

pter multiplicatam formarum, restat nunc examinare, an materia prima æqualiter appetat omnes formas perfectiores, ac imperfectiores, vel magis appetat nobiliorem formam, quàm minus nobilem? Circa quam difficultatem prima sententia est Patris Fuentes in 1. *Physic.* q. 2. *diffic.* 3. art. 3. qui affirmat omnes æquali propensione respicere, & fundamentum est, quia inclinatio, sive appetitus materiæ nihil aliud est, quàm ejus capacitas receptiva formarum, & cum capacitas hæc sit respectu omnium formarum æqualis, quia non magis capax est materia unius, quàm alterius formæ, inde fit, quòd æqualiter omnes appetat. Fuentes sequuntur quàm plures Scotistæ in suis manuscriptis, & quòd magis est in via Scoti.

502. Nos verò, qui ex mente Scoti demonstravimus talem appetitum non esse ipsam capacitatem substantialem, & absolutam materiæ, sed quemdam transcendentalem respectum in ipsa fundatum, nec ejus fundamento assentire valemus, nec doctrinæ ejus non dissentire. Sit ergo nostra unica firmiter defendenda conclusio: materia prima appetitu naturali innato inæquali appetit formas, ita ut formam perfectiorem perfectiori impetu, & conatu, ac propensione appetat, quàm formam imperfectiorem, & quò magis, vel minus fuerit forma perfecta, eo perfectiori, vel minus perfecto appetitu appetatur à materia.

503. Hæc conclusio expressè habetur à Scoto in 1. *dist.* 1. q. 1. §. ad ultimum sub num. 6. ubi postquam statuit tot esse in materia appetitus, quot formæ sunt in ipsa receptibiles, ait: *nulla igitur una forma potest per se satiari omnes appetitus materiæ ad for-*

mas, sed una satiari perfectissimè scilicet formam perfectissimam (hæc verba attentè considerate) *illa tamen non satiari omnes appetitus materiæ, nisi in illa una forma omnes formæ includantur.*

504. Ex quibus sic formo discursum: forma perfectissima perfectissimè satiari appetitum materiæ: Ergo appetitus materiæ ad talem formam perfectius satiatur: Ergo est talis appetitus perfectior. Probo consequentiam: appetitus specificatur ab appetibili tanquàm relatio à suo termino, & actus à suo objecto: Ergo perfectius appetibile perfectiorem specificat appetitum. Probatur antecedens: ideo appetitus ad beatitudinem est perfectior omnibus aliis, quia appetibile, ad quòd terminatur, scilicet beatitudo, aliis omnibus quid perfectius est: Ergo pari passu ille erit perfectior appetitus, qui ad perfectiorem formam, sive appetibile terminatur.

505. Probatur secundò ex aliis Scoti verbis ex 4. *dist.* 49. q. 10. num. 3. §. *de illo appetitu naturali patet, quòd voluntas necessariò, & perpetuò, & summè appetit beatitudinem, & hac in particulari; & quòd summè appetat, probo, quia summa inclinatio natura est ad summam perfectionem; sic enim arguit Philosophus 1. Metaph. si omnes homines natura scire desiderant: Ergo maximam scientiam maximè desiderant; sed summa perfectio voluntatis est beatitudo: Ergo. Et 4. Report. eadem *dist.* q. 9. sub num. 5. §. quòd summè, ait: *si ergo natura appetit suam perfectionem: Ergo summè appetit summam perfectionem.**

506. Item in 4. *dist.* 49. q. 13. sub num. 13. §. *ad tertium. dico, quòd illud est simpliciter violentum, quòd opponitur simpliciter naturali, & magis violentum, quòd opponitur perfectiori naturali, & minus, quòd minus naturali.*

turali. Item Scotus Theoremate 18. fol. 303. num. 2. §. v. g. ait: *similiter aliquo modo ex parte ordinis materia ad formam, nam materia ad talem maximè naturaliter inclinatur, ad alias minus naturaliter; ita quòd naturalis quiescit sub hac, cum privatione aliarum, quæ sunt minus mala, quam sub aliis, ad quas minus inclinatur, & cum quibus est privatio hujusmodi, quæ est majus malum. Hæc Scotus.*

507. Ex quibus evidenter ostendo meam conclusionem: ideo probat Scotus voluntatem creatam appetitu naturali summo appetere beatitudinem, quia beatitudo est summa perfectio naturæ intellectualis: Ergo quò majus, sive perfectius fuerit appetibile, sive res, quæ appetitur, eo perfectior erit appetitus naturalis, quo appetitur.

508. Et confirmatur: ideo ait *Philosophus 1. Metaph. in proœmio*, quòd maxima scientia (sc. Metaphysica, quam maximam vocat) maximè desideratur ab homine, quia homo naturaliter scire desiderat desiderio naturali: Ergo à simili bene valet, materia naturaliter desiderat formam: Ergo maximam formam, sive perfectiorem maximè, sive perfectiori desiderio, sive appetitu desiderat.

509. Probatur tertio ex Scoto in 3. *dist.* 17. q. unica num. 11. & 12. quia experientia constat, quòd quando imminet percussiois periculum, homo amens, vel parvulus rationis experis naturaliter movet manum, exponens illam ad periculum ad salvandum caput: signum ergo est, quòd homo magis appetit caput naturali propensione, quàm manum; sed hoc non est nisi impetu naturali naturæ, quo magis appetit, quòd magis appetibile est, scilicet pars magis nobilis, scilicet caput, ad tuendum caput: ergo &c.

510. Quartò probatur à paritate rationis; sicut se habet appetitus elicitus ordinatus ad bonum, sive appetibile sibi conveniens, sic se habet proportione servata appetitus innatus ad bonum sibi conveniens; sed qui appetitu elicitò v. g. desiderat, sive appetit pecunias, magis appetit majores pecunias, sive divitias, quàm minores; & sic qui appetit mulierem pulchram, eò magis appetit, quò fuerit pulchrior, sive venustior: Ergo à simili, qui appetitu innato appetit propriam perfectionem, majorem perfectionem magis appetet; sed major perfectio materiæ est forma perfectior: Ergo &c.

Argumenta contra dicta.

511. **A**rguitur à Fuentes contra hanc nostram solidam conclusionem, & ab illum sequentibus mechanico fundamento, quòd tale est: si materia prima perfectiori appetit appeteret formam perfectiorem, sequeretur, quòd esset sub forma minus perfecta violenter; sed ex Scoto sub nulla forma materia violenter quiescit: Ergo quia omnes appetit æqualiter. Probatur; quia semper materia esset magis propensa in illam formam perfectiorem, quàm quæta sub forma, quàm habet minus perfecta: Ergo sub illa esset violenter.

512. Respondeo negando majorem, quia etiam si manus exponitur ad evitandū capitis periculum, quia plus diligit homo caput, quàm manū naturaliter, nihilominus naturaliter exponitur, & non est violenter exposita in periculo; & etiam si lapis naturaliter magis appetat centrum terræ, quàm medium, sive superficiem, nihilominus neq; in medio terræ, neq; in superficie manet violenta; & ita simili-

similiter etiam si materia magis appetat perfectiorem formam, quam minus perfectam, ex eo quod etiam si minus perfectam appetat, non manet sub illa violenter, licet concedamus, quod sub forma perfectiori perfectiori modo quiescit, quia illa perfectius satiat appetitum, ut ait Scotus, *una satiat perfectissimè, scilicet forma perfectissima*: & magis, & minus in eadem linea non variant speciem, & ita magis perfectus, vel minus perfectus appetitus intra eandem lineam appetitus naturalis manent, sine eo quod constituant in altero extremo violentiam. Alia, quæ contra hanc conclusionem possunt obijci, ex dictis facile habebunt solutionem.

QUÆSTIO QUINTA,

Utrum materia saltem per divinam potentiam absolutam possit existere sine omni forma substantiali, vel accidentali; absoluta, vel respectiva?

513. **O**stenso jam actu entitativo materiam, quem esse existentiam statimus num. 140. & sequentibus, & materiam existentia formæ non posse existere demonstrato, ut videre est num. 396. usque ad 413. facilis extat præsentis difficultatis solutio, quæ enim hic desiderari contigerit, ibi indicantur, quapropter sit

ARTICULUS UNICUS,

Ubi materiam sine omni forma posse existere ex mente Scoti demonstratur.

514. **O**missa sententia D. Thomæ, qui 1. p. q. 66. art. 1. & quodlibet. 3.

art. affirmat materiam sine forma substantiali esse in rerum natura contradictionem involvere; quem sequitur Cajetanus cap. 5. de ente, & essentia q. 8. & aliorum ipsum sequentium: Dico primam conclusionem: materiam esse de potentia absoluta sine omni forma substantiali, vel accidentali absoluta nullam involvit contradictionem. Hæc conclusio expressè habetur à Scoto 1. Physic. q. 19. 20. & 24. & q. 7. ex 2. Physic. & in 2. dist. 12. q. 2. num. 3. §. respondeo ad quæstionem; & aliis in locis, quem sequuntur omnes Scotistæ, & ex contrariis omnes, quos supra in hac dist. q. 1. art. 2. p. 2. num. 347. retulimus proprium actum entitativum materiam concedere.

515. Probatur conclusio fundamentali ratione, qua eam probat Scotus in 2. dist. 12. q. 2. num. 3. §. respondeo, ubi ait: dico, quod non est contradictio materiam esse sine forma quacumque substantiali, vel accidentali. Quod probatur: omne absolutum distinctum, & prius alio absoluto potest esse sine contradictione sine illo; materia est ens absolutum, distinctum, & prius forma quacumque substantiali scilicet, & accidentali: igitur potest esse sine alio absoluto, sive potest esse sine forma substantiali, vel accidentali absoluta. Major patet, quia nullum absolutum prius habet intrinsecam connexionem cum suo posteriori, etiam absoluto, neque ab illo dependet essentialiter. Minor, quod materia videlicet sit quid absolutum, probatur: constitutum per materiam, scilicet compositum est quid absolutum: Ergo materia, quæ est pars illud componens, quid absolutum est, quia absolutum compositum non nisi absolutis partibus componentibus componitur.

ponitur. Quoad secundam, quod scilicet sit prius materia formæ, patet, quia receptivum cuiuscumque formæ est fundamentum ejus: Ergo est prius: Ergo &c. & roboratur: quia aliqua prioritate creatur prius materia quam forma ex August. 13. confess.

516. Secundò probatur: quidquid Deus absolutum facit in creaturis mediante causa secunda, quæ non est de essentia causati, potest facere per seipsum; sed media forma, quæ non est de essentia materiam, in quantum materia est, Deus dat esse materiam, & illam conservat: Ergo Deus sine forma potest creare, & conservare materiam. Major probatur: omnis virtus causativa, quæ reperitur in creatura de genere efficientis, & finalis, quæ sunt causæ extrinsecæ causato, reperitur eminentiori modo in Deo, patet, quia omnis talis virtus est participata à Deo: Ergo Deus per talem virtutem valet solus causare quidquid causat media causa secunda. Minor videlicet, quod forma non sit de essentia materiam, patet; si esset forma de essentia materiam: Ergo adveniente alia forma in materia, esset materia alia, & alia essentia: Ergo &c.

517. Tertio probatur: quidquid Deus immediatè creat, immediatè conservat, vel potest conservare sine indigentia creati adjuvaminis; sed Deus immediatè creat materiam: Ergo immediatè potest illam conservare sine forma. Probo majorem: omne absolutum prius alio absoluto, quod à Deo creatur, potest à Deo sine illo alio absoluto, sine quo creatur, conservari; materia prima est quid absolutum, quod crea-

tur à Deo sine forma: Ergo potest à Deo conservari sine illa. Patet; quia Deus potest conservare absolutum sine illo, quod non est de ejus essentia; forma non est de essentia materiam: Ergo sine forma potest Deus conservare materiam.

518. Quarto probatur: non magis dependet materia à forma, immo minus, quam accidens absolutum à subjecto, etiam in opinione D. Thomæ; sed Deus potest conservare accidens sine subjecto: Ergo potiori jure materiam sine forma. Quod talis dependentia materiam à forma sit minor, quam dependentia accidentis à subjecto, probatur ex eorum fundamentis: ex Divo Thoma accidens existit existentia subjecti, & individuatur à subjecto: Ergo etiam si materia existeret existentia formæ, ex eo quod non individuetur à forma, minus ab illa dependet, quam accidens à subjecto. Probatur consequentia: quia illa est major dependentia, quæ est secundum magis intrinsecam dependentis; sed ratio individualis magis intrinseca est individuo, quam existentia: Ergo magis dependet accidens à subjecto, quod dependet secundum individuationem ejus, & existentiam, quam materia, quæ solum (ut ipsi ajunt) dependet à forma quoad existentiam; & nihilominus Deus potest conservare accidens sine subjecto, ut patet de accidentibus eucharisticis: Ergo potiori jure potest conservare materiam sine forma.

519. Dico secundam conclusionem: materiam esse sine omni forma accidentali absoluta nullam dicit implicationem. Hæc conclusio rationibus præcedentibus potest probari, & hæc unica ratione nihilominus ostendit.

ostenditur: Deus potest quidquid non implicat contradictionem de potentia absoluta; materiam esse sine omni forma accidentali absoluta nullam implicat contradictionem: Ergo &c. Minor probatur: non implicat, quod Deus faciat accidentia sine subiecto: Ergo neque subiectum sine accidentibus. Patet consequentia; quia magis dependet accidens à suo subiecto, quam subiectum ab accidenti; sed primum Deus facere potest: Ergo & secundum.

520. Dico tertiam conclusionem: materiam esse in rerum natura sine accidentalibus formis relativis, quæ immediate in ipsa nec materia fundantur, ut sine relatione identitatis, sive convenientiæ cum alia materia, & sine relatione diversitatis, sive distinctionis ab aliis, quæ non sunt materia, non dicere, vel dicere contradictionem problematicè ostendo: pro parte negativa probatur: quia relatio talis naturæ est, quod posito fundamento, & termino necessario confurgit, ita quod ex eo quod duo alba sint in rerum natura sine aliqua nova actione, (quia ad relationem tertii prædicamenti, ut ait Scotus, non datur per se actio) necessario confurgit similitudinis relatio: Ergo posita materia in rerum natura, necessario est alteri materiæ idem per relationem identitatis, & formæ dissimilis per relationem diversitatis; sed esse unam materiam alteri materiæ idem, & formæ diversam, ex eo quod extrema sint, non est in potestate Dei, quia talis identitatis, vel diversitatis relatio non expectat actionem divinam: Ergo implicat etiam de absoluto posse esse materiam in rerum natura sine tali relatione.

521. Quod non implicet contradictionem materiam esse sine tali forma relativa, probatur: materia prima est fundamentum talis relationis: Ergo non implicat, quod sit materia prima, etiam posito termino sine tali relatione. Probo consequentiam: non implicat, quod prius sit sine suo posteriori; quod non est de ejus essentia, sed materia, ut fundamentum, est prior relatione, quæ in ipso fundatur, & relatio non est de ejus essentia: Ergo potest esse sine illa.

522. Et roboratur, quia Deus potest per subtractionem concursus impedire resultantiam relationis, etiam posito fundamento, & termino: Ergo potest Deus conservare materiam, quæ est fundamentum, & similiter terminum sine tali relatione. Probo antecedens: quia si Deus non posset impedire talem resultantiam per subtractionem concursus, esset maximè, quia Deus non concurrat ad talem resultantiam; sed hoc est falsum: Ergo &c. Probo minorem: quia impossibile est, quod detur aliquod ens in rerum natura, quod non dependeat à Deo in fieri, & conservari immediate; sed si Deus non concurrat ad resultantiam relationis, daretur aliquod ens, scilicet relatio, quæ in fieri, & conservari ab ipso non dependeret: Ergo &c.

Argumenta contra dicta.

523. **P**rimò arguitur contra nostram primam conclusionem argumento, quod facit contra se *Scotus in 2. cit. num. 1.* Quanto aliqua sunt magis unum, tanto minus sunt separabilia; sed materia est magis unum cum forma, quam passio propria cum

sub-

subiecto: Ergo minus est separabilis materia à forma, quam passio à suo subiecto; sed impossibile est passionem separari à subiecto: Ergo impossibile est potiori jure materiam separari à forma. Major est manifesta, minor probatur: materia facit unum per se essentialiter cum forma, passio non facit unum per se essentialiter cum subiecto: Ergo magis unum est materia cum forma, quam passio cum subiecto. Antecedens patet, quia passio convenit cum subiecto in secundo modo dicendi per se: Ergo non facit unum essentialiter cum illo: Ergo &c.

524. Respondeo ex eodem *Scoto ibidem num. 6. §. ad argumenta*, distinguendo majorem: quantum aliqua sunt magis unum unitate identitatis, hoc est, quantum magis sunt idem realiter, tantò minus sunt separabilia, concedo majorem: quantum aliqua sunt magis unum unitate unionis in aliquo tertio, sunt minus separabilia, nego: sed forma est magis unum cum materia, quam passio cum subiecto, distinguo: sunt magis unum unitate unionis in composito, concedo minorem: unitate identitatis, nego: Ergo sunt minus separabiles materia, & forma, quam passio à subiecto, nego consequentiam. Itaque duplex est unitas, & unitas identitatis, qua ratione omnia, quæ sunt realiter idem, unum dicuntur; & unitas unionis, qua ratione ea, quæ uniuntur, cum sint realiter distincta ad constituendum unum tertium, unum dicuntur. Illa, quæ sunt unum per identitatem, sunt inseparabilia, quia implicat, quod sint idem, & separari valeant; quæ sunt unum per unionem maximè separabilia sunt, & hoc secundo modo unitatis materia, & forma dicuntur unum, quia sunt unitæ, non

quia sunt idem, & sic sunt separabiles, quia destructa unione separatæ manent.

525. Secundò arguitur, & est argumentum, quod immediate militat contra primam rationem factam à Scoto in probatione nostræ conclusionis: etiam si forma, & materia unitæ sint priores naturaliter ipso composito substantiali, utpotè causa illius, & ab illo realiter distinctæ, & quid absolutum, nihilominus nec de potentia absoluta possunt dari materia, & forma unitæ sine composito: Ergo etiam si materia sit quid absolutum realiter distinctum à forma, & prius naturaliter illa, non inde bene arguitur posse dari materiam sine forma. Probatur antecedens quoad secundam partem, nam quoad primam videlicet quod sint quid absolutum, inde patet, quod sunt causæ intrinsicæ entis absoluti, videlicet compositi; quod sint priores, patet, quia sunt causa, & omnis causa est prior suo effectu; quod sint realiter distinctæ, evidens est in via Scoti, ut infra patebit; quod non possint dari sine illo, probatur, quia impossibile est, quod detur forma unita materiæ, quæ est subiectum capax, quin illi tribuat suum effectum formalem informationis, & actualionis, & quin materia tribuat effectum materializationis; sed ubi datur actus, & potentia actualiter causantes, datur compositum: Ergo impossibile est, quod dentur materia, & forma unitæ, quin detur compositum: Ergo etiam impossibile est dari materiam, quin detur forma.

526. Respondeo primò negando antecedens, quod forma, & materia unitæ non possint per divinam potentiam manere sine composito, cujus sunt causæ

P

intrin-

intrinsecæ, quia bene potest Deus subtrahere concursum non influendo ad informationem, & receptionem, sive materializationem, & sic illas conservare unitas sine composito; sicut potest Deus ignem conservare unitum, sive approximatum ligno, quin illud cremet, per subtractionem concursus ad cremationem. Et ad ejus confirmationem nego majorem, videlicet quod non possit Deus unire formam materiæ, quin illi formæ tribuat effectum formalem actuandi, sive informandi; quia cum sit effectus ad extra, potest Deus pro libito suæ voluntatis, vel ad illum influere, vel non influere, & impedire; alias daretur aliquis effectus realis creatus, qui non esset in potestate divina, cum ad illum non daretur Dei influxus.

527. Secundò respondeo, & fortè melius concedendo, quod Deus non potest facere, quod materia, & forma sint unitæ, & quod non resultet compositum, negando tamen quod Deus non possit conservare materiam sine forma; & ratio est, non quia entitas absoluta est forma, & materia unitæ, & priores &c. ideo non possunt esse sine composito à se realiter distincto, immò ex hoc capite bene poterant esse sine illo, sed quia forma unita materiæ per modum informationis est forma causans compositum, & materia unita formæ, per modum materializationis similiter est causa causans, & est implicatio, quod sit causa causans aliquem effectum actualiter, quin sequatur necessariò ejus effectus, tanquam terminus illius causationis, sicut est impossibile, quod ignis sit actualiter cremans, & quod non sequatur ejus effectus; at verò materia prout

distincta, & separata à forma non est causa causans formam, nec habens in illam influxum, & ita materia potest esse, & conservari à Deo sine forma; non verò materia, & forma unitæ possunt esse sine composito, ex eo quod prout unitæ sint causæ causantes compositum. Utraque solutio in via Scoti potest sustineri, eligite, quam malueritis. Alia argumenta, quæ contra nostras alias conclusiones possunt fieri, minoris sunt ponderis, & sic illa omittimus, quia ex dictis habent solutionem.

328. Tertiò arguitur, & est fundamentum Patrum Carmelitarum: si materia prima posset dari in rerum natura sine omni forma substantiali, sequeretur, quod esset sub genere determinato, & quod nullius esset speciei, quæ substantiali genere contineretur; sed hoc implicat, quia omne animal v. g. quod datur in rerum natura, necessariò est hujus, vel illius speciei individuum: Ergo & illud, ex quo sequitur. Probo majorem: esset materia sub genere substantiæ, & tamen nullius speciei, vel sub nulla specie earum, quæ sub substantia continentur, esset: Ergo &c. Patet antecedens, quia non contineretur materia sub specie ignis, ligni, terræ, aëris, & sic de singulis: Ergo sub nulla.

529. Respondeo negando sequelam, & ad ejus probationem concedo, quod materia non contineretur sub specie aliqua ex assignatis; sed sub specie propria materiæ, quæ species incompleta est, sicut anima rationalis separata, neque est sub specie hominis, quia anima non est homo, neque sub specie aliqua Angelica completa est, sed sub specie animæ, quæ est species alia incompleta.

530. Quartò arguitur: sicut se habet figura ad corpus, ita forma respectu materiæ; sed Deus non potest facere corpus sine figura, quia jam esset infinitum in actu, cum nulla figura terminaretur: Ergo nec materiam sine forma. Respondeo concedendo majorem, & negando minorem, quia bene potest Deus facere corpus sine figura, & non propter hoc esset infinitum in actu, quia licet in tali hypothese corpus illud sine figura non terminaretur termino intrinseco, terminaretur tamen termino extrinseco extensionis, quod sufficit.

531. Quintò arguitur: plus dependet materia à forma quam forma quæcumque à materia; sed formæ naturales corporeæ viventis v. g. non possunt à materia separari, quia essent spirituales: Ergo nec materia à forma. Respondeo omittendo majorem, & negando minorem, quia sicut Deus potest separare materiam à forma, ita formam quamcumque à materia. Ita Scotus ubi supra num. 10. & tamen non esset forma illa spiritualis, quia sicut quantitas ex eo quod separatur, non efficitur spiritualis, sed ejusdem naturæ manet, ita illa forma ejusdem naturæ maneret. Et etiam potest negari, quod forma minus dependeat à materia, quam materia à forma, etiamsi minus perfecta materia sit, quam forma.

532. Sed interrogabis pro complemento quæstionis, Utrum Deus in tali casu, quod materiam à forma separatam conservaret, indigeret majori concursu ad conservandam illam sine forma, quam modò præbet ad conservandam illam simul cum forma? Respondeo cum *Scoto in eodem 2. sub num. 9. s. si vero*, quod in tali casu idemmet

concurfus præstaretur ex parte Dei ad conservandam materiam, ac modò præstat, sed miraculum solum staret in hoc, quod Deus suspenderet concursum ad introductionem formæ, sive non concurreret ad formam introducendam in materia, & in tali suspensione concursus, alio quocumque circumscripto salvaretur miraculum permanendæ materiam sine forma, sicut in suspensione concursus stetit miraculum de non crematione puerorum in fornace Babylonica existentium, nam ex eo quod Deus cohibuit concursum ad concurrendum cum igne, ignis non valuit pueros concremare.

533. Et si dicas, quod plus requiritur ex parte Dei ad miraculum, quam ad actionem naturalem conservandæ materiam modo naturali sub forma, requiritur concursus, qui modo datur: Ergo ad conservandam illam sine forma plus requiritur ex parte Dei de concursu. Respondeo negando majorem; ad miraculum non requiritur nec plus, nec minus, quia solum salvatur essentia actionis miraculosæ in hoc, quod fiat extra totam spheram, & leges ordinarias à Deo sancitas; & cum in tali casu dispensaret Deus leges naturæ, non concurrendo ad introductionem formæ, cum ex vi legum naturalium teneretur concurrere, in tali suspensione salvaretur essentia miraculi.

534. Secundò interrogabis, Ubi esset illa materia sine forma? Dico cum *Scoto num. 5.* quod sicut Angelus, qui non est quantus, est in loco aliquo definitivè, hoc est, in loco taliter determinato, quod est hic, & non est ibi, non circumscriptivè supposito, quod sit in universo; si tamen fieret extra universum, ubi locus non est, non esset in

loco definitivè ; sic materia si fieret in universo sine forma, esset definitivè alicubi, si autem fieret extra universum, nusquam esset localiter, vel definitivè, tamen esset natura quædam absoluta.

QUESTIO SEXTA,

Et ultima in hac distinctione, utrum materia prima corporum cœlestium, & sublunarium sit ejusdem speciei infimæ ?

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua ad quæsti intelligentiam præmittuntur.

535. **P**rimò est notandum, quòd hîc non controvertimus de esse specifico completo, quod materia accipit à forma, cum qua quoddam completum compositum constituit, quia evidens est composita constituta ex materia & forma tam sublunaria quàm cœlestia esse quàm plura inter se specificè distincta, sed loquimur, & controvertimus, utrum materia cœlestium corporum separata à cœlestibus formis, & secundum suam intrinsecam rationem considerata, & similiter materia corporum sublunarium à formis sublunariis præcisa, attendita sua intrinseca natura, sit ejusdem speciei infimæ, cum illa eadem essentialia prædicata habens, ita ut solum numero diversificentur inter se.

536. Secundò est notandum, quòd hîc non controvertimus, utrum materia sublunaris, & cœlestis sint ejusdem, vel alterius speciei adæquatè, quia cum ex dictis à nobis

num. 335. hujus distinctionis, materia sibi vindicet actum differentialem Metaphysicè incompletum, necessè est dicere, quòd sit species Metaphysica incompleta, ut num. 530. diximus.

537. Tertiò est notandum, quòd hîc non solum inquirimus de materia sublunarium ignis v. g. & aquæ inter sese comparatis, nec de materia primi cœli facta comparatione cum materia Solis, vel astri; sed tam de istis materiis, quæ in diversis compositis sublunariis reperiuntur, facta comparatione inter se, quàm de materiis cœlorum inter se comparatis, & de materia sublunari comparata ad materiam corporum cœlestium.

538. Quartò est notandum, quòd difficultas supponit cum communi Theologorum consensu contra antiquos Philosophos, quòd corpus cœleste, quodcumque sit, constat materia, & forma Physica; quod etiam nos hîc supponimus, & omittimus disputandum ad libros de cœlo. Videte *Scotum in 2. dist. 14. q. 1. num. 2. §. respondeo: cœlum est corpus naturale: Ergo constat materia, & forma, quæ sunt cujusvis corporis naturalis principia.* Et lib. de rerum principio q. 8. num. 26. *Si quæstio querat, an omnia habentia materiam, habeant unigenam, vel univocè participant materiam? Dico quod sic.* Scotus.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi materiam primam cœlestem, & sublunarem esse ejusdem speciei infimæ de mente Scoti stabilitur.

539. **D**ico primam conclusionem: materia prima corporum cœlestium,

stium, & sublunarium est ejusdem infimæ speciei, ita ut solum numero diversificentur, eodem profus modo, ac una materia sublunaris numero ab alia solum distinguuntur: Ita Scotus in 2. dist. 14. q. 1. sub num. 2. §. quod si dicatur, ubi ait: *Quod si dicatur materiam illam (videlicet cœlestem) non esse ejusdem rationis cum materiis receptivis diversarum formarum, hoc videtur inconveniens.* Hanc sententiam sequuntur omnes Scotistæ contra D. Thomam, qui 2. contra gentes cap. 16. & 1. p. summæ q. 66. art. 2. ait: materiam cœlestem, & sublunarem esse specificè distinctas; quam sequuntur Cajetanus ibidem. Suarez tom. 2. Metaph. disput. 13. sect. 11. Conimbricenses 1. de cœlo cap. 3. q. 1. art. 2. & a. i.

540. Probatur conclusio ratione deducta ex textu Scoti citato: si materia prima cœli esset alterius ordinis, & rationis, ac est materia prima sublunaris: Ergo darentur duæ materiæ primæ in universo alterius, & alterius rationis: sed dari duas materias primas alterius & alterius rationis, est omnino contra ordinem universi: Ergo implicat dari duas materias cœlestem, & sublunarem alterius & alterius rationis. Major ex se patet, minor probatur: non sunt in universo duo fines primi, nec duo efficientes primi, ex eo quòd subverteretur ex tali positione universi ordo: Ergo nec duæ materiæ primæ.

541. Et quòd non sint in universo duo fines, nec duo agentes primi, probatur ex Philosopho, qui 12. Metaph. text. & comm. 52. concludit unitatem universi ex unitate finis, ubi ait: *ad unum quidem enim omnia coordinata sunt;* quia si essent

duo fines primi, ad quos omnia coordinarentur, coordinatio unius esset coordinationi alterius contraria, & sic non unus universus, sed duo essent, quod implicat. Si darentur similiter duo efficientes primi, darentur duæ primæ causæ, quarum neutra dependeret ab alia, & ita duo Dii, & duo primi independentes: Ergo sicut implicat duo fines primi, & duo agentes primi, ita implicat duæ materiæ primæ.

542. Secundò probatur: illa, quibus convenit eadem definitio essentialis, sunt essentialiter idem; sed materiæ primæ cœli, & sublunari convenit eadem definitio materiæ: Ergo essentialiter, & specificè sunt eadem specie materia. Minor probatur: illa, quæ habent eadem essentialia constitutiva, eadem definitione definiuntur, materia cœlestis, & sublunaris habent eadem constitutiva essentialia: Ergo eadem definitione definiuntur. Probatur minor: hoc quòd est esse primum subjectum substantiale fit, est definitio materiæ sublunaris, & hac eadem definitione definitur materia prima cœlestis: Ergo eadem definitione definiuntur. Quod si ita non est, sed alia definitione materia cœlestis definitur: Ergo non erit materia prima. Patet, quia quòd non definitur definitione hominis, non est homo: Ergo quòd non definitur definitione materiæ primæ, non est materia prima.

543. Præterquam quòd si materia prima sublunaris non habet actum, sive essentialiam actualem, vel Metaphysicam. diffi-

differentiam, ratione cujus in esse talis constituitur, & distinguitur ab omni alio, quod non est ipsa, ut ipsi Thomistæ ajunt, quomodo potest stare, quod ipsa secundum se specificè distinguatur à materia cœlesti secundum se considerata, quia quod in se non est non distinguitur. Vide inconsequentiam in doctrina Divi Thomæ.

Argumenta contra dicta.

544. **P**rimò arguitur contra nostram conclusionem à Thomistis, ex auctoritate Philosophi, qui 8. *Metaph. text. 2.* ait: *in aliquibus cœlis, vel non esse materiam, vel non esse talem, qualis in rebus caducis reperitur.* Et 1. *de generat. cap. 6.* ait: *ea, quæ mutuo agere, & pati non possunt, non habere eandem materiam;* sed corpora inferiora nullam habent actionem in corpus cœleste, neque in illo agunt mutuo: Ergo horum, & illorum materia, & alia & alia est ex mente Philosophi.

545. Ad has, & similes auctoritates respondeo primò, quòd Philosophus lapsus est in errorem, affirmans cœlum esse incorruptibile, & ab æterno ex se necessarium, & sic nihil mirum, quòd vel materiam cœlis non concedat, vel si concedit, asserat esse alterius rationis. Secundò dico propter tanti Magistri auctoritatem, quòd Philosophus ibi non loquitur de materia cœli secundum se, sed de illa prout qualitibus cœlestibus est affecta, vel formis. In quo sensu verum est quod distinguitur à sublunari non ratione sui, sed ratione formæ cœlestis, ex eo quòd talis forma non habet qualitates ad

corruptionem disponentes, neque illarum est capax.

546. Secundò arguitur: si cœlum haberet materiam ejusdem rationis cum materia corporum sublunarium, sicut corpus sublunare est corruptibile, ita cœlum corruptibile esset; sed cœlum esse corruptibile est contra communem Philosophorum consensum: Ergo habere materiam ejusdem rationis cum nostra, non est admittendum. Major probatur: ideo corpora sublunaria sunt corruptibilia, quia habent materiam, quæ est corruptionis principium: Ergo si cœlum haberet materiam ejusdem rationis cum nostra, esset etiam corruptibile.

547. Respondeo distinguendo majorem: esset cœlum corruptibile ab intrinseco ratione materiæ, quæ est principium intrinsecum corruptionis, concedo: proximè, nego. Duplex itaque est corruptibilitas, alia remota, alia proxima: corruptibilitas remota est, quæ convenit cuilibet habenti materiam, nam cum materia sit ex se omnium formarum capax, & ad omnes dicat appetitum, sive inclinationem, potest informari forma, quam non habet, & amittere illam, sub qua est. Corruptibilitas proxima non solum attenditur penes principium intrinsecum corruptionis, sed petit, ad hoc quòd proximè aliquid corruptibile sit, dispositiones accidentales, quæ quidem qualitates ex eo quòd inter sese pugnent, & contrarientur, disponunt subjectum, in quo sunt, ad proximam corruptionem. Prima corruptibilitas scilicet remota, & in actu primo est quæ invenitur in corporibus cœlestibus, ex eo quòd materia gaudeant. Secunda verò minimè, quia corpus cœleste non

non habet qualitates contrarias, nec capax earum est, & sic est corruptibile remotè, non verò proximè.

548. Tertio arguitur: forma cœli est incorruptibilis, ita ut indissolubili nexu uniatum cum materia: Ergo cœlum est incorruptibile. Probo antecedens: illud est incorruptibile, quod non potest corrumpi ab aliquo creato agente; sed nexus quo forma cœli cum materia unitur, non potest corrumpi ab aliquo creato agente: Ergo est incorruptibilis talis nexus: Ergo cœlum incorruptibile est. Probo minorem; quia si esset cœlum corruptibile naturaliter, esset aliquod agens creatum, quod esset corruptivum cœli; sed hoc non datur: Ergo &c. Probo: cuilibet potentiæ passivæ naturali correspondet aliqua activa naturalis: Ergo si materia cœli esset passivè receptiva naturaliter aliarum formarum, & ex hoc capite cœlum esset corruptibile, daretur in natura aliquod agens activum naturale, quod possit illud corrumpere, & actuare illam materiam: Ergo &c.

549. Respondeo negando antecedens in sensu explicato de incorruptibilitate remota, & ad ejus probationem nego majorem; sufficit enim, quòd agens divinum possit corrumpere formam cœli, & aliam formam in materia introducere, ut cœlum corruptibile simpliciter dicatur: & ad ejus probationem similiter nego majorem. Ad confirmationem autem nego majorem: potentiæ enim passivæ naturali non correspondet agens naturale, sed forma naturaliter perfectiva talis passivæ potentiæ (videte quæ nunt. 460. diximus de hac potentia) in cæco enim datur potentia

passiva naturalis receptiva visus, & tamen non datur agens naturale, quod possit talem formam inducere, & si non datur agens naturale, quod possit introducere aliam formam in materia cœli & illam formam cœlicam expellere, hoc enim non est, quia talis materia non sit susceptiva omnium formarum, sed quia est forma carens contrariis dispositionibus, & earum incapax, & sic nunquam potest actualiter corrumpi, etiam si in se corruptibilis sit.

550. Quarto arguitur: plus distinguitur corpus cœleste à sublunari, quàm corpus sublunare ab alio corpore sublunari; sed materia corporum sublunarium est ejusdem speciei: Ergo materia corporum cœlestium non ejusdem, sed alterius speciei est. Probo consequentiam: quotiescunque principia sunt distincta, principia constitutiva eorum distincta sunt; sed materia corporis cœlestis, & sublunaris est principium constitutivum eorum: Ergo si corpus cœleste & sublunare plus quàm specie distinguuntur, materiæ, quæ sunt principium constitutivum eorum, plus quàm specie distinguuntur.

551. Respondeo concedendo majorem & minorem, & negando consequentiam, & ad ejus probationem distinguo majorem: quotiescunque principia sunt distincta, principia constitutiva formalia sunt distincta, concedo: principia constitutiva materialia, nego. Homo enim, & leo plusquam numero distinguuntur, & homo, & lapis plus quàm specie, & nihilominus materia lapidis, hominis, & leonis, est ejusdem speciei, & ita similiter etiam si cœlum plus distinguatur ab homine quàm equus, non inde sequitur, quòd materia cœli

cœli sit diversa in specie in homine, & cœlo; nam distinctio semper sumitur per formam, non verò per materiam, quæ in omnibus eadem est; sicut distinctio hominis ab equo non sumitur penès animalitatem, quæ quasi materia in utroque reperitur eadem, sed penès formas differentiales rationalis, & irrationalis.

552. Quintò arguitur: forma cœli est incorruptibilis, & non potest desinere nisi per annihilationem: ergo cœlum est incorruptibile. Probatur; quia cujus principia sunt incorruptibilia, est incorruptibile; sed principia cœli, materia videlicet, & forma sunt incorruptibilia: Ergo cœlum est incorruptibile.

553. Respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem nego majorem; licet enim anima rationalis sit incorruptibilis, & similiter materia prima, nihilominus constitutum per ipsam, homo videlicet est corruptibilis, ex eo quod possit anima à corpore separari, sive à materia in doctrina Divi Thomæ, & ita licet demus, quòd forma cœli sit incorruptibilis, & similiter materia, ex eo quòd materia cœli possit à sua forma separari, non est corruptibile. Et dicta pro hac distinctione de materia sufficiant, ut ad alia transeamus.

DISTINCTIO TERTIA,
De secundo transmutationis substantialis principio, quod est privatio.

554. **CUM** ex à nobis dictis num. 349. Privatio sit transmutationis principium, licet non compositi naturalis, ut patet ibidem num. 198. & privatio prius natura sit in materia, quàm forma, ut ait Scotus in 3. dist. 3. num. 15. & ordo naturæ petit, quòd quæ priora sunt in essendo, sint etiam in cognoscendi ordine priora, actis jam de materia, restat nunc de privatione agere,

QUÆSTIO UNICA;

De eis, quæ ad privationem expectant secundum quod ad presens attinet institutum, ubi de quidditate, natura, & existentia privationis.

555. **PRIVATIO** sic à Scoto in 1. dist. 28. q. 2. §. privatio autem ex Philos. 5. Metaph. cap. 22. definitur: est carentia forma in subjecto apto. Per ly carentia convenit cum negatione, & per ly in subjecto apto diversificatur ab illa. Ita communiter omnes tam Philosophi, quàm Theologi.

556. Privationem dari à parte rei communis est Philosophorum consensus; & probatur breviter: à parte ante considerationem intellectus cæcus est privatus visu: Ergo à parte rei datur privatio visus in cæco. Item à parte rei datur lucis privatio. Idem dico de materia informata forma ligni, in qua datur privatio formæ ignis, ex eo quod capax sit talis formæ, & illam non habeat.

557. Privationem autem esse distinctam à materia, & forma est certum, & apud ferè omnes indubitatum, quia licet Scotus in 1. Physic. q. 19. num. 9. videatur dicere, quòd privatio non distinguitur à materia, loquitur de privatione radicali, hoc est, de radice, sive fundamento privationis, non verò de ipsa privatione formali; vel si loquitur de ea, loquitur secundum mentem Philosophi, non verò ex proprio cerebro.

558. Dari ergo distinctionem realem negativam inter formam, & privationem, & inter privationem, & materiam, sic ostendo: illa distinguuntur realiter, quorum unum potest esse sine alio; sed materia potest esse sine privatione, & similiter forma: ergo materia, & forma realiter distinguuntur à privatione. Minor patet; quia quando forma est in materia,

teria,

teria, tunc non datur privatio illius formæ. Et quòd talis distinctio sit negativa, inde patet, quia alterum extremum, videlicet privatio, quid negativum & non positivum.

559. Privatio igitur in materia, de qua philosophamur ad modum entis, sive formæ positivæ, non quia privatio aliquid positivum habeat, sed propter imperfectionem nostri intellectus, qui illam non potest percipere, nisi ad modum positivi, ex eo quod tam debilis naturæ sit, quòd non potest movere intellectum ad sui cognitionem, & inde fit illud axioma commune, privatio cognoscitur per formam, sive ad modum formæ, quia forma est, quæ specificat privationem.

560. Ex quibus sequitur, quòd cum privatio sit carentia formæ in subjecto apto, tot privationes dari necesse est in materia, quot sunt formæ, quarum materia est capax, & illas non habet; & cum formæ, quæ possunt esse in materia, sint specificè aliquæ, aliæ verò genericè distinctæ; illæ privationes, quæ sunt formarum, quæ specie distinguuntur, sunt specie distinctæ, & privationes formarum genericè distinctæ; & sic formæ solum numero distinguuntur, etiam privationes earum solum numero distinguuntur, quia privatio à forma specificatur.

561. Secundum tamen est, quòd privatio est proprietas negativa subjecti, quod denominatur privatum, quæ necessariò sequitur subjectum, tanquam passio, non quia inseparabilis sit, sed quia implicat, quòd subjectum sit in re, & quòd non habeat formam, cujus capax est, & quòd non habeat privationem illius, quia cum privatio sit non esse formæ in tali subjecto, ex eo quòd forma non sit, de necessitate est privatio, & sicut forma positiva necessariò supponit subjectum, in quo

fit aliqua prioritate saltem naturæ; ita similiter privatio, quæ est forma negativa, necessariò supponit subjectum, quod denominatur privatum in aliqua prioritate, antequàm ei insit.

562. Insuper est notandum, quòd ad hoc quòd detur alicujus formæ in aliquo subjecto, necesse est, quòd forma, & subjectum sint realiter distincta; unde inter essentiam, & passiones realiter identificatas nequit inveniri privatio, unde licet in illo signo, sive instanti, in quo intelligitur homo, non intelligatur ejus passio, videlicet risibilitas, tamen in illo signo non datur in homine privatio risibilitatis, quia risibilitas non est nata inesse formaliter homini pro illo signo, sed in signo naturæ sequenti, & in illo signo privatio inest subjecto, in quo subjectum natum erat habere formam, & illam non habet.

563. Non esse privationem principium corporis naturalis neque in fieri, neque in facto esse, jam manet num. 178. primæ distinctionis probatum; non posse similiter univocè cum aliis principiis convenire etiam si principium esset, num. 138. probavimus; esse conditionem sine qua potius quàm rigorosè transmutationis principium docuimus num. 188. esse principium transmutationis substantialis lato modo, & extrinsecum patet ex num. 186. & dicta pro hac distinctione de privatione sint satis, ut ad alia majoris notæ transeamus.

DISTINCTIO QUARTA,

De Forma substantiali, quæ est secundum corporis naturalis principium.

POSTquàm de materia, & privatione, nec non de aliis ad eas spectantibus egimus; restat nunc de forma substantiali agere, quæ

quæ est ultimum principium tam generationis substantialis, quam corporis naturalis principium est, licet dignitate sit prius, ut jam jam videbimus.

QUÆSTIO PRIMA,

*De quidditate, & existentia formæ
substantialis.*

ANtequam ad petitum quæstionis respondemus, varia nomina, quibus à Philosophis solet excellentia Formæ laudari proponam, ut ejus dignitas pateat.

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua nomina, quibus solet communiter nominari Formæ, proponuntur, & ejus existentia demonstratur.

564. **D**icitur imprimis Forma, eò quòd formet informatam materiæ, poliatque ejus ruditatem, sine qua materia rudis, informis, & propè nihil, ut ait Augustinus. Dicitur secundo species, sive decora, eò quòd decoram, pulchramque reddit naturam. Dicitur quod quid erat esse, eò quòd à forma principalius sumitur quidditas rei. Dicitur actus, quia sicut materia est pura subjectiva potentia, ita forma est purus actus nil includens de potentia, actuans, & determinans potentialitatem materiæ. Dicitur à Platone proles divina, quia ex eo quòd actus præ cæteris creaturis suo assimilatur creatori, dicitur character, quia materiam sigillat, & per illam devenimus in cognitionem materiæ. Dicitur finis, & terminus, quia finis, & scopus est, in quem

tendit natura per generationem, licet non adæquatum, tamen principale.

565. Dari formas substantiales de facto generabiles, & corruptibiles, ita firmum est, ac est dari novas generationes, & corruptiones in universo quotidie, ita definitum extat in Concilio Lateranensi 3. sub Leone X. sess. 8. ibi definit Concilium, animam rationalem esse formam informantem realiter distinctam à materia. Probatur ergo hac unica ratione: compositum substantiale ligni distinguitur substantialiter, & essentialiter à composito substantiali ignis: Ergo habet aliquod principium intrinsecum substantiale, & essentialiter, per quod fiat talis distinctio; sed hoc principium intrinsecum substantiale, & essentialiter, per quod substantialiter, & essentialiter distinguitur, non est materia prima, cum in utroque sit ejusdem rationis: Ergo est aliud intrinsecum principium; præter materiam non est aliud, nisi forma substantialis: Ergo datur forma substantialis.

ARTICULUS SECUNDUS,

Quid Forma substantialis sit, & quotumplex demonstratur.

566. **F**orma substantialis sic à Philosopho in 2. Physic. cap. 3. text. 28. definitur: *forma est ratio ipsius quiddid esse.* Et 5. Metaph. cap. 2. text. 6. dicitur per quamdam appropriationem, quatenus forma est principalior pars definitionis, & principalis faciens ad quidditatem Dei. Scotus ibidem sub num. 7. §. notandum, & in 1. Metaph. cap. 1. sub num. 90. §. notandum.

567. Communiter igitur sic à Philosophis

phis definitur: *est actus simplex substantialis unum per se cum materia constituens.* Quæ definitio licet possit sustineri, aliam nihilominus nostris principiis conformiorem tradam: *forma est primus actus Physicus substantialis, qui neque ex aliis Physicè compositivè fit, sed omnia Physicè composita ex illo per se fiunt.* Primus dicitur, quia alium non supponit; dicitur *substantialis* ad differentiam formarum accidentalium; dicitur *actus*, quia ejus munus est actuare, & determinare materiam; dicitur *Physicus* ad differentiam Dei, & Angeli, qui licet actus substantialis dicantur, non tamen sunt actus Physici. Aliæ particulæ ex applicatione eorum, quæ diximus definiendo materiam num. 302. & sequentibus patent.

568. Pro clariori tamen intelligentia formæ, nota quæ num. 293. & 294. secundæ distinctionis de materia diximus, quia omnia vice versa de forma possunt explicari; nam sicut in artificialibus forma v. g. artificialis statuat est, quæ determinat, exornatque materiam ligni v. g. quæ secundum se indifferens erat, & constituit cum illa formaliter statuat; ita proportione servata in naturalibus forma substantialis est, quæ determinat materiam, actuat, atque exornat, constituitque cum illa compositum substantiale: & similiter sicut in naturalibus calor v. g. constituit formaliter subjectum, in quo est calidum, & frigiditas frigidum, ita similiter forma substantialis ignis v. g. constituit ignem, & reddit materiam igneam, & forma aquæ reddit materiam aqueam, & sic de aliis.

569. Forma igitur ut sic, prout abstrahit à substantiali, & accidentali dividitur æ-

quivocè in substantialem, & accidentalem: forma substantialis jam manet explicata: forma accidentalis & actus actuans subjectum, & unum per accidens cum illo constituens, ut frigiditas, calor &c. Forma substantialis etiam æquivocè dividitur in formam inexistentem, & informantem: forma inexistentis est substantia completa spiritualis intimè inexistentis, sive assistens in alio, ut Deus, qui intimè præsens est ubique ratione suæ immensitatis, & Angelus sive bonus, sive malus, qui inexistentis corpori alicui, illud movet, sed non informat, ut aliqui dæmones faciunt permissione divina, aliquod assumens corpus vel verum, vel phantasticum, & de hoc non est sermo nobis hîc. Forma Physica informans, quæ est, quæ intimè unitur per unionem informationis cum materia, & illam actuat, & constituit compositum, est, quæ hîc definitur, cæteræ verò improprie formæ appellantur.

570. Forma substantialis informans ulterius dividitur univocè in corpoream, & spiritualementem: spiritualis est anima rationalis, & nullam aliam cognoscimus. Corporea iterum subdividitur in corpoream viventem, & non viventem. Vivens est, quæ constituit vivens formaliter, ut quæ reperitur in plantis: non vivens, quæ reperitur in lapide, aqua, terra, igne &c., & in reliquis non viventibus. Forma ulterius vivens dividitur in sensibilem, & in insensibilem: sensibilis est, quæ datur in animalibus, quæ verè sensibilia sunt; non sensibilis, in plantis, de quibus Deo dante in libris de anima. Circa formam modo explicato nulla ferè sunt argumenta,

ta, & sic illa omittimus apud authores videnda.

QUÆSTIO SECUNDA,

Utrum forma Physica substantialis, vel accidentalis educatur de potentia materiae primæ.

Celebris difficultas, quæ inter omnes solet controversari de forma est, quam proponit titulus indagandam. Pro cuius intelligentia per prius aliqua notare necesse est, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi quid siteductio declaratur, & aliqua pro intelligentia petiti proponuntur.

571. **E**ductio alicujus formæ ab aliquo subjecto in communi omnium consensu nihil aliud sonat, quam dependentiam formæ in fieri, & conservari à tali subjecto. Unde illa forma, quæ à subjecto in fieri, & conservari dependet formalissimè, dicitur educi de potentia talis subjecti; quomodo autem sit intelligenda hæc formæ à subjecto dependentia, vel in quo genere causæ sit, est controversia inter authores Scholasticos.

572. Alii dixerunt, quòd dependentia formæ in fieri à subjecto stat in hoc, quòd ad fieri talis formæ, necessariò supponitur subjectum, in quo fiat, & exemplificant de sigillo, ad hoc ut suam similitudinem exprimat, necessariò supponit ceram, in qua talem similitudinem expressurum est. Ita similiter ad hoc quòd forma producatur, seu

fiat, necessariò supponit subjectum, in quo fiat, & sit; & sicut artifex indiget subjecto, in quo navis, vel mensæ formam artificialem introducat; ita naturale agens indiget subjecto, in quo forma producatur, & fiat. Quod confirmant ex Philosopho, qui 2. *Metaph. cap. ultimo*, ait: *si domus esset eorum, quæ natura, sic fieret à natura, sicut nunc ab arte. sol. 693. Scotus. & in 2. Physic. cap. 22. si natura faceret domum, vel navim, faceret ea, sicut facit ars*: ita tamen ut ex parte subjecti nullus detur Physicus influxus, sive causalitas ad formam quæ in ipso fit, sed tantummodò passiva receptio, ut in cera respectu sigilli, quæ merè passivè se habet, & in ligno respectu formæ navis, vel mensæ.

573. Hanc sententiam patrocinantur Rubius 1. *Physic. tract. 4. de forma q. 1. Murcia disput. 6. q. 1. Hurtado disput. 4. sect. 2.* qui citant pro se alios, & quod magis, aliqui Scotistæ in suis manuscriptis autumantes esse de mente Scoti. Sed contra illos insurgo: ideo forma dicitur dependere in fieri à subjecto, quia supponit subjectum, in quo fiat absque aliquo influxu se tenente ex parte subjecti; sed anima rationalis supponit necessariò subjectum, in quo fiat, quia si non esset corpus, non produceretur anima: Ergo anima rationalis esteducta de potentia subjecti, & non creata, quod est contra fidem: idem dico de gratia, & aliis formis supernaturalibus, quæ in via Scoti non educuntur de potentia subjecti, & tamen necessariò supponunt subjectum, in quo fiant, & sine illo non possunt conservari.

574. Alii alia somniaverunt, ut Anaxagoras, quòd formæ, quæ de novo generantur, non propriè generentur, sed patefiant, cum

ante

ante generationem in materia latitassent absconditæ. Alii ut Avicenna, & Plato negarunt omnem concursum tam ex parte subjecti ad formas, quæ de novo producuntur, quàm ex parte agentis naturalis, sed Deum, vel intelligentiam aliquam producere eas affirmant. Alii virtutem feminalem à materia distinctam, quæ esset formarum effectrix, concesserunt, de quo vide Scotum in 2. dist. 18. q. 1.

575. Ut autem nos veram Scoti nostri intelligentiam aperiamus, & quid veritati conformius sit in hac parte tenendum doceamus, est primò notandum, quòdeductio formæ de potentia materiæ nihil aliud sonat, quàm extrahere formam à materia, sive trahere, & ponere extra materiam, sicut educere aliquem de domo, vel denarium ex marsupio, sonat trahere illum extra domum, & extrahere denarium ex marsupio, quod Hispanicè dicitur: *Sacar a uno de casa, o sacar el dinere de la bolsa.*

576. Secundò est notandum, ut exemplo materiali apposito res clarius evadat, quòd sicut requiritur, quòd denarius sit in marsupio, ad hoc ut ex illo extrahi, sive educi dicatur, sic requiritur, quòd forma sit in materia, ad hoc ut forma extra illius potentiam educi dicatur: hoc tamen discrimine, quòd denarius actualiter formaliter requiritur, quòd sit in marsupio, ut extra illud extrahi valeat; forma verò non sic debet esse in materia, sed virtualiter solum ut in causa, nam hoc sonant illa verba, *eductio formæ de potentia materiæ.*

577. Ex quibus apparet, quòd formam educi de potentia materiæ, nil aliud est,

quàm facere, ut forma, quæ antea erat in potentia materiæ, tanquàm effectus in virtute suæ causæ actualiter in materia existat, & producat ab agente naturali coadjuvato à materia, tanquàm ab alia concausa; ita ut illa forma, quæ in virtute causæ continebatur, & in virtute, sive potentia materiæ, ab utroque simul, materia videlicet, & agenti, tanquàm ab una causa integra totali, & adæquata materia; forma extrahatur ab esse in virtute causæ, & ponatur per veram actionem in esse actuali in materia.

578. Ex quibus sequitur corollarium, quod nec agens naturale est causa totalis formæ, nec similiter materia, sed utraque partialis, ita ut nec agens sine materiæ concursu valeat attingere formam, nec materia sine concursu agentis formam producere valeat; ita ut materia non merè passivè se habeat in formæ educatione, sed præbendo concursum quasi effectivum ad formam, & ipsam cum agente concausando.

579. Tertiò est maxime notandum, quòd cum concursus commensuretur cum virtute causæ, à qua procedit, ille erit perfectior concursus, sive influxus, qui à perfectiori virtute, sive causa emanat: unde cum agens sit perfectius materia, & materia imperfectissimum quid sit in genere entis, sive substantiæ (est enim propè nihil, ut ait Augustinus) est nobis dicendum, quòd quamvis materia, & agens constituent unam causam adæquatam respectu formæ, quæ educitur, sive producitur, tamen concursus se tenens ex parte agentis nobilior, & perfectior est, quàm concursus se tenens ex parte materiæ, tum quia plus causat

de forma, quàm in materia; tum quia à perfectiori virtute emanat; & ita licet forma contineatur in virtute agentis, & materiæ, antequam producat, plus continetur, & modo perfectiori in agente, quàm in materia, quia virtus hujus minima, & ejus influxus minimus, & illius perfectior.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi ad quesitum in questione fit satis.

580. **D**ico primam conclusionem: omnis forma substantialis corporea educitur de potentia materiæ, sive quod idem est, fit dependenter à materia, tanquàm à causa in formam Physicè influente; ita ut materia non merè passivè se habeat ad fieri formæ, sed illi præstet influxum, & efficientiam. Hæc conclusio habetur expressè à Scoto in 4. dist. 1. q. 1. num. 33. §. ad aliud de annihilare: *Dico quòd solius Dei est annihilare &c. sicut qualibet creatura requirit causam concausantem in fieri, scilicet principium potentiale. Et lib. 7. Metaph. q. 12. sub num. 7. §. ad primum argumentum, apponens discrimen inter generationem, & creationem, ait: proprie autem potest dici creatio, quòd creatio est sic de nihilo, non ut ex termino, sed ut ex subjecto. Quod nullum subjectum habeat in productione illa aliquam rationem causalitatis, ita quòd nullum subjectum concuset causatum cum efficiente, cujus oppositum semper accidit respectu naturæ.*

581. Item lib. de rerum principio q. 6. art. 1. num. 9. §. tertio sic arguitur, affligens rationem, quare agens creatum non possit creare, divinum vero sic, ait: *quæ producuntur de non esse ad esse, quædam so-*

lum sunt in potentia agentis, qualia sunt creata; quædam in potentia agentis, & materiæ, ut generata: quæ autem sunt in potentia materiæ & agentis, non procedunt ab agente, tanquàm à tota causa; omne igitur, quòd creatur, procedit à creatore, tanquàm à tota causa. Idem ferè habet Scotus in 2. dist. 18. q. unica.

582. Probatur nostra conclusio: formam educi de potentia materiæ, nil aliud est, quàm formam in fieri, & conservari dependere à materia tanquàm à causa partiali, & materiali, sed omnis forma substantialis corporea dependet in fieri, & conservari à materia tanquàm à causa materiali, & partiali: Ergo omnis forma substantialis corporea educitur de potentia materiæ. Et confirmatur: quia in hoc distinguitur creatio à generatione, quia formæ, quæ creantur, fiunt ex nullo præsupposito subjecto ad fieri illius, quòd creatur, concurrente; at verò formæ, quæ generantur, necessariò supponunt subjectum, quòd ad fieri formæ Physicè influat, & à quo forma in fieri, & conservari dependeat. Minor probatur: nulla forma substantialis corporea datur, quæ possit nec fieri naturaliter, nec conservari absque subjecto: Ergo omnis forma dependet in fieri, & conservari ab illo tanquàm à causa materiali, quia si talis forma daretur, esset forma completa, & subsistens, & non forma Physica partialis, sive pars compositi, de qua hic loquimur, & esset agens naturale, quòd naturaliter posset ipsam formam secundum se totam producere.

583. Dico secundam conclusionem: formæ substantiales etiam cælorum, & ele-

mentorum fuerunt in mundi constitutione educæ de potentia materiæ. Pro hac conclusione citatur Scotus in Theoremate 22. & in 4. dist. 1. q. 1. & in Report. dist. 18. q. 1. sub num. 5. §. igitur. Et in eodem 4. dist. 49. q. 3. Sed legi, & perlegi textum Scoti, & tale non inveni, vellem certè, cum Scotum adducunt patronum, quòd referrent originaliter verba, citarent §. & numerum, sed fortè illum nunquàm viderunt, qui contra faciunt. Hæc conclusio habetur expressè à Scoto lib. de rerum principio q. 8. sub num. 27. §. item, in fine ait: *& hoc fit necesse, ut omnia entia determinata, ut elementa, cæli surgant, & orientur, ex uno indeterminato (scilicet materia.)* Et num. 28. item certum est, videtur, quòd Deus in constitutione mundi hunc ordinem servaverit, ut de uno indeterminato, quòd est materia immediatè subjecto, omnem multitudinem rerum fecerit, & quòd saltem ordine naturæ procedat de imperfecto ad perfectum.

584. Probatur conclusio autoritate D. Augustini, qua eam probat Scotus ibidem, qui in principio de mirabilibus Sacra Scripturæ cap. 1. ait: *Omnipotens Deus ex informi materia, quam ipse prius ex nihilo condidit cunctarum rerum visibilibus, & invisibilibus, hoc est sensibilibus, & insensibilibus, intellectivarum, & intellectu carentium species multiformes divisit.* Et lib. 13. confess. cap. 33. *de nihilo non à te, non de te facta sunt omnia, sed de concreata, id est simul à te creata materia.* Et paulo infra: *mundi autem speciem (id est formam) de informi materia: Ergo prius Deus creavit ex nihilo materiam, & postea formas omnium de potentia materiæ eduxit, fecit, & formavit.*

585. Hæc conclusio est contra D. Thomam, & ejus sequaces. Probatur 1. ratione supra facta num. 583. de formis in communi, quia ibi dicta de qualibet in particulari possunt applicari. Secundò probatur ratione, qua eam probat Scotus loco citato: ex Sacra Scriptura constat, quòd Deus in constitutione mundi procedit de imperfecto ad perfectum, instar artificis, qui paulatim perficit artificiatum: ait enim Scriptura, *quòd terra erat inanis, & vacua: donec tertio dixit Deus: germinet terra herbam virentem.* Genes. 1. *quòd tenebra erant super faciem abyssi, donec Deus dixit: fiat lux, & facta est lux, divisitque lucem à tenebris.* Cælum similiter, quòd prima die creavit, quarta exornavit Sole, Luna, & stellis. Aquis similiter, quæ operiebant terram, & permixtæ erant, tertia die imperavit, dicens: *congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt, in locum unum:* Ergo similiter Deus eundem servavit ordinem, prius producendo informem, & imperfectam materiam, & postea illam exornando formis substantialibus cæli, & terræ, quæ in fieri, & conservari ab illa dependent; nam licet Deus posset per se solum tales formas creare, & postea in materia eas inducere, nunquam tamen Deus ordinem naturæ subvertit, & cum tales formæ ex sua natura petant fieri in materia, & ex illa dependenter, tali modo petito ex natura formarum, creditur Deus eas fecisse; nam ut ait Augustinus, *sic Deus res, quas condidit, administrat, ut suos cursus agere sinat.*

586. Et roboratur: ordo naturalis creaturarum perfectissimus est, ut potè inditus à Deo auctore naturæ; sed ordo naturæ talis est,

est, ut semper procedat de imperfecto ad perfectum, ut patet in generatione naturali, in qua de semine procedit ad formam sanguinis, de forma sanguinis ad embryonem, de embryone ad corpus organicum, de corpore organico ad animam, & idem dico de artificialibus: Ergo eundem ordinem servavit author naturæ, ut de uno indeterminato, & imperfecto, qualis est materia, omnem multitudinem rerum, & formarum fecerit; nam non est credibile, quod author naturæ in prima naturæ formatione, ipsam violentaret naturam non se illius legibus accommodando.

587. Dico tertiam conclusionem: omnes formæ accidentales naturales (& loquor de forma naturali prout à forma artificiali distinguitur, non prout à neutra, vel violenta fecernitur) educuntur de potentia subjecti, in quo subjectantur: & dico notanter de subjecto, in quo subjectantur, nec controvertamus modò, an in materia immediatè, vel in composito substantiali subjectentur? Probatur: quia omnes tales formæ in fieri, & conservari dependent à subjecto: Ergo de ejus potentia educuntur. Quòd dependeant in conservari, inde patet, quòd naturaliter nequit stare accidens sine subjecto; quòd dependeant etiam in fieri, probò, quia si posset agens naturale efficere accidens independentè à subjecto, posset sine illo conservare, quia illa actio, quæ se sola est sufficiens dare esse, sufficiens est conservare tale esse se sola: Ergo &c.

588. Dico quartam conclusionem: forma artificialis quomodocumque fiat, vel per compositionem partium, ut domus, vel navis; vel per subtractionem partium, ut il-

la, quæ sculptuntur, ut imago stylo ferreo sculpta in aere, sive metallo, vel per transpositionem materiæ, ut quando cera mutatur de una figura in aliam, cum forma impropriè sit, etiam impropriè dicitur à potentia subjecti, quod artificiatum denominatur, educi: patet, quia talis forma artificialis fit dependentè à subjecto, in quo fit: Ergo &c.

Argumenta contra dicta ponuntur, & solvuntur.

589. PRIMò arguitur contra nostram primam conclusionem: illud, quod magis perfectum est, nequit dependere in fieri ab illo, quod minoris perfectionis est; sed forma quæcumque substantialis magis perfecta, quàm materia est: Ergo nulla forma substantialis potest dependere in fieri à materia: Ergo neque educi à materia. Major probatur: nam ideo ait Scotus, quòd accidens nequit producere substantiam, quia accidens imperfectius est substantia: Ergo &c.

590. Respondeo distinguendo majorem: illud, quod magis perfectum est, nequit dependere ab illo, quod majoris perfectionis est, tanquam à causa totali, & adæquata, concedo: tanquam à causa partiali inadæquata, nego: quia ad hoc quòd aliqua causæ partialiter possint causare aliquem effectum, non est necessè, quòd quælibet causa partialis sit æqualis perfectionis cum effectu, sed solùm, quòd omnes causæ concurrentes ad fieri illius effectus sint æqualis perfectionis collectivè, ac est effectus, & cum materia simul cum agente naturali efficiant unam causam totalem respectu formæ, sufficiens

sufficiens est, quòd forma, quæ educitur de potentia materiæ, sit æqualis perfectionis, ac sunt causæ dantes esse.

591. Secundò arguitur: ad hoc ut aliqua forma educatur de potentia materiæ, necessè est, quòd contineatur virtualiter saltem & partialiter in materia; sed datur aliqua forma substantialis, quæ nec partialiter virtualiter possit contineri in materia: Ergo datur aliqua forma substantialis, quæ non potest educi de potentia materiæ. Major ex dictis num. 570. & 571. hujus patet, minor probatur: forma substantialis viventis sensitiva, quæ reperitur in equo v.g. non potest contineri in materia, quia omne, quod vivens est, perfectius quid simpliciter est quocumque non vivente: unde Augustinus 7. de trinitate: *jure viventia non viventibus anteponimus.* Et Ecclesiastes Proverb. 19. *melior est canis vivus leone mortuo:* Ergo forma viventis in materia, quæ vivens non est, contineri non valet nec partialiter: tum quia non vivens nequit influere vitam in alio, quia cum non habeat vitam, nequit illam alteri dare: tum quia ideo dicimus tanquam de fide, quòd anima rationalis non educitur de potentia materiæ, quia anima rationalis spiritualis est, & materia corporea: Ergo sicut corpus, eò quòd inferioris ordinis nequit habere influxum in spiritum, ita materia, eò quòd non vivens, & inferioris ordinis, ac est forma viventis, nequit in illam nec partialiter influere.

592. Respondeo primò concedendo majorem, & negando minorem, & ad ejus probationem concedo antecedens, videlicet quòd forma viventis simpliciter perfectior

sit, quàm materia, & nego consequentiam, videlicet, quòd nec partialiter possit contineri in materia saltem quoad esse substantiale corporeum, quamvis non quoad esse viventis. Pro cuius intelligentia nota, quòd forma viventis dupliciter potest considerari, & prout forma substantialis corporea est, & ex hoc capite potest fieri dependentè à materia ob rationes supra factas: & prout viventis forma est, & ex hoc capite repugnat in materia contineri, cum vita in non vivente contineri non valeat; & sufficit, quòd contineatur quoad esse corporeum substantiale, licet non quoad esse viventis, ut ex illa quoad illud partialiter de materiæ potentia educatur: quod patet de intellectione, quæ secundum quod vitalis producitur ab intellectu, & non secundum quod repræsentativum, & secundum esse repræsentativum producitur ab objecto, & non secundum esse vitale; & in visione beatifica, quæ secundum quod vitalis est, procedit ab intellectu, & secundum quod supernaturalis est, producitur à lumine gloriæ, ita similiter in nostro casu; ratio vero quare anima rationalis non potest dependere à materia in fieri, est, quia omnis actio, quæ procedit à virtute corporea, necessariò corporea est, & corpus non potest agere in spiritum, & cum anima rationalis spiritus sit, nequit produci neque ab agente corporeo, neque à materia, non verò quia majoris, vel minoris perfectionis sit.

593. Secundò respondeo, quòd contentia formæ in materia est imperfectissima, sicut & entitas materiæ imperfectissima

est, quæ non attenditur nisi penès hoc, quòd forma, quæ in virtute materiæ continetur, petat fieri dependenter à materia, cum extraiam nec fieri, nec conservari valeat, & sic non requiritur quòd perfectè contineatur in materia, sed imperfectè, & hoc secundo modo bene potest forma viventis imperfectè in materia contineri. Ad illud, quòd non vivens nequit alteri vitam dare, verum est de causa efficienti, in qua requiritur, quòd effectus perfectè contineatur, & quòd effectus non excedat virtutem causæ; non verò de causa materiali, qualis est materia, cum hæc ex natura sua petat esse inferioris ordinis, & perfectionis, ac est forma, quæ de ejus potentia educitur. Ad confirmationem de anima rationali jam est responsum.

594. Sed contra dices: forma viventis sensibilis non solum exsuperat virtutem materiæ, sed etiam agentis creati: Ergo ab agente creato nequit talis forma educi de potentia materiæ. Antecedens probatur: quia agens vivens, videlicet sensibile, equus v. g. non agit nisi medio semine, ita ut generante jam mortuo ex semine in matrice fit animalis generatio; sed semen imperfectius est illo, quod generatur ex ipso, cum semen non sit vivens, & equus v. g. qui generatur vivens sit, & alius semen in generationis instanti jam corruptum sit: Ergo ab agente creato nequit talis forma viventis educi de potentia materiæ: Ergo nec datur in materia potentia passiva naturalis ad talem formam, quia omnipotentia passiva naturali correspondet alia naturalis activa; sed non datur potentia activa creata, quæ possit illam formam educere: Ergo nec

potentia passiva naturalis, à qua possit educi.

595. Respondeo concedendo totum argumentum usque ad ultimum antecedens de potentia passiva naturali, & activa, quia quamvis demus, quòd omnipotentia passiva naturali debet correspondere potentia naturalis activa, nego tamen, quòd talis naturalis activa debeat esse creata, sed sufficit, quòd sit increata, & divina, media qua Deus ut author naturæ facit, quod natura non valet, supplendo vicem illius, itaque in omni generatione viventium Deus est, qui formas viventes de potentia materiæ educit, cum agens creatum, quod medio semine operatur, non valet ipsas producere, & sic semper recurendum est ad Deum: Ita Scotus in 4. dist. 43. q. 2. num. 21. & in 2. dist. 18. q. unica. num. 5. & 6. quia ex hoc argumento non sequitur, quòd forma viventis non educatur de potentia materiæ, sed quòd non educatur ab agente creato, quod verum est.

596. Tertio arguitur contra secundam nostram conclusionem, in qua asserimus formas cælorum, & elementorum educas fuisse de potentia materiæ, & non creatas à Deo in mundi constitutione: cælum, & terram esse creata, est veritas de fide: Ergo eorum formas non esse creatas, sed educas de potentia materiæ est contra fidem. Probatur antecedens ex sacra pagina Genes. 1. ubi ait Spiritus Sanctus: *in principio creavit Deus cælum, & terram*: Ergo oppositum hujus asserere hæreticum est & contra fidem.

597. Respondeo, quòd verbum illud *creavit* non sumitur ibi in rigoroso sensu, sed

idem.

idem est, ac si diceret, in principio fecit Deus cælum, & terram; & quòd in hoc sensu sit intelligendum, & non de rigorosa creatione, patet ex symbolo fidei, ubi dicimus, *credo in unum Deum factorem cæli, & terræ*: ubi Deum factorem nominamus, & non creatorem, quia verbum *creavit* multoties in sacra pagina sumitur non rigorosè, sed pro rei productione, & sic jam uno, jam altero utitur Scriptura verbo, ut patet in ipso 2. Genes. num. 4. ubi ait: *ista sunt generationes cæli, & terræ generationes vocat, & non creationes; & prosequitur, quando creata sunt in die, quo fecit Deus cælum, & terram. Et 1. Genes. num. 27. ait Scriptura: & creavit Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam, ad imaginem Dei creavit illum. Cum de fide sit certum, quòd non fuit hominis productio creatio, quia non hominem ex nihilo fecit, sed de limo terræ: ait enim Scriptura Genes. 2. formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, &c.*

598. Quarto arguitur contra conclusionem: illæ formæ propriè educuntur de potentia materiæ, quarum privationes tempore præcedunt in materia; sed privatio formæ cæli, & terræ non præcedit tempore in materia in mundi constitutione: Ergo formæ cæli, & terræ non fuerunt educas de potentia materiæ. Probatur antecedens: illa forma educitur de materia, quæ antea non erat in materia: Ergo illa forma educitur, cujus privatio præfuit in materia aliquo tempore. Et confirmatur, quia ad hoc quòd materia influat in formam, necesse est,

quòd materia sit prior forma: Ergo in illo priori materia erat sub privatione pro aliquo tempore.

599. Respondeo negando majorem: sufficit enim, quòd pro aliquo signo naturæ intelligatur materia sine forma, ut in secundo signo naturæ possit educi forma de materia: prioritas enim materiæ ad formam non est major, quàm prioritas causæ ad effectum: sed causæ ad effectum prioritas solum petit esse naturæ, & non temporis: Ergo &c. Ut patet de Sole, à quo lux procedit; in eodem enim temporis instanti, in quo est Sol, etiam est lux, etiam si aliqua prioritate natura Sol prior luce sit. Idem dico de materia, quæ prior natura est sine forma, & in secundo signo naturæ est sub forma, ita tamen, ut in eodem temporis instanti materia sit, & cum forma sit, & in illo instanti, in quo materia nata est esse sub forma, si non ponatur sub forma, ponitur sub privatione formæ; & cum materia cæli, quæ in primo signo creata est, in secundo fuit informata, non præfuit privatio, quia in primo signo, in quo materia erat, neque erat sub forma, neque sub privatione formæ, quia sicut forma supponit in aliquo priori materiam, ita privatio in aliquo priori supponit materiam, in qua sit, & hoc maxime nota.

600. Quinto arguitur contra tertiam nostram conclusionem, in qua asserimus formas omnes accidentales naturales pro ut ab artificialibus distinctæ, & à supernaturalibus educi de potentia subjecti: datur aliqua forma accidentalis naturalis, hoc est, non supernaturalis, nec artificia-

Is, quæ non educatur de potentia subjecti; immò quòd sibi repugnet educio: Ergo non omnis forma accidentalis naturalis educitur de potentia subjecti. Probo antecedens: calor v. g. qui producit in aqua, & omnis forma, quæ est subjecto violenta, implicat, quòd educatur de potentia aquæ: Ergo &c. Probo antecedens: aqua nec formaliter, nec virtualiter est calida, sed frigida ex natura sua: Ergo nequit continere in sua virtute calorem, quia calor, & frigiditas sunt contraria, & nullum continet in virtute sua, quòd est destructivum suæ virtutis, sed calor est aquæ destructivum, & violentum: Ergo nequit in aqua contineri, neque ab illa educi.

601. Fatcor vim, & difficultatem hujus argumenti, quòd ferè consultò omnes omittunt, quia non audent responsum illi adhibere. Respondeo igitur negando primum antecedens, & similiter consequentiam, & ad ejus probationem similiter nego antecedens, & nego similiter, quòd aqua virtualiter saltem non sit calida virtualiter potentialiter remotè, quia etiam si aqua sit virtualiter frigida, potest nihilominus esse virtualiter calida, quia frigiditas, & calor virtualis non opponantur, sicut non opponuntur rationale, & irrationale in omnipotentia divina, in qua virtualiter continentur, & suat idem non solum realiter, sed formaliter inter se, & cum omnipotentia divina, quia effectus virtualiter in causa non est aliud, quàm ipsa virtus absoluta causæ, & similiter spirituale, & corporale. Idem dico de calore, & frigiditate contentis in aqua, quæ non sunt aliud, quàm virtus, & substantia aquæ

valens esse causa caloris, & frigiditatis; hoc tamen discrimine, quòd est causa adæquata non solum passiva, sed activa frigiditatis, & sic magis continetur frigiditas in aqua, quàm calor; & causa inadæquata, & materialis solum respectu caloris, quatenus potest materialiter concurrere cum agente naturali, igne videlicet, ad producendum in se calorem, qui quidem calor, postquam productus est, jam apponitur aquæ, & est illi violentus. Ex quibus apparet, quòd ad hoc ut aliqua forma educatur de potentia subjecti, non est necesse, quòd subjectum sit in potentia naturali receptiva respectu formæ, quæ educitur, ut malè asserunt Scotistæ aliqui, sed solum requiritur, quòd talis forma fiat dependenter à subjecto, vel sit violenta, vel naturalis, vel neutra respectu subjecti.

602. Sextò arguitur: gratia, fides, charitas, & spes sunt accidentia, quæ in fieri, & conservari dependent ab anima, & nihilominus non educuntur de potentia animæ, sed creantur, ut ait Scotus in 4. dist. 1. q. 1. & in 3. dist. 27. q. unica, & est receptura in omni Schola Scotica: Ergo plus requiritur ad educationem formarum accidentalium, quàm fieri, & conservari dependenter à subjecto. Probo antecedens: illa forma fit dependenter à subjecto, sine quo non valet fieri, nisi adhibeatur major concursus ex parte producentis; sed gratia, fides &c. non valent fieri à Deo extra animam, nisi adhibeatur major concursus ex parte Dei, quàm modo exhibetur: Ergo fiunt dependenter à subjecto. Major probatur: major virtus requiritur ad fieri, & conservari accidens extra

sub-

subjectum, à quo essentialiter omne accidens dependet, quàm ad fieri, & conservari in subjecto; patet, quia hoc ab agente naturali potest fieri, & modo naturali; illud non nisi ab agente divino suppleto vicem subjecti, ut patet in accidentibus eucharisticis, quod esse sine subjecto omnes prædicant miraculum: Ergo &c.

603. Hujus etiam argumenti vim effugientes terga vertunt Scotistæ, & illud silentio commendant. Respondeo igitur negando majorem, videlicet quòd talia accidentia supernaturalia nec in fieri, nec in conservari Physicè dependent à subjecto, sed à solo Deo, à quo creantur; & ad ejus probationem concedo majorem, & nego minorem, & ad ejus probationem distingo majorem: major virtus requiritur ad conservandum accidens naturale, quod in fieri, & conservari dependet à subjecto extra subjectum, quàm fieri, & conservari in subjecto, concedo; ut patet in eucharisticis accidentibus: ad fieri, & conservari accidentia supernaturalia, quæ à subjecto nullum participant influxum, sed à solo Deo producuntur, & conservantur, nego. Ita quòd si Deus crearet gratiam extra animam, sive subjectum, & ibi illam conservaret, non indigeret majori concursu, quàm modò exhibet creando illam, & conservando in anima, quia anima merè passivè se habet, & non coadjuvat ad Physicam gratiæ productionem, sed solum staret miraculum in tali casu in hoc, quod cum Deus statuisset gratiam nunquam nisi in anima creare, & conservare, dispensaret in tali decreto, & lege, conservando, & creando gratiam extra animam; sicut si Deus crearet animam rationalem, &

illam non infunderet in corpus, non adhiberet majorem concursum, quàm modò præbet, quando illam creat in corpore, sed solum staret miraculum in dispensatione legis de non creanda anima extra corpus, cuius est actus. Idem dicito ad argumentum. Et dicta sint satis, qui plus desideraverit, auctores consulat. Argumenta, quæ contra quartam conclusionem possunt efformari, nullius sunt roboris, & sic illa omittimus.

QUÆSTIO TERTIA,

Utrum per divinam potentiam absolutam possint plures formæ substantiales completæ, & non subordinatæ eandem numero informare materiam, vel una forma plures numero materias distinctas, & idem dico de formis accidentalibus?

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua ad intelligentiam quæ sui necessaria præmittuntur.

604. **P**rimò est notandum, quod quæstio non procedit naturaliter, hoc est, non quærit, utrum naturaliter sit possibile plures formas substantiales non subordinatas esse in materia simul? quia cum sufficienter sit materia unica forma informata, & determinata, naturaliter nequit plures habere, & cum alias sæpissimè forma distincta distinctas, & fortè oppositas dispositiones petat, ac petit alia, inde fit, quòd hoc naturaliter non possit evenire. Nec similiter quærit de formis substantialibus partialibus, & in ordine ad aliud ordinatis, quia evidens est, quòd caput v. g.

habet formam distinctam partialem, ac habet manus, & manus ac oculus, & oculus ac auditus, cum quælibet dictarum distinctum munus, & operationem fortiaur: nec de illis, quæ subordinantur per modum actus, & potentia, quia certum est in nostra schola, quod forma corporeitatis est in homine subordinata ad formam rationalem, & tanquam animæ susceptivum.

605. Secundò est notandum, quod quæstio procedit de formis substantialibus completis, hoc est de illis formis, quarum quælibet nata est completè constituere simul cum materia compositum completum, ut forma lapidis, ligni, ignis, & aquæ, utrum possit Deus eandem numero materiam infomare simul forma ignis, & aquæ, vel ligni, & ignis, vel duplicem simul formam ignis ponere in materia, vel duplicem animam rationalem, vel animam irrationalem, & animam equi, vel leonis.

ARTICULUS SECUNDUS,

Vbi ad quæsitum per conclusiones fitusis.

606. **D**ico primam conclusionem: materiam primam eandem de potentia absoluta simul informari forma ignis, & aquæ v. g. vel quibuscumque aliis formis substantialibus, quæ immediatè in materia subjèctantur, vel sint formæ ejusdem, vel alterius rationis, etiamsi formæ completæ sint, nullam dicit implicationem. Hæc conclusio est contra D. Thomam part. 1. q. 76. art. 3. & 4. & opusculo 33. & quodlib. 1. art. 6. ejus sequaces, nec non & contra Fuentes 1. Physic. q. 4. diffic. 3. art. 1. num. 33. & contra alios modernos Scotistas in suis manuscriptis.

607. Hæc conclusio expressè habetur à Scotò in 3. dist. 8. q. 1. §. hic dicitur. V. respondeo num. 7. ubi ait: respondeo, quod cum in subjècto sint plures potentia ad plures formas ejusdem speciei, si non inducatur aliquis actus, continens omnes actus, qui possunt illi perfectibili inesse, non terminatur tota potentia ipsius susceptivi, & ideo non est contradictio, quod aliqua alia forma similis insit. Et in fine §. quia subjèctum habens potentialitatem ad plures formas est illimitatum ad illas. Et licet Scotus in prædictis verbis loquatur, ut patet in textu, de formis accidentalibus ejusdem rationis, tamen ratio, sive fundamentum, quod assumit Scotus ibi ad probandum de istis formis, de omnibus concludit, nam ipse Scotus §. sequenti, sive versiculo num. 8. ait: hæc ratio dicta procedit de pluribus absolutis in eodem perfectibili.

608. Probatum conclusio ratione deducta ex verbis Scoti: quotiescumque aliquod subjèctum habet potentiam, sive capacitatem ad plures formas, non satiatur, nec terminatur subjèctum per unicam formam totaliter extensivè, nisi talis forma sit ita perfecta, quod omnes alias contineat; sed in materia prima datur capacitas ad omnes formas, immò tot potentia, sive appetitus, quot sunt formæ in materia receptibiles, ut num. 249. diximus: Ergo non satiatur materia totaliter extensivè, nec ejus capacitas terminatur per aliquam creatam formam: Ergo est in potentia, & ad recipiendas alias: Ergo potest Deus illas in materia ponere absque ulla implicatione.

609. Et confirmatur: ex parte materiae datur capacitas ad omnes formas, quia cum capacitas receptivarum formarum sit idem quod

quod materia, ut patet ex num. 505. per unam formam non aufertur à materia capacitas ad recipiendas alias: Ergo ex parte materiae nulla datur implicatio, neque ex parte formæ, quia substantia nihil est contrarium, & nulla substantia est alteri incompossibilis, nisi ratione formarum accidentalium; neque ex parte Dei, in quo datur virtus infinita: Ergo ex nullo capite repugnat, neque ex parte formarum, neque materiae, neque Dei. Nec valet dicere, quod quando materia est sub una forma nequit aliam habere, neque est in potentia ad illam: quare contra insurgo: materia, quæ est sub forma ligni v. g. capax est recipiendi formam ignis &c. secundum se: Ergo etiam prout informata forma ligni. Probo: quia capacitas est intrinseca, & essentialis materiae: Ergo semper quod est materia, est capacitas: Ergo etiam sub forma ligni est capax formæ ignis: Ergo potest à Deo introduci in tali materia.

610. Et roboratur: per hoc quod locus habeat aliquod locatum vas v. g. per hoc, quod sit aqua plenum, non amittit capacitatem recipiendi aliam aquam, vel colorem ejusdem quantitatis, & potest à Deo introduci in vas per suspensionem expulsionis unius corporis ab alio, sive per penetrationem: Ergo similiter Deus potest conservare unam formam in materia, & introducere aliam, sine eo quod expellantur, quia expulsio unius formæ per aliam est effectus quasi secundarius formæ; sed effectus secundarius potest subtrahi à Deo: Ergo potest Deus utramque formam conservare in eadem materia, sine eo quod una expellat aliam.

611. Dico secundam conclusionem: illæ formæ, quæ petunt ex parte subjècti dispositionem organicam, ut sunt anima rationalis, & sensitiva bruti (utrum autem etiam anima vegetativa plantæ sub dubio relinquo) licet possit Deus introducere duas animas ejusdem rationis in subjècto capaci, in corpore v. g. humano duas animas rationales, & in equino duas equinas, & sic de aliis, ut planè rationes supra factæ; non tamen potest Deus introducere in hominis corpore v. g. animam rationalem, & equinam, vel è contra in organico equino animam rationalem, vel animam equinam in corpore organico leonis, vel è contra, & sic de aliis. Probatum: illæ formæ, quæ essentialiter petunt organa specificè distincta, sive corpus organicum distinctum, non possunt in eodem organico introduci; sed hujusmodi sunt anima rationalis, & bruti, vel anima equi, & leonis: Ergo non possunt introduci in eodem organico subjècto. Probo majorem: subjèctum talium formarum immediatum non est materia prima, sed corpus organicum: Ergo ubi datur distinctum corpus organicum, non possunt formæ introduci, quæ essentialiter distinctam organizationem petunt.

612. Et confirmatur: distinctum essentialiter susceptivum distinctum susceptum expostulat essentialiter, & distinctum perfectibile distinctum perfectivum essentialiter, sed corpus organicum, humanum v. g. distinctum essentialiter est ab organico equi: Ergo distinctam formam essentialiter petit unum, ac petit aliud: Ergo formæ, quæ sunt essentialiter perfectivæ hujus, & illius, non possunt introduci in uno. Et roboratur:

tur: in subiecto, quod non est capax animæ rationalis non potest introduci ipsa anima, quia sequeretur, quod non esset capax, ut supponitur, & quod esset siquidem: Ergo in tali subiecto non potest alia anima introduci, ac petit ipsum subiectum. Et urgeo rationem: eadem impossibilitas datur ad hoc, quod anima rationalis introducatur in materia nuda, ex eo quod anima non est actus materiæ, sed corporis, ac datur in hoc, quod anima rationalis introducatur in organico equi, vel è contra, cujus corporis anima non est actus; sed primum non admittitur à *Scoto*, ut videre est in 4. dist. 11. q. 3. num. 39. §. *contrarium vero. v. contra tertium additum*, quia ut ait Scotus ibidem; *si anima poneretur in materia nuda, tale compositum non videretur esse homo, cum non haberet illud, quod est de essentia hominis* (videlicet corpus organicum) *nec etiam non homo, quia haberet illud, quod formaliter homo est homo, videlicet animam.*

613. Dico tertiam conclusionem: unicam formam duas, vel plures informare materias, ut anima rationalis duo corpora, vel una forma ignis duas quascumque materias non dicit implicationem. Probo hanc conclusionem ex priori: ideo dicimus unam materiam unica forma informatam posse aliam recipere, & alia informari, quia habet potentiam ad hanc, & ad illam formam; sed forma etiam habet potentiam, virtutem informandi hanc, & illam materiam: Ergo sicut una materia potest duplici informari forma, ita una forma potest duplicem materiam informare. Probo minorem: omne perfectivum unius rationis respicit omne perfecti-

bile ejusdem rationis, ut anima rationalis v. g. non petit nisi unum corpus organicum humanum, cæterum non hoc determinatè, & non illud, ut corpus organicum humanum non petit nisi unam animam rationalem, cæterum non hanc determinatè, & non illam, ita ut si in corpore Petri v. g. introduceretur anima Pauli, ita quietum, & perfectum esset illud corpus, & illa anima, ita naturaliter perficeret illud corpus, ac perficit corpus Pauli: Ergo habet virtutem informandi hoc, & illud: Ergo potest fieri à Deo, quia omne illud est omnipotentia divina concedendum, quod manifestam non dicit contradictionem: Ergo &c.

614. Dico quartam conclusionem: duas formas accidentales alterius rationis in eodem subiecto de facto evenit, ut sapor, dulcedo, & calor, quæ sunt qualitates, quas quotidie in eodem experimur, frigiditas, & calor, siccitas, & humiditas in homine, sive in corpore mixto. Dico autem duas formas accidentales ejusdem rationis, ut duas quantitates numero distinctas, duos calores, & duas frigiditates etiam de potentia absoluta in eodem susceptivo esse non implicare arbitramur: Et probatur: susceptivum est capax hujus, & illius: Ergo hac, & illa qualitate, sive forma accidentali potest informari; & omnes rationes supra factæ pro prima conclusione pro ista quarta faciunt.

Argumenta contra dicta.

615. **P**rimò arguitur contra primam nostram conclusionem, & est argumentum, quod etiam militat contra tertiam mutatis mutandis: posse simul pluribus for-

mis informari materiam arguit virtutem infinitam in materia, sicut posse simul plures informare materias arguit infinitatè in forma; sed infinitas repugnat cuilibet creaturæ: Ergo repugnat eandem materiam pluribus informari formis. Probo majorem: quia si posset duas formas recipere: Ergo infinitas: Ergo arguitur virtutem infinitam. Probo consequentiam: posse recipere istam formam dicit virtutem, & perfectionem in materia: Ergo posse recipere aliam, dicit aliam virtutem, vel majorem: Ergo posse recipere infinitas arguit infinitatem: Ergo &c.

616. Respondeo negando majorem, & ad ejus probationem concedo, quid potest recipere infinitas non categorematicè, sed syncategorematicè, hoc est, non tot, quin plures, & nego quod ex hoc sequatur virtus infinita; & ad ejus probationem concedo antecedens, videlicet quod posse recipere formam dicat aliam virtutem à priori distinctam; quia cum materia per suam essentiam sit capax recipiendi omnes formas, & materia sit una capacitas ad omnes, non est in una, ita ut eadem capacitas indistincta, quæ datur ad recipiendam hanc formam A. v. g. est ipsamet quidditas, quæ datur ad recipiendam formam B. & si dicit aliquam infinitatem, vel multiplicatè, non est infinitas, vel multiplicitas intrinseca materiæ recipientis, quia hæc una indistincta, & immultiplicata est, sed infinitatè extrinsecam formarum, quatenus ad omnes se potest extendere, ut patet exemplo, amphora v. g. est capax recipiendi aquam in tanta quantitate, & dicitur capax recipiendi hanc aquam, & illam, & illam, & sic in infinitum infinitate se tenente ex parte aquarum, non verò se te-

nente ex parte capacitatis amphoræ, quasi ejus capacitas esset infinita, cum sit limitata, ut supponitur, & si dicitur infinita capacitas amphoræ, est denominatio extrinseca, & terminativè, non verè formaliter, & in se.

617. Secundò arguitur: data hypothesi, quod materia haberet plures formas, vel constitueret unum compositum cum illis, vel plura? Neque unum, neque aliud potest dici: Ergo neque quod materia possit recipere plures formas. Quod essent composita plura, probo: quia ubi dantur duæ formæ, datur duplex compositum: Ergo si haberet plures formas, essent plura composita. Probo antecedens, quia destructa una forma adhuc manet compositum ex alia forma, & materia manentibus: Ergo illa forma destructa non constituerebat illud compositum, quod manet, sed aliud, quia si illud, quod manet, constitueret: Ergo destructa forma constitutè destrui compositum constitutum necesse foret: Ergo si manet compositum, signum est, quod non illud, sed aliud compositum constituerebat: Ergo essent plura composita: sed hoc etiam est falsum, quia ex una materia non potest duplex fieri compositum, quia non minus est pars essentialis compositi materia, quam forma. Et roboratur: implicat, quod una forma duplex constituat compositum: Ergo implicat, quod una materia duplex valeat constituere compositum. Patet consequentia; quia in utroque par est ratio.

618. Respondeo, quod in tali casu daretur duplex compositum formale non adæquatum, sed parziale propter multiplicem formam, quæ est pars compositi, & unum materiale propter unitatem materiæ; non

quia tale compositum esse alterius, vel ad constituendum ipsum ordinaretur, sed quia aliqua pars sui, materia videlicet ad constituendum etiam aliud compositum transfret, & ad pluralitatem compositorum requiritur pluralitas principiorum, & sic dicitur duplex compositum ex duplici coalescens forma, & unum secundum quid ratione materiae, quae est pars minus principalis. Ad confirmationem de forma dico, quod in casu, quo una forma duplicem informaret materiam, daretur unum compositum formale, & duplex materiale propter dualitatem materiae.

619. Tertio arguitur à Scotus in 3. dist. 1. q. 1. & 2. una natura non potest terminari, nec de potentia absoluta duplici subsistentia; Ergo neque una materia potest duplici forma informari. Probatur consequentia; ideo ait Scotus, quod una natura non potest duplici subsistentia terminari, quia nullum dependens potest dependere à duplici termino adaequato suae dependentiae in eodem genere: Ergo materia in genere informationis non potest dependere à termino adaequato suae dependentiae, scilicet à duplici forma informari.

620. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, & ad eius probationem concedo antecedens, & nego consequentiam; & ratio disparitatis stat in hoc, quod subsistentia est ultimus terminus naturae, & implicat, quod natura sit in ultimo termino, & habeat alium terminum ulteriorem, quia jam primus non esset ultimus, ut supponitur. Similiter subsistentia est terminus adaequatus extensive, & intensivè naturae, ita ut natura terminata

subsistentia non appetit aliam subsistentiam, nec ab illa compleri, cum in ultimo termino sui complementi sit. At verò forma respectu materiae non est ultimus terminus satians appetitum materiae, immò illam relinquit desiderantem alias formas, quia ut ait Scotus in 1. dist. 1. q. 1. num. 6. nulla forma satiat appetitum materiae totaliter extensive, sed tot sunt appetitus in materia, quot sunt forma in ipsa receptibiles: & sic nulla forma est ultimus terminus, nec adaequatus materiae, sicut subsistentia respectu naturae, & ita natura terminata unica subsistentia non potest aliam habere, bene tamen materia unica forma informata alteram habere.

621. Quarto arguitur contra secundam nostram conclusionem, in eo quod asserit, quod duae animae rationales possunt informare idem corpus; nam argumenta, quae contra aliam partem conclusionis, videlicet, quod anima rationalis non potest informare corpus equi, neque è contra facillimè solventur, stando in hoc quod illud corpus susceptivum non est capax informationis alterius animae, & forma non potest dare effectum formalem nisi subjecto capaci. Ponamus casum, quem admittit conclusio de duabus animabus in eodem corpore existentibus, in tali casu una anima posset mereri, est evidens, quia gauderet sua libertate, & posset praecepta servare, & alia demereri, & esse digna poena aeterna, in tali casu una praemium assequeretur, & altera supplicio & poena aeterna damnaretur; illud corpus in resurrectione generali cum qua anima uniretur? Non cum illa, quae meruit beatitudine perfrui, quia corpus per

fenfualitatem, & alia peccata Deo displicuit, nec cum anima damnata, quia per virtutes Deo complacuit, & non posset simul esse in caelo perfruendo visione, & in inferno cruciando tormentis: quid Ergo fieret in tali casu?

622. Respondeo salvo meliori iudicio, quod si virtus unius animae magis propensaret, quam vitia alterius, tunc corpus esset in caelo, & non in inferno, & si contra eveniret, esset in inferno, & non in caelo; & si essent aequalia vitia unius, ac virtutes alterius, Deus, qui primum pro suo libito fecit, etiam pro libito in secundo disponderet. Præterquam quod argumentum potius arguit impossibilitatem moralem, quam Physicam: casus nunquam eveniet, quod nos ventilamus, est, utrum possit evenire? Et videmus non implicare posse divino, cui omnia possibilia sunt; & sic in tali casu, sicut in primo pro suo libito faceret, quod vellet. Vide Scotum in 4. dist. 6. q. 2. num. 7. §. breviter.

623. Quinto arguitur contra nostram quartam conclusionem, in qua asserimus duo accidentia ejusdem rationis, ut duae quantitates, duo calores &c. posse in eodem susceptivo inesse simul: unum numero accidens non potest nec de potentia absoluta esse in duobus subjectis adaequatis, puta in Petro, Paulo: Ergo neque duo accidentia numero diversa, & ejusdem rationis possunt esse in eodem subjecto. Probo consequentiam; quia ex dictis sicut una numero materia potest duplici forma informari ejusdem rationis, ita una forma numero valet duplicem informare materiam. Antecedens probatur ex Scotus in 3. dist. 1. q. 2. num. 2. §.

præterea, ait contra se arguendo: idem accidens potest esse in duobus subjectis: Ergo eadem natura in duobus suppositis. Et sub num. 7. v. adaequatum, ait: nego assumptum de accidenti, & subjectis: Ergo sicut implicat in sententia Scoti, idem accidens esse in duobus subjectis, ita implicat idem subjectum habere duo accidentia ejusdem rationis.

624. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam; & ratio est conspicua, quia bene potest unum independens terminare dependentiam plurium dependentium, ut una causa terminare dependentiam plurium effectuum, & unum punctum terminare plures lineas: cæterum duo independentes non possunt terminare dependentiam unius, sicut duae causae totales eundem producere effectum, nec duo puncta aequè primò lineam terminare, & cum accidens sit à substantia dependens essentialiter, non potest esse accidens in duobus subjectis, quin haberet terminum duplicem adaequatum suae dependentiae, quod implicat, ut infra suo loco patebit: cæterum substantia, quae est independens, bene potest terminare dependentiam plurium accidentium ab ipsa dependentium, ut patet in corpore humano, in quo calor, frigiditas, & quantitas, & alia plura accidentia inveniuntur, & sic potest habere plura alterius, & alterius rationis, quare non poterit plura accidentia ejusdem rationis habere, maximè cum ad omnia habet capacitatem ejusdem rationis. Ad confirmationem ex dictis concedo, quod eadem forma substantialis potest duplicem informare materiam, & nego id posse formam accidentalem; & ratio disparitatis stat in hoc, quod forma substantialis non dependet

essentialiter à materia, sicut accidens à sub-
jecto, nam dependentia formæ substantialis
non dependet essentialiter à materia, sicut
accidens à subiecto, nam dependentia for-
mæ substantialis à materia est secundum
quid respectu hujus. Et hæc pro hac distin-
ctione sufficient.

DISTINCTIO QUINTA,

De unione materiæ, & formæ substantialis.

Postquam de principiis in communi, & in
particulari corporis substantialis natu-
ralis egimus, de materia videlicet, & forma,
quæ sunt principia intrinseca compositi; re-
stat nunc de unione, media qua materia &
forma uniantur ad constituendum compositum,
agere, quapropter sit

QUÆSTIO UNICA,

*Quid sit unio, & an materia, & forma
unione à se distincta uniantur?*

Uniri materiam, & formam inter se ad
causandum compositum, omnium Phi-
losophorum Schola supponit; utrum autem
per seipsas uniantur immediatè, vel per ali-
quid ab ipsis distinctum? est controversia;
nec non & quid sit illud, per quod uniantur?
Pro cuius intelligentia per prius aliquas u-
nionis acceptiones proponam, & postea
sententias oppositas referam, & refellam, &
postea denique ad quæsitum faciam fati,
quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

*Ubi aliqua acceptiones unionis præmit-
tuntur, & circa ejus naturam va-
ria opinioniones referuntur.*

625. Unio prima sui acceptione sumitur
pro conjunctione aliquorum cu-

juscumq; generis sint; quo pacto homo dici-
tur unius Deo per charitatem, ex eo quod
conjungitur ipsi per amorem; beatus simili-
ter dicitur Deo unius per visionem sive frui-
tionem, & quælibet potentia dicitur unia
suo objecto per actum, similiter illa, quæ a-
liqua ratione communi conveniunt, dicun-
tur unia per talem rationem, ut Petrus v. g.
dicitur Paulo unius per speciem, quia eisdem
prædicatis specificis gaudent, sed istæ
acceptiones sunt nimis latæ.

626. Secundò sumitur unio à nominis
etymologia per formam unius, quia unire ni-
hil sonat, quàm in unum ire; quo pacto illa,
quæ sunt idem realiter, unire dicuntur, quia
faciunt unum reale, sive idem, in quo sensu
Scotus in 2. dist. 12. q. 2. dixit, quòd pas-
sio, & subiectum faciunt magis unum, quàm
forma, & materia unitate identitatis, non
unitate unionis.

627. Tertiò, & propriissimè sumitur
unio pro nexu, sive vinculo, quo aliqua, quæ
sunt realiter distincta, connectuntur, & co-
pulantur, & tale vinculum, nexus, sive unio
est duplex, aliud indivisibile, ut punctum,
quo partes quantitatis in continuo copulan-
tur; de quo Deo dante in quinto, hujus erit
sermo, & aliud pro medio, quo partes, quæ
se habent per modum actus, & potentia, &
ut materia, & forma, accidens, & subiectum
uniantur, & copulantur ad constituendum
tertium, compositum videlicet, & hoc vin-
culum, quo tales vinculantur partes unio
Physica communiter appellatur, eo quòd
ad constituendum totum Physicum ordina-
tur, & de unione in hac ultima acceptione
quærit quæstio præsens, an sit, & quid sit?

628. Dari igitur unionem inter mate-
riam,

riam, & formam prærequisitam ad informa-
tionem formæ, receptionem materiæ, &
causationem compositi, sic probò, etiamsi
sit omnium Philosophorum consensu firma-
tum: forma separata à materia, sive non u-
nita materiæ nequit illam informare actua-
liter, nec materia separata à forma potest
illam actualiter recipere, & ab illa informa-
ri: ergo necessariò prærequiritur quòd for-
ma sit materiæ unita, ad hoc ut illi tribuat
suum effectum formalem. Probo antecedens:
quia sicut approximatio agentis ad passum
prærequiritur, ad hoc ut agens agat in tali
passo v. g. ad hoc ut ignis cremet lignum, sive
illud calefaciat, necessariò requiritur, quòd
per prius ignis sit ligno approximatus, ita ad
hoc quòd forma informet materiam, neces-
sariò requiritur, quòd forma sit approxima-
ta, sive unita per modum actus materiæ: Er-
go si de facto datur forma informans mate-
riam, de facto etiam datur unio uniens ip-
sam cum materia.

629. Prima igitur sententia affirmat, quòd
unio inter materiam, & formam requisita ad
hoc quòd forma informet materiam, nil aliud
est, quàm quædam intima approximatio lo-
calis inter materiam, & formam, ut approxi-
matio agentis ad passum, nihil aliud est, quàm
conjectio localis inter agens, & passum.
Sed contra hunc modum dicendi sic insur-
go: Deus est intimè præsens omnibus rebus
creatis, & tamen non est illis Physicè unitus,
& Christus Dominus est intimè præsens lo-
caliter speciebus sacramentalibus, & tamen
non est unitus Physicè illis, & Angelus, qui
moveret cælum, est illi intimè præsens locali-
ter, & tamen non est Angelus unitus Physi-
cè cælo: ergo conjunctio localis intima ali-
quorum non est unio Physica eorum. An-

tecedens est de fide certum, & consequentia
legitima: Ergo &c.

630. Secunda sententia affirmat quòd
materia, & forma seipsis uniantur, nulla su-
peraddita unione ab ipsis distincta; quæ sen-
tentia defensatur ab aliquibus Scotistis, hoc
solum fundamento nixi, quòd forma ex se
est unibilis materiæ, & materia formæ, ma-
joremq; proportionem habent inter sese ad
hoc quòd uniantur, quàm quodcumq; aliud
ab eis distinctum, quòd habeat rationem u-
nionis. Sed hæc sententia sic impugnatur:
forma separata à materia etiam est materiæ
unibilis, & nihilominus non est formaliter
unita: Ergo plus requiritur ad hoc quòd u-
niantur, quàm esse unibiles inter se. Et con-
firmatur, quia per hoc quòd intelligatur i-
gnis potens cremare, nisi applicetur ad com-
bustibile, sive uniatur, non cremat actualiter:
ergo per hoc quòd intelligatur forma unibi-
lis materiæ, non intelligitur formaliter unita.

631. Deinde est expressa sententia Scoti
in 4. dist. 43. q. 1. n. 13. §. de secundo. v. ad ul-
timum: *sed quia est simpliciter necessariò re-
quisita ad entitatem totalem &c. ideo verius
videtur, quòd unio redibit eadem, & hoc si ac-
cipiatur pro illa relatione partium unitarum
ad invicem; & cum arguitur, quòd illa unio
fuit interrupta, dico quòd interruptum potest
redire idem numero, non tantum absolutum,
sed respectu, si extrema ejus redeant eadem
numero.* Et dist. 10. q. 4. sub num. 14. §.
*existentia, v. probò etiam: nam conjunctio a-
nima ad corpus requiritur ad existentiam sub-
stantia compositi.* Et in 3. dist. 2. q. 2. num.
11. & ideo illud commenti: *ad esse quidem
totius necessariò præexigitur unio partium:*
Et exemplificat de approximatione agentis
ad passum.

632. Præterea unio est conditio, quæ requiritur ad hoc ut materia, & forma causent, sicut approximatio agentis ad passivum est conditio ad agendum: Ergo est aliud à forma, & materia prout unibiles. Patet consequentia; quia anima rationalis quando separatur à corpore, manet unibilis cum ipso, & non manet unio: Ergo unio aliud est ab extremis unibilibus.

633. Insuper impugnatur: nullum subiectum potest habere denominationem novam intrinsicam, nisi quia habet formam novam intrinsecè, quam antea non habebat; sed forma, anima v. g. quando est in corpore, habet denominationem novam unitæ ad corpus, & corpus de novo denominatur animæ unitum intrinsecè, quod antea non habebat: Ergo habet aliquam formam, à qua denominatur formaliter intrinsecè tale, quam antea non habebat; sed forma denominans formaliter unitum est unio: Ergo habet unionem, quam non habeat. Major patet; quia ad hoc quod lignum v. g. denominetur intrinsecè calidum de novo, necesse est, quòd habeat intrinsecè de novo calorem, nam omnis denominatio provenit à forma. Probatur insuper: quia non potest fieri transitus de contradictorio in contradictorium sine aliqua mutatione intrinseca; sed corpus transit de non esse unitum animæ ad esse animæ unitum, quæ sunt contradictoria: Ergo per aliquam mutationem intrinsecam; sed non esse unitum dicit privationem formæ unionis: Ergo esse unitum dicit formaliter unionem. Major est certa, minor etiam; nam corpus, quod non erat unitum animæ, fit deinde unitum; uniri autem, & non uniri sunt contradictoria: consequen-

tia sequitur: Ergo &c. Satis impugnata manet hæc sententia tum autoritate, tum ratione, quare ut ad illa transeamus, sit

634. Tertia sententia, quæ est D. Thomæ 1. part. q. 76. art. 1. & aliorum ipsum sequentium, affirmat unionem formæ, & materiæ esse quemdam modum substantialem absolutum superadditum materiæ, & formæ, quo formaliter denominantur unitæ, cujus fundamentum pro argumento proponam, referam, & refellam. Sed hæc sententia sic impugnatur à Scoto 3. dist. 1. q. 1. omne absolutum essentialiter est ad se, & non ad aliud; sed nihil dicitur unitum ad se, sed ad aliud: Ergo nihil alteri unitur per aliquod absolutum: Ergo unio non est modus substantialis absolutus. Major est certa, minor probatur: hoc quod est esse essentialiter unum alteri unitum dicit formaliter unum ordinari ad aliud: Ergo esse unum alteri formaliter unitum non est ad se, sed ad aliud.

635. Nec valet dicere, quod talis modus substantialis dicit relationem transcendentalem, etiam si in se quid absolutum sit, quod sic ostendo: relatio transcendentalis est ratio referendi præcisè illud, cum quo identificatur realiter, & non aliud: Ergo talis transcendentalis relatio fundata, & identificata cum modo illo absoluto, solum est ratio, referendi illum modum, & denominandi ipsum unitum, & non aliud: Ergo potius talis transcendentalis relatio erit ratio uniendi ipsum modum absolutum substantialem, quam uniendi materiam, & formam, cum quibus non identificatur, neque in illis fundatur.

636. Et impugnatur: relatio transcendent-

dentalis, ut talis est, non petit terminum necessariò actualiter existentem; sed unio inter materiam, & formam petit actualem existentiam materiæ, & formæ: Ergo non est relatio transcendentalis. Major patet; nam in hoc distinguitur relatio prædicamentalis à transcendentali, quia prima petit terminum actualiter existentem, secunda verò non. Minor per se est nota, quia materia non potest uniri formæ, quæ non est, nec è contra: Ergo necessariò petit terminum existentem: præterquam quòd ille modus in quo subiectatur? Non in materia separata, neque in anima, sive forma: Ergo in utraque unita: Ergo jam supponit talis modus materiam, & formam unitam, tanquam fundamentum, in quo subiectatur.

ARTICULUS SECUNDUS,

Quid sit unio de mente Scoti demonstratur.

637. **D**ICO unicam conclusionem: unio, quæ prærequiritur ad hoc quod materia, & forma causent compositum, & nexus, quo formaliter connectuntur, & uniantur, est formaliter relatio extrinsecus adveniens. Hæc conclusio expressè à Scoto in 4. dist. 12. q. 1. num. 20. & 25. §. ad quartum, cujus hæc sunt verba: *Dico, quòd ista inhaerentia (loquitur de unione actuali accidentis absoluti) non est per se passio albedinis, sed est accidens per accidens; est enim respectus quidam extrinsecus adveniens, & hoc ad minus circumque accidenti absoluto, quia dicit actualem unionem illius absoluti ad aliud absolutum, omnis autem unio absoluti ad absolutum est respectus ex-*

trinsecus adveniens. Idem habet in 3. dist. 1. q. 1. in fine respondendo ad tertium argumentum, & dist. 7. q. 1. sub num. 6. & 7. & in 4. cit. & quodlibet. 10. & alibi; Scotum sequuntur omnes veri Scotistæ, ut Liquetus, Tartaretus, & Antonius Hicues, ejus fidelissimus commentator.

638. Probatur: unio materiæ ad formam, & formæ ad materiam est formaliter relatio: quod sic probò: unio materiæ ad formam est formaliter ad aliud: Ergo est formalissimè relatio. Probò antecedens: unio materiæ ad formam non potest intelligi, nec percipi ab intellectu, quin intelligatur forma, ad quam unitur, & nec è contra: Ergo est ad aliud. Probò consequentiam: quia ideo Pater dicitur ad aliud formalissimè, quia Pater prout talis non potest intelligi, sine eo quod intelligatur filius; sed materia non potest intelligi unita formæ, quin intelligatur forma, & forma non potest intelligi unita materiæ, quin intelligatur materia: Ergo est formalissimè ad aliud: Ergo est ad aliud.

639. Et quòd talis relatio non sit intrinsecus, sed extrinsecus adveniens, probò: relatio intrinsecus adveniens in hoc distinguitur à relatione extrinsecus adveniente, quia relatio intrinsecus adveniens necessariò confurgit posito fundamento, & termino; secunda vero, scilicet extrinsecus adveniens, minimè, sed expectat aliquam actionem, per quam producatur; sed posita v. g. materia, sive corpore organico, & posita anima in rerum natura separata non habent unionem, quæ est relatio: Ergo unio non est relatio intrinsecus, sed extrinsecus adveniens. Major patet, quia positus duobus

duobus parietibus albis in rerum natura statim dicuntur similes, & habent similitudinis relationem, quantumcumque extrema sint distantia: Ergo si unio animæ ad corpus esset relatio intrinsecus adveniens, quantumcumque esset corpus, & anima distantia, dicerentur unita; sed quando separantur, non uniuntur: Ergo illa unio est relatio non intrinsecus, sed extrinsecus adveniens.

Argumenta contra dicta.

640. **P**rimò arguitur: unio inter materiam, & formam est relatio extrinsecus adveniens: Ergo est accidens: Ergo medio accidente materia & forma uniuntur: sed accidens indiget uniri substantiæ, ad hoc quod tribuat illi suum effectum formalem: Ergo unio indigebit alia unione; tunc sic; illa alia unio etiam est accidens: Ergo indiget ad se uniri alia unione, & sic in infinitum: Ergo ne hoc dicatur, necesse est fateri materiam, & formam per se immediatè uniri, & non media unione de genere accidentis. Et roboratur: quod indiget unione ad esse unitum, non est formaliter ratio uniendi; sed unio, eò quod accidens indiget unione ad esse unitum substantiæ: Ergo accidens non est unio. Major probatur: quod indiget albedine ad esse album non est formaliter albedo, & quod indiget calore ad esse calidum non est formaliter calidum: Ergo quod indiget unione ad esse unitum, non est formaliter unio: Ergo unio materiæ ad formam non est relatio, sive non est accidens.

641. Respondeo concedendo antece-

dens & similiter consequentiam, quòd relatio est accidens, & similiter aliam consequentiam, quòd medio accidente materia, & forma denominantur unita; concedo etiam, quòd accidens indiget uniri subjecto ad hoc, quòd illi tribuat suum effectum formalem; & distinguo consequens: Ergo unio indiget alia unione distincta à se realiter, nego consequentiam: alia unione indistincta à se realiter, & formaliter solum distincta, concedo. Unde nego dari processum in infinitum; & ratio est, quia nulla ratio formalis indiget alia ratione formali ad hoc quòd sit tale, & sic cum unio sit ratio formalis uniendi alia, materiam videlicet cum forma, etiam est ratio formalis uniendi se. Et si aliqua distinctio datur inter hoc uniri se, & alia unire, solum est distinctio formalis: non verò distinctio realis, cum eademmet unio, quæ est ratio formalis uniendi materiam cum forma, sit etiam ratio formalis uniendi se cum materia, vel forma. Ad confirmationem respondeo concedendo majorem in sensu explicato, & negando minorem, quia unio non indiget unione ad se uniri, sed se ipsam unit, cum sit ratio formalis uniendi, nam sicut albedo non indiget albedine ad esse album, nec calor calore indiget ad esse calidum, ita unio non indiget unione ad esse unitam, unio est ratio formalis uniendi se, & uniendi alia, sicut albedo est ratio formalis albandi alia, & etiam est ratio formalis albandi se, hoc est, essendi album.

642. Secundò arguitur fundamento Thomistico: unio essentialiter est ejusdem ordinis, & naturæ, ac sunt extrema, quæ uniuntur; sed extrema, materia videlicet, & for-

& forma sunt substantia: Ergo unio substantia debet esse, & non accidens. Probo majorem: unio essentialiter pertinet ad compositum ex partibus unitis constitutum: Ergo essentialiter petit esse ejusdem ordinis, & naturæ, ac sunt extrema, quæ uniuntur. Et confirmatur: ideo unio naturæ humanæ ad verbum divinum est substantialis ex D. Damasceno lib. 3. cap. 3. & ex Patrum consensu: etiam Scoti, qui in 3. dist. 7. q. 1. sub num. 7. §. respondeo, ait: unde ista unio extremorum non conceditur esse essentialis, nec accidentalis, sed substantialis: quia extrema unita humana natura, videlicet, & verbum divinum sunt substantiæ; sed etiam materia, & forma sunt substantiæ: Ergo unio inter ipsas non accidens erit, sed substantia.

643. Respondeo negando majorem, ad ejus probationem nego majorem: unio enim non est quid essentialis, nec substantiale compositi, cum non sit pars essentialis, sed conditio sine qua non potest dari compositum. Ad confirmationem respondeo, quòd unio inter verbum divinum, & naturam humanam dicitur substantialis, non quia in se substantia sit, sed quia unit substantias; & idem dico de unione inter materiam & formam, quæ dicitur substantialis non entitative, cum substantia non sit, sed denominative, quia extrema, quæ unit, sunt substantiæ; sicut actio, media qua producitur substantia, generatio v.g. dicitur substantialis, quia substantia generata est substantialis, cum in se accidens sit pertinens ad genus, & prædicamentum actionis.

644. Sed contra dices: Ergo nullum erit discrimen inter unionem naturæ humanæ ad verbum, & inter unionem materiæ, &

formæ? Respondeo concedendo consequentiam quoad esse intrinsecum unionis, & essentialis, nam sicut una est accidens, ita & alia, & idem dico de unione albedinis ad subjectum, quòd etiam accidens est ejusdem rationis cum unione materiæ ad formam; diversitas solum stat penes extrema, quæ uniuntur, quia unum accidens, & aliud substantia in unione albedinis ad subjectum, in unione materiæ ad formam utrumque extremum est substantia finita; in unione verò naturæ ad Verbum, natura est substantia finita, & Verbum substantia infinita; & ita ista dicitur perfectissima unionum, non in se quoad essentialia, sed quia perfectissimum est extremum, quod unit, Verbum videlicet.

645. Quartò arguitur: agens dat esse immediatè effectui, sine eo quod mediet aliqua actio inter causam, & effectum: Ergo forma seipsa perficit, & informat materiam, sine eo quod mediet aliqua unio. Antecedens est certum in via Scoti, consequentia probatur: quia sicut actio non est, qua agens agit, ita unio non est, qua forma informat, nec qua materia recipit: Ergo non est necessaria unio ad hoc, quòd forma informet, nec que materia recipiat. Antecedens est Scoti 5. Metaph. q. 9. §. relatio sub num. 12. relatio non est, qua agens agit, nec qua habens potentiam est potens, nec qua receptivum recipit: Ergo &c.

646. Respondeo omittendo antecedens, & negando consequentiam, & ad ejus probationem concedo antecedens, videlicet quòd sicut actio non est, qua agens agit, ita unio non est, qua forma informat, hoc est, quod neque actio est ratio formalis agendi in agente, nec unio est ratio formalis informandi materiã,

neque recipiendi; nego tamen, quòd unio non sit necessaria ad hoc quòd forma informet materiam, & materia recipiat formam, non sicut ratio formalis informandi, sive recipiendi, sed tanquam conditio sine qua præviam; non enim valet, approximatio non est ratio formalis agendi in agente: Ergo non est necessaria: non valet, quia multa sunt requisita, quæ non sunt rationes formales. Idem dico de unione, unio non est ratio formalis informandi, & tamen est necessariò præviam ad hoc quòd forma informet, & materia recipiat. Alia argumenta minoris momenti omitto apud authores videnda.

ARTICULUS TERTIUS,

*Utrum in composito substantiali dentur
duæ uniones, una ex parte materie,
altera ex parte forme, vel una solum
uniens, & denominans utramque,
materiam videlicet & formam?*

647. **A**B hac difficultate facillimo negatione: tot sunt uniones in composito, quot sunt partes intrinsecæ, quæ uniuntur; unde quia in composito datur materia prima & forma, totidem uniones reperiuntur. Hæc conclusio est communis inter Scotistas, & sic à quodam Scotista moderno probatur: distinctæ denominationes essentialiter non possunt ab eadem forma provenire; sed informatio formæ, & receptio materiæ sunt denominationes, & effectus formaliter essentialiter diversæ: Ergo non possunt provenire ab eadem unione, & consequenter necessaria est duplex unio, à qua proveniunt tales denominationes diversæ.

648. Sed liceat mihi aliquantulum ridere, non enim possum abstinere à risu, videns confundere rationes formales informandi, & uniendi, informatio enim effectus formalis est formæ, non unionis, quia unio supponitur tanquam conditio ad informationem, & receptio effectus est formalis materiæ, quia neque unio materiæ recipit neque formæ informat. Unde ergo probat, quòd informatio sit denominatio ab unione proveniens, & similiter receptio; quod neque probabit, nec somniabit probare. Destruit igitur iste Scotista omnem veritatem, & falsum imponit Scoto, dicens esse de ejus mente, quapropter in hac parte anathematizanda ejus verba, & à doctrina Scoti releganda.

649. Probo ergo conclusionem ratione formalissima Scoti; esse formam unitam materiæ formaliter distincta denominationem est, ac esse materiam formaliter unitam formæ: Ergo necessariò est ponenda in forma aliqua ratio formalis à qua habeat talem denominationem, & in materia similiter est ponenda distincta ratio formalis, à qua habeat denominationem unitæ ad formam. Probo antecedens: esse formam unitam materiæ formalissimè est formam referri ad materiam referentia tali; sed formam referri ad materiam non est formalissimè materiam referri ad formam: Ergo formam esse unitam materiæ distincta denominatio est, ac esse materiam unitam formæ. Major ex dictis constat, minor probatur: esse unum relativum ad aliud v. g. Patrem ad filium, non est formaliter filium referri ad Patrem: Ergo sicut in filio ponenda est alia ratio filiationis videlicet, quæ sit ratio formalis refer-

referendi filium ad Patrem, ita in materia ad hoc ut referatur ad formam, & illi dicatur unita, necesse est ponere relationem unionis distinctam ab illa, media qua forma refertur ad materiam, & dicitur materiæ unita: Ergo duplex unio debet poni in composito, alia, qua forma dicatur materiæ unita, & alia, qua materia dicatur unita formæ.

650. Et confirmatur: unio ut dictis constat est accidens relativum: Ergo nequit æquè primum denominare duplex adæquatum subjectum, materiam videlicet, & formam. Probo consequentiam: nullum accidens potest habere duplex adæquatum subjectum: Ergo nullum accidens potest denominare duplex æquè primò subjectum adæquatum. Patet consequentia; quia accidens non denominat primò, & per se, nisi subjectum, in quo est; sed non potest habere duo subjecta: Ergo neque illa denominare.

651. Quòd si dicas, ut Thomistæ ajunt, quòd non sunt materia, & forma duo subjecta, adæquata respectu unionis, sed unum adæquatum, & totale, quod ex materia, & forma consurgit, contra, & pono exemplum in homine, & infero hanc illationem: Ergo anima, & corpus efficiunt unum subjectum adæquatum unionis, media qua uniuntur, concedent consequentiam; tunc ultra: unio non potest esse corporea, quia nihil corporeum subjectatur in subjecto spirituali, quale est anima, neque potest esse spiritualis, quia accidens spirituale non potest recipi in subjecto corporeo: Ergo non erit illa unio spiritualis, neque corporea; sed inter corpus, & spiritum non datur medium, quid ergo erit illa unio?

Ergo ut has angustias evadant, necesse est ponere unionem spirituales subjectatam in anima, media qua anima uniatur corpori, & aliam unionem ex parte corporis, media qua corpus uniatur animæ.

652. Ex his sequitur, quòd in homine, sicut in quolibet alio vivente sensibili dantur non solum duæ, immodò quatuor uniones; una media qua materia unitur formæ corporeitatis, quæ in doctrina Scoti ponitur in omni vivente, saltem sensibili distincta à forma viventis, alia media qua forma corporeitatis unitur materiæ primæ; tertia media qua corpus organicum unitur animæ; quarta media qua anima unitur corpori organico, quæ uniones rationibus supra factis possunt probari.

653. Ex quo apparet, quòd falsum ait ille supra citatus Scotista, aliique, qui eandem sequuntur doctrinam, dum ait, in omni composito substantiali dari duplicem unionem præcisè, quod sic evidenter ostendo: mortuo homine destruitur unio animæ ad corpus, & corpus ad animam, & tamen manet materia prima unita formæ corporeitatis, & forma corporeitatis unita materiæ primæ: Ergo in homine non duæ uniones dantur, sed plures, siquidem destructæ unæ, aliæ perseverant.

Argumenta contra dicta.

Primò arguitur: partes continui unico termino communi copulantur, & uniuntur: Ergo materia, & forma aliqua unione communi copulantur. Antecedens patet ex Philosopho capite de quantitate, qui ait: *continuum est, cujus partes aliquo ter-*

mino copulantur: Ergo sicut sufficit unus terminus communis, seu indivisibile continuativum, ad hoc quòd duæ partes continui continuentur, & copulentur, ita sufficit unica unio ad hoc quòd materia, & forma uniantur: Ergo duplex unio non est ponenda.

655. Respondeo distinguendo antecedens: partes continui copulantur, & uniantur aliquo termino communi, qui sit ratio formalis uniendo ipsas, nego: copulantur aliquo, id est alicui termino communi, quod est indivisibile, media duplici unione relativa, una se tenente ex una parte continui, & altera ex alia, concedo. Unde nego consequentiam. Ad auctoritatem Philosophi respondeo, quòd *ly termino communi* non debet construi in ablativo, sed in dativo, ita ut sit sensus, partes continui termino alicui communi uniantur mediis unionibus, sed non quòd uniantur medio ipso termino, quia terminus ratio est terminandi partem, non verò ipsam uniendo: unde nego suppositum consequentis, quòd partes continui non uniantur duplici unione illi termino.

656. Secundò arguitur: unio est nexus, & vinculum duorum: Ergo sicut sufficit unus nexus, & vinculum ad vinculandum duo, ita sufficit una unio. Respondeo distinguendo antecedens: est nexus, & vinculum duorum, utrumque afficiens intrinsecè, nego: est nexus afficiens unum, in quo est, videlicet intrinsecè, & connotans aliud extrinsecè, concedo. Itaque unio materiae afficit intrinsecè materiam, & illam ordinat ad formam, & unio formae afficit intrinsecè formam, & illam ordinat ad materiam, & sic necesse sunt duæ uniones.

657. Tertiò arguitur: ex parte naturæ assumptæ à Verbo datur unica unio, & ex parte Verbi nulla unio datur: Ergo sufficit una unio ad hoc quòd duo extrema dicantur formaliter unita. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: sufficit una unio, qua denominat unum extremum, in quo est videlicet formaliter unitum, & aliud terminativè realiter, & non formaliter, concedo: ut utrumque extremum formaliter unitum dicatur, nego. Ratio enim quare non datur unio ex parte Verbi ad naturam est, quia Verbum est incapax formarum accidentalium, & cum materia, & forma sint capaces, in utraque datur unio.

658. Sed pro complemento hujus distinctionis nota, quòd licet ponamus duas uniones, unam ex parte materiae, & alteram ex parte formae, non est quia utraque sit simpliciter necessaria, quòd si una auferretur, & maneret alia per impossibile, non maneret compositum; quia sicut in natura humana datur unio solùm ex parte naturæ, & non ex parte Verbi, & nihilominus Verbum valet terminare naturam humanam ratione subsistendi; ita si non daretur inter materiam, & formam nisi unica unio, materia reciperet, & forma informaret, sed ratio est, quia cum sint relativa mutua, necesse est, quòd ponatur unio ex parte materiae, ut formaliter denominetur formae unita, & alia unio ex parte formae, ut forma dicatur formaliter unita materiae, cum utraque sit capax unionis, & non sit major ratio, quare una ponatur, quàm alia.

DISTINCTIO SEXTA,

Et ultima de composito substantiali.

Etimus in præcedentibus de principiis tam in communi, quàm in particulari corporis, sive compositi substantialis, nec non & de unione partium ipsum componentium; restat de ipso composito agere, quapropter sit

QUESTIO PRIMA,

Quid sit corpus naturale substantiale, & an generationis substantialis sit terminus?

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua præmittuntur ad intelligentiam quaesiti.

659. **P**rimò est notandum, quòd corpus in sua communissima ratione prout distinguitur à spiritu, & sub se comprehendit corpus Physicum, & Mathematicum completum, & incompletum, & quid æquivocum ad sua quasi inferiora, quia linea v. g. & pars substantiæ, quarum quælibet est corpus, & idem dico de puncto, sive indivisibili quantitatis, solùm conveniunt in quadam analogia, & proportionem æquivocam, cum nullus objectivus conceptus in quid de illis prædicabilis includatur essentialiter in illis per aliquas differentias essentielles.

660. Secundò nota, quòd tale corpus licet non quidditivè, potest saltèm quoad quid nominis, vel secundum quid rei definiti, secundum quòd à spiritu distinguitur, quæ talis est corporis definitio: corpus ut sic prout distinguitur à spiritu est ens habens ex-

ensionem partium in ordine ad se, vel ab ente talem extensionem habente essentialiter dependens. Et dico vel à talente essentialiter dependens, ut in tali definitione includatur punctum, sive indivisibile quantitatis, quòd licet ex eo quòd indivisibile careat latitudine partium, dependet tamen à quantitate tales partes habente essentialiter, ita ut ab illa non valeat separari, nisi dependentia absoluta. Ens est ratio generica, qua convenit cum spiritu, & reliquæ particulæ sunt differentiales, per quas à spiritu distinguuntur. Ita communiter omnes tam Scotistæ, quàm Thomistæ ex modernis, nam antiqui non attigerunt aliquid de hoc puncto.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi ad quaesitum per tres conclusiones respondetur.

661. **D**ico primam conclusionem: corpus naturale substantiale est quoddam ens per se substantiale Physicum completum habens extensionem partium per se per modum actus, & potentiae. Prima particula scilicet ens per se substantiale est ratio quasi generica, per quam convenit cum Deo, qui ens per se substantiale est, & cum Angelis, materia, & forma. Secundam Physicè completum ponitur ad differentiam formae, & materiae, quæ licet entia per se sint, non tamen Physicè completa, sed incompleta. Et per tertiam particulam scilicet habens extensionem &c., differt corpus naturale à Deo, & ab Angelis; etiam per particulam primam, & per ultimam differt compositum, sive corpus substantiale à toto accidentali.

sive per accidens, quod constat ex rebus ad diversa prædicamenta spectantibus; sed hæc definitio non est Metaphysica rigorosa, sed secundum quid, & sic dicitur Physica definitio, quia per partes Physicas componentes datur. Circa hoc nulla ferè est controversia.

662. Dico secundam conclusionem terminus *qui*, *quod*, *vel ad quem* generationis substantialis est corpus naturale completum, quod in prima conclusione definitum manet. Probatur: ille est terminus qui, quod, vel ad quem alicujus actionis, qui primò, & per se intenditur à tali actione, etiamsi in executione posterior sit; sed quod primò, & per se intenditur à generante est compositum substantiale &c: Ergo corpus naturale substantiale completum &c. Major est per se nota, minor probatur: quia quod primò, & per se intenditur ab homine in generatione est alium hominem generare, quod si primò, quod consequitur non est homo, sed aliqua forma, vel aliqua dispositio præviæ, hoc est per accidens ad suum intentum. Et confirmatur: quia quod est prius in intentione, est posterius in executione; sed compositum est posterius in executione: Ergo prius est in intentione. Et roboratur: omne agens naturale intendit generare sibi simile; sed quod sibi simile est, est compositum: Ergo compositum est terminus, finis, & scopus per se intentus à generante. Deinde: illud est terminus ad quem in quo invenitur terminus à quo; sed in composito invenitur terminus à quo: Ergo &c.

663. Dico tertiam conclusionem: terminus quo generationis substantialis est forma substantialis. Probatur: ille est terminus qui, vel ad quem; sed forma substantialis est, qua compositum, quod est terminus ad quem generationis, constituitur: Ergo forma substantialis est terminus quo generationis substantialis. Et confirmatur: terminus quo est forma, quæ invenitur in termino *qui*; vel ad quem; sed forma, quæ invenitur in composito, est forma substantialis: Ergo &c. Et roboratur; quia terminus quo est quo generans assimilatur generito, sed forma est, qua generans assimilatur generito: Ergo &c.

ma substantialis. Probatur: ille est terminus qui, vel ad quem; sed forma substantialis est, qua compositum, quod est terminus ad quem generationis, constituitur: Ergo forma substantialis est terminus quo generationis substantialis. Et confirmatur: terminus quo est forma, quæ invenitur in termino *qui*; vel ad quem; sed forma, quæ invenitur in composito, est forma substantialis: Ergo &c. Et roboratur; quia terminus quo est quo generans assimilatur generito, sed forma est, qua generans assimilatur generito: Ergo &c.

QUÆSTIO SECUNDA,

Utrum corpus naturale, sive compositum substantiale distinguatur realiter à suis partibus simul sumptis, & unitis?

664. **N**atura, & quidditate compositi, sive corporis naturalis explicata, restat nunc ventilare, utrum tale compositum sit quid à suis partibus componentibus simul sumptis, & unitis distinctum? Vel potius partes unitæ sint idem, quod compositum? celeberrima quidem est præsens difficultas, & inter Scotistas, & Thomistas plurimum controversa, quam majori claritate possibili, etiamsi ipsa res in se penè imperceptibilis sit, explicabo pro meis viribus favente numine excesso.

ARTICULUS PRIMUS,

Vbi status controversia ad aperitur, & aliqua notabilia pro majori intelligentia quasi præmittuntur.

665. **P**rimò est notandum, quòd licet quæstio, ut ex titulo patet, non proce-

procedat de toto Metaphysico respectu partium Metaphysicarum, de homine v. g. an ab animali, & rationali, quæ sunt partes Metaphysicæ hominis, distinguatur, nihilominus, ut nil intactum remaneat, de illo agemus ad majorem intelligentiam dictorum; & etiam de toto per accidens an à suis distinguatur partibus?

666. Secundò est notandum, quòd cum partes totius Physicæ aliæ sint essentielles, illæ videlicet, quarum una sublata destruitur quidditativus conceptus compositi, quales sunt materia, & forma Physica (vide quænum. 139. primæ distinctionis diximus) aliæ integrales, quæ ad integritatem compositi deserviunt, ut manus v. g. in homine, pes &c. Quæstio de primis partibus, essentialibus videlicet, procedit, licet etiam de partibus integralibus ventilabitur.

667. Tertiò est notandum, quòd quæstio non procedit de partibus divisivè sumptis, quia evidens est, quòd compositum præter materiam includit formam, quæ realiter à materia distincta est, ratione cuius à materia realiter compositum distinguitur, & aliàs videamus, quòd materia per multum tempus præfuit ante compositum, quod denovo generatur; & similiter cum compositum claudat materiam, certum est, quod per illam realiter distinguitur à forma, nec de partibus simul sumptis, non unitis, quia videmus, quòd mortuo homine manet corpus, & manet anima separata, & non manet homo: Ergo ab eis realiter distinguitur homo, & sic circa hoc nullus est controversandi locus.

668. Quartò est notandum, quòd titulus petit, an unita materia v. g. corpori or-

ganico, taliter efficiant, & constituent hominem, quòd homo non sit aliud, quam corpus unitum animæ, & anima unita corpori? Et idem dico de aliis compositis substantialibus, an ignis v. g. nihil aliud sit, quam forma ignis materiæ unita, & materia unita formæ ignis, an potius sit aliquid realiter distinctum ab istis partibus collectivè sumptis, & unitis.

669. Circa hanc difficultatem duplex versatur opposita sententia: prima est Divi Thomæ prima secundæ q. 13. art. 1. & 4. contra gentes cap. 81. quem sequuntur ferè omnes Thomistæ, qui affirmant totum nullatenus à suis partibus simul sumptis, & unitis distingui, & si aliqua distinctio datur, est distinctio rationis ratiocinantis, nullo fundamento se tenente ex parte rei, & oppositum addunt Thomistæ esse chimericum, & absq; ullo fundamento. Secunda sententia est Doctoris nostri subtilis, ut jam videbimus, quapropter sit

ARTICULUS SECUNDUS,

Vbi totum Physicum à suis partibus Physicis simul sumptis, & unitis realiter distingui de mente Scoti, & Philosophi probatur.

670. **D**ICO primam conclusionem: totum Physicum, sive compositum substantiale ex materia, & forma realiter rei à re distinctione includentis ab incluso distinguitur à suis partibus simul sumptis, & unitis. Hæc conclusio expressè habetur à Scoto in 3. dist. 2. q. 2. §. quantum ad primum num. 7. & 8. Metaph. q. 4. per totam, & licet oppositum videatur dicere in

in 1. Physic. q. 9. & pro hac parte videatur Pitigianus in suis commentariis ibidem, nihilominus pro parte affirmativa nostræ conclusionis, utpotè magis de ejus mente est standum, quia in 1. Physic. vel non procedit fundando suam sententiam, sed materiam præbendo argumentandi, vel si loquatur ex propria mente, ut Augustinus alius retractavit sententiam in 3. cit. Scotum sequuntur omnes veri Scotistæ uno, vel altero dempto.

671. Probatur autoritate ipsius Scoti ex 3. cit. ubi ait: *ostendo, quòd totum sit ens aliud ab omnibus partibus conjunctim, & divisim* (probo ait Scotus) *quia alias non esset differentia totius, quod est per se unum ad totum, quod est unum aggregatione, ut cumulus, vel acervus*: & prosequitur Scotus probando conclusionem per sex media. Primum declaro sic: in hoc distinguitur cumulus lapidum, & acervus tritici à toto Physico substantiali, quia primum totum, cumulus videlicet, vel acervus ex 8. Metaph. Philosophi est suæ partes aggregatæ, ~~et~~ unum de per accidens, & secundum quid, & totum Physicum est unum per se substantiale: Ergo hoc non est suæ partes Physicæ, sed aliud à suis partibus. Patet consequentia; quia si esset suæ partes, non distingueretur ab illo. Nec valet dicere, quòd totum Physicum, ideo dicitur totum per se substantiale, quia ejus partes sunt substantiales, quia etiam partes, quibus acervus tritici, vel cumulus lapidum componitur, substantiæ sunt, & non dicitur totum Physicum substantiale, sed totum per accidens.

672. Secundò probatur ex Scoto: ter-

minus ad quem generationis substantialis est aliquid habens entitatem propriam per se, quæ de novo generatur; sed compositum substantiale est primus terminus ad quem generationis substantialis, & non suæ partes: Ergo compositum aliud realiter est à suis partibus. Major est per se nota, minor probatur: quod de novo generatur, non sunt partes, quia si corpus v. g. & anima essent separata, posset de illis generari homo, & tamen de novo non producerentur nec anima, nec corpus, quia jam supponitur producta esse: Ergo illud, quod de novo generatur, non est anima, nec corpus, sed homo: Ergo homo aliud est à corpore, & anima. Et roboratur contra Thomistas, qui asserunt animam informare immediatè materiam primam: in generatione hominis non generatur materia, quia hæc supponitur per creationem producta, neque anima, quia hæc etiam creatur, & non generatur, & tamen verè, & realiter generatur homo: Ergo homo aliud est à corpore, si à materia prima, & anima simul sumptis, & unitis.

673. Nec valet dicere, quòd verum est, quòd supponitur materia creata, & anima, & tamen ex illis dicitur generari homo, quia generatio producit unionem animæ ad corpus, sive materiam. Quod sic ostendo: hæc unio est relatio, & quid accidentale, ut supra probatum manet: Ergo si quod de novo producitur est unio, quod de novo producitur est accidens; sed generatio est actio substantialis: Ergo ejus terminus productus nequit esse accidens, sed substantia, & non materia, neque forma: Ergo compositum. Probatur consequentia; quia in hoc distinguitur generatio substantialis ab accidentali

gene-

generatione, quia hæc accidentis est productiva, illa verò substantiæ: Ergo &c.

674. Neque etiam valet, quòd talis unio sit modus substantialis, & ideo generatio dicitur substantialis; quia hoc admissò sic insurgo contra: Ergo terminus, qui generatur, est modus, & non homo: Ergo quod corrumpitur est etiam talis modus, & non homo: tunc sic; ille est terminus ad quem generationis, qui est terminus à quo corruptionis; sed qui corrumpitur, est verè, & actualiter homo, sive substantia completa, & non modalis: Ergo quod generatur est vera substantia per se completa, & non substantia modalis, sed verè substantia entis per se existentis, & subsistentis, hominis videlicet: Ergo hæc substantia, quæ generatur, & corrumpitur, alia est realiter à suis partibus simul sumptis, & unitis.

675. Tertio probatur: omnis causa Physica, & realis, vel partialis, vel adæquata realiter distinguitur à suo effectu; sed materia, & forma prout unitæ sunt causæ compositi partiales, & ex utraque efficitur una totalis: Ergo materia, & forma unitæ realiter distinguntur à composito: Ergo compositum, quod est effectus, realiter distinguitur à materia, & forma unitis, quæ sunt ejus causæ Physicæ, & reales. Et roboratur: omnis effectus Physicus realis realiter dependet à sua causa realiter, & Physicè in ipsum influente; sed idem à seipso nequit realiter Physicè dependere: Ergo necessariò effectus realis realiter distinguitur à sua causa.

676. Nec valet dicere, ut aliqui Thomistæ asserunt, quòd materia, & forma prout separatæ sunt causæ compositi, & prout unitæ sunt effectus, & compositum. Quod sic

ostendo: materia, & forma prout separatæ non causant compositum actualiter: Ergo ad hoc quod actualiter causent, aliquid aliud requiritur; sed hoc aliud, quod requiritur, non est nisi unio, & approximatio in agente: Ergo unio est conditio prævia ad hoc quod materia, & forma causent: Ergo etiam materiæ, & formæ prout unitæ sunt causæ compositi, & non compositum: Ergo realiter distinguuntur à composito.

677. Quarto probatur: passio compositi, & ejus operatio non convenit materiæ, neque formæ, neque unioni, neque divisivè, neque collectivè: Ergo necesse est concedere aliud ab istis, quod sit passionis principium, & propriæ operationis. Probo: risibilitas v. g. non verificatur de materia, neque de anima, neque de unionem, & idem dico de sensatione, quia anima neque ridet, neque sentit, neque materia, neque unio: Ergo necesse est, quòd detur aliquid aliud videlicet compositum humanum, cui primò, & per se possint hæc omnia adaptari. Confirmatur autem esse prædictam sententiam de mente *Philosophi*, nam 7. *Metaph. cap. 14. text. 19.* ait: *bis tria non sunt sex, sex enim semel sunt sex.* Et 7. *Metaph. text. 17.* ait: *syllaba Ba non est B, & A.* Quæ verba sunt exemplificativa ad denotandum, quòd compositum ex materia, & forma non est suæ partes, sed aliud tertium ab eis resultans, & ab illis causatum.

678. Dico secundam conclusionem: totum Metaphysicum homo v. g. non distinguitur realiter, nec formaliter à suis Metaphysicis partibus constitutivis, ab animali videlicet, & irrationali; & idem dico de aliis Metaphysicis compositis. Probatur: essentia

V

ad

adæquata rei non distinguitur nec formaliter ab ipsa re; hujus modi sunt partes Metaphysicæ constitutivæ hominis v. g. Ergo non distinguuntur ab ipso homine, quamvis homo formaliter distinguatur à qualibet parte divisim per inclusionem alterius.

679. Dico tertiam conclusionem: partes Physicæ, quæ non se habent per modum actus, & potentia, sed sunt partes integrales, ut pars manus in homine, pars capitis, & pedis &c., non distinguuntur collectivè, & conjunctim à toto integrali, sed totum integrale idem est ac suæ partes integrales collectivè sumptæ, quamvis à qualibet parte seorsim realiter distinguantur per alias partes. Probatur, quia tales partes non sunt causæ causantes per verum, & Physicum influxum compositum integrale, sed per unionem: Ergo &c. Idem dicito de toto per aggregationem, quod non est nisi omnes partes simul sumptæ, & aggregate.

680. Dico quartam conclusionem: totum per accidens ex subjecto, & forma accidentali confurgens realiter distinguitur à suis partibus simul sumptis & unitis. Est sententia expressa Scoti in 3. ubi supra, qui ait: *Vnum per accidens est magis, quam unum aggregatione, & minus unum, quam totum unum per se, & tamen unum per accidens non est sua partis*: illa, quæ se habent per modum actus, & potentia ad causandum aliud realiter distinguuntur ab illo alio, quod causant; sed subjectum, & forma accidentalis se habent per modum actus, & potentia ad causandum totum per accidens, album v. g. Ergo realiter distinguuntur à toto per accidens. Potestque probari ferè omni-

bus rationibus, quibus nostram primam conclusionem probavimus. Qui plura de hac distinctione desideraverit, auctores consulat.

Argumenta contradicta.

681. **P**rimò arguitur à Thomistis ex Philosopho 2. de anima cap. 1. & 5. Metaph. text. 31. & 4. Physic. text. 37. Vbi ait, totum nil aliud esse præter partes unitas. Et ex Augustino 7. de Trinitate cap. 4. Vbi: *homo non est corpus solum, sed anima, & corpus*. Et ex symbolo fidei Athanasii dicentis: sicut anima rationalis, & caro unus est homo: ita Deus, & homo unus est Christus; sed Christus nihil aliud est, quàm humanitas unita verbo divino: Ergo compositum non est aliud præter formam unitam materia: Ergo non distinguitur realiter compositum à suis partibus &c.

682. Ad has, & similes auctoritates respondeo, quòd nec Philosophus, nec Augustinus, neque symbolum affirmant esse totum suas partes identicè, sed quod partes sunt causa adæquata totius, & in hoc sensu sunt intelligendi, & non in alio. Ad rationem deductam ex auctoritate Athanasii respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia particula illa sicut non est assimilativa, sed exemplificativa, & est idem, ac dicere, sicut causæ constituentes ut ita dicamus, Christum sunt Deus, & homo, sive humanitas, ita causæ intrinsecæ constituentes hominem sunt anima, & corpus; hoc tamen discrimine, quòd corpus, & anima sunt causæ Physicè causantes, & sic realiter distinguuntur à toto, quod est earum

rum effectus; sed Deus, & humanitas non sunt causæ Physicè causantes Christum, sed unitivè se accomodantes ad constituendum Christum. Quomodo sit autem hoc ultimum intelligendum prolixam petit difficultatem ad materiam de incarnatione expectantem.

683. Secundò arguitur: illud, quod est de essentia alicujus rei non distinguitur realiter ab ipsa re; sed materia, & forma sunt partes essentialis compositi, & de ejus essentia: Ergo non distinguuntur à composito. Respondeo distinguendo majorem: quod est de essentia Metaphysica rei, non distinguitur, concedo: quod est de essentia Physica, nego: quia si argumentum aliquod probaret, probaret etiam contra Thomistas asserentes quòd compositum realiter distinguitur à qualibet parte seorsim, non autem ab omnibus partibus collectivè: & ratio est clara, quia partes Metaphysicæ, animal v. g. & rationale inter sese non distinguuntur realiter; at verò partes Physicæ realiter distinguuntur inter sese, & sic à toto realiter distingui petunt, quia quæcumque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se, & sic si essent materia, & forma realiter eadem tertio, nempe composito, essent idem inter se; sed hoc non est ita: Ergo neque composito idem, sunt realiter. Præterquamquod quomodo potest fieri, quòd forma realiter distinguatur à composito, & similiter materia pro eodem instanti realiter distinguatur, & quòd materia, & forma non distinguantur simul à composito.

684. Tertiò arguitur: totum realiter distinguitur à partibus: Ergo per aliquid, quod sit in toto, & non sit in partibus. Pa-

tet consequentia; quia nihil distinguitur ab aliquo nisi per aliquid, quod est in uno, & non in alio: tunc sic; sed nihil est in toto præter materiam, & formam: Ergo non distinguitur totum à materia, & forma unitis. Probo antecedens: nihil est in toto nisi partes componentes ipsum essentialiter; sed partes ipsum essentialiter componentes sunt materia, & forma: Ergo nihil est in toto præter materiam, & formam: quia si esset aliquid in toto præter partes, inquireram, quid sit illud aliud? Non pars, quia nulla alia pars est in composito præter materiam, & formam, neque totum præcisis, & circumscriptis materia, & forma neque est, neque intelligi potest: Ergo nihil: Ergo non distinguitur totum à suis partibus.

684. Respondeo concludendo antecedens, & negando consequentiam; ad probationem respondeo distinguendo antecedens: nihil est in toto per modum partis præter materiam, & formam, concedo: quia compositum non habet alias partes præter materiam, & formam: per modum tertiæ entitatis ab illis causatæ, nego. Ad confirmationem dico, quod illud, quod est in toto præter materiam, & formam, est ipsum totum, sive tertia entitas à materia, & forma causata, quæ non potest intelligi, neque esse sine materia, & forma, quia sunt ejus partes essentialis, & tamen aliquid aliud realiter est à materia, & forma, cum sit earum effectus Physicus, & realis; nam hoc versatur discrimen inter effectum causæ efficientis, & formalis, & materialis, quòd effectus causæ efficientis potest intelligi, & esse sine sua causa efficienti, cum hæc non maneat intra effectum ipsum intrinsecè

constituens, & sic causa extrinseca vocatur; at verò effectus causæ formalis, & materialis non potest intelligi, neque esse sine sua causa formali, & materiali talem effectum intrinsecè constituyente, & ideo causæ intrinsecæ vocantur.

686. Quartò arguitur: effectus, totum, sive tertia entitas à partibus unitis causata, vel est tota essentia, & quidditas totius compositi; vel pars essentiæ? Si tota essentia: Ergo materia, & forma, quæ ab hac tertia entitate realiter distinguuntur, non sunt de essentia compositi: si pars essentiæ: Ergo hæc tertia entitas simul cum materia, & forma constituent compositum, & erit duplex Physica compositio, una ex materia, & forma; & alia ex materia, & forma, & hac tertia entitate; quod est impossibile. Patet, quia hæc tertia entitas forma totius vocatur: Ergo erit forma informans totum: Ergo alia forma totius erit concedenda præter primam, & ad illam alia, & sic in infinitum: Ergo ne hoc dicatur, dicendum erit, quòd totum realiter non distinguitur à suis partibus.

687. Respondeo, quòd illa tertia entitas est tota essentia totius compositi, & non pars essentiæ; & cum dicis: ergo materia, & forma non erunt de essentia compositi, nego, quia materia, & forma includuntur essentialiter in illa tertia entitate, tanquam partes ejus. Ad confirmationem respondeo, quòd illa tertia entitas vocatur à Scoto forma totius, non quia sit forma informans compositum, in composito enim præter formam partis, quæ est actus materiæ, nulla alia forma informans datur, sed quia quidditas, & essentia rei dicitur ejus forma non infor-

mans, sed forma essentialis, hoc est, quidditas essentialis rei, & in hoc sensu compositum vocatur à Scoto formalitas, hoc est, quidditas tota ejus.

688. Quintò arguitur: quotiescumque aliqua ita ab intrinseco connectuntur, ut unum non possit dari sine alio, non distinguuntur realiter unum ab alio; sed ita connectuntur ab intrinseco partes unitæ cum toto, ut totum non possit dari sine partibus unitis, neque partes unitæ sine toto: ergo non distinguuntur realiter. Major probatur: ideo Scotus ait, quòd relatio creaturæ ad creatorem est transcendentalis, & realiter idem cum creatura in 2. dist. 1. q. 5. & 4. §. ad quæstionem num. 21. & in 2. dist. 2. q. 2. in fine, quia nec relatio potest dari sine creatura, nec creatura sine tali relatione: Ergo &c. Et confirmatur, quia ubi non datur signum distinctionis realis, non datur distinctio; sed separabilitas est signum distinctionis realis: Ergo ubi non datur separabilitas, non datur distinctio; sed partes unitæ non possunt à toto separari, neque è contra: Ergo non distinguuntur realiter.

689. Respondeo primò concedendo majorem, & negando minorem, quia licet verum sit, quòd partes unitæ non possint esse sine toto, hoc non competit partibus ab intrinseco ipsarum, sed ab unione, quæ est quid extrinsecum illis, quia unita forma materiæ non potest non dare illi suum effectum formalem, cum materia sit capax recipiendi illum, neque Deus potest illum effectum formalem impedire, sicut potest impedire effectum causæ efficientis; & ratio est, quia Deus non concurrat cum forma ad informationem, influendo in ipsam informa-

tionem, sed conservando entitatem formæ informationis, at verò ad causæ efficientis effectum concurrat influendo in ipsum effectum, & sic potest subtrahere concursum ad effectum, & conservare causam, sine eo quod causet, non vero formam unitam materiæ, quia tribuit suum effectum formalem. Ad confirmationem autem respondeo, quòd creatura ab intrinseco petit illam relationem creaturæ ad creatorem; quod non evenit in nostro casu, cum partes possint esse sine toto, quod si quando sunt unitæ non possunt sine toto esse, hoc eis ab extrinseco ratione unionis competit. Ad illud de signo distinctionis dico, quòd signa distinctionis realis sunt plura, & dato quòd signum separationis non inveniatur, invenitur tamen signum causationis realis, quod est sufficiens, quia materia, & forma unitæ sunt causæ compositi, ut patet in divinis, ubi Pater non potest sine filio ab intrinseco, neque filius sine Patre, & tamen distinguuntur realiter per hoc, quod filius sit productus à Patre.

690. Secundò respondeo, quòd vera est major, falsa autem minor: quod bene potest Deus conservare materiam, & formam unitam, sine eo quod forma informet materiam, neque illi tribuat suum effectum formalem, quia cum informatio sit effectus realis distinctus ab unione, & forma, potest Deus conservare formam unitam materiæ, & impedire effectum formalem formæ per subtractionem concursus, & sic non resultare compositum. Videte, quæ num. 412. & 419. distinctionis secundæ diximus.

691. Sextò arguitur: totum realiter distinguitur à suis partibus: Ergo potest intelligi sine partibus. Respondeo negando consequentiam, antecedente concessio; quia relatio distinguitur à suo termino, & fundamento, & nihilominus non potest intelligi sine fundamento, & termino, & ita licet totum distinguatur à suis partibus, non potest intelligi sine illis, quo sunt causæ intrinsecæ ipsum constituentes.

692. Septimò arguitur: totum realiter distinguitur à suis partibus: Ergo distinctione numerica, specifica, vel generica; sed non prima, quia illa, quæ solum numero distinguuntur, habent eadem essentialia prædicata; neque secunda, quia una species non ordinatur ad constituendam aliam; neque tertia, quia ejusdem generis substantiæ sunt: Ergo nulla. Consequentia patet; quia à parte rei non datur nisi unitas numerica, specifica, vel generica: Ergo distinctio, nisi numerica, specifica, vel generica; quia unitas, & distinctio sunt passionis entis, & quot modis dicitur unum, dicitur ab aliis distinctum.

693. Respondeo concedendo antecedens, negando consequentiam: nam sicut natura humana Petri, & Pauli præcisiss singularitatibus realiter distinguuntur, & non distinctione aliqua ex illis, sed à seipsis, & Pater, & filius in divinis à seipsis distinguuntur, quæ est alia distinctio ab enumeratis in argumento; ita totum distinguitur à suis partibus distinctione includentis ab incluso, quæ non est neque numerica, neque specifica, neque generica, sed alia ab illis. Ad confirmatio-

nem respondeo negando antecedens, quia à parte rei datur unitas formalis naturæ communis, quæ neque est unitas numeralis, neque specifica, & ita datur unitas includentis, quæ distincta est ab entitate inclusi, quæ neque est numerica, neque specifica, neque generica.

694. Argumenta, quæ contra alias nostras conclusiones possunt efformari, minoris ponderis sunt, & sic illa omittimus apud authores videnda. Quæstio autem illa celeberrima, an accidentia in materia prima, vel in toto Physico subjunctantur? ad libra

de generatione spectat, quamvis à nonnullis hic exagitetur; sed duplici ratione à nobis omittitur; tum, quia de illa non potest haberi conceptus completus hic, & quidditativus, donec ad modum, quo generatio fiat, accedamus; tum, quia non hujus, sed illius est loci. Et dicta pro hoc primo libro sufficiant, & sint in laudem, gloriam, & honorem illius, qui in Trinitate perfecta unus est Deus, & Beatissimæ Genitricis ejusdem, absque labe originalis culpæ conceptæ.

LIBER SECUNDUS PHYSICORUM.

ILLE magnus Philosophorum Patrens, Aristoteles scilicet, his verbis incipit hunc secundum Physicorum librum: *eorum, quæ sunt, alia quidem sunt natura, alia vero propter alias causas, quibus proponit, de quibus agendum est in hoc secundo; postquam ergo in primo egimus, tam de principiis ut sic corporis naturalis, quàm de illis in particulari, nec non de unione, & composito, restat nunc agere primò quid sit natura, ut clarius quid sit corpus naturale appareat, & postea de causis extrinsecis ejusdem corporis naturalis; quapropter doctrinam Philosophi, & Doctoris nostri subtilis insequentis istum librum in octo dividam distinctiones, in quarum*

prima de natura, arte, & violento agemus; in secunda de causis in universali, & in communi, in tertia de causa materiali, & formali, in quarta de causa efficiente, nec non, & de dependentia causæ secundæ à prima; in quinta de causa finali; in sexta de causa exemplari; in septima de causis in communi facta comparatione inter se, & cum suis effectibus; denique in octava de causis per accidens, scilicet de casu, & fortuna, quapropter sit

DISTINCTIO PRIMA;

De natura, violento, & arte.

695. **C**UM teste Philosopho, rectum sit iudex sui, & obliqui, prius exami-

examinare decrevi quid natura sit, ut postea, quæ de violento, quod est contra naturam, & arte dixerimus, clarius percipiantur, quapropter non ignoramus, quòd Philosophus 6. Ethic. ait: omne obscurum, quod inusitatum, & fortè aliquibus obscurum, hoc de violento, & arte videbitur, cum hic de illo agere sit propter usum communem; sed nos qui Scotum habemus Magistrum, non dubitamus, ut ipse fecit, hic de illis tractare.

QUÆSTIO PRIMA,

Quid sit natura & an à Philosopho rectè definiatur.

696. **Q**UAMVIS non ignoramus, quòd Philosophus 5. Jopic. cap. 3. ait; scilicet, quòd multipliciter dicitur obscurum facit quid dictum est. Nihilominus, quia ab ipso Philosopho 5. Metaph. cap. 4. tex. II. commento 5. natura multipliciter dicitur, quare de variis ejus acceptationibus agemus, ut clarius, quid sit natura, de qua est sermo intelligatur quapropter sit.

ARTICULUS PRIMUS,

Variæ acceptationes naturæ præmittuntur.

697. **N**ATURA multipliciter sumitur, primo pro mente divina, quatenus rerum omnium est artifex, vocaturque natura creatrix, & est idem, ac Deus, teste Augustino 15. de Trinitate cap. 7. & cap. 1. Secundo sumitur natura pro ratione communi, quatenus à suis individuis præscindit; quo pacto dicimus naturam communem hominis, leonis, & equi dari à parte

rei. Tertio pro toto universo, & sic dicitur communiter: nil vacuum, aut otiosum in natura, quatenus in ordine ad operationes consideratur ut radix, & principium. Quarto pro ordine rerum naturalium, sive causarum, quatenus talis est in causis naturalibus ordo, ut omnia, quæ faciunt, ad finem ordinantur determinatum, quo pacto intelligitur illud commune axioma: *Deus, & natura nihil frustra operantur.* Quinto pro ipsa ordinatione causarum cum effectibus, quatenus causis applicatis, & passo bene rectè disposito sequi effectum necesse est: quo pacto ea, quæ extra istum ordinem, & connexionem fiunt, miracula appellantur. Sexto pro generatione viventium, unde Philosophus 5. Metaph. cap. 4. text & comm. 5. ait: *natura verò dicitur uno quidem modo nascentium generatio*: eò quod natura à nascendo trahit originem. Septimò sumitur natura pro materia prima quatenus est primum substantialis generationis subjectum. Unde Philosophus ubi supra: *uno verò ex quo generantur primo, quod nascitur in existente. Quod explicat Scotus ibidem: uno verò, id est, alio modo dicitur natura, ex quo ut in existente generatur primum, quod generatur.*

698. Octavo sumitur natura pro principio intrinseco, à quo omnis motus dicitur, & denominatur naturalis, & in hoc sensu Philosophus ubi supra ait: *amplius unde motus primus in quolibet natura entium in ipso, in quantum ipsum existit*: quam explicat Scotus ibidem his verbis: *amplius supple dicitur natura illud, unde est primus motus in quolibet, & existit in ipso, in quantum ipsum est: dicit autem in ipso in quantum ipsum est, quia*

quia natura, quæ est principium motus, & quietis, inexistit mobili per se, & non secundum accidens: Et in hac ultima acceptatione, quatenus natura principium dicitur motus, & mutationis naturalis, hic agitur de natura.

ARTICULUS SECUNDUS,

Quid sit natura explicatur, & rectè à Philosopho definitam esse ostenditur.

699. Aristoteles in 2. text. 3. sic definit nit naturam: *tamquam natura prima sit principium aliquod, & causa movendi.* Et 3. Metaph. text. & comm. 5. cap. 4. num. 28. sic illam definit: *natura dicitur unde motus primus in quolibet natura entium in ipso, in quantum ipsum existit:* sed hæc definitio, ut ait Scotus ibidem cum prima coincidit. Primam definitionem explicat Scotus in 2. q. 2. n. 13. ex expositione textus Philosophi his verbis: *prima conclusio est ista, natura est principium movendi, & quiescendi ejus in quo est per se primo, & non secundum accidens.* Et in 5. citato num. 29. §. sed advertendum in fine aliis verbis ait, Philosophum in 2. definitivisse naturam, quæ talia sunt: *natura est principium motus, & quietis ejus, in quo est primò & per se, & non secundum accidens.* Sed hæc definitio non discriminatur à prima, & sic quælibet potest naturæ adhiberi.

770. Et cum Scotus neq; in una, neq; in altera definitione naturæ meminerit de *causa*, cum ex ejus verbis originaliter relatis patet; postea q. 3. hujus hoc titulo superscribit quæstionem: *utrum definitio natura in textu sit bona? videlicet natura est princi-*

pium, & causa movendi, & quiescendi ejus, in quo est per se primò, & non secundum accidens: quam definitionem ibidem approbat, explicat, & declarat: quapropter hanc definitionem vobis sequendam propono utpote magis communem, & ferè ab omnibus acceptam, cujus bonitas ex ejus explanatione patebit.

701. Pro cujus intelligentia nota Scotus ex q. 3. ex. 2. citato. n. 3. quod hoc nomen *natura* (verba sunt Scoti) est nomen relativum, & significat substantiam in relatione (hoc est in comparatione, & ordine) ad motum, & operationes naturales, & ista non est predicatio quidditativa, substantia est natura, plusquam ista, substantia est pater. Ex quibus apparet, quod sicut pater pro materiali dicit substantiam, quæ denominatur formaliter pater à relatione paternitatis, ita natura dicit pro materiali substantiam quæ denominatur natura, & pro formali relationem, sive ordinem ad motum, sive operationes substantiales ipsius. Ex quibus sequitur, quod materia, & forma v. g. esse, & denominari naturas, non est de quidditate, & intrinseca ratione earum, nisi dicamus, quod sunt naturæ radicaliter, non verò formaliter.

702. Prima particula prædictæ definitionis est *principium*, & ponitur loco generis, quia ut ait Scotus ibidem, *principium est terminus communior, quia dicitur tam de principio intrinseco, quam de extrinseco; sed natura dicitur de principio intrinseco tantum;* & est idem, ac dicere: principium est per quod convenit natura cum aliis principiis intrinsecis, & extrinsecis positivis, & privativis, scilicet cum privatione, causa finali, & effi-

& efficiente, quæ naturæ non sunt, & per reliquas particulas differt.

703. Secunda particula est, & *causa*, quæ quidem particula & non est copulativa, ita ut sensus sit, natura est principium, quod etiam est causa, sed sumitur expositivè, quasi ly *causa* sit expositiva illius principium. Sic Scotus ibidem, cujus hæc sunt verba: *secundò notandum, quod isti termini principium, & causa convertuntur:* & ideo ponuntur ambo in definitione naturæ, ut unum exponat reliquum, & tunc ista copula & capitur expositivè, ita ut sit sensus, natura est principium, id est causa, quia unus illorum terminorum potest esse magis notus uni, & alius magis notus alteri. Ex quibus apparet quàm falsò, & inconsequenter aliqui Scotistæ asserunt principium sumi pro principio passivo in definitione naturæ, & causa pro principio activo, cum postea asserant definitionem naturæ non competere activo, sed passivo principio.

704. Tertia particula est *motus*, quæ non intelligitur de motu locali præcisè, sed de omni motu, sive transmutatione tam substantiali, quàm accidentali, ita ut sensus sit, quod omnis motus naturalis, qui competit mobili illi, convenit per principium intrinsecum naturæ. Quarta particula est & *quies*, quæ accipitur in dicta definitione non copulativè, ita ut sensus sit, quod mobile simul quiescat, & moveatur, cum motus, & quies sibi invicem contrarientur, sed distinctivè, & tunc est sensus, verba sunt Scoti num. 4. natura est principium, vel causa movendi, sive quiescendi; ut quodcumque conveniat mobili motus, vel quies naturalis, convenit illi per suam naturam, qua-

tenus ex se est potens ad utrumque, non simul, sed pro diversis temporibus, & in uno naturaliter movetur, & in alio naturaliter quiescit, quia verba in definitione non dicunt actum, sed aptitudinem.

705. Quinta particula est *primò, qua debet referri* (ut ait Scotus ibidem) *ad hanc dictionem principium, ita ut sensus sit, quod natura est principium primum, & causa movendi;* & accipitur primum, id est principale ad differentiam accidentium, & dispositionum accidentalium: quia licet gravitas v. g. in lapide, & levitas in igne sint principia, quibus lapis naturaliter movetur deorsum, & ignis seorsum, sed secundum, quia ipsa natura lapidis est primum principium talis motus, & ipsa natura ignis sui motus est principium.

706. Sexta particula *ejus in quo est primò, & per se, & non secundum accidens*, est declaratoria præcedentis particulæ, per quam denotatur, quod natura est primò, & per se in illo, quod movetur, & quiescit, tanquam ejus motus, vel quietis per se principium, à quo dicitur motus talis vel quies naturalis mobilis per quam excluditur forma accidentalitatis, quæ est mobilis solum dispositio, ad hoc ut moveatur actualiter, vel quiescat.

707. His præjactis dico unicam conclusionem: natura, quæ num. 700. manet definita, optimè à Philosopho in prædicta definitione definitur: ita Scotus locis supra citatis: & in 2. dist. 2. q. 10. & dist. 18. q. unica, & in 4. dist. 43. q. 4. & probatur: illa est bona definitio, quæ competit omni contento sub definito, & aliis ab ipso non definitio tradita à Philosopho pro natura ita se habet: Ergo est bona, & optima definitio,

nitio. Ita Scotus probat hanc conclusionem in 2. citato sub num. 6. §. nunc sit.

Argumenta contra dicta.

708. PRIMò arguitur: cœlum semper movetur, & nunquam quiescit, & tamen est natura: Ergo ad salvandam quidditatem naturæ non est necesse, quòd sit motus, & quietis principium. Et confirmatur: quia terra ab opposito semper quiescit, & nunquam movetur: Ergo sufficit vel quies, vel motus ad salvandam naturam.

709. Respondeo, quòd cœlum non est natura respectu motus cœlestis, quia talis cœlestis motus est illi non naturalis, sed neuter, ut Scotus ait in 4. dist. 48. q. 2. §. ad questionem, & in hoc 2. q. 2. & dato quòd talis motus sit natura, non requiritur, quòd semper moveatur, vel quiescat, sed sufficit, quòd possit utrumque, & fat est cœlum posse quiescere, licet nunquam quiescat, ut quies illi à natura convenire dicatur. Idem dico de terra, quæ licet non moveatur, sufficit, quòd possit naturaliter moveri, ut faceret, si à suo centro extraheretur: præterquam quòd sufficit quòd moveatur secundum partes, ut docet hic Scotus.

710. Secundò arguitur: grave movetur deorsum naturaliter à sua gravitate, & leve movetur sursum à sua levitate: Ergo hoc, quòd est esse principium motus, non solum competit substantiæ, sed etiam accidenti. Patet consequentia; quia gravitas in lapide, & levitas in igne v. g. non est substantia, sed accidens: Ergo &c. Antecedens probatur: quia si à lapide sursum existenti auferatur gravitas, lapis in tali casu

sursum maneret, & deorsum nullatenus moveretur; & idem vice versa dico de levi, à quo levitate seclusa seorsum non moveretur: signum ergo, quòd principium motus in gravi est sua gravitas, & in levi sua levitas. Et roboratur: quia si gravitas lapidis v. g. separata à lapidis substantia seorsum poneretur, ipsa gravitas peteret centrum, & ad ipsum naturaliter moveretur deorsum; sed in tali casu non esset substantia, à qua tanquam à principio talis motus procederet: Ergo gravitas, quæ est accidens circumscripta à substantia, se sola esset principium motus: Ergo esset natura: Ergo.

711. Respondeo negando antecedens: grave enim non à gravitate principaliter movetur deorsum, nec leve à sua levitate seorsum, sed dispositivè à gravitate, & principaliter à substantia gravi, ut diximus num. 705. de mente Scoti, & similiter nego consequentiam: & ad probationem antecedentis respondeo negando antecedens: si à lapide enim seorsum existenti gravitas separaretur, utique lapis moveretur naturaliter deorsum ad centrum, quòd petit non ratione gravitatis, sed ratione suæ naturæ substantialis, licet in tali eventu fortiter citius moveretur, & minus velociter, quam cum sua gravitate moveretur; idem dico de levi. Ad confirmationem de gravitate separata à substantia, dico, quòd casus naturaliter est impossibilis, etsi ponatur præternaturaliter quòd gravitas conservetur extra substantiam gravem, dico, quòd moveretur gravitas deorsum de per accidens non ratione sui, sed quatenus affectio substantiæ, quæ gravis est, & sic gravitas tenderet ad centrum ad quarendam substantiam, quæ in centro

centro est, cum ex se sine substantia non possit conservari. Idem dico de levi, sed talis motus esset præternaturalis, & sic extra Physicum institutum est, quia nos hic solum agimus de motu naturali.

712. Tertiò arguitur: ars saltandi est principium motus illius, in quo est, & ars horologia est principium motus horologii: Ergo definitio naturæ etiam convenit arti: Respondeo distinguendo antecedens: ars saltandi est principium motus quoad esse artificiale motus, concedo, quoad esse motus, nego: ex quo nihil contra nos. Alia omittimus argumenta apud authores videnda.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum definitio naturæ conveniat principio activo, an passivo?

713. CUM ex à nobis dictis num. 699. natura sit principium motus, & quietis, & principium sit in duplici differentia, aliud activum, passivum aliud; meritò inquirimus modò an illa particula principium in definitione naturæ appositae sit intelligenda de principio activo motus, & quietis, an de principio passivo? Quòd sic exemplo explico: quærit titulus an ignis v. g. dicatur natura, quatenus producit ignem, sive calorem in alio, vel quatenus ignis ipse est principium passivum caloris recepti in se? & an aqua dicatur principium naturale frigiditatis, quatenus aqua activè producit frigiditatem in alio, vel in se? vel quatenus recipit passivè ipsam frigiditatem?

714. Circa quam difficultatem prima

sententia est Patris Vasquez prima secundæ disp. 25. cap. 3. qui sequitur Vallem, quos & alii sequuntur, qui affirmat ly principium positum in definitione naturæ intelligi de principio activo, & nullatenus de principio passivo; ita ut sit sensus, natura est principium activum, sive productivum motus: cuius fundamentum est, quòd natura sumitur hic prout violento opponitur; sed violentum est contra principium activum tantum: Ergo natura, quæ est ejus oppositum intelligi debet activum, & non passivum principium.

715. Secunda sententia affirmat, quòd ly principium positum in definitione naturæ supponit, & sub se comprehendit omne principium tam activum, quam passivum, cuius fundamentum infra in argumentorum solutione diluemus. Hanc sequitur sententiam ferè omnis Thomistica Schola, & præcipuè Joannes à Sancto Thoma 2. Physic. cap. 9. art. 2. nec non & Patres Conimbricenses 2. Physic. cap. 1. q. 3. art. 2. & alii.

716. Tertia tamen sententia, & nostra firmiter defensiva conclusio affirmat, quòd ly principium positum in definitione naturæ debeat intelligi de principio passivo, & nullatenus de activo, neque de utroque conjunctim. Ita expressè Scotus in 2. dist. 18. q. unica. num. 5. & 6. & in 4. dist. 43. q. 4. §. intelligendum est &c. & 5. Metaph. Philosophi cap. 4. num. 28. & 29. cujus hæc sunt verba: sed advertendum, quòd hoc principium motus, quòd dicitur natura, à quo dicitur motus naturalis distinctus contra violentum accipitur non pro principio activo, sed pro principio passivo: quòd late ibidem probat

bat Scotus, quem sequitur noster Franciscus Pitigianus in suis annotationibus ad textum Scoti super 2. Physic. q. 4. & omnes veri Scotista, & Tartaretus, Leuquetus, & alii.

717. Pro cuius intelligentia notate illa verba Scoti: *hoc principium motus, quod dicitur natura, à quo dicitur motus naturalis distinctus contra violentum*; & est idem ac dicere, quod motus dicitur naturalis, & non violentus, quia subiectatur in principio passivo naturali, & non in violento: reducite in memoriam illud, quod de potentia passiva naturali materiae primae diximus dist. 2. q. 3. art. 1. num. 458. & infra, ubi late ostensum manet, quomodo forma dicitur naturalis facta comparatione ad subiectum, sive principium passivum, in quo subiectatur, & nulla comparatione facta ad principium activum, à quo procedit: unde quia calor v. g. qui producit ab igne, in aqua dicitur absolute violentus, penes hoc praecise quod est contra inclinationem passivi, aquae videlicet in qua recipitur, etiam si naturaliter ab igne tanquam à naturali agente producatur: idem dicito de motu, ne idem bis repetamus.

718. Probatur conclusio ratione fundamentali Scoti: natura est principium illud, à quo habet motus, quod sit naturalis distinctus contra violentum; sed esse motum naturalem, & non violentum attenditur penes principium passivum, & non penes activum: Ergo naturae solum principio passivo, & non activo est adaptanda. Major ex se patet, minor probatur: ideo motus, sive alia quaecumque forma dicitur naturalis, quia recipitur in principio passivo

habente inclinationem, & propensionem ad ipsam formam, & ideo violenta dicitur, quia recipitur in subiecto renitente ipsam formam, nulla facta comparatione ad agentem, à quo introducit talis forma: Ergo quod motus sit naturalis, vel non naturalis attenditur penes principium passivum, sed natura est principium à quo ejus motus dicitur naturalis: Ergo est principium passivum, & non activum.

719. Secundò probatur: *Nulla est causa formalis, & praecisa essendi motum naturalem, qua posita, & quolibet alio circumscripto ponitur motum esse naturalem, & ipsa ablata, & quolibet alio posito non ponitur esse motum naturalem; sed posito principio passivo habente inclinationem ad motum, & quolibet principio activo circumscripto, per possibile, vel impossibile ponitur motum subiectatum in ipso principio passivo esse naturalem, & circumscripto principio passivo naturali, etiam si quodcumque activum principium motus ponatur, motus non est naturalis: Ergo motum esse naturalem praecise, & formalissimè attenditur penes principium passivum: Ergo esse naturam principium motus, & quietis naturalis est esse principium illius passivum, & non activum.*

720. Tertiò probatur ratione Scoti loco in Metaphysica citato, num. 29. fol. 161. illa dicitur naturalis mutatio, secundum quam passum mutatur, sicut aptum natum est mutari à quocumque agente; sed nunquam passum est natum aptum mutari propter principium activum inexistens sibi, sed propter principium passivum, quo sic naturaliter inclinatur: Ergo ista natu-

naturalitas est ex parte principii passivi naturaliter inclinati ad talem mutationem. Major patet ex Philosopho, qui 8. Physicorum assignans causam, quare elementa naturaliter moveantur ad sua loca, puta levia, quare moveantur sursum, & gravia deorsum, dicit, quod hujus causa est, quia sic apta nata sunt moveri deorsum penes principium passivum inclinatum ad ubi deorsum, & levia similiter seorsum, & non penes activum: Ergo motus dicitur naturalis, quatenus est juxta inclinationem passivi principii, quod est natura.

721. Quartò probatur ex eodem Scoto ibidem in fine §. ex definitione naturae; *quia natura est principium motus, & quietis, ejus in quo est primò, & per se*: ex 2. Physicorum textu, & comm. 3. sed impossibile est, quod principium activum motus sit in moto primo, & per se, quia quod movens, & motum concurrant in eodem accidit, quod patet, quia possunt separari: Ergo natura sic accepta non dicitur de principio activo: Ergo de passivo. Probatur minor: quia natura est principium motus, & quietis ejus, in quo est; sed natura respectu principii passivi est principium intrinsicum, & non ratione principii activi: Ergo natura de principio passivo dicitur, & non de activo. Et confirmatur, quia accidit infirmo, qui sanatur, quod sit medicus, & si habet motum naturalem ad sanitatem, habet illum, in quantum infirmus, quia in quantum infirmus sanatur, & si habet principium sanitatis activum in se, videlicet artem medicandi, hoc ei accidit, &

non quatenus naturaliter mutatur. Vide Scotum ibidem, ubi late probat hoc ipsam.

722. Quintò probatur ex eodem Philosopho in hoc 2. text. 71. ubi assignans discrimen inter moventia naturalia, & non naturalia ait: moventia mota sunt Physicae considerationis, & vocat moventia mota, quae juxta inclinationem naturalem passivi moventur, non tamen moventia non mota: Ergo solum penes principium passivum dicitur, quod movetur natura, & motus dicitur naturalis. Et confirmatur ex eodem Philosopho, qui 3. Physic. ait: *motus est actus entis in potentia, prout in potentia*; sed *ly potentia prout in potentia dicit principium passivum, quod est natura: Ergo motus est actus principii passivi naturae, & natura est potentia passiva illius actus, qui est motus.*

723. Ex quibus apparet, quod licet aqua v. g. producat in seipsa frigiditatem, & ignis in se producat calorem, & substantia quaelibet corporea producat in se quantitatem suae naturae proportionatam, quod neque aqua, neque ignis, neque substantia, idem dico de aliis de gravi respectu ubi deorsum, & levi respectu seorsum, non dicitur natura, quatenus habet virtutem activam producendi, sed quatenus habet potentiam passivam naturalem inclinatum ad ipsam formam, quam recipit. Unde etiam si aqua non posset producere in se frigiditatem, sed ab alio agente produceretur ejus frigiditas, nihilominus aqua diceretur natura, per hoc praecise quod reciperet naturaliter frigiditatem. Et idem dico de igne respectu caloris, & de substantia respectu quantitatis, & de gravi, &

levi respectu scorsum, & deorsum, & sic de aliis.

Argumenta contra dicta.

724. **P**rimò arguitur contra nostram conclusionem à contrariis ex sententia Philosophi, qui in hoc 2. *Physic. text. 3.* ait, quòd artefacta non habent in se principium factionis, bene tamen naturalia; sed principium factionis est activum: Ergo natura ex sua intrinseca ratione dicit principium activum motus. Et confirmatur: calefactio v. g. quæ effectivè procedit ab igne est actio, sive motus, & non violentus, nec supernaturalis, nec artificialis, nec liber: Ergo est motus naturalis: Ergo provenit ab igne effectivè, prout ignis est natura: Ergo natura dicitur de principio activo.

725. Ad hanc, & similes Philosophi authoritates respondeo, quòd Philosophus loquitur ibi de principio naturali, prout opponitur libero, & in hoc sensu verum est, quòd ignis naturaliter producit calorem, hoc est non liberè, nec supernaturaliter, sed non naturaliter prout opponitur violento, quia violentum non competit principio activo, sed passivo, & similiter naturalitas, quia opposita circa idem versantur. Per quod patet ad confirmationem à ratione ex argumento.

726. Secundò arguitur ex eodem Philosopho 2. *Physic. text. & comm. 12.* ubi ait: *forma est magis natura.* Et 5. *Metaph. cap. 5.* sub num. 33. *omnis omnino substantia natura dicitur prater hanc.* Et sub num. 34. *& ex dictis igitur primò natura, & propriè dicta est substantia, quæ est principium motus habentium in se, in quantum ipsa; materia autem,*

quia hujus est susceptiva esse dicitur natura: Ergo forma, quæ est principium omnis operationis, & actionis propriè dicitur natura, & materia minus propriè quatenus susceptiva est formæ, & in potentia passiva ad illam: Ergo maximè dicitur natura esse principium activum, quàm passivum.

727. Respondeo ad argumentum ex Scoto ibidem, quòd cum forma dicitur principium motus, vel potest referri ad principium activum, vel ad principium passivum, à quo motus fortitur naturalitatem; si refertur ad principium passivum, quatenus forma est radix passionis, vel operationis ut forma lapidis principium descensus &c., dicitur natura, & magis propriè, quàm materia, non quia influit activè in motum, sed quia in genere entis perfectior est forma, quàm materia, vel quia aliquarum mutationum principium est forma, quæ tales mutationes petit, quas non petit materia secundum se; si vero referatur ad principium activum forma dicitur natura prout opponitur violento, ut dictum est, & sic distinguo antecedens: forma dicitur propriè natura, quatenus principium passivum est motus, concedo; quatenus principium activum, nego.

728. Tertio arguitur à Conimbricensibus: natura ut natura, ut ex ejus definitione constat essentialiter est principium, & causa motus: Ergo essentialiter dicit esse principium passivum, simul & activum. Antecedens est certum, consequentia probatur quoad secundam partem videlicet, quòd sit etiam essentialiter principium activum: causa ex sua ratione formali est principium

pium influens esse in aliud, ut infra distinctione sequenti patebit; sed principium influens esse in aliud non est passivum, sed activum, influxus enim non dicit receptionem, sed activam productionem: Ergo si natura ex sua ratione formali est causa motus, ex sua ratione formali est principium influens esse activè in motum: Ergo &c.

729. Respondeo ad argumentum, quòd validissimum fateor, & nullibi illud neque audi, neque legi; quòd *ly causa* positum in definitione naturæ, non ponitur ut distincta particula à *ly principium*, etiam in eadem definitione positum, ut optimè notavit Scotus in hoc 2. q. 3. sub num. 3. §. *secundò notandum*, cujus hæc sunt verba: *isti termini principium, & causa convertuntur, & ideo ponuntur ambo in definitione naturæ, ut unum exponat reliquum:* Et sic non sumitur *ly causa* rigorosè, sed lato modo prout idem sonat, quòd principium, & cum principium ex se non dicat esse activum, inde fit quòd *ly causa* positum in definitione naturæ non dicat esse naturam principium activum, sed passivum.

730. Secundò respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, & ad ejus probationem concedo, sive omitto majorem, & nego minorem: nam non omnis influxus est activus, cum materia in sententia probabili influat in compositum non activè se habendo, sed passivè se ad receptionem formæ præbendo: unde nego consequentiam. Utraque solutio potest sustineri, sed prima verior mihi videtur, & conformior menti Scoti.

731. Ex quibus sequitur corollarium pro majori intelligentia totius quæstionis,

quod licet bene valeat: est natura: Ergo est principium passivum motus, non tamen valet è contra: est principium passivum motus: Ergo natura: non valet, quia aqua est principium passivum caloris, & tamen non est natura respectu caloris, sed quid violentum, cum sub calore violenta sit aqua: idem dico in aliis exemplis quandocumque passivum dicit renitentiam ad formam, quam recipit, quia ad hoc, quòd sit natura, requiritur, quòd subjectum sit, & quòd sit in potentia naturali respectu formæ, sive motus recepti in ipso. Nec valet etiam: est subjectum passivum, & non dicit renitentiam ad formam: Ergo est natura, non valet, quia potest esse in potentia neutra, & sic non erit natura; unde superficies respectu caloris, nec lignum respectu artificialis formæ, nec cælum respectu sui motus, neque Angelus respectu sui ubi est natura, quia non dicit inclinationem nullum eorum ad formas prædictas; & ratio est conspicua ex definitione naturæ, in qua petitur quid sit principium motus, & quietis, hoc est, quòd ad formam naturaliter inclinetur, & sub forma conquiescat, & suo modo congaudeat, quod non habet subjectum neutrum, nec violentum.

732. Ex quo sequitur etiam, quòd Deus non potest dici natura, cum non sit in potentia passiva ad aliquam perfectionem, etiam infinitam, quia potentia passiva ex sua natura dicit imperfectionem potentialitatis, & determinabilitatis, quæ Deo repugnant, & si aliquando Deus dicitur natura perfectissima, & natura movens, hoc est, causans naturas creaturarum, non verò natura mota, quæ est.

est Physica natura, nisi lato modo, & improprie.

ARTICULUS QUARTUS,

Vbi divisio naturæ statuitur in sua membra.

733. **P**rimò est notandum ex *Philosopho 2. Physic. text. 7. & 10. & 5. Metaph. cap. 5. text. 5.* quòd ex entibus Physicis secundum quod ad Physicam considerationem expectant, alia sunt naturæ, alia naturalia, & alia circa naturam; natura jam ex superioribus manet dictum quid sit. Ens naturale est, quod ex naturis confurgit, & constituitur, ut compositum v. g. quod ex materia, & forma coalescit, quæ sunt naturæ. Circa naturam verò dicuntur illa entia, quæ licet in se naturæ non sint, cum non habeant principium motus, & quietis, neque sint entia naturalia proprie, quia non sunt Physicè composita ex naturis, tamen sunt affectiones, vel naturæ, vel entis naturalis; hoc est sunt accidentia, quædam connaturalia, & conservativa compositi substantialis, quod est quid naturale, vel materiæ, & formæ, quæ sunt naturæ.

734. His præactis, dico primam conclusionem: natura formalissimè, & rigorosè dividitur in materiam, & formam adæquatè, ita ut in rigore non sit aliqua natura, quæ non sit vel materia, vel forma. Quod materia formalissimè sit natura, licet sit contra Vasquez, & alios, expressè habetur à *Philosopho 5. Metaph. cap. 5. text. 5. num. 31.* cujus hæc sunt verba: *amplius natura dicitur, ex quo*

primò, aut est, aut sit aliquid entium naturalium. Et sub num. 32. *natura autem materia prima.* Ubi Scotus latè probat materiam esse naturam: probatur ratione: materia est pars constitutiva compositi naturalis: Ergo est natura. Patet; quia ens naturale non nisi ex naturis coalescit, & constituitur. Secundò: quia formalissimè competit materiæ primæ esse principium passivum motus, & quietis, cum ad omnes naturaliter inclinetur, & sub omnibus quiescat: Ergo est natura.

735. Quòd forma etiam sit natura rigorosè, patet ex *Philosopho ibidem, & probatur, forma v. g. lapidis formalissimè appetit centrum, & in illo conquisceat, & forma levis esse sursum, & in illo congaudet: Ergo est natura.* Patet consequentia; quia natura est principium motus; sed forma substantialis est principium in lapide petendi ubi deorsum, & in levi sursum: Ergo est natura respectu illarum mutationum, & formarum, ad quas inclinatur, & in illa recipiuntur.

736. Dico secundam conclusionem: compositum non est formalissimè natura: patet ex *Philosopho in hoc 2. text. 11.* ubi postquam dixit materiam esse naturam, ait: *quod autem ex his natura non est.* Quod ut explicat Doctor subtilis in hoc 2. q. 19. num. 3. & 5. *Metaph. cap. 5. sub num. 32. §.* concludit, vult dicere *Philosophus, quòd compositum formalissimè non est natura, sed ens naturale; & ratio est, quia natura est, quæ ex se, & per se ordinatur ad constituendum ens naturale, compositum videlicet; sed compositum ex se, & per se non ordinatur ad constituendum aliud*

aliud compositum, cum unum adæquatum, & completum ad aliud constituendum ordinari sit contra rationem suam formalem: Ergo compositum non est natura.

737. Dico tertiam conclusionem: compositum substantiale, quatenus est in potentia passiva ad aliquas formas accidentales, ad quas inclinatur, & quas ad sui conservationem petit, potest dici natura, licet magis proprie dicatur ens naturale, quam natura: patet ex *Philosopho loco citato in Metaphysica, ubi ait: natura quidem igitur, quod ex his utrisque est, ut animalia.* Ubi Scotus: *nam si natura dicitur de materia, & forma, sequitur quòd illud, quod est ex his utrisque, est quidem natura, id est ens naturale, & habens naturam.*

738. Ex quibus habetur, quòd natura proprie solum dicitur de materia, & forma; natura non de materia, & forma, sed de composito ex materia, & forma confurgente; circa naturam verò dicitur accidentia connaturalia composito, vel formæ substantiali, & materiæ. Qui plura de natura desideraverit, authores consulat.

QUÆSTIO SECUNDA,

De violento, & arte.

ARTICULUS PRIMUS,

Quid sit violentum?

739. **V**iolentum ait *Philosophus 3. ethicorum cap. 1. est cujus principium est extra, non conferente vim passivo.* Quod ut explicat *Scotus in 4. dist. 43. q. 4. §. re-*

spondeo. & 5. Metaph. Aristotelis cap. 5. num. 37. & aliis in locis: illud absolutè dicitur violentum, & violenter fieri, quòd sit contra inclinationem passivi, sive susceptivi, ut aquam calefieri v. g. & grave tendere seorsum, eò præcisè dicitur violentum, quòd quia contra inclinationem aquæ, & lapidis, & sic de aliis.

740. Pro cujus definitionis intelligentia nota, quòd prima particula, videlicet, *cujus principium est extra,* denotat, quòd principium activum, sive agens, à quo introducitur forma violenta in passivo, est extra ipsum passivum non solum localiter, sed etiam contrariè, quia agens tale, & passivum contrariatur, ut ignis v. g. à quo introducitur calor in aqua est extra ipsam aquam localiter, & contrariè, quia ignis aquæ contrariatur; quòd si aliquando contingat esse simul localiter ignis, & aqua, hoc est accidentaliter, & non petitum ad naturam violenti.

741. Secunda particula, videlicet *non conferente vim passivo,* non sonat præcisè, ut aliqui malè intellexerunt, non conferre inclinationem, nam vis quædam inclinatio est; ita ut illa dicatur violentia solum penes inclinationem privativè; quia in superficie non datur inclinatio ad colorem, & nihilominus superficies non est violenta sub colore; neque in cælo datur inclinatio ad motum, & nihilominus violententer est cælum sub motu, sed ultra negationem inclinationis in passivo requiritur positiva renitentia, sive resistentia ex parte passivi ad formas, ad hoc ut dicatur violentum passivum sub tali forma, ut in lapide v. g. in quo non solum non datur inclinatio ad esse seorsum, immò datur positiva renitentia ad

seorsum elevari, cum appetitu positivo ad esse seorsum.

742. Pro complemento autem hujus quaesiti, nota, quod sicut diximus dist. 2. primi libri num. 458. & infra inclusivè, ad hoc quod aliquid violentum, sive aliqua forma violenta sit alicui subiecto, non est pensanda forma respectu agentis, à quo introducitur, sed praecisè consideranda est in ordine ad subiectum, in quo introducitur, unde etiam si calor naturaliter, & juxta suam naturam producat ab igne in aqua, nihilominus dicitur calor violentus aquae, & sic de aliis, quia violentia praecisè attenditur penes resistentiam, sive renitentiam passivi, & non penes agens, à quo introducitur talis forma in tali passo. Alia, quae de violento solent inquiri, utrum videlicet Deus possit violentiam inferre voluntati, non imprimendo ipsi voluntati aliquam formam, qua violentetur? Et alia quam pulchra quaesita ad Theologiam spectant, & sic illuc disputanda omittimus.

ARTICULUS SECUNDUS,

Quid sit ars, & quomodo artificialia à naturalibus distinguantur?

743. **A**RS sic à Philosopho 8. Ethic. cap. 2. definitur: *est habitus recta ratione factivus: quod sic alii explicant: est facultas intellectualis cum vera ratione factiva: ut v. g. ars pictoris, quae docet modum, & praebet methodum, qua debet imago depingi, & delineari; ars domus factiva, quae tradit regulas, & docet modum, quo domus est construenda. Ex quibus apparet, quod ars est habitus tradens regulas,*

& praeccepta, quibus artificiale quid est construendum.

744. Quo supposito, sive ars accipiat pro habitu tales regulas, & praeccepta praebente, sive pro ipso actu, quo executioni mandatur tale opus artificiale, simpliciter quid imperfectius est natura, & ab illa realiter, & specificè distincta. Probatur quoad utramque partem: ars essentialiter est quod habitus, scilicet est quidditas, & accidens. & natura est substantia, ut patet ex supra dictis: Ergo quid imperfectius ars natura, & ab illa essentialiter distincta.

745. Ad secundam partem quaesiti respondendo dico, quod ut ex *Philosopho patet in hoc 2. text. 26. & 1. Ethic. cap. 1. & 2. de caelo cap. 5. ars imitatur naturam: & sic naturalia, & artificialia multipliciter conveniunt, & multipliciter differunt: primo conveniunt in hoc, quod sicut natura facit de possibilibus, quod optimum est, sive quod melius est, & hoc semper facere intendit; ita & ars semper intendit quod optimum est in illa linea artis, & semper facit, quantum est ex se, quod perfectum est. Secundo conveniunt in hoc, quod sicut agens naturale tendit in finem per media proportionata, & semper procedit de imperfecto ad perfectum; ita ars semper eligit media proportionata ad sui finis consequutionem, & semper procedit de imperfecto ad perfectum.*

746. Tertio conveniunt in hoc quod sicut agens naturale intendit primo, & per se assimilare sibi passum, ut ignis alium ignem producere intendit, homo alium hominem &c.; ita agens artificiale intendit assimilare effectum artificialem exemplari suo.

suo in mente existenti; nam qui vult domum aedificare, prius facit quoddam idolum, & simulacrum domus, & postea per artem intendit efficere domum extra, juxta suum exemplare, quod habet in mente, & sic de aliis. Quarto conveniunt in hoc, quod sicut in naturalibus contingunt quandoque monstra generari, vel propter defectum virtutis agentis, vel materiae, vel propter indispositionem materiae, vel propter aliquam aliam causam impediendam; ita in artificialibus quandoque monstra artificialia efficiuntur, vel propter defectum virtutis habitus artificialis, vel propter indispositionem materiae, vel propter aliquam impediendam causam. Alias plures convenientias omitto apud auctores videndas.

747. Differunt similiter multipliciter, ut videre est in nostro Aretino super 2. Physic. num. 4. imprimis quod natura non solum facit rem, sed illi communicat virtutem ad operationem rei, ut quando natura facit hominem, tribuit illi virtutem ad alium hominem generandum, & ad exercendas operationes humanas: at verò ars facit rem mortuam absque virtute operandi, vel aliquid Physicè producendi. Secundo differunt, quod naturalia habent formam à natura per medias qualitates activas, & passivas; nam forma ignis v. g. introducitur in ligno per caliditatem, & siccitatem, expellendo humiditatem, & siccatem, forma verò artificialis non introducitur per qualitates activas, sed solum per artem.

748. Tertio differunt, quod forma naturalis immediatè introducitur in materia prima, cum qua facit unum ens substantiale completum per se; forma verò artificia-

lis non in materia prima, sed in composito substantiali jam completo introducitur & est illi quid accidentale, & superadditum. Quarto differunt in hoc, quod forma substantialis residet in toto composito substantiali, & in qualibet parte; forma verò artificialis solum in partibus superficialibus compositi residet. Alias plures convenientias omitto apud auctores videndas.

749. Ex his sequitur, quod illud tritum axioma: *ars perficit naturam*: debet intelligi de perfectione accidentali, & secundum quid, non verò de perfectione substantiali, quia etiam si ars perficiat modum saltandi in arte saltatrice sive depingendi in arte pictoria, tamen utriusque motus, sive operatio quoad esse Physicum provenit à natura, quae est, quae Physicè influit in talem operationem, sive motum, & ars solum deservit ad hoc quod sit motus regulatus regulis artis, ut sit artificiosus, non verò ut sit, quia sine arte potest idem numero motus effici, licet in tali casu non esset talis motus artificiosus, quam esset motus.

ARTICULUS TERTIUS,

Et ultimus in hac distinctione, utrum ars possit producere opera naturae?

750. **D**ico unicum conclusionem respondendo quaesito: ars non potest efficere formam illam substantialem, neque aliquam accidentalem conservativam, & consequuntur ad esse substantiae, neque aliquam operationem per virtutem intrinsecam & existentem in artificiatu: ita *Scotus expresse in hoc 2. q. 1. & est ferè communis sententia. Probatur: ars, ut patet*

ex dictis, est accidens: Ergo nequit producere formam substantialem. Patet; quia quod est inferioris ordinis non valet producere illud, quod altioris ordinis, & perfectionis est. Quoad secundam partem probatur: de formis conservativis, & consequentibus ad substantiam, quia forma artificialis est extrinseca, & existens in partibus superficialibus compositi: Ergo nequit esse conservativa substantiæ. Probatur: quidat primum esse substantiæ, tribuit illi quicquid requiritur ad sui conservationem, ut ait Scotus num. 6. ubi supra. Quoad tertiam partem probatur: quia natura est principium intrinsecum motus: Ergo quod non est natura, nequit esse principium alicujus motus intrinsecum; sed ars non est natura: Ergo &c.

Argumenta contra dicta.

751. **P**rimò arguitur: domus v. g. fit ab arte dominandi; sed domus est substantia: Ergo substantia, sive forma substantialis potest fieri ab arte. Major probatur: domus fit, & non à natura: Ergo ab arte. Minor probatur: cujus partes sunt substantiales est substantia, sed partes, quibus construitur domus, ligna videlicet, lateres, lapides, terra, & aqua sunt substantiæ: Ergo domus quid substantiale est, & tamen fit ab arte: Ergo aliquid substantiale potest fieri ab arte.

752. Respondeo ad argumentum distinguendo majorem: domus fit ab arte quoad esse artificiatum domus, videlicet, quòd lateres sint in hac parte æquales, & in hac inæquales quoad figuram, sive dis-

positionem localem, quam servant inter sese, omitto: quoad esse substantiale materiale, nego. Et eadem distinctione ad minorem respondeo, & ad ejus probationem distinguo majorem: cujus partes effectuales sunt substantiales, est substantia, concedo: cujus partes integrales aggregatæ, sive per aggregationem, nego. Nam partes cumuli lapidum sunt substantiæ, & nihilominus ipse cumulus non substantia, sed totum accidentale vocatur, ex eo quòd conjunctio localis ipsarum partium sit lapidibus ipsis accidentalis. Idem dico de domo, cujus partes sunt substantiæ, & tamen conjunctio ipsarum in tali figura, vel dispositione est accidens illis extrinsecum, & ab arte, saltem quoad esse artificiale illarum.

753. Secundò arguitur: butyrum est quid substantiale completum à lacte, ex quo fit, realiter substantialiter distinctum, & tamen butyrum fit ab arte, ut experientia patet: Ergo aliquid substantiale potest fieri ab arte. Item vitrum ut ex se constat alia substantia est à materia, ex qua efficitur: idem dico de metallis, de quibus per artem chemicam fit aurum, vel argentum, ut tenet Albertus Magnus lib. 3. de mineralibus cap. 1. Henricus quodlib. 5. q. 3. Antonius Miranda. Canus lib. 9. de evasione singularis certaminis sect. 7. Zimarra in tract. de differentiis naturæ, & artis, & alium possem afferre domesticum, & peritum testem, tenentque gravissimi alii Doctores: Ergo &c.

754. Respondeo cum Scotò in hoc 2. q. 1. sub num. 5. §. responderetur: quòd applicatio

estio aliquorum, que faciunt ad formam substantialem, bene est ab arte; sed introductio forme substantialis sequens illam applicationem est à natura: unde ille motus localis qui est in factione butyri, bene est ab arte; cæterum ipsa forma substantialis butyri est à natura; & idem dico ad 2. & 3. Unde in forma respondeo ad argumentum concedendo majorem, & distinguendo minorem: butyrum fit ab arte quoad applicationem eorum, quæ requiruntur ad fieri butyri, concedo: quoad ipsam formam substantialem butyri, nego: & idem dico de vitro videlicet, & metallis.

755. Vel aliter respondeo de metallis, artem chemicam quoad effectum faciendi verum aurum, & argentum, vanam, & dilutoriam esse, neque unquam verum efficere, sed solum apparens argentum, quod tenent gravissimi authores, ut Ægidius quodlib. 3. q. 8. pro quo etiam refert Avicennam, Conciliator differentia 209. Cardanus lib. 1. de subtilitate, Pererius lib. 5. de causis cap. 19. Divus Thomas in 2. dist. 7. q. 3. art. 1. Rubius 2. Physic. cap. 1. q. 4. num. 41. & probatur: illud dicitur simpliciter impossibile, quod nunquam potest, vel valuit reduci ad actum; sed effici verum argentum, vel aurum ex metallis nunquam potuit reduci ad actum: Ergo est impossibile. Major ex se patet; minor experimento constat, quòd si ita non est, dicant illi, qui in hac pessima operatione tot labores, vigiliis, & sumptus consumpserunt, & si aliquando aliquod aurum apparens efficitur per talem artem in metallis, habet plurimos defectus; primum, quòd vim ignis sustinere non va-

let, sed ab eo consumitur. Secundum, quòd facillè amittit colorem. Tertium, quòd non est ductibile in tenuissimas laminas, quas proprietates verum aurum habere nullus ignorat. Addo insuper, quòd usus talis artis damnatus est ab Ecclesia in extravaganti spondent, in qua etiam venditio talis auri damnatur, & declaratur teneri illud vendentes ad integram restitutionem.

756. Tertio arguitur: ex sacra scriptura constat Exodi 7. Num. 11. quòd Magi Pharaonis per incantationes, & artes magicas fecerunt serpentes non solum apparentes, sed veras, Physicas, & reales: Ergo per artem potest fieri substantia. Respondeo cum Scotò ubi supra, quòd Magi Pharaonis per adjuvamen dæmonum illas fecerunt, non Physicè influendo in serpentes, sed applicando activa passivis, ex quorum consortio materia disponebatur ad receptionem formæ serpentis, & à natura introducebatur talis forma substantialis.

757. Sed inquires, à quo agente introducta fuit talis forma serpentis? Respondeo, quòd à Deo authore naturæ, & pacto, quòd Deus cum natura inivit, quòd quodocumque materia esset disposita, si non sit agens creatum, quòd valeat formam introducere, Deus ut author naturæ supplet defectum agentis, & illam formam producit: de quo infra in proprio loco. Qui plura hic desideraverit, authores consulat, & dicta pro hac prima distinctione sint satis.

DISTINCTIO SECUNDA,

De causis in communi, & universali.

Postquam de natura, arte, & violento regimus, restat nunc Philosophum, & Doctorem subtilem insequentes agere de causis in universali, juxta id, quod in hujus libri secundi proœnio promissimus, quapropter sit

QUÆSTIO PRIMA,

Ubi definitio causæ ut sic traditur.

ARTICULUS PRIMUS,

Quid sit causa ut sic? ostenditur.

758. **A**ristoteles lib. de bona fortuna teste Scotus in hoc 2. q. 7. sub num. 2. §. secundo notandum, sic causam definit: *causa est ad cujus esse sequitur aliud*: quam definitionem etiam affert Scotus lib. 4. *Metaph. Aristotelis cap. 2. summa 2. text. & comm. 3. sub num. 9. §. notandum, quia causa est ad cujus esse sequitur aliud*. Sed Scotus tamen aliam affert definitionem in 2. *Physic.* citato his verbis: *secundo notandum*, quod causa est propter quod alterum est. scilicet secundum esse, vel secundum fieri, aut conservari, aut secundum aliquam aliam dispositionem.

759. Sed tamen, tam Philosophus, quam Scotus latissimè assumunt definiendam causam, sic ex doctrina eorum, & ex communi consensu causam definiemus: *causa est principium per se influens esse in aliud*. Prima particula videlicet *principium*, ponitur loco generis, quia licet omnis causa sit principium, non tamen omne princi-

pium est causa, ut optimè notavit Scotus §. *Metaph. Aristotelis cap. 1. textu, & comm. 5. omnes enim cause principia sunt*, ait Philosophus ibidem, ubi Scotus, licet non eodem modo, nam in plus se habet principium, quam causa, nam terminus à quo in motu potest esse principium unde motus, non tamen causa. Per esse ergo principium convenit causa cum aliis principiis, quæ causæ non sunt, videlicet cum privatione, quæ licet principium extrinsecum generationis sit, non tamen est causa; & cum principiis productionum ad intra in divinis, Pater enim est principium Filii divini, & tamen non est causa, & Pater, & Filius principium sunt spirationis activæ, per quam Spiritus Sanctus accipit esse, & causa nullatenus sunt, neque appellantur.

760. Secunda particula est *influens esse*, per quam denotatur, quod causa influit in effectum per influxum, sive per suæ virtutis exercitium; influxus enim non est aliud, quam exercitium virtutis causæ, medio quo causa reducitur de actu primo, ad actum secundum, sive ad esse actualiter causans, & communicat existentiam effectui. Utrum autem talis influxus sit aliquid absolutum, vel respectivum superadditum causæ, medians, vel non medians inter causam, & effectum? infra suo loco patebit. Sed est maximè advertendum, quod talis influxus non requiritur quod sit verè *Physicus*, & *realis*, sed sufficit, quod sit, vel *realis*, qualis est, qui reperitur in causa efficienti, materiali, & formali, vel *metaphoricus*, qualis est, qui in causa finali, & exemplari reperitur, ut suo loco dicemus.

761. Tertia particula est *in aliud*, per quam denotatur, quod effectus, qui accipit

ARTICULUS SECUNDUS,

Vbi traditur divisio causæ ut sic in sua inferiora.

pit esse à causa, aliud esse à sua causa, habensque naturam saltem realiter distinctam à sua causa, & ab illa dependens, per quod distinguitur etiam principium productivum in divinis à causa, quia principium divinum producens, Pater v. g. producens Filium, non producit aliud, quia Filius ejusdem naturæ est cum Patre; unde licet hæc propositio: *Filius est aliud à Patre*, concedatur à Theologis, quia Filius realiter distinguitur à Patre propter proprietatem personalem, sive hypostasim; hæc altera tamen: *Filius est aliud à Patre*, nunquam conceditur, immò ut hæretica negatur, quia ly aliud denotat non solum Filium realiter distingui à Patre, sed etiam habere Filium naturam realiter distinctam, quam non habet Pater, quod hæreticum est, cum eadem natura, & essentia, quæ est in Filio, eademmet numero est in Patre, ut fides Carholica docet.

762. Sed hoc est maximè notandum, quod tradita definitio non est univoca omni causæ; materiali videlicet, & formali, efficienti, finali, & exemplari, cum tres primæ assignatæ sint veræ causæ, *Physicæ*, & *reales*, & *finalis* & *exemplaris* sint causæ, non *reales*, sed *metaphoricæ*, & secundum quid, sive *rationis*. Unde prædicta definitio pro ut sub se omnes prædictas causas comprehendit, non est quidditativa, sed potius descriptiva per additamentum, & potius definitio quid nominis, quam rei explicativa, cum entis *realis*, & *rationis* detur nulla ratio univoca. Et hæc pro hac de causis ut sic dicta sint satis, qui plura desideraverit, auctores consulat.

763. **O**missis antiquorum Philosophorum deliriis, qui jam infinitas esse causas ajebant, jam unam, jam plures sive multiplices. Dico unicam conclusionem cum *Aristotele in hoc 2. tract. 3. text. 28. & 31. & cum nostro subtili Scoto in hoc etiam 2. q. 7. num. 4.* causa ut sic dividitur, licet æquivoce, in *materialem*, *formalem*, *efficientem*, & *finalem*, ita ut nulla causa sit, quæ ad aliquam ex enumeratis non pertineat, vel reducatur; ita expressè *Philosophus*, loco citato, & 5. *Metaph. cap. 2. text. & comm. 13. num. 12. omnes verò causæ dicte in quatuor cadunt modos manifestissimos*. Et Doctor subtilis loco citato: *causa sufficienter dividitur in quatuor genera causarum ad istum sensum* &c., est communis Philosophorum consensus.

764. Probatur ergo sic breviter conclusio fundamento, quo eam probat Scotus: ubi supra: quia omnis effectus naturalis, hoc est, omne compositum est ab aliquo tanquam à causa, & sic est sufficiens, à quo est, sive producitur; & est ex aliquo, sive de aliquo, & sic est materia, ex qua componitur, & est in determinata specie per aliud, & sic est forma, sive causa formalis, quæ dat composito speciem, & est propter aliud, & sic est finis, propter quem compositum generatur, & præter has nulla alia est causa, à qua accipiat compositum esse: Ergo causa ut sic sufficienter dividitur in *materialem*, *formalem*, *efficientem*, & *finalem*. Circa hanc nostram conclusionem fere nulla est

controversia, & si aliqua est, illam apud auctores videndam omitto.

QUESTIO SECUNDA,

Vtrum omnis causa sit prior aliqua prioritate suo effectu, & qua sit hac?

765. **P**ostquam de quidditate, & natura causa ut sic egimus in præcedenti quæstione, nec non & de ejus divisione, restat nunc agere de conditionibus requisitis ex parte causæ ad causandum, & cum inter omnes præcipua sit prioritas, quæ requiritur, qua causa sit suo effectu prior, merito de illa hic disputare decrevi, an sit & qualis sit?

ARTICULUS SECUNDUS,

In quo statuitur necessario omnem causam esse suo effectu priorem, & quæ talis prioritas sit, ostenditur.

766. **P**RO quæsti intelligentia est primo notandum, quòd multipliciter potest dici unum prius alio secundum multiplicem prioritatem, quæ reperitur in rebus: prima prioritas est dignitatis, sive perfectionis, secundum quam illud dicitur prius alio, quod est perfectioris naturæ, sive entitatis, etiamsi in existentia sit posterius quid, ut Franciscus v. g. est prior dignitate leone, vel equo, etiamsi leo, vel equus prius Franciscus existant.

767. Secunda prioritas vocatur prioritas subsistendi consequentia, unde illud Logicorum tritum axioma traxit originem, videlicet illud est prius, à quo non valet subsistendi consequentia, ut est ignis: Ergo est

calidum, bene valet, non tamen è contra: est calidum: Ergo est ignis, non valet: & hæc potissimè invenitur inter prædicata communia, & particularia, inter quæ de affirmatione particularis bene infertur affirmatio prædicati communis, non tamen è contra, ut est homo: Ergo est animal, non tamen è contra; unde animal est prius hac prioritate subsistendi homine; cæterum pro hac prioritate est maximè notandum, quòd non semper illud, quod est prius secundum subsistendi consequentiam, est prius etiam secundum existentiam, sive secundum durationem, immò aliquando est posterius, ut v. g. est ignis: Ergo est calidus, bene valet, & non è contra, & tamen esse calidum est igne posterius in existentia, utpotè effectus ab igne proveniens. Vide Scotum in 1. dist. 7. q. 1. §. ad aliud. v. cum igitur. num. 24.

768. Tertia prioritas est prioritas existendi, secundum quam illud dicitur alio prius, quod prius existit ipso; & hæc est in triplici differentia; alia est prioritas temporis, alia naturæ, alia originis. Prioritas temporis, quæ etiam prioritas in quo dici consuevit, est illa, quæ invenitur inter illa, quorum unum potest esse pro aliqua duratione sine alio ut v. g. Petrus, qui est hodie, est prior tempore Paulo, qui cràs erit. Cæterum hic est maximè notandum, quòd unum dicatur prius tempore alio, non requiritur, quòd sit actualiter pro aliqua duratione, sive existentia sine illo alio, sed sat est, quòd attenda sua natura valeat sine illo alio posteriori esse; unde licèt substantia in eodem instanti temporis generetur, in quo sua accidentia generantur, sive producuntur, nihilominus dicitur substantia prior tempo-

re

re accidentibus, quia attenda sua natura valebat substantia pro aliquo tempore esse, & durari sine accidentibus. Vide Scotum in 2. dist. 3. q. 4. §. contra istam conclusionem. num. 6. & dist. 1. q. 3. num. 19. & in dist. 28. q. 3. num. 8. & aliis in locis.

769. Prioritas naturæ est, quæ datur inter illa, quorum unum necessariò supponitur ad esse alterius, ut v. g. essentia, quæ necessariò supponitur ad passionem inesse existentia, prius enim est, quòd homo v. g. sit, quàm quòd risibilis sit, & universaliter datur prioritas hæc naturæ inter illa, quorum unum dependet ab alio in aliquo genere, unde illud à quo aliquid dependet, dicitur prius natura suo dependente, & illud tale, quod dependet, posterius dicitur illo, à quo dependet, etiamsi utrumque in eodem temporis instanti existat, & sic hæc prioritas communiter appellatur prioritas dependentia, sive prioritas à quo.

770. Prioritas originis est illa, quæ datur inter illa, quorum unum originatur ab alio, etsi ab illo non dependeat, quæ prioritas datur inter Patrem, & Filium in divinis; Pater enim est prior origine Filio, eò quòd Filius à Patre originatur: & Filius, & Pater sunt priores origine Spiritu Sancto, eò quòd Spiritus Sanctus ab utroque trahat originem, etiamsi Pater, & Filius sint simul in eodem temporis, & naturæ instanti: & hæc prioritas originis, licèt sit realis ante omnem operationem intellectus, & tamen minor quacumque alia prioritate reali, & solum in divinis reperitur inter divinas personas, & fortè inter attributa divina, & divinam essentiam.

771. Sed hic est maximè notandum, quòd

licèt prioritas originis, & naturæ soleant communiter explicari per prioritatè à quo, ad distinctionem prioritatis in quo, quæ est prioritas durationis ut dixi, tamen non coincidunt, ita ut idem sit prioritas à quo, ac prioritas originis, sive naturæ; quia prioritas à quo datur præcipuè inter illa, quorum unum ab alio dependet, ut dixi num. 768. at verò prioritas originis inter illa, quorum unum ab alio non dependet, immò sibi ex natura sua repugnat dependentia; & sic solum inter divinas Personas, & essentiam, & attributa reperitur, inter quæ omnis dependentia secluditur, eò quòd dependere sit imperfectio repugnans divinæ perfectioni. Et has omnes prioritates, & posterioritates debetis maximè notare, tam ad ea, quæ hic sunt dicenda, quàm ad alia plura intelligenda ex Philosophia, & ex Sacra Scriptura.

772. Secundò est notandum, quòd ad hoc, quòd unum prius formaliter, & actualiter dicatur alio, necesse est, quòd sint simul illud unum, & illud aliud; & ratio est clara, quia prius, & posterius formaliter sunt correlativa, & sic non potest esse unum sine alio; sicut pater formaliter est relativum quid, quod non potest intelligi, neque esse sine filio, neque è contra filius formaliter sine patre; at verò ut unum dicatur prius alio fundamentaliter, requiritur quòd in illo priori, in quo est, sive intelligitur prius, non sit posterius, quia ideo prius denominatur, quia est sine suo posteriori.

773. Tertio est notandum, quòd hoc nomen *causa*, ut optimè insinuavit Scotus in hoc 2. q. 7. num. 3. & 4. est nomen relativum, & concretum, dicens pro formali

Z

ordi-

ordinem, sive respectum ad suum effectum, tanquam ad suum correlativum, & pro materiali virtutem absolutam, per quam causa est potens producere suum effectum, & sic potest considerari, primò pro formali, & prout causa reduplicativè est, & in hoc sensu nullum est dubium, quòd causa non sit prior suo effectui, cum necessariò illa relatio, quam importat causa ad effectum, supponat effectum jam productum, ad quem terminetur. Secundò pro materiali, pro illa virtute absoluta, à qua producit effectus; & in hac secunda acceptione dubitatur, utrum causa secundum esse absolutum causæ sit prior suo effectui?

774. Quartò est notandum, quòd causa adhuc potest dupliciter considerari: primò secundum esse absolutum causativum, quod habet in actu primo, quatenus potens est causare, & producere effectum. Secundò prout actualiter causans, influens, & dans esse effectui in actu secundo; & in utraque consideratione de causa procedit quaestio.

775. Sit ergo prima conclusio: prima prioritatem omittit, videlicet perfectionis, & dignitatis, de qua articulo sequenti, causa tam in actu primo, quam in actu secundo considerata, non prout causa reduplicativè, sed specificativè secundum esse absolutum causæ est prior prioritatem subsistendi consequentia suo effectui. Probatur: illud est in hac acceptione prius, à quo non valet subsistendi consequentia; sed bene valet: est effectus: Ergo est causa, non tamen è contra: est causa: Ergo effectus: Ergo causa prior est suo effectui. Major est per se nota, minor verò probatur; quia potest

esse causa in rerum natura existens, sine eo quòd sit effectus, ut patet de Nicolao Scholastico egregio, qui potest habere filium, & illum non habet; Ergo &c.

776. Sit secunda conclusio: causa secundum esse absolutum sui, & in actu primo considerata potest esse prior prioritatem in quo, sive prioritatem temporis suo effectui, licet esse causam hac prioritatem priorem non sit per se petitum ab intrinseco causæ. Probatur quoad primam partem, quia ignis A, v. g. qui modò existit, potest producere cras ignem B, & nihilominus illum non producit nunc, & sic de Petro, qui potest cras filios generare, & de aliis: Ergo causa secundum esse absolutum potest esse prior tempore suo effectui.

777. Quoad secundam partem probatur: quia dantur aliqua causa, quæ in eodem instanti temporis, in quo sunt, habent virtutem causativam suorum effectuum, & valent illos producere, nisi impediuntur: Ergo ad hoc, quòd causa possit causare actualiter, non requiritur, quòd præcedat tempore suum effectum. Antecedens probatur: quia in eodem instanti, in quo est sol, est etiam lux, ab illo tanquam effectus procedens, & in eodem instanti, quo est ignis, valet alium ignem producere, & de facto producit calorem in se ipso, & in eodem instanti, in quo est substantia corporea producit quantitatem sibi connaturalem, & sic de aliis: Ergo &c.

778. Sit tertia conclusio: omnis causa in actu primo considerata & prout potens est producere effectum, necessariò debet esse prior in esse existenti prioritatem à quo, sive

sive naturæ suo effectui. Hæc conclusio est contra Divum Thomam in 3. part. Medicinam, Cajetanum, & alios. Probatur primo ex Philosopho, qui 4. Metaph. text. 16. quasi admirativè ait: *illa, quæ non sunt, quomodo loquuntur, aut ambulabunt?* Secundò ex Scotus in 2. dist. 12. q. 1. num. 11. potestque probari conclusio ferè omnibus rationibus, quibus supra dist. 2. de materia prima à num. 348. usque ad 360. probavimus materiam primam, eò quòd causa compositi, debere existere existentia propria ante compositum, & formam.

779. Probatur ratione: omnis actus secundus necessariò supponit in aliquo priori saltem naturæ actum primum: Ergo actualiter causare, quod est actus secundus causæ, necessariò supponit in aliquo priori reali, & existenti actum primum, sive posse causare. Antecedens probatur: omnis actus secundus dependet Physicè, & realiter ab actu primo: Ergo posse causare in causa, quod est actus primus, supponitur realiter ad actualem causationem, sive actum secundum. Probatur consequentia: illud à quo aliquid Physicè, & actualiter dependet, terminat dependentiam realem sui dependentis; sed quod non est, nequit terminare dependentiam illius, quod est: Ergo necessariò causa supponitur in esse existenti aliqua prioritatem suo effectui, qui ab illa dependet. Et roboratur, quia bene valet: causa causat: Ergo potest causare, non tamen è contra: posse causare necessariò supponitur ad actualiter causare. Patet consequentia; quia illud est prius, à quo non valet subsistendi consequentia: Ergo &c.

780. Et confirmatur: esse necessariò sup-

ponitur ad operari: Ergo esse in causa necessariò supponitur ad causare, sive operari ejusdem causæ. Antecedens probatur: operari dependet ab esse: Ergo esse supponitur ad operari. Et confirmatur: esse pertinet ad lineam accidentis; sed quidditas, & substantia prior est quocumque accidenti: Ergo &c.

781. Sit quarta conclusio: causa in actu secundo considerata, & prout actualiter causans, etiam est suo effectui prior: est contra aliquos Scotistas: causa actualiter causans dat esse effectui; sed quod dat esse alteri est prius illo: Ergo etiam causa prout causans est prior suo effectui. Secundò probatur: effectus prout terminat actionem suæ causæ dependet à sua causa: Ergo est sua causa posterior: potestque probari rationibus supra factis conclusione præcedenti. Et roboratur: Pater in divinis constituitur in esse Patris per actionem generativam, qua producit actualiter Filium, & nihilominus Pater prout Pater, & generans est prior Filio: ita Scotus in 1. dist. 7. q. 1. num. 24. Ergo &c.

782. Ex dictis sequitur, quòd omnis causa Physica (causa finali seclusa, quæ solum causa metaphoricè est, ut infra suo videbimus loco) tam materialis, quam formalis, & efficiens necessariò debet esse prior suo effectui, ita ut implicet contradictionem intelligere effectum alicujus causæ, quin per prius intelligatur causa, à quo procedit talis effectus.

783. Sit quinta conclusio: omnis causa Physica, quæcumque sit, realiter distinguitur à suo effectui. Probatur: etiamsi apud omnes tanquam primum principium

fit: eò quòd unum producat realiter ab alio, necessariò est unum, & aliud; sed ubi est unum, & aliud, datur distinctio realis: Ergo inter causam, & effectum datur distinctio realis. Præterea: causa dicit relationem realem prædicamentalem ad suum effectum, videlicet causæ ad causatum; sed relatio prædicamentalis realis non datur, nisi inter extrema realiter distincta: Ergo &c.

784. Ex qua deducitur, & sit sexta conclusio: quòd causa non potest seipsam causare, ut falsò existimaverunt aliqui. Probatur: ad hoc quòd causa causet debet prius habere esse, ut probavimus, & effectus, qui est producendus, debet non habere esse, antequàm producat; sed habere esse, & non habere esse implicat contradictionem: Ergo implicat contradictionem causam non esse à suo effectu distinctam, sive esse idem causam, & effectum. Et roboratur: effectus dependet in suo esse à sua causa; sed idem à seipso non dependet: Ergo &c. Item: per idem medium, quod dependet ab alio in essendo supponit illud aliud, à quo dependet; sed effectus in essendo dependet à causa: Ergo effectus in essendo supponit causam: Ergo necessariò effectus non est causa, sed aliud realiter à causa. Alias rationes omitto apud auctores videndas.

785. Sed contra nostram conclusionem aliis argumentis minoris notæ omissis, unicuique argumentum proponam, quod tale est; de fide certum, & indubitatum est virtute meritorum Christi, videlicet crucifixionis, vapulationis, opprobriorum, sufferentiarum &c., nobis Deum conferre gratiam, quando illam largitur, qua & à peccatis mundamur, & Filii Dei denominamur, &

sumus; sed merita Christi non habent esse actuale, nunc quando gratia confertur, non enim nunc Christus actualiter flagellatur, sputatur, nec spinis coronatur: Ergo à causa non existente potest actualiter causari aliquis effectus Physicus, & realis, qualis est forma: Ergo non necessariò debet supponi causa ad fieri effectus in existentia reali.

786. Respondeo distinguendo antecedens: de fide credendum est virtute meritorum Christi Deum nobis conferre gratiam, ita ut merita Christi sint causa Physica Physicè influens in gratiam, nego: virtute meritorum Christi, tanquam virtute causæ moralis, & meritoria, concedo maiorem. Ad minorem distinguo: quando gratia nobis donatur, non existunt actualiter merita Christi existentia Physica, & reali, concedo: existentia morali, nego: & distinguo consequens: Ergo à causa non existente potest causari effectus Physicus, & realis Physicè, nego: meritorie, sive moraliter, concedo. Ex quo nihil contra nos, quia nos solum agimus hic de causa Physica, & de hac asserimus necessariò debere supponi ad suum effectum, qui ab illa Physicè dependet, non verò de causa morali, qualis est meritum Christi.

787. Pro cuius intelligentia nota, quòd causa Physica est illa, à qua producat Physicè effectus per verum Physicum, & realem influxum, ut ignis, qui alium causat ignem per virtutem Physicam causativam, quam habet medio aliquo Physico influxu, sive actione; at verò causa moralis est illa, quæ non Physicè, sed moraliter causat effectum, hoc est meritorie, deprecatorie,

sive

sive obsecratorie ut v. g. miles, qui propter assiduos labores strenuè exercitos in bello vexillo condecoratur, sive signo ducis; & huiusmodi causæ sunt merita Christi, quæ ob suam penè infinitatem nobis meruerunt gratiam, quam Deus Physicè producit in anima, & etiam sacramenta, quæ causæ nuncupantur gratiæ non Physicæ, sed morales, causant enim virtute meritorum Christi.

ARTICULUS SECUNDUS,

Utrum causa sit prior dignitate, seu perfectione suo effectu?

788. **Q**uærit titulus, an omnis causa sit suo effectu prior in perfectione, hoc est, magis perfecta, quàm effectus? Pro cuius intelligentia nota, quòd effectus potest comparari cum omnibus suis causis in perfectione, tam extrinsecis, quàm intrinsecis, vel cum causis intrinsecis, & non cum extrinsecis, vel cum extrinsecis, nulla facta comparatione ad causas intrinsecas, & hoc disjunctim, & collectivè. Quo supposito de effectu in comparatione ad causas quamlibet divisim agemus, & postea de effectu cum omnibus collectivè, eò latè sermonem instituemus, quapropter sit

789. Prima conclusio: effectus Physicus substantialis perfectior simpliciter est quacumque causa intrinseca sui divisim accepta, v. g. compositum ignis est absolute perfectior materia ignis secundum se, & etiam forma secundum se considerata: in hac conclusione nulla est controversia, etiam cum Thomistis. Probatur: quidquid in-

cludit perfectionem alterius, & aliquam aliam, est illo perfectius; sed compositum includit perfectionem materiæ, & perfectionem formæ: Ergo est perfectius forma, & materia divisim.

790. Sit secunda conclusio: effectus Physicus substantialis, compositum videlicet, si comparatur cum suis causis intrinsecis collectivè sumptis, cum materia videlicet, & forma unitis, adhuc est simpliciter perfectius materia, & forma unitis, quæ sunt sua causa adæquata intrinseca. Hæc conclusio est contra aliquos Scotistas, & præcipuè contra Fuentes in 2. Physic. q. 2. diff. 2. art. 1. num. 9. Probatur: illud est perfectius alio, & nobilius, quod secundum

se, & sua natura attenda habet perfectionem modum essendi, sive existendi; sed compositum substantiale habet perfectionem modum existendi, sive essendi, quàm materia, & forma, etiam prout unita: Ergo compositum substantiale est simpliciter perfectius, & nobilius materia, & forma prout unitis. Major ex se patet; perfectius enim esse perfectiorem modum essendi, sive existendi exoptulat: minor verò probatur: compositum est quid completum in genere entis, per se existens, & subsistens; materia, & forma prout unita etiam sunt quid incompletum in genere entis per se, & ex se ordinata ad constitutionem alterius, nempe compositi, & non subsistunt per se, sed subsistunt subsistentia compositi, quod enim existit in alio non subsistit per se, sed illius, in quo existit, subsistentia subsistit: Ergo compositum perfectiorem modum essendi, & existendi habet, quàm materia

ria, & forma, etiam prout unitæ: Ergo est illis perfectus.

791. Sit tertia conclusio: effectus comparatus ad causam efficientem univocam, & totalem est æqualis perfectionis cum sua causa. Pro hujus dicti intelligentia nota, quod causa efficiens est in duplici differentia; alia univoca, æquivoca alia, & æquivoca partialis, alia totalis: causa univoca est, quæ producit effectum ejusdem rationis specificæ cum ipsa causa, ut ignis, qui alium ignem producit, homo alium hominem &c. Probatur nunc conclusio: causa univoca est illa, quæ producit effectum ejusdem speciei cum illa causa; sed inter illa, quæ sunt specie distincta non datur majoritas perfectionis in uno, nec in altero: Ergo &c.

792. Pro quarta conclusione nota, quod causa efficiens æquivoca est illa, quæ producit effectum alterius speciei, ac est causa; ita Scotus expressè in 4. dist. 12. q. 3. §. contra hoc: in hoc nulla est controversia. Nunc ponitur ista conclusio: causa æquivoca totalis semper est majoris perfectionis, ac est effectus: probatur: non potest esse minoris perfectionis, quia causa efficiens nequit influere in perfectiorem effectum; & ratio est clara, quia tota perfectio effectus est à causa: Ergo ille excessus perfectionis, qui relucet in perfectiori effectum, nequit esse à causa, quæ non habet talem perfectionem eminenter, nec formaliter, nemo enim dat alteri, quod in se non habet, & cum non sit alia causa, cum supponamus, quod causa, à qua accipit esse effectus, sit totalis, qua possit ille excessus perfectionis participari; inde fit, quod implicet, quod effectus sit à

causa efficiente imperfectiori; neque effectus totalis causæ æquivocæ potest esse ejusdem perfectionis cum causa, quia implicat, quod causa, & effectus alterius sint speciei, & quod sint æquales in perfectione; implicant enim in natura duæ species æquales: Ergo necessariò debet esse causa æquivoca perfectior suo effectum totali.

793. Sit quinta conclusio: causa æquivoca partialis multoties est imperfectior suo effectum, & multoties perfectior; exemplum primum comprobatur in omni opinione: species impressa est causa æquivoca actus intellectus, qui dicitur notitia, & est partialis, quia ut ait Augustinus 1. de Trinitate 7. ab objecto, & potentia paritur notitia; & tamen actus intellectus est absolutè majoris perfectionis, quàm species impressa; actus quicumque, qui producit ab habitibus, tanquàm à causis partialibus æquivocis est perfectior ipsis habitibus, quia actus vitales sunt, habitus verò minime, & sic de aliis. Secundum etiam patet: substantia est causa æquivoca, & partialis, in quantum objectum, actus intellectus, sive actuum potentialium naturalium, & est illis perfectior; Sol est causa æquivoca partialis metallorum, & vernis, qui ex putrefactione generatur, & est illis perfectior; Deus est causa æquivoca partialis hominis, & cunctarum creaturarum, quæ simul ab agente creato, & à Deo producuntur, & tamen est illis perfectior.

794. Sit sexta conclusio: causa finalis, quæ ex natura rei est finis, ad quem ordinatur effectus, semper est perfectior suo effectum; patet in Deo, qui est cunctarum creaturarum finis ex natura rei, & est creaturis omni-

Argumenta contra dicta.

omnibus infinitè perfectior; patet etiam in fine creato, qui est ex natura rei finis, ut gloria, sive honor Dei accidentalis, id est, ut Deus glorificetur, & honorificetur ab hominibus, quod quid Deo accidentale est, est finis, quare eleemosyna datur, si fiat rectè ordinata, quare injuriis veniam daturus &c., sive acquisitio beatitudinis formalis est finis, quare Martyres torturas, & cruciamenta sustinent, & alia hujusmodi, in quibus honor Dei, & ipsa beatitudo formalis hominis est quid pretiosius torturis, cruciatibus, eleemosyna, jejuniis &c. non enim sunt condigna (ut ait Paulus) passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur &c. Probatur etiam ratione; quia propter quod unumquodque tale, & illud magis; sed ea, quæ ordinantur ad finem ex natura rei, fiunt, sunt, & eliguntur propter finem: Ergo potiori jure ipse finis erit nobilior, & eligibilior, ac perfectior.

795. Sit septima conclusio: si finis, sive causa finalis non sit finis ex natura rei, sed ex placito, & voluntate ordinantis illud medium, sive effectum in talem finem, multoties media, & effectus sunt perfectiora ipso fine, ad quem ordinantur, ut v.g. qui dat eleemosynam propter vanam gloriam, ordinat eleemosynam, quæ ex se quid bonum, & honestum est ad vanam gloriam, tanquam ad finem, quæ quidem vana gloria mala est, & vitiosa; qui visitat templum Dei, ut videat mulierem, & ibi cum ea fermocinetur lenocinium, sive ad sollicitationem turpem inducat, & alia quàm plura.

796. **O**missis argumentis, quæ contra alias nostras conclusiones possunt objici, utpotè minoris notæ, & momenti, sic contra nostram conclusionem insurgo, in qua assero totum Phisicum cum materia, & forma unitis comparatum esse illis perfectius quid: & est argumentum validissimum, cujus solutionem, vellem à mecum in hac conclusione sentientibus audire, sed forsitan illius vim effugientes uni illud silentio tradunt, alii in contrariam effugiunt sententiam, quod tale est: causa adæquata cujuscumque generis sit alicujus effectus nequit excedi in perfectione ab ipso effectum; materia, & forma unitæ sunt causa adæquata compositi: Ergo materia, & forma unitæ non possunt superari in perfectione à composito.

797. Majorem probo ex dictis numeri 792. hujus articuli: omnis perfectio, quæ relucet in effectum est participata à causa, quæ dedit esse totaliter effectum, patet, quia cujus est dare esse, est dare perfectionem illius esse; sed nemo dat, quod non habet: Ergo causa adæquata cujuscumque generis sit alicujus effectus, nequit excedi in perfectione ab ipso effectum.

798. Hoc ipsum probatur, & claritatis gratia suppono, quod compositum sit perfectius materia; & forma unitis in perfectione A, quæ est in composito, & non in materia, & forma unitis: quotiescumque enim unum est alio perfectius, est propter aliquam perfectionem, quæ est in illo uno, & non est in illo alio: tunc interrogo, ista perfectio A, quæ est in composito, & non est

est in partibus, in materia videlicet, & forma unitis, à quo fuit participata, hoc est, à quo compositum participat illam perfectionem A? Non à sua causa adæquata, materia videlicet, & forma unitis, quia supponitur talem perfectionem in illis non esse: Ergo erit perfectio à se, & divina, siquidem non est ab alio participata, quod implicat: Ergo &c. Ne hoc dicatur, necesse est fateri materiam, & formam esse æqualis perfectionis cum composito. Minor primi syllogismi est per se nota, consequentia legitima: ergo intentum.

799. Respondeo ad argumentum dupliciter, primò distinguendo majorem: causa adæquata efficiens nequit excedi in perfectione à suo effectu, concedo majorem: causa adæquata materialis, & formalis, sive quæ ex materiali, & formali confurgit, nequit excedi in perfectione ab effectu, nego majorem: & ratio est conspicua; quia cum talis causa non sit una in genere entis, materia enim, & forma unitæ non sunt aliquod unum ens, sed duæ entitates partiales cum unione, & ita sicut totum, quod est unum per se, excedit in perfectione quamlibet seorsim, quia quamlibet quid incompletum in genere entis est, ita excedit utramque conjunctim ob eandem rationem. Causa verò efficiens totalis univoca, cum effectum producat, qui est ens per se, sicut est sua causa, & ejusdem speciei cum illa; inde fit, quòd causa efficiens univoca totalis non possit excedi à suo effectu in perfectione, bene tamen causa totalis intrinseca, quia talis causa ideo totalis dicitur, quia non admittit consortium alterius intrinsecæ causæ, non verò quia aliquid unum totale sit in genere entis.

800. Ad confirmationem verò respondeo, quòd verum est, quòd omnis perfectio, quæ in effectu relucet, est à causa, & ab illa participata, sed non inde inferitur, quòd omnis perfectio, quæ relucet formaliter in effectu, sit etiam formaliter & in causa, sed fat est, quòd sit in causa virtualiter; sed hoc etiam est intelligendum de causa efficiente extrinseca, non verò de causis intrinsecis, qualis est materia, & forma, immò necessarium est, quòd in harum causarum effectu sit aliqua perfectio, quæ non sit in suis intrinsecis causis; & ratio est clara in via Scoti, quia cum compositum ex à nobis dictis dist. 6. primi libri q. 1. art. 2. num. 672. sit aliud realiter à suis partibus simul sumptis, & unitis, & aliàs includat ipsas partes, necesse est, quòd compositum includat perfectiones partium, quas includit, & habeat aliquam aliam, aliàs non esset compositum à partibus distinctum. Ad illud, quod addit argumentum, quòd talis perfectio reperta in toto, & non in partibus, neque ab illis participata, etiam à se & Divina, nego: plura enim illi deficiunt ad hoc quòd divina sit, nempe quòd totum non dependeret à partibus, neque ab efficiente, neque à fine &c.

801. Secundò respondeo concedendo majorem, & distinguendo minorem: materia, & forma unitæ sunt adæquata causa intrinseca compositi, concedo minorem: adæquata in omni genere, nego. Unde nego consequentiam: licet enim effectus non potest superare perfectionem suæ causæ adæquatæ, bene tamen effectus potest excedere perfectionem

nem causarum intrinsecarum; & ratio est clara, quia ad compositum generandum non solum materia, & forma concurrunt, verum etiam causa efficiens extrinseca, & finalis, & sic potest esse aliqua perfectio in composito, quæ licet non correspondeat causis intrinsecis, quia ab illis non habet compositum perfectionem talem, correspondet tamen causæ efficienti, & quando effectus comparatur ad causam, non solum debet comparari ad causas intrinsecas, sed etiam ad causas extrinsecas, ad hoc ut dicatur, quòd non potest excedere perfectionem suæ causæ totalis, quæ ex intrinsecis, & extrinsecis causis confurgit. Utraque potest sustineri solutio, sed prima conformior menti Scoti videtur, quam malueritis, eligite.

802. Secundo insurgo contra tertiam conclusionem, in qua asserimus, quòd effectus comparatus ad causam efficientem univocam, & totalem est æqualis perfectionis cum sua causa; primò: quia Christus fuit verè generatus univocè à Matre, & tamen est perfectior simpliciter matre: Ergo &c. Secundò: inter illa, quæ sunt ejusdem speciei potest esse majoritas perfectionis in uno, ac in alio: Ergo ruit fundamentum. Probo: Christus fuit homo ejusdem speciei cum Juda, habuit enim eadem essentialia prædicata, & tamen simpliciter perfectior est Juda: Ergo &c. Insuper calor ut unum est ejusdem speciei cum calore ut octo, & tamen calor ut octo est perfectior calore ut duo: Ergo &c. Respondeo, quòd in Physicis Christus non est Matre perfectior, neque Juda, etiam si moraliter, & quoad esse supernatu-

rale, quod habet, perfectior sit. De calore dico, quòd ignis ut octo est perfectior secundum esse graduale, non secundum esse specificum, quæ gradualis perfectio dicitur materialis, ad distinctionem perfectionis specificæ, quæ est formalis, cò quòd species sit forma totius essentialis. Alia minoris notæ argumenta omitto apud aucthores videnda.

QUESTIO TERTIA;

De ordine perfectionis, & existentia, quem servant causa inter sese comparata.

Explicatis jam articulis præcedentibus, & quæstione ordine prioritatis, perfectionis, & existentia, quem servant causa cum suis comparatæ effectibus; restat nunc eosdem ordines explicare comparando causas inter sese; quapropter sit

ARTICULUS UNICUS;

Ubi ostenditur, quæ causa sit prior alia, tam prioritare existentia, quam perfectionis.

803. **S**IT prima conclusio: facta comparatione omnium causarum inter sese quoad esse existentia, prima, quæ existit, est causa finalis, & hoc sive talis causa existat existentia Physica, & reali, sive existentia intentionali, & in esse apprehenso; secunda, quæ existit post finalem, est efficiens; tertia est materia; & quarta deniq; forma. Ita communiter omnes Scotista, qui materia,

& formæ existentiam distinctam ab existentia compositi concedunt.

804. Probatur conclusio: ex prioritate in causando alicujus causæ bene infertur prioritas in essendo; sed in causando causæ servant ordinem à nobis assignatum, ita ut finis prius causet, movendo agens, sive efficiens, & efficiens prius disponit materiam, ad hoc ut illam recipere valeat, & cum illa unitur ad causando compositum: tertio, quod sit materia ex cujus causalitate, sive potentia educatur forma; & quarto denique forma, quæ perficiat materiam: Ergo hunc eundem ordinem servant causæ in existendo. Major probatur: quia ad hoc quod aliqua causa causet, actualiter requiritur, quod in illo signo, in quo causat, sit existens: Ergo ex prioritate in causando rectè infertur prioritas in essendo.

805. Et confirmatur: causa, quæ movet alias ad causando, sive operandum, prius causat, quàm illæ, cum illa non mota ab alia causet, & faciat, ut aliæ causæ causent; sed finis est causa non mota, & quæ movet alias ad causando, omnes enim causæ propter finem causant, finis verò propter seipsum: Ergo finis est prior in causando: materia propria virtute nequit se formæ unire ad causando: Ergo debet præsupponere efficiens, sive agens, cujus virtute uniatur, & disponatur ad formæ receptionem: Ergo efficiens debet esse prius, quàm materia in causando: Insuper: agens creatum non potest producere formam à materia dependentem: Ergo materia causalitatis supponitur ad esse formæ. Similiter compositum nequit fieri absque forma: Ergo forma supponitur in essendo compo-

sito: Ergo eundem ordinem servant prædictæ causæ in causando.

806. Sit secunda conclusio: facta comparatione causarum intrinsecarum inter sese, videlicet materiæ cum forma, forma simpliciter perfectior est materia, & ipsa nobilior. Ista conclusio communis est omnium Philosophorum, & probatur: illud est alio perfectius, quod magis assimilatur perfectissimo, nempe Deo; sed magis assimilatur perfectissimo forma, quàm materia: Ergo forma est nobilior, & perfectior materia. Major est per se nota: quod enim magis accedit ad perfectum, qui est Deus, magis habet de perfectione. Minor probatur: Deus est actus purissimus, forma licet non ita, tamen actus est, nihil habens de potentia; materia autem pura potentia nihil habens de actu: forma secunda est habens virtutem activè producendi alia, in quo Deo assimilatur; potentia, sive materia non ita: Ergo &c.

807. Sit tertia conclusio: facta comparatione causarum extrinsecarum inter sese, efficientis videlicet, & finalis, causa finalis nobilior, & perfectior absolute est causa efficienti, & hoc in genere entis si finis est naturalis, sive ex natura rei præfixus, vel saltem in modo operandi, si finis est ex instituto, & placito voluntatis creatæ: vide dicta à nobis num. 795. hujus distinctionis. Hæc conclusio expressa est Philosophi, Scoti, Augustini, & quia receptissima non probatur autoritatibus. Probatur ergo ratione: finis in modo causandi non præsupponit aliam causam, ut dixi num. 805. operaturque tanquam virtus immota, & prima in ordine creato; efficiens verò cum fine com-

paratum

paratum operatur, ut causa secunda, & mota à fine: Ergo finis est nobilior saltem in modo operandi. Probatur, quia perfectius est operari non motum, quàm operari ut motum, unde Deus non ut motus, sed ut primus motor operatur perfectissime: Ergo &c.

808. Sit quarta conclusio: si comparatio fiat inter causas intrinsecas ex una parte, & extrinsecas ex alia, causæ extrinsecæ superant in perfectione causas intrinsecas. Probatur: illud genus est simpliciter perfectius alio, in quo datur species perfectissima nobilior specie perfectissima alterius generis, sed species perfectissima generis causæ efficientis, & finalis, Deus videlicet, est simpliciter, & absolute perfectior, & nobilior quacumque specie perfectissima formæ, & materiæ: Ergo genus causæ efficientis, & finalis longè perfectius est genere materiæ, & formæ, sive causarum intrinsecarum. Major enim per se est nota: illud enim est genus perfectius, quod claudit sub se perfectiorem speciem. Minor patet; quia Deus primus est efficiens, & finis omnium: Ergo &c. Et roboratur; quia modus causandi efficientis, & finalis causæ perfectior est modo causandi materiæ, & formæ, patet; quia modus causandi efficientis, & finalis ex se nullam involvit imperfectionem, & ideo reperitur in Deo, modus autem causandi causarum intrinsecarum involvit imperfectionem partium incompletarum, mutabilitatis &c., & sic relegatur à Deo: Ergo &c.

Argumenta contra dicta.

809. **P**rimò arguitur contra nostram primam conclusionem, in qua as-

serimus causam finalem esse priorem in existendo, in modo causandi, & in perfectione, aliis causis: finis sæpissime non existit, donec omnes causæ producant suos effectus: Ergo causa finalis non est prior in existendo aliis causis. Antecedens probatur: qui laborat propter sanitatem tanquam propter finem v. g. prius est, quod labore, quàm quod finem assequutus sit in re: Ergo in tali casu aliæ causæ efficiunt, antequam finis sit: Ergo finis non est prior in existentia perfectione &c.

810. Respondeo distinguendo majorem: contingit, quod aliæ causæ causent, quando finis non est in esse existentie Physico, & reali concedo: in esse intento, sive intentionali, & apprehenso, nego. Prius enim infirmus animo concipit sanitatem, tanquam bonam sibi, & postea propter hanc assequendam tanquam propter finem eligit medicam, & laborat; finis autem ex ratione finis non dicit esse veram causam Physicam, & realem, sed Metaphoricam, & sic solum existentiam Metaphoricam requirit ad causando metaphoricè, de quo latius cum de causa finali.

811. Secundò arguitur contra quartam nostram conclusionem, in qua asserimus causam efficientem, & finalem esse perfectiores causis intrinsecis: illa causa est magis perfecta in causando, à qua magis dependet effectus; sed compositum v. g. magis dependet à materia, & forma, quàm à causa efficienti, & finali: Ergo causæ intrinsecæ, materia videlicet, & forma sunt causæ in causando magis perfectæ. Major

ex se est nota, minor probatur: magis dependet effectus ab intrinsecis constitutivis, &

dantibus esse, quàm ab extrinseco, sine quo valet postquam est conservari: Ergo &c.

812. Respondeo omittendo majorem, & negando minorem: non enim plus dependet compositum à causis intrinsicis, quàm ab extrinsecis: & ad ejus probationem distinguo antecedens: magis dependet à causis intrinsicè constitutentibus, quàm ab extrinsecis, sine quibus potest esse in fieri, & in conservari, nego: in facto esse, concedo. Itaque licet compositum, postquam factum est, possit esse sine efficiente, à quo accipit esse, tamen in fieri æquè dependet ab illo, ac à causis intrinsicis, cum sine his, & sine illis esse non valeat. Præterquam quod non sumitur perfectio causæ à majori dependentia, vel minori effectus, sed à modo perfectiori causandi; & cum causæ extrinsecæ causent sine aliqua imperfectione ipsarum, & causæ intrinsicæ semper causent cum imperfectione admixta; hinc fit, quod &c.

QUÆSTIO QUARTA,

Utrum idem numero effectus possit à duplici causa totali simul ejusdem ordinis, & subordinatis totaliter, & adequatè produci, sive causari?

Quæstio hæc celeberrima est inter omnes, quæ in Philosophia agitantur, & licet ab aliquibus cum de causa efficienti agunt, ventiletur, hinc tamen illam tractare decrevi, ut plenior habeatur conceptus de causis in communi, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua ad majorem quaestione intelliguntur præmittuntur.

813. **P**rimò est notandum, quod petit titulus, ex tituli enim intelligentia sæpè habetur difficultatis cognitio: petit ergo titulus, an à duabus causis ejusdem rationis totalibus possit idemmet numero effectus produci? hoc est, utrum à duobus agentibus totalibus, à duobus videlicet ignibus, hominibus &c., possit idemmet ignis totaliter produci simul, ita ut simul, & semel ab unoquoque igne totaliter effectus producat; ita ut verum sit dicere ignis *A*, totaliter fuit productus ab igne *B*, & totaliter simul productus ab igne *C*. Idem dico de compositis, an à duplici forma totali, vel à duplici totali materia possit constitui, & causari, & idem de fine.

814. Dixi, & consultò, à duplici causa totali ejusdem ordinis; nam à causis totalibus alterius ordinis nulli est dubium, quin compositum substantiale à materia, & forma, agente, & fine producat, quarum quælibet causa totalis est compositi in suo ordine, etiam si partiales dicuntur, quatenus una indiget alia ad causandum: & similiter dixi notanter *non subordinatis*, quia homo v. g. & Deus sunt causæ totales alterius hominis, ita ut homo causa totalis sit per se solum in genere efficientis, & Deus similiter causa totalis est ejusdem hominis in eodem genere; sed istæ causæ dicuntur subordinatæ, eò quod in sua actione, & causatione subordinatus sit Deo, à quo in esse, & in causando dependet, &

hæc

fic de istis causis subordinatis non procedit quaestio.

815. Secundò est notandum, quod dupliciter potest intelligi, sive dici aliqua causa totalis respectu alicujus effectus, vel in actu primo, vel in actu secundo. Causa totalis in actu primo est illa, quæ ex se, & sine indigentia adjuvaminis ejusdem ordinis habet virtutem, & fecunditatem in actu primo ad producendum effectum, sive ad posse in talem effectum. Causa verò totalis in actu secundo respectu alicujus effectus est illa, quæ supposita virtute, & fecunditate prædicta, qua est potens totaliter in actu secundo, exercet talem virtutem producendo talem effectum. Exemplum primæ; calor ut octo v. g. habet virtutem sua natura intrinseca attendita, ut potens sit alium calorem ut octo producere, cæterum illum non producit actualiter, vel propter passum defectum, vel propter alias causas. Exemplum secundi: idemmet calor ut octo, qui potens est illum calorem ut octo producere, & illum per suæ virtutis exercitium, sive actionem totaliter producit actualiter in actu secundo.

816. Tertiò est notandum, quod licet aliqua causæ habeant virtutem totalem, ut quælibet seorsim valeat sine alterius indigentia producere effectum aliquem totalem, tamen si prædictæ causæ uniantur, & concurrant ad eundem effectum producendum, se habent in actu secundo, & suarum virtutum exercitium, tanquam si essent causæ partiales, & in tali eventu unaquæque causa dicitur totalis in actu primo respectu talis effectus, ex eo quod habeat virtutem sufficientem in actu primo ad illum, sed

in actu secundo non dicuntur totales, sed partiales, eò quod effectus ab utraque est productus, etiam si à qualibet seorsim poterat produci, & sic effectus talis in actu secundo non correspondet totaliter cuilibet causæ.

817. Exemplo res clara fit: Petrus habet virtutem ad elevandum pondus hoc ut quatuor v. g. & Paulus similiter habet virtutem in actu primo ad elevandum idem pondus; uterque dicitur causa totalis in actu primo, eò quod in quolibet eorum detur virtus ad idem; si tamen Petrus, & Paulus conjungantur ad tale pondus elevandum, non dicuntur causæ totales elevationis ponderis, quia in tali casu, non totum pondus elevatur à quolibet divisum, sed ab utroque conjunctim, & ita effectus, scilicet ponderis elevatio non correspondet totaliter utrique eorum, sed ambobus, ex quibus una causæ totalis fit elevationis, cum tamen quilibet in tali eventu sit partialis, & non totalis causa. Quæstio igitur non est de causis totalibus in actu primo, sed de causis totalibus in actu secundo causantibus, taliter quod cuilibet causæ seorsim totus respondeat effectus. His maximè notatis jam pro responsione difficultatis sit titulus.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi aliorum placitis relatis vera Doctoris nostri subtilis stabilitur sententia.

818. **P**rimum igitur placitum circa præsentem nostram difficultatem est Ochami in 3. dist. 1. q. 2. Cajetani 1.

part. summæ q. 52. art. 9. quos sequitur Fonseca in 1. Metaph. & alii, qui affirmant, id non solum esse possibile, immò naturaliter quàm pluries evenire. Sed quàm falso hæc nitatur fundamento ex infra dicendis patebit.

819. Secunda sententia, sive placitum affirmat, quòd licet naturaliter non possit evenire, quòd idemmet numero effectus, qui ab una totali causa in actu secundo producit, simul producat ab alia, totaliter etiam causante, & ejusdem ordinis cum illa; tamen nullam secum affert repugnantiam, vel contradictionem, ut absoluto posse divino attento id possit evenire. Hanc patrocinantur sententiam communiter Thomistæ cum suo Angelico præceptore, & ex Jesuitis quàm plurimi, ut Suarez in 1. Metaph. disp. 26. sect. 4. Hurtado disp. 8. de causis, sect. 10. §. nunc saltem. Murcia disp. 4. q. 2. in Philosoph., & alii.

820. Tertia tamen sententia, & nostra firmiter defendenda conclusio affirmat: omnimodam implicationem involvere, etiam posse divino absoluto attento, quòd idemmet numero effectus totaliter in actu secundo producat, sive causetur à duplici totali causa ejusdem rationis, & non subordinata. Ita Scotus expressè in 2. dist. 3. q. 4. §. contra ipsam. v. secundo sic. sub num. 4. cujus hæc sunt verba: *duarum productionum completarum in esse substantiali, non potest esse eadem substantia primus terminus. Et in 1. dist. 2. q. 2. §. quantum ad tertium articulum. v. hoc etiam, sub num. 19. hoc etiam quarto confirmatur in communi, quia nulla duo possunt esse terminantia totaliter dependentiam aliquis ejusdem, quia tunc illud terminaret de-*

pendentiam, quo subtracto non ministraretur illi dependentia, & ita non esset dependentia ad unum &c.

821. Idem habet in 3. dist. 1. q. 2. §. ad quæstionem. num. 5. ubi ait: *in omni dependentia essen tali unum dependens non dependet præcise, nisi ad unum. Major probatur: in omni dependentia causat. ad causam, quia impossibile est idem causatum habere plures causas totales in eodem genere causandi, à quo dependeat, sequeretur enim quòd ab illo dependeret ut à causa, quo non existente nihilominus esset.* Pro hac etiam parte vidi ab aliquibus citari Scotum in lib. de primo principio cap. 5. num. 17. & cap. 6. num. 30. sed citatio declarat eruditionem citantium, cum prædictus tractatus de primo principio sub quatuor capitibus comprehendatur, & ad plura non se extendat.

822. Probo igitur nostram conclusionem desumendo implicationem ex parte causæ: eò præcisè quòd aliquis effectus producat totaliter in actu secundo ab una causa totali totaliter illum producente, implicat contradictionem, quòd idemmet numero effectus simul ab alia totali causa totaliter producat: Ergo implicat contradictionem, quòd idemmet numero effectus à duplici totali causa ejusdem rationis producat. Probo antecedens: eò præcisè quòd effectus ab una causa totali, cujuscumque generis sit, productus totaliter posset ab alia causa totali ejusdem ordinis, & non subordinata simul produci totaliter, sequeretur, quòd utraque esset causa totalis in actu secundo illius effectus, & quòd neutra esset causa totalis in actu secundo ejusdem effectus; sed utramq; esse causam totalem

talem in actu secundo effectus, & neutram esse causam totalem in actu secundo ejusdem effectus, involvit manifestam implicationem: Ergo etiam involvit illud, ex quo sequitur, videlicet, quòd duæ causæ totales possint totaliter in actu secundo eundem producere effectum in eodem genere causæ.

823. Probatur sequela quoad secundam partem, nam quoad primam supponitur: illa causa non est totalis, nec totaliter producit aliquem effectum in aliquo ordine, quæ in eodem ordine, & linea relinquit locum alteri causæ, sive relinquit aliquid de effectu ab alia causa causandum; sed in tali hypothesi, quælibet illarum causarum locum relinquit causalitati alterius causæ, sive aliquid relinquit de effectu ab alia causa causandum: Ergo neutra est causa totalis respectu illius effectus. Majorem sic exemplo confirmo simul, & declaro: & suppono, quòd Petrus, & Paulus, quorum quilibet habet vires, & sufficientem virtutem ad levandum pondus ut octo, se applicant ambo simul, ad hoc pondus ut octo levandum, puta cathedram, in tali casu, quo Petrus, & Paulus applicantur, & levant illud pondus, cathedram videlicet: interrogo, cathedra, quæ est pondus ut octo, à quo levatur totaliter? dices, quòd à Petro, & Paulo; tunc ultra Petrus levat totum pondus ut octo cathedræ nunc? si totum pondus ut octo cathedræ levat Petrus: Ergo Paulus nihil efficit, siquidem non relinquitur illi aliquid prædicti ponderis levandum; & idem dico vice versa de Paulo, si non levat totum pondus: Ergo ex Petro, & Paulo efficitur una causa totalis ponderis

levationis, taliter quòd neuter est causa totalis. Et urgeo ulterius argumentum: ideo in casu prædicto non dicitur Petrum totum pondus elevasse, quia in ponderis elevatione coadjutus fuit à Paulo, & idem vice versa dico de Paulo: Ergo in quocumque casu aliqua causa expectat alterius causæ consortium ad aliquem effectum faciendum, non est causa totalis illius effectus: Ergo &c.

824. Respondent aliqui ad argumentum, quòd non tenet exemplum, quia est quid materiale, ex eo quòd nec Petrus, nec Paulus in tali casu nihil producent de pondere, & quæstio procedit non de causis instrumentalis, sed de causis Physicis, & Physicè productivis. Sed hæc responsio potius est tergiversatio, quàm solutio argumenti, quia Petrus, & Paulus verè causæ Physicæ sunt, & Physicè productivæ motus, quo movetur tale pondus, sive elevationis, quòd nullus potest negare.

825. Alii respondent ut Suarez, & Rubius, quòd argumentum procedit ex ignorantia causæ totalis: causa enim totalis non est quæ non relinquit locum alteri causæ ad eundem effectum causandum, sed quæ agit secundum ultimum suæ virtutis, ita tamen quòd effectus sit virtuti causæ proportionatus; & cum non implicet, quòd idemmet numero effectus sit proportionatus virtuti hujus, & illius causæ, inde fit, quòd non implicet, quòd idem effectus sit à duplici causa totali productus, taliter quòd productus sit à causa A totaliter, & totaliter similiter sit à causa B ejusdem ordinis productus.

826. Sed contra Suarez, & Rubium, & eo-

& eorum ignorantiam sic infurgo; & suppono cum illis, quòd causa totalis est illa, quæ totaliter agit secundum ultimum suæ virtutis, & pono casum, quòd calor *A*, v. g. ut quatuor habet virtutem producendi alium calorem ut quatuor, & calor ut quatuor secundum quòd habet etiam virtutem producendi calorem ut quatuor conjungantur ad causandum calorem in aliquo eodem passo: interrogo, vel isti duo calores ut *A*, & *B*, qui conjunguntur ad causandum calorem in aliquo passo producunt calorem ut quatuor ambo, vel ut octo? si primum 5. contra: Ergo nullus eorum causat secundum ultimum suæ virtutis, & sic neuter est causa totalis. Probo consequentiam; quia duo calores ut quatuor si æquè applicentur ad idem passum, & quilibet agat secundum ultimum suæ virtutis, necessariò causabunt calorem ut octo, quia virtus unita fortior est seipsa dispersa; patet, quia si Petrus, & Paulus, quorum quilibet habet virtutem elevativam ut quatuor conjungantur ad levandum pondus, & æquè applicentur, & quilibet agat secundum ultimum, quòd potest, utiqùe levabunt non pondus ut quatuor, sed ut octo: Ergo à simili &c. si producunt calorem ut octo: Ergo etiam neuter erit causa totalis, siquidem calor productus superat perfectionem, & virtutem cuiuslibet causæ seorsum, & sic neuter ab alio præcisus erit causa totalis ex doctrina Suarez, & Rubii.

827. Secundò principaliter probatur nostra conclusio ratione Scoti, quæ habetur in 1. supra citato: implicat contradictionem, quòd aliquis effectus dependeat per se, & essentialiter, hoc est in suo esse

ab aliqua causa, sine qua potest idemmet numero effectus esse; sed si idemmet effectus à duplici causa totali produceretur, sequeretur quòd dependeret per se essentialiter in suo esse ab aliqua causa, sine qua posset nihilominus talis effectus esse: Ergo implicat contradictionem, quòd aliquis idem effectus possit totaliter à duplici adæquata causa produci. Major est per se nota; implicat enim, quòd creatura dependeat à creatore, & quòd possit esse sine creatore, quia ab illo non dependet creatura, sine quo potest esse eadem creatura; implicat similiter, quòd relatio possit esse sine termino, & quòd dependeat à termino, dependentia enim per se unius ab alio dicit non posse esse per se illud unum sine illo alio: Ergo &c.

828. Minorem probo sic, & suppono, causæ totales producentes totaliter aliquem eundem effectum sint *A*, & *B*, quo exemplo utitur Scotus in 3. supra citato: probo nunc, quòd effectus *C* ab *A* & *B* totaliter productus ab unaquaque divisim, dependeat essentialiter per se ab utraque, scilicet ab *A*, & *B*, & quòd à neutra dependeat essentialiter per se, quòd est manifesta contradictio. Et imprimis quòd per se, & essentialiter ab utraque dependeat, etiam si sit per se notum, sic nihilominus ostendo: ab illo dependet in suo esse essentialiter, & per se effectus totaliter, à quo accipit esse totale; sed effectus totaliter accipit esse ab *A*, idem dico de *B*: Ergo effectus talis per se, & essentialiter in suo esse dependet ab *A* & *B*. quòd autem neque ab *A*, & *B*, essentialiter dependeat talis effectus, sic ostendo; & imprimis probo evidenter, quòd non

non dependet ab *A*. talis effectus, eò quòd idem, & secundum idem sit productus totaliter à *B*. potuit esse ex vi illius productionis totalis sine eo quòd produceretur ab *A*: Ergo potuit esse idemmet effectus sine *A*: Ergo ab *A*, non dependet per se in suo esse. Probo consequentiam: quia ab illo effectus non dependet sine quo talis idem effectus potest esse; sed effectus productus totaliter à *B*, potest esse sine *A*: Ergo ab illa non dependet per se. Idem argumentum facio de *B*. ex eo enim quòd talis effectus sit productus ab *A*, sequitur, quòd possit esse sine *B*. & per consequens ab illa per se non dependet: Ergo ex tali positione sequitur manifesta contradictio, videlicet, quòd effectus talis essentialiter dependeat per se ab *A* & *B*. & quòd à neutra essentialiter per se dependeat.

829. Quòd si dicant adversarii, quòd in tali hypothese, quòd effectus *C*, à duplici causa totali *B*, videlicet, & *A*, produceretur, non posset effectus idemmet esse altera illarum causarum sublata: Ergo neutra illarum esset dicenda causa totalis in tali causa, quòd est contra illud, quòd supponitur. Probatur consequentia; illa non est causa totalis alicujus effectus, quæ se sola, & sine consortio alterius causæ ejusdem ordinis nequit producere effectum; sed in tali hypothese neutra suarum causarum *A*, videlicet, & *B*, posset sine alia producere effectum: Ergo neutra esset totalis: Ergo intentum.

830. Tertio principaliter probo hanc eandem conclusionem, etiam ex fundamento contrariorum, sive communi, in quo tam illi, quam nostri uniformiter con-

veniunt, & suppono, quòd in tali casu effectus productus adæquatè à duplici adæquata causa haberet dependentiam duplicem adæquatam, patet, quia duplici actioni adæquatè, sive duplici termino adæquato dependentiæ, duplex adæquata dependentia debet correspondere ex parte effectus, sive dependentis, quòd & adversarii ipsi fatentur. Hoc supposito sic contra illos infurgo: implicat etiam in eorum sententia, quòd unica causa habeat simul plures effectus adæquatos suæ virtutis, sive quòd idem est, implicat etiam posse divino interveniente, quòd unica causa terminet simul dependentiam plurium ab illa adæquatè dependentium: Ergo implicat quòd idem effectus terminetur in sua dependentia adæquatè à pluribus causis.

831. Probo consequentiam: Ideo repugnat etiam de absoluta potentia, quòd eademmet causa terminet dependentiam plurium effectuum, quorum quilibet sit adæquatus virtuti causæ, quia per unicum effectum reducitur ad actum secundum tota virtus, & fecunditas causæ, ita ut causa quasi exhausta virtutis maneat ad alium effectum simul producendum (quòd Hispanè dicimus: *parece que aviendo producido una causa efecto adequadado à su virtud, que queda agitada la virtud de la causa, y no puede por emences producir mas*) sed per unicam productionem passivam adæquatam reducitur etiam ad actum secundum tota producibilitas, sive causabilitas effectus adæquata, aliàs si non ita esset, non esset effectus adæquatè productus ab una causa: Ergo sicut implicat, quòd eadem causa terminet simul dependentiam plurium

effectuum adæquatorum ab illa dependentium, ita repugnat, quòd idem effectus adæquatus sit à duplici causa adæquata adæquatè producibilis, & quòd habeat duplicem dependentiam passivam adæquatam, cum ab una totaliter maneat exhausta producibilitas passiva effectus. Alias omitto rationes apud authores videndas.

Argumenta contra dicta.

832. **P**rimò arguitur: eademmet numero natura, quæ assumpta fuit à Christo Domino in unitatem suppositi potuit simul à subsistentia Patris, & Spiritus Sancti sustentificari, & ultimo terminari: Ergo idemmet effectus ab unica causa totali productus potuit simul actualiter produci, sive causari ab alia. Probo consequentiam: ideo aliquis idem effectus non potest simul à duplici termino adæquato suæ causalitatis dependere adæquatè, quia stante adæquatione ex parte unius causæ causantis, non relinquatur alteri causæ aliquid causandum de effectu, quod non sit à prima causa adæquata productum; sed stante adæquatione ex parte hypostasis Verbi terminantis adæquatè naturam, sive illam sustentificantis potest simul stare, quòd eademmet natura possit simul à subsistentia Patris, & Spiritus Sancti terminari, & sustentificari: Ergo sicut non implicat eandem terminari, & sustentificari naturam à triplici hypostasi totali, ita non implicat eundemmet effectum duplicem terminare productionem adæquatam duplicis causæ totalis. Antecedens probatur: idem numero accidens potest à Deo saltè miraculosè collocari in duobus adæquatis sub-

jectis, puta eademmet numero albedinem in papyro, & in lacte: Ergo & eademmet natura potest esse simul in duobus suppositis: Ergo &c.

833. Respondeo ad argumentum cum *Scoto in 3. cit. dist. 1. q. 2. num. 5. & 7.* negando antecedens; & ad ejus probationem respondeo negando etiam antecedens: sicut enim implicat ob dictas rationes, quòd idemmet effectus à duplici totali causa totaliter producatur, ita implicat, quòd eadem natura à duplici termino adæquato terminante ejus dependentiam in linea subsistendi possit dependere, & quòd idem numero accidens possit à duplici dependere subiecto. Vide, quæ diximus dist. 4. q. 3. art. 2. num. 625. & 626. etiam hic solet argumentari dicendo, quòd eadem relatione Paternitatis refertur Pater ad plures Filios, ita ut quilibet Filius sit terminus adæquatus prædictæ relationis. Sed eodem modo responderetur negando, quòd eadem paternitate Pater referatur ad plures Filios ob eandem rationem, quia videlicet quilibet est terminus adæquatus paternitatis, immò tot relationes paternitatis sunt in Patre, quot sunt filii, ad quos refertur.

834. Secundò arguitur, & est validissimum argumentum, quod hic potest effici contra nostram conclusionem; & suppono, quòd duo ignes æqualis virtutis, vel quælibet alia duo agentia æqualis virtutis applicarentur æqualiter ad idem lignum, & converterent lignum in ignem, sive introducerent formam ignis in materia ligni, nec ne? si primum, à quo igne esset talis forma generanda? Non ab uno, & non altero, cum non sit major ratio unius, quàm alterius;

rius: Ergo à neutro, vel ab utroque: si ab utroque: Ergo jam habemus intentum, quòd idem effectus possit à duplici adæquata causa produci.

835. Huic argumentum respondet *Scotus in 4. dist. 10. q. 2. §. ad rationes. v. & si queras. num. 23.* quòd in tali casu si effectus esset divisibilis, ita ut pars una effectus posset correspondere uni igni, & alia pars alteri, ita producerent effectum, quòd cuilibet agenti non totus corresponderet effectus, sed pars una uni, & pars alia alteri; & sic effectum perfectiorem producerent illa duo agentia, quàm quodlibet posset producere divisim: *si autem effectus esset indivisibilis secundum perfectionem; si verò generarent eundem effectum indivisibilem omnino, generarent tamen eo modo efficiendi, quo neuter eorum posset esse causa totalis effectus, quia post ita brevem alterationem, quæ non sufficeret ad cognitionem ab altero istorum præcisè agente, & tunc ista propositio est vera, quòd duæ causæ totales totaliter causantes non possunt esse ejusdem effectus. Hac Scotus.*

836. Sed contra prædictam solutionem à Scoto allatam sic insurgo, supponendo quòd effectus esset omnino indivisibilis: talis effectus indivisibilis esset ab utroque agente, à quorum quolibet posset produci totaliter, etiamsi tam breviter ab utroque generaretur, quàm posset solo ab uno generari: Ergo in tali casu idem omnino effectus ab utroque generaretur totaliter, etsi brevius, quàm posset ab uno illorum generari: sed quòd brevius, vel longius generetur effectus, non tollit, quòd effectus sit idem, & quòd idem à duobus totaliter generetur: Ergo etiam stante breviatione temporis, in

quo generatur effectus à duobus, stat veritas hujus propositionis, quòd à duplici agente, etsi brevius, idem indivisibilis generatur totaliter effectus.

837. Respondeo, quòd Scotus non ait, quòd eundem effectum totaliter generarent illa duo agentia, quæ casus supponit, stante sola diversitate ex parte effectus, in hoc quòd brevius ab utroque generaretur totaliter, qui tardius posset ab uno generari, sed in hoc quòd in tali casu, quo eundem effectum indivisibilem omnino generarent, generarent tamen eo modo efficiendi, quo neuter eorum posset esse causa totalis ab intrinseco, ex eo quòd neuter eorum ageret secundum ultimum suæ virtutis, immò extraherent vires ad agendum, ita ut neutrum totas vires applicaret. Quòd explico exemplo, quo Petrus, & Paulus ad levandum pondus ut octo se accommodarent, cum tamen quilibet seorsim posset totum pondus levare; in tali enim casu, quòd experimento constat, nec Petrus adhibet totas vires ad levationem ponderis, nec Paulus, sed partialiter uterlibet concurrat. Idem dico de duobus ignibus in casu positus, quòd neuter totas vires, sive adivitatem suam applicaret; quòd ut explicet Scotus, assumit illud exemplum de brevitate, qua producerent ignem, brevius, quàm posset ignis à quolibet seorsim produci, ac si ita argueremus in exemplo allato: Petrus, & Paulus velocius movent pondus ut octo simul, quàm posset idem pondus à quolibet divisim moveri: Ergo signum est, quòd tale pondus non ab uno solum totaliter movetur, sive portatur, sed ab utroque tanquam à causa totali. Idem facit argumentum de ignibus

ignibus æqualiter applicatis, per quod patet ad argumentum &c.

838. Sed contra dices : in tali hypothesi illi duo ignes æqualiter haberent virtutem ad talem effectum producendum, & æqualiter essent applicati ad passum, sive combustibile, & passum æqualiter posset ab unoquoque immutari, cum supponamus, quod quilibet ignis divisim haberet sufficientem virtutem ad talem effectum : Ergo quilibet produceret secundum ultimum suæ virtutis, & secundum totum quod posset ; sed posset producere totum effectum, qui supponimus, quod effectus talis non excederet virtutem cuiusvis causæ : Ergo quælibet totum effectum produceret. Antecedens est certum, est enim casus, qui supponitur : consequentia prima probatur : quia in hoc distinguitur causa naturalis à libera, quia causa naturalis debetè approximata, & applicata agit secundum ultimum suæ virtutis, & secundum totum id, quod potest, ita ut non possit non agere ; causa verò libera etiam positis omnibus requisitis ad causandum potest non agere, vel agere remissè ; causa verò naturalis minimè, quia ut ait Scotus in 4. dist. 43. q. 4. *in cuius potestate non est agere, vel non agere, non est remissè agere, vel intensus* : Ergo si quilibet ignis est causa naturalis, & sufficiens producere effectum, quilibet illum producat naturaliter totaliter, cum non sit à quo impediatur ejus actio.

839. Respondeo concedendo antecedens quoad omnes suas partes, & distinguo consequens : Ergo quilibet ignis producat in tali casu totum ignem, sive effectum, cum effectus non excedat virtutem

cuiuslibet ignis, si ab aliquo non impeditur, concedo : si verò impeditur ejus actio, quo minus totum effectum producat, nego consequentiam. Pro cuius intelligentia suppono, quod casus non est possibilis naturaliter, ad hoc enim requirebatur penetratio agentium, ignium videlicet, quæ naturaliter impossibilis est, ad hoc quod essent æqualiter approximati. Et adhuc data hac penetratione, adhuc non possent tales ignes naturaliter causare, quia actio naturalis dependet à causa naturali, naturali modo existendi in opinione probabili ; ceterum dato quod uterque ignis causaret naturaliter (ut admittit Scotus) non ageret uterque secundum ultimum virtutis suæ, non defectu applicationis, nec virtutis, quia hæc supponuntur, sed ex consortio unius alter impediretur, ex eo quod coadjuvaretur in tali productione unus ignis ab alio, quod patet in exemplo de lapide num. 837. appposito. Ad confirmationem de causæ liberæ, & naturalis distinctione, respondeo, quod verum est in casu, quo non obstat ex alio capite impedimentum, & cum in tali casu obstaret, inde fit, quod &c.

840. Tertio arguitur, & est argumentum, quod validissimum putant gravissimi Thomistæ, à quibus illud vidi Hispani ponderari fatis perspicue profectò, etsi usq; in hodiernum diem solutionem expecto, quod argumentum nec antè, nec post, nec legi, nec vidi, quod tale est : Evidens est in via Scoti, quod idem corpus potest esse adæquatè in pluribus locis extensivè, & commensurativè : Ergo evidens est, quod idemmet numero effectus potest simul à duplici causa adæquata ejusdem

dem ordinis causari. Antecedens est certissimum in nostra Schola, consequentia verò probatur : sicut corpus v. g. humanum est adæquatè ubicatum ab ubi adæquato *A*, ita quod nihil corporis, quod ubicabile sit, maneat inubicatum, & idem dico de ubi *B*, corpus ubicatur, sive potest ubicari ab ubi *B*, totaliter adæquatè, ita ut nihil habeat corpus ubicabile, quod non sit ubicatum ab uno, & ab altero ubi *A*, videlicet, & *B* : Ergo sicut non obstante quod corpus humanum ab ubi *A* sit adæquatè ubicatum, potest simul idemmet corpus saltem per divinam potentiam ubicari ab ubi *B*, etiam totaliter, ita non implicatur, quod saltem per divinam potentiam, posset evenire, quod effectus talis unius causæ sit simul ab alia.

841. Et confirmatur : sicut effectus est totaliter causatus ab una causa totali in casu posito, ita corpus humanum est totaliter ubicatum ab uno ubi ; sed stante adæquatione primi ubi potest per divinam potentiam idem corpus ab alio ubi simul ubicari : Ergo stante adæquatione causæ causantis aliquem effectum potest per divinam potentiam idemmet effectus ab alia causa ejusdem ordinis totaliter causari. Antecedens probatur : ideo aliquis effectus totaliter dicitur ab una causa causatus, quia nihil relinquatur de effectu alii causæ causandum, quod non sit à prima causatum, sed similiter nihil relinquatur de corpore, quod relinquatur alteri ubi ubicatum, quod non sit ubicatum à primo adæquato ubi : Ergo sicut effectus totaliter est causatus ab una causa, ita corpus totaliter est ubicatum adæquatè ab uno ubi, & hoc non obstante

potest idem corpus ab alio ubi adæquatè, etiam ubicari : Ergo idem effectus ab alia causa causari.

842. Et urgeo ulterius rationem : sicut corpus est ab uno ubi adæquato totaliter ubicatum secundum totum illud, quod ubicabile est ex parte corporis (hoc enim dicit esse ubi corpori adæquatum) ita effectus est ab una causa totali totaliter productus secundum totum illud, quod producibile est ex parte effectus ; sed etiam si corpus sit totaliter ubicatum ab ubi *A*, secundum totum illud, quod ubicabile est, potest simul ubicari idemmet corpus ab ubi *B*, ejusdem rationis, etiam secundum totum illud, quod ubicabile est ex parte ejusdem corporis : Ergo sicut potest corpus ab uno adæquato ubi ubicatum, ulterius ab alio ubi ejusdem rationis totaliter ubicari, ita poterit effectus ab una causa adæquatè productus, ab altera simul produci totaliter adæquatè. Patet consequentia ; quia in utroque par militat ratio.

843. Et roboratur hæc impugnatione contra Scoti fundamentum : non implicat, quod idemmet corpus habeat duplicem terminum adæquatum suæ dependentiæ, scilicet, duplex adæquatum ubi, à quo dependeat in esse ubicato totaliter, & adæquatè : Ergo non implicat, quod idemmet effectus habeat duplicem terminum adæquatum suæ dependentiæ, scilicet, duplicem adæquatam causam ejusdem ordinis, à quarum qualibet totaliter producatur. Probatur consequentia ; Antecedens est per se notum : sicut effectus

dependet totaliter ab una causa totali in esse causabilis, ita corpus dependet ab uno ubi totali in esse ubicabile: Ergo &c.

844. Pro solutione hujus argumenti, quod subtilissimum fateor, suppono ex nostro *subtili Scoti in 4. dist. 10. 1. & 2. per totam. §. dico ergo. num. 11.* & sequentibus, quòd ubi circumscriptivum, & adæquatum, de quo procedit argumentum, ut latius in 4. hujus Deo dante patebit: *nihil aliud dicit* (verba sunt Scoti) *nisi respectum extrinsecus advenientem fundatum in uno quanto, ad aliud quantum circumscribens.* Ita quòd ubi à quo formaliter corpus dicitur quantum ubicatum, est relatio quædam passiva, qua corpus formaliter refertur ad locum, in quo est. Unde idem corpus esse in pluribus locis nihil dicit aliud, quàm habere idem corpus plura ubi, sive quòd idem est plures respectus, sive relationes, mediis quibus formaliter idem corpus referatur ad plura loca, in quibus est; & cum non implicet, quòd idem Pater v.g. plures respectus, sive relationes habeat adæquatas Paternitatis ad plures filios, & idem simile plures relationes similitudinis, quibus ad plura similia, quibus assimilatur, referatur; non implicet etiam, quòd idem corpus ad plura loca adæquata plures habeat relationes passivas, quia locus nil producit de locato, neque locatum à loco dependet, nisi ut dependet unum relativum ab alio relativo, Pater v.g. à Filio, & Filius à Patre.

845. Ex præjactis supra ad argumentum num. 840. respondeo concedendo antecedens, quòd videlicet idem corpus potest esse in pluribus locis adæquatis, sive

referrì adæquatè ad plura adæquata ubi, quòd idem est, & negando consequentiam, videlicet quòd idem effectus possit à duplici dependere causa adæquata in eodem genere causæ, quia ubi non est causa corporis ubicati, & sic non implicat, quòd idem corpus habeat plura ubi, quæ nihil aliud sunt, quàm plura accidentia; at verò effectus accipit esse totaliter à sua causa totali, & implicat, quòd sint duæ causæ totales dantes totaliter esse, quarum qualibet effectus idem adæquatè dependeat ob rationes supra factas: & ad ejus probationem concedo antecedens, videlicet, quòd corpus adæquatè ^{productus à causa A,} possit simul adæquatè ^{productus à causa B:} & ratio est, quia corpus esse adæquatè ubicatum ab ubi A, v.g. nil aliud dicit, quàm habere corpus unam relationem adæquatam ubicationis, qua refertur adæquatè, & secundum totum ab ubi fundamentalì activo A, ad locum, in quo corpus, & simul adæquatè ubicari idem corpus ab ubi B, nihil dicit præter habere idemmet corpus aliam relationem ad locum, & cum non implicet idem corpus ad plura referri; at eundem effectum plures totales causas habere est à pluribus causis totalibus secundum idem causari, quòd implicat, non autem primum, eò quòd corpus non causetur à loco, sicut effectus à causa.

846. Ad confirmationem verò ex num. 841. respondeo negando similitudinem, videlicet, quòd sicut effectus est totaliter causatus ab una causa totali totaliter causante, ita corpus sit totaliter ubicatum ab uno ubi; & ratio disparitatis patet ex dictis, nam ubi adæquatum nihil causat de

corpo-

corpore ubicato, sed solum est respectus adæquatus fundatus in corpore quanto, quò adæquatè refertur ad unum locum locantem, tanquàm ad terminum, sive quòd idem est ad unum ubicativum, tanquàm ad suum terminum adæquatam, & idem fundamentum bene potest habere plures relationes adæquatas ejusdem rationis ad plures terminos adæquatos ejusdem rationis, quia ab illis non dependet, nisi in esse relato, non verò in esse absoluto; at verò effectus dependet à causa totali totaliter illum causante, tanquàm à quo totaliter accipit esse secundum esse absolutum, & sic ab una causa accipit totum esse, quòd ab alia accipit.

847. Ad probationem verò antecedentis respondeo concedendo majorem, videlicet, quòd ideo effectus dicitur ab una causa totaliter causatus, quia nihil de effectu relinquatur alteri causæ causandum, quòd non sit à prima causa causatum; & nego similiter minorem quoad similitudinem ob dictam rationem, quia licet verum sit, quòd corpus A, v.g. totaliter sit ubicatum ab ubi A, quòd nihil habet corpus ubicabile, quòd non sit à prædicto ubi ubicatum, non debet intelligi hoc absolutè, sed cum addito restrictivo ab ubi A, ita ut sensus sit, nihil habet corpus humanum, quòd sit ubicabile à quocumque ubi, quòd ab ubi A, non sit ubicatum, quia corpus humanum secundum aliam ubicationem est ubicabile ab ubi B, & secundum aliam ab ubi A, etiamsi A, & B, sint ubi ejusdem rationis, quia quando corpus humanum est Hispanicum habet distinctam ubicationem ab illa, quam habet quando est Antiquariæ. At verò effectus, qui est ab una causa totali causatus; est ab illa causatus

secundum suum esse, & secundum idemmet esse nequit ab alia causari, quia taliter est causatus effectus ab una causa, quòd est verum dicere sine limitatione, aut restrictione aliqua effectus est causatus à causa A, v.g. secundum totum illud, quòd est causabile tam à causa A, quam à B, & ab alia quacumque causa. Et sic corpus dicitur ubicatum adæquatè ab uno ubi secundum totum illud, quòd ab illo ubi est ubicabile, & non secundum quòd est ubicabile ab alio; sicut Pater refertur ad unum filium per unicam relationem Paternitatis, secundum totum quòd Pater referibile est, non absolutè, sed cum addito ad illum filium, non secundum quòd est referibilis ad alios, cum ad alios alias rationes formales referendi habeat; at verò effectus est totaliter causatus ab una causa totali secundum suum esse absolutè, quòd erat ab alia quacumque causa causabile, & hoc est maxime hic notandum; unde nego consequentiam.

848. Ex nuper dictis patet ad confirmationem ex num. 842. Ad roborationem vero contra Scoti fundamentum, quæ habetur num. 843. respondeo negando suppositum antecedentis, videlicet, quòd ubi sit terminus adæquatus, vel inadæquatus, à quo dependeat corpus, etiam in esse ubicati, si de ubi formali fiat sermo, nam ubi formale ex dictis num. 845. ex Scoto non est nisi relatio extrinsecus adveniens, quæ fundatur in corpore locato, & terminatur ad locum locantem, & continentem corpus. Quòd si loquatur de ubi fundamentalì activo, hoc est de ultima superficie corporis continentis ubicatum, distinguo antecedens: non implicat, quòd

idcm

idem corpus habeat duplicem terminum adæquatam suæ dependentiæ, à quo dependeat in esse ubicato formaliter secundum duplicem ubicationem passivam, sive duplicem relationem, quam habet ad plura loca, concedo: secundum unam, & eandem ubicationem, nego. Hoc enim nullum est inconveniens, immò est necessarium, quòd Pater v. g. qui plures habet Filios, ab illis adæquatè dependeat secundum relationem Paternitatis, non secundum eandem, sed secundum diversas relationes Paternitatis, quas habet ad plures Filios, multiplicato enim termino relationem multiplicari necesse est, idem dico de ubi, quòd cum relatio sit, multiplicato termino, videlicet loco, sive superficie continente pete necessariò multiplicari; & nego argumenti consequentiam. Et ad ejus probationem licet posset negari *ly sicut*, ut patet ex dictis, tamen argumenti gratia similitudine concessa, respondeo distinguendo antecedens: sicut effectus in esse causabilis dependet ab una causa totali, ita corpus in esse ubicabili dependet ab uno ubi ubicante secundum unam ubicationem passivam, concedo: secundum aliam, quam ab alio ubi activè ubicante potest habere, nego. Consultò ad hoc argumentum morosius, quàm res postulabat respondere decrevi, quia revera subtilissimum est, & selectam Metaphysicam involvit, ut veritas hujus celeberrimæ difficultatis, ad quam jam jam desiderio desiderabam accedere, omnibus patefiat.

849. Quartò arguitur principaliter, & est argumentum, quod plus continet curiositatis, quàm difficultatis: Pono er-

go casum possibilem, in quo duo sacerdotes cum debita intentione, & omnibus aliis requisitis verba consecrationis proferrent super eandem materiam, videlicet super eandem hostiam, vel vinum; idem dico de duobus ministris, qui simul & semel verba absolutionis proferrent super poenitentem eundem. Et eadem est difficultas de duobus, qui simul, & semel cum omnibus requisitis circumstantiis aquam effunderent supra baptizandum, & similiter verba, quæ sunt baptismi forma proferrent. Nullus dubitat, quin in primo casu hostia maneret consecrata, vel vinum, nec quòd poenitens confitens maneret absolutus, si aliàs non poneret objectionem, neque quòd puer baptizatus maneret: Ergo jam idem effectus, videlicet hostiæ consecratio, gratia poenitentialis in secundo, & gratia baptismalis in tertio à duplici adæquata causa, videlicet à duplici ministro adæquato posset provenire. Patet consequentia, quia quilibet esset sacramenti adæquatus minister, taliter quòd altero eorum deficiente ab altero perseverante posset idem effectus evenire: Ergo non implicat, quod idem effectus possit à duplici causa adæquata causari.

850. Respondeo admittendo eventum tam in primo, quàm in secundo, & tertio casu, & concedo similiter, quòd hostia consecrata maneret, poenitens absolutus, & baptizandus, sive puer baptizatus, & nego suppositum consequentis, videlicet, quòd in his casibus, sicut neque in aliis consecratio fiat Physicè à Ministris, vel gratiæ poenitentialis, vel baptismalis collatio; minister enim sacra-

menti non est causa Physica, sed moralis gratiæ, quæ in sacramento collocatur, sive confertur, sed tantum causa instrumentalis moralis, sicut & ipsum sacramentum causa moralis est, non Physica Physicè influens, & causans gratiam, neque Physicam conversionem panis in corpus Christi. Deus enim est qui hæc omnia Physicè sua divina virtute efficit: & nos non ventilamus impræsentiarum, utrum idem effectus à duplici causa adæquata morali possit evenire, quia de hoc in Theologia, sed de causis Physicis; & reabilibus, quæ alterius longè ordinis sunt, & de his negamus id fieri posse, non curando de aliis.

851. Quintò arguitur: idem effectus potest fieri propter duplicem finem adæquatam, ita ut à quolibet finaliter adæquatè dependeat: Ergo idem effectus potest causari à duplici causa adæquata. Antecedens probatur: Petrus v. g. potest egredi è domo, & deambulare ob duplicem adæquatam finem, nempe ut visitet Paulum, & causa consequendi salutem media deambulatione, sive exercitio, ita ut quolibet ex dictis deficiente, & alio fine perseverante nihilominus sequeretur deambulatio: Ergo idem effectus potest à duplici causa finali provenire: Ergo & à duobus adæquatis efficientibus, formalibus, & materialibus. Patet consequentia, quia non est major ratio unius, quàm alterius.

852. Respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem respondeo quòd in tali casu illi duo fines, videlicet, visitatio Pauli, & salutis assequutio non essent duo fines totales, sed partiales, ita

quòd altero eorum deficiente sequeretur talis deambulatio, hoc non esset ex vi illius actus primæ volitionis, quo talem finem proferebatur, sive amabatur, sed ex vi alterius actus supervenientis, qui esset intensior, & efficacior æquivalens duobus actibus præcedentibus, quibus illos duos fines prius amabat, ex quo nihil contra nos.

853. Sextò arguitur: si corpus luminosum ut quatuor v. g. applicaretur corpori Diaphano ut quatuor, ita ut illud corpus Diaphanum non esset capax essendi lucidum nisi ut quatuor, vel accipiendi illuminationem nisi ut quatuor, & postea aliud corpus lucidum ut quatuor eidem Diaphano applicaretur, evidens est, quòd tale corpus Diaphanum ab utroque lucido illuminaretur, & non quia causaret majorem illuminationem, cum supponamus, quòd Diaphanum non esset majoris luminis capax: Ergo illa illuminatio ab utroque adæquatè causaretur: Ergo idem effectus &c.

854. Respondeo, quòd si Diaphanum non esset capax ulterioris illuminationis, eò quòd esset ut quatuor illuminatum, nego suppositum, quòd si accederet aliud corpus luminosum, posset Diaphanum illuminare, non defectu virtutis luminosi, sed quia jam subiectum Diaphanum erat illuminatum à primo luminoso secundum totum, quòd erat capax. Quod patet experimento: si cereum accendatur, vel lampas, quando totus aer est illuminatus sole, utique non illuminatur magis aer à luce cerei,

vel lampadis, quàm antea erat, non quia in cereo accenso, vel lampade non sit vis illuminativa, sed quia jam est illuminatum illud, quod lampas, vel cereum accensum poterat illuminare, & sic jam non est quod efficiat. Alia minoris notæ argumenta omitto, hic enim solum proposita selecta, & quæ majorem obtinent difficultatem, qui plura desideraverit, authores consulat.

QUÆSTIO QUINTA,

Utrum idemmet numero effectus ab una causa productus, potuisset ab alia produci?

855. **P**ostquam quæstione præcedenti statuerimus, quòd effectus totaliter ab una causa productus non potest simul ab alia causa totali ejusdem rationis totaliter produci, in quibus supponere videmur, quòd idemmet effectus potest ab alia causa *A.* v. g. produci, & à causa *B.* ejusdem virtutis, si aliàs non obstat, attenda natura causæ efficientis, & effectus; in hac præfenti quæstione hoc ipsum, quod præfens supponit, investigamus, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua pro majori quæsti intelligentia præmittuntur.

856. **P**rimò igitur est notandum, quòd quæstio non procedit de reproductione, sive iterata productione effectus, ita ut inquiramus, an effectus jam productus ab una causa, & existens, posset ab alia idemmet iterùm produci: quia cum jam effectus productus sit, & existens, evidens est in via *Scoti*, ut patet in 4. *dist.* 11.

q. 2. & 3. & 4. quòd non possit iterata productione produci: unde ego, qui modò cecidi, & à *Didaco* Patre meo semel fui generatus, nec per divinam potentiam possum nunc ab alio Patre, immò neque ab ipso Deo iterùm produci, nec generari; utrum autem per actionem transubstantiativam, sive unius substantiæ in aliam conversionem fieri possit, nec ne? non est hujus loci.

857. Secundò est notandum, quòd quæstio etiam non procedit de resurrectione, sive reproductione, quæ sic à *Damascono* definitur: *resurrectio est ejus quod cecidit iterata, sive secunda productio*: teste commentatore *Scoti* super 4. *dist.* 43. q. 3. num. 2. fol. 42. an videlicet illud quod fuit productum, etiam periit, possit ab alia causa naturali, vel supernaturali ejusdem, vel superioris virtutis iterùm reproduci, sive restaurari, ita quòd *Petrus*, qui jam vita functus est, possit idemmet ab alio homine generari, vel à Deo iterùm instaurari, quia hæc difficultas longiorem petit discussionem ad Theologiam spectantem, ad tractatum de possibilitate resurrectionis, vide, si volueris interim *Scorum* in 4. *dist.* 43. q. 3. per totam, ubi pulchra valdè hujus quæsti reperies.

858. Tertiò est notandum, quòd difficultas quæsti stat in hoc, utrum videlicet *Petrus*, qui fuit generatus à *Paulo*, potuerit in illo instanti, in quo generatus fuit, ab alio homine generari, ita ut *Petrus* non necessariò conjungatur cum *Paulo*, sed idemmet *Petrus* potuerit ab alio quocumque agente generari, ita ut sine implicatione idemmet *Petrus*, qui est filius *Pauli*, potue-

rit

ARTICULUS SECUNDUS,

Utrum effectus jam productus, & existens in re ab una causa possit ab alia causa produci naturaliter?

rit esse *Filius Francisci*, vel alterius hominis, & idem de aliis, ut ignis hic v. g. qui productus fuit ab igne *A.* potuerit idemmet ab igne *B.* produci.

859. Quartò est notandum, quòd licet hæc difficultas potissimè in causa efficienti, & ejus effectui habeat locum, potest nihilominus de alia quacumque causa ventilari, & sic idem inquirimus in præfenti de causa materiali, & formali, nec non & de causa finali ventilari, utrum scilicet idemmet compositum potuerit ab alia resultatæ materia, vel ab alia forma ejusdem rationis, vel alio fine numero diverso, ita quòd variato fine, materia, forma, vel agente necessariò debet effectus variari, nec ne?

860. Quintò est notandum, quòd licet quæstio procedat de effectu comparato ad causam pro illo signo, in quo fit, ut constat ex tertio notabili, tamen de effectu comparato ad causam in triplici sensu explicato, licet breviter agemus, ut nihil intactum remaneat, quòd difficultatis speciem gerat, quoad minus habeatis notitiam de illo, quid sit dicendum in via, & doctrina *Scoti*, quapropter quæstionem in tres dividam articulos, in primo quorum, qui erit in ordine secundo agemus de reproductione existentium in sensu num. 856. explicato; in secundo, & tertio in ordine de reproductione, sive ejus, qui cecidit, & periit iterata productione erit sermo; in tertio denique ad quæsitum principale respondeam, quapropter fit

861. **S**IT prima conclusio: effectus ab una causa productus, & in re existens non potest naturaliter ab alia causa produci. Hæc conclusio communis est inter authores Scholasticos; & probatur: quia effectus jam taliter productus, & existens prout talis non habet aliquid producibile, quod jam non sit productum: Ergo nequit iterùm reproduci. Probatur consequentia; causabile, sive producibile in suo conceptu formali dicit esse in potentia ad esse existens, & negat actum existentialem: Ergo effectus, qui jam est productus, & sub actu existendi nequit esse producibilis, sive causabilis ab alia causa. Patet consequentia, quia causatum, & causabile distinguuntur sicut ens in actu, & ens in potentia; sed de eodem non potest verificari, quòd simul sit in actu, & in potentia: Ergo de eodem nequit affirmari, quòd semel sit productus, & simul sit producibilis à causa quacumque.

862. Sit secunda conclusio: etiam divina potentia attenda nequit iterùm reproduci ab omnipotentia divina, sive ab alia quacumque causa ejusdem, vel alterius rationis. Ita *Scorus* in 4. *dist.* 11. q. 2. sub num. 9. §. sed adhuc restat. & q. 3. num. 20. & 19. & commentator *Scoti* ibidem num. 64. & probatur ratione: quidquid est in potentia ad esse in effectu reducitur ad actum per suam causam totalem: Ergo sicut impossibile est quòd idem sit simul

in actu, & in potentia, ita impossibile est, quòd effectus, qui est in actu existendi ab una causa productus, sit in potentia ad eandem existentiam, sive in esse producibili ab alia causa. Idem tenent omnes Scotistæ, quatenus affirmant, quòd Christus Dominus non reproducitur actione transubstantiativa, eò quòd sit jam productus; potestque probari ferè omnibus rationibus, quibus probavimus de mente Scoti eundem effectum non posse dependere à duplici causa totali. Qui plura desideraverit, aucthores consulat, quia alia, quibus conclusio probatur, non sunt hujus loci.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum effectus jam productus, qui perit, possit ab alia causa iterum reproduci?

863. **P**RO hujus quæsti intelligentia nota, quòd dupliciter potest difficultas ventilari; utrum videlicet sit possibile, quòd illud, quod perit, reproducatur per divinam potentiam, vel naturaliter à causa naturali creata? De primo sensu non est dubium, cum fide tenendum sit, quòd omnes quidem resurgemus. De secundo fuit error Philosophorum, quos refert Scotus in 4. dist. 43. q. 3. num. 2. qui affirmarunt omnia esse reditura eadem, transactis triginta sex millibus annis, ex eo quòd tunc causæ omnes universales, Sol videlicet, & altra, ad eundem situm, & locum reversuræ sunt, in quo fuerunt creatæ; & sic non solum possibile fatentur, sed de facto e-

venturum dicunt. Alii è contra affirmarunt, inter quos est Divus Thomas, quòd naturaliter impossibile est, quòd effectus, qui jam perit, iterum à natura reproducatur, nisi interveniente miraculo.

864. Sit ergo nostra conclusio; etsi omnia, quæ perierunt, non possint à natura reparari, sive reproduci, tamen aliqua, immò quàm plura sunt, quæ possunt iterum reproduci à natura, sive à causa naturali, non interveniente miraculo. Ita Scotus expressè in 4. dist. 43. q. 3. §. tertia opinio. num. 9. Ubi postquam ait: tertia opinio, quæ ponit, quòd etsi non omnia possunt redire eadem numero per actionem naturæ, tamen aliquid potest redire idem numero: postea num. 12. ait: quantum ad istum articulum respondeo, quòd opinio tertia videtur probabilior. Idem tenent omnes veri Scotistæ, ut Tataretus, Leuquotus, & novissimè noster Antonius Hiquæus, Scoti fidelis commentator ibidem.

865. Probatur ergo conclusio ex parte causæ: causa, quæ habet virtutem ad producendum aliquem effectum, eodem modo se habet quoad intrinsicam virtutem causæ post productionem effectus, & ejus definitionem, ac antea se habebat; sed anteaquam produceret, erat potens illum producere: Ergo & postea, si eadem perseveret causa, & desinat esse effectus. Major probatur: quia per productionem, quæ est actus secundus causæ, non variatur quoad intrinsicam causæ; quod est actus primus; patet, quia per nullum accidens variatur quoad intrinsicam substantia: minor ex

se patet, consequentia est legitima: Ergo &c.

866. Secundò probatur ex parte effectus: effectus, qui perit ejusdem rationis est, & naturæ, ac ipse quando non erat productus, vel anteaquam produceretur; sed anteaquam produceretur à causa habente virtutem ad illam producendam, erat producibilis ab illa sua natura attenda: Ergo postquam perit, si perseverat causa, poterit ab illa iterum reproduci. Major est per se nota: sicut enim anteaquam produceretur effectus nullum habebat esse actuale, sed tantum erat in esse possibili, sive non repugnantia logicæ, ita postquam fuit, & corruptus est, nullum habet esse actuale, sed solum est in esse possibili, sive non repugnantia: Ergo &c. Et quòd talis effectus possit secundò causari, postquam perit ab alia causa ejusdem virtutis, & ordinis, ac fuit illa, à qua fuit primò productus, ex dicendis articulo sequenti patebit. Unde si Deus eandem materiam, & formam reproduceret, cum jam essent annihilatæ, necessario causarent, si unirentur eidem composito naturaliter; si eadem extrema relationis resurgerent naturaliter, eadem resultarent relatio. Unde in Christo Domino resurgente, eadem resultaret relatio filiationis ad Matrem, & in Matre eadem relatio maternitatis ad Filium, quæ fuit in triduo interrupta. Vide pro hac difficultate Scotum ubi supra, qui plura pulchra affert scitu digna, etsi non hujus loci.

ARTICULUS QUARTUS,

Ostenditur de mente Scoti eundem numero effectum, qui ab una fuit causa productus, potuisse in suo fieri ab alia causa ejusdem rationis produci.

867. **S**IT prima conclusio: effectus Phisicus substantialis, compositum videlicet ab hac materia A videlicet, & forma B resultans, sive causatus in genere causarum intrinsicarum, non potest eidem numero effici, causari, sive resultari à forma distincta, quæ non sit B, vel ab alia materia, quæ non sit A; ita stante variatione numerica ex parte materiæ, vel ex parte formæ necessario compositum erit aliud. Ita Scotus expressè lib. 7. Metaph. Aristotelis summa 2. cap. 12. textu, & commento 39. sub num. 96. & in sua Metaphysica q. 16. & in 2. dist. 2. q. 2. num. 3. & in 4. dist. 43. q. 2. in fine. & in 3. dist. 22. q. unica §. contra ista sub num. 5. & infra: Ubi probat ex 12. Philosophi conclusionem, qui quidem Philosophus 12. Metaph. cap. 1. text. & comm. 27. ait: principium enim singularium, singulare. Et 8. Metaph. cap. 5. text. 11. quorum verò de necessitate est altera materia, ipsis existentibus alteris. Et Scotus in 3. citato ait: per Philosophum causa, & effectus proportionantur, si genere, genere, si numero, numero: Ergo si causa intrinseca est numero distincta, ita effectus numero distinctus erit.

868. Et probatur ratione Scoti ibidem: ideo compositum est unum numero, quia compositum est ex hac materia numero,

& ex hac forma numero: Ergo variatio aliquo istorum intrinsecorum principio, sive alio numero existente principio, aliud numero compositum esse necesse est. Et roboratur: variatio intrinseco constitutivo intrinsecum constitutum variari necesse est; sed variata numero forma, vel materia, variatur intrinsecum constitutum hujus compositi: Ergo & ipsum compositum variari, sive esse aliud est necesse. Vide *Scotum* in 3. *citato*, & præcipue in *Metaphysica Aristotelis* lib. 12. sub num. 21. in fine.

869. Sit secunda conclusio: idemmet numero effectus, qui fuit ab una causa productus, potuit sua natura attenda ab alia causa efficienti, vel finali ejusdem ordinis, & virtutis produci, ita ut idem Petrus v. g. qui Filius est Pauli, potuit esse Filius Francisci. Hæc conclusio est contra Divum Thomam, qui docet oppositum, quodlibet. 5. art. 8. his verbis: *impossibile est eundem Filium nasci, sive sit alius Pater, sive alia Mater; sicut etiam non est idemmet numero sigillum, sive sit alia cera, sive sit aliud corpus sigilli, ex cujus impressione cera sigillatur.* Divum Thomam sequuntur omnes ejus Scholæ, & ex Jesuitis quàm plures.

870. Hæc conclusio habetur expressè à *Scoto* in 4. *dist.* 43. q. 1. *num.* 13. *in fine*, & q. 3. §. *tertia opinio. v. contra primam. num.* 80. ubi ait: *similis influentia sufficit ad identitatem effectus, si enim in instanti A, esset aliud agens approximatum passo, produceret idem numero, quod istud agens producit, & tamen illa influentia non esset eadem numero cum influentia istius, sed tantum similiter &c.* Quod docuit expressius in 2. *dist.* 20. q. 2. §. dico. num. 3. dico, sicut dictum est,

quod idem homo in numero, non solum quoad animam, sed etiam quoad corpus organicum potuit esse Filius Adæ, & Filius Abrahæ, & ex quocumque istorum duorum fuisset, idem numero fuisset.

871. Et infra: *dices, quod identitas numeralis in effectu, non solum requirit identitatem numeralem materiae, sed etiam efficientis.* Respondet Doctor subtilis: *dico, quod non oportet, ignis enim A. quantitatis, & virtutis tanta, si ex tali materia ignem talem generaret; ignis B, ejusdem virtutis, & qualitatis pro eodem instanti, si in istam materiam ageret, eundem ignem in numero produceret, non obstante, quod generatus sit aliud, & aliud numero; quia generatum non sequitur præcisè unitatem, vel pluralitatem ex generante.*

872. Probatur conclusio ratione, & primò ex parte causæ: causæ, quæ sunt ejusdem ordinis, & perfectionis, uniformiter respiciunt quodcumque causabile: Ergo causæ, quæ sunt ejusdem ordinis, & perfectionis, uniformiter valent eundem producere effectum. Antecedens probatur: ideo causæ ejusdem ordinis, & perfectionis vocantur, quia quidquid relucet perfectionis, & ordinis in una, relucet & in alia; sed in causa A, v. g. relucet ordo, & perfectio, qua potens est in hunc numero effectum: Ergo & in causa B, ejusdem ordinis, & perfectionis idem ordo, perfectio, & virtus relucet, qua sit potens in eundem effectum: Ergo effectus ab una causa productus potuit ab alia ejusdem ordinis, & virtutis produci. Et roboratur: ideo Franciscus v. g. potuit generare Paulum, quia Paulus intra sphaeram virtutis Francisci continebatur, ita ut Paulus non esset altioris ordinis,

dinis, & perfectionis Francisco, immò æqualis perfectionis; sed similiter Paulus non est alterius ordinis, & perfectionis Antonio, immò æqualis perfectionis, & virtutis cum illo (habent etenim eadem essentialia prædicata) ergo sicut Paulus potuit à Francisco produci, ita & ab Antonio ejusdem ordinis, & virtutis.

873. Quod exemplo confirmo, simul & declaro: ideo Paulus dicitur potens levare hoc pondus ut octo v. g. cathedram hanc, quia hæc cathedra non excedit vires Pauli, immò intra sphaeram suarum virium continetur ejus levatio; & idem dico de Petro, qui potens est idem pondus levare: Ergo sicut in Petro, & Paulo datur virtus ad idem numero pondus levandum, ita ad eundem numero effectum producendum. Probo consequentiam: ideo datur in Petro, & Paulo virtus ad idem numero pondus levandum, quia pondus non exsuperat vires eorum cujuslibet; sed similiter effectus non excedit in perfectione, neque virtute vires causarum, quæ ejusdem perfectionis, & virtutis supponuntur: Ergo sicut potest ab una causa produci, ita & ab alia.

874. Probatur ex parte effectus hæc possibilitas: effectus ad hoc quod sit idem numero, nihil aliud petit, quàm quod ex hac numero materia, & ex hac numero forma constituatur, ita ut agente extrinseco variato (idem dico de fine extrinseco) dummodo eadem materia, & eadem forma perseveret, idem numero dabitur compositum, quocumque extrinseco variato: Ergo quod idem numero compositum sit, vel non sit, non attenditur penes identitatem agentis, quod quid extrinsecum composito

est (idem dico de fine) sed penes principia intrinseca eadem, quæ sunt materia, & forma. Antecedens probatur primò ratione, secundò ex fide: ubi dantur eadem intrinseca constitutiva, idem datur intrinsecum constitutum, sed hæc materia, & hæc forma sunt intrinseca constitutiva hujus compositi numero: Ergo eò quod eadem materia, & forma detur, datur identitas effectus, sive compositi. Et quod hæc sit etiam efficiente variato, vel fine sic ostendo: quidquid est extrinsecum constituto, nequit variare intrinsecam rationem constituentis; sed finis, & efficiens sunt causæ extrinsecæ compositi: Ergo nequeunt variare intrinsecam rationem constitutivam compositi: sed compositum esse hoc numero habet à suis intrinsecis constitutivis, materia videlicet, & forma: Ergo hæc nequit variari quacumque variatione existente in agente, vel fine, quæ extrinseca sunt composito.

875. Probatur ex fide hoc ipsum: de fide tenendum est, quod idemmet numero homo resurrecturus in novissimo die, hoc est Fidei articulus. Hoc supposito sic probatur intentum evidentiter: in tali resurrectione generali idemmet numero Isaac, qui fuit Filius Abrahæ, & ab illo habuit esse per Physicam actionem generativam, reproduciendus est à Deo per aliam actionem reproductivam: Ergo idemmet numero homo potest produci ab alio agente præter illud à quo fuit productus, & per aliam actionem ab illa, per quam esse accepit: Ergo ad identitatem effectus non requiritur identitas agentis, immò neque actionis, quia si hoc esset per se de intrinseca ratione constitutiva

tutiva effectus non posset fieri à Deo, sicut non potest fieri à Deo idem compositum, materia variata, vel forma. Et confirmatur ratio secunda principalis: ideo in tali resurrectione idemmet erit Isaac, quia idemmet corpus, & anima reunientur ad constitutionem ejusdem compositi: Ergo ad identitatem compositi solum requiritur identitas materiae, & formae, & non agentis, vel finis, siquidem variato agente, & materia, & forma eisdem perseverantibus de fide est, quod idem redibit homo.

876. Ex dictis apparet, quod idemmet numero effectus ab una causa productus potuit ab alia ejusdem, vel superioris virtutis produci, ita quod effectus non necessario petit hanc numero causam, ut sit idem numero, sed à quocumque agente producat, erit idem, si sua intrinseca principia sunt eadem. Unde Petrus qui Filius est Pauli potuit esse idemmet Filius Francisci, & ignis generatus ab uno igne, potuit à quocumque igne ejusdem rationis generari; & idem calor numero, qui fuit ab igne productus in hoc subiecto, potuit in eodem subiecto à sole, vel à Deo, vel ab alio calore produci, sive causari, & sic de aliis, quia effectus non petit magis hanc causam, quam illam, sed causam habentem virtutem, & cum virtus ad idem in pluribus agentibus possit dari, & de facto detur, hinc fit, quod accidentaliter sit effectui ab hac causa produci, & non ab alia.

Argumenta contra dicta.

877. **P**rimò arguitur contra primam nostram conclusionem articulo se-

cundo hujus quaestionis positam num. 860. in qua affirmamus, quod effectus, qui jam est productus ab una causa, & in re existens, nequit ab alia causa produci, & est argumentum, quod etiam militat contra secundam conclusionem ibi positam, quod tale est: ex à nobis dictis num. 871. & infra Filius Abrahæ potuit esse Filius Adæ, sive alterius hominis, & ignis *A* potuit similiter produci ab igne *B*, & ab alio ejusdem rationis, eò quod ad producendum eundem numero effectum in qualibet causa ejusdem rationis detur æqualis virtus: Ergo effectus ab una productus causa, potest produci ab alia, etiamsi ab una sit productus. Probo consequentiam: ideo prima causa valuit producere talem effectum, quia effectus talis erat intra sphaeram, & virtutem talis causae, & aliàs virtutem illius non exuperabat; sed talis idem effectus intra sphaeram, & activitatem alterius causae continetur, & aliàs non exuperat talis secundae causae virtutem: Ergo ob eandem rationem posset ab alia produci. Major est certa, & minor probatur: per hoc quod effectus productus sit à causa *A*, non tollitur, sive auferatur aliquid de virtute à causa *B*: Ergo si antequàm produceretur, erat potens quælibet illum effectum producere, etiam postquàm ab una causa productus est, poterit ab alia produci.

878. Respondeo ad argumentum concedendo antecedens, & negando consequentiam: & ad ejus probationem concedo majorem, & nego minorem: per hoc quod effectus sit productus à causa *A*, non tollitur, sive auferatur aliquid de virtute à causa *B* ejusdem rationis quoad intrinsecum, & essen-

essentiale, concedo: quoad exercitium virtutis, sive causalitatis, nego: quia licet verum sit, quod in causa *B*, antequàm effectus produceretur ab *A*, erat virtus ad eundem producendum effectum, & quoad actum primum, & quoad actum secundum, tamen postquàm effectus talis semel est productus, non manet eadem virtus quoad actum secundum, & exercitium productionis, licet maneat quoad actum primum, & quoad intrinsecum virtutis, quia ad actualiter producere effectum non solum requiritur in actu primo, potens, sed quod effectus producendus non sit productus, sed producibilis; & cum jam supponatur effectus productus, implicat, quod sit ulterius producibilis. Vide, quæ ibidem num. 862. diximus; & ea applicate hinc.

879. Secundò arguitur contra illam nostram conclusionem n. 864. hujus positam in tertio articulo, in qua asserimus possibile esse per naturam, quod effectus, qui periit, possit reparari, sive iterata productione produci, & præcipuè contra rationem, qua probatur conclusio, quæ n. 865. habetur: ideo effectus, qui periit, potest idemmet per virtutem naturæ produci, quia causa, quæ dedit esse effectui, eodem modo se habet quoad intrinsecum suæ virtutis, postquàm effectus periit, ac antea se habebat, antequàm produceret effectum, & causa perseverante, eadem virtus in illa manebit: ergo idem Pater perseverans, & eadem mater possent eundem Filium, qui jam fuit, & periit generare, & hoc naturaliter, sed nunquàm visum est in natura tale: Ergo falsa est conclusio, quæ illo nititur fundamento.

880. Respondeo ad argumentum primò,

quod quando dicimus cum Scoto, quod si causa perseverat, potest producere eundem effectum, non intelligimus ibi, quod perseverantia causae efficientis ejusdem sit per se necessaria ad talem eundem effectum, cum aliàs dicamus, ut habetur n. 869. & sequentibus, quod effectus non petit determinatè fieri à tali efficienti causa, ita ut idem effectus non possit causari ab alia ejusdem activitatis, & virtutis, sed ponitur, quod causa perseveret eadem per æquipollentiam, hoc est illa, vel alia eandem habens virtutem, & primæ æquivalens. Nunc in forma respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia ad hoc quod Pater posset eundem producere, sive generare Filium, & idem dico de matre, necessum erat, quod eandemmet numero materiam, quam pater ministravit, & mater in Filii generatione, eandemmet posset iterum ab illo Patre, & Matre ministrari in secunda generatione; cum ex dictis num. 867. & 868. identitas compositi identitatem ejusdem materiae, & formae exposcat; at cum materia, quæ fuit ministrata à Patre per seminis definitionem, sit jam extra Patrem, & sub forma Filii corrupti, hinc fit, quod nec Pater, nec Mater possint eandem ministrare materiam, & sic neque eundem Filium corruptum iterata generatione generare.

881. Tertiò arguitur contra nostram secundam conclusionem ex quarto articulo, n. 869. in qua asserimus, quod idemmet numero effectus ab una causa causatus, potuit in suo fieri ab alia quacumque causa causari ejusdem ordinis, & virtutis: & 1. autoritate *Philosophi*, qui 8. *Metaph. cap. 5. text. & comm. 11.*

ait sub num. 28. *contingit autem una materia existentē fieri diversa propter moventem causam*: Ergo ex mente Philosophi ad identitatem effectus non solum requiritur identitas formæ, & materiæ, sed etiam moventis, sive agentis. Item ibidem num. 28. text. & comm. 12. *nam si & materia altera, & movens, & quod factum est, supple, aliud erit*; ut ait Scotus in 4. dist. 43. q. 3. sub num. 9. respondetur; item idemmet Scotus ibidem explicando Philosophum sub num. 28. citato §. determinat in fine ait: *ex hoc habetur alia conclusio, quod identitas effectus est ex identitate efficientis, & materiæ*: Ergo aperte repugnat dicta conclusio Scoto, & Philosopho.

882. Respondeo ad argumentum, quod verum est, quod Philosophus ait in prædictis verbis, quod contingens est, quod ex eadem materia fiat diversum compositum propter diversitatem agentium, non enim est necessarium, quod ex eadem materia semper idem generetur, cum diversa composita ex illa possint generari; cæterum non ait Philosophus quod semper quod agens est diversum, etiamsi materia sit eadem, non possit idem compositum generari. Ad secundam autoritatem ex Philosopho respondeo cum Scoto in 4. dist. 43. q. 3. dist. 3. quod verum est, quod si materia est altera, & agens est aliud, effectus erit alius, sed non propter diversitatem agentis, & alietatem materiæ. Ad illa verba ex Scoto respondeo cum eodem Scoto ibidem, quod identitas effectus bene sumitur ex identitate materiæ, & agentis, licet identitas utriusque non semper necessarîo concurrat: sentit ergo Scotus, quod identitas unius, sci-

licet materiæ, est, quæ necessarîo ad identitatem effectus requiritur, & identitas agentis non necessarîo, sed accidentaliter, quod & nos fatemur.

883. Quartò arguitur: ideo ex dictis supra q. 4. art. 2. num. 827. idemmet numero effectus non potest à duplici totali causa produci, quia ex tali suppositione sequeretur, quod ab utraque simul dependeret effectus per se, & à natura dependeret, cum sine utraque divisim posset idemmet effectus esse; sed si effectus ab una causa productus posset in suo primo fieri ab alia produci, sequeretur, quod effectus taliter esset à causa, à qua producitur, quod posset ab alia esse: Ergo ab illa dependeret per se, & non dependeret: Ergo eadem implicatio, & contradictio datur hîc, ac ibi: Ergo sicut ibi repugnat, etiam hîc, & sic &c.

884. Respondeo ad argumentum concedendo majorem, & negando minorem; & ratio est conspicua: si effectus enim *A*, qui à causa *B* producitur, ab alia produceretur, sequeretur, quod à causa *B* non dependeret, ex eo quod non ab illa, sed ab alia produceretur, & ex hoc non sequitur contradictio illa de dependentia ab eadem causa simul, & semel; at verò si effectus *A*, qui à causa *B* producitur, ab alia simul produceretur, sequeretur, & quod à causa *B* dependeret, & quod ab illa alia causa, à qua etiam produceretur, dependeret, & quod à neutra dependeret, ex eo quod sine cuiuslibet earum causarum concursu idemmet effectus esset pro eodem tempore & loco; sed quod sequitur, ex eo quod effectus *A* taliter producatur à *B*, quod pro eodem tempo-

tempore posset ab alia causa produci, & non quod dependeat simul à *B*, & non dependeat, sed quod taliter dependeat à *B* in suo fieri, quod posset non dependere, cum posset ab alia causa produci pro eodem instanti, quod nos libenter concedimus, cum dicamus, quod non necessarîo jungitur effectus hic numero cum hac numero causa efficiente, sed contingenter, cum idemmet effectus possit ab alia causa produci, ex quo nil contra nos.

885. Quintò arguitur: causa distincta necessarîo causat per actionem distinctam; sed actio distincta petit terminum distinctum: Ergo causa distincta necessarîo petit causare effectum distinctum: Ergo implicat, quod idemmet effectus possit à duplici causa ejusdem virtutis divisim causari. Ulterius causa ejusdem rationis potest in eundem effectum, ac alia ejusdem rationis, quælibet causa ejusdem speciei poterit producere quemlibet effectum ejusdem speciei; sed hoc est falsum: Ergo &c.

886. Respondeo ex Scoto in 4. dist. 43. q. 3. §. *tertia opinio. v. contra primam responsionem. num. 10. & q. 1. in fine* concedendo majorem, & negando minorem; quia licet terminus distinctus necessarîo peccat actionem distinctam, non tamen è contra actio diversa infert terminum diversum, quia illa actio, per quam homo resurrectorius est à mortuis, actio quidem miraculosa, & divina erit, & tamen terminus illius actionis idemmet homo erit, qui fuit actione generativa naturali alterius hominis productus. Insuper certum est apud omnes, quod Deus per se solus potest producere in genere efficientis quemcumque effectum à

causa creata in eodem genere productum, & tamen actio illa, qua Deus valet talem effectum producere, distincta specificè est ab actione causæ secundæ, à qua accipit esse talis effectus. Ad aliud de causa ejusdem speciei, respondeo, quod si individua ejusdem speciei sunt ejusdem perfectionis, etiam individualis, quos effectus valet una causa producere, valebit & alia ejusdem speciei; at verò si sunt inæqualis perfectionis individualis, causa inferior non poterit effectum etiam ejusdem speciei altioris ordinis individualis producere; unde calor ut quatuor etiamsi ejusdem sit speciei cum calore ut octo, non poterit illum producere, ex eo quod calor ut octo altioris perfectionis gradus, sive individualis sit.

887. Sextò arguitur: effectus ut sic causæ efficientis necessarîo petit causam efficientem ut sic, à qua dependeat, & producatur: Ergo effectus talis ejusdem generis causæ necessarîo petit causam talem, à qua dependeat, & producatur. Antecedens est per se notum, & nihilominus probatur: effectus ex sua intrinseca ratione petit causam, à qua fiat: Ergo effectus talis generis, videlicet efficientis, necessarîo petit causam ejusdem generis, à qua fiat. Consequentia probatur: sicut se habet effectus ut sic ad causam, ita effectus talis ad causam talem; sed effectus causæ efficientis ut sic necessarîo petit causam efficientem ut sic: Ergo effectus talis ejusdem generis necessarîo petit causam talem ejusdemmet generis: Ergo taliter effectus talis petit causam talem, quod ab alia nequit causari.

888. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: effectus
D d 2 talis

talis petit causam talem determinatè, nego: vagè, concedo. Unde verum est, quod talis effectus petit talem causam, sed non hanc singularem determinatè, ita quod non aliam, sed causam talem, vagè hanc, vel illam, vel illam; & ratio est, quia cum actiones sint singularium, necessariò effectus singularis petit singularem causam, sed non determinatè, sed vagè; quod patet exemplo in simili argumentatione: corpus quantum ut sic petit locum extensum ut sic: Ergo corpus quantum tale petit locum talem essentialiter, nego: quia potest esse sine hoc, & sine illo, non tamen sine aliquo: superficies petit colorem: Ergo talis superficies talem colorem, non valet, nisi intelligatur de tali calore, non determinatè, sed vagè. Et ad probationem consequentiæ nego majorem: non enim sicut effectus ut sic petit causam ut sic, sic effectus talis petit causam talem, nisi in sensu explicato; materia enim ut sic petit formam ut sic: Ergo materia prima talis petit formam talem; non valet, quia materia prima ut sic essentialiter formam ut sic petit talem, sed vagè, idem in nostro casu, ex quo nihil contra nos.

889. Sed petes pro complemento quaeriti, utrùm ad hoc quod calor v. g. productus ab igne posset ab alio igne, vel agente idemmet causari, necessariò requireretur eadem temporis circumstantia, idemmet locus, eademmet applicatio, & sic de aliis circumstantiis, ut tempore illo, in quo fuit productus transacto, vel variato loco &c., non posset idemmet effectus produci? Respondeo cum Scoto in 4. dist. 43. q. 3. num. 10. negativè, quia tempore transacto, variato loco, & aliis circumstantiis, idemmet effectus,

qui fuit productus à causa B, pro instanti A, si ab illa non produceretur, posset idemmet ab alia causa produci pro alio instanti; & ratio est manifesta, quia loci, temporis, & applicationis circumstantiæ, quid extrinsecum sunt effectui, & propter variationem extrinsecam, nunquam intrinsecum variatur. Et dicta pro hac secunda distinctione de causis ut sic sint satis, ut ad alia transeamus.

DISTINCTIO TERTIA

Physicalis de causis intrinsecis, materia, & forma.

Postquam quaestionibus præcedentis distinctionis egimus de causa ut sic in universali, nec non & aliis, ad ejus plenioram notitiam restat nunc agere de causis in particulari, & cum inter has causæ intrinsecæ immediatores sint composito, utpotè partes ejus essentielles, prius de illis agere decrevi, & cum materialis necessariò ad formalem supponatur, prius de illa, & postea de formali agemus.

QUÆSTIO PRIMA;

Quid sit causa materialis, & qua ejus causalitas?

DUO petit titulus, primùm quid causa materialis sit? Secundò in quo ejus causalitas constituenda sit? Quapropter quaestionem in duos dividam articulos, in quorum primo ad primum, & in secundo ad secundum satisfaciam, quapropter sit

ARTI-

ARTICULUS PRIMUS,

Quid sit causa materialis?

890. **P**RO cujus enodatione nota, quod causa materialis, & formalis conveniunt in hoc, quod utraque dicitur, & est causa intrinseca compositi: unde pro utraque hanc definitionem tam materialis, quam formalis causæ convenientem, quatenus utraque intrinseca est, possumus adhibere: *causa intrinseca est, que per intrinsecam sui exhibitionem influit esse in aliud.* Illa particula, videlicet *influit esse in aliud*, est ratio quasi generica, per quam conveniunt causæ intrinsecæ cum extrinsecis: altera verò particula *per intrinsecam sui exhibitionem*, est ratio differentialis, per quam causa intrinseca ab extrinseca secernitur, quæ non per sui exhibitionem intrinsecam, sed per influxum extra effectum manendo dat esse effectui; quæ quidem intrinseca causa adæquatè dividitur in materialem, & formalem, cum præter has nulla alia sit causa, quæ per sui exhibitionem intrinsecam effectui communicet esse.

891. Quo supposito causa materialis sic à Philosopho definitur 5. Metaph. cap. 2. textu, & commento 2. *causa verò dicitur uno quidem modo, ex quo fit aliquid in existente; id est, ut explicat Scotus ibidem sub num. 6. §. postquam in fine: ex quo intus existente fit aliquid.* Quod latius Scotus ibidem explicat, & declarat, & 2. Physic. tract. 3. text. & comm. 28. sic illam definit: *uno modo dicitur causa illud ex quo fit aliquid cum inflit (ubi Scotus in hoc 2. q. 4. num. 23.) & oportet addere, ex quo præsupposito, ad differentiam formæ.*

892. Ex quibus definitionibus aliam colligo pro materiali causa clariorem, conformioremque nostris principiis, quæ talis erit: *causa materialis est illa, ex qua præsupposita aliquid fit, cum ei intrinsecè inflit: vel sic: causa materialis est principium primum substantiale influens in aliud per sui intrinsecam præsuppositam exhibitionem per modum potentia.* Prima definitio sic est intelligenda, quod illa particula *cum ei intrinsecè inflit*: est ratio quasi generica, per quam convenit materialis causa cum formali, cum utraque intrinsecè inflit; illa verò particula *ex qua præsupposita*: est particula differentialis, cum forma non sit præsupposita ad fieri compositi, sed materia. Secunda verò definitio sic debet intelligi, quod *ly principium influens esse in aliud*, sit ratio generica, per quam convenit causa materialis, non solum cum formali, sed etiam cum efficiente, & finali, per *ly intrinsecam sui exhibitionem*, convenit cum causa formali solum, & differt ab efficiente, & finali: per *ly præsuppositam* differt à causa formali, quia forma non præsupponitur in quacunque generatione, sed materia, & etiam ab illis causis. Quæcumque earum potest sustineri.

893. Sed pro pleniori intelligentia est notandum, quod si dicta definitio pro causa materiali assignata rigorosè sumatur, coincidit cum illa, quam pro materia prima tradidimus dist. 2. de materia, q. 1. art. 3. num. 301. unde in hac acceptione rigorosa solum materia prima est, quæ verò est causa materialis; at verò si in tota sua latitudine sumatur, ut sumitur ab Aristote-

le ubi supra, ut videre licet in ipso textu, ad plura se extendit causa materialis, quam materia prima. Unde noster Pitigianus in suis annotationibus ad textum *Aristotelis & Scoti* in 2. *Physic.* q. 4. num. 26. ait: *nota, quod nomine materiae (id est causae materialis) Aristoteles intelligit omne receptivum formae, sive materia prima sit, sive secunda.* Unde compositum, quatenus receptivum formarum accidentalium, in hac acceptione erit causa materialis, & aurum, quatenus materia, ex qua conficitur anulus, & sic quod habet respectu alterius rationem susceptivi potest dici materialis causa, licet non possit dici materia, nisi latè; circa ea, quae diximus de quidditate causae materialis ferè nulla est controversia, maxima autem est in assignanda ejus causalitate, quapropter sit

ARTICULUS SECUNDUS,

Qua, & qualis sit causa materialis causalitas?

894. **G**ravissima quidem est difficultas, quae impraesentiarum enodanda se offert, quapropter articulum istum in duas dividam partes, in quarum prima statum controversiae adaperiemus, & aliqua pro enucleatione quaesiti praemittemus; in secunda verò aliorum placitis relatis, & impugnat, nostram adaperiemus sententiam, quapropter sit

P A R S P R I M A,

In qua status difficultatis adaperitur, & aliqua pro veritatis enucleatione praemittuntur.

895. **P**rimò est notandum, quod hinc non quaerimus, per quid consti-

tuatur materia prima in actu primo potens causare compositum; quia evidens est, quod quaelibet causa à sua intrinseca virtute habet fecunditatem, ut possit influere esse in aliud; & ut optinè notavit *Scotus in 3. dist. 2. q. 2. §. quantum ad tertium debium. v. & si quaeras. num. 10.* non est alia ratio, quare materia, & forma sint compositi per se constitutiva, nisi quia hic est talis actus, & illa potentia talis, ita ut calidum, quia calidum, calefacit, & non propter aliquid aliud, ita materia, & forma, quia talia, constituunt compositum, hoc est, habent virtutem constituendi, sive causandi compositum.

896. Secundò est notandum quod materia sicut & quaelibet causa alia potest considerari vel in actu primo, vel in actu secundo; in actu primo, quatenus potens est causare à sua virtute intrinseca: in actu secundo, quatenus per suae virtutis exercitium tribuit esse alteri (vide, quae diximus num. 774. & 777. primae distinctionis hujus secundi) unde materia in actu primo constituitur potens causare à sua virtute intrinseca, & in actu secundo constituitur causans actualiter per talis virtutis causativae exercitium.

897. Tertiò est notandum, quod quaestio non procedit, ut dixi num. 894. de causalitate materiae in actu primo, hoc est, de virtute causativa materiae, quam habet secundum quod potens est causare; sed de ipsa causatione, & exercitio virtutis, quidnam sit illud, per quod reducitur materia de actu primo ad actum secundum, sive de posse causare ad actualiter causare.

898. Quartò est notandum, quod materia

teria potest dupliciter considerari, vel quatenus materia ordinatur, & respicit formam, quae est alterum comprincipium, & concausa intrinseca compositi, vel ad ipsum compositum, quod essentialiter causatur à materia, & de materiae influxu, sive actuali causatione quaerit titulus; de primo videlicet, quam ad formam, quae ex ejus potentia educitur, habet, jam diximus dist. 4. q. 2. art. 1. num. 578. & 581. & infra primi libri, nec non & aliquid dicemus hinc, de secundo influxu respectu compositi hinc agemus.

899. Quintò est notandum, quod duplex est effectus materiae, alius primarius, secundarius alius: effectus primarius materiae, sicut & formae, est ipsum compositum, ad quod ex sua natura sunt ordinatae ad ipsum constituendum; effectus verò secundarius materiae est ipsa forma, vel quatenus ad ipsam Physicè influit, si forma est educibilis de ejus potentia, ut est omnis forma substantialis corporea, vel sustentatio formae, quatenus materia formam sustentat, quae sine illa esse non valeret naturaliter; & de ejus primario effectus, sive influxu, quo constituitur materia causans actualiter compositum praecipuè quaestio procedit. His praeractis jam ad secundam partem articuli deveniamus.

P A R S S E C U N D A,

In qua aliorum sententia referuntur, simul & refelluntur, & vera Doctoris nostri subtilis sententia stabilitur.

900. **P**rima sententia circa praesentem difficultatem affirmat, quod cau-

salitas materiae (idem dicunt de forma) nihil aliud est, quam ipsa entitas absoluta, & substantialis materiae, quae potens passivè est recipere formas substantiales; ita quod per eandemmet potentiam passivam, qua constituitur materia in esse materiae, constituitur in actu secundo causans, tam formam, quae de ejus potentia educitur, quam compositum, ad quod constituendum ordinatur, nullo alio intellecto, vel superaddito. Haec sententia tribui solet Divo Thomae, & aliis ejus affectis, quam ab aliquibus Scotizantibus in suis manuscriptoris vidi sectari.

901. Sed contra praedictam sententiam sic insurgo: hoc, quod est actualiter influere in compositum, habere influxum in formam, & eam recipere, est actus secundus materiae: Ergo necessario supponit actum primum ejusdem: Ergo nequit esse ipsamet virtus, sive capacitas essentialis, qua in esse materiae constituitur. Ulterius causare compositum, influere in formam, & illam recipere, sunt quaedam separabilia à materia: Ergo nequeunt esse ejusdem entitas, & essentia. Antecedens probatur: quia si Deus separaret materiam à forma, quod possibile esse adstruimus dist. 2. & ex q. 5. art. 1. num. 515. & 516. materia in tali casu non reciperet actualiter formam, neque in illam, vel compositum influeret, & tamen esset materia: Ergo hoc quod est materiam formam recipere, in illam, & in compositum influere, est actus distinctus, sive accidens separabile à materia: Ergo non est ejus substantia, sive essentia.

902. Secunda sententia affirmat, materiae causalitatem, & idem asserit de forma,

ma, nihil aliud esse præter unionem materiæ, ad formam, media qua causant compositum, ita ut præter unionem se tenentem ex parte materiæ, nihil aliud intelligatur, per quod redditur materia causans in actu secundo compositum. Hanc sententiam patrocinatur expressè Divus Thomas in prima secundæ art. 1. & 4. contra gentes cap. 18. estque magis usitata in Schola Thomistica, quam sequuntur ferè omnes illi, qui affirmant totum non addere supra partes, nisi ipsarum unionem, & sic non distingui à partibus simul sumptis, & unitis. De quo vide quæ diximus dist. 6. ex 1. lib. q. 2. art. 2. num. 672. & 673. cui sententiæ aliqui ex nostra Schola adhærent, sed quàm irrationabiliter jam ex ejus confutatione patebit.

903. Hanc igitur sententiam sic impugno ex supra dictis dist. 3. ex 1. q. unica. art. 1. unio est conditio, quæ requiritur ex parte materiæ, & formæ ad causandum, sicut approximatio agentis ad passum: Ergo unio non est effectus, sive materiæ causalitas. Idem dico de formæ causalitate. Antecedens expressè habetur à *Scoto in 3. dist. 2. q. 2. §. quantum ad tertium dubium. v. & ideo. num. 15.* ubi ait: *ad esse quidem totius necessario præexigitur unio partium, nec tamen illa unio est illud esse, quia unio est respectus, & esse illud est absolutum, sicut ad causationem alicujus effectus necessario præexigitur ordo causarum efficientium, & approximatio earum, & tamen ille ordo, vel illa approximatio non est esse ipsius effectus.* Et infra: *universaliter enim absolutum causatum à pluribus causis necessario præexigit unionem, & approximationem illarum causarum.* Consequentia probatur: conditio prærequisita

ad causandum non est ipsa causalitas, sed quid prævium ad illam; unio est conditio ad hoc quod materia causet: Ergo unio non est materiæ causalitas.

904. Rursus: unio per vos est causalitas materiæ, per quam formalissimè constituitur in actu secundo causans: Ergo respectu illius erit materia causans, respectu cujus denominatur unita: sed materia dicitur unita formæ, & non composito: Ergo materia per unionem causabit formam, & non compositum; idem dico de forma; forma dicitur unita materiæ, & non dicitur unita composito: Ergo forma erit causans materiam, & non compositum; hoc est ridiculum: Ergo & illud ex quo sequitur.

905. Insuper ut patet ex dictis dist. 5. ubi supra num. 639. unio est relatio extrinsecus adveniens causata ab agente extrinseco in materia: Ergo si ex parte materiæ nulla alia causalitas datur præter unionem, nihil influit, neque in formam, neque in compositum, neque efficit. Probatur consequentia: ad unionem merè passivè se habet materia, recipiente merè passivè ab agente causante illam: Ergo si unio non influit à materia, nec est ejus causalitas, neque aliud media illa unio producit. Et roboratur; ab illo, quod recipit materiam (idem dico de forma) ab alio extrinseco agente nequit formaliter dici materia influens, & communicans esse alteri: Ergo si unionem recipit materia ab agente extrinseco, ab unione nequit denominari materia influens in aliud, immò potius diceretur agens influens in compositum per unionem. Probatur; quia influxus denominat influens illud, à quo exit talis influxus; sed unio exit ab agente, & non à mate-

materia: Ergo potius agens diceretur influens, & dans esse, quàm materia.

906. Ulterius impugnatur contra Thomistas: materia, & forma in eorum doctrina nihil causant in composito præter unionem, quæ ut ipsi ajunt, est ratio formalis constitutiva compositi: Ergo unio nequit esse causalitas materiæ, neque formæ. Antecedens est eorum doctrina expressè; consequentia probatur; causalitas cujuscumque causæ est media qua reducitur ad actum secundum virtus causativa causæ, per quam tanquàm per viam, & actionem accipit esse effectus: Ergo si unio est effectus materiæ, & formæ, nequit esse earum causalitas. Probo consequentiam; quia idem respectu ejusdem nequit esse actio, & terminus talis actionis, causalitas, & causatum: Ergo si unio est causalitas materiæ, & formæ, nequit esse terminus talis causalitatis, neque è contra.

907. Tertia sententia, quæ communis inter Scotistas versatur, affirmat, quòd in materia duplex causalitas reperitur, prima, quæ secundaria alio nomine appellatur, est receptio passiva, quam ad recipiendam formam exercet, quatenus materia per modum potentiæ passivæ se præbet ad ejus receptionem. Secunda, quæ primaria causalitas appellatur, id est, per se primò intenta à materia, est quædam activa resultantia, sive pululatio compositi, ex eo quòd materia causet compositum per talem resultationem activam, quæ quidem resultantia non est præcisè ratio receptiva passiva, sed quidam quasi activus influxus se tenens ex parte materiæ, & idem dico de forma, unde ajunt, quòd materia constituitur in actu secundo causans per illam activam resultantiam, & non per passivam formæ receptionem.

908. Sed contra istum modum dicendi sic insurgo: de ratione activè influentis in aliud est, quòd maneat influens extra illud, ad quod influxus talis terminatur; sed in materia influit activè in compositum: Ergo materia manet extra quidditatem, & naturam compositi. Major probatur: in hoc distinguitur causa extrinseca activa efficiens ab intrinsecis; quòd causa efficiens manet extra terminum, sive influxum, sive effectum; intrinseca verò manet in composito intrinsecè illud constituens: Ergo de ratione principii activi influentis esse in aliud est, quòd maneat extra illud aliud: Ergo si materia manet intra compositum tanquàm pars intrinseca, non Physicè activè influit in compositum.

909. Secundò impugnatur: in eo genere causæ debet quæcumque causa causare suum effectum primarium, in quo est causa; sed materia prout talis est causa Physica compositi: Ergo in eodem genere materiæ debet causare compositum: sed materia prout materia non dicit influxum activum in aliud, neque in actu primo, neque in actu secundo: Ergo materia nequit constitui in esse causæ materialis causantis per activum influxum. Major est evidens, minor verò probatur: materia prout materia solum dicit esse primum subiectum, ex quo aliquid fit &c.; sed esse subiectum primum, ex quo aliquid fit, non dicit activum influxum, immò passivam capacitatem ad aliud: ergo nequit materia causare per talem influxum activum, sive resultantiam, sed per modum subiecti primi: ergo &c.

910. Sit ergo nostra firmiter defendenda conclusio: per eandemmet actionem, sive passivam receptionem, qua materia re-

cipit formam, tribuit esse composito, nullo alio influxu activo, vel passivo superaddito; quæ quidem passiva receptio vocatur formalissimè materializatio, quæ aliis terminis solet explicari, per hoc quòd sit intrinseca exhibitio materiæ per modum potentiæ. Hæc conclusio, ni fallor, expressè habetur à *Scoto* in 3. dist. 2. q. 2. §. *quantum ad tertium dubium. sub num. 9.* ubi ait: *materia, & forma in toto non sunt partes ejus definitionis, sive elementa perfectibilia ab aliquo actu tertio, sed unum est proprium perfectibile, & aliud proprius actus, & hæc est præcisè ratio, quare faciunt unum per se*: ex 8. *Metaph.* textu 15.

911. Ex quibus verbis sic formo discursum: ratio præcisè quare materia, & forma faciunt unum per se, tam ex *Scoto*, quàm ex Philosopho est, quia materia in composito est proprium perfectibile, & forma proprius actus: Ergo materia in ratione potentiæ passivæ perfectibilis causat, & constituit compositum, & forma similiter in ratione actus perficientis. Hoc totum est *Scoti*; tunc sic; sed materia, in ratione potentiæ passivæ perfectibilis, nullum dicit *Physicum* in aliud influxum activum, immò capacitatem activam receptivam: Ergo per hoc quòd talis capacitas passiva, receptiva, & perfectibilis reducat ad actum, intelligitur materia causans actualiter, sive constituens compositum: Ergo illa passiva receptio, sive materializatio est causalitas, media qua causat compositum. Patet consequentia; quia illa est causalitas cujuslibet causæ, per quam virtus causativa causæ reducitur de potentia ad actum; sed per receptionem passivam reducitur ad actum virtus

causativa potentiæ perfectibilis: Ergo receptio passiva est talis perfectibilis, sive materiæ causalitas.

912. Insuper ibidem *Scotus* num. 10. §. & quæras, ait, quòd Philosophus interrogatus ubi supra, quare ex materia prima, & forma substantiali fit unum ens per se, assignat pro causa, *quia hoc est per se actus, illud per se potentia*: Ergo in genere actus, & potentiæ, debent forma, & materia concurrere ad constituendum compositum; sed potentia reducitur ad actum per receptionem, & forma per informationem: Ergo causalitas materiæ est receptio, & formæ informatio præcisè, & circumscripto quocumque alio.

913. Ex dictis apparet, quòd causæ materialis causalitas, per quam in ratione causæ materialis reducitur de actu primo ad actum secundum; sive de posse causare ad actualiter causare, nihil aliud est, quàm receptio formæ, quæ in illa introducit, quæ dicitur materializatio, & hoc sive sumatur causa materialis rigorosè, in qua acceptione non est alia, quàm materia prima, ut habetur num. 893. si sumatur largè pro quacumque alia causa materiali: Ad argumenta autem, quæ contra hanc nostram conclusionem effici possunt, cum devenero ad argumenta, quæ contra causalitatem causæ formalis adduci possunt, simul respondebo.

QUÆSTIO TERTIA,

De causa formalis quidditate, & causalitate.

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi quid sit causa formalis declaratur.

914. **A**ristoteles in hoc 2. tract. 3. text.

28. sic causam formalem definit, ut videre est in *Scoto* q. 4. hujus in expositione textus Philosophi sub num. 23 alio modo species, & exemplum, & ratio, & quod quid erat esse est causa; id est (ut ait *Scotus*) alio modo forma dicitur causa, qua dicitur species, quia per ipsam res ponitur in determinata specie. Et vocatur exemplum, eò quòd sicut ad instar exempli, seu exemplaris fit aliquid simile, ita per formam est compositum natum generare sibi simile secundum speciem; & quo quidquid erat esse, id est, pars definitionis; ferè per eadem verba definit causam eandem Philosophus 5. *Metaph.* cap. 2. de causa text 2. num. 7.

915. Sed quia prædicto loco largè & minùs propriè causa formalis à Philosopho definitur, ut optimè notavit *Scotus* in 2. *Physic.* citato, sic aliam pro causa formali ex doctrina Philosophi, & *Scoti* definitionem adhibebimus, quæ nostris principiis, & *Scoti* doctrinæ conformior evadat: *causa formalis est principium intrinsecum intrinsecè, & completivè per modum actus influens esse in aliud. Principium* ponitur loco generis, per quod convenit cum causis intrinsecis; *intrinsecum* est, per quod differt causa formalis intrinseca ab extrinsecis, efficien- te, & finali, & est ratio quasi generica re-

spectu causæ materialis, & formalis, cum utraque conveniat in hoc, quòd est esse intrinsecum principium in aliud influens esse; *completivè* ponitur loco differentię inter materialem, & formalem causam.

916. Pro cujus enucleatione est notandum, quòd si formalis causa accipiatur pro causa Physica rigorosa, solum supponit pro forma Physica substantiali, quam definiti dist. 4. ex 1. lib. art. 2. num. 568. si verò causa formalis in latiori significatione sumatur, supponit non solum pro causa formali substantiali, sed etiam accidentali. Vide, quæ num. 893. hujus distinctionis diximus de causa materiali, & eadem mutatis mutandis hęc applica ad causæ formalis intelligentiam: qui plura desideraverit, authores consulat.

ARTICULUS SECUNDUS,

Quenam sit causæ formalis causalitas?

917. **P**ræmissis jam notabilibus; in quonam sensu hęc de causalitate agamus (vide annotationes à nobis positas à num. 895. infrà hujus distinctionis, & eas hęc applica, reservatis servandis) dico, quòd in causa formali duplicem debemus distinguere effectum, alium primum, alium secundarium: effectus formalis primarius causæ formalis est intrinseca constitutio compositi per modum actus Physici; secundarius effectus formalis causæ est actuatio, & informatio materiæ, sive receptivæ potentiæ, illam intrinsecè efficiendo, & perficiendo. Vide num. 907.

918. Sit ergo nostra firmiter defensiva conclusio negativa: causalitas formalis

causæ (quidquid hîc dixerimus de forma Physica substantiali, servatis servandis debet intelligi de forma accidentali) per quam reducitur de actu primo ad actum secundum, sive de posse causare formaliter ad actualiter causare, non est ipsamet intrinseca entitas formæ, cum possit forma esse sine tali causalitate, ut patet in anima rationali. Vide num. 900. & 901. dicta, & ea hîc dicta intellige; neque unio formæ ad materiam, cum hæc necessariò supponatur, vide à num. 902. usque ad 906. inclusivè, quia ibi manent hæc omnia impugnata, ne idem bis repetamus.

919. Dico secundam conclusionem: causalitas formæ, sive causæ formalis, per quam reducitur de actu primo ad secundum, sive per quam constituitur in actu primo causans, & informatio ipsa, media qua forma informat materiam, & illam actuando perficit, ita ut nullo alio influxu activo, vel quasi activo se tenente ex parte formæ per eandemmet informationem, qua perficit materiam, dat esse composito. Hæc conclusio probatur primo ex Scoto locis supra citatis num. 910. & 911. & rationibus ibi factis.

920. Secundò probatur ex Scoto in 1. dist. 5. q. 2. §. contra istam opinionem. sub num. 10. v. item in additione: compositum per hoc constituitur, quòd potentiale actuatur actu compositi, & determinatur. Item ex aliis verbis Scoti in 3. dist. 2. q. 2. §. quantum ad primum. Ubi reddens rationem ex Philosopho 7. Metaph. cap. de unitate definitionis text. 11. & 12. quare totum accidentale sit magis unum, quam unum aggrega-

tionem, ait: quia albedo inest homini, non autem homo albus esset tale totum, si non informaret. Ubi commentator Scoti num. 3. ait: ratio stat in hoc, quia ex quo totum essenziale est magis unum, quam totum accidentale, sequitur, quòd dicit aliam entitatem à suis partibus; patet, nam totum accidentale ultra partes de necessitate dicit informationem unius partis ad aliam.

921. Ex quibus sic formo discursum: ideo totum accidentale homo albus v. g. distinguitur à toto per aggregationem, quia albedo inest homini, & illum informat: Ergo informatio formæ est per quam diversificatur albedo, quæ est pars formalis totius accidentalis à partibus totius aggregationis: Ergo informatio est, quæ se tenet ex parte formæ illam distinguens à partibus quæ non informant, & sic non constituent totum: Ergo est causalitas formæ. Probo consequentiam: per hoc distinguuntur partes causantes totum aliud à se, à partibus, quæ non causant totum distinctum à se, per quod. constituuntur in esse causantes; sed per informationem constituitur forma in esse causantis: Ergo per informationem distinguitur.

222. Probatur conclusio ratione: illa est causalitas formæ, per quam in genere formæ constituitur in actu secundo causans; sed per informationem constituitur forma in genere formæ causans: Ergo informatio est causalitas formæ. Roboratur: per hoc præcisè quòd intelligatur anima v. g. quæ est forma animans corpus, & quolibet alio per possibile, vel impossibile circumscripto intelli-

Argumenta contra dicta.

intelligitur corpus animatum, sed corpus animatum est compositum: Ergo per hoc quòd intelligatur forma informans, intelligitur in actu secundo causans compositum. Major patet; per hoc, quòd intelligatur calor calefaciens, intelligitur calefactum: Ergo per hoc, quòd intelligatur anima animans, vel vita vivificans, intelligitur animatum, vel vivificatum: Ergo &c. Et roboratur: causalitas efficientis est efficientia, sive effectio, & finis finalizatio: Ergo causalitas formæ erit informatio, & materia materializatio: Ergo &c.

923. Pro totius autem quæsiti majori intelligentia nota ex Scoto in 1. dist. 5. q. 2. §. contra istam opinionem. v. item quarto sub num. 9. quòd causalitas materiæ, & formæ potest dici aequaliter activa, ex eo quòd reducatur ad genus efficientis, quia omne imperfectum reducitur ad aliquod genus perfectum, & cum causalitas materiæ sit imperfecta, necesse est, quòd reducatur ad aliquod genus causæ perfectæ, qualis est efficiens; & ideo licet reductio fiat ad aliquod principium in illo genere, illud tamen non est simpliciter primum, sed totum illud genus (scilicet causæ materialis) reducitur ad aliquod primum in aliquo genere, quod non includit imperfectionem; puta ad aliquod in genere efficientis. Hæc Scotus; sed est intelligendum in Deo, ut videre est in ipso Scoto, in quo nulla datur causalitas materialis, nec formalis, bene autem efficientis, & finalis.

924. PRIMò arguitur contra nostram secundam conclusionem de causalitate formæ num. 920. & contra quartam conclusionem, quæ habetur num. 910. in quibus adstruimus causalitatem materiæ erga compositum esse receptionem, & formæ informationem: recipere formalissimè nihil aliud est, quam aliud per modum subjecti accipere; sed materia per modum subjecti accipit formam, & non compositum: Ergo causalitas materiæ in ordine ad compositum non est ipsa formalis receptio, sed aliquid aliud. Major est per se nota, minor verò probatur: illud formalissimè recipitur in potentia passiva, & subjectiva materiæ, quod informat, actuatur, & determinat materiam; sed forma est hujusmodi, & non compositum: Ergo receptio materiæ potius erit causalitas materiæ in ordine ad formam, quam in ordine ad compositum.

925. Idem argumentum viceversa facio de forma: informare formalissimè est respectu illius, quod dicitur informatum; sed informatum est materia, & non compositum: Ergo informatio est causalitas se tenens ex parte formæ ad materiam, & non ad compositum. Major probatur: informare est respectu illius, quod erat informe; sed materia est, quæ dicitur informis, & non compositum: Ergo informare est respectu illius, quod dicitur informatum, sicut actuare respectu illius, quod dicitur actuatum. Minor probatur: forma non informat, nisi illud subiectum, in quo recipitur; sed non recipitur in composito, compositum enim non est formæ

receptivum, sed materia: Ergo informatum non est compositum, sed materia: Ergo informatio est causalitas se tenens ex parte formæ ad subjectum, & non ad compositum: Ergo causalitas formæ respectu compositi non informatio, sed aliquid aliud erit.

926. Fateor hoc esse maximum argumentum, quod contra nos potest fieri, quod nullibi factum, neque audivi, neque legi, non enim quos ego viderim hujusmodi argumenta contra suas conclusiones efformant, sed multoties, quæ parum, aut nihil difficultatis obtinent. Pro cujus solutione nota, quod informatio duo dicit, unum tanquam primum, & aliud tanquam secundarium: primum quod dicit, est constituere compositum, quod ex primaria intentione ordinatur, licet in executione posterius sit. Secundarium verò informare, sive actuare materiam, illam determinando, & actuando, quod licet sit primum, non tamen est primum, quia non est, quod per se primò intenditur à forma, sed secundariò, quamvis sit in executione primum actuare materiam, & secundum constituere compositum. Idem dico de materia; materializatio enim duo dicit, cum tamen sit unica indivisibilis quasi actio, & constituere compositum, ad quod est primò, & per se ordinatum, & recipere formam, sive ab illa pati, sive informari, quod est etiam per se intentum licet non primariò, sed secundariò.

927. Secundò est notandum, quod licet informatio communiter usurpetur pro hoc, quod est actuare, & informare passivum, & non pro causalitate, compositum tamen si accipitur in sensu riguroso in ordine

ad terminum primum, quod respicit, debet accipi in ordine ad compositum, & non in ordine ad materiam, nisi secundariò, & denominativè; & ne videatur hæc doctrina, licet à nullo subsequuta, quos ego viderim, arbitraria, dico, quod expressè habetur à Scotus in 1. dist. 3. q. 4. s. contra istam solutionem. Ubi cum verso antecedenti dixerit, sed objicies, quomodo est aliquid formaliter sapientia, si sapientia non est forma ejus? ait: respondeo, quod corpus est animatum, quasi denominativè, quia anima est forma ejus, homo dicitur animatus non denominativè, sed essentialiter, quia anima est pars ejus, & aliquid ejus; non igitur requiritur aliquid esse formam informantem aliquid, ut ipsum sit tale per ipsum, quia forma non est forma informans totum, quod tamen dicitur formaliter tale per ipsam.

928. Quæ verba licet præ se ferant aliquam implicationem, sic tamen ea declaro: homo (ait Scotus) est animatus non denominativè, sed essentialiter; quia anima est aliquid ejus, non forma informans; animatio est quædam informatio animæ, à qua homo dicitur animatus, non quia anima informat hominem, tanquam si homo esset subjectum animæ, in hoc enim sensu forma non informat compositum, bene tamen in sensu à nobis explicato, quod informatio dicat pro primario constituere compositum, & secundariò perficere, & actuare materiam. Informare enim ut ex nominis etymologia patet, duo dicit in, & formare, quod constituere est, convenit formæ respectu compositi; in dicit conditionem requisitam ex parte formæ ad formationem, sive constitutionem, quæ conditio est ut forma sit in, hoc

hoc est in subjecto, ut valeat formare compositum.

929. Hoc supposito ad argumentum respondeo primò ad id, quod dicit de forma, ut clariùs appareat, quæ de materia dixerimus, sicut enim materia dignoscitur per formam, ita causalitas materiæ per causalitatem formæ dignoscitur: distinguendo majorem: informare in suo formalissimo conceptu respectu illius, quod dicitur informatum primò, concedo: primariò, nego. Ad minorem distinguo: informatum denominativè est materia, & non compositum, concedo: informatum essentialiter, quod idem est, ac à forma informatum, nego. Eadem distinctione ad alias confirmationes argumenti respondeo. Informare enim quod primariò dicit, est constituere compositum per modum formæ, & secundariò perficere, sive actuare subjectum, quod denominativè dicitur informatum, quia ut ait Scotus, corpus, quod est animæ subjectum non est primariò, & per se animatum, sed denominativè; compositum verò, homo videlicet, essentialiter, & quod Scotus ait de animatione, intelligo de omni informatione.

930. Ad primum de causalitate materiæ num. 924. respondeo distinguendo majorem: recipere nihil aliud est, quam aliud accipere per modum subjecti denominativè, concedo: essentialiter, nego. Nam recipere respectu illius, à quo recipiens denominatur, nihil est aliud, quam aliud accipere; etsi primum, quod dicit accipere, est ab alio perfici, & actuari, sive determinari, & hoc est, quod habet materia à forma; sed recipere quoad primum,

quod dicit, est media receptione aliud constituere, tanquam subjectum, ex quo illud tale constituitur. Ad minorem eadem distinctione respondeo: materia non recipit compositum, sed formam denominativè, concedo: essentialiter, nego. Non quia materia sit subjectum informatum à composito; sed quia est subjectum, ex quo compositum essentialiter fit, & constituitur; & eadem distinctione ad reliquum argumenti respondetur, nam receptio dicit, & recipere formam, & actuari ab illa; & media illa compositum constituere, hoc primum, & secundarium illud.

931. Secundò arguitur: causalitas primaria cujuscumque causæ distinguitur essentialiter à causalitate secundaria; sed causalitas secundaria ex à nobis dictis in materia est actuari, & perfici à forma, sive passivè recipere illam: Ergo hæc eadem causalitas nequit esse primaria causalitas respectu compositi: Ergo alia distincta causalitas debet assignari ex parte materiæ, media qua causet compositum. Idem dico de forma: informare est causalitas secundaria formæ respectu materiæ, quatenus forma media informatione perficit materiam, & eademmet est primaria causalitas respectu compositi: Ergo vel nulla datur distinctio inter causalitatem primariam, & secundariam, vel si datur alia debet assignari causalitas respectu formæ ad compositum.

932. Respondeo distinguendo majorem: causalitas prima, & secundaria essentialiter distinguuntur, vel formaliter in se, vel terminativè, concedo: formaliter, & in se, nego. Actio enim generativa, quatenus terminatur ad formam dicitur secundaria

daria generatio, & quatenus terminatur ad compositum eademmet actio dicitur primaria generatio, & sic nullum est inconveniens, quod actio, quæ habet duos terminos subordinatos, quatenus terminatur ad terminum primarium dicatur actio primaria, & quatenus terminatur ad secundarium, dicatur secundaria. Alia minoris notæ argumenta omittimus, apud authores videnda.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum Deus possit supplere causalitatem materialis cause, vel formalis?

933. **S**IT prima conclusio: effectus cause materialis quoad fieri formæ, sive quoad illum influxum, quem diximus materiam habere ad formæ educationem dist. 4. ex 1. q. 2. art. 2. num. 901. vel quoad sustentationem formæ, quatenus materia formam sustentat, ut num. 899. hujus distinctionis diximus, potest suppleri à Deo, & hoc respectu omnis formæ tam substantialis, quam accidentalis. Ita Scotus expressè in 4. dist. 12. q. 4. v. & primo arguitur contra istud secundum: sicut potest supplere vicem subjecti quoad esse quietum accidentis, ita potest supplere vicem quoad fieri ipsius accidentis: patet in accidentibus Eucharisticis, quæ subjecto carent, ut fides docet, quæ sicut à Deo optimè conservari possunt, ipso supplente vicem subjecti, ita ab illo possunt fieri absque omni creato subjecto.

934. Sit secunda conclusio: effectus secundarius, vel primarius subjecti, quatenus primus dicit receptionem formæ, passivè se ad illam præbendo, & primarius

compositum, tanquam principium potentiale, ex quo constituitur, non potest suppleri à Deo; de primo patet, quia nequit Deus se habere tanquam subjectum receptivum alicujus accidentis, vel formæ, sine eo quod mutetur Deus; sed mutatio omnis Deo ab intrinseco repugnat: Ergo &c. De secundo patet: quia nequit Deus ab intrinseco esse pars intrinsecè constituens aliud: Ergo nequit, constituere aliud per modum subjecti, neque formæ. Et probatur ex parte compositi; quia materia, & forma sunt partes intrinsecæ, & essentielles compositi: Ergo nequit compositum sine illis esse: Ergo neutra quoad hanc intrinsecam constitutionem potest à Deo suppleri. Patet, quia Deus sine albedine nequit constituere album, nec sine calore calidum, neque sine materia compositum: Ergo &c.

935. Sed dubitabis: utrum Deus possit formam unire materiæ capaci, sine eo quod non tribuat illi suum effectum formalem? Respondeo ut dixi dist. 2. de materia num. 516. & 517. quod bene potest salvari, quod forma sit in subjecto capaci unita, quin tribuat illi effectum formalem, sive informationem, quia informatio quid distinctum est ab unione, & bene potest Deus influere ad unum, quin influat ad aliud, aliàs esset aliquis effectus creatus, qui immediatè à Deo non dependeret. Secundò respondeo cum communis consensu negativè, & ratio est, quia quod forma informet materiam, nihil est aliud, quam quod forma per modum actus sit communicata materiæ; sed ex eo quod sit unita subjecto capaci, est illi forma

DISTINCTIO QUARTA

Physicalis de causa efficiente.

Actis in præcedentibus de natura, & causalitate causarum intrinsecarum, restat nunc de causis extrinsecis agere; at cum nobis notior sit efficiens, quam finalis, prius de illa, & postea de finali agemus.

QUÆSTIO PRIMA,

Quid, & quotuplex causa efficiens sit?

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi traditur definitio efficientis causa, nec non & ejus divisio.

937. **D**ari causam efficientem creatam, quæ verè, Physicè, & realiter suos producat effectus, Scholasticorum tenet communis consensus. Unde contra Gabrielem Biel in 4. dist. 1. q. 1. oppositum opinantem erroneè, hæc tanquam veritas fidei ex Scriptura Sacra Genesis 1. habetur: *germinet terra herbam virentem* &c. Unde quæstione an sit tanquam per se nota admittenda, quid sit erit examinandum. Qui quidem Gabriel loco citato ait, quod quando ignis v. g. cremat lignum, vel calescit aliud, ignis nullum influxum habet in talem cremationem, sive calefactionem, sed Deus est, qui totaliter illam cremationem efficit, sive calorem ad præsentiam ignis, quæ præsentia solum requiritur, tanquam conditio, non ex natura rei, sed ex pacto, & lege divina hoc ordinante, nam si Deus idem pactum faceret cum aqua, eodem modo aqua cremaret,

ac ignis. Sed hæc sententia nequit nisi experimento confutari, mittatur ergo Gabriel in ignem donec fatcatur ignem ex se habere vim cremandi.

938. Causa efficiens sic à Philosopho definitur in hoc 2. cap. 3. *est unde est principium motus*: quod sic explicat Scotus hic q. 8. sub num. 2. §. *quantum ad primum: intelligit* (supple Philosophus) *quod causa efficiens est, unde est principium motus, tanquam ab illo, scilicet effective*. Unde ab ipso Scoto ibidem sic definitur: *causa efficiens est propter quod alterum est, tanquam ab illo, & per illam particulam, tanquam ab illo differt causa efficiens ab aliis causis*. Et 9. Metaph. q. 4. §. *ex prædictis in fine num. 8. ait: est autem potentia activa secundum unam ejus significationem Metaphysicè loquendo principium agendi agibile, secundum aliam principium actuandi actuabile*. Idem habet 1. Metaph. cap. 2. textu, & comm. 28. & 5. cap. 2. tom. 2. *Unde principium permutationis primum, aut quietis*. Quarum prima definitio idem sonat, ac si dicat, causa efficiens est principium causandi causabile, & secunda transmutandi activè, sive actuandi actuabile, hoc est potentiam passivam.

939. Sed ex definitionibus prædictis aliam colligo, quæ conformior sit supradictis, quæ talis erit: *causa efficiens est principium extrinsecum influens esse in aliud per verum, & realem causationem, sive influxum, nullam cum illo compositionem faciens, sive illud non componens*. *ly principium influens esse in aliud*, est ratio quasi generica omni causæ conveniens; *ly extrinsecum* est per quod differt causa efficiens à materiali, & formali, quæ intrinseca principia sunt,

& convenit cum causa finali, quæ extrinsecum principium est; per *ly per verum, & realem influxum* differt à causa finali, quæ non per verum, & realem causat influxum, ut infra patebit, sed per Metaphoricam actionem, sive causalitatem: ultima particula, videlicet, *nullam cum illo &c.*, est per quam differt causa efficiens à materiali, & formali; circa hoc ferè nulla est controversia, & sic ad secundam partem quæsitæ deveniamus.

940. Causa efficiens ut sic dividitur primò in causam primam, & secundam: causa prima efficiens est, à qua omnis causa efficiens in operando, sive causando dependet; ipsa verò à nulla, cujus modi solus Deus dicitur prima causa efficiens. Causa verò secunda, quæ à prima in sua operatione dependet, cujus modi est omnis creatura, quantumvis perfecta sit, quæ in essendo, & operando dependet à creatore.

941. Causa prima derelicta, causa secunda dividitur in moralem, & Physicam, sive realem: causa Physica realis est, quæ per verum, & Physicum realem influxum dat esse effectui, ut ignis, qui Physicè alium ignem producit, homo alium hominem &c. Causa moralis, quæ licet Physicè realiter non influat, tamen influit moraliter, ut consulens, præcipiens, rogans aliquid; unde qui talia facit, immediatè dicitur causa peccati, & illi tribuitur.

942. Omisssa causa morali, causa Physica ulterius dividitur in causam per se, & per accidens: causa Physica per se est, cui per se in quantum talis correspondet effectus, ut calor v. g. ab alio calore productus, homo ab alio homine &c. Causa ve-

sa verò per accidens est illa, cui in quantum talis non correspondet effectus, & nihilominus dicitur causa illius, vel propter conjunctionem, quam habet cum causa per se, vel quia effectus ipse causæ per accidens conjungitur cum effectui causæ per se: exemplum primæ: musicus dicitur causa per accidens delineationis imaginis, quia talis delineatio non correspondet musico per se, sed prout pictor est; medicus dicitur sanari, per accidens, quia non in quantum medicus, sed in quantum infirmus sanatur. Secundo modo fodiens terram dicitur causa per accidens inventionis Theauri, quia talis fossio terræ conjungitur accidentaliter cum alio effectui inventionis Theauri, quia non erat intentus per se à terram fodiente.

943. Ulteriùs causa dividitur in proximam, & remotam: causa proxima est, quæ proximè, & seipsam immediatè producit effectum influendo in illum, ut calor v. g. *A*, dicitur causa caloris *B*, à se immediatè producti, & Adam dicitur causa immediata, sive proxima Abelis. Causa remota est, quæ non immediatè, sed mediatè, & remotè attingit effectum, ut Avus v. g. & Proavus dicitur causa remota nepotis, in quo sensu habet locum illud commune axioma, *causa causa est causa causati*.

944. Rursus causa efficiens proxima dividitur in principalem, & instrumentalem: causa efficiens proxima principalis est illa, quæ in esse quieto, & ante actualem productionem habet virtutem ad efficiendum, ut calor respectu alterius caloris, homo &c. Causa instrumentalis proxima est illa, quæ in esse quieto, & ante actualem productionem nullam ha-

bet Physicam virtutem ad operandum, sed illam accipit in actuali productione, quatenus movetur à principali causa, quæ utitur tali instrumento ad suum effectum, & hujus modi sunt instrumenta artificialia, ut serena, & hujus modi alia.

945. Insuper causa efficiens ut sic rursus dividitur principaliter in causam univocam, & æquivocam: causa efficiens univoca est, quæ producit effectum ejusdem rationis specificæ cum ipsa causa, ut calor alium calorem producens, unus homo respectu alterius, ignis respectu alterius ignis, & hujus modi alia. Causa æquivoca est, quæ producit effectum alterius specificæ, sive genericæ naturæ ab ipsa causa, ut substantia quatenus producit accidentia; intellectus, & voluntas quatenus suos actus producant, qui alterius naturæ sunt ab ipso intellectu, & voluntate; Deus respectu creaturarum, & sol, luna, & astra, quæ omnia effectus alterius ab ipsius naturæ producant.

946. Rursus causa efficiens dividitur in totalem, & partialem; causa totalis est, quæ habet ex se sufficientem virtutem ad producendum totum effectum: partialis, quæ habet solum virtutem partialem ad producendum aliquem effectum, & ita indiget altera concausa, à qua coadjuvetur, ut possit in actu secundo, & exercitio illum effectum producere. Pro qua nota, quòd nulla causa partialis tribuit alteri concausæ partiali virtutem in actu primo ad causandum, sed solum illam in actu secundo coadjuvat ut producat suum effectum, cujus modi sunt objectum, & potentia, respectu suorum actuum, Pater, & Mater in filii generatione &c.

947. Ulterius causa totalis dividitur in totalem ex omni genere, & in totalem in aliquo genere: totalis causa in omni genere est, quæ se sola, & independenter ab alia concausa ejusdem, vel alterius generis valet producere effectum, & in hac acceptione solus Deus dicitur causa totalis efficiens in omni genere, siquidem à causa quacumque creata in sua causatione non dependet. Causa totalis in determinato genere est illa, quæ licet in illo genere, in quo est causa, non indigeat alterius adjuvamine causæ, tamen nequit causare, nisi coadjuvetur à concausis alterius generis; cujus modi est omnis causa efficiens creata, quæ indiget materia, & aliis concausis; & materia, & forma, quæ licet in quantum talis non petat coadjuvari, materia in quantum materia, & forma in quantum forma, tamen forma adjuvatur à materia, & materia à forma, & ab efficiente, & sic causæ dicuntur totales in determinato genere.

948. Rursus causa dividitur in productivam, & conservativam: causa productiva est, quæ primò dat esse effectui; causa verò conservativa, quæ licet prout talis non dicatur producens actualiter effectum, dicitur tamen illum per æquivalentiam producere, quatenus esse effectus jam habitum, ex vi primæ productionis conservat, & retinet in esse, ut v. g. Deus in prima mundi conditione fuit causa mundum producens, & nunc est causa illum conservans, & secundò per conservacionem, & manutenentiam dans esse.

949. Rursus causa efficiens dividitur in liberam, sive contingentem, & in naturalem, sive necessariam: causa libera, sive

contingens est, quæ positis omnibus requisitis ad agendum, sive causandum, potest pro suo libito causare, vel non causare, & taliter causare, vel taliter; cujus modi est Deus, qui quatenus agens, sive causans omnia creata ad extra liberè pro suæ libertatis consilio agit, & operatur, vel non operatur, vel taliter, vel taliter cum operatur disponit, & similiter creata voluntas, quæ plenum habet dominium in suis actibus, ita ut pro suo libito possit etiam positis omnibus requisitis, tam ex parte objecti, quam aliis circumstantiis elicere actum odii, vel amoris, & amare odibile, & odisse amabile, vel neque amare, neque odisse pro suo libito. Causa naturalis est, quæ positis omnibus requisitis ad causandum, necessariò causat, ita ut non possit non causare, & quando causat, causat per impetum naturæ, ita ut causet in quantum potest, ut ignis, qui sufficienter applicatus, agit in quantum potest.

950. Sed hic est maximè notandum, quòd licet applicatio agentis naturalis ad agendum possit esse libera, tamen actio, sive effectus à tali causa naturali proveniens non liberè, sed naturalis erit; ut ignis v. g. qui liberè potest applicari à Petro huic combustibili, & tamen semel ignis applicatus, jam non liberè sed naturaliter eremat, ita ut Petrus non possit illum pro suo libito impedire.

QUÆSTIO SECUNDA,

Utrum causæ efficiens substantialis immediate per se ipsam attingat alterius substantiæ productionem?

951. **S**upponimus impræsentiarum, quòd causa substantialis possit, & valeat pro-

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi oppositæ sententiæ referuntur, & simul refelluntur.

953. **P**rima circa præsentem difficultatem sententia est Jesuitæ cujusdam nomine Pereira, qui 8. Physic. lib. de causis cap. 11. & 12. affirmat, quòd substantia nullatenus mediatè, neque immediatè attingit per productionem alteram substantiam, sed hoc esse proprium accidentium munus, taliter quòd accidentia causæ sunt principales & per se substantiæ, quæ generatur, & non substantia, ita ut hæc sit vera propositio: substantia non à substantia, sed ab accidentibus generatur; sed hujus modi sententiæ imbecillitas ex impugnatione sequentis jam jam patebit.

954. Secunda sententia affirmat, quòd licet causæ, sive formæ substantiales sint causæ principales per se cujuscumque generationis substantialis, negat tamen concurrentiam, sive efficientiam immediatè, quæ sunt principium quo cujuscumque generationis substantiæ, ita ut actio productiva substantiæ non immediatè à substantia proveniat, sed ab accidentibus, quæ sunt quasi potentia substantiæ, & Physica instrumenta, quæ agunt, & causant substantiam non in virtute eorundem, sed in virtute substantiæ, quæ causa principalis est, ut v. g. quando ignis alium ignem producit, ignitio illa, sive actio, per quam producitur ignis, non nascitur, sive exit immediatè à substantia absoluta ignis generantis, sive à quo exit, & nascitur illa cremativa-

952. Hac ergo veritate supposita, de qua qui plura desideraverit, poterit consulere auctores; modo in præsentia quæstione inquirimus, an substantia immediatè, & per se sit productiva, ita ut virtus in actu primo existens in substantia, à qua denominatur potens producere, sit ipsa forma substantialis, vel aliquod principium accidentale substantiæ superadditū, ita ut substantia ex se nullū habeat influxum, sed mediis accidentibus operetur, & agat; pro cujus intelligentia sit

actio immediatè, licèt ab illo calore exeat, & nascatur talis actio, non quatenus calor in se est, sed quatenus instrumentum, quod in virtute substantiæ causat, sive producit.

955. Quod ut explicent apponunt exemplum de anima, & ejus potentia intellectiva, & volitiva, quæ in eorum sententia accidentia quædam sunt ab anima realiter distincta, qui quidem intellectus est à quo immediatè producitur actus intellectus, & non ab anima, etiamsi in virtute animæ talis intellectus producat, & causet intellectiorem, ita pari passu se habet calor respectu ignis, qui est ignis potentia, media qua alium ignem producit. Hæc sententia expressè habetur à Divo Thoma in 1. parte q. 54. art. 3. quem sequuntur omnes Thomistæ, uno vel altero dempto, & ex Jesuitis quàm plures, & alii.

956. Sed contra istum dicendi modum sic insurgit quidam Scotista in suis manuscriptis, excogitans se magnum aliquid cogitasse, quo trunca, & destructa manet opinio Thomistica, & jugulata: perfectio, quæ conceditur accidentibus, non est deneganda substantiæ; sed hoc, quod est producere immediatè, & esse operativa accidentibus conceditur, & est in eis perfectio: Ergo esse immediatè productivam substantiæ non est substantiæ denegandum. Major patet; quia accidentia inferioris ordinis, & perfectionis sunt, ac est substantia: Ergo illa perfectio, quæ in eis relucet, potiore jure est concedenda substantiæ.

957. Sed salva pace tanti Scotistæ, ejus ratio nullius est ponderis: quod sic per evidentiam ostendo ex eodem fundamento, & medio: perfectio, quæ conceditur sub-

stantiæ imperfectiori non est deneganda substantiæ magis perfectæ; sed hoc quod est producere est perfectio, quæ reperitur in substantia corporea: Ergo hæc eadem perfectio non est substantiæ spirituali deneganda: Ergo si substantia corporea ignis v. g. potest producere aliam substantiam ejusdem ordinis, & perfectionis cum illa: Ergo potiori jure substantia Angelica poterit aliam substantiam producere; & tamen hæc argumentatio non tenet de substantia minus perfectæ ad magis perfectam, cum tamen ejusdem generis sint: Ergo minus tenebit de accidente ad substantiam, cum accidens, & substantia diversi generis sint, & in se plus differant, quàm substantia corporea, & spiritualis. Item neque in eodem genere proximo valet argumentatio, nam substantiæ elementales imperfectissimæ sunt, & nimium, & substantia mixtorum est magis perfectæ, & tamen elementales substantiæ sunt productivæ, non verò mixtorum inanimatorum substantiæ; nam terra, quæ est elementaris substantia generat, & lapis, quæ est perfectior substantia non generat, sicut neque quodcumque aliud mixtum inanimatum, neque celeste corpus.

958. Quod omne expressè docuit *Scotus lib. 9. Metaph. q. 4. sub num. 3. §. sed difficultas est in fine. sol. 775.* ubi ait: *ita quod non videtur aliqua posse maxima universalis assignari, cui enti conveniat producere, si medium sumatur ex perfectione, & perfectius magis produceret, si ex imperfectione imperfectius minus produceret; utrumque videtur habere instantiam ex dictis: itaque ait Scotus, quod neque ex majori, neque ex mi-*

noris

noris perfectione habetur medium ad probandum productionem alicui enti convenire. Et §. itaque num. 3. ait in fine: *ita potest argui, quod nulla forma activa est, nisi aliqua substantialis forte, & aliqua de genere qualitatis: itaque in via Scoti non sunt alia à substantia, sicut neque omnis qualitas, quia qualitates secundæ non sunt productivæ, ut calor, albedo, nigredo, bene tamen frigiditas, caliditas, & humiditas, & siccitas, quæ sunt qualitates primæ. Vide etiam Scotum in 1. dist. 7. q. 1. §. ad form. m. v. ad propositum. num. 19. ubi hæc clarius docet, & expressius.*

959. Impugno igitur prædictam opinionem rationibus, quibus eam impugnat *Scotus in 4. dist. 12. §. si contra hoc. à num. 10. & infra: & 9. Metaph. q. 7. §. ad questionem. num. 7. & lib. de rerum principio q. 11. art. 3. num. 30. §. tem.* impossibile est, quod illud, quod minoris perfectionis est, possit habere influxum, & causalitatem, sive actionem in illud, quod majoris perfectionis est; sed substantia majoris perfectionis, & excellentioris ordinis est accidente: Ergo impossibile est, quod accidens valeat immediatè attingere productionem substantiæ. Major probatur: impossibile est, quod illud, quod majoris perfectionis est, contineatur in virtute illius, quod inferioris ordinis est, & perfectionis (quod enim magis perfectum est non continetur in illo, quod minus perfectum est, bene tamen è contra) quia illud, quod in alterius virtute continetur, vel est perfectionis minoris, ac est illa, in qua continetur, vel ad summum æqualis perfectionis: Ergo impossibile est, quod illud, quod est minoris

perfectionis, possit in sua virtute continere illud, quod majoris &c.; sed illud, quod in sua virtute non continet aliud, non valet illud tale producere: Ergo &c.

960. Huic argumento respondent communiter Thomistæ, quod bene concludit argumentum, quod accidens nequit esse causa principalis substantiæ, taliter quod accidens virtute sua propria valeat producere substantiam; ceterum non concludit, quod accidens tanquam substantiæ instrumentum, & potentia possit virtute substantiæ, quæ est causa principalis attingere productionem substantiæ, quia effectus non commensuratur in perfectione cum sua causa instrumentali, qualis est accidens, sed cum causa principali, quæ est substantia, & cum hæc sit æqualis perfectionis cum substantia, quæ de novo generatur, hinc fit, quod nihil faciat argumentum contra illos.

961. Sed contra istam responsionem sic insurgo: vel accidens quatenus substantiæ instrumentum, & potentia habet aliquam actionem, sive influxum sibi proprium, & peculiarem distinctum ab influxu substantiæ, quæ est causa principalis, vel non? Si hoc secundum: Ergo accidens nihil efficit, sive producit substantiæ, sed tota substantia, quæ producitur alteri substantiæ producenti correspondet, taliter quod accidenti nihil correspondet substantiæ. Si autem aliquam rationem distinctam ab actione substantiæ habet accidens, contra: illa actio se tenens ex parte accidentis, quatenus instrumentum substantiæ, & ipsum accidens, à quo oritur illa actio, essentialiter inferioris ordinis sunt, ac est substan-

tia:

ria: Ergo illa actio se tenens ex parte accidentis ad substantiam neque instrumentaliter, neque partialiter potest attingere substantiam: Antecedens probatur quoad primam partem: illa actio se tenens ex parte accidentis nequit esse altioris perfectionis, ac est ipsum accidens, à quo oritur, & dimanat; sed accidens ex sua natura inferioris ordinis est, ac est substantia: Ergo illa actio nequit non esse inferioris ordinis, ac perfectionis, ac est substantia.

962. Et roboratur: omnis actus secundus necessariò supponit actum primum; sed illa actio se tenens ex parte accidentis est actus secundus: Ergo necessariò supponit in ipso accidente actum primum, hoc est, virtutem, & fecunditatem ad talem actum secundum: sed accidenti ab intrinseco repugnat continere in actu primo substantiam ob rationem supra num. 959.: Ergo repugnat accidenti talis actio terminata ad substantiam. Et roboratur ulterius: quancumque terminum actionis repugnat contineri in agente, etiam repugnat actio tendens ad dare esse tali termino ipsi agenti; sed substantiæ, quæ generatur, repugnat, quòd contineatur in virtute accidentis, etiam prout instrumentum est substantiæ: ergo actio accidentis ut instrumenti ipsi repugnat, quæ terminetur ad dare esse substantiæ.

963. Et urgeo ulterius rationem: accidens etiam prout instrumentum substantiæ, & potentia ejus est accidens, & intra spheram, & lineam accidentis constitutum; sed accidens prout tale nequit influere in substantiam, eo quòd inferioris ordinis est ipsa substantia: Ergo etiam prout instrumentum

substantiæ est, nequit causare substantiam. Major probatur: per hoc quòd calor v. g. sit instrumentum, quo utitur ignis ad alium ignem generandum non extrahitur à ratione caloris, immò prout calor igni connaturalis est ejus instrumentum: Ergo si prout calor nequit ignem producere, neque prout instrumentum: Ergo &c.

964. Alii his victi efficacissimis rationibus respondent ulterius proterviando in suo præcipitio, quòd accidens prout instrumentum bene verum est, quòd non egreditur metas accidentis, sed semper intra spheram accidentis manet, cæterum quòd non agit in virtute propria accidentis, sed in virtute substantiæ, quæ est causa principalis, quæ utitur illo instrumento, ut in exemplo allato patet, nam quando ignis alium generat ignem, utitur calore ad talem ignis generationem, qui quidem calor non agit in virtute caloris propria, & prout à substantia ignis separatus, sed in virtute ignis, qui est agens principale, quod tali calore, tanquam instrumento utitur: eodem prorsus modo (proportione servata) quo artifex lignarius utitur serra tanquam instrumento ad ligni scissionem, quæ quidem serra non in virtute talis scindit, si ve dividit lignum, sed in virtute artificis videlicet, qui ferram movendo hinc inde dividit lignum.

965. Sed contra, & assumo idem exemplum, quando calor ut instrumentum ignis, quo utitur ignis, ad alterius ignis generationem deservit, vel accipit aliquam virtutem: Ergo sicut antea accidens impotens erat ad substantiæ productionem, ita post. Patet consequentia; quotiescumque enim virtus

virtus alicujus invariata manet, eadem potentia, vel impotentia, quæ erat in tali virtute etiam invariata manet; nam ut ait Philosophus, idem quantumcumque idem semper est natum facere idem. Si calori additur aliqua nova virtus, qua noviter est potens, quod antea non habebat, interrogo, vel illa virtus nova, quæ de novo additur accidenti est substantia, vel accidens? Si accidens: Ergo sicut calor eo quòd accidens ante illam novam virtutem impotens erat ad productionem substantiæ, ita per talem accidentalem virtutem novam sibi superadditam, eodem modo impotens, quia etiam post talem virtutem manet intra spheram accidentis, cum talis virtus accidens sit, & sic semper minoris perfectionis substantia. Si illa virtus superaddita, est substantia: Ergo jam non accidens, sed substantia prout talis est, quæ producit: præterquam quòd virtus substantialis accidenti superaddita nequit in ipso recipi, quia substantia non recipitur in accidenti, neque explicabilis est motus, quo talis nova virtus substantialis aliter accidenti addatur.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi aliquibus præmissis vera Doctoris nostri subtilis stabilitur sententia.

966. **U**T certa à dubiis separemus, suppono primo ex omnium Philosophorum consensu, quòd quando ignis v. g. introductorus est formam ignis in materia ligni, prius applicatur ligno, & postea per qualitates activas siccitatis, & caloris destruit qualitates humiditatis, & frigiditatis,

quas habet lignum, quibus destructis destruitur forma ligni, & introducitur forma ignis in eadem materia, quæ antea erat sub forma ligni, & in hoc nulla est controversia, omnes enim hanc supponunt veritatem, tanquam fundamentum primum.

967. Secundò suppono, quod ita certum est apud omnes (uno, vel altero dempto, quia ut ait Scotus una hirundo non facit ver) videlicet quòd forma substantialis habet virtutem productivam respectu accidentium, quia calor etiam in via Divi Thomæ effectus est productus ab igne, & loquor de calore, quo ignis formaliter in se calidus est, & similiter aqua in seipsa producit frigiditatem, quod patet experimento, nam si aqua calefacta separetur ab igne, sive calore calefaciente ipsam, ipsa aqua revertitur in suam frigiditatem pristinam, quæ quidem frigiditas non ab alio extrinseco agente, sed ab ipsa aquæ substantia in seipsa producit. Idem dico de substantia corporea, quæ in seipsa producit quantitatem molis, qua formaliter est quanta, & in via Divi Thomæ anima in seipsa producit intellectum, & voluntatem, quæ sunt accidentia ipsius animæ, etiam si in nostra doctrina non accidentia sint, sed formaliter substantiales realiter identificatæ cum ipsa anima.

968. Hoc supposito non controversium modò, an substantia producat immediate aliquos effectus ordinis accidentalis, licet ad majorem intelligentiam etiam hoc ventilabimus, sed utrum substantia, quæ de novo producit v. g. ignis immediate ab alia ignis substantia, sive ab alio igne generetur, vel à formis

accidentalibus ignis immediatè, & mediatè ab ipso igne generante.

969. Sit ergo prima conclusio: substantia omnis creata est productiva immediatè suorum accidentium connaturalium, & conservatorum substantiæ. Hæc conclusio expressè habetur à Scotus in 4. dist. 12. q. 3. s. item. num. 12. & in 2. dist. 16. q. 1. s. rationes istæ. num. 5. & lib. 7. Metaph. Aristotelis cap. 9. in fine sub num. 23. & aliis in locis, num. 959. citatis. Probatur ergo ratione: qua eam probat Scotus in 4. ubi supra, & suppono, quòd in individuis caloris v. g. non est procedendum in infinitum, ita ut dicamus, quòd calor A, fuit causatus à calore B, B à calore C, & C à D, & sic in infinitum, sed necessariò est deveniendum ad aliquem primum calorem, qui alium calorem non supponat; ille primus calor fuit productus, & causatus: Ergo ab aliqua alia causa; non ab alio calore, quia supponitur, quòd ipse fuit primus. Ergo ab alia causa perfectiori: sed hæc causa perfectior non potuit esse alia, nisi substantia ignis, cui talis calor est connaturalis: Ergo substantia est accidentium productiva. Idem facio argumentum de aliis accidentibus.

970. Sed quia possunt respondere adversarii, quòd talis primus calor in igne existens v. g. non fuit productus ab ignis substantia, sed à Deo talem calorem producente, & ipsum introducete in igne, licèt hoc sit sine fundamento ullo, tamen contra illos insurgo: experientia constat, quòd aqua calefacta deficiente extrinseco calefaciente redit ad suam pristinam frigiditatem paulatim,

& calor inexistentis paulatim etiam remittitur; sed non est recurrendum ad divinam potentiam, nisi manifesta necessitas nos urgeat: Ergo ad hoc quòd aqua suam acquirat frigiditatem pristinam, non est necessarium ad Deum recurrere, cum possit ipsa aquæ substantia illam frigiditatem in se producere. Insuper accidens dependet immediatè à substantia, non solùm quoad esse quietum accidentis, sive ad factum esse, sed etiam quoad fieri: Ergo substantia habet influxum immediatum in accidens.

971. Sit secunda conclusio: substantia corporea, quæ producitur, immediatè ab alia substantia producitur, ut ignis v. g. A, producit immediatè ignem B, & sic de aliis, quas quotidie videmus generari, ut homo ab alio homine, leo ab alio leone &c. hæc conditio expressè habetur à Scotus locis supra citatis num. 959. & ab Aristotele 7. Metaph. cap. 8. text. & comm. 28. num. 64. ubi ait: *in quibusdam verò partem, quia generans tale quidem est, quale generatum, nec tamen nec idem, nec unum numero, sed unum specie, ut in Physicis, homo namque hominem generat.* Quod Scotus confirmat ibidem ex 2. Physic. text. & comm. 70. quòd generans, & genitum non incidunt in idem numero, sed in idem specie: Ergo illud est principium, à quo generatur homo, quod est idem in specie cum ipso homine; sed quod est idem in specie cum homine est substantia ipsa hominis: Ergo &c.

972. Item idem Philosophus in eodem 7. cap. 9. text. & comm. 32. in fine sub num. 73. *sed proprium substantiæ ex his accipere est, quia necesse*

necesse est præexistere semper aliquam substantiam actu existentem, quæ facit ut animal sit, si animal nascitur, quale verò, & quantum non necessarium, nisi potest esse solum. Quod explicat Scotus in 4. citato his verbis: *vult ergo quòd ad hoc, quòd substantia fiat, & necesse aliam substantiam præexistere, quæ producat, sed ad hoc, quòd quantum, vel quale producatur, non oportet aliquod quantum, vel quale præexistere, nisi potentia tantum.* Et clarius in Metaph. super locum citatum in fine: assignat differentiam inter substantiam, & accidentia &c. Et infra: *nam principium activum substantiæ non potest esse nisi substantia; principium autem activum accidentis potest esse substantia, & non accidens.* Idem probat Scotus loco citato in lib. de verum principio ex Philosopho 2. de generatione text. 53.

973. Probatur conclusio ratione, qua eam probat Scotus in 4. ait: quæ etiam habetur à Divo Thoma 1. p. q. 2. art. 2. illa forma est principium agendi, sive generandi, in qua generans, & genitum assimilantur; sed generatum principaliter assimilatur generanti in forma substantiali, secundum quid autem simile assimilatur in accidentibus: Ergo forma substantialis in substantia est principium activum, sive generandi alteram substantiam. Major probatur: illud est principium generandi in generatione univoca, in qua generans, & genitum specificè univocantur; patet, quia generans, sive causans univocum est, quod causat, & producit effectum ejusdem formæ, & perfectionis univocæ, ac est ipsa causa, ut dixi num. 945. sed generata substantia specificè univocatur cum altera

substantia producente, & non cum ejus formis accidentalibus: Ergo forma substantiæ est, quæ immediatè producit alteram substantiam.

974. Secundò probatur ex eodem Scotus in 2. dist. 16. q. unica. num. 16. *necesse est substantiam generari à substantia tam in generatione univoca, quam equivoca: probo: necesse est, quòd forma generantis, quæ est principium generationis, sit nobilior (si generatio est æquivoca), vel æquè nobilis, sicut forma geniti, si generatio est univoca, sed impossibile est, quòd forma accidentalis, quæcumq; sit, perfectior sit forma substantiali: Ergo non potest esse principium immediatum generandi: Ergo necesse est, quòd principium immediatum sit substantia: Ergo &c.*

975. Tertiò probatur ratione communi: actio, per quam producitur substantia, essentialiter est substantialis, sed actio substantialis nequit ab alio principio, quàm à substantia nasci: Ergo substantia nequit produci nisi à substantia. Major est perse nota, minor probatur: actio, quæ nascitur ab accidenti est alteratio essentialiter; sed alteratio est actio, sive influxus, quo producitur accidens: Ergo actio substantialis, quæ essentialiter distincta est ab alteratione, nequit nisi à substantia nasci: Ergo substantia nequit nisi à substantia causari.

976. Sit tertia conclusio: nullum accidens quantumcumque perfectum sit, potest producere substantiam, tanquam causa principalis substantiæ. Hæc conclusio satis patet ex dictis à num. 959. & infra, & ulterius probatur: simpliciter imperfectius secundum

dium speciem, vel genus non potest esse totale principium alicujus activum perfectioris; sed accidens sic se habet respectu substantiæ: Ergo &c. Major ex se patet; qua negata (ait *Scotus sub num. 13. §. secunda conclusio. v. contra hoc.* nescirem probare aliquem ordinem entium, immò nec quòd primum ens esset perfectissimum, immò posset protervièndi dici, quòd totum universum, & quodlibet in ea factum est à musca; si enim arguas, quòd musca est ita imperfecta, & tu idem dices, quòd imperfectius potest producere perfectius; unde ita evidens est, quòd illud, quod minus perfectum est, nequit esse causa totalis effectiva entis perfectioris, quod non potest probari, nam non est alia propositio clarior, & notior, per quam possit declarari ejus veritas.

977. Sit quarta conclusio: accidens neque ut instrumentum, neque in virtute substantiæ, neque partialiter, & minus principaliter potest producere substantiam; tum quia accidens ex sua natura dependens est à substantia, & illa naturaliter posterius, & causa debet esse prior saltem prioritate naturæ, quàm ejus effectus, vide, quæ diximus num. 958. ex 1. dist. de causis ut sic; tum quia actio accidentalis est alte, actio verò, qua substantia producitur, est substantialis, vide num. 975. tum quia est imperfectioris naturæ, ac est substantia, vide num. 958.

978. Et ulterius probatur: nihil relucet ex parte effectus substantialis, qui producitur, quod possit correspondere accidenti: Ergo accidens neque partia-

liter, neque instrumentaliter potest producere aliquid substantiæ. Antecedens probatur: totum, quod relucet ex parte effectus substantialis, qui producitur, est substantia: Ergo nihil relucet, quod possit correspondere accidenti. Antecedens est certum, consequentia probatur: ideo tota substantia nequit ab accidenti solum produci, quia est substantia, & ordinis superioris, ac est accidens, sed etiam secundum omnes suas partes, quantumcumque minimæ sint, talis effectus est substantia, & perfectioris naturæ, ac est accidens: Ergo nihil relucet, quod possit nec partialiter correspondere accidenti, siquidem substantia, quæ producitur secundum omnes suas partes, est substantia, & altioris ordinis, & naturæ, ac est accidens: Ergo &c. Alias omitto rationes apud auctores videndas.

Argumenta contra dicta.

979. **P**rimò contra nostram primam conclusionem arguitur, & est argumentum, quod etiam militat contra secundam, in quibus asserimus, quòd substantia per se ipsam immediatè est productiva, tam respectu suorum accidentium, quæ illam conservant, quàm respectu alterius substantiæ: esse, & operari in creaturis realiter distinguuntur, solus enim Deus ob suam infinitam perfectionem est sua operatio: Ergo potentia, quæ ordinatur ad esse, sive existentiam, realiter distinguitur ab illa, quæ ex sua natura ad operationem ordinatur. Antecedens est certum, consequentia probatur: potentia

tiæ specificantur per actus ex Philosopho 2. de anima, sed actus essendi distinguitur realiter ab esse operandi, sive operationis, cum possit dari actus essendi sine actuali operatione: Ergo potentia, à quibus tales actus essendi, & operandi dimanant, etiam distinguuntur realiter. Et confirmatur ex Philosopho 9. *Metaph. text. 3. & 12. ejusdem text. 26. & 28.* Ubi ait: cujus est actus, ejus est & potentia; Et infra: *actus, & potentia ejusdem sunt generis*, sed operari, sive operatio est accidens substantiæ: Ergo potentia, à qua nascitur talis actus operationis, etiam est accidens.

980. Respondeo ad hoc argumentum, quod est validissimum Thomistarum telum, concedendo antecedens, & negando consequentiam: non enim requiritur tanta distinctio inter potentias, quanta reperitur inter actus ab illis potentiis dimanantes; potentia enim volitiva, & intellectiva sunt idem realiter, & tamen actus voluntatis, & intellectus realiter distinguuntur, immò ab eadem formalissima potentia possunt nasci actus realiter, & specificè distincti, ut patet de intellectu etiam in eorum sententia, qui cum eadem potentia sit ab illo nascuntur actus realiter diversi. Ad confirmationem respondeo distinguendo majorem: potentia specificantur per actus extrinsecè, concedo: intrinsecè, & essentialiter, nego. Nam cum actus sit quid extra quidditatem potentia, & extra realitatem, cum ab illa realiter distinguatur, nequit esse intrinsecum, & essentialiter potentia specificativum, sed extrinsecum, ex quo nihil contra nos, cum eadem res specificari possit à pluribus diversis spe-

cificativis extrinsecis, & ad identitatem, vel diversitatem potentia non attenditur ad identitatem, vel diversitatem actus, sed ad quod de intrinseca ratione potentia est.

981. Ad autoritatem Philosophi respondeo ex *Scoto* in 2. cit. quod cujus est actus, ejus est & potentia, loquendo de actu existendi, & de potentia objectiva, ita ut sit sensus, illud idem ens, quod fuit in potentia objectiva, sive in esse possibili est, quod est in actu existendi, quando producitur extra causas, & in hoc sensu non solum actus, & potentia ejusdem sunt generis, sed etiam ejusdem individui, nam idem numero Petrus, qui fuit in esse possibili, sive in potentia objectiva, est in actu existendi, quando producitur, & ponitur extra causas, & in hoc sensu loquitur ibi Philosophus, non vero loquitur de potentia operativa, & ejus actus, sive effectus, qui ab illa producitur, cum actus sit accidens, & principium, à quo producitur, petit esse substantia.

982. Præterquam quòd si argumentum concluderet contra nos, etiam contra illos concluderet, nam ideo in substantia adjuncti debet esse principium essendi distinctum à principio operandi, quia actus essendi, & operatio realiter in omni creatura distinguuntur: ergo etiam in accidente, in calore v.g. debent ipsi assignare principium essendi calorem realiter distinctum à calefactionis principio, taliter quòd calor non per se, & suam essentiam calorem producat, sed per aliud principium, quod sit potentia operativa caloris; patet, quia accidens etiam creatura est; quòd si in eorum sententia calor immediatè per suam essentiam producat alium calorem, sine inconvenienti, quare

substantia non producit immediatè per suam essentiam, sive substantiam aliam substantiam, quòd si argumentum non tenet contra illos, nec contra nos tenebit.

983. Secundò arguitur ex *Philosopho 2. de anima text. 5.* ubi ait, quòd calor naturalis est instrumentum, medio quo anima nutrit digerendo cibum, & illum in substantiam aliti convertendo; at calor naturalis est accidens: Ergo substantia non per se, sed mediis accidentibus producit aliam substantiam. Item idem *Philosophus lib. de sensu, & sensato*, ait: *ignis non agit in quantum ignis, sed in quantum calidus*: Ergo ratio agendi in igne non est ipsa substantia ignis, sed caliditas, quæ est ejus accidens.

984. Respondeo ad primum ex *Scoto in 4. cit.* quòd calor naturalis est instrumentum, medio quo cibus alteratur, & disponitur ad hoc ut per actionem substantialem nutritivam convertatur in substantiam aliti, & quòd calor non est à quo convertitur cibus in substantiam aliti; nam hoc fit à substantia, quæ nutritur per actionem substantialem nutritivam, sed quo disponitur ad alterationem, & corruptionem, & semel cibus alteratus, & dispositus à calore introducitur in cibi materia substantialis forma carnis, non à calore, nisi dispositivè, sed à substantia, & per actionem substantiæ. Ad illud de igne respondeo, quòd in igne datur duplex actio, una, quæ vocatur ignitio, id est media qua producitur alius ignis; & hæc provenit ab igne in quantum ignis substantialiter est; alia, quæ vocatur calefactio, & est media qua producitur calor in passo igni approximato, & ista actio

provenit ab igne, non quatenus ignis est, sed quatenus calidus est, quia à calore existente in igne producitur calor in passo igni approximato; & de hac secunda actione loquitur *Philosophus*, non verò de prima; ex quo nihil contra nos.

985. Tertio arguitur contra nostram tertiam, & quartam conclusionem, in quibus asserimus, quòd accidens nec tanquam causa principalis, nec tanquam causa instrumentalis, sive partialis potest attingere substantiam, & est argumentum, quod immediatè militat contra nostrum fundamentum, quo fundamus nostram conclusionem: experientia constat, quòd ex putrefactione terræ, & calore solis vermes, & mures generantur, & alia hujus modi animalcula: Ergo ex causa minoris perfectionis potest generari effectus nobilior. Antecedens est certum, consequentia probatur: quodcumque vivens perfectius simpliciter est quolibet non vivente secundum speciem, & genus; vermes, & mures sunt viventia, & putrefactio, & Sol non sunt viventia, & tamen à Sole, & putrefactione generantur: ergo &c.

986. Respondeo distinguendo antecedens: vermes, & mures ex putrefactione, & calore Solis generantur dispositivè, concedo: per se, & immediatè, nego. Nam quod facit Sol medio calore non est aliud, quam disponere materiam ad talium viventium generationem, alterando per calorem illum materiam, qua alterata, & disposita illa forma viventis cum sit perfectior ipso Sole, non potest ab ipso introduci, neque à calore, sive putrefactione, sed à Deo auctore naturæ introducitur, ex pacto quod Deus cum natura inivit de producendo, & causando

sando quotiescumque esset disposita materia, si non esset agens creatum, à quo possit talis forma introduci ad salvandum ordinem ab ipso præfixum, quod ad corruptionem unius ipse generaret, vel natura aliud, ex quo nihil contra nos.

987. Quarto arguitur: ratio assignata quare accidens nequit producere substantiam est, quia minoris perfectionis est ipsa substantia; sed hæc ratio nulla est: Ergo ruit fundamentum. Major ex dictis apparet, minor verò probatur: etiamsi phantasma inferioris ordinis, & perfectionis sit specie intellectuali, nihilominus in communi consensu influit partialiter in speciem, & illam partialiter causat: Ergo etiamsi accidens inferioris ordinis, & perfectionis sit ipsa substantia, poterit nihilominus ad illam partialiter concurrere, & illam causare. Antecedens est evidens in omni doctrina, consequentia probatur: plus distat phantasma à specie intelligibili in perfectione, quam accidens à substantia; sed phantasma non obstante sua imperfectione potest saltè partialiter cum intellectu agente producere speciem intelligibilem: Ergo potiori jure accidens simul cum substantia poterit saltè partialiter producere substantiam. Major patet; plus distat corpus à spiritu in perfectione, quam unum corpus ab alio corpore; sed phantasma est quid corporeum, species verò intelligibilis quid spirituale: Ergo plus distat phantasma à specie intelligibili in perfectione, quam calor v. g. à substantia ignis; cum utrumque corporeum sit. Major hujus confirmationis probatur: illa, quæ distinguuntur in genere, plus differunt, quam quæ sub eodem genere conti-

nentur; sed corpus, & spiritus distinguuntur in genere, corpus verò substantiale, & accidentale sub eodem genere corporei continentur: Ergo &c.

988. Fateor hoc esse validissimum argumentum, quod contra nos ex nostra doctrina & principiis potest efformari, quod fortè quos ego viderim hic omittunt, quia vel solutionem ignorant, vel non audent illi terga non vertere. Respondeo ergo, quòd phantasma concurret cum intellectu agente ad productionem speciei intelligibilis, quatenus repræsentativa est communicando illi speciei repræsentationem objecti, quæ relucet in phantasma, non verò spiritualitatem; & phantasma quatenus repræsentativum objecti non est inferioris ordinis, ac est species intelligibilis, etiam prout repræsentativa, etiamsi inferioris ordinis sit ex illo capite, quo species intelligibilis est spiritualis, & phantasma corporeum.

989. Pro cujus majori intelligentia suppono quòd species intelligibilis, quæ producit ab intellectu agente, & phantasmate duo habet, & esse repræsentativam objecti, & esse vitalem, & spiritualem: esse vitalem, & spiritualem, quod habet species illa, habet participatum non à phantasmate, sed ab intellectu agente, qui est vitalis, & intellectualis; esse verò repræsentativum, quod est in specie non habet species ab intellectu agente, qui non est repræsentativus, sed à phantasmate, ita quòd repræsentatio objecti correspondeat phantasmati; at verò spiritualitas, & vitalitas correspondet intellectui, ita ut quælibet istarum causarum det effectui, quod habet ex se.

990. Hoc supposito in forma ad argumentum:

mentum respondeo concedendo majorem, & negando minorem; & ad ejus probationem distinguo antecedens: etiamsi phantasma inferioris ordinis, & perfectionis sit specie intelligibili, nihilominus concurrat partialiter, & influit ad illius productionem secundum quod repræsentativum est, concedo antecedens; & nego suppositum antecedentis, videlicet, quod phantasma quatenus repræsentativum sit inferioris ordinis, & perfectionis, ac est species intelligibilis, etiã prout est repræsentativa, immò in ratione repræsentativi tantæ perfectionis est phantasma, ac species intelligibilis; influit in illam, & illam partialiter causat, quatenus vitalis, & spiritualis est, nego antecedens: quia esse spirituale vitale, quod relucet in specie, non est participatum à phantasmate, sed ab intellectu agente, qui est spiritualis, & vitalis, & nullum est inconveniens, quòd effectus, qui à duabus causis partialiter producitur, excedat in perfectione quamlibet earum divisim, propter perfectionem, quam habet participatam ab alia concausa, immò est hoc necessarium. Unde licet species intelligibilis sit perfectior secundum quod spiritualis est phantasmate, quod est corporeum, tamen phantasma potest ad illam concurrere non secundum quod spirituale est, sed secundum quod repræsentativum est, in quo univocantur, & commensurantur.

991. At verò cum substantia, quæ producitur, non sit divisibilis in aliquas partes, conceptus, sive formalitates taliter quòd secundum unam formalitatem sit substantialis, & possit substantiæ correspondere, & secundum aliam sit accidens, & secun-

dum illam possit correspondere accidenti, immò secundum se totam sit substantia, hinc sit, quòd ab accidenti non possit nec partialiter causari, quia nihil est in substantia, quod non sit substantia, & per consequens majoris perfectionis, ac est accidens; at verò species habet duas quasi partes, & secundum unam est repræsentativa, secundum quam potest produci à phantasmate, quod etiam est repræsentativum, & secundum aliam est spiritualis, & secundum hanc nequit à phantasmate causari; quia majoris perfectionis est illa, benè tamen ab intellectu agente, qui etiam spiritualis est, non autem substantia ab accidenti ob rationem dictam.

992. Sed contra dices: etiam species intelligibilis secundum se tota est spiritualis; taliter quòd nulla pars est in illa, quæ non sit spiritualis: Ergo nulla pars est in illa, quæ possit à phantasmate causari. Probo consequentiam: ideo tota species nequit totaliter causari à phantasmate, quia tota species dicit spiritualitatem, penes quam majoris perfectionis est, ac est phantasma; sed etiam secundum omnes suas partes spiritualis est: Ergo secundum nullam ejus partem potest à phantasmate causari: & si potest: Ergo jam aliquid minoris perfectionis potest producere saltem partialiter illud, quod majoris perfectionis est.

993. Respondeo distinguendo antecedens: species intelligibilis est secundum omnes suas partes Metaphysicas spiritualis, nego: secundum se tota, & secundum omnem, quod dicit Physicè, concedo. Itaque licet secundum se tota talis species sit spiritualis, & secundum se tota similiter repræ-

sentativa, sufficit, quòd conceptus spiritualis Metaphysicè distinguatur in illa à conceptu repræsentativo, ad hoc quod possumus dicere, quòd secundum unum conceptum est causata ab una causa, & secundum alium ab alia, maxime cum sint causæ, quæ vocantur totales totalitate effectus, & partialitate causæ, ut patet in intellectu, & ejus objecto, quæ sunt etiam causæ partialitate causæ, quia una indiget alia ad causandum, & utraque partialiter influit, & totalitate effectus, qui totus effectus Physicè correspondet cuilibet causæ totaliter, ex eo quòd denominationem totalem à qualibet fortietur causa, ab intellectu enim, & objecto producit actus intelligendi, qui totus dicitur vitalis, & totus repræsentativus, & tamen in omni opinione secundum quod vitalis producitur ab intellectu, & non ab objecto, & secundum quod repræsentativus est, producitur actus ab objecto, & non ab intellectu; at verò in substantia non est ita, cum substantia secundum nullam ejus partem nec Physicam, nec Metaphysicam est accidentaliter, & sic secundum nullam ejus partem potest produci ab accidenti.

994. Ad reliquum argumenti respondeo negando majorem, & ad ejus probationem distinguo majorem: plus distat corpus à spiritu, quam unum corpus ab alio, si corpora sint ejusdem prædicamenti, concedo: si sint ad diversa prædicamenta spectantia, nego. Ad cujus confirmationem concedo majorem, & nego minorem quoad secundam partem, videlicet, quòd calor, & ignis sub eodem genere corporis prædicamentalis contineantur, quia corpus prædicamentale solum in substantia reperitur, cum sit altera

differentia divisiva substantiæ; at verò corpus accidentale, quod in calore reperitur, solum est corpus transcendentaliter, prout à spiritu distinguitur: unde plus differt accidens quodcumque à substantia, quam unum accidens corporeum ab alio spirituali, quia hæc sub eodem genere accidentis continentur; illa verò minime.

995. Quintò arguitur: visio beatifica producitur secundum se tota ab intellectu naturali creato, & tamen visio est quid ordinis supernaturalis, & perfectionis spheræ, ac est intellectus: ergo aliquid superioris ordinis, & perfectionis potest causari à causa inferiori, & minus perfecta. Major est evidens in nostra Schola, minor probatur: omne, quod est ordinis supernaturalis, majoris perfectionis est, ac illud, quod est ordinis naturalis; sed visio beata est ordinis supernaturalis, & intellectus ordinis naturalis: Ergo superioris ordinis, & spheræ est visio, quam intellectus: Ergo &c.

996. Respondeo distinguendo majorem: visio beatifica producitur ab intellectu secundum se tota totalitate effectus, & totalitate causæ, nego: nam solum ille effectus producitur totaliter totalitate causæ ab aliqua causa, quæ se sola, & sine alterius concursu dat esse effectui; at cum visio non à solo intellectu, sed etiam ab habitu luminis gloriæ partialiter producat, hinc est, quòd producat non totaliter totalitate causæ ab intellectu; producitur totaliter ab intellectu totalitate effectus, & partialitate causæ, iterum subdividuo: ab intellectu prout vitali, & ab habitu luminis gloriæ prout supernaturali, concedo: ab intellectu prout vitali, & etiam prout supernaturali,

nego. Itaque visio beata habet tria, quæ licet non sint realiter distincta, sunt tamen formalitates, sive Metaphysica prædicata, ratione quorum triplicem concursum causarum partialium terminat: primò est representativa objecti, & per istum conceptum produci:ur, vel ab objecto, vel à specie objecti: secundò est vitalis, & penes istum conceptum produci:ur ab intellectu, qui est causa vitalis: tertio est supernaturalis, & penes istum conceptum produci:ur ab habitu luminis gloriæ, qui est supernaturalis.

997. Ad minorem distinguo: visio est quid superioris ordinis, ac intellectus, secundum quod vitalis, nego: secundum quod supernaturalis, omitto: Ergo aliquid superioris ordinis potest produci à causa inferioris, distinguo: secundum quod superioris ordinis, nego: secundum quod æqualis perfectionis est, concedo. Unde licet visio secundum quod supernaturalis non possit produci ab intellectu, quia altioris perfectionis est, ac intellectus, qui est naturalis, tamen secundum quod visio vitalis optimè potest ab intellectu, qui potentia vitalis est, produci, quia in vitalitate intellectus, & intellectio proportionantur, cæterum in substantia, quæ generatur, nullus gradus reperitur, qui sit Physicè, nec Metaphysicè accidentalis, & sic nullus gradus est, qui possit correspondere accidenti, sed tota totaliter totalitate causæ, & effectus produci:ur à substantia. Alias replicas ad hoc, & argumentum præcedens omitto, quia eas non potestis portare modò.

998, Sextò arguitur: accidens ponit

ultimam dispositionem ad generationem substantialis formæ: Ergo accidens generat substantialem formam. Antecedens est certum, à calore enim disponitur cibus ad hoc ut in substantiam aliti convertatur, à calore similiter disponitur lignum ad hoc ut in illo forma ignis introducatur: Ergo &c. Consequentia probatur: ab illo produci:ur forma substantialis, à quo ponitur in materia ultima dispositio ad talem formam; sed ab accidente ponitur ultima dispositio: Ergo &c. Et confirmatur: quia ultima dispositio habet essentialem connexionem cum forma substantiali, ad quam disponit: Ergo qui ponit ultimam dispositionem, ponit formam: Ergo &c.

999. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam; & ad ejus probationem nego majorem: nam ut ait *Scotus in 4. dist. 1. q. 1. §. ista ergo ratione. v. confirmatur istud. sub num. 19. ubi accidentia sunt instrumenta substantiæ non attingunt terminum principalem, sed tantum quandam dispositionem præviam.* Unde bene possunt accidentia introducere ultimam dispositionem accidentalem ad substantiam, non tamen ex hoc infertur, quòd habeant influxum in substantiam. Unde concedo, quòd ultima dispositio habeat connexionem cum forma substantiali generanda, nego tamen, quòd producat formam substantialem, quæ ponit ultimam dispositionem, si talis ultima dispositio est accidentalis maximè, quòd dico propter ultimam dispositionem ad formam rationalem, quæ est forma substantialis corporeitatis, de qua ait *Scotus in 2. dist. 8. q. unica: sub num. 10. §. præterea, quod recurrendum est ad Divi-*

nam virtutem, quia semen, nec calor Solis potest esse causa tantæ diversitatis, quanta in organis reperitur.

1000. Septimò arguitur: accidens potest corrumpere substantiam: Ergo potest generare substantiam. Patet consequentia; quia tanta virtus requiritur ad destructionem substantiæ, quanta ad ejus generationem requiritur; antecedens probatur: quia calor v. g. potest destruere ultimum gradum frigiditatis, quem sibi postulat ex sua natura à qua, vel corpus humanum, & sine quo non potest naturaliter conservari; sed destructo gradu necessario frigiditatis, quem necessariò postulat aqua, vel humanum corpus, necessariò destruitur homo: Ergo si calor potest corrumpere illum gradum, potest corrumpere aquam.

1001. Huic argumento communiter respondent Scotistæ, nullo dempto, quem ego viderim, negando quòd calor possit corrumpere ultimum gradum frigiditatis, quam sibi vindicat aqua, & sine quo nequit conservari. Pro quo supponunt, quòd aqua v. g. quæ habet octo frigiditatis gradus, potest amittere usque ad septimum, si calor majoris virtutis, & activitatis applicetur aquæ, cæterum illum ultimum gradum, octavum videlicet, non potest amittere, quia majorem conatum ponit aqua in talis gradus conservatione, quàm in conservationibus aliorum, qui non sunt ita simpliciter necessarii ad aquæ conservationem, taliter quòd si una gutta aquæ, quæ habet ultimum gradum caloris applicetur ad totam spheram ignis, sive caloris, non poterit tota caloris spheræ corrumpere illum ultimum gradum frigiditatis aquæ, eò quòd majores

vires applicet aqua ad talis gradus conservationem.

1002. Sed interrogare vellem Hispano sermone, ut ipsi, & alii intelligant, quod interrogo: *en que consiste esse major conato, que pone aora esta gota de agua, con el qual puede guardar aquel ultimo grado de frialdad, de que ella necesita para su conservacion; saca aora algun montante, o Fuego de algunas armas mayores, con que puede defender se de toda una es fera de Fuego? Y si aora saca esta espada, o montante el agua para defender aquel grado ultimo, porque no la saco tambien, quando tenia mas grados de frialdad, Y le seria mas facil su defensa? Parecemeque es muy linda media espada? Dicen que lo dice Scoto, io digo que me lo den en Scoto, y luego quemare io mis papeles.*

1003. Sed sive sit Scoti, sive non, sic contra illos insurgo: ille ultimus gradus frigiditatis ejusdem est naturæ, ac fuerunt gradus anteriores, quos perdidit aqua vi caloris compulsa: Ergo sicut calor fuit potens alios gradus expellere ab aqua, ita potens erit expellere hunc ultimum. Antecedens est certum, consequentia probatur: causa naturalis sufficienter applicata agit in quantum potest necessariò: Ergo si aqua, quæ est causa naturalis, agit secundum ultimum suæ potentia in defensione aliorum graduum frigiditatis, & non potuit illos non amittere propter excessum caloris, eadem aqua manens eandem impotentiam habet ad defensionem talis ultimi gradus: Ergo sicut amittit per calorem alios, ita amittit & hunc, cum non sit major, immò minor ratio istius, quàm illius.

1004. Respondeo igitur ad argumentum distinguendo antecedens: accidens potest corrumpere substantiam dispositivè, hoc est, ultimam dispositionem, quæ est necessaria ad esse substantiæ, concedo: quod potest, immo de facto ipsam corrumpit, ut patet in febris cessante, in quo febris destruit ultimam dispositionem, quæ ad vitam servandam simpliciter requiritur, immediatè, & per se, nego; immò nego suppositum, quòd aliqua causa naturalis substantialis detur, quæ per se tendat in alterius substantiæ corruptionem; corruptio enim non intenditur per se, sed per accidens, & eodem modo respondeo distinguendo consequens: per accidens, & dispositivè, concedo: per se, nego. Ad confirmationem nego, quòd tanta virtus requiratur ad destructionem substantiæ, quanta ad generationem, plus enim requiritur ad ædificationem, quàm ad destructionem: ex quo nihil contra nos.

1005. Octavò arguitur experièntiis quàm plurimis; in accidentibus enim panis Eucharistici corruptis multoties vermes generantur, & gutta aquæ, quæ projicitur in vinum ante consecrationem convertitur in vinum, & tamen aqua non efficit illam conversionem, sed vini accidentia, neque substantia panis convertitur in vermes, cum ibi nulla panis substantia sit post consecrationem. Insuper ferrum candens introducit formam ignis in stupam sibi approximata, & ex motione rotæ currus accenditur rota, sive currus ligneus, & ex putrefactione tritici generantur fruges, & alia hujus modi, ubi nullum est agens, à quo possit talis forma substantialis introdu-

ci: Ergo dicendum est, quòd ab accidentibus forma generetur: Ergo &c.

1006. Respondeo, ut dixi supra num. 986. quòd in his omnibus eventibus recurrendum est ad Deum authorem naturæ, qui supplet defectum agentis substantialis creati, ex pacto, & lege præfixa, & negando quòd motus currus rotarum sit causa per se ignis generationis, sed per accidens, & dispositiva. Idem dico de ferro candente in stupam immisso, & de aquæ gutta immersa in vino, quia calor vini, sive accidentia destruant accidentia aquæ conservativa, & illis destructis introducitur in materia aquæ forma vini, vel ab ipsa forma substantiali vini, vel à Deo authore naturæ. Alia minoris notæ argumenta omitto apud authores videnda. Et dicta pro hac celeberrima difficultate sint satis, ut ad alia transeamus.

ARTICULUS TERTIUS,

Appendix, ubi aliqua enodantur dubia, ut clarior, quæ in superioribus diximus, appareant.

1007. **D**ubitabis primò: utrùm forma substantialis ignis v. g. si esset à materia prima separata posset generare alium ignem naturaliter? Respondeo ex *Scoto in 4. dist. 12. q. 3. §. ad tertium. n. 39.* quòd problematice potest sustineri. Pro parte affirmativa hæc est ratio; quòd sicut qualitas est totale principium alterandi; ita forma substantialis est totale principium generandi; sed calor v. g. si esset separatus, posset producere calorem in passo sibi approximato capaci: Ergo forma substantialis ignis si esset ita separata à materia posset in materia introducere formam aliam substantialem ignis: Ergo &c.

1008. Neque obstat, quòd *Philosophus asserat 1. Metaph.* quòd actiones sunt suppositori; sed forma substantialis separata à materia non est suppositum: Ergo nequit habere actionem: quia respondeo ex *Scoto*, quòd *Philosophus* non ait, quòd actio est suppositorum, sed quòd actio terminatur ad singulare, quia omne, quod producitur per aliquam actionem est singulare, sicut & principium, à quo talis nascitur actio. Et dato, quòd illa propositio esset *Philosophi*, sic est intelligenda; *actio est suppositi, ut ultimati denominati ab actione, sed non ut solius denominati ab ipsa.* Unde sic ex dictis exponenda est, actio est suppositi, vel alicujus habentis modum existendi suppositi, & cum talis forma separata habeat modum existendi suppositi, siquidem per se existeret: hinc fit, quòd posset habere actionem, & generare aliquod suppositum.

1009. Sed contra dices ex *Philosopho 1. de generatione text. 87.* ubi ait: *oportet agens, & patiens communicari in materia:* Ergo ex mente *Philosophi* illa forma, quæ non communicat in materia, sive non est in materia, nequit generare compositum, quod essentialiter constat ex materia. Respondeo explicando authoritatem *Philosophi*: oportet agens communicari in materia actualiter, nego: aptitudinaliter, concedo. Unde sufficit, quòd illa forma generans sit apta nata esse in materia, ad hoc quòd possit actualiter generare in materia formam. Sed contra dices: *Philosophus 9. Metaph. text. 85.* arguit contra Platonem, ex eo quòd ponebat Plato ideas, quæ erant principium generationis, tanquam formas separatas: Ergo forma separata nequit ex *Philosopho* generare. Respondeo,

quòd *Philosophus* non arguit contra Platonem, quia posuit formas separatas, quas vocabat ideas, generare composita, sed quia Plato agebat, quòd tales formæ separatæ erant spirituales omnino, & generabant composita corporea, quod spiritui repugnat, non quatenus forma est, sed quatenus spiritualis.

1010. Pro parte negativa militant rationes suprâ factæ ex autoritate *Philosophi*, & hæc similiter ratio: ad hoc ut agens agat, necesse est, quòd sit sub modo convenienti ad agendum, sed modus convenienti ad agendum, sed forma sit in materia: Ergo necessario requiritur, quòd forma ignis sit in materia, ad hoc quòd possit ignem generare: Ergo si forma est separata, nequit compositum generare. Ad affirmativam partem magis inclinatur *Scotus*, sed quia ille problematice respondet, idem judico respondendum ex ejus doctrina; idem dicimus de forma substantiali separata respectu formarum accidentalium, quas propria virtute valet generare, sive producere.

1011. Secundo dubitabis: an formæ accidentales activæ, ut calor, & frigiditas v. g. & hujus modi aliæ si sint separatæ, possint causare similes qualitates in subiecto, quas poterant causare quando erant conjunctæ cum suis formis substantialibus, quibus erant connaturales?

1012. Respondet *Scotus in 4. dist. 12. q. 3. §. ad aliud dubium. num. 20* primò negativè, probabiliter, & opinativè his verbis: *uno modo breviter potest dici, quòd qualitas est principium actionis in passum habens contrarium, & hoc secundum quemlibet gradum, secundum quem prius, & hoc quantum est ex parte qualitatis activæ, sed propter subiectum, in quo est*

contrarium, quod determinat sibi aliquem gradum magis quam alium, possibile est, quod non possit in omnem gradum contrarii in quantum contrarium est in tali subjecto eodem modo, quo prius potuit. Vult dicere Scotus, quòd si calor ut octo v. g. conjunctus cum substantia ignis potens erat expellere frigiditatem ut octo ab aqua, idem calor manens, si separaretur, non poterit expellere illam frigiditatem, quam antea erat potens destruere, non defectu caloris, sed defectu subjecti caloris, & ratione subjecti, in quo est frigiditas aquæ videlicet.

1013. Unde sub num. 22. ait Scotus: *ad primum concedo, quòd si tota substantia ignis in sphaera sua destrueretur, & manerent ibi omnia accidentia (calor ignis videlicet, & siccitas) gutta aqua ibi appositam nunquam destrueretur ab illis:* quia ut ait Scotus antea sub num. 21. *dico ergo, quòd nulla substantia corrumpi potest, nisi à substantia.* Ex quibus verbis non attendendo utrùm sint de mente Scoti, vel non, Scotistæ supra citati num. 1001. de quibus irriforiè egimus num. 1002. sumpserunt fundamentum ad stabiliendam doctrinam ibi impugnatam.

1014. Quos ulterius interrogo; est idem querere, utrùm accidens simul cum substantia, calor v. g. simul cum igne possit generare, vel corrumpere substantiam aquæ, ac querere utrùm calor separatus ab igne, immò & igne destructo possit corrumpere aquam? Profectò minimè, cum ipse Scotus in verbis supra citatis num. 1012. quòd concedit accidenti conjuncto (data hypothefi, quòd verba prædicta sint genuina de mente Scoti, cum satis ex his constet oppositum, cum non utatur Sco-

tus verbis affirmativis, qualia sunt dico, assero, vel hujus modi alia, sed verbis permissivis, qualia sunt potest dici) negat ipsi ut separato, idem habet Scotus num. 23. 24. 25. 26. & 30: Ergo de accidenti separato alia est difficultas, & quaestio, quòd sic per evidentiam ostendo: hæc argumentatio ex verbis ipsis Scoti non tenet: calor separatus ab igne nequit corrumpere ultimum gradum frigiditatis, quam vindicat aqua: Ergo nec calor conjunctus cum igne non tenet, quia ut ait Scotus ubi supra: possibile est, quòd non possit in omnem gradum contrarii, in quantum contrarium est in tali subjecto, eodem modo, quo prius potuit: quia arguitur de accidenti prout extra subjectum ad ipsum prout in subjecto, quia Scotus non intendit ibi probare, quòd accidens neque in virtute substantiæ, neque ut substantiæ instrumentum potest attingere substantiam; quòd de accidente à substantia separato, & agente propria virtute ipsi contrariæ sententiæ auctores fatentur. Unde nihil faceret argumentum circa illos.

1015. Sed ne alicui scandalum pariant verba nostra irriforia de gutta aquæ applicata toti Sphæræ caloris, audite verba magis ponderativa ipsius Scoti, quæ esse de ejus genuina mente ipsa verba præ se ferunt; ipse enim subtilis Doctor immediatè post illa verba de tota Sphæra caloris separati, & aquæ gutta sibi approximata, quæ permissiva sunt, & opinativa, ex coforte, quòd aliquis Doctor illius temporis illam autumavit doctrinam, ait sub ipso num. 22. *ne tamen nimis absurdum dicatur hoc* (pensate verba: Ergo nimis absurda potest prædicta solutio

solutio haberi (& contra sensum, dico, quòd si accidentia aliqua activa essent sine subjecto, substantia quanta, & qualis approximata eis corrumpeteretur, sed non ab eis, immò ab agente universali causato, scilicet cælo, ad quòd est supra naturalium, præcipuè cum forma hic inducenda sit imperfecta.

1016. Et paulò infra: & si esset aliqua forma, ad quam inducendam cælum non sufficeret, oporteret fugere ad primam causam simpliciter, quia hic induceret illam formam, ad quam agens naturale (accidentia videlicet illa separata, de quibus ibi loquitur) disponit; nec hoc est fugere ad miraculum, quia regulariter omnem impotentiam totius naturæ creatæ Deus supplet, ut patet in animatione corporis organici, ubi non ponitur miraculum; & ideo natura disponente ad eam ultimata dispositione Deus regulariter suppleret impotentiam naturæ. Ecce quomodo ex mente Scoti, accidentia licèt non per se, & immediatè, sed dispositivè possunt etiam separata ponere ultimam dispositionem ad generationem alicujus formæ, quam non possunt ipsa accidentia generare, & similiter ad corruptionem alterius, quam non possunt nisi dispositivè corrumpere, quæ ultimata dispositione posita ponitur forma, vel à cælo, vel à Deo auctore naturæ, & hoc sine miraculo, quia homo non ponit nisi ultimam dispositionem ad animam rationalem, & ea posita anima introducit in corpore organico, & tamen sine miraculo.

1017. Vult ergo dicere Scotus, quòd & si accidens possit alterare substantiam inducendo in illam aliquem gradum impossibilem cum gradu qualitatis, quam sibi necessariò vindicat, exempli gratia, si

calor potest inducere calorem in aqua, & destruere ultimum gradum frigiditatis, quam sibi postulat necessariò aqua ad sui conservationem, tamen non propter hoc est dicendum, quòd accidens caloris corrumpat aquam, quia forma substantialis aquæ non corrumpitur, nisi dispositivè à calore, & immediatè ab agente introducete formam substantialem novam, quæ forma nova aliam præexistentem in genere formæ expellit, & agens talem formam novam effectivè causans, formam corrumpendam etiam effectivè expellit, ita ut semper sit standum in hoc, quòd substantia non nisi à substantia per se generetur, aut corrumpatur, & ab accidente merè dispositivè.

1018. Habemus ergo ex Scoto, quòd calor v. g. separatus potest causare calorem in passum sibi approximatum, quòd patet in accidentibus separatis Eucharisticis, in quibus idem calor, odor, & sapor reperitur, in tantum quòd si vinum consecratum frigeat, connotat experientia, quòd labia, lingua, os, sive manus illud attingens frigeat, & tamen ibi nulla est substantia vini, nec panis, à qua hæc accidentia possunt causari, sed solum, accidentia separata: Ergo ab illis possunt alia ejusdem rationis accidentia generari.

1019. Tertiò dubitabis, utrùm ex suppositione quòd calor ut octo v. g. separatus posset corrumpere frigiditatem, etiam separata, ut octo; possit idem calor separatus eandemmet corrumpere frigiditatem, existentem in subjecto, taliter quòd per hoc, quòd calor sit extra subjectum, non minuatur ejus virtus ad agendum, nec per hoc

hoc quòd si frigiditas sit in subiecto, acquirit novas vires ad resistendum calori.

1020. Respondo dupliciter; primo affirmativè ex Scoto citato n. 1015. quia cum calor non dependet à subiecto in agendo, si quandò est in subiecto potest corrumpere frigiditatem, etiam existentem in subiecto, si separetur calor à subiecto eandem potest frigiditatem vincere, & superare usq; ad ultimum gradum. Secundò respondeo negativè ex Scoto n. 23. & 31. §. ad secundum dico. & n. 25. & eodem §. v. ad primum: & ratio est, quia frigiditas existens in subiecto, in aqua v. g. conservatur ab ipsa aquæ substantia, quæ habet majores vires ad conservandam frigiditatem, quàm calor separatus ad illam corrumpere, ita quòd licet calor separatus potest corrumpere gradus frigiditatis, qui sunt in aqua, non necessariè simpliciter ad esse aquæ, tamen illos gradus, quos necessariò petit aqua ad sui conservationem, non poterit idem calor destruere, nisi ponatur magnus excessus ex parte caloris separati, ratione cujus excessus talis possit calor vincere virtutem conservativam frigiditatis in aqua, & ejus vires restitueret, ut patet in illo exemplo de tota sphaera caloris juxta guttam aquæ.

1021. Probatur ratione, qua eam probat Scotus: comparando activum ad activum simpliciter perfectius secundum entitatem, est simpliciter perfectius secundum virtutem; sed substantia habet virtutem activam respectu qualitatis consequentis eam (v. g. aqua respectu frigiditatis) & qualitas contraria habet virtutem activam ad corrumpendam ipsam, simpliciter autem substantia est perfectior qualitate contraria: Ergo vir-

tus substantiæ simpliciter est major in resistendo; quàm virtus qualitatis contrariæ in corrumpendo: Ergo calor separatus non est potens corrumpere eandem frigiditatem in subiecto conservante ipsam frigiditatem ad sui esse, quàm separatam valebat corrumpere.

1022. Sed contra dices: gratia separata, seu charitas nequit producere actum amoris, nec similiter quilibet habitus à potentia disjunctus: idem dico de specie impressa tam intellectiva, quàm sensitiva separata à potentia, cujus est species: Ergo accidens separatum non potest causare simile accidens, ac conjunctum. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: accidens separatum, quod est principium parziale alterius accidentis, qualia sunt assignata, quæ solùm ut concausæ partiales simul cum potentia causant, concedo: accidens, quod est principium totale alterius accidentis, qualis est calor, frigiditas, siccitas, & alia, quæ non petunt potentiam aliquam determinatam subiecti, nego. Et de istis loquimur impræsentiarum, non verò de illis. Qui plura de hac re desideraverit, aucthores consulat. Hic solet dubitari, an sicut anima v. g. mediis potentiis ab illa formaliter distinctis intellectus.

QUÆSTIO TERTIA,

De causalitate, sive influxu causæ efficientis.

Postquàm quæstione præcedenti statutum extat causam efficientem substantialem immediatè per suammet substantiam, & non mediis accidentibus producere suum substantialem effectum, sicut calor immediatè

mediatè per se ipsum producit alium calorem, nunc in præsentia quæstione agendum extat, per quid causa substantialis (idem inquirimus de accidenti) constituatur in actu secundo causans; pro cujus majori intelligentia aliqua præmittenda fore judicavi, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliqua ad intelligentiam quæstionis præmittuntur.

1023. **P**rimò est notandum, quòd sicut diximus supra dist. 3. hujus q. 1. art. 1. n. 895. & sequentibus, hic non quærimus impræsentiarum, per quid constituatur causa efficiens in actu primo potens causare, sive producere effectum, quia certum est, quòd ignis v. g. à sua intrinseca virtute, & natura habet hoc, quod est posse alium ignem generare, & similiter homo à sua intrinseca natura habet hoc, quod est posse generare alium hominem, & sic de aliis; sed inquirimus modò, quid sit illa causalitas, per quam in actu secundo, & actuali virtutis exercitio constituitur causa efficiens actualiter causans; utrum sit ipsamet virtus absoluta, & intrinseca causæ, vel aliquid medians inter causam, & effectum, quo se habeat tanquàm via ad terminum, & hoc utrum absolutum, vel relativum, substantia, vel accidens sit, vel potius ipsemet effectus à causa procedens.

1024. Secundò est notandum, quòd hoc nomen actio, causalitas, sive fluxus (nam hæc omnia licet sint diversa, tamen sæpissimè pro eodem usurpantur) multipliciter sumitur ex Scoto in 4. dist. 13. q. 1. §. ex dictis num. 12. primò sumitur actio pro operatione potentiæ intellectivæ, vel volitivæ,

sive cujuscumque aliæ vitalis potentiæ; in quo sensu intellectio dicitur actio intellectiva, & volitio actio volitiva nuncupatur, & auditio actio auditiva, & sic de aliis, cum tamen revera neque intellectio, neque volitio sint actiones, immò qualitates absolutæ, sive actus illarum potentiarum, qui media actione aguntur, sive causantur.

1025. Secundò sumitur actio pro respectu fundato in agente ad suum terminum, & cum in quolibet agente naturali creato multiplex inveniatur respectus, multipliciter solet actio similiter usurpari. Primò sumitur pro illo respectu, quo agens, quatenus producat referatur ad productum, quæ dicitur actio, sive productio activa, media qua denominatur causa, sive agens formaliter producat; cui ex parte effectus, sive compositi, quod est, quod producat, correspondet alia relatio passiva, qua denominatur formaliter productum, sive causatum, & refertur ad producat, sive causans, & hæc relatio est prædicamentalis, quæ posito termino, & fundamento necessariò confurgit, supponitque necessariò ad sui esse tam esse fundamenti, quod est causa, quàm esse termini, qui est effectus.

1026. Tertiò sumitur actio pro respectu educentis ad educatum, qui est relatio fundata in ipso agente, & terminata ad formam, quæ est, quæ de potentia materiæ educitur; & ex parte formæ correspondet alia relatio passiva, quæ denominatur relatio educi terminata ad ipsum agens, quatenus educens, sive quatenus de potentia materiæ illam formam educit; & hæc similiter est relatio prædicamentalis intrinsecus adveniens, quæ necessariò ad sui esse petit

formam eductam, ad quam terminetur, & agens illam educens, in quo fundatur.

1027. Quartò accipitur actio pro respectu inducentis ad inductum: est relatio, media qua agens quatenus formam jam à se eductam de potentia materiæ, illam in materia inducit, sive introducit, inducens formaliter denominatur, quæ inductio terminatur ad formam inductam, sive inductam in materia, cui ex parte formæ inductæ in materia correspondet alia relatio; quæ dicitur inductio passiva, qua formaliter forma inducta denominatur, quæ terminatur ad agens, quatenus inducens illam formam in illa materia, & hæc etiam relatio est intrinsecus adveniens supponens ad sui esse fundamentum, in quo est, videlicet agens inducens, & formam inductam, ad quam terminetur.

1028. Quintò accipitur actio pro respectu transmutantis ad transmutatum, & est relatio fundata in agente, & terminata ad materiam, quæ est, quæ transmutatur per formam, media qua agens transmutans formaliter denominatur, cui ex parte materiæ transmutatæ correspondet similiter alia relatio terminata ad agens, qua denominatur formaliter materia transmutata ab illo agente per formam ab ipso inductam; & in hac acceptione actio transmutantis ad transmutatum est, quæ formalissimè constituit prædicamentum actionis, & relatio transmutati, sive materiæ ad agens prædicamentum passionis, & hæc relatio non intrinsecus, sed extrinsecus adveniens est, cum possit dari idemmet agens in rerum natura, & idemmet transmutatum passum sive materia, sine eo quòd detur talis actio;

sed ultrà requirit, quòd illud passum ab illo agente per formam à se productam transmutetur, ad hoc quòd resultet illa relatio.

1029. Sextò accipitur actio pro re acta, sive pro ipso effectu, prout dicit esse ab alio, scilicet à causa; in qua acceptione actio idem est, ac forma fluens, sive forma in fieri, quatenus nascitur à causa, & tendit in factum esse; sed hæc acceptio actionis non est acceptio formalis, sed materialis, sive fundamentalis, quia forma in fieri non constituit, sive per se pertinet ad aliquod peculiare prædicamentum, sed illius prædicamenti, & speciei est, cujus est effectus ipse, qui producitur. Unde si forma in fieri est de specie ignis, actio sumpta pro re acta ejusdem speciei est, & sic de aliis.

ARTICULUS SECUNDUS;

Ubi ad quasitum per conclusiones fit satis.

1030. **D**ICO primam conclusionem: actio sive causalitas, sive influxus, quo causa efficiens constituitur in actu secundo causans, sive dans esse effectui fundamentaliter, non est ratio sumpta pro respectu, sive relatione producentis ad productum, sive causantis ad causatum. Hæc conclusio expressè habetur à Scoto loco supra citato. Probatur: relatio producentis ad productum est prædicamentalis intrinsecus adveniens necessariò supponens in esse simpliciter producens, in quo fundatur, & productum ad quòd terminatur: Ergo relatio producentis ad productum non est, qua in actu secundo causa efficiens constituitur dans esse effectui.

1031. Dico secundam conclusionem: actio

actio sumpta pro relatione eductis ad eductum, & producentis ad productum non est causalitas causæ efficientis. Probatur: quia prima supponit formam eductam, ad quam terminatur, & secunda supponit formam inductam in materia, ad quam refertur: utraque siquidem est relatio intrinsecus adveniens, supponens necessariò in esse simpliciter fundamentum, & terminum; sed terminus primæ est forma educta de potentia materiæ: Ergo jam supponitur forma educta, antequam sit relatio: & similiter terminus secundæ est forma inducta, sive inducta in materia: Ergo jam supponitur forma, antequam detur relatio inducentis ad inductum. Præterea potest dari vera causa efficiens, sive causans effectum Physicum, & realem sine relatione inducentis ad inductum, & eductis ad eductum: Ergo istæ relationes non sunt ipsæ causæ efficientis causalitas. Antecedens patet, nam si Deus crearet compositum ipsum quidem produceret concreando simul materiam, & formam sine educatione formæ à materia, neque inductione: Ergo &c.

1032. Dico tertiam conclusionem: actio propriè dicta de genere actionis, sumpta pro relatione transmutantis ad transmutatum non est causalitas causæ efficientis. Probatur, quia hæc actio terminatur ad materiam transmutatam per formam: Ergo jam supponit formam productam in esse simpliciter: Ergo non est ratio formalis producendi formam, inimò neque compositum, quia non ad compositum, sed ad materiam terminatur.

1033. Dico quartam conclusionem: nulla relatio potest esse causalitas media, qua

causa efficiens in actu secundo constituatur causans, sive dans esse effectui, non duplicativè, sed specificativè. Hæc conclusio expressè habetur à Scoto in 4. citato, & 5. *Metaph. q. 9. §. relatio. sub num. 12.* ubi ait: *relatio non est quo agens agit, nec quo habens potentiam est potens, nec quo receptivum recipit, nec quo objectum est objectum.* Idem habet in 3. *dist. 15. 1. §. aliter potest. num. 8.* & in 2. *dist. 1. q. 2. §. quantum ad istum articulum. num. 7.* & infra: sed eodem prorsus modo philosophandum est de causa efficiente, ac philosophavimus de materia prima *dist. 2. ex 1. lib. num. 422.* & sequentibus, & sicut diximus ibi, quòd materia immediatè per suammet essentiam, & entitatem recipit formam, ita hic dicendum est, quòd causa efficiens per eandemmet absolutam virtutem, qua erat potens causare, causat in actu secundo, nulla interveniente actione, sive causatione, quæ mediet inter ipsam causam, & in effectum, distinctam ab effectu, & causa.

1034. Probatur conclusio autoritatibus Doctoris Subtilis, ipse enim Subtilis Doctor in 2. citato. v. & quando arguitur, *num. 8.* ait: *dico, sicut dictum est alias frequenter quòd ad absolutum in causa immediatè sequitur absolutum in effectu, & in effectu primo consequitur respectus ad causam, & tunc si aliquis est respectus causa ad effectum, est ultimus, & aliquando nullus.* Et v. ad primum argumentum. *sub num. 7.* dico, quòd *causa potest primò, & immediatè aliquem effectum novum producere absque omni novitate in ipsa.* Et v. dico. *sub num. 8.* illud enim idem absolutum, quod in causa præcessit, tam natura quàm duratione ipsum effectum, vel

causatum est etiam in ea in illo instanti prius naturaliter, quam causet, & secundum illud absolutum, secundum quod prius fuit causativum, & nunc causans, & non secundum aliquid additum, neque absolutum, neque respectivum. Idem docet 9. Metaph. q. 5. 6. & infra.

1035. Probatur secundò ratione, quae eam probat Scotus in 5. Metaph. citato: eodem est potens agere, quo agit; sed causa efficiens potens est agere à sua intrinseca, & absoluta virtute: Ergo eadem virtute absoluta, & intrinseca agit, sive causat, quando causat. Major probatur: quia si Soli, qui semper est luminosus, applicetur aliquod corpus perspicuum, sive diaphanum capax luminis, evidens est, quòd de novo illuminabitur illud tale corpus à Sole, sine eo quòd ponatur aliquid novum ex parte Solis, ad hoc quòd sit illa nova illuminatio ab illo: Ergo ab eodem, quo erat Sol antea potens illuminare, nunc in tali positione de novo illuminat absque aliqua novitate in Sole: Ergo eodem modo philosophabitur de aliis.

1036. Tertio probatur: omnis relatio necessariò supponit fundamentum, & terminum: ergo necessariò supponitur, & est prius fundamentum, & terminus, antequàm sit relatio: ergo relatio non potest esse actio media, qua accipiat esse terminus, sive effectus, Probatur consequentia: quia si relatio esset media qua acciperet esse effectus à causa, illa relatio esset essentialiter prior ipso effectui; patet, quia illud, quòd dat esse alteri, est essentialiter prius illo altero: Ergo si relatio est media, qua accipit esse effectus, relatio est prior effectui: Ergo

in illo priori erit relatio sine termino, quòd est impossibile, cum essentialiter relatio supponat fundamentum, & terminum in aliqua prioritate: Ergo nulla relatio formalis producendi datur.

1037. Dico quintam conclusionem: licet relatio producentis ad productum (& idem dico de aliis) non sit ratio formalis producendi in causa, est tamen forma relativa, à qua denominatur causa formaliter causans, non quia talis relatio sit nec ratio producendi, immò neque conditio ad causandum, quia si per impossibile non resultaret talis relatio, nihilominus verè causa eodem modo produceret, cum productio effectus sit prior, immò & ipse effectus productus prior est illa relatione, utpotè ejus terminus. Probatur: illa est ratio formalis denominandi causam causantem formaliter, à qua constituitur causa in esse causae formaliter, hoc est in ordine ad effectum; sed à relatione producentis ad productum constituitur causa in ordine ad effectum formaliter: Ergo talis relatio est ratio formalis denominandi causam, & idem dico de aliis relationibus, & de actione de genere actionis, quae non est ratio formalis producendi, sive agendi, sed denominandi agens.

1038. Dico sextam conclusionem: actio sumpta pro re acta, sive pro ipso effectui, sive forma in fieri est causalitas causae efficientis, quatenus concipitur ut fluens, & nascens à causa sine aliqua media actione. Hæc conclusio habetur expressè à *Scoto* in 4. cit. num. 13. & 14. Probatur: illa est causalitas causae efficientis, per quam virtus causativa talis causae reducitur ad actum, sed effectui in fieri, quatenus tendit in

in factum esse, reducitur ad actum virtus causativa causae efficientis: Ergo &c. Minor probatur: quia per hoc, quòd intelligatur effectus in fieri fluens à causa, intelligitur causa fundamentaliter causans, & dans esse effectui: Ergo per effectum in fieri constituitur in actu secundo causans.

1039. Et confirmatur: inter causam primam, & effectum non mediat neque absolutum, neque respectivum: ergo non inter causam secundam, & effectum. Patet, quia quanto ordinatum ad finem, tanto immediatius attingit finem, tantò majoris nobilitatis est; sed substantia creata ordinatur ad finem: Ergo quanto &c. sed hoc est, si subs immediatè per se, & non medio aliquo accidente realiter distincto, operatur, & agit: Ergo hoc quòd est producere effectum sine aliqua media actione distincta ab effectui est concedendum substantiae. Patet; quia natura in omnibus est dignificanda, quae secum non involvunt aliquam repugnantiam, hoc nullam involvit: Ergo &c.

Argumenta contra dicta.

Primò arguitur contra nostram quartam conclusionem, in eo quòd asserit; quòd causa immediatè per suam substantiam, & essentiam dat esse effectui absque aliqua actione media: agere per se, & suam essentiam soli Deo conceditur: Ergo agere, sive producere per suammet substantiam, & essentiam substantiae creatae, sive causae est denegandum. Antecedens est certum; solus enim Deus est prima causa per essentiam agens, & omnis creatura non per essentiam agit: ergo per accidens agit: Ergo

debet mediare aliquod accidens, medio quo causa agit, & producat suos effectus.

1041. Respondeo ex *Scoto* in 4. dist. 16. q. 1. §. *rationes. nam.* 10. quòd agere per essentiam stat dupliciter: uno modo idem est, ac in agendo non dependere ab alio, & non habere essentiam per participationem ab alio, sed à se, & ex se, & in hoc sensu verum est quòd agere per essentiam soli Deo conceditur, quia ipse solùm est primum independens in essendo, & operando: alio modo agere per essentiam idem est ac non per accidens superadditum, licet tamen à prima causa dependenter, sed per suam substantiam immediatè, & in hoc sensu falsum est, quòd hoc modo agere soli Deo conveniat, cum substantiae creatae, sive accidenti conveniat immediatè per seipsum dare esse effectui, unde nego consequentiam argumenti, ex quo nihil contra nos.

1042. Secundò arguitur: causare in causa realiter distinguitur ab esse causae causatio: Ergo non ab eodem constituitur causa in esse causantis in actu secundo, ac constituitur in esse causativa in actu primo. Antecedens probatur: causare in causa, sive actualis causatio causae potest separari ab esse causae causativè: Ergo &c. Antecedens probatur: quia prius essentialiter est, quòd causa sit causativa, quam causet in actu secundo, taliter quòd potest dari ignis cremativus in actu primo, sine eo quòd in actu secundo cremet: Ergo nequit ab eodem constitui causa in actu primo potens, à quo constituitur in actu secundo causans. Probo consequentiam: illa, quae realiter, & separabiliter possunt inveniri, nequeunt idem constitutivum habere; sed posse causare potest separari ab actuali causa-

causatione: Ergo posse causare, & actualiter causare nequeunt ab eodem constitui: Ergo essentialiter ab alio constituitur causa in esse causantis, à quo in esse causativæ non constituitur.

1043. Respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem distinguo antecedens: prius est, quòd causa sit causativa, quàm quòd causet, id est, quàm sit effectus causatus, concedo: quàm quòd causa causet activè, nego. Quia cum secundum idem sit causa causativa, & causet, & non secundum aliquid sibi additum, non prius convenit causæ esse causativam, quàm quòd causet activè; fallitur autem imaginatio (ait Scotus in 2. cit. v. dico. sub num. 8.) quia semper videtur, quòd causa sit indeterminata usque ad illud causat, & tunc quòd aliqua relatio determinans ipsam ad effectum, primum requiratur à parte ejus, quòd falsum, secundum illud enim absolutum, secundum quòd prius fuit causativum, est nunc causans &c.

1044. Quòd exemplo confirmo: ponatur ergo calor, & non sit aliquod corpus ipsi approximatum, quòd à calore calefiat: interrogo: tunc calor calefacit, vel non? Diccas, quòd non, non ratione sui, quia ex se calefactivus est, sed defectu subjecti in quo causat calorem, approximetur igni aliquod corpus, quòd calefiat per talem approximationem, ponitur aliquod novum in igni? Minimè quidem; quid ergo ponitur ad hoc quòd ignis calefaciat? Nihil profectò, sed ab eademmet virtute, qua antea erat calefactivus, est nunc calefaciens sine aliqua novitate intrinseca ex parte ignis: idem dico de aliis causis.

1045. Sed contra diccs, & est tertium

argumentum: non potest fieri transitus de contradictorio extremo ad extremum contradictorium sine aliqua mutatione, sive novitate se tenente ex parte illius extremi, quòd transit; sed causa efficiens, ignis v. g. transit de non cremare ad cremare, & calor de non calefacere ad calefacere: Ergo per aliquam mutationem. Major probatur: non potest paries v. g. transire de non esse album ad esse album, sine eo quòd habeat albedinem, quam antea non habebat: Ergo non potest causa transire de non causare ad causare sine eo quòd habeat aliquid, quòd antea non habebat; sed mutari est aliter se habere: Ergo si causa, quando causat, aliter se habet, quàm prius, mutatur: Ergo per causationem mutatur, sive per aliquid additum causæ, quòd antea non erat in ipsa.

1046. Respondeo distinguendo majorem: non potest fieri transitus de contradictorio in contradictorium sine aliqua mutatione intrinseca, vel extrinseca, concedo: sine mutatione intrinseca, nego. Sinister enim paries transit ad dextrum parietem sine aliqua mutatione in pariete existente, solum per mutationem illius, respectu cuius dicitur dexter, vel sinister: & paries de non esse visi transit ad esse visum per mutationem solum in oculo existentem: idem dico de causa: causa transit, ignis v. g. de non cremare ad cremare per hoc solum, quòd applicetur sibi passum, quòd antea non habebat, absque aliqua mutatione se tenente ex parte causæ, quia ipsa quantum est ex se semper est causans, quòd si non appareret, sive causatur effectus, non est defectu sui, sed defectu passii, vel alterius extrin-

1047. Sed contra quartò: applicatio passii ad ignem v. g. est conditio prævia requisita ad causandum, & prius ipsa causatione: Ergo per hoc, quòd applicetur passum, non ponitur formalissimè causatio: Ergo aliquid aliud requiritur ex parte ignis v. g. ad cremandum præter approximationem. Et confirmatur: potest dari saltem per divinam potentiam, quòd lignum sit igni approximatum, & quòd non detur crematio: Ergo crematio distincta est ab ignis approximatione. Antecedens patet in pueris existentibus in Babylonica fornace: Ergo &c.

1048. Respondeo distinguendo antecedens: approximatio ligni ad passum est prior ipsa crematione, hoc est ipso effectu in fieri, & prout fluens à causa, concedo: ipsa activa causatione, nego: quia causatio activa fundamentaliter nihil aliud est, quàm virtus absoluta cremativa ignis, quæ prior essentialiter est quacumque conditione ad causandum. Ad consequens eodem modo distinguendum est, & licet verum sit, quòd approximatio sit necessaria ad fieri effectus, non tamen est necessaria ad causare activè causæ, quia vel approximetur, vel non approximetur, semper causa causat, hoc est, habet virtutem causativam ad dare esse effectui. Unde prius debet dici approximatio conditio ad fieri effectus, quàm ad causare causæ, cum causate nihil addat, vel dicat supra esse causativum.

1049. Sed contra quintò: quia causa dat esse, ideo effectus accipit esse: Ergo prius est, quòd causa det esse actualiter effectui, quàm quòd effectus actualiter accipiat esse à causa: Ergo ante fieri effectus ne-

cessariò requiritur aliquid novum se tenens ex parte causæ dans esse effectui.

1050. Respondeo ex Scoto ibidem. v. cum igitur dicis: sub num. 8. distinguendo antecedens: quia causa dat esse, hoc est, quia habet virtutem intrinsecam causativam, ideo à tali virtute immediatè ponitur effectus in esse, concedo antecedens: quia causa dat esse, hoc est, quia ponitur aliqua ratio nova in causa, quæ sit ratio dandi esse, ideo effectus accipit esse, nego: quia ab eadem intrinseca, & absoluta virtute, a qua causa fuit potens dare esse, dat esse in actu secundo effectui, absque aliqua ex parte causæ mutatione, vel novitate, ut sæpè dictum est.

1051. Sextò arguitur: hæc est vera propositio, causa causatione causat; & hæc similiter, agens actione agit: Ergo ex parte causæ datur causatio media, qua dat esse effectui, & ex parte agentis datur actio media, qua agit, & producit effectum. Respondeo distinguendo antecedens: causa causatione causat, hoc est, media relatione causationis, sive causantis denominatur formaliter causans, concedo: & agens similiter actione agit, hoc est denominatur agens formaliter ab actione de genere actionis: media causatione, & actione dat esse effectui, nego: quia licet actio sit ratio formalis denominandi, non tamen est ratio formalis agendi, sive producendi, nisi denominativè.

1053. Septimò arguitur: ex parte materiæ datur unio media, qua formæ unitur, & ex parte formæ alia unio media, qua unitur materiæ: Ergo ex parte causæ datur relatio, quæ sit ratio formalis producendi, sive

sive actio productiva. Patet consequentia, quia sicut unio est ratio, & formalis ratio uniuersi, ita actio est ratio formalis agendi: Ergo sicut datur unio, quæ est ratio, ita debet dari actio, quæ sit ratio.

1053. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam; & ad ejus probationem nego antecedens; & ratio disparitatis est per se nota, quia unio præsupponit in esse materiam, & formam, quas tanquam nexus, & vinculum unit; at verò illa ratio, quæ esset ratio formalis producendi, debebat saltem esse aliqua prioritate prior termino producto, ad quam terminatur, & implicat, quòd aliqua prioritate sit ratio sine termino; cæterum non implicat, quòd si terminus est, ad illum detur ratio. Hic etiam adduci solent quàm plures auctoritates ex Scoto, ubi videtur asserere actionem propriè dictam de genere actionis esse rationem formalem producendi in causa. Sed facilis extat solutio ex dictis, dicendo, quòd loquatur Scotus de actione fundamentali, sive de virtute absoluta causæ, à qua causatur effectus, non verò de actione formali. Vel si loquitur de actione formali, loquitur arguendo contra adversarios ex eorundem fundamentis. Qui plura de hac celebri difficultate desideraverit, auctores consulat.

QUÆSTIO QUARTA,

De dependentia causæ secundæ à primâ.

Postquam in superioribus docuimus substantiam creatam habere virtutem intrinsecam ad producendum immediatè alicuiam substantiam sine aliquo accidenti medio, immo sine aliqua media actione distincta à causa, & effectui; restat nunc agere, utrum taliter substantia creata, ignis v. g. habeat virtutem adæquatam ad producendum aliquem ignem, ut sine concursu Dei, & sine ejus adjuvamine valeat ignem alium producere? Et idem quaerimus de aliis causis creatis, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Utrum omnis causa efficiens creata, vel alia quacumque causa dependeat à Deo in causando, sive operando?

1054. **C**irca hanc difficultatem prima sententia est Durandi in 2. dist. 1. q. 5. asserentis nullatenus Deum immediatè per se influere ad effectum creaturarum, sed eatenus dicitur Deus ad effectus creaturarum concurrere, quatenus conservat virtutem causativam, quam Deus indidit rebus in sui conditione prima. Unde idem est dicere (ait Durandus) Deus concurrat cum igne ad producendum alium ignem, ac dicere Deus conservat virtutem, quam dedit igni, quando ignis producit alium ignem, & sic de aliis causis esse philosophandum. Sed hæc sententia, tanquam errori proxima, & parùm tuta in fide communiter ab omnibus rejicitur, & ab Scholis jacet relegata.

1055. Secunda sententia affirmat, quòd Deus concurrat cum causa secunda non solum conservando ejus causativam virtutem, sed simul ad ejus effectum influendo, taliter quòd si Deus non influeret, etiamsi virtutem causativam causæ secundæ conservaret, nihil omninò causeret: causæ secundæ, cum necessariò primæ causæ adjutorio indigeant ad causandum. Hæc conclusio jam apud omnes

omnes est maximè recepta, illamque habet expresse Doctor subtilis in 2. dist. 37. q. 2. §. si hæc via, & infra num. 6. & 8. & 2. Report. dist. 1. q. 3. §. dico. v. illud probo. sub num. 8. & sæpissimè passim in ejus doctrina hæc veritas supponitur.

1056. Probatur conclusio ex Sacra Scriptura: Joannis enim cap. 1. dicit: *ipsa veritas Christus. Pater meus usque modo operatur, & ego operor*: quod communiter Patres intelligunt de simultaneo concursu, quo causam creatam in suis operationibus adjuvat. Et Isaïæ cap. 26. *omnia opera nostra operatus est in nobis Dominus*. Et Joannis 16. *sine me nihil potestis facere*. Et Actorum 16. constat quòd *in ipso vivimus, movemur, & sumus*. Ubi per *ly sumus*, denotatur dependentia creaturæ à Deo quoad esse; per *ly vivimus* dependentia quoad potentias proximas, & vitales; & per *ly movemur* dependentia quoad ipsas operationes.

1057. Probatur ratione: omnis creatura essentialiter dependet à Deo, & ipsi subordinatur quoad esse: Ergo & quoad operari. Antecedens est certum, consequentia probatur: sicut res se habet ad esse ita ad operari; sed omnis causa creata quoad esse dependet immediatè, & essentialiter à Deo: Ergo & quoad operari ab illo eodem modo dependet. Et confirmatur: ille modus causandi Deo est tribuendus, quo magis ejus virtus infinita, potestas, dominium plenum, & auctoritas relucet; sed ex simultaneo concursu, sive causalitate, & influenza ad omnem effectum creatum magis relucet, & splendet virtus Dei infinita, plenum dominium in creaturis, potestas, & imperium, quàm ex negatione talis concursus:

Ergo concursus simultaneus, sive causalitas respectu cujuscumque effectus creaturarum est Deo tribuendus.

1058. Et roboratur ex Scoto in 2. dist. 37. q. 2. §. *contra istam opinionem. num. 8.* quia ex opposito sequeretur, quòd Deus non esset omnipotens. Probatur: quidquid omnipotens vult, hoc fit pro eodem instanti, & sub illis circumstantiis, quæ sibi placent: Ergo si aliquis effectus creatus totaliter, & absque dependentia ab omnipotentia esset in potestate causæ creatæ, talis effectus non posset à Deo impediri, quominus fieret, & per consequens non esset Deus omnipotens. Probatur consequentia: illud, quod in fieri non dependet à Deo, non potest ejus fieri à Deo impediri: ergo si aliquis effectus esset totaliter intra virtutem, & sphaeram causæ creatæ sine dependentia à Deo non posset impediri. Et roboratur: quia non aliter potest Deus impedire effectum creatum cujuslibet causæ, nisi subtrahendo concursum, & influentiam, quam habet Deus ad fieri talis effectus: ergo si Deus nullum concursum, & influentiam habet ad fieri alicujus effectus, nequit fieri talis impediri à Deo: Ergo non esset omnipotens, si quidem esset aliquid, quod ab illo pro suo libito, & voluntate impediri non posset. Alias rationes omitto apud auctores videndas.

Argumenta contra dicta.

1059. **P**rimò arguitur contra nostram conclusionem ex sententia Gabrielis Biel supra hac eadem dist. n. 951. & 966. negat causam creatam aliquid producere, sed quòd Deus ad creaturarum præsentiam omnia causat, sic: perfectissimus modus

agendi, sive operandi est Deo tribuendus; sed major perfectio refunditur in Deum, ex eo quòd omnia ipse solus agat, & causet, quàm ex eo quòd ponamus simultaneum concursum, & influentiam ejus ad omnes effectus creaturarum: Ergo hic modus agendi Deo non est denegandus, sed est illi tribuendus. Major est certa; quidquid enim majoris perfectionis est, perfectissimo est tribuendum: minor probatur: major virtus, & magis dilatatum imperium, & dominium creaturarum ponitur in Deo, ex eo quòd ipse solus omnia operetur, & agat, quàm ex eo quòd simul omnia à Deo, & creatura fiant: Ergo &c.

1060. Respondeo concedendo majorem, & distinguendo minorem: major perfectio refunditur in Deum, ex eo quòd solus agat, quàm ex simultaneo ejus concursu, si solum poneretur simultaneus Dei concursus ad effectus creaturarum causarum ex inopia, & indigentia, quia Deus per se solus non posset illos effectus producere, concedo minorem: si ponatur, ut de facto ponitur talis simultaneus Dei concursus, non quia ipse solus non possit, sed ex mirabili ejus dispositione, & providentia, nego. Nam licet Rex, si Imperator posset per seipsum quidquid ex potestate ab illo participata facit minister ejus, tamen non faceret per se immediatè, quod facit medio ministro, non derogat ejus potestatem, & regale dominium, immò magis ejus relucet autoritas, & potestas. Ita similiter Deus licet possit per seipsum sine causa creata causare, & efficere quidquid in genere efficientis fit à causa creata, tamen dare virtutem causativam causis creatis, quia causent, & efficiant ab ipso dependenter suos

effectus, non derogat ejus virtutem, immò magis super exaltatur ejus imperium, & dignitas. Unde Augustinus 7. de civitate Dei cap. 2. ait: *sic Deus res, quas condidit, administrat, ut eas agere proprios motus sinat.* Et ad ejus probationem eodem modo respondeo.

1061. Secundò arguitur pro opinione Durandi autoritate Divi Anselmi lib. de concordia præcepti, & gratiæ, ut videre licet ex Scoto supra citato in 2. dist. 37. q. 2. num. 5. dicentis: *Deus facit omnes actiones, & omnes motus, quia ipse facit res, à quibus, & in quibus, & ex quibus sunt, & nulla res habet ullam potestatem volendi, aut faciendi nisi ipso dante.* Ergo ex mente Divi Anselmi Deus dicitur facere omnes actiones, & motus creaturarum, quia fecit res ipsas, à quibus fiunt tales actiones, & motus, & non quia ipse immediatè habeat concursum in talium motus, & actiones.

1062. Respondeo concedendo autoritatem Sancti, & negando consequentiam: nam verba Anselmi potius sunt pro nostra sententia, quàm contra nos: nam ex eo probat Sanctus, quòd Deus simul cum creatura concausat effectus omnes creaturarum, quia causat entitatem, sive virtutem absolutam, à qua procedunt tales effectus; ac si diceret, Deus causat omnem causam secundam, & ab illo omnis virtus causativa dependet: Ergo etiam ab illo dependet omnis effectus creatus, sive motus, qui à tali causatur virtute, quia non est major ratio, quare immediatè dependeat à Deo virtus causativa causarum secundarum, & non dependeat immediatè omnis operatio earum, tanquàm à causa prima, à qua cau-

causatur, & hoc potius est pro nobis, quàm contra nos.

1063. Tertiò arguitur: creatura in omnibus est dignificanda, quæ secum non afferunt repugnationem aliquam, sed causam creatam se solà, & sine indigentia concursus causæ primæ suos efficere effectus non affert secum aliquam repugnantiam: hoc ergo est concedendum causis creatis. Major probatur ex Divo Thoma 1. part. q. 47. dicente Augustino & Philosopho: *natura fecit, quod melius est, multò magis Deus.* Et ex Augustino lib. 3. de libero arbitrio cap. 5. *quidquid tibi vera ratione melius occurrerit, hoc scias fuisse Deum tanquàm bonorum omnium conditorem.* Et lib. 1. contra adversarios legis, cap. 14. *usque à Deo despiendum est, ut homo videat, melius fieri debuisse, & Deum credat facere noluisse?* Sed melius est, quòd natura sit dignificata in omnibus, quæ secum non involvunt repugnantiam, quàm quòd non sit dignificata: Ergo naturam taliter esse dignificatam est credendum, Deum fecisse potius, quàm non fecisse. Minor probatur: per hoc, quòd ignis v. g. immediatè sine indigentia divini concursus sit causa totalis alterius ignis, non extrahitur à ratione creaturæ, neque à ratione dependentis à prima causa, cum semper sit sub potenti manu Dei, ut possit illum ignem causantem destruere, vel ejus causationem, & effectum: Ergo nullam involvit repugnantiam esse creaturam, & esse causam totalem sine indigentia concursus divini.

1064. Respondeo concedendo majorem, & omnes autoritates pro illa addu-

ctas admittendo, & negando minorem; & ad ejus probationem nego antecedens: per hoc enim quòd ignis v. g. possit esse totalis causa sine indigentia concursus divini alterius ignis, sequeretur maximam implicationem, & repugnantiam involvere prædicta, videlicet, quòd ignis esset creatura, & non esset creatura, quòd esset dependens, & non esset dependens, quòd esset creatura, & dependens, quia supponitur; & quòd non esset creatura, quia in ejus fieri non terminaret creatoris actionem, per quod omnis creatura in esse talis constituitur, cum sine actione fieret creatoris; & quòd esset independens, quia fieri effectus non dependeret à Deo, cum sine illo concursu valeret fieri, & cum in operando ejus causa non dependenter à prima, vel independenter causaret; quæ omnia ex se manifestam involvunt contradictionem, & repugnantiam.

1065. Quartò arguitur: ille effectus totaliter produci potest ab aliqua causa, qui non excedit perfectionem, & virtutem activam talis causæ; sed calor A, v. g. ut quatuor non excedit virtutem, & activitatem alterius caloris ut quatuor, nec unus homo excedit alterius hominis perfectionem, nec unus ignis alterius ignis, & sic de aliis: Ergo calor ut quatuor potest totaliter causari ab alio calore ut quatuor, & idem dico de aliis. Major probatur: qui si ob aliquam rationem ignis, sive calor ut quatuor indigeret concursu simultaneo divino ad producendum alium calorem ut quatuor, maximè quia in illo non daretur sufficiens virtus productiva ad talem effectum, & idem dico de aliis. Patet; quia ideo Petrus dicitur

dicitur impotens ad levandum pondus ut octo, quia tale pondus excedit vires Petri, sed calor ut quatuor non excedit vires alterius caloris ut quatuor, neque ejus exuperat perfectionem, & idem dico de aliis: Ergo ex nullo capite repugnat quòd sit causa totalis illius sine indigentia concursus divini. Quod ulterius confirmo; quia si nulla creatura sine divino adjuvamine posset se sola producere effectum totaliter: Ergo nulla esset causa totalis, sed partialis sui effectus, cum à Deo, & creatura partialiter fieret.

1066. Respondeo distinguendo majorem: ille effectus totaliter potest produci ab aliqua causa, qui non excedit virtutem causativam illius in eo ordine, & sphaera, quo est causa, concedo: in tota latitudine causarum, nego. Unde licet calor ut quatuor, non excedat virtutem, & activitatem alterius caloris ut quatuor, & sic de aliis est intra sphaeram, & ordinem causae secundae, & creaturae; & cum causa secunda eò quòd creatura essentialiter in essendo, & operando dependeat à Deo tanquam à causa prima, hinc fit, quod &c. Ad ejus probationem respondeo distinguendo majorem: si ob aliquam rationem maxime, quia in calore ut quatuor non daretur sufficiens virtus, & activitas creata, nego: quia ex hoc capite bene æquiparantur calor ut quatuor ut causa, & calor ut quatuor ut effectus, quia non haberet sufficientem virtutem causativam secundam, concedo. Quia cum calor sit à causa secunda, licet in suo ordine causae secundae sit completa, quia secunda est, impotens censetur ad effectum sine prima. Ad illud

exemplum de pondere non tenet, quia Petrus non potest illud levare in casu posito, tum quia dependenter à Deo illud elevaret, dato quod elevaret, tum quia extra sphaeram suarum virium est tale pondus. Ad illud quòd creatura esset causa partialis, & non totalis, nego: quia solum illa censetur causa partialis, quae in ea linea, qua est causa, indiget alterius causae. ejusdem ordinis adjuvamine; at cum creatura calor v. g. ut quatuor non indigeat alterius caloris adjuvamine ad producendum alium calorem ut quatuor, sed adjuvamine divino, quod alterius ordinis est, hinc fit, quod non causa partialis, sed totalis sit, totalis in ordine causae secundae in tota latitudine omnis causae.

1067. Sed contra, & sit quintum argumentum: si calor ut quatuor esset causa totalis, & non partialis in genere efficientis alterius caloris ut quatuor, & idem dico de aliis: Ergo calor ut quatuor totaliter esset productus ab alio calore ut quatuor. Patet; quia illa est causa totalis in aliquo genere, à qua totaliter producitur ejus effectus: Ergo nihil de tali effectu relinquitur Deo causandum in eodem genere efficientis: Ergo Deus non concurrat effectivè ad talem effectum.

1068. Respondeo distinguendo consequens: Ergo totaliter esset ille calor ut quatuor ab alio calore ut quatuor productus in genere efficientis secundi, sive creati, concedo: in genere efficientis creati, & increati, nego. Unde nego, quod nihil de tali effectu Deo relinquatur causandum, immo totus effectus simul causatur totaliter à Deo, & totaliter à creatura, in diverso

tamen

tamen ordine, à Deo tanquam à prima causa, & efficiente primo, à creatura verò tanquam à causa secunda; & nullum est inconveniens, immò est necessarium, quòd ita fiat, cum creatura sit essentialiter causa secunda, & primae subordinata in ejus causatione, à quibus totaliter in diverso ordine causae, videlicet primae, & secundae idem effectus secundum se totus essentialiter dependet, cum ab utraq; per eandem indivisibilem actionem idem producat effectus.

1069. Sextò arguitur: si voluntas creata v. g. quae est causa suorum actuum, non esset causa totalis suorum actuum sine indigentia adjuvaminis divini, sequeretur, quòd non esset plenè liberata; hoc est contra fidem: Ergo & illud ex quo sequitur: ergo aliqua causa creata datur, quae suos valeat producere effectus totaliter sine causae primae adjuvamine. Probatur sequela: illa enim non est causa libera respectu sui effectus, quae non habet plenum dominium, & potestatem adaequatam ex omni parte in talem effectum, hujus modi esset creata voluntas, si divino indigeret adjuvamine: Ergo &c. Probatur major: quod non habet in sua potestate totum effectum, ita ut pro suo libito independenter à quocumque alio possit illum causare, non habet in illum plenum dominium: Ergo non habet plenam potestatem, & libertatem.

1070. Probo antecedens: quod habet effectum dependenter à causalitate alterius causae, quae quidem causa, & causalitas ejus non est in sua potestate, non habet plenum dominium in talem effectum; sed voluntas creata producit suos actus dependenter à causalitate divina, quae divina

causalitas non est in potestate voluntatis creatae: Ergo non habet voluntas plenum ex omni parte dominium in suo effectu; sed quidquid non habet plenum dominium, non est plenè liberum: Ergo si voluntas creata non habet plenum dominium, plenè libera dicenda non est. Et confirmatur: si Petrus subditus nequit tale facere, vel tale, puta egredi è domo, vel aliquid tale sine permissu, & jussu sui superioris, nequit dici, quod plenè in potestate libera Petri est è domo egredi, vel illud tale: Ergo si voluntas creata, quae Deo superiori subdita est, nequit suos actus elicere sine permissu, jussu, & coadjuvamine Dei, nequit dici, quod plenè liberè tales elicit operationes, sive operatur.

1071. Respondeo negando majorem, & ad ejus probationem distinguo majorem: illa non est causa libera respectu alicujus effectus, quae non habet plenum dominium, & potestatem adaequatam in talem effectum ex omni parte intra suos limites, & sphaeram, concedo: extra suam sphaeram, nego. Nam ad hoc quòd voluntas creata plenè liberè dicatur, & habens potestatem plenam, & dominium in suos actus non requiritur, quòd non indigeat divino adjuvamine ad illos producendos, cum expressè suae naturae, eò quòd creata sit, repugnet; sed quòd intra sphaeram, & limites creaturae liberè ab alia libera creatura dependeat, cum ipsa sit causa adaequata in ordine causae creatae, & liberè, cum quo stat, quòd talis actus liber habeat ab objecto, & objecti propositione, dependentiam, tanquam à conditione, vel extrinseco determinante; quia ut Aristoteles ait: nihil volitum quin

præcognitum; & sicut objectum esse necessarium præcognitum, ad hoc quod ametur, non tollit libertatem, ita quod dependenter à Deo operetur voluntas creata non minuit ejus libertatem, cum nulla necessitate antecedenter ad actum necessitetur voluntas ad eliciendum actum, immò pro suo libito elicit, & operatur utendo divino concursu in actus elicitio, vel non utendo in ejus suspensione, quando voluntas suspensa pro suo libito jactat nullum actum eliciendo.

1072. Et ad ejus confirmationem respondeo distinguendo majorem: quod non potest elicere effectum, nisi dependenter à causalitate alterius causæ ejusdem ordinis, & sphaeræ, quæ causa, & causalitas ejus non est in ejus libera potestate non habet plenum dominium in talem effectum, concedo majorem: nam causa ut liberè plena sit, & plenè habens in suos actus dominium, necesse est, quod ab alia creata causa ejusdem ordinis nullam habeat dependentiam: quod elicit effectum dependenter à causalitate alterius causæ altioris ordinis, & sphaeræ, cui subditur, & subordinatur ex sua intrinseca ratione non habet plenum dominium in talem effectum, nego. Unde concedo antecedens de Petro subdito, cui liberè plenè non est egredi à domo, vel aliquid tale sine superioris jussu, licentia, sive permissu, & nego consequentiam de voluntate creata, quæ Deo ex sua intrinseca ratione subjicitur. Et ratio disparitatis ex se patet, quæ maximè notanda est, nam voluntas Prælati, sive superioris non semper in omnibus se attemperat; & accom-

modat voluntati inferiorum, quod passim, & frequenter enim se opponant prædictorum voluntates nolendo unus, quod vult alter, vel è contra. At verò Deus taliter sua admirabili, & incomprehensibili sapientia, *qua fortiter, & suaviter attingit à fine, usque ad finem*; ut ait Paulus, & se accommodat voluntati creatæ ad suos eliciendos actus, ut possimus dicere, quod voluntas creata semper, & quomodo vult, utitur voluntate divina, taliter quod elicere actum A, vel actum B, semper, & pro semper est in pleno dominio, & potestate voluntatis creatæ, licet dependenter à prima, quia Deus semper, & pro semper paratus est ad concurrere cum illa ad tales actus eliciendos ut Hispano possimus dicere sermone: *hace la voluntad criada todo quanto quiere en orden à sus actos internos, tan independientemente, que si bien necessita de la auida divina, parece que no necesita de ella, porque nunca Dios da lugar à que necesite, o carezca de el, pues siempre esta aparejado para ajudar ala criatura.*

1073. Septimò arguitur, & est validissimum argumentum, quod contra hanc nostram conclusionem efformatur: Deus concurrat cum voluntate creata ad omnes suos actus immediatè in illos influendo: Ergo Deus est causa omnium actuum, qui à voluntate creata procedunt: Ergo est causa peccati, sive actus peccaminosi. Probo consequentiam: illa formalissima est causa peccati, quæ influit immediatè in ipsum peccatum; sed Deus immediatè ex supra data doctrina influit

influit v. g. in odium Dei, & in alios actus, qui formalissimè peccata sunt: Ergo est causa peccati: Ergo non est major ratio, quare peccatum tribuatur creaturæ, & non tribuatur Deo; hoc est blasphemum, & contra fidem: Ergo & illud ex quo sequitur.

1074. Respondeo concedendo antecedens, & similiter primam ejus consequentiam, & distinguendo alteram consequentiam: Ergo est Deus causa peccati, sive actus peccaminosi, distinguo: quoad materiale, & Physicum actus, concedo: quoad formale, & monstruositatem illius, qua in esse peccati formaliter constituitur, nego: quia deformitas, & monstruositas actus non à Deo, sed à creatura est. Et ad ejus probationem distinguo majorem: illa formalissimè est causa peccati, quæ influit immediatè in ipsum peccatum quoad materiale, & formale peccati, concedo: quoad materiale solum, nego: sed Deus concurrat, sive influit immediatè in peccatum, sive actum peccaminosum, distinguo; quoad Physicum, & materiale peccati, concedo: quoad formale monstruositatis, in qua formalissimè stat ratio peccati, nego. Itaque in actu peccaminoso duoperiuntur, & materiale, sive Physicum actus, quod habet rationem boni Physici, & formale peccati, quod est quædam monstruositas, sive deformitas, sive privatio debitæ rectitudinis in esse actui; ad Physicam entitatem actus quæ est peccati subtractum concurrat Deus, eò quod in tali subtracto nulla sit ratio malitiæ; ad formale verò, sive ad illam

monstruositatem solum concurrat creatura, & non Deus, quia talis monstruositas potius habet rationem defectus, quam effectus, & sic nullum est inconveniens, quod talis defectus soli creaturæ adscribatur, immò est necessarium, quod non adscribatur Deo. Longiorem petit argumentum discussionem, quæ metas nostri instituti transgreditur, pro nunc satis est aliqualem notitiam tradere; qui plura de hoc argumento, & quæstione desideraverit, authores consulat.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi aliqua enodantur dubia pro majori intelligentia quesiti.

1075. **P**rimò dubitabis: utrùm ex eo quod dicamus, quod Deus totum producat effectum creaturarum, & creatura similiter, taliter quod à Deo, & à creatura idem producat totaliter effectus, ut diximus num. 1062. deficiente altera causarum per possibile, vel impossibile, & altera solum remanente, ab illa posset produci idem effectus, si daretur ex parte ejus eadem actio, quam antea habebat in consortio alterius causæ, quando videlicet ab utraque producebatur effectus?

1076. Respondeo, quod si ignis v. g. qui producit totum alium ignem separaretur à simultaneo Dei concursu, nullatenus produceret alium ignem, non solum quia dependenter à Deo producit, quia jam admittimus casum impossibilem, quod videlicet non dependeret, sed quia illa actio, qua alium ignem producit simul cum Deo esset insufficientis ad dare esse effectui, nisi major adhiberetur

retur concursus; & idem dico de concursu simultaneo divino, quo ignem adjuvat ad alterius ignis productionem, qui quidem concursus si esset per se solitariè sine concursu ignis, non esset sufficiens dare esse alteri igni, quia licet utraque causa totalis dicatur, est tamen in diverso ordine una ac est alia, nisi ponatur major influxus, non poneretur ab illa effectus, & sic &c.

1077. Secundò dubitabis: utrum talis concursus simultaneus se tenens ex parte Dei, quo coadjuvat creaturam ad suas operationes, sit aliquid receptum in ipsa creatura, & influens per modum principii in ejus actionem, vel potius sit aliquid per modum actionis se tenens ex parte Dei? Respondeo, quòd licet aliquando Deus coadjuvet creaturam influendo aliquid in ipsa, quòd sit comprincipium alicujus operationis creatæ, ut patet de gratia, fide, spe, & charitate, qui sunt quidam habitus in anima à Deo infusi, ut illam coadjuvent ad actus eliciendos fidei, spei, & charitatis, tamen ad actualem elicitionem actus præter habitus prædictos, qui dantur per modum auxilii habitualis, requiritur ex parte Dei concursus simultaneus per modum actionis, qui non recipitur in creatura, sed per modum fluxus fluit à Deo, & terminatur ad effectum, qui accipit esse per talem actionem, quia cum tales habitus auxiliantes etiam creaturæ sint, indigent simultaneo Dei concursu ad eliciendos suos effectus. Unde concursus ut talis Dei non est aliquid receptum in creatura, sed actio divina se tenens ex parte creatoris.

1078. Tertiò dubitabis: utrum concursus Dei, quo coadjuvat creaturam, sit eademmet actio se tenens ex parte creaturæ, ita ut effectus creaturæ à Deo & à creatura per eandem indibilem actionem cause-tur? Respondeo, quòd si sermo sit de actione formali propriè dicta, nego suppositum: quòd causa creata det esse effectui per aliquam talem actionem, ut diximus num. 1033. at verò si sit de actione fundamentali, sive ipso effectu in fieri per eandem, & indistinctam actionem concurrat Deus, ac concurrat creatura, quia cum hæc sit ipse effectus in fieri prout fluens à Deo dicitur actio divina & prout fluens à creatura dicitur creata.

1079. Quartò dubitabis: utrum actio, sive concursus causæ primæ sit prior aliqua prioritate concursu causæ secundæ? Et ratio dubitandi est communis modus, & maxime usitatus loquendo, quo dicitur causa prima prius agit, quàm secunda, & causalitas causæ primæ prior est causalitate causæ secundæ. Respondeo cum Scoto in 2. cit. dist. 37. q. 2. §. ad solutionem. num. 15. quòd talis modus loquendi est intelligendus sic, quòd causa prima prius agit, quàm secunda prioritate perfectionis, ex eo quòd causa prima magis perfecta sit, quàm secunda in essendo, & in operando, & idem dico de causalitate unius, & alterius, quia eadem indivisibilis actio sit, ut dixi num. præcedenti, tamen hæc actio eadem prout fluens à Deo dicitur magis perfecta, quàm seipsa prout fluens à creatura; non verò quia in aliqua prioritate naturæ causet causa prima, & in aliqua naturæ posteriori causet secunda, quia cum

cum idem sit utriusque effectus, nequit produci ab una, & postea ab alia, sed simul, & semel ab una causatur, & ab alia.

1080. Quintò dubitabis: utrum Deus concurrat cum creatura ad suos produ-cendos effectus immediatione suppositi? Pro-cujus responsione nota, quòd agere im-mediatione suppositi, est agere immediatè per virtutem existentem in ipso supposito, taliter quòd inter suppositum, sive singu-lare, quòd producit, & effectum, qui pro-ducitur, non mediet aliud suppositum; à quo immediatius attingatur effectus, ut e-venit in artifice lignario, qui media securi, sive ferræ scindit lignum. Agere verò non immediatione suppositi, sed virtutis est a-gere per virtutem existentem in alio, licet à se causatam; ut ignis v. g. dicitur cale-facere hominem, qui est juxta ignem me-dio calore recepto in aère, qui mediat in-ter ignem, & hominem, qui quidem ca-lor est causatus immediatè immediatione suppositi in aère ipso ab igne; at calor, qui causatur in homine, non causatur in me-diatione virtutis, quia à calore causato in aère proximo causatur.

1081. Nunc respondeo, quòd utro-que modo Deus concurrat ad effectum creaturarum. Quòd concurrat in media-tione suppositi probatur: quia illud agens dicitur agere immediatione suppositi, quòd agit immediatè per virtutem intrinsecam existentem in ipso agente, sive supposito; sed Deus causat, & producit effectum crea-turarum per suam virtutem infinitam, quæ quidem infinita virtus in ipso solo existit, & non in alio: Ergo agit immediatione sup-

positi. Quòd etiam immediatione virtutis agat, probatur: quia illud agens agit im-mediatione virtutis, quòd agit per virtu-tem à se causatam in alio; sed Deus causat per virtutem causatam in creatura, quia om-nis virtus, quæ est in creatura, est à Deo participata: Ergo agit etiam Deus im-me-diatione virtutis.

1082. Sextò dubitabis: utrum ad hoc quòd Deus agat in mediatione suppositi ali-quem effectum, necessariò requiratur, quòd Deus sit præsens immediatè per sup-positum divinum, sive substantiam passivam, in quo introducenda est forma? Et idem inquirimus de agente creato, & ratio du-bitandi est, quia *Philosophus 7. Physic. à text. 10. usque ad 13.* & passim in ejus in-venitur doctrina, ubi ait: *quòd movens, & motum debent esse simul*: Ergo &c. Omis-sa sententia Divi Thomæ 1. pt. q. 8. art. 1. & 2. & aliorum, respondeo negativè cum Scoto in 1. dist. 37. q. unica. num. 4. & ratio est, quia ad hoc quòd agens agat im-mediatione suppositi, solum requiritur, quòd a-gat per virtutem intrinsecam ipsi supposito, & non per virtutem existentem in alio; sed Deus agit per virtutem suam infinitam, quæ ipsi solum intrinseca est, & non in a-lio accepta, neque communicata: Ergo &c.

1083. Ex quibus sequitur corollarium, quòd si Deus per impossibile non esset im-mensus, & per suam immensitatem non esset intinè præsens omnibus rebus, sed esset absens, & distans localiter ab aliqua re, nihilominus posset in tali subjecto for-mam introducere, probatur: quia etiam si Sol sit absens, & non præsens localiter

cavernis terræ, nihilominus in ipsis, & terræ visceribus generat aurum immediate suppositi, & similiter pisciculus, qui vocatur Torpedo à piscatore captus laqueo, sive illo instrumento, quod Hispanè vocatur *Auzuelo* per venenum, quod habet manum piscatoris mortificat, arundine non mortificata, vel reti, sive hamo: Ergo etiam si Deus esset distans localiter, posset ibi producere. Nec valet responsio Cajetani, quòd Sol medio accidente, sive calore à se producto producit aurum in terræ visceribus, quia hoc est jam impugnatum supra q. 2. hujus art. 2. num. 971.

1084. Ex quibus infertur, quòd illa maxima communiter recepta, videlicet *agens naturale non potest agere in distans, quin agat in propinquum*; sic debet exponi, quando propinquum est ejusdem rationis capax, ac est distans, quia si propinquum non est capax, & distans sit, bene potest agere in distans, quin in propinquum agat, ut patet in exemplo allato, nam Sol producit aurum in visceribus terræ, & illud non producit in aère, etsi propinquiori, quia aër non est capax transmutandi à forma auri, terra verò sic.

1085. Sequitur etiam aliud ex dictis corollarium, quod non rectè in doctrina Divi Thomæ infertur, immensitas Dei, sive ubi-quitas, quæ est immensitas, actus secundus ex operatione Dei in rebus, cum posset Deus operari sine eo quòd esset ipsis præfens; quod sic ulterius probatur: prius est, quòd aliqua res sit, quàm quòd præfens localiter, vel distans sit, patet; quia præsentia localis est accidens fundatum in re, quæ præfens denominatur: Ergo prius fuit, quòd

Deus produceret cælum, & terram in principio, & quòd cælum, & terra haberent esse, quàm quòd Deus esset illis intimè præfens ratione immensitatis: Ergo in illo primo signo, in quo productum fuit cælum, non erat Deus illis præfens, nec cælum Deo, & nihilominus vult illud producere: Ergo non bene infertur: Deus producit, & operatur hic: Ergo hic est, sed ex alio capite debet probari. Sed hæc difficultas non est nostri instituti, largiùs disputari, & sic illam omittimus.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum Deus concurrat immediate cum omni causa creata tam efficienti, quàm finali, materiali, & formali?

1086. **C**UM ex antecedentibus constet Deum immediate concurrere ad effectum creatum causæ efficientis, merito nunc ventilamus, utrum idem de causalitate, sive effectu omnis causæ creatæ tam intrinsecæ, quàm extrinsecæ sit dicendum? Pro cuius solutione dico, quòd de causalitate causæ finalis nullum est dubium, quin Deus concurrat, vel realiter, si ejus causalitas sit realis, & finis ex natura rei, sive Metaphoricè, si sit ejus causalitas Metaphorica; de quo non disputo modò, & potest eisdem rationibus probari, quibus nostram conclusionem supra num. 1083. & sequentibus probavimus.

1087. De causis intrinsecis, materiali videlicet, & formali est major difficultas. Pro quarum causalitate, sive effectu dico,

dico, quòd effectus causæ materialis, sive causalitas, quam habet respectu formæ, quatenus forma educitur de potentia materiæ, est immediatè dependens à Deo, ~~vel primam conclusionem~~; & Deus ad ipsum immediatè influit, & concurrat, & hoc tam respectu formæ substantialis, quàm respectu formæ accidentalis, & talis concursus in genere efficientis est. Hæc conclusio satis patet ex dictis dist. 3. hujus num. 933. & probatur: omnis perfectio reperta in creaturis seclusis imperfectionibus, quibus est admixta, ponenda est in Deo; sed producere, sive influere subjectum in formam est perfectio, quæ reperitur in creatura: Ergo seclusa à Deo imperfectione essendi subjectum talis formæ ponenda est in Deo. Idem dico de causalitate materiæ, & formæ respectu compositi, ad quam Deus immediatè, & per se ipsum concurrat in genere efficientis, ut patet ibi ex dictis num. 935. & dist. 2. de materia num. 424. & 425. videte ibi dicta, ne idem bis repetamus.

1088. Dico secundam conclusionem: ad receptionem formæ in materia; & ad informationem materiæ à forma, quatenus receptio dicit se per modum subjecti exhibere formæ, ad hoc, quòd ab ipsa forma actuetur, & perficiatur subjectum, & forma informet, & actuet ipsum, non concurrat Deus immediatè, sed mediatè conservando entitatem materiæ, & formæ ad suos præstandos effectus. Probatur, quia ad illum effectum Deus non concurrat immediatè per se, qui involvit ab intrinsecò imperfectionem; hujus modi sunt informatio, & receptio formæ: Ergo ad informa-

tionem, & receptionem in sensu explicato non concurrat Deus, nisi quatenus ipsam entitatem recipientem, & informantem conservat. Vide quæ dixi ibidem num. 934.

1089. Sed contra primam nostram conclusionem objicies: materia per receptionem passivam formæ dat esse composito, & forma per receptionem materiæ idem compositum causat, nulla alia actione intellecta ex dictis ibidem dist. 3. num. 918. & ex dictis hac eadem dist. n. 1078. dubio 5. per eandemmet indivisibilem actionem fundamentalem Deus concurrat cum creatura ad producendum effectum, & ex dictis §. præcedenti informatio, & receptio dicunt ab intrinsecò imperfectionem, quam dicunt: Ergo causalitas, quæ fit per informationem, & receptionem, non est in Deo ponenda; hujus modi est causalitas materiæ, & formæ respectu compositi: Ergo non est ponenda in Deo: Ergo malè sibi coherent ibi dicta cum his, quæ hic docemus.

1090. Respondeo concedendo de novo, quæ simul ubi supra concessimus, & distinguendo primum in forma antecedens: informatio, & receptio ab intrinsecò dicit imperfectionem respectu compartis, hoc est termini secundarii, materiæ videlicet, & formæ, concedo: quatenus dicunt dare esse composito, quod neque forma per modum formæ informat, neque materia per modum subjecti recipit, nego. Vide, quæ docui num. 975. & sequentibus. Respondeo ad argumenta de causalitate materialis, & formalis causæ; & ratio est conspicua, quia ex parte causæ efficientis, in qua major

militat ratio, non ponitur actio media, qua causa efficiens det esse effectui, ut diximus num. 1033. & sequentibus hujus, quare ex parte materiae, & formae concedenda est actio, sive causalitas, qua dent esse composito? Unde illud, quod habet imperfectionis causa materialis, quod est recipere formam, secludimus à Deo, sicut illud, quod imperfectionem involvit forma respectu materiae, quod est illam actuare, & reddere talem per informationem, & sui intrinsicam exhibitionem Deo negamus; at verò illud, quod perfectionis est, quod est causare compositum, & ad illud influere non negamus, immò de facto Deo concedimus.

1091. Unde licet materia, & forma media informatione, & receptione dent esse composito, tamen Deus non media receptione, & informatione, sed medio influxu, sive simultaneo concursu in compositum insunt, non quia alia distincta actione concurrat Deus ad compositum, ac concurrat materia, & forma, sed quia eadem informatio, quae prout se tenet ex parte formae dicitur informatio, prout se tenet ex parte Dei dicitur influxus, & idem dico de receptione, ita quod in genere quasi efficientis Deus concurrat, & non per modum formae, neque materiae, quia licet Deus concurrat cum materia, & forma, non tamen in genere formae, & materiae, sed in genere efficientis, quia concurrere per modum materiae, & formae involvit saltem imperfectionem partis respectu compositi, quod Deo repugnat; at concurrere in genere efficientis nullam involvit implicationem, sive im-

perfectionem, & nullum est inconveniens, quòd eadem informatio, quatenus dicit dare esse composito, ponatur in Deo, & dicatur influxus, sive concursus Dei, & quatenus dicit informare, sive dare esse per modum partis secludatur à Deo, quia semper perfectio, quae est in creatura seclusis imperfectionibus, quibus est admixta, ponenda est in Deo, quia si Deus in genere efficientis non concurrat cum materia, & forma ad dare esse composito, non possit Deus impedire causalitatem materiae, & formae, & esset aliqua entitas in rerum natura, ad quam Deus immediatè non concurrat, quod est impossibile.

1092. Sed contra & est argumentum, quod etiam militat contra secundam nostram conclusionem: Deus non concurrat ad receptionem se tenentem ex parte materiae, quatenus receptio dicit recipere in se formam, nisi conservando entitatem materiae, neque ad informationem se tenentem ex parte formae ad materiam, quatenus dicit informare, & actuare materiam, nisi conservando entitatem formae: Ergo jam datur aliquis effectus in rerum natura, ad quem immediatè Deus non concurrat: Ergo idem dicendum est de causalitate, quam habet respectu compositi.

1093. Respondéo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: Ergo jam datur aliquis effectus, ad quem immediatè Deus non concurrat, ob defectum virtutis, sive perfectionis in Deo, nego: ob imperfectionem, quam importat ipse effectus, concedo: quia cum tales effectus ab intrinseco imperfectionem involvant, nequeunt fieri à Deo, ex quo nulla Deo ir-

roga-

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliorum sententiae referuntur, & simul refelluntur, & Doctoris subtilis sententia stabilitur.

rogatur injuria, immò magis ejus splendescit perfectio, ut non minuitur aliquid de sua infinita perfectione, ex eo quòd non concurrat ad formale, sive monstruositatem peccati, propter imperfectionem, quam involvit peccatum: & nego, quòd idem sit dicendum de causalitate materiae, & formae respectu compositi, quia in causare compositum nulla involvitur imperfectio, cum talis causalitas non ponatur per modum actus, & potentiae, sed per modum influxus, sive extrinsecè influentis. Qui plura de hac causalitate, sive influxu desideraverit, authores consulat.

QUAESTIO QUINTA,

Utrum Deus praeveat, sive praedeterminet causam secundam ad operandum?

1094. **D**Ocuimus quaestione praecedenti Deum cum causis secundis ad eorum effectus producendos concurrere; nunc quaerimus impraesentiarum, utrum Deus ante productionem actualem praedeterminet causam secundam ad ipsam actualem productionem, taliter quòd causa secunda, nisi praedeterminetur à prima per aliquod in ipsa causa secunda receptum, vel per modum comprincipii, vel per modum conditionis, causa secunda non valeat ex se prorumpere in actum. Pro cuius difficultatis solutione sit

1095. **C**irca hanc difficultatem duplex versatur opposita sententia: prima est Divi Thomae prima secundae qu. 110. art. 2. quem sequuntur ferè omnes Thomistae, qui suadet, quòd antequàm causa prorumpat in actualem effectus causationem, necesse est, quòd praedeterminetur à prima per aliquam qualitatem in causa secunda receptam, & à prima causatam, quae quidem qualitas communiter appellatur praemotio Physica. Cujus fundamentum est, quod sicut potentia passiva, materia prima v. g. intelligitur in potentia remota ad causandum compositum, donec praedeterminetur à forma Physica substantiali, qua informata, & praedeterminata infallibiliter causat, & constituit compositum, sic potentia activa creata cujuscumque ordinis sit, vel naturalis, vel libera, ad hoc quòd intelligatur proximè potens causare, necesse est, quòd aliqua Physica praemotio, sive qualitate antecedenti praedeterminetur, qua posita infallibiliter causa secunda operabitur, & qua ablata minimè operabitur, quia antequàm operetur, necesse est, quòd determinetur ad operandum, quam ponunt Thomistae, ut causa secunda determinetur, ut ejus virtus in actu primo compleatur, & ut magis subordinetur in sua causatione causae primae.

1096. Secunda sententia huic opposita ex diametro affirmat non solum prædictam Physicam præmotionem non dari, neque aliquam esse necessitatem ponendi illam, sed omninò impossibilem esse, & sic nullatenus esse admittendam, sed sufficienter salvari omnia, ad quæ ponitur talis Physica præmotio per simultaneum concursum, quò causa secunda ad suorum effectuum productionem coadjuvatur à prima modo supra explicato. Hæc conclusio expressè habetur à Scoto in 4. dist. 1. q. 1. *propè finem. v. ad ultimum. num. 34.* ubi ait: *causam etiam secundam, id est, quæ habet formam activam in esse quieto agere in virtute alterius (id est Dei) non est recipere tunc aliquid ab illo altero, sed tantum habere ordinem inferiorem ad illud alterum agens in suo ordine simul.* Et paucis interjectis: *ex hoc patet, quod causa prima in causam secundam proprie dictam, quando similiter agunt, non est influentia nova, quæ sit creatio alicujus inhaerentis causæ secundæ, sed influentia sibi est determinatus ordo istarum causarum in agendo effectum communem.* Idem habet in eodem 4. dist. 43. q. 3. §. tertia opinio. est contra responsionem argumenti secundi. & 1. dist. 3. q. 9. & in 2. dist. 9. q. 2. §. ad argumenta secundæ quæstionis. v. & cum addis, quòd unum agit in virtute alterius & in eodem 2. dist. 1. q. 2. num. 8.

1097. Etiam in 1. dist. 7. q. 1. §. *contra num. 4.* ubi ait: *indeterminatio est duplex, quaedam est potentia passiva, ut indeterminatio materiae, & quaedam potentia activa illimitata ad plures effectus, sicut Sol est indeterminatus ad producendum multa animalia, non quòd aliquam formam recipiat, ut agat, sed*

quia habet virtutem activam illimitatam. Quod autem est indeterminatum in determinatione materiae, oportet, quod recipiat aliquam formam, ad hoc ut agat, quia non est in actu sufficiente ad agendum. Sed quod est indeterminatum in determinatione potentie activæ est ex se sufficienter determinatum ad operandum quemcumque istorum effectuum, & hoc si passum dispositum sit approximatum, ubi requiritur passum, vel ex seipso ubi non requiritur passum. Hæc Scotus.

1098. Probatur ergo conclusio: causam esse determinatam ad producendum aliquem effectum, nihil aliud est, quàm habere formam, qua possit causare, sive virtutem causativam intrinsecam, qua possit in talem effectum; hæc probatio expressè habetur à Scoto in 2. dist. & q. 2. num. 9. sed ignis v. g. ex se habet sufficientem virtutem, ut possit medio divino concursu producere alium ignem: Ergo causa prima non determinat causam secundam per aliquid intrinsecum, quòd illi infundat: Ergo ipsa causa secunda ex se, & à sua virtute est sufficienter determinata.

1099. Et roboratur: quia si esset necessaria prædicta Physica præmotio, sive qualitas ante actualem causationem causæ secundæ, maxime ut virtus causativa causæ secundæ compleretur, & esset effectus proportionata; sed quælibet causa naturalis in eo ordine, & linea, qua est causa, sufficienter est completa à sua causativa virtute, & ex se suo effectui proportionata: Ergo superfluit illa Physica præmotio. Probatur minor: & imprimis illa Physica præmotio nequit esse completiva virtutis substantialis, neque substantiæ productæ comprincipium,

pium, ut satis patet ex dictis num. 969. hujus distinctionis, & per totam quæstionem secundam: Ergo causa naturalis substantialis ex se sufficienter est suo substantiali effectui proportionata, & completa in sua linea: Ergo non indiget complemento alio, & maxime accidentali, quale est illa Physica præmotio.

1100. Et confirmatur: quia proportio, quæ reperitur inter causam naturalem, & ejus effectum est, quòd effectus, si à causa univoca est, sit ejusdem perfectionis, & naturæ cum ipsa causa, & quòd ejus activitatem non excedat, sed ignis v. g. ut quatuor, qui ab alio igne ut quatuor producitur ejusdem speciei, & perfectionis est cum sua causa, & ejus vires, sive activitatem non excedit: Ergo non requiritur ex parte talis ignis producentis aliqua alia proportio, nisi sua intrinseca, & cremativa virtus, à qua immediatè ponitur ejus effectus in esse positus omnibus requisitis, & conditionibus præviis ad causandum, ut approximatio passivi, & impedimentis ablatis: Ergo à tali virtute medio divino concursu, & quolibet circumscripto alio ponitur sufficienter ejus virtus: Ergo superfluit illa Physica præmotio, & quid aliud ponatur.

1101. Secundò probatur ex impugnatione doctrinæ contrariæ: nam major dependentia arguit agere dependenter à causæ primæ concursu simultaneo, quàm agere dependenter ab illa Physica præmotione: ergo prædicta Physica præmotio non est admittenda ob majorem subordinationem, & dependentiam causæ secundæ à prima. Antecedens probatur: major dependentia est actualis dependentia, quàm habitualis, &

per modum principii; sed dependentia à simultaneo Dei concursu est dependentia effectus actualis, & dependentia à tali Physica præmotione est dependentia habitualis, & non actualis; sed dependentia tanquàm ab altero comprincipio in actu primo: Ergo major dependentia est, qua effectus dependet ab actuali Dei concursu, quàm illa, qua dependet effectus ab illa Physica præmotione, tanquàm ab altero sui comprincipio. Et confirmatur: major dependentia est illa, quæ à solo Deo terminatur, quàm quæ terminatur à creatura, sed dependentia ab influxu, sive simultaneo concursu Dei à solo Deo influente, sive concurrente terminatur, & dependentia ab illa Physica qualitate terminatur à creatura, nam qualitas illa quid creatum est: Ergo &c.

1102. Tertiò impugnatur: prædicta Physica præmotio ratione peculiari de causa libera, ex positione hujus modi Physicæ præmotionis in voluntate antecedenter ad actum liberum voluntatis aufertur, sive tollitur libertas ipsius voluntatis in operando; sed hoc non est dicendum, quia contra fidem: Ergo neque est talis Physica præmotio admittenda, saltè in causa libera. Major probatur: posita hac Physica præmotione in voluntate antecedenter ad actum taliter voluntas manet determinata ad efficiendum actum, quòd non est in ejus libera potestate, illum non elicere; sed operari taliter, quòd non sit in potestate operantis non operari est non operari liberè sed necessariò & per modum naturæ: Ergo posita tali Physica præmotione tollitur libertas in operando causæ liberæ. Major hujus probationis est ipsa Thomistica doctrina, nam

ad hoc ponunt talem Physicam præmotionem ut causa secunda, quæ antea erat indeterminata ad producendum hunc effectum *A*; v. g. potius quàm effectum *B*: determinata maneat ad effectum *A* producendum taliter, quòd posita illa præmotione Physica infallibiliter illa causa operatur, taliter quòd non possit non operari.

1103. Huic nostræ impugnationi respondent communiter Thomistæ, quòd voluntas potest considerari dupliciter, vel in sensu diviso, quatenùs videlicet voluntas consideratur prout præcindit ab illa Physica præmotione, & ab illa dividitur, sive præcinditur: vel in sensu composito, quatenùs voluntas componitur cum tali Physica præmotione, & Physicè ab illa præmotata intelligitur.

1104. Hoc supposito ad argumentum respondent distinguendo majorem: expositione talis Physicæ præmotionis voluntas necessitata manet, & non libera in sensu composito, & prout voluntas præmotata constituitur, sive conjungitur cum illa Physica præmotione concedunt; nãm voluntas prout sub illa præmotione jacet, jam non liberè, sed necessariò infallibiliter operatur. In sensu diviso, & prout voluntas ab illa præmotione præcindit, & solitariè secundùm se consideratur, nego: & nullum est inconueniens, quòd voluntas ex suppositione talis Physicæ præmotionis operetur non liberè, sed necessariò, quia talis necessitas est consequentis, ex suppositione, & secundùm quid; dummodò voluntas secundùm se, & in sensu divino libera maneat.

1105. Sed hæc argumenti tergiversatio

potius, quàm solutio est, & sic contra illos insurgo impugnatione, quam in Hispalensi Collegio, sive universitate quondam proposui prædictum dicendi modum impugnando, cujus solutionem usque in hodiernum diem exspecto; est enim, si mea non fallit sententia, evidentissima demonstratio concludens oppositum, quæ talis est: voluntas ex suppositione talis Physicæ præmotionis existens in voluntate per modum cujusdam intrinseci determinativi necessariò operatur, taliter quòd nequit non operari: Ergo absolutè, & simpliciter necessariò operatur, & non liberè. Probo consequentiam: tunc voluntas, sive aliquod quodcumque principium operatur absolutè, & simpliciter necessariò, & non liberè, ex suppositione alicujus conditionis, quæ non est in ejus libera potestate; sed ex suppositione Physicæ præmotionis, quæ in ejus libera potestate non est, per vos operatur necessariò voluntas, & non liberè, taliter quòd non potest non operari: Ergo absolutè, & simpliciter necessariò operatur, & non secundùm quid, sive ex suppositione.

1106. Major probatur: quia si ex suppositione quòd Petrus moveat manum, Paulus deambulet necessariò, taliter quòd non posset non ambulare, & non esset in potestate libera Pauli, quòd Petrus moveret, vel non moveret manum: Ergo absolutè, & simpliciter Paulus necessariò ambularet. Si ex suppositione quòd applicetur lignum ignis cremat naturaliter, taliter quòd non est in libera potestate ligni applicari ad ignem, vel non applicari: Ergo non est in ejus libera potestate cremari ab igne, vel non cremari. Si ex suppositione quòd

Sol

Sol oriatur, dies est necessariò, & non est in mea potestate, quòd Sol oriatur, vel non oriatur: Ergo non est in mea potestate, quòd dies sit, vel non sit. Minor patet, quòd videlicet illa Physica præmotio, sive qualitas non est in libera potestate voluntatis, taliter quòd illam habere, vel non habere non pendet à voluntate, quia antecedenter ad omnem actum voluntatis liberè infunditur à Deo in voluntate ipsa, & quòd à Deo infundatur, vel non infundatur, non dependet à voluntate creata, sed à voluntate divina liberè illam causante: consequentia est legitima: Ergo &c. Hoc opus, hic labor est, videant Thomistæ quam solutionem huic argumento præstabunt.

1107. Quartò impugnatur admittendo exercitii forma, quòd voluntas ex se est indeterminata ante illam Physicam præmotionem, & quòd per illam determinatur ad eliciendum actum *A*, potius quàm actum *B*, cum utraque intra sphæram suarum virium contineatur, & hanc illationem deduco: Ergo ideo voluntas determinatur ad actum *A*, sive elicit actum *A*, determinatè, & non alium, quia antecedenter ad illum fuit determinatà à Deo per illam Physicam præmotionem; concedunt Thomistæ consequentiam, cum sit ejus expressa doctrina; tunc sic: Ergo ideo voluntas elicit actum odii Dei v. g. & non actum amoris, quia à Deo fuit prædeterminata per illam Physicam præmotionem ad actum odii Dei, & non ad actum amoris. Ergo vel homo non peccat eliciendo talem actum odii Dei, vel si peccat, & ei imputatur talis actus ad culpam justè potest conqueri de Deo, dicendo:

tu Domine meam liberam voluntatem determinasti ad istum actum odii Dei, & non ad actum amoris taliter quòd postea antecedenter tua determinatione, sive Physica præmotione non potui illum actum non elicere: si ergo non in mea, sed in tua potestate fuit illam determinationem habere, qua compulsus sum operari illum actum, quare debeo luere pœnas pro illo? Cur mihi imputatur ad culpam, & ad pœnam, quòd ego actum elicui, ad quem tu me determinasti? Absit à Deo talis impietas, non enim esset Deus, si voluntatem creatam puniret pro actu, ad quem ab ipso fuit prædeterminata totaliter, quòd non potuit illum non elicere actum, sed necessariò illum ex suppositione suæ divinæ determinationis elicit; qui plura desideraverit, authores consulat.

Argumenta contra dicta.

1108. **P**rimo objiciunt contra nos adversarii quàm plura ex sacra Scriptura testimonia, quibus videtur comprobari non solum Deum concurrere cum causis secundis, sed etiam illas ad agendum præmovere, ut illud Proverb. cap. 21. *cor Regis in manu Dei*: ubi Sancti, & Ecclesiæ Patres communiter interpretantur, quòd sicut illud, quod habemus in manu, huc, illucque movemus pro nostro libito, ita cor, id est hominis voluntas est in manu Dei, quòd ab illa huc, illucque movetur pro suo libito, & alia quam plura hujus modi. Item in Arauxicano concilio definitur de fide can. 22. quòd *multa bona fiunt in homine, quæ non facit ipse homo*: quod communiter

M m

niter

niter intelligunt Patres, immò & ipsum explicat concilium de gratia præveniente, qua homo prævenitur ut à somno excitetur peccati, & de his conteratur peccatis: Ergo ex concilio ante actum conterendi, sive pœnitendi homo excitatur aliqua prævia qualitate, sive præmotione, quæ à Deo fit in homine sine homine, qua à Deo vocatur juxta illud Apocalypsis cap. 5. *ecce sto ad ostium, & pulso.*

1109. Item lumen Ecclesiæ Augustinus lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 17. ait: *Deus ut velimus in nobis sine nobis operatur, cum autem nolumus, ut faciamus cooperatur; tamen sine ipso operante, ut velimus, vel cooperatur, cum velimus ad bona pietatis opera nihil omnino valemus:* Ergo ex mente Sanctorum Patrum, conciliorum, & Scripturæ datur Physica præmotio, qua voluntas ut vel determinatur à Deo.

1110. Ad has, & similes autoritates respondeo concedendo, quòd verum est, quòd Concilia, & Patres asserunt, videlicet quòd homo excitatur à Deo, ut à somno peccati resurgat per aliquam Physicam entitatem, sive qualitatem, quæ gratia præveniens nuncupatur à Patribus, sed quòd falsum est, quòd tali Physica qualitate supposita, sive vocatione per modum inspirationis, sive illustrationis non possit homo pro suo libito operari, vel non operari, quia nos non negamus, quòd ad actus bonos, & meritorios non præviatur homo à Deo, sed quòd negamus est, quòd detur aliqua Physica præmotio, qua determinetur ad talem actum, taliter quòd non possit illum actum non elicere, quòd quid distinctum est. Ad illud de corde Regis Proverb. 21. respondeo, quòd illa in-

terpretatio expostorum, & Patrum est intelligenda moraliter, non Physicè rigorosè, ita quòd voluntas, quasi inamine quoddam habeat ad motum divinæ voluntatis se movendo, sed quòd taliter nostra voluntas dependeat à Deo in sua operatione, & à simultaneo ejus concursu, quòd sicut quòd est in manu non potest moveri sine eo quòd moveatur manus, ita voluntas creata non potest elicere actum, sine eo quòd coadjuvetur à simultaneo Dei concursu; Ex quo nihil contra nos.

1111. Secundò arguitur adducendo quam plures ex Philosopho autoritates, immò & ipsius Scoti, in quo passim invenitur, quòd *causa secunda agit, in quantum movetur à prima:* Ergo in tantum agit causa secunda, in quantum à prima movetur ad agendum: Ergo prius causa secunda à prima movetur, quam actualiter causet; patet; quia agens, quòd non agit nisi prout motum, prius est quòd moveatur, quam quòd agat; sed causa secunda non agit nisi prout mota à prima: Ergo prius est, quòd moveatur, quam quòd agit: Ergo ex mente Philosophi, & Scoti admittenda est talis Physica præmotio.

1112. Respondeo, quòd quando Philosophus, vel Scotus dicunt quòd causa secunda agit prout mota, non debet intelligi quòd causa secunda recipiat tunc, quando movetur aliquid à causa prima, quo moveatur ad hoc quòd causet, ut ait ipse Scotus in 4. dist. 43. q. 3. §. *tertia opinio. v. praterea. num. 11.* his verbis: *influentia illa non est aliquid absolutum receptum in causa secunda, quia tunc causa secunda per illud receptum posset agere sine prima, cujus influentiam recipit* &c.

&c. sed causam agere motam à prima nihil aliud est, quam agere subordinatam ad primam, & ab illa coadjuta per simultaneum ejus concursum, & non per aliquid sibi impressum antecedenter ad actualem operationem, ut patet ex locis supra citatis num. *isto;* ex quo nihil facit argumentum contra nos.

1113. Tertiò arguitur: si causa secunda non promoveretur à prima aliqua Physica præmotione antecedenter ad actualem causationem, sequeretur, quòd per accidens conjungeretur causa secunda cum prima, & è contra ad actualem causationem; sed hoc non est dicendum, cum essentialiter, & per se conjungantur ad causandum effectum, quarum neutra ex vi talis influxus non causet, ut diximus num. 1076. Ergo admittenda est talis Physica præmotio. Probatur sequela: illa causa conjungitur per accidens cum alia ad causandum, quæ nihil influit, sive causat in illa alia: Ergo si causa prima nihil agit in secunda antecedenter ad operationem: Ergo per accidens conjunguntur ad causandum. Antecedens probatur: nam ideo duo lapidem portantes dicuntur per accidens conjungi ad portandum lapidem, quia neuter influit in alium, etiamsi uterque influat in effectum, scilicet ponderis portationem, sive elevationem: Ergo &c.

1114. Respondeo negando sequelam antecedentis, & ad ejus probationem distinguo antecedens: illa conjungitur per accidens cum alia, quæ nihil recipit ab illa alia ante actualem causatio-

nem, neque habet virtutem ab illa alia participatam, & dependenter in operando, concedo: quæ nihil recipit in signo immediatè antequàm causet præcisè, nego. Nam solum illa causa per accidens conjungitur cum alia, quæ ab illa alia, neque in essendo, neque in operando dependet, ut sunt duo portantes pondus, quorum neuter ab alio dependet; at cum causa secunda habet virtutem causandi dependenter à prima, à cujus simultaneo concursu, sive influxu dependet in sua causatione, hinc fit, quòd non per accidens, sed essentialiter, & per subordinationem ad aliam causet.

1115. Quartò arguitur: causa secunda necessariò debet determinari à prima ad causandum, sed non potest determinari, nisi per aliquid receptum in ipsa secunda causa, quæ Physicè præmoveatur: Ergo Physica præmotio necessariò est admittenda. Probo majorem: quia si causa secunda non determinatur à prima, cum in ipsa causæ secundæ virtute plures effectus contineantur, non esset major ratio, quare unus produceretur effectus, potius quam alius. Patet; nam hic ignis A, v. g. qui est causa univoca, habet virtutem ad causandum plures numero ignes, & idem calor ad producendos plures numero calores, quare ergo producit istum numero calorem, & non alium, cum uterque in ejus virtute contineatur? Idem dico de causa æquivoca, quæ talis virtutis, & naturæ est, quòd potest producere plures effectus speciei diversos: Ergo ex se nulla est ratio, quare hunc producat, & non alium, cum omnes

in ejus contineantur virtute: Ergo necesse est, quòd ejus indeterminatio ad hunc effectum potius, quàm ad alium determinetur ab alio; non ab alio, quàm à Deo: Ergo necessariò petit causa secunda à Deo determinari: Ergo per aliquid intrinsecum in causa secunda receptum, quo ejus indeterminatio determinetur: Ergo per Physicam præmotionem.

1116. Respondeo ad argumentum dupliciter, primò negando antecedens; de ratione enim causæ secundæ non est à prima determinari, sed à prima coadjuvari, & ab illa causare dependenter; & ad ejus probationem respondeo negando antecedens; ignis enim ex se determinatam habet virtutem, ratione cujus alium ignem potest causare, & non aquam, & calor similiter ex sua ratione specifica alium potest producere calorem, & non frigiditatem, quia cum virtus causativa sit de intrinseca ratione naturæ, ab illo à quo accipit causa creata naturam in tali determinata specie, accipit virtutem causandi effectum ejusdem speciei. Quòd si plures ejusdem speciei effectus continentur in causa, & causatur unus potius, quàm alius, non est quia à Deo prædeterminatur talis effectus, & non alius, sed quia ratione loci, temporis, approximationis passii, & aliarum circumstantiarum producitur talis numero effectus potius, quàm alius. Idem dico de causa æquivoca, quæ ratione distinctarum dispositionum causat hic effectum specie distinctum, quàm causat ibi, vel propter diversitatem passii, ut patet de cera, & luto; nam cera à Solis calore rarefit, & liquefit, & lutum durefit, & comprimitur, vel ob alias circumstantias; at verò si

causa est libera, dicit istum actum, tam quoad speciem, quàm quoad individuum, nempe quòd sit talis numero amor, & non alius ob eminentiam, & dominium plenum, quod habet voluntas in suos actus ratione suæ libertatis, & sic elicit istum actum, & non alium, quia vult istum, & non alium.

1117. Secundò respondeo, quòd quælibet causa univoca habet virtutem univocam ad causandum ejus naturæ specificæ effectum, taliter quòd ignis non nisi ignem potest generare, & calor calorem, & frigiditas frigiditatem, & sic quoad specificum effectum ex se est determinata, taliter quòd non solum non determinatur à Deo, imò ignis determinat concursum generalem Dei, qui ex se quasi indifferens est ad producendum ignem, vel alium effectum, ad hoc, quod cum igne producat ignem, & non alium effectum; at quoad rationem numericam effectus, videlicet quòd à calore producat calor A, & non calor B, determinatur à Deo, non quia aliquid recipiat, medio quo determinatur, sed quia concursus divinus determinatè voluit dare esse huic calori, & non alteri. Et idem dico de eodem patre, qui plures potest generare filios; at quòd talis sit prior, & non talis, à libera Dei voluntate dependet, quia applicavit Deus suum concursum ad istum, & non alium.

1118. Idem dico de causa æquivoca; quæ ex se habet virtutem illimitatam, in determinata tamen sphaera, à qua potest in tales effectus, & non tales, quæ quidem causa ut Sol v. g. ex se determinatus est ad producendos tales effectus, & positis omnibus requisitis illos producit; at quòd talis

numero

numero effectus producatur, & non alter, à Deo ratione suæ liberæ voluntatis dependet, non quia ut dictum est, recipiat aliquid, quo determinatur causa secunda à prima, sed quia influit causa prima ad hunc effectum numero pro suo libito, & non ad alium; ita quòd causa secunda, & prima se invicem determinent; causa secunda determinat primam quoad specificum effectum, quia ex se talis naturæ est; causa verò determinat secundam quoad individuationem effectus, & hoc sine eo quòd causa prima causet aliquid in secunda, quo determinetur, neque secunda in prima. Qui plura desideraverit, authores consulat.

QUESTIO SEXTA,

De causa instrumentali.

Postquam quæstione præcedenti docuimus causam secundam necessariò dependere à prima in sua causatione, non tamen ab illa Physicè præmoveri aliqua Physica præmotione; at cum sæpè sæpiùs causa creata causæ primæ instrumentum appelletur à Patribus, meritò impræsentiarum quærimus, quid causa instrumentalis sit, & per quid à causa principali distinguatur; quapropter sit

ARTICULUS UNICUS,

Ubi quid sit causa instrumentalis ostenditur, & per quid à causa principali distinguatur, demonstratur.

1119. PRO hujus quæsitæ intelligentia suppono, quòd instrumentum

multipliciter dicitur, ut constat ex *Scoto in 4. dist. 1. q. 5. §. ad primum. num. 14.* Primò sumitur instrumentum pro causa, quæ agit alteri subordinata causæ, etiam si ex se habeat virtutem ad influendum in talem effectum, sed hæc acceptio instrumenti, nimis lata est, in ea siquidem omnis creatura dicitur Dei instrumentum, cum ei subordinetur in sui effectus productione. Secundò dicitur instrumentum causa disponens subjectum ad alicujus formæ introductionem; in quo sensu omnis qualitas, sive accidens, quod disponit ad introductionem formæ substantialis instrumentum substantiæ nuncupatur. Tertiò sumitur instrumentum pro organo, medio quo aliqua exercetur vitalis operatio, in qua acceptione potentia visiva dicitur instrumentum animæ, & idem dico de aliis potentiis organicis. Quartò sumitur pro instrumento artis, ut ferra dicitur artificis lignarii instrumentum.

1120. Secundò suppono cum *Scoto in 4. dist. 1. q. 1. §. ad quæstionem. num. 26.* quòd causa principalis operatur per virtutem intrinsecam, quam antequàm cremet, habet à sua intrinseca natura virtutem cremativam, qua potest cremare; instrumentum verò, sive causa instrumentalis est illa, quæ in esse quieto nullam habet virtutem intrinsecam respectu effectus, quam causat, sed solum illam recipit à principali agente in ipsa motione actuali, quando videlicet utitur illo instrumento ad suum producendum effectum, ita quòd instrumentum in virtute agentis superioris

ris principalis, à quo movetur, causat effectum se nobiliorem; causa verò principalis minimè, sed semper est, vel nobilior suo effectui, si est causa æquivoca, vel æquè nobilis cum illa si est univoca.

1121. His præjactis dico primam conclusionem: causa instrumentalis est illa, quæ non gaudet virtute in actu primo ad producendum aliquem effectum, & tamen illum effectum in virtute agentis superioris, cujus est instrumentum, attingit. Probatur: omnis causa, quæ habet virtutem, licet partialem in actu primo ad producendum aliquem effectum non est instrumentalis, sed principalis, licet sit partialis, & non totalis: Ergo illa causa erit instrumentalis, quæ nulla gaudet in actu primo virtute. Ita *Scotus expressè in 4. dist. 6. q. 5. §. sed istæ rationes. num. 9.* Probatur insuper: quia si instrumentum ut tale gauderet propria virtute nulla esset distinctio illius, & causæ principalis; sed non est alia assignanda, nisi prædicta; Ergo &c.

1122. Ex quibus deducitur corollarium, quòd cum omnis causa, quæ Physicè influit in effectum necessariò supponit virtutem in actu primo, qua possit Physicè in talem effectum influere, nullum datur Physicum instrumentum, quod Physicè attingat effectum, quem causat, sed solum instrumentum rigorosè; vel est moralis, qualia sunt sacramenta, in quibus nulla datur virtus Physica gratiæ productiva, quæ est eorum effectus, vel artificialis ut ferra, quæ non media aliqua activitate effectiva dividit lignum, sed per incompatibilitatem unius corporis cum alio dividit unam partem ligni continui ab alia.

1123. Deducitur secundò, quòd quando dicimus, quòd instrumentum in virtute agentis superioris efficit, & producit effectum se perfectiorem, non debet intelligi, quòd aliquid causetur in instrumento ab agente superiori, medio quo possit instrumentum in talem effectum; quia nihil causetur à Deo in aqua Baptismali, quòd sit gratiæ productivum; sed sic debet intelligi, quod instrumentum ut causa moralis moraliter influit, & attingit talem effectum, qui ab agente principali attingitur effectivè.

1124. Sed contra dices: Deus potest elevare calorem ut quatuor v. g. ad hoc ut producat calorem ut octo, & ignem ad hoc ut producat se perfectiorem: Ergo nulla est implicatio, quòd aqua Baptismalis v. g. eleveur ad hoc quod producat Physicè gratiam. Antecedens probatur: plus potest causa creata virtute divina, quàm propria; sed calor propria virtute potest producere alium calorem ut quatuor: Ergo si à virtute divina eleveur, potest effectum perfectiorem producere.

1125. Respondeo negando antecedens; nam causa, quæ ex se habet sphæram determinatam intra latitudinem cujus potest operari, si à tali sphæra abstrahatur, sive talis sphære limites transgrediatur, nequit ibi operari, ut v. g. sphæra determinata ad agendum, sive operandum potentia visivæ est objectum coloratum, intra latitudinem sui colorati objecti bene poterit talis visiva potentia elevari à Deo, ut perfectius, & perfectius operetur; at poterit ne potentia visiva extrahi à latitudine suæ sphære, ita ut virtute divina possit videre

dere objectum non coloratum? Minimè, quia nulla potentia extra latitudinem sui objecti operatur. Idem dico de igne; si ignis habeat solum virtutem producendi ignem ut quatuor quantumcumque eleveur à Deo non poterit producere nisi ut quatuor, quòd si aliquando contingat quòd effectus ut octo producatur, ille excessus se tenens ex parte effectus non correspondet igni, ut causæ, sed virtuti divinæ, ita ut nostro modo intelligendi dicitur, quod quatuor gradus solum fuerint ab igne ut quatuor producti in effectui, & gradus posteriores non ab igne, sed à Deo producti fuere.

1126. Unde cum totum, quod in sacramentis reperitur, sit de ordine naturali corporeo, & verba, quibus tanquam forma conficitur, sint accidentale quid, & ordinis inferioris, nequeunt attingere gratiam, quæ ordinis supernaturalis altioris est, & sic solum sunt causæ instrumentales, non Physicæ, sed morales. Ad ejus probationem respondeo distinguendo majorem: plus potest causa creata agere virtute divina, quàm in virtute propria, & præcisa, & circumscripta à divina, nego suppositum, quòd causa creata prout à divino adjuvamine præscindit, possit nec minus, nec plus, cum essentialiter in operando ab illa dependeat, plus potest cum divino adjuvamine intra latitudinem suæ sphære, si plus à Deo adjuvetur, concedo: extra suam sphæram, nego: ex quo nihil contra nos. Qui plura desideraverit de causa instrumentali, authores consulat.

QUÆSTIO SEPTIMA,

Et ultima in hac distinctione de causa conservativa.

CUM postquam effectus in re productus est, sequatur ejus persistentia, & in eodem esse conservatio, meritò postquam de causa efficienti egimus, quæ dat esse effectui, de talis effectus causa conservativa agere decrevi, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Quid sit causa conservativa, & quomodo à prima productiva distinguatur.

1127. PRIMò est notandum, quòd licet aliquando materia dicatur formæ substantialis conservativa, & forma conservativa materiæ, & finis similiter dicatur causa conservativa eorum, quæ sunt ad finem. Hæc tamen acceptio causæ conservativæ nimis lata est, quia conservare propriè solum causæ efficienti convenit. Unde omissis aliis causis conservativis de causa effectivè conservante agemus, licet nonnulla de istis adjiciam.

1128. Secundò est notandum, quòd causa conservativa est duplex, per se, & per accidens: causa conservativa per accidens est illa, quæ non per se immediate influit in rei conservationem, sed solum removendo contraria, & illis resistendo conservat, ut sal dicitur conservare carnes, quia removet illa, quæ carnes possunt corrumpere; cinis dicitur causa conservativa ignis, quia ignis à cinere involuto ab aëre, qui illum posset destruere, conservatur; domus dicitur

citur causa conservativa, quia removel aëra, & pluvias, quibus salus posset periclitari &c. Causa conservativa per se est illa, quæ in suo influxu immediato facit persistere rem in suo esse, taliter quod si illa non influeret conservando effectus, sive res, in nihilum, sive in corruptionem abirent, & de hac causa conservativa est nobis hic agendum.

1129. Conservatio igitur est *verus*, & *realis influxus*, ex vi cuius effectus jam productus persistit in re: prima particula scilicet est *verus*, & *realis influxus*, est ratio generica proxima, in qua conveniunt actio productiva, & conservativa; ex vi cuius effectus jam productus persistit, est differentia, quæ versatur inter actionem primò productivam, quia hæc ad primum esse rei terminatur; actio verò conservativa, non ad dare esse primò rei, sed ad esse jam ex vi primæ productionis productum, & existens conservandum terminatur, & in hoc ferè nulla est controversia.

1130. Ad secundam partem quæsi de veniendo, dico, quod aliqua sunt, quæ ab eadem causa, à qua producuntur, conservantur, ut lux, quæ à Sole oritur, & ab ipso immediatè conservatur; actus intellectus, qui ab intellectu producitur, & ab illo conservatur; quantitas, quæ ab eodem subjecto, à quo producitur, conservatur, & hujusmodi alia. Alia verò sunt, quæ à diversa causa conservantur, ac producuntur, ut sunt formæ corporeæ, ignis v. g. & homo, quorum primus ab altero igne, & secundus ab altero homine producitur, & à solo Deo conservatur, cujus non est assignare rationem, nisi quia hoc talis naturæ est, quod possit ab ea-

dem causa conservari, à qua producitur, ut ex varietate ista magis pulchritudo universi, & ejus authoris mirabilis providentia undequaque explendescat.

1131. Sit prima conclusio: quancumquè effectus ab eadem causa, à qua primò producitur, conservatur in esse jam producto, & causa eodem modo se habeat ad effectum talem, tunc actio primò productiva, & conservativa eadem indistincta actio est; unde eadem est actio, qua Deus creavit animam, sive Angelum, ac illa, à qua conservatur: Probatur: omnis actio specificatur à termino, & à modo tendendi: Ergo actio conservativa, & primò productiva animæ v. g. se tenens ex parte Dei eundem habet terminum indistinctum, scilicet eandem animam, & eundem modum tendendi, quia per primam actionem tendit Deus ad dare esse animæ, & per eandemmet actionem perseverantem tendit ad idem esse animæ conservare, quod est idem, ac illud esse per æquivalentiam producere, & ex parte principii idem est agens, Deus optimus, maximus videlicet: Ergo actio primò productiva, & conservativa animæ eadem est, quia ex nullo quod potest excogitari distinctio unius ab alia datur.

1132. Dico secundam conclusionem: quocumque conservatur effectus diverso modo, ac producitur, puta si forma substantialis, vel accidentalis dependenter à subjecto producatur, & postea à subjecto separata conservetur; vel si calor, sive qualitas intensibilis, & remissibilis, illa videlicet, quæ habet latitudinem gradualem, vel quodlibet accidens, sive substantia, quod

gaudet

gaudet latitudine partium, producat per motum successivum, sive fluxum partis, post partem, & postea totus simul effectus per simultaneum concursum conservatur, in tali casu non est eademmet actio talis rei productiva, & conservativa, sed specie distincta est actio conservativa à productiva. Probatur: quia illa actio specificè distinguitur ab alia, quæ habet modum diversum tendendi specificè distinctum; sed istæ actiones sic se habent: Ergo &c. minor probatur: quia motus successivus, & instantaneus vel simultaneus modi sunt specie diversi: Ergo &c.

1133. Sed contra dices: actio primò productiva terminatur ad primum esse rei connotando ejus non esse, tanquam terminum, à quo accipit res esse per talem actionem; actio verò conservativa non ad primum esse, cui immediatè præcessit ejus non esse, sed ad esse jam habitum: Ergo non est eademmet actio una, ac est alia. Probatur: terminus actionis primò productivæ connotat essentialiter non esse ejusdem termini, nam actio primò productiva est, per quam transit talis res, quæ producitur, de non esse, tanquam ad terminum ad quem, taliter quod si non connotaret ipsum rei non esse, non esset primò productiva. Actio verò conservativa essentialiter connotat esse rei, quæ conservatur jam per actionem productivam habitum, nam conservatio rei supponit esse ejusdem rei: Ergo essentialiter una actio non est alia. Patet, quia illa actio, quæ essentialiter connotat non esse rei, nequit esse illa, quæ essentialiter esse rei connotat; sed actio primò

productiva essentialiter connotat non esse rei, quæ producitur, & actio conservativa essentialiter connotat, & supponit esse rei, quæ conservatur: Ergo essentialiter una non est altera.

1134. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, & ad ejus probationem concedo antecedens, & nego consequentiam. Ad secundam confirmationem distinguo majorem: illa actio, quæ essentialiter connotat non esse rei, nequit esse eadem actio, ac illa, quæ connotat esse rei quoad connotationem, concedo: quoad illud, quod dicit actio in se, nego. Nam licet primò productiva supponat non esse rei, quæ producitur, & prout conservativa supponat esse rei, quam conservat, cum tamen terminus ad quem unius, & alterius sit idem, eadem est similiter actio, quia actio non à termino à quo, quem connotat, sed à termino ad quem terminatur, sumit specificationem; & sicut res, quæ in instanti A producitur, in primo sui esse illud connotat, & in secundo instanti connotat instans B: & in tertio C, & nihilominus eadem res indistincta est, etiamsi instantia, quæ connotant, sint diversa, ita licet una actio primò productiva videlicet connotet non esse, & secunda connotet esse; & esse, & non esse essentialiter distinguantur, tamen actio eadem est, & si aliqua est distinctio, est distinctio eorum, quæ connotantur, non autem actionis. Ita Scotus q. 11. quodlibet. art. 3. num. 19.

1135. Secundò arguitur, actio conservativa non est rei productiva, actio verò, qua res primò producitur, pro-

Na

ductiva

ductiva essentialiter est, sed actio productiva, & non productiva essentialiter distinguuntur: Ergo &c. Respondeo negando majorem: nam actio conservativa productiva est, si non primò, secundò saltem, & per æquivalentiam; taliter quòd si jam per illam ut primò productivam res non esset producta, ab illa produceretur; ex quo &c.

ARTICULUS SECUNDUS,

Utrum tanta virtus requiratur ad conservandum, quanta ad primò producendum?

1136. **Q**Uærimus impræsentiarum, utrum tanta virtus, & conatus requiratur ex parte causæ ad conservandum effectum, quando contingit videlicet quod ab eadem causa primò producatur effectus, & conservetur, ac requiritur in ejus prima productione? A qua difficultate faciliter me expediam hac unica conclusione: proportionaliter loquendo, quando cætera formaliter sunt paria, eadem virtus influxus, sive conatus requiritur ex parte causæ ad conservandum effectum, ac ad primò producendum. Probatur ex dictis num. 1131. eademmet actio est rei productiva, & conservativa: Ergo idem requiritur influxus, & conatus ad primò producendum, ac ad conservandum. Secundò probatur: quia ad eundem terminum eadem requiritur actio, & idem ex parte causæ conatus; sed terminus actionis primò productivæ, & conservativæ idemmet est: Ergo &c. Rursus: actio conservativa talis naturæ est, quòd

si res, quæ conservatur, non esset producta per illam produceretur: Ergo eadem virtus requiritur ad producendum, ac ad conservandum.

1137. Dixi consultò, si cætera sint paria, & proportione servata, quia evidens est, quòd si in ligno v. g. sit humiditas ut quatuor, quod requiritur saltèm siccitas ut quatuor ex parte agentis, vel major ad hoc quòd possit illam vincere humiditatem, & illa victa, & superata potest agens illam formam ligni expellere, sive corrumpere, & introducere aliam, ad quam conservandam, cum subjectum jam nullum habeat contrarium, cum quo pugnet, non requiritur ex parte agentis tanta virtus ad illam formam conservandam, quàm contraria non impugnare, ac requisita fuit ad vincenda contraria, & illam introducendam; quod patet de auro, sive ferro, in quo difficilius introducitur forma, sive figura imaginis, quàm destruitur, si semel sit introducta propter majorem resistantiam, quam præbet tale metallum ad talis figuræ receptionem. Item in ponderis elevatione, quòd quia agens non bene applicatur difficilius elevatur, quàm jam elevatum sustinetur. Argumenta, quæ contra hanc conclusionem possunt objici, facilè solvantur attendendo semper, quòd ex aliquo capite datur disquirantia, quando plus requiritur ad conservandum, quàm ad producendum, vel è contra, quia omnium exempla non possumus adducere. Et dicta pro hac distinctione, & quæstione sint satis, ut ad alia transeamus.

DISTIN-

DISTINCTIO QUINTA,

De causa finali, & de aliis ad ipsam expectantibus.

QUAMQUAM ex à nobis dictis dist. 2. de causis ut sic num. 794. & 803. causa finalis sit prior aliis causis tam in essendo, quàm in operando, nec non & in perfectione, nihilominus ultimum obtinet locum ob majorem difficultatem quam sibi vindicat, quia ut ait Philosophus semper à facilioribus est incipiendum, ut postea difficiliora intelligamus.

QUÆSTIO OCTAVA,

Quid, & quotuplex causa finalis sit?

SUPPONIMUS impræsentiarum dari causam finalem ex Philosopho, & communi Patrum sententia, & sic quæstione an sit? omiſſa, quærimus, quid sit, & quotuplex?

ARTICULUS PRIMUS,

Quid sit causa finalis ostenditur, & quotuplex sit demonstratur?

1138. **C**AUSA finalis sic à Philosopho 2. *Physic. text. 29. & 5. Metaph. summa unita, cap. 2. text. & comm. 2. finis est, cujus gratia aliquid fit.* Hoc est finis illud, quod amamus, & desideramus primò, & per se, & quia ipsum amamus, propter ejus amorem aliqua alia facimus, ut v. g. infirmus amat, & desiderat sibi salutem, tanquam finem, & ex amore salutis assumit potionem amaram, & facit alia, quæ ad salutem consequutionem ordinantur. Hæc de-

finis communiter ab omnibus amplectitur, & præcipuè à Scoto supra textum ex Philosopho cit. & in 2. dist. 6. q. unica. num. 7. in fine & in hoc 2. q. 9. & alibi.

1139. Supposita finis definitione dividitur finis in finem cujus, & in finem cui. Ita Scotus in 2. cit. & 12. *Metaph.* in textus expositione summa 2. cap. 2. v. removet. num. 39. finis cujus est illud, cujus gratia, sive propter cujus consequutionem applicantur, & eliguntur media, ut sanitas in supra allato exemplo, propter quam consequendam infirmus sumit potionem amaram, dat locum effusionis sanguinis &c. finis cui est ille, cui finem cujus, vel qui desideramus, ut infirmus ipse, cui desideramus salutem, quia ipsum amamus, ita ut finis cujus, vel qui sit ipsum bonum, quod appetimus; at finis cui est ille, cui tale bonum desideramus, ut ego desidero Episcopatum Petro, Episcopatus est finis cujus, vel qui, & Petrus finis cui Episcopatum desidero.

1140. Rursus finis dividitur in objectivum, & formalem: finis objectivus est ipsa res, quæ tanquam objectum desideratur, ut est Deus, qui noster finis objectivus est. Finis formalis est actus, quo talem finem objectivum consequimur, sive obtinemus, qui etiam solet appellari finis quo, quod patet exemplo: nostra beatitudo objectiva Deus est, qui est objectum, sive finis, quem desideramus; beatitudo verò formalis est, quæ est actus, sive intellectus, sive voluntatis pro diversitate opinantium, medio quo tenemus, sive apprehendimus Deum, est finis formalis, sive finis quo. Quòd autem finis formalis, sive finis quo habet verè rationem finis, &

causæ finalis inde patet, quia habet in se rationem boni potentis allicere, & movere voluntatem ad sui amorem, nam ex desiderio videndi, sive amandi Deum, bene movetur, & excitatur voluntas ad aliqua cruciamenta, sive labores aliquos sustinendos.

1141. Sed dubitabis: supposito quòd finis dividatur in finem cuius, & finem cui, in quorum ex istis verius ratio finis inveniatur? Respondeo, quòd in utroque tota ratio, & integra finis reperitur; & ratio est, quia uterque habet sufficientem rationem boni, ut alliciat, & moveat voluntatem ad sui amorem, & ad alia facienda propter sui consequentiam. Quòd si ulterius inquiras, utrum unus sit altero nobilior? Respondeo, quòd si finis *cujus*, vel *qui* sit ratio quasi deserviens ad finem *cui*, ut est salus, quæ deservit ad esse naturale infirmi, tunc finis *cujus*, vel *qui*, sive salus ipsa minoris perfectionis est, ac finis *cui*, ita ut magis ametur finis *cui*, qui est infirmus, cui salutem desideramus, quam ipsam salutem, quæ est finis *cujus*; at verò si finis *cujus*, sive *qui*, sit quid non deserviens, sed quid altioris ordinis, & elevativum ad spheram superiorem finis *cui*, tunc finis *cujus*, vel *qui* nobilior est; hujus modi est Deus optimus maximus, qui ex eo à nobis desideratur, non quia nobis deservit, sed quia habet in se omnem rationem boni, in quo ultimo potest noster satiari appetitus, tam in ordine naturæ, quam in ordine supernaturali gratiæ.

1142. Insuper dividitur finis in finem

operis facti, finem operantis, & finem operationis; finis operis facti est illud, ad quod opus factum ordinatur, ut v. g. domus, quæ est opus factum, habitatio quia ad habitudinem facta, & operata fuit domus; unde ipsa habitatio domus dicitur finis operis, id est ædificii facti: finis operantis est illud, ad quod operans pro suo libito potest intendere ex sua operatione, ut occidens, qui aliquando pro vindicta sumenda occidit, aliquando pro ferenda pecunia, & qui ambulat, ut videatur, vel ut habet occasionem ingrediendi domum ad luxuriantum.

1143. Ulterius dividitur finis in ultimum, & non ultimum: finis ultimus, & hoc sive ex natura rei, sive ex intentione operantis. Finis ultimus ex natura rei est ille, ad quem omnia ordinantur, ipse vero ad nullum, & hujus modi finis, solus Deus est, ad quem tanquam ad ultimum finem cætera omnia immò & finis omnis ordinatur. Finis ultimus ex natura rei dividitur ulterius in finem in determinato ordine, & in finem supra omnem ordinem: finis supra omnem ordinem est Deus, qui finis finium denominatur: finis ultimus in determinato ordine, ut homo, qui hujus fabricæ mundalis finis exiit; ut Psalmista ait: *omnia subiecisti sub pedibus ejus*. Finis verò non ultimus ex ultimi negatione dignoscitur. Finis ultimus non ex natura rei, sed ex intentione operantis, ut v. g. infirmus salutem desiderat, ut possit Deo vacare, sive operam liberis dare, in quo ipsum Deo vacare, vel dare operam liberis est finis ex voluntate operantis, ob quem salutem.

litem desiderat, & ipsa salus est finis non ultimus, quia ad ulteriorem finem ordinatur. Qui plures divisiones finis desideraverit, consulat *Scotum* in 4. dist. 6. q. 5. & alios auctores.

ARTICULUS SECUNDUS,

Per quid constituatur causa finalis in actu primo potens causare, & in quo ejus causalitas constituenda sit?

1144. **C**irca presentem difficultatem plures versantur sententiæ, quarum prima affirmat, quòd virtus penes quam finis, sive causa finalis constituitur in actu primo potens finalizare, sive causare, est quædam ratio communis ad bonum, & malum, quia sicut bonitas potest movere agens ad agendum, ita & malum, cum tam bonum, quam malum rationem finis possit fortiri, & sic quandam superiorem rationem ad bonum, & malum esse rationem constitutivam finis ut sic in esse potentis causare. Ita Carmelitani, Nominales, & eorum Princeps Ochamus in 3. dist. 13. dub. 3. pro qua solet etiam Scotus noster citari.

1145. Secunda sententia affirmat, quòd bonitas objectiva est ratio formalis causativa finis, nam cum finis sit, *cujus gratia aliquid fit*, ut diximus num. 1138. necesse est, quòd finis habeat rationem amabilis, sive quod idem est rationem bonitatis ad hoc quod propter ejus amorem fiant cætera, quæ ad finem ordinantur; in hac tamen sententia adhuc ipsi, qui illam se-

quantur, dissentiant, nam aliqui affirmant, quòd si finis est realis ipsa bonitas realis, & intrinseca finis est ratio causativa ejusdem finis, si finis autem non est realis, sed imaginatus, sive apparens cognitio talis bonitatis apparentis intrat rationem formalem causativam finis. Alii è contra affirmant, quòd sive finis sit realis, sive intentionalis, verus, sive fictus, semper debet finis cognosci ad hoc ut in actu primo sit potens movere, sive finalizare, taliter quòd ex bonitare finis, & ejus cognitione quoad integratur, & efficitur adæquata ratio causativa finis. Hanc patrocinantur sententiam Avicenna 7. Metaph. cap. 5. Medina prima secundæ q. 1. art. 1. Gabriel, Henricus, & alii.

1146. Sit tamen nostra prima conclusio negativa: cognitio finis non intrat rationem formalem finis causativam, sed solum est conditio, ad hoc quod finis finalizet, sive causet. Ita *Scotus expressè in 1. dist. 2. q. 4. & in 2. dist. 2. quest. unica*, & sæpissimè in ejus invenitur doctrina, quam jam hac nostra tempestate paucissimi sunt, qui non sequuntur. Pro qua suppono, quòd finis non aliter causat, nisi movendo, sive excitando voluntatem ad sui amorem, ratione cujus cætera, quæ ad ipsum ordinantur, amantur, & cum voluntas sit potentia cæca non potest amare, nisi percipiens cognoscat objectum amandum, quia nihil volitum, quin præcognitum.

1147. Probatur: si cognitio esset ratio formalis sub qua finis moveret: Ergo variata cognitione variantur actus vo-

luntatis, qui sunt finis effectus; patet, quia variata specificè causa variatur effectus; sed variata specificè cognitione non variatur actus voluntatis; signum ergo est, quòd cognitio non intrat rationem formalem causativam finis. Minor probatur: quia actus charitatis in via, & in patria ejusdem sunt infimæ speciei; sed ad actum charitatis in via necessàriò prærequiritur cognitio per fidem de Deo, & ad actum charitatis in patria cognitio, quæ Dei clara visio nuncupatur, qui actus ut ex se patet alterius, & alterius sunt speciei: Ergo cognitio non intrat rationem formalem causativam finis. Patet, quia illa non est ratio formalis causativa causæ, qua variata non variatur effectus; sed sic se habet cognitio respectu finis: Ergo &c. Et roboratur: quia actus, sive cognitio intuitiva, & abstractiva sunt alterius speciei, & tamen amor ex cognitione intuitiva ideimmet amor est: Ergo cognitio non est causa amoris, sive ratio causandi in fine.

1148. Sit secunda conclusio affirmativa: ratio formalis causativa in fine, sive virtus penès quam est finis potens finalizare est bonitas objecti prout abstrahit à vera, & reali, & à bonitate intentionali apparenti, sive non apparenti. Ita Scotus ubi supra, estque in his tempestatibus maximè recepta sententia: probatur: illa est ratio præcisa causativa finis, secundùm quam est finis in actu primo potens allicere, & movere voluntatem ad sui assequutionem; sed bonitas objectiva prout abstrahit à vera, & apparenti sic se habet: Ergo bonitas objectiva in illa communi ratione sumpta est ratio formalis causativa finis.

Major est certa, & minor probatur: illa est ratio movendi voluntatem in fine, quæ amatur ab ipsa voluntate, & qua consequuta voluntas quiescit, & gaudet in sui finis possessione; sed finis amatur à voluntate secundùm rationem bonitatis, quæ est in ipso fine, & non secundùm finis cognitionem, & assequuta bonitate objectiva finis voluntas gaudet, & conquiescit, & assequuta finis cognitione non gaudet: patet; quia nullus gaudet, & quiescit, quia habet cognitionem boni, sed quia ipsum bonum possidet, & assequitur: Ergo bonitas objectiva est ratio se sola causandi in fine. Et roboratur: quia qui salutem desiderat, non quiescit, nec congaudet per possessionem cognitionis sanitatis, sed per ipsam sanitatem, quæ est bona sibi, cognitio enim sanitatis non est bona infirmo ad hoc ut specialiter ab illo appetatur ipsa bonitas sanitatis secundùm se: Ergo &c.

1149. Sit tertia conclusio: nec malum ut tale, neque aliquid superius ad bonum, & malum est ratio causandi in fine, sed præcisè ratio boni. Ita Aristoteles expressè r. Ethic. cap. 2. in principio: *si igitur quispiam rerum agendarum est finis, qui movet nos propter seipsum, cetera autem propter hunc volumus, constat hunc talem finem summum bonum esse: & in hoc 2. text. 31. quædam autem cause sunt, ut finis, bonumque aliorum, id enim cuius gratia cetera sunt, optimum esse solet, ac finis illorum.* Item Anselmus lib. de concordia liberi arbitrii, & prædestinationis: *nihil voluntas nisi commoditatem, aut reſtitutionem vult; & ad has etiam fallitur, putat se referre quod vult: vult dicere Sanctus, quòd si aliquando ho-*

mo desperat, & laqueo se suspendit, hoc etiam quod voluntas facit, facit sub aliqua specie boni, vel propter bonum vindictæ, ex eo quòd in se velit vindicari, quod fecit, vel propter bonum libertatis, ex eo quòd velit, si libertate utitur, vel propter aliquam rationem boni, honesti, utilis, vel delectabilis, quam falso apprehendit in illa suffocatione, & desperatione, quia ut ait Dionysius de divinis nominibus, & est commune Theologorum axioma: *nullus intendens ad malum operatur.* Et Damascenus lib. 2. de fide cap. 22. *voluntas fertur ad agendum in illis rebus, quæ natura consentanea sunt.* Et Aristoteles 8. Ethic. cap. 5. text. 21. *nunquam natura videtur molesta fugere, oblectamenta autem sectari.* Et Seneca lib. 4. de beneficiis cap. 17. *nemo tantum à naturali discernit, & hominem exiit, ut animi causa malus sit.*

1150. Ad secundam partem quæſiti deveniendo, quòd causalitas in actu secundo finis est quædam motio metaphorica, qua allicit, excitat, & movet voluntatem ad sui amorem, v. g. sanitas proponitur infirmo, qua apprehensa per intellectum cognoscit infirmus sanitatem esse bonam sibi, & à bonitate ipsius sanitatis movetur, & excitatur infirmus ad amandam sanitatem, & ejus amore sumit amaram potionem, facitque alia ad assequutionem salutis, quam esse sibi bonam apprehendit. Ita Scotus in 3. dist. 1. q. 4. num. 22. v. vel aliter, ubi ait: *ille enim finis, qui movet necessàriò efficiens, puta agens naturale, movet necessàriò metaphorice, quia necessàriò amatur, vel appetitur naturaliter;* qui autem movet efficiens contingenter, movet contingenter

metaphoricè, hic autem efficiens contingenter efficit, & finis contingenter metaphorice movetur.

1151. Probatur: finis est cuius gratia cetera fiunt, sive ob cuius amorem movetur agens ad agendum, & applicanda media ad sui assequutionem; sed non aliter potest movere, nisi metaphoricè alliciendo, & quasi invitando voluntatem, ad hoc ut applicet media ad sui assequutionem: Ergo in hac metaphorica allectione, sive motione salvatur causalitas in actu secundo finis. Major est finis definitio, minor probatur: quia sanitas apprehensa v. g. non potest realiter Physicè movere infirmum, cum ipsa non quid reale existentielle, sed intentionale, & rationis est, & tamen movet ad alia facienda, quæ sunt ad finis assequutionem necessaria: Ergo non realiter, sed metaphoricè movet. Et confirmatur: quia si infirmus interrogetur, quare assumat potionem amaram? Rectè respondebit, quia sanitas, quam esse mihi bonam prænovi, me allicit, & excitat, atque movet ad præparanda media ad sui assequutionem. Rurſus multoties contingit, quòd bonum apparens movet agens ad agendum; sed quod solum apparens est, & non Physicum, & reale, neque realiter Physicè causare, restat: Ergo quod solum metaphoricè moveat. Alias probationes omitto apud authores videndas.

Argumenta contra dicta.

1152. **P**rimo arguitur pro prima sententia supra relata num. 1144. ex Scoto in 1. dist. 1. q. 1. s. ad argumenta.

Et q. 4. num. 22. Et in 2. dist. 43. q. 2. & aliis in locis, voluntas potest amare malum sub ratione mali ad aliquid faciendum ex talis mali amore: Ergo ratio finis causativa aliquid prout à bono, & malo abstrahit, potest assignari. Probatur consequentia: illa est potentia essentialiter ab intrinseco libera, quæ à nullo extrinseco potest necessitari; sed voluntas est hujus modi, & objectum quid extrinsecum ipsi: Ergo nequit ab illo necessitari ad eliciendum actum amoris, vel odii, quod ipsa pro suo libito potest istum, vel alterum elicere actum. Et roboratur: quia si voluntas ab objecto posset necessitari, taliter quòd sibi objecto bono proposito non posset pro suo libito illud objectum odisse, non esset plenè ex omni capite libera, siquidem non posset pro suo libito odisse, & amare; hoc non est dicendum: Ergo neque illud ex quo sequitur: Ergo objectum voluntatis, quod est finis, essentialiter est quid abstrahens à bono, & malo, cum circa utrumque possit voluntas versari.

1153. Respondeo, quòd Scotus problematicus defendit istam quæstionem, & magis se inclinatur ad oppositam, ut patet in ipso *Scoto* in 3. dist. 27. q. unica. §. quantum ad istum articulum. num. 7. ubi probat Deum sub ratione bonitatis essentialis esse objectum charitatis, ex eo quòd voluntatis objectum sit bonum sub ratione boni, & quod perfectissimum est sub ratione communi boni debet esse objectum charitatis. Et in 1. dist. 1. q. 1. art. 2. Et dist. 3. q. 3. lit. D. Et quodlibet. 14. art. 2. Et ibidem Tatarctus, Leuchetus, & alii fideles Scotistæ. Ad formam argumenti concedo ante-

cedens, & nego consequentiam, & ad e jus probationem distingo majorem: illa est potentia libera, quæ à nullo extrinseco potest necessitari quoad exercitium, concedo: quoad specificationem, nego. Pro cuius intelligentia nota, quòd voluntas licet non possit necessitari quoad exercitium, hoc est, quoad elicere actum necessariò, cum etiam objecto proposito possit non elicere, potest tamen quoad specificationem necessitari, ita quòd proposito sibi bono, si aliquem actum circa illum elicitura est, talis actus sit amoris, & non odii, ex quo nulla irrogatur injuria voluntati, cum possit non elicere actum talem amoris: & eadem distinctione ad minorem respondeo, & nego consequentiam.

1154. Ad confirmationem autem argumenti respondeo distinguendo majorem: non maneret adæquatè ex omni capite libera libertate contradictionis, & contrarietatis, concedo: libertate contradictionis præcisè, nego: ex quo &c.

1155. Secundò arguitur pro secunda sententia num. 1145. relata: illa est ratio formalis causandi in fine, qua ablata, sive variata ejus variatur effectus; sed variata cognitione, & eadem bonitate intrinseca finis manente causalitas finis variatur: Ergo cognitio finis, & non ejus objectiva bonitas est ratio causativa in fine, sive in causa finali. Major est principium, quo nostram probavimus conclusionem num. 1147. minor probatur: quia si aliquis apprehendit cibum tanquam malum, etiamsi in re bonus sit, illum non amat, immò fugit, & multoties ei nocet; & si ex opposito apprehendit cibum esse bonum, etiamsi in re malus sit, voluntas

tas illum amat: Ergo signum evidens est, quòd voluntas non à bonitate objectiva finis, seu objecti, sed à cognitione ejus movetur ad amandum, vel operandum; & idem dicitur de bonitate apparenti.

1156. Respondeo concedendo majorem, & negando minorem, & ad ejus probationem respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, vel ipsam distinguendo: ergo voluntas in tali casu non à bonitate objectiva movetur; à bonitate objectiva reali, quæ est in ipso fine, concedo: quod non movetur à bonitate objectiva finis, quam fingit intellectus esse in cibo, nego: quia qui movetur à bonitate cibi, quam falsò judicat cibo inesse, ab illa bonitate falsa, chimerica, & apparenti, quæ objectivè excogitatur in cibo movetur, non à cognitione talis bonitatis, quia licet cognitio falsa sit causa illius falsæ, & apparentis bonitatis, quam fingit, ibi nulla bonitas est; tamen voluntas non à cognitione movetur, sed ab illa bonitate falsa, quam falsò excogitat ibi.

1157. Tertio arguitur contra nostram præcipuam conclusionem: malum ut tale nullum claudens in se rationem boni potest appeti, immò de facto appetitur à voluntate: Ergo bonitas non est ratio causativa in fine. Antecedens probatur: damnati, qui in ignibus cruciantur, appetunt non esse, ita quod potius non esse eligerent, quàm esse, & ibi cruciari carnaliter; sed in non esse nulla ratio bonitatis invenitur, immò majus malum est, quod potest excogitari: Ergo &c. Respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem nego antecedens: quòd damnati appetant sic non

esse, cum non esse majus malum sit, quàm esse, & torqueri, nam ut vulgare Hispanicum axioma ait: *Y viva la gallina, y viva con su pepita.* Cum si velis dicere cum Sancto Thoma, quòd appetunt sic non esse, dicitur, quòd apprehendunt falsò in sui non esse quamdam rationem boni privativam, qualis est carentia cruciametorum, & ideo sub ratione boni saltem negativi appetunt sui non esse. Qui plura desideraverit, auctores consulat.

ARTICULUS TERTIUS,

Circa quos actus, sive operationes finis suam exerceat causalitatem?

1158. **P**RO hujus difficultatis intelligentia nota, quòd plures sunt actus, qui versantur ex parte voluntatis circa finem. Primus vocatur amor inefficax, simplex voluntas, sive complacentia simplex, medio quo voluntas tendit in finem absque ordine, sive non curando de ejus assequutione, & talis actus potest versari circa rem impossibilem, quia ex se non petit existentiam finis, qui tali simplici complacentia desideratur. Secundus actus est amor efficax, qui vocatur *intentio*, qui versatur circa objectum apprehensum, ut consequibile per media proportionata, saltem in confuso cognita: & differt iste actus à primo ex parte objecti, quia hic actus semper tendit in rem possibilem cognitam; alter verò non, sed etiam in impossibilem potest tendere, & isti actus præcedunt ex sua natura finis assequutionem.

1159. Secundi ordinis actus sunt, qui tendunt ad finis assequutionem, & qui necessariò supponunt intentionem, sive

sive voluntatem efficacem consequendi finem, & sunt tres hoc ordine, quo hic ponuntur. Primus pertinet ad intellectum, & dicitur mediorum *consultatio*, quia per istum actum cogitat intellectus de mediis necessariis ad assequutionem finis intenti, & ex his proponit intellectus voluntati ultima, sive quæ magis iudicat proportionata. Secundus actus est voluntatis, qui dicitur *electio*, media qua eligit voluntas utiliora, sive quæ magis sibi placet ex mediis, quæ ab intellectu sibi proposita fuere per *consilium*. Electionem sequitur tertius actus ex parte voluntatis, qui dicitur *usus* exequens, sive executivus, & est actus medio quo voluntas mandat executioni media consultata, & electa ad assequutionem finis, qui actus solet etiam dici imperium, quia imperat alias potentias, vel ipsam voluntatem ad ponenda media in executione, ad hoc quod finis assequatur.

1160. Tertii ordinis actus sunt illi actus, qui erga finem jam possessum versantur, quorum primus est actus quo finis assequitur, sive possidetur, & vocatur *tenio*, sive possessio; postea sequitur alius actus ex parte voluntatis, qui dicitur *fruitio*, quem concomitantur gaudium, & lætitia de re possessa, & de his longius in materia de beatitudine. Difficultas præsens quærit an circa omnes istos actus finis suam causalitatem exercent, vel potius circa unos, & non circa alteros.

1161. Sit ergo nostra conclusio: finis solum exercet suam causalitatem propriè, & rigorosè circa illos actus, qui tendunt, & respiciunt media, quibus finis est assequendus, & non circa alios. Ita *Scotus* in

1. dist. 1. & q. 4. Prologi. §. aliter dicitur. num. 11. ubi ait: *finis non est causa, nisi in quantum amatus, & desideratus movet efficiens ad efficiendum*. Et in 4. dist. 49. q. 8. §. secundo videndum. num. 7. *Deus est causa finalis omnium, & hoc non aliter, nisi sit propter quem amata sunt res*.

1162. Probo: finis non est causa nisi in quantum amatus, & desideratus movet efficiens ad efficiendum: Ergo prius est, quod finis sit amatus, & desideratus, quam quod sit causa finalis: Ergo finis non exercet suam causalitatem circa sui amorem, cum iste essentialiter supponatur ad hoc ut sit causa, ut ait *Scotus*, sed circa actus, qui respiciunt media, ad quæ mandanda executioni movetur agens, sive executiva potentia ab ipso fine.

1163. Sit secunda conclusio: effectus causæ finalis est idemmet effectus, qui effectivè à causa efficienti provenit. Probatur: quia omnia genera causarum ad eundem concurrunt effectum: Ergo causæ finalis, & efficientis idem est effectus. Quod si dicas, quod effectus causæ efficientis est realis, & causæ finalis non. Respondeo, quod effectus causæ finalis realis est, non prout est à fine, quia finis solum Metaphysicè causat, & sic nullam realitatem tribuit objecto, & sic &c. Aliqua argumenta, quæ contra hanc nostram conclusionem objici possunt, Theologica sunt ad materiam de actibus humanis expectantia, sive ad materiam de beatitudine, & sic illuc relinquo videnda.

ARTICULUS QUARTUS,

Utrum omni agenti conveniat operari propter finem?

1164. PRO hujus quæsti enodatione præmitto, quod agentia sunt in duplici differentia; naturalia, & libera: agens naturale est quod agit necessariò positis conditionibus requisitis ad agendum, ut ignis v. g. qui ligno approximato, & disposito necessariò cremat: soletque sic definitur: agens naturale est quod determinatur ab alio, hoc est, quod coadjuvatur ab alio, & ab illo necessitatur, quia semper tale agens coadjuvatur à passo, quod influit ad formæ eductionem, & ab eodem disposito necessitatur ad agendum, ita ut non possit non agere. Agens liberum est quod agit seipsum determinando supposita cognitione finis, hoc est, quod non ab alio necessitatur, sed à sua libertate determinatur pro libito ad agendum, vel non agendum, etiam positis omnibus requisitis ad agendum.

1165. Agens naturale rursus est duplex, sive tripliciter dividitur; alia enim sunt agentia, quæ omninò carent intellectu, ut sunt ignis, arbor, aqua, terra, sol, plantæ &c. Alia sunt, quæ carent intellectu, & non sensu, qualia sunt bruta, ut leo, equus, canis, & omne animal irrationale. Alia sunt, quæ gaudent sensu, & intellectu, ut homines; & alia, quæ gaudent intellectu, & carent sensu, ut Angeli, Deus, & anima rationalis separata.

1166. Rursus est præmittendum, quod agere propter finem etiam stat tripliciter: Primò agere propter finem idem

est ac agere, sive tendere in effectum determinatum, sive in terminum operationis; sed hæc acceptio finis latissima est, & in hac acceptione omnia agentia propter finem operari dicuntur, cum omnia in actualem operationem, sive effectum tendant; sic lapis tendit propter finem ad centrum, & ignis cremat. Secundò sumitur finis minus latè, & improprie pro omni eo quod non solum terminat operationem agentis, sive actionem, sed etiam movet agens ad agendum, sive ad hoc quod ipsum appetat media cognitione sui rationali, vel sensitiva, & in hac acceptione quæcumque agentia cognoscitiva, vel sensitiva, vel intellectiva dicuntur agere propter finem, & talis finis saltem materialiter participat rationem causæ finalis; hujus modi se habet cibus respectu bruti, qui ipsum allicit, & excitat, ut ipsum assequi intendat, & ubi periculum imminet, sive præcipitium, ipsum malum præcipitii per sensum apprehensum excitat brutum ad fugam. Tertio sumitur finis pro illo objecto, quod movet voluntatem operantis, supposita cognitione de ejus bonitate, tanquam quid bonum consequibile per media, & ut tale cognoscitur, & tale objectum induit verè rationem causæ finalis, & agens, quod hoc agendo amore finis operatur, proprie, & rigorosè dicitur propter finem agere.

1167. Dico primam conclusionem: agentia, quæ carent cognitione intellectiva, & sensitiva agere dicuntur propter finem, sine in prima acceptione accepto. Probatur: quia omne agens naturale habet determinatam inclinationem ad aliquos effectus, sive ad aliquos terminos, in qui-

bus ultimò quiescunt tanquam in fine: Ergo agunt propter finem in prima illa acceptione. Antecedens patet, quia grave naturaliter inclinatur ad centrum, & ipso assequuto quiescit, & leve ad sursum inclinatur, & ignis habet propensionem ad alium ignem producendum: Ergo determinatè inclinatur ad talem determinatum effectum, tanquam effectum: Ergo &c.

1168. Dico secundam conclusionem: agentia naturalia, quæ gaudent cognitione sensitiva magis dicuntur agere propter finem secundo modo explicatum. Probatur; quia bruta sensitiva operatione percipiunt aliquam bonitatem in una herba, quam non percipiunt in alia, ratione cujus potius ad hanc, quam ad illam inclinatur, percipiuntque bona delectabilia, à qua bonitate delectabili attrahuntur: Ergo &c.

1169. Dico tertiam conclusionem: propriissimè, & rigorosè solùm agentia intellectualia rationalia, ut homines, Angeli, & Deus dicuntur propter finem operari. Probo: quia solùm illud agens dicitur propriè, & rigorosè agere propter finem, quod cognita bonitate finis, & ab illa allectum, & excitatum consulit de mediis, & ad illa applicanda movetur ad sui finis assequutionem; sed hujus modi solùm sunt agentia intellectualia, rationalia: Ergo &c. Circa hanc difficultatem ferè nulla est controversia, & si aliqua est, illam apud auctores videndam omittimus; & dicta pro hac distinctione de causa finali sint satis.

DISTINCTIO SEXTA

De causa exemplari.

QUÆSTIO UNICA

Quid & quotuplex sit causa exemplaris?

ARTICULUS PRIMUS

Ubi ad questum fit satis.

1170. **S**upponimus impræsentiarum dari causam exemplarem ex communi Patrum, & expositorum consensu, cui hæc communiter definitio adaptatur: *exemplar est illud, à quo dirigitur agens intellectuale ad opus artificiosum faciendum*, ut v. g. descriptio Magistri, quæ communiter traditur parvulis, ut ejus litteras inspiciendo alias similes efforment, & similiter quando artifex vult ædificare domum, priùs ipsam intus intra intellectum efformat, & ad similitudinem simulacri, sive idoli, quod habet in mente, illam extra efformat.

1171. Dividitur exemplar in formale, & objectivum: exemplar formale est actus intellectus, quo repræsentatur objectivum imitabile. Exemplar objectivum est illud objectum cognitum, ad cujus similitudinem res efformanda est; ut v. g. quando pictor vult depingere imaginem, prius intra intellectum format quoddam idolum, & simulacrum, à quo in talis imaginis delineatione dirigitur, quod idolum exemplar objectivum vocatur; actus verò, quo tale idolum cognoscitur, dicitur exemplar formale.

1172. Solet hîc dubitari, utrùm exemplari formali an potius objectivo esse propriè

priè causam exemplarem conveniat? Thomistæ communiter affirmant cum suo Angelico præceptore, quòd exemplar formale est, cui propriè adaptatur munus causæ exemplaris: sit tamen nostra conclusio ex *Scoto in 1. dist. 35. q. unica. §. ad ista*: exemplari objectivo, & non formali convenit propriissimè esse exemplar, Probatur: illa propriè est causa exemplaris, à qua dirigitur artifex in suo opere artificioso; sed ab exemplari objectivo, & non formali dirigitur artifex in suo opere artificioso construendo: Ergo. Minor probatur; quia quando pictor v. g. vult depingere imaginem, illam depingit ad instar sui exemplaris objectivi, quod in mente formavit, & non ad instar actus intellectus, quo illud idolum intellectuale cognoscit: Ergo &c. Et confirmatur: quia illud est exemplar, ad quod opus exemplatum assimilatur, sed opus exemplatum assimilatur exemplari objectivo, & non actui formali, quo cognoscitur: Ergo &c.

1173. Probatur secundò conclusio auctoritate Divi Augustini lib. 12. de civitate Dei, cap. 2. ubi ait: *exemplar est forma, quam effectus imitatur ex intentione agentis determinantis sibi finem*; sed forma ad quam effectus assimilatur ex intentione agentis, quod talem assimilationem attendit tanquam finem est exemplar objectivum, & non formale, induit propriè & rigorosè munus causæ exemplaris. Probatur minor: quia si pictorem interrogemus, cui primò, & per se intendit assimilare imaginem nostri stigmatizati parentis, an actui intellectus, quo Patrem nostrum Seraphicum

cognoscit, vel potius ejus objectivo exemplari, quod habet in mente? Rectè respondet, quòd illi exemplari, in quo stigmata verè reperiuntur, sed in Patre nostro Francisco objectivè concepto, & non in actu illum cognoscente stigmata verè reperiuntur: Ergo exemplar objectivum est verè causa exemplaris, cui ex intentione agentis verè assimilatur effectus.

Argumenta contra dicta.

1174. **P**rimo arguitur: exemplar divinum est idea, quæ ut ait Augustinus lib. 83. quæstionum quæst. 46. *est ratio aterna in mente divina, secundum quam aliquid est fabricabile ad extra, ut secundum propriam rationem ejus*; sed hujus modi idea est quid divinum indistinctum ab actu intellectus divini: Ergo idea, sive exemplar creatum debet esse aliquid indistinctum ab intellectu. Minor patet ex ipso Augustino ibidem dicente: *siquidem in idea tanta vis constituitur, ut nisi eis intellectis sapiens esse nemo possit*. Et ibidem: *istarum visione fit anima beatissima*. Et lib. 11. de civitate Dei cap. 29. *idea creaturarum in Deo vivere vita ipsius Dei, sed nihil vivit vita Dei, nisi ipse Deus, neque fit anima beatissima, nisi visione divina, & omnium perfectionum essentialium*: Ergo idea in mente divina quid indistinctum ab ipsa mente divina est; sed non aliud ab intellectu divina: Ergo &c. Consequentia probatur: quia sicut se habet exemplar in mente divina ad exemplatum ad extra, ita exemplar artificis creati ad opus artificiatum ad extra; sed

sed idea, sive exemplar in mente divina est quid indistinctum ab actu divinæ intellectio- nis: Ergo idea, sive exemplar in mente artificis creati est aliquid indistinctum ab intellectu: Ergo &c.

1175. Respondeo admittendo primam auctoritatem Augustini, quæ potius est pro nobis, quàm contra nos. Ad secundam explicando dico, quòd si artifex divinus non prænosceret ideas, non esset sapiens infinitum extensivè sapiens, licèt esset intensivè, quia nulla perfectio intensiva, sed solum extensiva accrescit intellectui, & sapientiæ divinæ idearum cognitio. Ad tertiam eodem modo respondeo, quòd idearum visione fit anima beatissima extensivè, non verò intensivè, quia etiamsi illas anima non videret intensivè, esset perfectissimè beata juxta illud, quod ipse Doctor Sanctus ait 5. confessionum: *Beatus est qui te, & illa novit, sed non propter illa beatior, nisi solum extensivè.* Ad quartam auctoritatem respondeo, quòd idea nihil aliud est in mente divina, quàm quoddam idolum, & simulacrum creaturarum, quæ ad ejus exemplar ad extra producendæ sunt, quæ creaturæ in esse cognito, sive objectivo vocantur. Quod si dicitur, quòd vivunt vita ipsius Dei, debet intelligi radicaliter tanquàm in causa, non formaliter in se, ex quo nihil contra nos. Ad rationem argumenti respondeo concedendo majorem, & negando minorem: nam eodem prorsus modo exemplar in mente divina est quid distinctum ab actu intellectus divini, sicut exemplar creatum est aliquid existens in mente artificis creati distinctum ab ejus actu; ex quo &c.

1176. Sed contra dices: exemplar in mente divina est aliquid creatum: Ergo creatura; sed Deus essentialiter dependet ab ideis in creaturarum mirabili opificio: Ergo pendet essentialiter à creaturis: sed Deum pendere à creaturis sonat imperfectionem maximam in Deo: Ergo &c. Respondeo concedendo antecedens, & primam consequentiam, & distinguendo minorem: Deus essentialiter pendet ab ideis tanquàm ab aliquo, à quo accipit aliquam perfectionem intensivam, & infinitam, nego: tanquàm à termino secundario, sive divinæ intellectio- nis, concedo: Ergo pendet à creaturis, tanquàm à termino primario, nego: tanquàm à termino secundario, concedo: & nullum est inconveniens, quòd sicut actio v. g. divina creaturæ pendeat à creatura, quæ creatur ex vi talis actionis, sic cognitio divina pendeat tanquàm à termino secundario à creaturis, quæ accipiunt esse ex vi talis cognitionis; præterquàm quòd ista non est dependentia, sed coexistencia, & ex hoc nulla Deo irrogatur injuria, immò magis superexaltatur ejus infinita perfectio; quod patet manifestissima instantia: relatio namque Domini terminatur ad servum, & ab illo dependet taliter, quod si non esset servus, non esset Dominus formaliter, & tamen nulla Domino irrogatur injuria, ex eo quòd à servo dependeat in ratione Domini. Idem dicito in nostro casu. Alias rationes omitto ad Theologiam Sacram, in materia de scientia Dei videndas.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ad quod genus causa causa exemplaris reducat.

1177. **C**UM ex dictis in his nostris commentariis distinct. 2. de causis q. 1. art. 2. num. 763. causa sufficienter dividatur in materialem, formalem, efficientem, & finalem, ita ut nulla alia causa sit, quæ sub aliqua istorum generum non contineatur, vel ad aliquam ex his reducat, & causa exemplaris, ut ex dictis patet, nulla sit propriè, & formaliter ex assignatis, meritò inquirimus modò, ad quodnam genus causæ ex enumeratis reducat.

1178. Pro cujus intelligentia nota, quòd sicut num. 1172. hujus distinctionis diximus, quòd exemplar est quoddam idolum, & simulacrum intentionale, quod formatur in mente artificis, quod esse cognitum nominamus num. 1171. evidens est, quòd causa exemplaris est, & non realis, quia simulacrum v. g. quod habet pictor in mente, à quo dirigitur in delineatione imaginis, non influit Physicè, & realiter in ipsam delineationem, sive picturam, sed solum metaphoricè. Insuper nota, quod ut exemplaris definitione constat num. 1175. exemplar propriè non datur nisi in agente per intellectum artificis, & solum deservit ad opus artificiosum, licèt in Deo ad creaturarum omnium formationem deserviat, ex eo quòd tanta virtus est in ipso, ut possit res naturales efformare, secundum exemplar, quod in mente habet, quod in nullo alio agente reperitur, cum artifex per artem, ut constat ex dictis num. 750. distin-

tionis primæ hujus non valet efficere, nisi formas artificiales, & minimè naturales.

1179. Tertio præmitto, quòd licèt causa exemplaris, sive exemplar sit metaphoricè causa, tamen non est mera conditio ad opus artificiosum exemplatum, sed causa per se verè, & propriè, licèt metaphoricè causet, quia artifex per exemplar constituitur in ratione causæ artificialis propriè & formaliter, prout distinguitur à causa naturali, cujus effectus non opus artificiosum, sed quid naturale est. Et probatur: quia effectus causæ exemplaris ex vi actionis artificiosæ evadit similis suo exemplari: Ergo exemplar non conditio sine qua non, sed est verè, & propriè causa. Patet consequentia; quia illa est verè, & propriè causa, quæ ex vi suæ actionis assimilat sibi effectum; sed effectus causæ exemplaris, opus videlicèt artificiosum, evadit similis ex vi actionis artificiosæ exemplari: Ergo exemplar non conditio, sed verè, & propriè causa est, quia nunquàm effectus assimilatur conditioni, sed causæ ut talis.

1180. Circa hanc difficultatem prima sententia affirmat, quòd exemplar reducit ad genus causæ formalis, ex eo quòd exemplar quædam forma intentionalis sit. Hanc patrocinantur sententiam Divus Thomas de veritate q. 3. art. 1. Durandus in 1. dist. 45. q. 4. Conimbricenses in hoc 2. cap. 7. q. 4. art. 2. & alii tam ex Thomistis, quam ex Jesuitis.

1181. Secunda sententia, quæ verior, & à nobis sequenda est, affirmat, quòd causa exemplaris reducit ad genus causæ efficientis, & non ad aliud. Ita noster Do-

ctor subtilis in 1. dist. 36. q. 1. §. contra ista num. 9. ubi ait: *non videtur probabile, quod tribuatur alius effectus causa exemplari, & alius efficienti, quia exemplaris non est, nisi quoddam efficiens; efficiens enim dividitur in efficiens per intellectum, sive propositum, & efficiens per naturam.* Ex Philosopho 1. Physic. text. 49. *sicut igitur naturaliter producens non est alia causa ab efficienti, ita neque exemplaris, neque exemplariter producens &c.*

1182. Probatur ratione ex verbis Scoti: sicut agens naturale constituitur agens, sive efficiens sua forma naturali, ita agens exemplariter, sive exemplar constituitur sua forma exemplari: Ergo sicut agens naturale media illa forma naturali effectivè influit in effectum, sic agens exemplariter media forma exemplari influit in exemplatum, sive effectum. Et confirmatur: illud est principium activum agendi in aliqua causa, in quo producens, & productum assimilantur, sed domus ad extra ab artifice constructa assimilatur artificii ad intra domus, sive in ejus exemplari quod habet in mente: Ergo exemplar domus, quod est in mente artificis est principium agendi activè exemplariter ipsam domum: Ergo &c.

1183. Probatur secundo: agens intellectuale, quod ex se insufficiens est ad opus artificiosum efficiendum completur ultimò, & efficitur proximè potens conferre opus artificiosum ab exemplari, quod habet in mente: Ergo causa exemplaris, quæ est in mente artificis, ad idem genus causæ expectat, ac pertinet, sive ~~completur~~ ipsum intellectuale

efficiens; sed efficiens intellectuale ad genus causæ efficientis expectat: Ergo forma exemplaris, à qua ultimo completur virtus agentis intellectualis artificiosi, ad idem genus causæ debet expectare. Antecedens est certum, consequentia probatur: quod se habet, tanquam complementum, & ultimò determinativum virtutis allicujus causæ, ad idem genus causæ debet reduci, sed exemplar est completivum, & ultimò determinativum agentis intellectualis: Ergo ad genus agentis, sive efficientis debet reduci. Major probatur: quod se habet tanquam determinativum, & completivum substantiæ debet reduci ad genus substantiæ: Ergo quod se habet tanquam determinativum, & completivum efficientis, debet reduci ad genus efficientis; sic se habet exemplar: Ergo &c.

1184. Sed contra: exemplar, ut ex ejus definitione constat, & forma: Ergo in genere formæ concurrat ad suum exemplatum effectum. Probo consequentiam: in eo ordine, & linea, qua est causa, debet causare; sed exemplar est causa, quæ per esse formam definitur ex Augustino citato: Ergo in genere formæ debet causare: Ergo ad genus causæ formalis, & non efficientis debet reduci. Respondeo distinguendo antecedens: exemplar est forma respectu mentis artificis, quam informat, concedo: respectu operis artificiosi exemplati, nego. Quia exemplar, quod est in mente artificis, non informat opus, quod ab ipso artifice fabricatur ad extra, sed ipsam mentem artificis constituendo illam potentem in tale opus artificiosum, ad quod effectivè concurrat, sicut & ipse artifex; sicut forma ignis

ignis non est forma informans materiam, & efficiens respectu alterius ignis, qui ab illa producitur.

1185. Secundò arguitur: exemplar solum concurrat ad opus artificiosum dirigendo artificem, tanquam quid passivè imitabile; sed dirigere ut quid passivè imitabile non est efficere: Ergo exemplar non ad genus efficientis, sed ad aliud debet reduci. Major probatur: eodem prorsus modo concurrat exemplar ad opus artificiosum, ac concurrat descriptio magistri, quæ traditur parvulo, ut ejus imitetur litteras, sed descriptio Magistri, quæ *Plana* Hispanè nominatur, non influit Physicè in similem descriptionem, sive efformationem litterarum, quæ fit à parvulo; ut ex se patet: Ergo neque concurrat ad opus artificiosum effectivè: Ergo &c.

1186. Respondeo negando majorem: nam exemplar non solum quid passivè imitabile, sed constituit agens intellectuale in esse potentis ad opus artificiosum. Ad ejus confirmationem respondeo negando majorem: nam descriptio magistri, quæ traditur imitanda parvulo solum passivè se habet dirigendo parvulum ad similes litteras efformandas; at verò exemplar, quod parvulus habet in mente earumdem litterarum, non ut quid passivè imitabile, sed ut quid effectivè metaphorice concurrat cum parvulo ad similes litteras efformandas. Quod si supra num. 1170. exemplificavimus in hujus modi descriptione, non hoc fecimus, quia ex omni capite esset similitudo adæquata, sed ad explicandum exemplar, quod est in mente, apposuvimus exemplum de il-

lo exemplari, quod ad extra est passivè imitabile, quia ut ait Scotus, *quod ex omni parte simile est, idem est, non exemplum: ex quo nihil contra nos.* Et dicta pro hac sexta distinctione sint satis, ut ad alia transcamus.

DISTINCTIO SEPTIMA,

De causis ut sic inter se comparatis.

Promissimus in præfatione, sive proæmio hujus 2. lib. in hac septima distinctione agere de causis in communi, facta comparatione inter sese, & cum suis effectibus, sed quia in 2. dist. jam à nobis est actum, quod hinc contigerit desiderandum venire, faciliter ab hac distinctione me expediam per unicam distinctionem, & articulum, in quo solummodo ventilabimus utrùm causæ sibi invicem possint esse causæ? Ne hinc iterum repetamus, quæ semel ibi pro nostro captu, & sufficientia disputavimus. Quapropter sit

QUÆSTIO UNICA,

Utrùm causa possint esse sibi invicem causa?

Quærît titulus utrùm causæ possint sibi invicem esse causæ? Hoc est supposito quòd quatuor genera causarum generalissima assignentur communiter, quæ necessariò concurrunt ad eundem naturalem effectum, ita ut una causa sine alia non possit causare, ex eo quòd mutue ad suarum causalitatem coexistunt, utrùm

utrum quoad entitatem ipsarum, ita se mutuo coexigant ut finis v. g. sit causa efficiens, & efficiens finalis, & materia formæ, & forma materiæ, taliter quod una causa ab alia essentialiter quoad entitatem dependeat: quapropter sit

ARTICULUS UNICUS,

Ubi ad quæsitum fit satis.

1187. **D**ICO primam conclusionem: Omnimodam involvit contradictionem, quod causæ se invicem quoad entitatem causent neque in eodem, neque in diverso genere causandi, & hoc de causa totali est intelligendum. Ita *Scotus expressè in 1. dist. 3. q. 7. num. 27. & in 2. dist. 2. q. 10. §. ad primum. & dist. 3. q. 8. & dist. 25. q. unica, & in 1. dist. 17. q. 3. num. 10. & in Metaphysica lib. 11. q. 14. num. 4. & 5. contra Sanctum Thomam, & ejus sequaces. Probatur: omnis causa essentialiter est prior natura suo effectu quoad entitatem causæ, ut patet ex dictis num. 778. distinctionis secundæ hujus; sed implicat contradictionem, quod idem respectu ejusdem sit prius, & posterius: Ergo implicat contradictionem, quod illud, quod est causa alterius secundum entitatem, possit ab illo causari in sua entitate.*

1188. Et confirmatur: effectus in sua entitate dependet à causa: Ergo entitas effectus est posterior ex sua natura entitate causæ: Ergo entitas effectus nequit causare entitatem causæ. Probo consequentiam: quod essentialiter est posterius, nequit esse causa sui prioris, entitas effectus essentialiter est posterior entitate causæ: Ergo en-

titatis effectus nequit esse causa entitatis causæ. Et roboratur: Omnis circulus essentialis ab intrinseco est impossibilis, sed si causa potest causari à suo effectu, daretur circulus essentialis prioris, & posterioris dependentis, & non dependentis: Ergo &c. Probo: quia impossibilis est circulatio, quæ secum affert contradictionem; sed si Petrus produceretur à Paulo, & Paulus rursus produceretur à Petro, daretur circulatio cum contradictione. Patet; quia Petrus eò quod à Paulo produceretur, essentialiter esset illo posterior, & ab illo dependens essentialiter: Ergo dependeret, & non dependeret, & esset prior, & non esset prior, quæ omnia manifestam involvunt contradictionem.

1189. Huic nostræ objectioni, seu potius evidentiæ solent communiter respondere Thomistæ, quod bene verum est, quod causa efficiens non potest effectivè causari à suo effectu, quia ut argumentum probat: idem respectu ejusdem esset prius, & posterius in eodem genere efficientis, ceterum quod non implicat, quod illud quod est effectus unius causæ in aliquo genere, sit in alio genere causa suæ causæ, quod patet (ajunt ipsi) manifestissima instantia, nam substantia corporea producit ut causa totalis in seipsa quantitatem, qua quantitas in ratione effectus est posterior substantia corporea, à qua producitur, & quatenus ipsa quantitas producta informat substantiam ipsam, à qua producitur, est ejus causa formalis, & prior illa, & sic distinguunt, idem respectu ejusdem nequit esse prius, & posterius in eodem genere, concedo: in diverso genere causæ, nego.

1190. Sed quis non videat hanc doctrinam

nam ex omni parte claudicare, & potius esse evasionem, quam solutionem, quod si evidenter ostendo, interrogando ab ipsis, utrum quantitas à substantia producta causet, & det esse entitativum substantiæ, à qua producitur, vel non? Non primum, quia illud, quod accipit esse, & entitatem ab alio, nequit dare esse, & entitatem illi alii. Si non dat esse entitativum, sed esse solum quantitativum, formale, & secundum quid, quod est ab ipsa substantia separabile: Ergo semper est standum in hoc, quod causa, quæ dat esse simpliciter effectui, nequit ab illo effectu accipere esse simpliciter, quod nostra intendit conclusio.

1191. Secundò probatur conclusio: implicat, quod idem, nec respectu ejusdem, nec respectu alterius sit causatum, & causabile secundum eandemmet entitatem; sed causa est quid causatum in sua entitate, eò quod sit quid creatum: Ergo implicat, quod sit causa secundum entitatem eandemmet absolutam, quid causabile: Ergo implicat, quod causa, quæ habet verè esse, & reale extra causas sit ab alio, & maximè à suo effectu causabile secundum entitatem eandem: Ergo nequit neque in eodem, neque in diverso genere causa à suo effectu causari.

1192. Dico secundam conclusionem: duæ causæ partiales æquivocæ alterius, & alterius speciei possunt esse sibi invicem causæ. Ita Scotus in 1. dist. 17. q. 3. §. ad argumenta, num. 10. ubi ait: *ad primum oportet negare majorem, quia oportet dicere, quod duo distinctarum specierum possunt esse sibi invicem causæ æquivocæ partiales, licet non totales: patet, quia actus est causa partialis*

habitus, & similiter habitus est causa partialis actus: Ergo possunt sibi invicem esse causæ. Sed nota, quod licet habitus sit causa partialis habitus, tamen non est causa partialis ejusdem habitus gradualiter loquendo, à quo fuit genitus, sed est causa ulterioris gradus, qui junctus cum præcedentibus, à quibus fuit genitus, facit majorem intentionem in habitu; sed hujus nostri instituti ultra hic progredi expectat, nam hæc difficultas ad materiam de habitibus, & actibus in sacra Theologia, hanc tamen veritatem tanquam primum fundamentum accipite, quo fulciti ad argumenta omnia facillimè respondebitis, quod nulla causa, sive totalis, sive partialis in eodem, sive in diverso genere potest causari in esse entitativo, & essentiali eodem ab effectu, qui ab illa producitur. Et dicta pro hac distinctione sint satis, qui plura desideraverit, auctoribus consulat.

DISTINCTIO OCTAVA

Et ultima in hoc secundo de causis per accidens, videlicet casu, fortuna, & fato.

Postquam in superioribus egimus de causis per se, restat nunc de causis per accidens, aliquid agere, quapropter sit

QUÆSTIO UNICA,

Quid, & quotuplex sit causa per accidens?

ARTICULUS UNICUS,

Ubi ad quæsitum fit satis.

1193. **S**upponimus impræsentiarum cum communi consensu, & modo lo-

quendi causas dari per accidens. Causa igitur per accidens, ut ex dictis num. 763. dist. 2. patet, sic definitur: causa per accidens est illa, cui non per se, in quantum talis correspondet effectus, & nihilominus dicitur causa illius, vel propter connexionem, quam habet cum causa per se, vel quia effectus ipsius causæ per accidens conjungitur cum effectu causæ per se, quæ dividitur tanquam in extrema magis principalia in casum, & fortunam, de quibus hic præcipue est agendum.

1194. Secundò suppono ex Scoto q. 10. hujus secundi §. oppositum sub num. 2. quòd aliquis effectus dicitur casualis, vel fortuitus propter duo, vel quia evenit præter intentionem agentis, vel eò quòd raro, & contingenter natus est evenire; & ideo senectus, mors, cæcitas, & languedo, & hujus modi alia licet eveniant præter intentionem naturæ, tamen non sunt casualia, & fortuita, eò quòd ut in pluribus, vel necessariò nata sunt evenire, cum effectibus intentis à natura. Unde licet omnis casus, & fortunatus sit per accidens, non tamen omne, quod fit per accidens, est fortunatum, sive à casu.

1195. Tertiò suppono, quòd licet nullus effectus sit à casu, fortuitus, vel per accidens respectu Dei, qui omnia usque ad minutissimas circumstantias ob certos fines à se præfixos discernit; tamen plures sunt effectus à casu, vel à fortuna respectu creaturarum, quod patet in exemplo apposito à Scoto num. 5. in q. cit. quia si paterfamilias mittat Socra-

tem, & Platonem per diversas vias ad eundem locum, ubi jacebat bos in puteo, & nec Socrates, nec Plato sciat aliquid de bove, nec unus de alio, aut è contra; tunc objectio istorum duorum ad puteum, & extractio bovis è puteo sunt à fortuna respectu Socratis, & Platonis, quia neuter illorum effectuum intendebatur ab aliquo illorum, & tamen illi effectus non sunt fortuiti respectu patrisfamilias, qui intendebat illos effectus.

1196. His suppositis dico ex Scoto in hoc 2. q. 11. quòd *fortuna est causa per accidens extra semper, & frequenter eorum, quæ præter hoc fiunt secundum propositum.* Quæ definitio est affinis cum illa, quam tradunt communiter ex Philosopho in hoc 2. cap. 5. *fortuna est causa efficiens per accidens ex electione, in his, quæ raro contingunt:* ut fodiens terram v. g. dicitur causa per accidens, & fortunata ex inventione Thesauri, quod non talis terræ fossione intendebat.

1197. Quam definitionem sic explicat Scotus q. 11. num. 6. causa ponitur loco generis, dicitur per accidens ad denotandum, quòd effectus respectu cuius agens dicitur fortuna non sit intentus; ponitur extra semper, & frequenter, ad denotandum, quòd effectus fortuitus raro evenit ex intentione agentis cum effectu intento. Quartò ponitur eorum, quæ præter hoc sunt, ad denotandum, quòd effectus fortuitus sit notabilis bonitatis, vel malitiæ. Quintò ponitur secundum propositum, ad denotandum, quòd agens, quod denominatur fortuna, agat liberè, & ex inten-

intentione per deliberationem, hoc est, quòd sit agens intellectuale agens ex electione mediolorum, & intentione finis effectum, non fortuitum, scilicet illum, cum quo evenit effectus fortuitus inopinatus. Unde Pitigianus in commentario ad q. 11. ait: casus, & fortuna eò dicuntur causæ, quia ad earum per se effectus, sequitur alius ab illis non intentus.

1198. Casus verò est causa per accidens extra semper, & frequenter eorum, quæ fiunt. Unde hanc differentiam inter fortunam, & casum, nota ex Scoto q. 11. cit. §. & notandum. sub num. 6. quòd effectus fortuitus semper debet esse notabilis bonitatis, aut malitiæ; unde si effectus est notabilis bonitatis, dicitur bona fortuna; si autem est notabilis malitiæ, dicitur mala fortuna. At verò effectus casualis dicitur, si non sit, neque notabilis malitiæ, neque bonitatis, aut malitiæ, immò nec talis effectus est per se intentus ab aliquo agente propter finem, ut descensio lapidis, qui cadit supra transcurrentem, quæ quidem descensio non operatur ex cognitione finis; licet propriè casus, & fortuna non distinguantur, nisi in hoc quòd sit agens secundum propositum fortuna, casus verò minimè. Unde ait Scotus, quòd si ista particula *secundum propositum* removetur à definitione, tunc manet definitio casus.

1199. Ex hoc patet ait Scotus ibidem §. secundò notandum, num. 4. exponi illam autoritatem: *ubi maximus intellectus, ibi minima fortuna*, quia fortuna non dicitur, nisi respectu effectus non intenti, modò apud maximum intelle-

ctum, scilicet apud sapientem paucissima eveniunt præter intentionem, vel saltem pauciora, quàm apud minus prudentem, cum plura prævideat, ideo paucissima contingunt sibi à fortuna, eò quòd quasi omnia præmeditatur. Vide *Scotum* q. 21. quodlibet. litt. I. Vbi plurimum de intellectu, ibi minimum de fortuna: *quien todo mira, todo lo pierde, no requiere mirar mucho para ser afortunado.*

1200. Multipliciter igitur sumitur fortuna, primò dicitur uno modo de causa principali remota, ut puta de cælo, quod pro tanto dicitur fortuna, quia est causa fortuitorum in his inferioribus, & sic accipiendo fortunam, solet fortuna depingi per modum rotæ volubilis. Secundò dicitur fortuna de influenza cæli, & sic definit Albertus ipsam super 7. Ethicæ. dicens, quòd fortuna est qualitas causata à cælo secundum periodum nativitatis, à qua aliquis redditur aptus, vel ineptus ad felices successus. Tertiò dicitur fortuna de causa principali immediata, cujus modus est voluntas, vel intellectus, qui dicitur fortuna respectu effectus non intenti: & fortuna gravis dicitur casus, & sic Aristoteles accipit fortunam, & casum in isto secundo modo, & ideo dicit, quòd casus, & fortuna sunt intellectus, & natura, natura, casus, & fortuna, intellectus.

1201. Explicata jam natura fortunæ, & casus, restat nunc fatum explicare omnis igitur antiquorum Philosophorum erroribus, nota, quòd divina providentia, quæ ex communi Theologorum consensu sic definitur: providentia est ordinatio rerum.

rerum in suos fines per media convenientia in mente divina omnia ab aeterno ordinavit, hancque suam ordinationem rerum observandam, & exequendam tradidit causis secundis, dominantibus his rebus corruptibilibus, & rectoribus, & gubernatoribus, cujus modi sunt planetae, & alia sidera, quae vario situ, motu, conjunctione, atque aspectu in haec inferiora influunt; tradidit autem Deus causis secundis illam suam ordinationem exequendam, non quia ipse solus non posset providere, suaeque providentiae executionem facere, sed quia voluit in hoc causas secundas dignificare, illis committendo executionem sui divini consilii.

1202. Fatum igitur non est aliud, quam illa ordinatio rerum in suos fines, ut exequenda, & servanda per causas coelestes. Quo supposito sic fatum definitur à nostro Pitigiano Aretino in suis annotationibus ad textum Scoti q. 11. hujus 2. *fatum est executio divina ordinationis corporibus coelestibus indita, per quam in inferiora moventur in*

suos praordinatos fines. Quae consonat illi, quam tradit Boethius lib. 4. consolationum: Fatum est ordo causarum naturalium divinam providentiam exsequentium, praordinatus, & praescitus à Deo. Itaque divina providentia, quatenus activè disponens, providentia gubernatrix appellatur, quatenus exequutio eorum, quae per divinam providentiam sunt ordinata, pendet à causis secundis, quibus illorum tradidit executionem, dicitur fatum. Quod si aliquando Sancti Patres fatum videntur negare, illud negant in eo sensu, quo concedebatur ab antiquis, quatenus agebant, laedere nostram libertatem, ita ut omnia necessariò evenirent, non verò in sensu à nobis explicato. Et dicta pro hoc secundo Physicorum, quae pro nostrarum virium sufficientia & captu explicavimus, sint in laudem, & gloriam omnipotentis Dei, ejusque Genitricis absque labe originalis culpae conceptae, Beatissimi Blasii, Seraphici Patris nostri Francisci, & omnium Sanctorum. Amen.

LIBER TERTIUS PHYSICORUM.

Postquam in primo libro egimus de principiis intrinsecis corporis naturalis, nec non & de ipso corpore naturali substantiali, & in secundo de ejus causis tam intrinsecis, quam extrinsecis, nec non de natura, arte, & violento;

in hoc tertio libro Aristotelem, & nostrum Ducem, Magistrum Doctorem subtilem sequentes de proprietatibus intrinsecis accidentalibus corporis naturalis est agendum; & cum inter has primum sibi vindicet locum motus, prius de motu, nec non & de actio-

actione, & passione agemus. Et cum motus quaedam sit quantitatis species, cui proprium est finitas, & infinitas, secundò de finito, & infinito sermonem instituemus; quapropter librum istum in duas dividam distinctiones, in quarum prima de motu, nec non & de actione, & passione; in secunda verò de infinito, & de aliis ad ipsum expectantibus sermonem instituam.

DISTINCTIO PRIMA

Physicalis, de motu, actione, & passione.

CUM corpus naturale substantiale, quod esse Philosophiae adaequatum objectum dist. unica prooemiali, art. 3. statuimus, esse naturam dixerimus dist. 1. ex 2. art. 4. conclus. 3. num. 737. & naturam esse principium statuerimus ibidem art. 3. num. 699. & infra, prius de motu in ordine ad quem definitur natura, agam, & postea de actione, & passione, quapropter sit

QUAESTIO PRIMA,

Quid sit motus, & quotuplex?

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi definitio motus traditur, & divisio.

1203. **S**upponimus impraesentiarum dari motum in rerum natura, quod ita certum est, ut nulla alia ratione contra Zenonem Philosophum ante Aristotelis tempora ipsum negantem potest demonstrari, quam ambulando, & de uno in alium locum movendo. Qua veritate supposita sic à Philosopho in hoc 3. part. 2.

text. 7. definitur: *motus est actus entis in potentia prout in potentia.* Hanc definitionem amplectitur subtilis Doctor in hoc 3. q. 1. in expositione textus Philosophi num. 11. & sequitur commune Philosophorum placitum.

1204. Pro cujus definitionis intelligentia praemitto primò, quòd in mobili, hoc est, in illo, quod subjicitur motui, & ab illo formaliter denominatur, datur duplex potentia passiva subordinata; una ad moveri, seu ad fieri motus; alia, quae primam sequitur ad terminum motum, sive ad motum esse, sive ad motum in factum esse. Prima potentia actuatur, sive reducitur ad actum, per fieri motum, sive ipsum motum in fieri; secunda per receptionem ipsius termini motus jam facti. Unde licet per receptionem motus in fieri, sive per hoc quod mobile incipiat moveri, mobile reducat ad actum, sive moveri dicatur, hoc tamen est secundum priorem potentiam, non tamen juxta secundam, sed adhuc mobile in potentia existimatur ad terminum motus, sive ad mutatum esse, quo assequuto jam non est in potentia mobile, sed motum in actu.

1205. Secundò praemitto, quòd actus mobilis, sive ipse motus, per quem mobile movetur, est duplex; imperfectus unus, & perfectus alius: actus perfectus est, qui totaliter satiatur, complet, & terminat potentiam passivam, sive receptivam, in quo recipitur, ut forma substantialis completa, & calor summus, sive frigiditas in perfecto gradu, quae nequit rursus compleri; quia taliter completur, & quasi exhauritur tota capacitas receptiva subjecti per tales formas,

mas, ut non ad plus subjectum informabile, quàm est per tales formas informatum: quod exemplo explicatur de metreta, sive amphora, quæ non capit aquam, nisi ad tantam mensuram, quæ si recipiat totam aquam, quam capere potest, non manet in potentia ad ulteriorem aquam recipiendam. Actus, sive forma imperfecta est illa, quæ non totaliter actuat potentiam passivam susceptivi, sed partim actuat, & partim in potentia relinquit ut, v. g. si subjectum, quod est capax caloris ut octo, informetur calore solum ut quatuor, talis forma caloris dicitur imperfecta, quia relinquit subjectum in potentia ad ulteriorem formam, sive gradum accipiendum. Ita Scotus ubi supra.

1206. His præjactis sic præsens definitio per particulas explicatur: prima particula est *forma*, & est ratio quasi generica, per quam convenit motus cum omni forma tam substantiali, quàm accidentali. Secunda particula est *entis in potentia*, per quam particulam indicatur subjectum, in ordine ad quod motus definitur, quod debet esse in potentia passiva, quia motus in potentia passiva sui mobilis subijectatur; per quam particulam distinguitur motus ab actione, quæ propriè non est actus potentia passivæ, sed activæ. Tertia particula *secundum quod in potentia*, ponitur in definitione loco differentia ad denotandum motum ex sua natura esse formam imperfectam, nam ita actuat potentiam mobilis, ut simul relinquat illam capacem ad ulteriorem gradum, sive actum recipiendum.

1207. Sed est maximè notandum, quòd non solum relinquit capacitatem in subiecto negativam, quæ consistit in negatione

perfectæ actualitatis; sed etiam relinquit illud in potentia positiva, quæ ultra negationem actualitatis perfectæ dicit ordinem ad ulteriorem perfectionem, quam potest habere, non solum quia forma potest esse perfectior, sed quia motus consideratur ex se tanquam quædam inchoatio, & inceptio formæ, vel forma sit remissa, vel intensa.

1208. Quòd prædicta definitio sit exacta probatur: quia illa est bona, & exacta definitio, quæ explicat essentiam definiti per partes essentielles; sed definitio supra assignata pro motu sic se habet: Ergo &c. Et confirmatur: motus est actus mobilis; sed mobile ex sua natura dicit esse in potentia passiva ad motum: Ergo est actus entis in potentia prout in potentia essentialiter, quia si mobile non esset in potentia prout in potentia passiva, esset in actu, & sic non mobile, sed motum denominaretur.

1209. Ad secundam partem quaeriti deveniendo dico, quòd motus dividitur in motum, qui fit de subiecto in subiectum, sive de termino positivo in terminum positivum, ut v. g. motus localis; & in motum, qui fit de termino privativo ad terminum positivum, ut v. g. generatio, cujus terminus à quo est privatio, & terminus ad quem forma positiva; & in motum, qui fit à termino positivo in terminum privativum, ut corruptio, & annihilatio, licet motus in hac ultima acceptione propriè, & rigorosè non sit motus.

1210. Ulteriùs dividitur motus in positivum, & negativum, licet æquivocè: motus positivus est verus, & realis influxus, sive via, qua res positiva incipit esse. Motus verò negativus est suspensio concursus, per quam

quam res positiva definit esse, ut corruptio, annihilatio, diminutio, remissio &c. Rursus motus positivus dividitur in instantaneum, & successivum. Motus instantaneus, qui etiam solet denominari mutatio, est verus, & realis, quo acquiritur forma, sive terminus ad quem terminatur in instanti temporis, ut v. g. generatio substantialis, media qua acquiritur, & generatur in instanti tota substantia, & non pars post partem: motus successivus est ille, medio quo successione temporis acquiritur forma, non tota simul, sed pars post partem, ut patet de motu locali, qui habet latitudinem partium secundum prius, & posterius.

1211. Motus successivus dividitur ulterius in augmentationem, alterationem, & lationem, sive motum localem. Augmentatio est motus successivus, quo major acquiritur quantitas, pars post partem. Alteratio est motus, quo major acquiritur qualitatis gradus post gradum; prius enim acquiritur unus gradus caloris, & postea alius, & tandem alius, & alius, & sic de aliis. Latio est motus localis, quo novum acquiritur ubi. Sed hoc nota discrimen inter motum localem, & augmentationem, & alterationem, quòd motus localis talis naturæ est, quòd essentialiter requiritur, quòd amittat partem, sive unum ubi, ad hoc quod aliam partem, sive aliud ubi acquirat mobile, quia essentialiter successivum est, de cujus intrinseca ratione est, quòd ejus partes non sint simul, de quo latius infra. At motus alterationis, sive augmentationis hoc non petit, immò parti quantitatis, sive qualitatis præexistenti additur alia per talem motum.

1212. Sed dubitabis, utrùm motus ut sic univocè conveniat tam motui positivo, quàm privativo, ita ut univocè prædicetur de generatione, & corruptione, creatione, & annihilatione? Respondeo, quia cum motus positivus sit via, sive realis tendentia, sive fluxus, medio quo terminus talis motus accipit esse, ut patet ex num. 2210. & motus negativus, sive privativus sit suspensio concursus conservativi, quæ sinit in privatione, enti positivo, & negativo nulla datur univocatio. Vide, quæ diximus dist. 1. ex 1. lib. num. 127. & 128. & sequentibus de privatione, quam non esse univocè principium statuimus ibidem.

1213. Secundo dubitabis, utrùm prædicta definitio motus conveniat tam motui successivo, quàm instantaneo? Respondeo affirmativè, tum quia Philosophus postquam tradidit definitionem prædictam de motu, statim exemplificat non solum in mutationibus successivis, ut sunt augmentatio, & alteratio, sed etiam in instantaneis, ut sunt generatio, & illuminatio, dicens: *alterabile quidem quatenus alterabile; generabilis, & corruptibilis, generatio, & corruptio*. Tum etiam ratione, quia hinc agitur de motu, quæ est proprietas accidentalis naturæ, ut clarius quid sit natura, intelligatur; sed natura est principium, quod est generatio: Ergo definitur motus generationis, qui est instantaneus.

1214. Et confirmatur: quia licet forma, quæ in eodem temporis instanti generatur secundum se tota careat latitudine partium temporis, habet tamen extensionem, & prius, & posterius natura, taliter quod prius natura intelligatur necessario

forma in fieri, quàm in facto esse: Ergo in illo primo signo naturæ, in quo intelligitur formæ inceptio sive inchoatio, intelligitur motus. Probo consequentiam: taliter forma pro illo primo signo naturæ actuatur subiectum, quod simul relinquat capax positivè ad ulteriorem formæ perfectionem, scilicet ad factum esse: Ergo in tali fieri, inceptio, sive inchoatione salvatur, quòd fit actus entis in potentia, prout in potentia: Ergo salvatur motus.

Argumenta contra dicta.

1215. **P**rimò arguitur contra nostram primam responsionem ad primum dubium: corruptio excluditur à ratione motus: motus instantaneus ideo clauditur sub ratione communi motus, quia Philosophus exemplificat definitionem de illo; sed etiam ibidem Philosophus ut patet ex verbis cit. exemplificat de corruptione: Ergo ob eandem rationem debet motus privativus, sub ratione motus ut sic contineri. Et confirmatur ratione: cui formalissimè competit mutari, formalissimè competit motus; patet, quia omne, quod mutatur, per motum mutatur; sed materiæ primæ v. g. formalissimè competit per corruptionem formæ, quam amittit, mutari: Ergo formalissimè competit corruptioni esse motum. Minor probatur: mutari nihil aliud est, quàm aliter se habere nunc quàm prius; sed per corruptionem formæ in materia existentis aliter se habet materia, ac ante corruptionem: Ergo per corruptionem materia formalissimè mutatur: Ergo corruptio formalissimè est motus.

1216. Respondeo, quòd licèt verum sit, quod Philosophus exemplificat improprie; proprie tamen, & rigorosè de mutatione instantanea, quòd satis ratio, quam ad ejus probationem adduximus, demonstrat. Ad confirmationem autem à ratione respondeo concedendo majorem; & ad ejus probationem distinguo majorem: mutari formalissimè positivè, nihil aliud est, quàm aliter se habere positivè, concedo: negativè, nego. Ad minorem eodem modo distinguo; sed per corruptionem aliter se habet materia positivè, quàm prius, nego; quia nihil positivum ponitur in materia per formalem corruptionem formæ, quam amittit, privativè, concedo: Ergo materia mutatur formalissimè negativè, concedo; positivè, nego: ex quo nihil contra nos.

1217. Secundò arguitur contra id, quod diximus pro secundi dubii responsione num. 1213. videlicet, quòd definitio supra tradita pro motu convenit tam motui successivo, quàm instantaneo, auctoritate Doct. Subt. qui in 2. dist. 5. q. 2. num. 12. §. dico, ait: *tamen de motu tenet argumentum Angeli, quia motus necessariò habet mensuram divisibilem, cum ipse sit divisibilis, & ideo si motus esset in instanti, necessariò instans esset divisibile*: Ergo ex mente Doct. Subt. ratio motus nequit convenire mutationi instantaneæ, quæ in eodem fit instanti: Probo consequentiam: quia motus, qui fit in unico eodem instanti simul actuatur secundum se tota potentiam passivam sui mobilis: Ergo non actuatur partim potentiam passivam, & partim in potentia relinquit. Probo consequentiam; antecedens enim per se est

est notum: instans ex sua natura non est in partes divisibile, cum ex se indivisibile sit: Ergo non potest intelligi, quòd motus, qui fit totus in unico instanti, partim actuatur secundum primam partem, & partim in potentia relinquat: Ergo repugnat prædicta definitio motus mutationi instantaneæ, quæ caret latitudine partium secundum prius, & posterius: Ergo &c.

1218. Respondeo ad auctoritatem Doct. Subt. quòd Scotus loquitur ibi de motu locali, qui ex sua natura est divisibilis, & successivus, cum corpus, quod movetur v. g. ex hoc loco in alium, puta Hispalim, necessariò prius est in locis intermediis, quæ inter Antiquariam, & Hispalim intermediant, & non simul in omnibus, sed prius in immediato, & postea in mediato loco, & tandem in alio, & sic de aliis; & de hoc motu locali verum est, quòd nequit fieri per spatium divisibile in indivisibili instanti; non verò loquitur ibi de omni motu. Unde nego consequentiam, & ad ejus probationem distinguo antecedens: motus, qui fit in instanti simul secundum se, totus actuatur potentiam passivam sui mobilis, similitate temporis, concedo; simul simultate naturæ, nego: quia in primo instanti naturæ intelligitur substantia, quæ generatur in fieri, & est verè motus; & in secundo instanti naturæ intelligitur in facto esse, & jam non est motus, sed terminus motus. Et ad consequens antecedentis eodem modo distinguendum est. Et ad ejus confirmationem respondeo distinguendo antecedens: instans temporis indivisibile est in alia temporis instantia, concedo; in alia instantia naturæ, nego. Et eadem distinctione ad

reliquum argumenti est respondendum; unde nego ultimam consequentiam &c. Vide, quæ diximus dist. 1. proemiali q. 1. art. 2. in argumentorum solutione respondendo ad quoddam argumentum ibi factum de motu Angeli, assignando rationem, unde proveniat talem motum esse divisibilem.

1219. Tertio arguitur: qualitati remissæ, puta calori ut quatuor convenit definitio motus, & tamen qualitas remissa ut quatuor non est motus, immò terminus motus: Ergo definitio motus non est exacta. Antecedens probatur: quia qualitas remissa taliter actuatur subiectum, ut simul relinquat illud capax ad ulteriorem gradum formæ, sive caloris: Ergo partim actuatur, & partim in potentia relinquit: Ergo convenit illi definitio motus: Ergo non est exacta, & bona talis definitio.

1220. Respondeo negando majorem, & ad ejus probationem distinguo antecedens: calor v. g. remissus ut quatuor taliter actuatur subiectum, ut simul relinquat illud capax negativè ad ulteriorem gradum caloris, concedo: ut simul relinquat illud capax positivè ad perfectiorem calorem, nego. Vide, quæ dixi num. 1207. nam cum subiectum, quod est calidum ut quatuor, sit jam in termino sui motus, non intelligitur sub motu, sicut lapis, qui descendit ad centrum, dum tendit in ipsum centrum, mutatur; quando verò jam est in centro, non movetur, sed quiescit, quòd si ab aliquo impediatur lapis, ne perveniat ad centrum, ibi quiescit, quamvis violenter, & non movetur, & ita similiter dum subiectum, quod est capax caloris ut octo est sub actuali calefactione, & via, ad calorem ut octo movetur,

quòd si ab aliquo impediatur, ne transeat ad habendum plures, quàm quatuor gradus caloris, ibi quiescit, & amplius non movetur, quia ibi definit tendentia ad ulteriorem terminum; motus enim, ut sæpiùs diximus, est quædam via, & tendentia ad terminum motus, ad quem cum pervenerit mobile, definit moveri, quia definit motus.

ARTICULUS SECUNDUS,

Ubi aliqua enodantur dubia circa naturam motus occurrentia.

1221. **D**ubitabis primò, in quonam prædicamento collocetur motus? Ad quod respondeo, quòd motus dupliciter potest considerari: primò pro forma fluente, quæ in fieri consideratur, & prout tendit in factum esse; eadem enim entitas formæ secundùm diversos status considerata, fieri videlicet, & factum esse, denominatur vel motus, vel terminus motus, sicut creatura eadem secundùm diversos status denominatur vel possibilis, vel existens, & sicut creatura per futuritionem, sive existentiam non variatur quoad entitatem, sed solum quoad statum, quia idemmet Petrus, qui fuit in possibilitatis statu, est qui modò existit, ita entitas formæ per fieri, vel factum esse non variatur quoad intrinsicam entitatis, sed solum quoad statum.

1222. Motus pro fluxu formæ est quidam motus adjacens, sive concomitans ipsum fieri formæ, ut habet Scotus in 4. dist. 13. q. 1. num. 12. §. ex dictis: qui non est aliud, quàm illa morula, sive spatium, quo fieri formæ consumitur, secundùm quam motus denominatur successivus, si morula successiva

fuerit, vel instantaneus, quia morula, sive spatium, quo fieri formæ consumitur, instantaneum est.

1223. His præjactis dico primam conclusionem pro dubii responsione: motus, qui definitur ab Aristotele, dum ait, quòd motus est actus entis in potentia prout in potentia, est ipsa forma in fieri; unde si forma in fieri fuerit substantia, motus sumptus pro forma ad idem prædicamentum substantiæ pertinebit; si verò forma fuerit quantitas, qualitas, sive ubi ad idem prædicamentum motus expectabit, ita ut motus non constituat aliquod prædicamentum speciale, sed per omnia divagetur.

1224. Ita Scotus expressè in 4. dist. 13. q. 1. §. ex dictis num. 13. v. juxta, ubi ait: *præmittit ibi (supple Aristoteles) quòd motus est actus activi, & passivi, activè ut ab ipso, passivè ut in ipso; ille autem motus secundùm commentatorem realiter est forma fluens. Et in fine §. & tunc non oportet quæ- rere ad quod genus pertineat ratione connotati, quia potest pertinere ad tot genera, ad quot forma causata in passo ab agente. Et v. & si objicias num. 14. in fine ait: accipit ergo ibi actionem pro opere, & sine agentis, illud autem est forma acta in passo, quæ ut fluens est motus. Et v. & si objicias sub num. 16. ait: quia respectus fundatus super motum ad agens est intrinsecus adveniens, cum motus sit forma ipsa inducta, vel educta. Idem habet commentator Scoti ibidem sub num. 21. v. quinto modo, & sequenti.*

1225. Probatur ratione: motus est actus entis in potentia prout in potentia; sed forma in fieri sic se habet: Ergo forma in fieri est formalissimè motus. Minor probatur: taliter

taliter forma in fieri actuatur susceptivi, sive mobilis potentiam, ut simul relinquat illud ad ulteriorem gradum perfectionis formæ capax, scilicet ad factum esse, ad quod positivè per formam in fieri ordinatur: Ergo &c. Probatur: quia per hoc præcisè, quòd intelligatur aqua sub calore in fieri, quocumque alio circumscripto intelligitur formalissimè mota aqua, sive aquam moveri: Ergo forma caloris in fieri est formalissimè motus.

1226. Quoad secundam partem probatur: quia forma in fieri formalissimè essentialiter est idem ac forma in factum esse: Ergo si forma in fieri est motus, ad idem prædicamentum debet motus expectare, ad quod forma in fieri expectat; sed forma in fieri pertinet ad idem prædicamentum, ad quod forma in factum esse pertinet: Ergo & motus, cum sint formalissimè idem: sed formæ, quæ possunt in fieri per modum fluxus, seu positivæ tendentiæ considerari, jam ad prædicamentum substantiæ, jam ad prædicamentum quantitatis, qualitatis, vel relationis expectant: Ergo & motus: Ergo motus non ad aliquod expectat prædicamentum, sed per omnia divagatur.

1227. Dico secundò: motus sumptus pro fluxu formæ, sive pro illa morula, quæ in fieri formæ consumitur, ut dixi num. 1222. pertinet ad prædicamentum quantitatis; patet, quia motus in hac acceptione non est aliud, quàm tempus saltem realiter; sed tempus ut ex se constat, est de genere quantitatis continuæ successivæ; Ergo & motus, quia illa, quæ realiter identificantur, ad idem pertinent prædicamentum, de quo latius infra.

1228. Secundò dubitabis, utrùm motus realiter distinguatur à suo termino, vel saltem formaliter? Respondeo, quòd cum ex dictis num. 1224. motus sit idem formalissimè, quod forma in fieri, prout tendit in factum esse, & forma in fieri sit eadem cum se ipsa in factum esse quoad essentialia, sequitur, quòd motus nondistinguatur realiter à suo termino. Ita Scotus ubi supra, & in 1. dist. 13. q. 1. §. contra num. 2. & dist. 2. q. 7. & probatur: quia motus est ipsa forma in fieri, & terminus motus est forma in factum esse, sed forma in fieri, & in factum esse idem realiter sunt: Ergo &c.

1229. Dico tamen secundò, motus quantum connotat privationem perfectionis formæ in factum esse (forma enim in fieri dicit privationem illius complementi) sive perfectionis, quam habet in factum esse, distinguitur realiter quoad connotatum à termino motus. Probatur: quia forma in fieri caret perfectione, qua non caret in factum esse, sive in esse perfectò, & illam talem privationem connotat: Ergo saltem quoad connotatum realiter distinguitur motus à suo termino.

1230. Tertiò dubitabis, utrùm motus realiter distinguatur à mobili? Respondeo affirmativè, ut habet expressè noster Pitagorianus in hoc 3. in annotationibus ad quæst. 7. & habetur communiter. Probatur: quia mobile est illud subjectum, quod denominatur à forma; sed omne Physicum subjectum realiter distinguitur à forma Physica: Ergo mobile realiter distinguitur à motu. Et confirmatur: quia illa, quæ realiter possunt separari, realiter distin-

distinguuntur; sed omne mobile, sive subiectum passivum realiter potest separari à motu, ut ex se patet: Ergo &c.

1231. Quartò dubitabis, in quo motus sit subjectivè, sive in quo subjecto motus subjectetur? Respondeo, quòd in potentia passiva mobilis. Probatur: quia in illo subjecto motus subjectatur, quod movetur, sive mutatur; sed mobile est subjectum, quod denominatur moveri, sive mutari à motu: Ergo motus in mobili subjectatur, & hoc universaliter loquendò de omni motu, locali etiam, quia quod localiter movetur acquirit novum ubi, sive relationem novam ubicationis, quam antea non habebat, à qua formaliter denominatur motum, sive mutatum: Ergo motus localis, qui in tali passiva ubicatione, sive relatione consistit, in ipso mobili subjectatur. Argumenta, quæ contra has nostras conclusiones possunt objici, nullius sunt ponderis, & sic illa omittimus apud authores videnda.

QUÆSTIO SECUNDA,

Quid sit actio, & quid sit passio.

ARTICULUS PRIMUS

Ubi aliqua præmittuntur notabilia ad intelligentiam quæsitæ.

1232. **P**rimò nota, quòd hîc agimus de actione, & passione, prout cum motu comparantur, utrùm videlicet actio de genere actionis sit idem quod passio, & actio & passio sint idem cum motu, vel aliqua distinctione inter sese distinguantur? Et dato quòd sic, quæ distinctio sit, quæ inter actionem, & passionem, & mo-

tum versatur? an realis, vel formalis, seu potius rationis?

1233. Secundò nota, quòd pro responsione, & intelligentia quæsitæ necesse est iterùm in memoriam revocare omnes illas acceptiones actionis, quas tradidimus supra dist. 4. Physicali de causa efficienti ex 2. à num. 1024. usque ad 1029. inclusivè; ex dictis enim ibi maximè pendet dicendum hîc intelligentia, ne quæ semel ibi diximus, iterùm hic repetamus.

1234. His præjactis dico primam conclusionem (aliorum sententiis omissis) actio sumpta pro respectu producentis ad productum, de qua ibidem num. 1025. vel respectu educantis ad educatum, ut diximus num. 1026. vel pro respectu ~~ad transmutantem~~ ^{inducen} ~~ad transmutatum~~ ^{quæritur}, ut num. 1027. diximus, est relatio prædicamentalis intrinsecus adveniens, quæ necessario posito fundamento, & termino resultat, patet ex dictis ibidem num. 1031. & realiter distincta à motu, cum motus, qui ut diximus supra num. 1223. & sequentibus sit ipsa forma in fieri prout tendit in factum esse; & actio in his tribus acceptionibus sit posterior ipsa forma, non solum in fieri, sed in facto esse, cum forma sit terminus talis relationis, & terminus ex sua natura realiter distinguatur à relatione, & sit illa prior.

1235. Dico secundam conclusionem: actio propriè dicta de genere actionis, de qua num. 1029. ubi supra 1032. est relatio extrinsecus adveniens, quæ fundatur in agente, & terminatur ad materiam transmutatam per formam, estq; realiter distincta à motu & passione. Probatur quoad primam partem: illa realiter distinguuntur, quæ ad

ad diversa expectant prædicamenta; sed actio in hac acceptione expectat ad prædicamentum actionis, & forma à qua transmutatur materia, non ad prædicamentum actionis, sed ad prædicamentum substantiæ, vel quantitatis, vel qualitatis expectat, vel ad aliquod aliud, ut diximus num. 1226. Ergo &c. & eodem argumento probamus actionem, & passionem realiter differre, cum ad diversa prædicamenta pertineant.

1236. Dico tertiam conclusionem: actio sumpta pro forma in fieri, ut diximus ubi supra num. 1029. & 1038. non distinguitur realiter à motu, neque à passione, immo eademmet forma absoluta in fieri, prout dicit esse ab alio, scilicet ab agente est actio, & prout concipitur in mobili, sive passio est passio, & prout dicit actuare potentiam sui mobilis, ordinando illud ad ulteriorem gradum perfectionis formæ est motus, nulla distinctione se tenente ex parte formæ absolutæ, sed solum penès diversa connotata, diversum fortitur nomen.

1237. Hæc conclusio habetur expressè à Scoto in 4. dist. 13. q. 1. num. 14. & à Philosopho in hoc 3. cap. 3. ubi ait: *motus est actus activi, ut ab hoc passivi ut in hoc*: Ergo ex mente Philosophi idem actus ut ab agente est actio, & ut in passio est passio; sed actus in passio prout in fieri, & tendens in factum esse est motus: Ergo actio, passio, & motus eadem forma indistincta est; sumpta actione, & passione in sensu explicato pro forma in fieri.

1238. Item idem Philosophus in hoc 3. text. 16. ait: *motus est actus mobilis, ut mobile est*. Et text. 22. *passio est actus patientis, ut patientis est*; sed patientis ut patientis, &

mobile ut mobile idem formalissimè sunt: Ergo motus, qui est actus mobilis, & passio, quæ est actus patientis, idem sunt, quia eidem potentiæ idem correspondet actus.

1239. Ex dictis apparet, quòd actio, & passio possunt considerari vel Physicè, vel Metaphysicè: actio Metaphysica est relatio transmutantis ad transmutatum extrinsecus adveniens, expectans ad prædicamentum actionis, & de hac non est dubium, quin realiter distinguatur à motu, ut diximus num. 1235. & idem dico de passione, quæ realiter ab actione propriè dicta, id est Metaphysicè dicta distinguitur, & à motu.

1240. Actio Physica, quæ ut diximus dist. 4. & 2. num. 1038. in 6. concl. est per quam virtus causativa causæ reducitur de actu primo in actum secundum, est forma in fieri, quæ solum penès connotata diversa, dicitur actio, quatenus ab agente, dicitur passio, quia in passio subjectatur, & dicitur motus, quia per illam mobile, sive passum mutatur; & in hoc nulla est controversia, & si aliqua est, illam apud authores videndam omittimus.

ARTICULUS SECUNDUS,

In quonam subjecto actio subjectatur, & in quo passio?

1241. **V**ariis dicendi modis omissis, sit prima conclusio pro responsione quæsitæ contra Divum Thomam, & ejus sequaces: actio propriè dicta de genere actionis, quæ ut diximus num. 1235. est relatio transmutantis ad transmutatum, subjectatur

ctatur in agente, & non in passio, & passio similiter de genere, sive prædicamento passionis subjectatur in passio, sive in materia transmutata per formam, & non in agente. Ita Scotus in 3. cit. ubi supra.

1242. Probatur ratione: actio de genere actionis est ratio transmutantis ad transmutatum: Ergo in illo formalissimè subjectatur actio, quod transmutans formaliter denominatur; sed agens est, quod formalissimè denominatur transmutans: Ergo & ipsum est in quo actio subjectatur. Major est certa, minor probatur: illud formalissimè denominatur transmutans, quod transmutat passum; sed quod transmutat passum, est agens, & non aliud: Ergo agens, & non aliud est, quod formalissimè transmutans denominatur.

1243. Et roboratur: in illo subjecto forma subjectatur, in quo ejus formalis, & primarius effectus actionis invenitur; sed formalis, & primarius effectus actionis invenitur in agente, & non in alio: Ergo in agente, & non in alio subjectatur actio. Major ex se patet: effectus enim formalis primarius formæ cujuslibet inseparabilis ab intrinseco est ab ipsa, ut patet de albedine, cujus formalis effectus est dealbare, & in illo est albedo, in quo dealbatio invenitur. Minor probatur: effectus formalis & primarius actionis est reddere subjectum, in quo est formaliter agens; sed quod redditur, sive denominatur formaliter agens est ipsum agens, & non aliud: Ergo actio in agente, & non in subjecto debet subjectari.

1244. Idem dico de passione: passio

est respectus transmutati ad transmutans: Ergo in illo quod formalissimè transmutatum est, debet passio subjectari; sed passum est quod formalissimè transmutatum est: Ergo passio in passio, sive materia transmutata subjectatur. Et confirmatur: quia in illo subjecto subjectatur intrinsecè, & formaliter forma, in quo intrinsecus ejus effectus formalis invenitur; sed in passio invenitur intrinsecus effectus formalis passionis: Ergo & ipsa passio. Minor probatur: quia effectus formalis intrinsecus passionis est denominare subjectum formaliter passum: Ergo &c.

1245. Dico secundam conclusionem: actio, & passio sumpta pro actione, & passione Physica, sive pro ipsa forma in fieri, quæ est idem, ac motus, ut diximus num. 1236. subjectatur non in agente, sed in passio. Hæc conclusio satis patet ex dictis: nam actio in hac acceptio- ne nihil aliud est, quàm forma in fieri, & idem dico de passione, & motu; sed forma in fieri in passio subjectatur, & non in agente: Ergo actio sumpta pro tali forma in passio subjectatur. Major ex dictis supponitur, minor probatur: quia indistincta forma indistinctum postulat subjectum; sed forma in fieri, & in facto esse eadem indistincta forma est: Ergo ejus subjectum indistinctum erit; sed subjectum formæ in facto esse est passum: Ergo & formæ in fieri subjectum idem passum erit.

Argumenta contra dicta.

1246. **P**rimò obijciunt contra nos ad- versarii, quàm plures ex Philo- sopo autoritates, in quibus videtur asserere actionem, & passionem idem sibi vindicare subjectum. Ad quas omnes respondere debetis ex dictis, quòd actiones, & passiones Physicæ, sive materialiter sumptæ, sive actione, & passione sumpta pro forma in fieri, quæ penès diversa connotata jam actio denominatur, jam passio denominatur, eodem subjecto gaudent, non verò actio propriè dicta de genere actionis, & passio, cum eorū subjecta realiter differant, ut ex dictis patet.

1247. Secundò arguitur: non implicat, quòd eadem indistincta forma diversas tribuat, & oppositas denominationes: Ergo non implicat, quòd actio cum eadem forma indistincta sit denominet agens formaliter tale, & passum patiens formaliter. Antecedens probatur: visio eadem forma indistincta est, & tamen denominat oculum formaliter intrinsecè videns, & parietem visum: Ergo eadem indistincta forma potest duplex subjectum denominare, & oppositas denominationes eis tribuere: Ergo actio, etsi eadem forma sit, poterit denominare agens tale, & passum patiens formaliter.

1248. Respondeo distinguendo antecedens: eadem forma potest tribuere distinctas denominationes, unam intrinsecam, illam videlicet, in quo est, & aliam extrinsecam illius videlicet subjecti, in quo intrinsecè non est, concedo: distinctas denominationes intrinsecas, nego. Nam cum forma solum intrinsecè in unico subjecto, & non in duobus sit, solum subjectum, in quo est,

potest intrinsecè formaliter tale denominare, licet fortè aliud subjectum, in quo non est, possit denominare extrinsecè; ut patet de visione, quæ denominat intrinsecè videns oculum, in quo intrinsecè est, & objectum denominat extrinsecè visum, quia in illo extrinsecè solum est terminativè, id est illud terminatur.

1249. Tertiò arguitur: in hoc distinguitur actio transiens ab actione immanenti, quia actio immanens, ut patet in intellectio- ne manet intra agens transiens, non verò transit in aliud nisi in ipsum: Ergo actio in passio subjectatur &c.

1250. Respondeo negando majorem; actio enim immanens, & transiens non distinguuntur, nisi penès hoc, quòd terminus actionis immanentis manet intra ipsum agens, ut patet de actione, qua producitur actus intellectus, & similiter actus voluntatis, qui quidem actus intellectus intra ipsum manet, hoc est, in ipsomet intellectu, à quo producitur, subjectatur, & idem dico de actu voluntatis, qui in ipsa voluntate subjectatur, & similiter de actione, qua substantia in se ipsa producit quantitatem, & ignis in se ipso causat calorem, & aqua frigiditatem, & sic de aliis. Actio verò transiens est quæ producit terminum, sive cujus terminus non est in ipso agente, sed in passio, ut patet de calore, qui alium producit in passio sibi approximato, & in generatione, homo enim generat hominem in materia extra se existente, & ignis generat ignem in materia ligni; unde illa actio dicitur immanens, cujus terminus manet intra ipsum agens: illa verò dicitur transiens, cujus terminus in alio est, & non in agente.

1251. Ad illud de intellectu dico, quod intellectio, sicut quilibet alius actus vitalis non est actio, immò est qualitas absoluta operativa; dicitur autem actio propter aliquam similitudinem, & proportionem, quam habet cum actione; cum tamen revera actio non sit, & si aliquando dicitur actio, debet intelligi analogicè, improprie, & metaphoricè, sicut actio grammaticalis, ut illam appellat Scotus, non verò actio rigorosè.

1252. Sed contra insurges: actio subiectatur in agente: Ergo agens prout tale erit passum. Probo consequentiam: passum est quod ab aliqua forma patitur, sive quod alicui subicitur; sed agens subicitur actioni, & ab illa patitur: Ergo agens prout tale erit passum; sed hoc est impossibile: Ergo &c. Probo minorem: passum prout passum esse formaliter agens arguit omnimodam imperfectionem: Ergo agens prout agens esse formaliter passum eandem implicationem involvit. Patet, quia oppositorum eadem est ratio. Antecedens probo: agere formalissimè non est pati, nec pati est agere, immò agens, & passum sunt opposita, tanquam activum, & passivum; sed implicat, quòd ab unica, & eadem forma idem principium sit activum, & passivum: Ergo si agens est activum ab actione, ab eadem actione nequit esse passivum: Ergo nequit se habere passivè respectu actionis.

1253. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: Ergo agens prout tale erit passum respectu formæ, quæ ab agente producitur, nego consequentiam: respectu actionis, quæ in illo subiectatur, concedo consequentiam: quia

etiam actio, qua denominatur, ignis v. g. transmutans materiam ligni in ipso igne subiectatur, nihilominus ignis non patitur à forma ignis à se producta in materia ligni, sed ab actione solùm relativè patitur, quia subiectatur in illo, tanquam forma relativa, sive ratio referendi. Ad confirmationem minoris respondeo distinguendo antecedens: implicat passum esse formaliter agens ab eadem forma, à qua patitur denominativè, sive formaliter, nego: fundamentaliter Physicè, concedo: quia ab eadem actione, à qua denominatur efficiens formaliter agens patitur, id est, passum ipsum efficiens denominativè, quia actio de genere actionis non est ratio formalis producendi, ut diximus dist. 4. ex 2. sed ratio formalis denominandi.

1254. Ad probationem antecedentis dico distinguendo majorem: pati non est agere, hoc est, non est dare esse activè, concedo: pati in agente non est agere, hoc est, non subjici actioni, nego. Ad illud, quod agens, & passum se habent tanquam activum, & passivum fundamentaliter, concedo: formaliter, nego. Unde nego suppositum consequentis, videlicet quòd agens sit activum ab actione, immò quia est activum subicitur actioni, quia actio non est ratio producendi, sed forma absoluta agentis est, quæ producit, & supposita jam productione resultat in agente actio, à qua agens formaliter denominatur; & nulla est implicatio, quòd ignis v. g. à sua forma absoluta sit activus, & det esse alteri igni, & postea eandem forma absoluta ignis subiciatur relationi actionis, & ab illa denominetur, sicut Pater producit Filium, & est principium activum

activum illius, & postea ipse Pater; sive ipsa substantia absoluta, quæ dedit esse Filio, subiectatur relationi Paternitatis, & ab illa formaliter denominatur.

DISTINCTIO SECUNDA,

De infinito.

QUÆSTIO PRIMA,

Quid, & quotuplex infinitum sit?

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliquibus præmissis ad quæstionem fit satis.

1255. **H**IC est primò notandum secundùm *Scorum in 4. dist. 13. q. 1. num. 31. §. de secundo*, quòd infinitum dividitur in infinitum per essentiam, & in infinitum per participationem. Infinitum per essentiam est Deus solus, cui ab intrinseco, & sua essentiali ratione infinitas convenit, & ita primum est in genere entis, ut omnia entia tam facta, quam facienda, & etiam excogitabilia ab humano captu, in infinitum à sua intrinseca perfectione excedantur, ut potè in quo continentur omnis perfectio possibilis, & etiam imaginabilis. Infinitum per participationem est illud, quod licèt habeat esse participatum ab infinito per essentiam, Deo videlicet, tamen sine caret in illa linea, & ordine, quo infinitum censetur. Et de hoc infinito per participationem est nobis sermo hic, non autem de infinito per essentiam, quia de illo in sacra Theologia, & Metaphysica agitur.

1256. Infinitum per participationem

adhuc est duplex, vel infinitum secundùm extensionem, & est illud, quod in sua extensione magnitudinis caret sine, ut si daretur v. g. linea in infinitum extensa, quæ termino careret, vel numerus, cujus unitates infinitæ forent; vel infinitum ~~est~~ in intentione, ut qualitas v. g. quæ haberet gradus infinitos caloris. Et utrumque infinitum adhuc est duplex, vel infinitum in actu, vel in potentia: infinitum in actu est illud, quod habet partes actuales actualiter infinitas. Infinitum in potentia est illud, quod licet secundùm partes, quas actualiter habet, sit finitum, hoc est, habens terminum, tamen secundùm partes, quas potest habere, infinitum est, & termino caret, quod sic definitur: *infinitum in potentia termino caret, & sine, cum semper crescere possit*, tamen secundùm ea quæ actu includit, finitum est.

1257. Soletque hæc divisio infiniti in infinitum in actu, & in potentia aliis terminis tradi, ita ut infinitum in actu sit infinitum categorematicum appellatum; infinitum verò in potentia syncategorematicum appelletur; quia sicut terminus categorematicus per se solum est significativus, ita infinitum in actu sine eo quod aliquid sibi adveniat, est infinitum actualiter; & sicut terminus syncategorematicus solus non est significativus, ita infinitum in potentia non est actu infinitum, sed solum potentialiter penès partes, quas potest habere.

1258. Utrumque tamen infinitum hac definitione à Scoto in quodlibet. 5. §. de primo. lit. A. num. 6. comprehenditur, licèt magis proprie infinito syncategorematico adaptetur, videlicet infinitum est cu-

Jus quantitatem accipientibus, vel quantumcumque accipientibus semper aliquid restat accipiendum, ut v. g. si à multitudine infinita hominum, vel Angelorum præscindas millia, & millia, & sic in infinitum, semper restant ulterius alia quàm plura millia accipienda, si talis multitudo sit infinita, vel si addas dictæ multitudini millia, & millia, semper potest illi fieri in infinitum additio nova.

ARTICULUS SECUNDUS,

Utrum de facto detur aliquod ens infinitum in rerum natura, vel saltem per vires naturæ possit dari?

1259. **D**ico primam conclusionem: de facto datur unum ens infinitum in rerum natura, quod est Deus optimus maximus, de quo non modo disputamus, & ipso secluso nullum aliud ens infinitum datur in essendo, hoc est, in perfectione essentiali. Probat: omnis essentia creata est participata ab alio, scilicet Deo, & ipso dependens; sed infinito repugnat dependentia in essendo. Et confirmatur: quia ut ait Scotus in 1. dist. 8. q. 3. omne ens creatum componitur ex actu, & potentia Physicè, vel saltem Metaphysicè ex genere, & differentia; sed infinito per essentiam repugnat non esse perfectissimum actum, sive esse ab alio perfectibile: Ergo &c.

1260. Dico secundam conclusionem: de facto nullum datur ens, quod sit infinitum actuale categorematicè secundum extensionem, sive magnitudinem. Ita Scotus expressè in hoc 3. q. 8. in expositione textus Philosophi. Et probatur, quia omne corpus

quantum, & extensum, quod de facto datur, sub ambitu cœli continetur; sed quod sub ambitu cœli continetur, implicat esse infinitum: Ergo &c. Minor probatur: quia implicat quod sit in extensione infinitum, & quod sub terminis alterius corporis contineatur. Et probatur secundò, quia omne corpus habet ex sua intrinseca ratione aliquam figuram, & figura ab intrinseco terminis clauditur: Ergo & corpus, quod est tali figura figuratum, unde nec cœlum, nec terra, nec quodcumque aliud creatum erit infinitum, cum necessariò claudatur sub terminis præfixis.

1261. Dico tertiam conclusionem: de facto datur aliquod ens creatum infinitum secundum intensiorem, hoc est, non datur aliqua qualitas infinitè intensa. Probat: quia si daretur, daretur creatura infinitæ virtutis productivæ, cum omnis qualitas prima sit productiva; sed implicat creaturæ virtus infinita in producendo: Ergo &c. Insuper: omnis capacitas passiva est finita, & limitata: Ergo nulla datur capacitas receptiva alicujus formæ infinitæ. Rursus: non datur substantia, cui debeatur talis qualitas naturaliter: Ergo neque ipsa qualitas infinitè intensa datur.

1262. Dico quartam conclusionem: nec infinitum in numero actuale datur, sive non datur multitudo rerum infinitarum, quia omnes res creatæ tam præteritæ, quàm præsentis, & futuræ sub numero infinito comprehenduntur. Patet ex ipso Deo Ecclesiastici 13. dicente: *omnia in numero, & mensura fecisti.* Insuper numerus dicit ab intrinseco determinatas unitates, ex quibus coalescit, & componitur: Ergo implicat,

cat, quod sit numerus, & quod sit infinitum, cum infinitum ex se nullam habeat determinationem sive terminum, in illa linea, & ratione, qua est infinitum.

1263. Dico quintam conclusionem: infinitum in duratione à parte ante de facto nullum datur, cum omnia creata in tempore acceperint esse, ut infra suo loco dicemus, tamen de facto datur aliquod ens, quod sit infinitum à parte post, hoc est, quod in æternum sit duraturum, ut patet de anima, quæ in æternum erit, ut fides docet; & de cœlo & terra, cæterisque elementis. Hæc conclusio est de fide, & nullam admittit inter Scholasticos controversiam. Et hæc pro hac parte quæsitum sit satis.

ARTICULUS UNICUS,

Ubi ad quæsitum sit satis.

1264. **D**ico primam conclusionem: etiam de infinito posse absolute Dei repugnat creatura, quæ sit in perfectione essentiali infinita. Hæc conclusio expressè habetur à Scotus in 3. dist. 13. q. 3. & 4. à num. 10. & infra, potestque probari rationibus, quibus conclusione 1. num. 1258. probavimus illam de facto non dari: quibus aliam addimus rationem in nostræ veritatis confirmationem, quæ talis est: infinitum in perfectione essentiali identificat sibi omnem perfectionem compositibilem, & nulla perfectio simpliciter est illi incompositibilis, ut omnes fatentur Theologi, & expressè docet Scotus in quodlibet. 1. & 5. ergo si tale ens infinitum in essentiali perfectione daretur, identificaret sibi omnes perfectiones essentielles divinas; Ergo esset Deus,

quia nihil, quod Deus non est, Deo identificatur; sed implicat creaturam esse, ut supponitur, & esse Deum, ut argumentum convincit: Ergo necessariò fatendum est talem creaturam repugnare.

1265. Dico secundam conclusionem: non est procedendum in infinitum in speciebus, ita ut qualibet specie assignata possumus aliam perfectiorem assignare, sed necessariò deveniendum est ad aliquam speciem ita perfectam, ut non possit Deus aliam perfectiorem elicere, sive causare; & idem dico de perfectione gradualis intrinseca qualitatis, ita ut calor v. g. non possit in infinitum augeri, sed necessariò deveniendum est ad aliquem ita perfectum calorem, ut non possit Deus ulteriorem calorem illo perfectiorem intensivè producere; cum tamen nec talis species summa, quæ non potest excedi ab alia perfectiori, nec talis calor summus qui ab alio superari non valet, non infinitus categorematicè, sed finitus sit.

1266. Hanc conclusionem puto esse mentem expressam Scoti contra aliquos Scotistas contrarium autumantes. Et suppono cum ipso Scotus in 3. dist. 13. q. 13. quod Deus potuit creare summam gratiam creabilem, ultra quam non posset alia major creati, sive recta ratione excogitari; & suppono similiter ex eodem Scotus ibidem q. 4. §. quantum ad secundam quæstionem. 9. hanc gratiam summam esse actu creatam, collatamque animæ Christi Domini. Verba accipite Scoti: *probabile est dicere secundum Magistrum, quod Deus tantam gratiam ei (Christo videlicet) quantum potuit; potuit autem*

ex præcedenti questione conferre summam gratiam creabilem: Ergo &c. Et q. 4. §. ad primum. num. 2. explicando ipse Doctor Subtilis hoc nomen *summum*, ait: *dico, quòd summum potest accipi dupliciter, uno modo positivè, per excedentiam ad omnia alia; alio modo negativè per non excedi ab aliquo alio &c.* Et in fine ait: *dico, quòd summam gratiam creabilem potuit dare huic animæ; quod latè ibi prosequitur, & probat Scotus.*

1267. Quibus præmissis ostendo hanc esse mentem Scoti; Scotus ait, quòd Deus de facto contulit animæ Christi tantam gratiam, quantam potuit conferre; & similiter ait, quòd potuit illi conferre gratiam summam creabilem, quæ non posset ab alia gratia perfectiori excedi: Ergo in perfectione graduati intensiva gratiæ non potest in infinitum procedi, sed necessariò deveniendum est ad aliquam gratiam ita perfectam, ut ultra illam non sit alia perfectior: Ergo & in formis specificis idem dicendum est, quòd necessariò deveniendum est ad aliquam speciem ita perfectam, ut non possit excedi in perfectione essentiali.

1268. Probatur conclusio ex ipso Scoto in eadem questione §. ad argumenta. v. si secundo modo. num. 13. Ubi ait: *ponendo gratiam esse summam perfectionem diceretur eodem modo, quod intelligendo aliquem gradum superiorem gratia summa in genere perfectionis supernaturalis, est tunc intelligere contradictoria.* Vult dicere Scotus, quòd sicut est impossibile, & contradictionem involvens, quòd gratia Christi sit summa, & quòd possit alia perfectior, sive intensior gratia creari, ita est impossibile, & involvens contra-

ditionem, quòd si gratia est summa perfectio ordinis supernaturalis, possit aliquod ens ejusdem ordinis supernaturalis creari, quod sit gratia perfectius, quia si tale ens perfectius gratia possibile foret, jam gratia non esset summum ens ordinis supernaturalis, quod evidens est, ut ex se patet.

1269. Hoc idem habet Scotus in sua Metaphysica lib. 2. q. 6. de multitudine essentiali num. 6. ubi ait: *de multitudine essentiali, scilicet specifica eorum, quæ habent ordinem essentialem, patet, quòd ibi non est infinitas negativè, nec privativè; infinitum contrariè non potest ibi esse, quia tunc esset illud infinitum intensivè in perfectione, & esset Deus; neque est infinitas in potentia secundum Philosophum: Ergo ex mente Scoti non est concedenda speciebus infinitas in potentia, quæ ut diximus num. 1556. hujus, stat in hoc, quòd una, sive quacumque specie assignata possit alia perfectior assignari, & alia, & alia, & sic in infinitum, sed necessariò deveniendum est ad aliquam speciem ita perfectam, ut illa aliam perfectiorem assignare non possimus. Scotum sequuntur Durandus in 4. dist. 13. q. 4. Cajetanus secunda secunda q. 24. art. 7. & alii quàm plures.*

1270. Probo primò conclusionem ratione, qua eam probat Scotus in 3. cit. q. 1. §. ad primam quæst. v. ad quod ostendendum. num. 2. gratiam Christi esse summam creabilem, ita ut non possit Deus aliam perfectiorem creare, quæ in hunc modum se habet: accepta aliqua specie infima, nempe A, & ascendendo ad alias perfectiores species, aut est status ad aliquam supremam, quæ non potest excedi, & habetur oppositum, aut non, sed potest procedi in infinitum?

tum? si dicas hoc: Ergo quantò aliqua species excedit A, tantò est perfectior: Ergo illa, quæ infinitum excedit, est infinito perfectior: Ergo talis species erit in se intensivè perfectionis absolutæ, quod est impossibile, quia esset finita, eò quòd creata, & finita, ut argumentum concludit.

1271. Probo assumptum Scoti, & simul declaro, quia suppono, quòd species infima animalium v. g. est mus, sive formica, interrogo: assignata una species animalis perfectior formica, & alia, & alia, & sic in infinitum, illa species inter quam, & formicam infinitæ aliæ mediarent, non esset infinita? foret utique, quia cum species sint sicut numeri, & se invicem excedant in perfectione essentiali, necesse est unam aliam perfectiorem esse, ita ut illa, quæ ab infima per alias infinitas species distaret, esset infinita.

1272. Quod probo hac ratione, qua eam probavi Hispali cum adstantium aliqui admiratione, quæ talis est: ens superans alia infinitè à se distantia se excedentia excessu æquali est ens infinitum; sed illa species animalis, quæ per infinitas alias species medias distaret à formica, esset ens superans alia infinitè à se distantia se excedentia excessu æquali: Ergo esset ens infinitum. Probo majorem: quod infinitè distat à finito per aliquas species medias se excedentes est infinitum: Ergo quod superat alia infinitè &c., est infinitum. Minorem probo: quia illa species animalis, quæ per infinitas medias species à formica distaret, infinitè à finito, scilicet à formica: Ergo &c. Quia si inter Antiquariam, & Hispalem infinitæ luces mediarent, esset verum

dicere: Antiquaria distat infinitè ab Hispali: Ergo &c.

1273. Probo: quia quod continet perfectiones infinitarum specierum, necesse est, quòd sit specificè infinitum; sed talis species contineret in se perfectiones illarum infinitarum specierum, siquidem omnibus illis foret perfectior: Ergo esset infinita. Probo: quod continet in se perfectiones infinitorum individuorum, sive numerorum est unum numericè infinitum: Ergo quod continet in se perfectiones infinitarum specierum erit specificè infinitum.

1274. Secundò probo conclusionem ex eodem §. & v. Scoti: omnes species cujuscumque generis sint, quantumcumque sint infinitæ, videntur actualiter ab intellectu divino: Ergo illa species suprema, quæ per infinitas alias distaret ab infima, ab intellectu divino actualiter videtur: Ergo posset talis species creari ab ipso Deo, cum nulla ex hoc debeat repugnantia, ex eo quòd talis species sit possibilis, & unica factioe factibilis. Probo antecedens: quia hoc decretum in Deo, videlicet, volo creare speciem perfectissimam omnium, quas possum creare, quæ per infinitas distet ab infima: nullam secum involvit repugnantiam: Ergo jam tali specie perfectissima creata non posset Deus aliam perfectiorem creare, quod nostrum argumentum intendit.

1275. Probo, quòd Deus posset illam creare ex ipso Scoto ibidem, ubi adducit verba Philosophi ex hoc 3. cap. de infinito text. 69. qui ait: *quantum contingit esse in potentia, tantum contingit esse in actu:* quibus addit Scotus: *& ita non est procedere in infinitum in potentia, eundo ad formam* (hoc est

est ad perfectionem specificam, & essentialem) & ideo necesse est in forma quantumcumque perfecta ponere terminum qualitercumque possibilem. Quid clarius de mente Scoti? Ex quorum verbis sic proba assumptum: omne, quod est in potentia, quatenus ex se potest reduci ad actum, quia potentia hoc dicit posse esse in actu absque ulla implicatione ex parte potentiae: Ergo si talis species suprema possibilis à Deo creari potest, & poni à Deo in esse existenti, quia si non posset creari, non esset in potentia. Probo: quia de possibili posito in esse nullum sequitur inconveniens: Ergo nullum inconveniens erit, quod talis species suprema producat à Deo: Ergo posita tali specie non posset Deus aliam perfectionem efficere, quia supponimus talem esse omnium perfectissimam: Ergo intentum.

1276. Tertio probatur ratione desumpta ex ipso Scoto in eadem dist. & q. 4. §. ad argumenta. v. ad tertium dico num. 14. omnis creatura est participatio determinata Dei: Ergo omnis creatura essentialiter habet gradum determinatum perfectionis participatum à Deo. Antecedens est certum: creatura enim non est participatio ut sic, nec participatio omnium perfectionum Dei: Ergo necessario est participatio determinata determinatae perfectionis divinae. Consequentia probatur: non illimitata in perfectione, quia hoc creaturae repugnat: Ergo essentialiter habet gradum determinatum perfectionis: Ergo essentialiter est finita: Ergo necessario est dicendum, quod debemus devenire ad aliquam creaturam ultra quam non possumus procedere: Ergo non est procedendum in infinitum, Et con-

firmatur: quia in essentialiter ordinatis non datur processus in infinitum, ut docet omnibus Physica Schola; sed species sunt essentialiter ordinatae, ita ut una sit perfectior, & repugnat duas species esse in perfectione aequales: Ergo in illis non datur processus in infinitum.

1277. Dico tertiam conclusionem: implicat etiam de potentia absoluta infinitum in intensione, hoc est, aliqua qualitas, quae sit in infinitum intensa. Hæc conclusio satis patet ex dictis supra citatis Scoti in 3. ubi ait: gratiam Christi esse summam, & non infinitam, & nihilominus implicare, quod à Deo alia perfectior gratia producat. Probatur: implicat ex dictis pro secunda conclusione creatura, quae sit in perfectione essentiali infinita: Ergo implicat qualitas, quae sit in perfectione intensiva infinita. Probatur consequentia: quia sicut se habet perfectio essentialis ad essentialiam, ita perfectio intensiva ad qualitatem intensivam; sed implicat creatura, quae sit in perfectione essentiali infinita: Ergo &c.

1278. Secundo probatur: quia si possibilis est talis qualitas infinite intensa, illa daretur de facto; in Christo Domino non datur, quia ut omnes Theologi fatentur gratia Christi Domini, quae est quaedam qualitas, visio beata, & lumen gloriae, licet sint qualitates summæ, finitæ tamen sunt, & non infinitæ: Ergo &c. Probo majorem: omnis perfectio possibilis collata fuit animæ Christi, ut omnes fatentur, quia non est verisimile, nec fidei consonum, quod Christus potuit esse perfectior, neque in ordine naturæ, neque in ordine gratiæ, neque in ordine gloriae, & tamen Christo

Domino

Domino non fuit collata, neque infinitas gratiæ, neque gloriae, sive visionis neque luminis gloriae: Ergo signum est, quod talis infinitas repugnat; & hoc est validissimum argumentum in Sacra Theologia.

1279. Tertio probatur: implicat creatura infinitæ virtutis productivæ; sed qualitas est productiva: Ergo implicat qualitas, quae sit in infinitum intensa. Et confirmatur: quia si lumen gloriae v. g. quae est qualitas productiva visionis Dei, esset infinita: Ergo posset elicere visionem infinitam. Patet consequentia; quia cum sit causa naturalis visionis, poterit elicere tantam visionem intensivè, quantum fuerit intensum lumen, ita ut quod magis intensum fuerit lumen, eò magis intensiorem valebit elicere visionem: Ergo lumen infinite intensum, visionem infinite intensam elicere valebit: Ergo talis visio infinite intensa erit, Dei comprehensiva, quod est contra fidem.

1280. Quarto probatur: implicat substantia infinite perfecta: Ergo & qualitas. Antecedens suppono ex dictis pro secunda conclusione. Consequentia probatur: omne accidens est alicui substantiæ debitum, sed nulla est possibilis substantia creata, cui accidens infinitum debeat, quia nullum est tale accidens possibile; probatur: quia quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur; sed substantia recipiens tale accidens, sive talem qualitatem ab intrinseco, est finita: Ergo & accidens, quia impossibile est, quod accidens infinitum in substantia finita recipiatur.

1281. Dico quartam conclusionem:

implicat etiam de absoluto posse dari aliquod quantum secundum extensionem, hoc est, dari aliquod corpus quantum infinitæ magnitudinis, sive infinite extensum. Probatur: quia corpus quantum ex sua intrinseca ratione debet esse terminatum aliqua figura, vel si est linea, debet aliquo puncto esse terminata; si est superficies, petit ab intrinseco terminari lineis; si autem est corpus, debet esse aut sphaericum, aut quadratum, aut alicujus figuræ: Ergo debet esse terminatum; sed infinitum nequit habere terminum: Ergo &c.

1282. Secundo probatur, & suppono, quod à centro versus circumferentiam duarum linearum protrahantur in infinitum, tunc illæ linearum circumferentiæ infinite distarent inter se, quia quantum magis duæ linearum protrahuntur à centro, eò magis distant inter se: Ergo si protrahuntur à centro infinite, infinite distabunt inter se; tunc sic protrahatur altera linea transversalis ab una ex prædictis lineis ad aliam infinite à se distantem, illa talis linea necesse est, quod sit finita, & infinita, quod est impossibile; quod sit infinita patet, quia protenditur per infinitam distantiam, quæ inter unam, & alteram lineam mediat; quod sit finita, inde patet, quia terminus illis duabus lineis clauditur, & includitur: Ergo &c.

1283. Rursus probatur: impossibile est corpus substantiale, cui quantitas in infinitum extensa debeat: Ergo impossibile est talis quantitas in infinitum extensa. Antecedens probatur: impossibile est substantia corporea, cui repugnat motus; sed tali substantiæ corporeæ, cui quantitas infinite extensa

si

debe-

deberetur, motus repugnaret: Ergo &c. Probo minorem: quia si daretur spatium, quod non occuparet: Ergo in nullum aliud spatium posset moveri, siquidem tale spatium non daretur: Ergo &c.

1284. Dico quintam conclusionem: implicat etiam de absoluto posse dari aliquam multitudinem actu infinitam, puta hominum, Angelorum, lapidum, vel creaturarum. Hæc conclusio expressè habetur à Philosopho in hoc 3. cap. 2. text. 41. ut videre licet in Scoto q. 8. hujus, in expositione textus Philosophi sub num. 27. §. at vero neque numerus sic, ubi ait Scotus, *probat* (supple Philosophus) *quòd nullus numerus est infinitus, quia omnis numerus est numeratus, vel numerabilis; modò nullum infinitum est numeratum, vel numerabile: igitur nullus numerus est infinitus.* Item idem sub. Doct. 2. Metaph. q. 6. num. 3. §. de multitudine ait: *in medio: quòd multitudo in genere quantitatis non possit esse actu infinita* patet 3. Physic. text. & comm. 41. licet ibidem num. 5. §. sustinendo, videatur asserere, quòd ratio à Philosopho assignata pro negatione infinitæ multitudinis non concludat, non inde bene inferitur, quòd illam non sequatur, sed quòd ejus ratio inevidens est, quod non nego.

1285. Hanc adstruo conclusionem contra aliquos Sectistas oppositum opinantes, & præcipuè contra Fuentes in hoc 3. q. 3. dist. 2. art. 3. cujus fundamenti imbecillitas infra suo loco patebit. Probatur autoritate Philosophi 12. Metaph. text. & comm. 2. & 4. ubi ait: *numerus est multitudo mensurata uno*; sed contra rationem infiniti est mensurari finito, sicut probatur ex 6. Phy-

sic. text. & comm. 19. quòd infinitum non potest mensurari à finito: Ergo implicat, quòd sit numerus, & quòd sit infinitus. Major est definitio à Philosopho tradita, & ab omnibus recepta pro numero. Minor probatur: quidquid mensura finita mensuratur, necessariò finitum est; sed numerus ex sua ratione formali unitate mensuratur finita: Ergo numerus ex sua essentiali ratione finitus est: Ergo implicat, quòd numerus sit, & quòd infinitus sit.

1286. Secundo probatur: omnis multitudo numerica essentialiter ex unitatibus numericis coalescit; sed unitas numerica essentialiter finita est: Ergo compositum ex talibus unitatibus esse finitum postulat ab intrinseco, & essentialiter. Major est per se nota, quia omnis numerus, sive multitudo ex unitatibus pluribus componitur. Minor probatur: illud est finitum, cujus partes essentialiter finitæ sunt; sed partes ex quibus coalescit numerus, sive multitudo, finitæ essentialiter sunt, ut ex se patet, quia unitas numerica finita numericè est: Ergo compositum numerus, sive multitudo ex eis resultans, finita est.

1287. Tertiò probatur præmittendo prius verba Scoti ex 2. dist. 1. q. 3. §. *teneñtes autem. num. 20. v. ad ultimum argumentum*, ubi ait: *dici potest, quòd æquale majus, vel minus non conveniunt quantitati molis, nisi finita: de ratione enim quantitatis majoris est excedere, & minoris excedi, & æqualis commensurari, quæ omnia concludere videntur finitatem, & ideo negaretur infinitum esse æquale finito, quia æquale, & inæquale, & majus, & minus sunt differentia quantitatis finita, & non infinita.* Quibus præjactis

sic arguitur, & probo conclusionem, & suppono, quòd multitudo hominum esset infinita, tunc quæro: digiti horum infinitorum hominum, sive capilli excederent in numero ipsam hominum multitudinem, nec ne? Dices à fortiori, quòd sic; quia & ex se patet, plures essent digiti, quàm homines, & capilli similiter multò plures, quàm homines, & digiti: Ergo neque homines, neque digiti essent infiniti, quia infinitum in ea linea, qua infinitum est, nequit excedi, quia jam non infinitum, sed finitum evaderet.

1288. Huic argumento respondet Pater Fuentes, quòd infinitum potest dupliciter considerari, vel formaliter quatenus infinitum est, vel materialiter non pro ipsa infinitudine, sed pro rebus ipsis, quæ infinitæ appellantur, & negat, quòd formaliter essent plures digiti, quàm homines, vel plures, licet materialiter ratione unitatum, sive rerum, quæ infinitæ denominantur, concedat excessum.

1289. Sed quis non videt, salva pace tanti Magistri esse frivolam, & nullius ponderis solutionem? Et quæro ab ipso, utrùm numerus denarius sit major formaliter, & materialiter quàm octonarius? dicit, quòd sic. Tunc contra illum insurgo: ideo numerus denarius est major formaliter, & materialiter numero octonario, quia denarius plures continet unitates, quàm octonarius; sed numerus digitorum, vel capillorum hominum infinitorum continet per ipsum plures unitates digitorum, sive capillorum, quàm numerus hominum continet unitates: Ergo illi digiti, sive capilli erunt plures non solum materialiter, sed

etiam formaliter. Insuper: materialiter ait ipse numerus capillorum hominum multitudinis infinitæ est major numero hominum: Ergo & formaliter. Probo consequentiam: quoticumque major est materia, etiam forma tali materiæ correspondens major debet esse; sed materia capillorum major est, quàm hominum: Ergo & forma. Patet major; quia materia, & forma debent proportionari.

1290. Rursus addita, sive ablata unitate numero cuicumque, numerum variari necesse est; patet, quia si numero octonario addas unitatem unam, jam non octonarius, sed novenarius erit; & similiter si adimas, sive præscindas unitatem unicam, jam non octonarius, sed septenarius erit: Ergo ablata, sive addita una unitate numero infinito, jam non infinitus, sed finitus erit; quòd non sit infinitus patet, quia ratio formalis talis numeri variatur; sed ejus ratio formalis est infinita: Ergo jam non infinitum erit. Quòd sit finitum probatur: quia per ablationem finiti non destruitur infinitum, sicut per additionem finiti non constituitur infinitum in nullo genere, & ordine; sed per ablationem unius finiti destruitur talis numerus hominum: Ergo signum est, quòd talis numerus non erat infinitus. Quòd si dicat, quòd ablata unitate una manet numerus infinitus, ut antea: contra, quia non habet tot unitates, ac antea: Ergo non manet infinitus ut antea.

1291. Tertiò impugno prædictum dicendi modum, & simul confirmo meam conclusionem, & suppono, quòd detur talis multitudo infinita hominum; & interrogo, in illo numero infinito erunt tot bi-

narii, quot ternarii, & tot ternarii quot quaternarii, & quot millarii? A fortiori dicit quòd non, quia evidens est quòd in numero v.g. duodenario duodecim unitates reperiuntur, & sex ternarii, & quatuor ternarii, & tres quaternarii, & duo quaternarii, & nullus ignorat, quòd sex minus sunt, quàm duodecim, & tres quàm sex. Rursus interrogo, binarii illius numeri infiniti, & ternarii, & sic de aliis sunt finiti, vel infiniti? Non infiniti, quia infinitum nequit dici, & binarii ab unitatibus exceduntur in duplum: Ergo finiti: Ergo jam numerus infinitus medietatibus finitis componitur, quod ridiculum est.

1292. Quarto impugnatur: medietas numeri infiniti nequit esse infinita, neque finita: Ergo repugnat talis numerus infinitus. Quòd non sit infinita, probò; quia impossibile est, quòd pars sit æqualis toto: Ergo si totum est infinitum, medietas, quæ est ejus pars, nequit esse infinita, quia jam totum non esset sua parte majus; neque finita, quia ex duabus medietatibus finitis nequit consurgere totum infinitum: Ergo neutrum: Ergo impossibile est talis numerus.

1293. Dicit forte Pater Fuentes conformiter suæ doctrinæ, quòd medietas numeri infiniti, erit etiam finita, vel infinita? Dicit quòd infinita. Rursus, & illius dimidiæ medietatis medietas erit infinita? Dicit quòd sic, vel quòd non? Si non: Ergo neque totus numerus erit infinitus, quia infinitum, & ex partibus finitis finities sumptis nequit coalescere infinitum. Si infinita: Ergo per ablationem infinitæ medietatis infinitum non

desinit esse infinitum, quod est impossibile, quia sicut per ablationem finiti non destruitur infinitum, ita per ablationem infiniti infinitum destrui necesse est. Alias rationes omitto apud authores videntas.

Argumenta contra dicta.

1294. **P**rimò arguitur contra secundam nostram conclusionem, quæ habetur num. 1265. (nam argumenta, quæ contra primam conclusionem possunt objici, nullius sunt ponderis, siquidem in illa omnes conveniunt) in qua asserimus, quòd non est procedendum in infinitum in speciebus, ita ut quacumque specie assignata, aliam perfectiorem assignare possimus, & ista aliam, & sic in infinitum. Nulla est assignabilis ratio repugnantæ in hoc, quòd quilibet specie assignata aliam perfectiorem assignare possimus: Ergo concedendum est divinæ omnipotentæ, ut quantumcumque perfecta sit alia qua species producta, aliam perfectiorem valeat producere. Patet consequentia; quia id potest efficere Deus, in quo nulla ratio repugnantæ reperitur; sed in hoc nulla ratio repugnantæ reperitur: Ergo &c. Probo antecedens: si aliqua esset ratio repugnantæ, esset ex parte Dei, vel ex parte creaturæ, sive talis speciei; sed ex nullo capite repugnat: Ergo &c. Probo minorem: non repugnat ex parte Dei, quia Deus virtute causativa infinita gaudet; neque ex parte creaturæ, quia si Deus aliam perfectiorem creatu-

creaturam produceret, quacumque assignata, vel assignabili, non inde sequeretur implicatio: Ergo &c.

1295. Probo antecedens quoad secundam partem, & suppono, quòd summa creatura intellectualis creabilis, quam nos assignamus, ultra quam aliam perfectiorem assignare non possimus, sit *A*, v.g. data ista hypothese, si Deus aliam intellectualem creaturam produceret, quæ esset perfectior *A*, non sequeretur, quòd talis creatura perfectior *A*, non esset creatura, neque quòd esset perfectionis infinitæ, & Deus: Ergo nulla sequitur contradictio. Probo antecedens: illa species summa *A*, quantumcumque perfectior imaginetur, adhuc distat in sua perfectione à Deo, quia omnis creatura infinite distat à creatore: Ergo si Deus produceret aliam speciem, quæ perfectior *A* foret in uno gradu, vel in duobus, adhuc talis creatura perfectior *A*, distaret à Deo infinite, quia per appositum, sive additionem gradus finiti ad gradum finitum non acceditur ad infinitum, ut v.g. si centum sit numerus finitus, & alia centum sibi addantur, non propter hoc dicemus, quòd illa duo centenaria efficiant numerum infinitum: Ergo creatura summa *A*, distat infinite à Deo, etiamsi alia creatura, quæ sit perfectior *A*, per unum, vel per centum gradus à Deo producatur, adhuc manebit talis creatura intra limites creaturæ, quin perveniat ad perfectionem creaturis: Ergo ex tali positione non sequitur, quòd esset creatura, & non esset creatura, sive quòd esset creator: Ergo non repugnat ex parte creaturæ, neque ex parte Dei, ut ex se patet: Ergo ex nullo

capite repugnat, quòd quacumque specie assignata ad aliam, & aliam, & sic in infinitum procedamus.

1296. Ecce validissimum adversariorum telus, acriorem sagittam, quam contra hanc nostram conclusionem ejiunt, quòd argumentum quidem validissimum judico utpote *Doct. Subt. Scoti in 3. dist. 13. q. 1. num. 2.* quòd ita irresolubile, sicut irrefragabile ab aliquibus Scotistis videtur, ut vi illius depressi in contrariam effugiant opinionem contra tantum præceptorem, & Magistrum, qui & argumentum apposuit, & solutionem non omisit, nos igitur, qui tanti præceptoris admodum intendimus inhærere vestigiis, jam ex ipso *Doct. in eadem dist. q. 4. num. 13. & 14.* ad argumentum in forma respondemus negando primum antecedens, & ad ejus probationem concedo majorem, v. de icet, quòd datur repugnantia tam ex parte Dei, quàm ex parte creaturæ, in hoc quòd summa specie creata, alia possit perfectior creari ex parte Dei, quia etiamsi Deus infinitus sit, & gaudeat infinita virtute, non tamen inde infertur, quòd possit creare, sive causare creaturam virtutis, seu perfectionis infinitæ, quia cum omnis creatura sit ex nihilo, ex nihilo infinitum fieri implicat contradictionem, quia nec Deus potest alium Deum creare, nec alium omnipotentem, nec alium infinitum, quia est implicatio in adjecto, quòd sit factum, & quòd sit Deus, quòd sit creatum, & quòd sit infinitum, & sic de aliis. Verba sunt Scoti q. 4. cit. §. ad argumenta num. 14. v. similiter. ubi ait: *similiter secundo ex parte efficientis, quia efficit de nihilo naturam limitatam.* Quod amplius

amplius declarat ejus Commentator ibidem sub num. 5. litt. V. §. respondet Doctor: ac si dicat Scotus: ex eo quod Deus facit de nihilo, necessariò creatura effecta est limitata, ita ut illimitatam non possit efficere, & in natura limitata non est procedendum in infinitum, sed necessariò est deveniendum ad limitem, & terminum suæ perfectionis.

1297. Ad probationem autem antecedentis, & confirmationem argumenti ex num. 1295. respondeo admittendo suppositionem, videlicet, quod *A* sit species summa intellectualis, quam Deus potest efficere, & hac hypothese admissa concedo etiam, quod ex positione alterius speciei, quæ esset perfectior *A*, non sequeretur, quod illa species perfectior *A*, foret infinita, & non creatura, sed quod sequitur est, quod species *A*, non esset summa, siquidem in illa linea posset alia perfectior esse, quod est contra suppositionem factam, & illam destruit, quia semel suppositum quod sit *A* perfectio summa, nequit excedi, & intelligibile est, quod sit *A* species summa in perfectione, & quod alia species perfectior *A* sit producibilis. Ad illud, quod alia species perfectior *A*, infinite distaret à perfectione creatoris, verum est, sed non bene infertur talis species perfectior *A*, infinite distare à creatore: Ergo posset effici à creatore; nego consequentiam, quia ut ait Scotus ibidem v. ad tertium dico: *quia charitas* (idem dico de quacumque alia creatura) *est participatio Dei, ideo necesse est, quod secundum aliquem gradum determinatum capiat partem infinitæ perfectionis, ita quod necessariò includat determinatum gradum respectu charitatis infinitæ, sicut est determinata participatio,*

alioquin posset concludi, quod calor, & quæcumque talis forma posset esse infinita, quia quælibet forma est participatio infiniti. Unde semel admissum quod *A* sit species summa in gradu summo sibi determinato, & præfixo, contradictio est, quod aliqua posset esse species perfectior, quia jam non summa, ut supponitur, esset *A*, & ratio est conspicua, quia cum omnis creatura ab intrinseco sit infinita, & limitata, poterit crescere in perfectione, donec perveniat ad illum gradum summum, qui est possibilis reperiri in creatura, quo obtento ulterius non potest crescere, exempli gratia: si amphora capit aquam ad tantam determinatam mensuram, poterit amphora capere aquam usque ad illam mensuram determinatam, perveniat ad quamcumque pervenerit, non est capax ulterioris aquæ.

1298. Secundò arguitur: omnis creatura vel est imago Dei, ut censetur creatura intellectualis, vel est vestigium, ut creatura, quæ intellectus est expers, sive ipso caret; sed imago, sive vestigium quantumcumque perfectum sit, semper distat infinite à suo prototypo, sive Deo: Ergo quacumque creatura perfecta assignata, alia perfectior est excogitabilis. Et confirmatur: nulla participatio Dei est ita perfecta, ut non sit Deus perfectior modo participabilis ab alia perfectiori creatura: Ergo nulla creatura est ita perfecta, ut alia perfectior non sit possibilis: Ergo &c.

1299. Respondeo concedendo majorem, & minorem, & distinguendo consequens: si illa creatura perfecta assignata non sit summa, concedo consequentiam: videlicet, quod aliam perfectiorem assignare possi-

possimus: si sit summa, nego consequentiam. Et ad ejus confirmationem respondeo negando antecedens, quia licet Deus sit participabilis à creatura, tamen non participabilis infinito modo, quia modus infinitus creaturæ repugnat; sed est participabilis modo finito, ad quem cum creatura pervenerit, non est possibilis alia perfectior excogitari, quia cum semper creatura ab intrinseco petat esse in perfectione essentiali finita, necessariò deveniendum est ad aliquam, in qua omnis perfectio possibilis creaturæ reperitur, & ista assignata non est ultra procedendum.

1300. Tertio arguitur: si Deus operaretur ad extra ex necessitate naturæ, sive tanquam naturale principium, posset producere creaturam infinite perfectam: Ergo etiam si liberè operetur, poterit producere infinitum in perfectione. Antecedens patet; quia principium naturale producit secundum ultimum suæ virtutis: Ergo si Deus esset principium naturale, produceret secundum ultimum suæ virtutis: sed sua virtus est infinita: Ergo produceret infinitum infinite perfectum. Nunc probo consequentiam: ideo in tali hypothese produceret infinitum, quia produceret secundum ultimum suæ potentiae; sed etiam si liberè operetur, Deus potest dicere; volo producere secundum ultimum potentiae, sive virtutis meæ: Ergo producit ex tali suppositione infinitum: Ergo non implicat creatura infinite perfecta.

1301. Respondeo, quod hoc argumentum potius pro prima, quam pro secunda conclusione militat, sed sive unum, sive alterum sit, respondeo negando suppositum

antecedentis, videlicet, quod si Deus produceret per modum naturæ, quod productum esset ad extra, & creatura, immò esset ipse Deus, sicut modò Filius divinus eò quod per modum naturæ à Patre producatur, ex vi formalissima suæ productionis evadit Deus, & similis in natura suo producenti. Sed data impossibili, vel dicite, quod sequeretur utrumque, quia ex uno impossibili sequeretur quodlibet; vel respondeo negando consequentiam antecedenti omissa, & ad ejus probationem distinguo majorem: ideo in tali casu, quo Deus per modum naturæ operaretur, produceret infinitum, quia secundum ultimum suæ virtutis produceret per modum naturæ, concedo: per modum principii liberi, nego. Unde concedo minorem, & nego consequentiam, & ratio est conspicua, quia Deus per modum principii liberi operans solum potest operari, sive causare possibile, & possibile ex sua ratione formali est creatura, quia quod transit de esse possibili ad esse existentiae, non potest esse Deus, cui essentialiter competit existere, juxta illud, quod ipse Deus ait 3. Exodi: *ego sum qui sum*: & repugnat esse impossibilis statum; & cum Deus non possit ad extra, nisi creaturam, quæ ex sua ratione essentiali est dependens, & finita in perfectione, quæ cum pervenerit ad perfectionem, quam potest finite habere, nequit ulterius crescere.

1302. Quarto arguitur contra nostram tertiam conclusionem, in qua asserimus, repugnare etiam de absoluto posse fieri à Deo aliquam qualitatem in gradu finito, & dimittato, contra quam sic argumentor: quacumque qualitate assignata potest alia perfectior intensivè assignari: Ergo qualitati

1308. Sextò arguitur: quacumque magnitudine extensivè assignata potest Deus aliam majorem efficere, & sic in infinitum. *Resyncategorematicè*, concedo: categorématicè, nego. Quia licet possit Deus aliam majorem, & majorem magnitudinem extensivam efficere, ex eo quòd major magnitudo extensiva non dicat majorem perfectionem, quàm minor, nisi extensivè, tamen quantumcumque magna excogitur magnitudo quantitativa extensiva, semper est finita, ex eo quòd sit terminata, ut dixi num. 1281. aliqua superficie, vel puncto; & dato quòd Deus destrueret punctum terminativum lineæ, adhuc linea esset terminata privativè, quod sufficit. Ad probationem antecederis eodem modo respondeo: ex nullo capite terminatur, sive limitatur, quominus possit crescere in infinitum, potentiale, sive syncategorematicum concedo: actuale, & categorématicum, nego.

1310. Septimò arguitur contra nostram quintam conclusionem, in qua asserimus repugnare numerum infinitum in multitudine: primò authoritate Doct. Subt. in 2. dist. 3. q. 6. §. & per hoc patet. num. 18. v. & cum probatur, ubi ait: *non est ex parte individuorum, unde sit eorum numerus certus, sed possunt esse infinita non repugnante ratione eorum*: Ergo ex mente Scoti non repugnat dari aliquod infinitum individuorum.

1311. Respondeo, quòd Scotus ibi, ut videre licet in textu, probat, quòd sicut genus est divisibile in plures species, sic species in plura individua contra Divum Thomam, qui negat pluralitatem indivi-

duorum in speciebus Angelicis, & loquitur ibi Scotus non ex mente propria, sed secundum mentem Platonis, & ex ejus fundamento, non ait, quòd divisio artificialis formarum habet ad speciem specialissimam, quia ulterius procedere est infinita, quæ sunt relinquenda ab arte, secundum ipsum, non est enim ex parte individuorum &c.: Ergo non ex mente propria &c. Quod si contendas, quòd loquitur ex propria mente, dico, quòd verum est, quòd non est numerus certus individuorum, sed possunt esse infinita non repugnante ratione eorum, id est, si non repugnaret numerus infinitus, possent esse individua infinita, quod nos non negamus; ceterum non ait, quòd non repugnat, immo supponit Scotus ibi, quòd repugnat talis numerus infinitus, & quòd si non repugnaret, possent esse infinita. Vel dicite, quòd possunt esse infinita syncategorematicè, id est, non tot, quin plura, non verò infinita actualiter; nam ut patet in ipso Scoto eodem 2. dist. 1. q. 4. §. tenentes sub num. 22. v. ad aliud. *ad aliud de infinito in multitudine, & magnitudine responsum est prius in responsione de infinitate actuali animarum*; sed ibi negat Scotus posse esse animas actualiter: Ergo &c. Ubi commentator Scoti ait lit. F §. ad 2. sub num. 14. ad secundum de infinito patuit responsio, quia ex repugnantia ex parte creaturæ quòd sint infinitæ in actu, pariformiter dicendum est de infinitate numerali, & similiter de infinitate molis; & concludit, de ista tamen quæstione non multum curandum est, cum sit problematica, & utraque pars sustentabilis.

1312. Octavò arguitur: si Deus crearet simul omnes creaturas posibles, vel tunc esset numerus eorum finitus, vel infinitus? Non finitus, quia quolibet finito creato potest Deus aliam infinitudinem creare individuorum: Ergo infinitus; sed non repugnat Deo omnia possible simul creare: Ergo neque creare infinitam multitudinem.

1313. Respondeo negando suppositum majoris, quia argumentum procedit ex falsa imaginatione, quòd creaturæ sint tantæ v. g. quibus creatis aliæ non sint posibles, immò tot sunt posibles, quot non involvunt repugnantiam, & cum nulla sit repugnantia, quòd Deus semper, & pro infinito tempore causet, & nunquam exhausta ejus virtus maneat, nunquam potest Deus omnia possible creare, ita ut exhausta ejus virtus maneat, sed semper ut fons indeficiens quacumque multitudine creata potest alia, & alia creare, ita ut nunquam possit ad finem pervenire, sed aut creatio quantumcumque pluribus alia in infinita plura valet producere, & sic nego suppositum, quòd Deus possit omnia possible efficere simul, ita ut alia sibi impossible mancant. Et sic contra illos argumentum retorqueo: admissa possibili multitudine infinita hominum suppono, quòd Deus illam simul crearet, & interrogo nunc creata ista hominum infinitudine potest Deus alium hominum creare? Dicunt, quòd sic, cum non appareat repugnantia: Ergo jam illa multitudo hominum non erat infinita, quia infinito non potest fieri additio, neque creati fuerunt à Deo omnes homines posibles, siquidem alius possible remansit extrail-

los. Videant quid respondeant ad hoc, & ego idem respondeam ad illos.

1314. Nonò arguitur: Deus potest in instanti A, unum hominem, & in instanti B, alium, & sic de aliis instantibus, quæ in una hora reperiuntur; sed in una hora infinita instantia reperiuntur: Ergo illi homines, quos Deus per unam horam crearet, essent infiniti. Patet; quia tot essent homines, quot instantia; sed instantia sunt infinita: Ergo & homines.

1315. Respondeo concedendo suppositum majoris, & distinguendo minorem: in una hora sunt infinita instantia actualia, & divisa, nego: infinita in potentia permixta, & se invicem communicantia, concedo: Ergo homines essent infiniti syncategorematicè, & in potentia, concedo: categorématicè, nego. Quod non implicare arbitramur: nam sicut continuum est divisibile in infinitum non actualiter, sed potentialiter, ita numerus est in infinitum augmentabilis, ita ut possit crescere in infinitum non actuale, sed possibile, id est non tot, quin plura.

1316. Sed contra dices: numerus hominum potest crescere in infinitum syncategorematicè, id est non in tot, quin in plures possit ulterius, & ulterius crescere; unde ergo provenit implicatio, quòd Deus illos homines omnes, quos per infinitum tempus potest creare, non possit simul creare in unica hora? Respondeo, quòd implicatio est, quòd divina omnipotentia, quæ est virtutis infinitæ, & inexhaustibilis fons, maneat exhausta, & sicut est implicitorium, quòd fons sit inexhaustibilis, & quòd exhauriatur, quia emittat simul totam

tam aquam, ita implicatorium est, quòd re, ita ut nihil sibi restet faciendum. Et dicitur Deo creet simul omnia, quæ potest effici-
cta pro hac distinctione, & libro suat fatis.

LIBER QUARTUS PHYSICORUM.

Postquam in superioribus egimus de principiis, & causis corporis naturalis, nec non & de motu, actione, & passione, finito, & infinito; restat nunc in isto quarto libro Philosophum & Doct. Subt. insequentes agere de passionibus extrinsecis rerum naturalium, videlicet loco, vacuo, & tempore, quapropter librum istum sub unica distinctione absolvemus, quam in tres secabimus quæstiones; in quarum prima de loco, in secunda de vacuo, in tertia denique de tempore agemus, quapropter sit

DISTINCTIO UNICA,

In qua quidquid de loco, vacuo, & tempore ad nostrum institutum Physicum expectat, discutitur.

CUM inter passiones extrinsecas, sive proprietates accidentales, quæ corpori naturali adaptantur, prima, & præcipua sit locus, prius de illo, & postea de aliis, quæ in titulo distinctionis petuntur, agere decrevi, quapropter sit

QUÆSTIO PRIMA,

Ubi an sit, & quid sit locus, discutitur.

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi aliquibus præmissis ad quæsitum sit fatis.

1317. **P**rimò suppono ex *Scoto in hoc 4. in expositione textus tertii Philosophi sub num. 2. §. hic prosequitur*, dari locum in rerum natura, quod communis Philosophorum consensus admittit, hisque rationibus à *Scoto* tradetur: illud est locus, in quo diversa corpora naturalia sibi invicem succedunt; sed diversa corpora naturalia sibi invicem succedunt in loco: igitur &c. Major est nota, minor apparet, quia videmus, quòd ubi prius fuit aqua, postea est aer; & ista ratio non solum probat, quòd locus est, sed etiam probat, quòd locus est aliquid distinctum à corpore locato. Secunda ratio est; illud est ad quod corpora naturalia moventur naturaliter; sed ad locum corpora naturalia moventur naturaliter: igitur &c. Major patet ex se, & etiam minor; quia unumquodque corpus naturale existens extra suum locum naturaliter non prohibetur moveri ad suum locum, ut leve sursum,

sum; & grave deorsum, quæ naturali desiderio suæ conservationis moventur ad illas partes, quæ sunt differentiarum loci, & ratio probat, quòd locus habet virtutem.

1318. Secundo ex *Scoto in hoc 4. q. 1. num. 4. §. quantum ad secundum*, quòd multipliciter sumitur locus: primo solet dici locus, Universum, in quo sensu solemus dicere intra universum, sive in universo hoc est. Secundo modo locus accipitur pro patria, sive magno corpore continente aliquid infra se, & sic solemus dicere, quòd secundum diversitates locorum proveniunt diversitates proprietatum in rebus naturalibus, & sic dicit Aristoteles in hoc 4. text. 4. quòd locus est conservativus locati. Tertio modo accipitur locus pro continente locatum immediatè, & isto modo accipitur in isto quarto.

1319. His præjectis sic à Philosopho in hoc 4. text. & comm. 41. & à Doct. Subt. in 2. dist. 2. q. 6. §. ad quæstionem igitur. num. 7. definitur locus: *locus est ultima superficies corporis continentis immobilis primo*. Prima particula est *superficies*, & est ratio quasi generica, per quam convenit locus cum aliis superficiebus, quæ locis insunt. Secunda particula est *ultima*, per quam excluduntur à ratione loci aliæ superficies, quæ ultimæ non sunt, sed partes continui continuantes, quia cum corpus continens aliud corpus non possit tangere illud, nisi penès superficiem ultimam, ut videre licet in vase, quod tangit aquam solum penès superficiem concavam vasis, & non penès partes ejus intrinsecas, solum superficies concava ultima, quæ tangit immediatè locatum, loci

fortitur rationem. Tertia particula nempe *corporis continentis*, per quam denotatur, non quamlibet superficiem esse locum, sed solum illam, quæ continet, circuit, & ambit corpus locatum.

1323. Pro cuius majori intelligentia nota, quòd secundum ordinem præfixum ab autore naturæ, & quem postulant res naturales, non potest dari vacuum in universo, & sic omne corpus contentum intra sphaeram universi debet undique circumscribi ab alio corpore ipsum continente, sive immediatè tangente secundum ultimam suam superficiem, ita ut superficies unius sit cum superficie alterius, ut superficies aquæ à vasis superficie circumscribitur, & superficies vasis à superficie aeris, vel terræ, si vas sit in terra fossium, & superficies aeris à superficie alia.

1321. Duplex igitur est superficies, alia concava, alia convexa: superficies concava est illa, qua corpus ambiens, sive continens continet, & ambit locatum, ut superficies concava vasis, qua ambit, & continet liquorem, vel aerem. Superficies convexa est illa, per quam corpus, quod ab alio corpore continetur, ambitur, sive locatur, tangit, & conjungitur cum corpore locante.

1322. Quarta particula est *immobilis primo*. Pro cuius intelligentia nota ex *Scoto in hoc 4. q. 3. num. 8. §. istis dimissis, & in 2. cit. num. 8.* quòd locus supponit pro superficie connotando continentiam locati, & cum hoc connotat situm, & ordinem locati respectu universi, scilicet in comparatione ad cælum,

& corpora quiescentia mundi, & polos fixos universi. Unde locus potest dici idem dupliciter, uno modo simpliciter, alio modo secundum æquivalentiam. Ille locus dicitur idem simpliciter, qui prius fuit, quæ est eadem superficies, & cum hoc in eodem situ respectu universi, licet superficies varietur v. g. arbor fixa in campis est in eodem loco secundum æquivalentiam, in quo prius fuit, licet sit in alia superficie, vel ab alia superficie aëris ambiatur, propter hoc, quia ipsius arboris ad latera cœli, & ad corpora quiescentia mundi est tanta distantia, quanta erat prius: Idem dico de turre, quæ nunc ab aëris superficie ambitur, nunc ab aqua, & de arbore plantata secus decursus aquarum, quæ in eodem loco dicitur, etiam si ab alia, & alia superficie aquæ circumscribatur.

1323. His præactis dico, quod locus sumptus pro ultima superficie, & circumscripto ordine, sive respectu ad corpus, quod continet, & ad latera cœli, & corpora quiescentia mundi non est immobilis, immo mobilis simpliciter, quia dato, quod in eodem situ succedant superficies diversorum corporum circa aliquod corpus, propter hoc non movetur locus ejus, sed semper manet idem corpus æquivalenter.

1324. Sed contra istam ultimam particulam definitionis insurges sic: locus ex sua natura debet esse immobilis, & locatum mobile; sed multoties contingit, quod superficies corporis continentis movetur, locatum in eodem loco immobili manente: Ergo vel superficies ultima corporis continentis non est immobilis primò, vel non est locus. Major est definitio tradita pro

loco. Minor verò probatur: quia arbore immobilis, & in eodem loco manente superficies aëris, à qua primò circumscribebatur, transit, & ad motum aëris, cujus est superficies, movetur, & alia, & alia superficies mutatur: Ergo potius locatum, arbor videlicet, erit immobile, quàm locus sumpto loco pro superficie. Et roboratur: quia aliter arbor moveretur, & non moveretur, quod manifestam involvit repugnantiam. Quod moveretur probo: quia illud formalissimè movetur, quod amittit unum locum, & acquirit alium; sed arbor amittit unam superficiem aëris, & acquirit aliam, à qua de novo circumscribitur: Ergo si locus est superficies, & acquirit novam superficiem, acquirit novum ubi, & movetur. Quod non moveatur, patet; quia in eodem loco arbor fixa manet, ubi antea erat, ut patet experientia: Ergo vel superficies non est locus, vel locus non est immobilis.

1325. Respondeo ex dictis num. 1322. concedendo in sensu ibi explicato, quod locus est immobilis, sumptus locus non solum pro superficie ambiente, sed etiam pro respectu ad locatum, & ad latera cœli, & partes fixas mundi; non vero sumpto loco pro sola superficie ambiente, nudè sumpta. Unde distinguo majorem: locus debet esse immobilis per æquiparantiam, concedo: debet esse immobilis, ita ut nunquam deserat locatum, sive nunquam pereat locus idem, dum manet locatum, nego. Et eodem modo distinguo minorem, & nego consequentiam. Ad confirmationem distinguo majorem: illud movetur formalissimè, quod acquirit novum locum, id est novam superficiem ambientem cum novo, & distincto

respe-

respectu distantia, vel cum majori distantia ad latera cœli, & partes fixas mundi, concedo: quod acquirit solum novam superficiem cum eodem situ, & eadem distantia per æquivalentiam, nego. Unde arbor fixa non movetur, etsi novam superficiem ambientem adquirat, quia in eodem situ, & distantia perseverat. Ad illud, quod moveretur, & non moveretur, dico, quod non movetur ob rationem dictam, quia ad motum non solum requiritur, quod adquiratur novus locus, sed etiam nova relatio distantia, vel propinquitatis, quam antea non habebat, & cum hæc in arbore fixa eadem per æquivalentiam sit, hinc fit, quod &c.

1326. Sed contra insurges: adveniente nova superficie, novum respectum ad partes fixas mundi, & ad locatum devenire necesse est; sed per nos tunc datur novitas loci, quando datur novitas superficiem ambiente, & novitas respectus ad locatum, & ad partes fixas mundi: Ergo & novus locus debetur: Ergo arbor fixa in terra quotiescumque ambitur à superficie distincta aëris mutatur localiter. Patet consequentia; quia novum locum acquirit non solum secundum superficiem, sed etiam respectum novum. Major probatur: quia adveniente novo fundamento advenit nova relatio: Ergo si superficies, quæ est fundamentum respectu ad locatum, & ad partes fixas mundi est nova, etiam respectus in illa fundatus novus erit: Ergo &c.

1327. Respondeo, quod argumentum optimè probat, quod si superficies est nova, etiam respectus in illa fundatus erit novus, & non idemmet respectus, qui an-

tea erat: cæterum dicitur idem, non quia idem numero sit, sed quia æquivalet, & supponit pro illo altero respectu, qui perit, & est solum per æquivalentiam idem; ut hæc vox homo nunc prolata, si iterum proferatur eadem vox repetita appellatur, non quia sit eadem numero vox cum prima, quæ periit, sed quia idem habet significatum. Idem dico in nostro casu, quia licet superficies sit alia, & consequenter alius respectus, nihilominus ex eo quod locatum maneat cum eadem distantia, & propinquitate ad partes fixas mundi, dicitur idem locus, non idem essentialiter, sed idem per æquivalentiam, ut jam jam manet dictum.

1328. Ex dictis habemus locum esse ultimam superficiem corporis continentis, quatenus ultima, & indivisibilis superficies locantis locatum immediatè tangit, ambit, & circumscribit. Ex quo infertur primò locum duo dicere, & superficiem ambientem pro materiali, & continentia activa, sive respectu, tanquam formali, quàm continentiam activam esse relationem extrinsecus advenientem suppono ex dictis in Logica, quod inde patet; quia cum locus sit in rerum natura, & similiter locabile, sive corpus, quod ab illo loco potest circumscribi, non datur relatio loci ad locatum, neque locati ad locum, donec à loco circumscribatur locatum, & locatum ambiatur à loco. Unde aula, quæ potest me locare, non dicitur meus locus, donec me ambiat, includat, & circumscribat.

1329. Secundò infertur, quod cum superficies omnis sit de genere quantitatis, & continentia sive relatio loci continentis

ad locum contentum sit de genere relationis, non potest dari unica definitio, quæ utrumque comprehendat; unde locus cum sit concretum nequit definiri, nisi connotando unum in recto, & aliud in obliquo. Locus igitur in recto dicit relationem ad locatum, & in obliquo superficiem, in qua fundatur, ut pressè habet *Scotus q. 11. quodlibet. §. de secundo articulo. lit. D. & §. de 3. art. lit. G.* Et confirmatur ex dictis, quia locus est immobilis non ratione superficiem, cum ista moveatur saltem per accidens ad motum corporis, cujus superficies est, sed ratione formalis continentiam, quæ ad variationem extremorum variatur: Ergo non superficies, sed continentia formaliter, & in recto locum constituit.

1330. Tertiò infertur superficiem in definitione loci positam potius induere rationem subjecti, ex quo, & continentia formali componitur locus, quam rationem generis, ideoque consultò dixi num. 1329. esse quasi genus, & non esse propriè genus; unde talis definitio potiùs datur per subjectum, & accidentalem formam, quam per genus, & differentiam propriè, & rigorosè. Unde pro prioritatem, quæ communiter assignatur loco, ut continere locatum, & nil aliud à locato continere, conservare locatum, si locus sit naturalis, quòd locus sit æqualis locato, & aliæ hujus modi non sunt passionem superficiem, sed accidentia illius, quæ ab illa possunt separari, licet non à loco, quia omnis locus adæquatus hæc omnia debet habere. Et dicta pro isto articulo sint satis; ut ad alia transeamus.

ARTICULUS SECUNDUS;

Ubi quatuorplex sit locus ostenditur, & aliquæ ejus proprietates declarantur.

1331. **L**ocus primò dividitur in intrinsecum, & extrinsecum. Locus extrinsecus est, à quo corpus extrinsecè locatur, & de hoc verificatur definitio supra tradita pro loco, diciturque extrinsecus, quia ultima superficies, à qua locatum ambitur, & circumscribitur, extrinsecè solum afficit locatum, quia in illo non subiectatur, sive illi intrinsecè non inhæret; superficies enim aëris, à qua ego circumscribor in ipso aëre est intrinsecè, & solum per Physicum tactum tangit, & ambit me. Locus intrinsecus est, à quo res intrinsecè denominatur locata, sic est illud passivum, sive relatio extrinsecus adveniens continentiam passivè, à qua corpus locatum contentum passivè denominatur, quæ relatio fundatur in corpore locato, & terminatur ad superficiem locantem, de qua postea aliquid dicemus; diciturque talis relatio locus intrinsecus, quia intrinsecè fundatur in locato, & ab illa formaliter intrinsecè tale denominatur.

1332. Secundò dividitur locus extrinsecus in locum communem, & particularem. Locus communis est, qui non solum continet aliquod locatum in particulari, sed ad plura continenda ex se est aptus natus, ut v. g. superficies concava cœli, à qua omnia, quæ sub cœlo sunt, immediatè à cœli superficie ambiuntur, & circumscribuntur, sed mediatè, id est medio aliquo corpore, à cujus superficie aliud corpus circumscribitur. Locus particularis, sive pro-

proprius est ille, qui locato est ita proprius, ut ipsum solum contineat, & non alium, ut aëris superficies, à qua arbor circumscribitur, quæ secundum quod ambit arborem, & illi proprius locus appellatur, non continet, locat, & ambit aliud corpus.

1333. Tertiò dividitur locus extrinsecus, sive sumptus pro superficie locante, in naturalem, violentum, & neutrum. Locus naturalis dicitur ille, ad quem locatum dicit naturalem propensionem, & inclinationem, & in quo naturaliter quiescit, & conservatur, ut centrum respectu gravis, sursum respectu levis, aqua respectu piscis, aër respectu hominis. Locus violentus est ille, qui circuit, & ambit locatum contra suam inclinationem naturalem, ad quem non solum non dicit propensionem, immò habet renitentiam, ut sursum respectu gravis, & deorsum, seu centrum respectu levis, terra respectu piscis, & aqua respectu hominis, cum piscis extra aquam moriatur, & homo in aquam demersus suffocetur. Locus neuter est, ad quem nec locatum dicit renitentiam, neque inclinationem, ut terra, aqua, vel aër respectu Angeli, vel Spiritus.

1334. Ulteriùs locus dividitur in circumscriptivum, & definitivum. Locus circumscriptivus est, qui circumscribit locatum modo divisibili, ita ut totus locus correspondeat toti locato, & pars loci parti locati. Locus definitivus est, qui taliter locat locatum, ut totus locus correspondeat toti locato, & quælibet pars loci similiter toti locato adaptetur, qui modus essendi in loco spiritibus adaptatur, qui cum careant partiali quantitativa extensione; taliter est An-

gelus in loco, ut totus in qualibet loci parte, & totus in toto; nam esse definitivè in loco solum dicit esse hic definitè, sive determinatè, & non alibi, ceterum non quòd si locus sit divisibilis, quòd etiam locatum divisibili modo loco commensuretur.

1335. Prima, & præcipua loci proprietatem est (si locus sit proprius, & non communis) quòd locus sit æqualis locato, quòd ita debet intelligi, quòd illa superficies concava, quæ ambit immediatè locatum sit æqualis secundum longitudinem, & latitudinem superficiem convexæ locati, & secundum continentiam. Patet; quia si locus secundum continentiam esset major locato, jam non esset locus proprius locati, ut patet de amphora, quæ capit aquam ad tantam quantitatem determinatam, in qua si recipiatur aqua in minori quantitate, non repletur amphora, & sic non erit amphora illius aquæ proprius locus. Probatum à *Scoto in hoc q. 4. num. 5. §. 2. conclusio*, ubi ait: *locus est æqualis locato secundum duas dimensiones, ita quòd superficies, quæ est locus, & superficies extrinseca locati sunt ad invicem æquales.* Probatum: quia illæ magnitudines sunt ad invicem æquales, quarum una superposita alteri neutra excedit reliquam; sed sic est de illis duabus superficiem: Ergo &c. Major est principium in Geometria, minor probatur: locus superponitur superficiem locati, & neuter excedit reliquam, quia si altera reliquam excederet, jam non essent æquales secundum continentiam.

1336. Sed contra dices: nullum continens est æquale contento per ipsum; sed

locus est continens locatum : Ergo locus est major locato. Probatum major : omne continens intra se claudit contentum ; sed quod intra aliud continetur , est minus illo , à quo continetur : Ergo nullum continens est æquale contento. Minor probatur : quia vas v. g. quod capit aquam ad tantam mensuram , necessariò est majus ipsa aqua : Ergo &c.

1337. Respondeo distinguendo majorem : nullum continens est æquale contento , si continens , & contentum secundum omnes suas dimensiones latitudinis , longitudinis , & profunditatis comparentur , concedo : quia evidens est , quòd illud corpus , quod continet , & circumscribit aliud , majus est quantitativè corpore à se contento : si comparentur continens , & contentum penès illas dimensiones , secundum quas se tangunt , & commensurantur , nego : quia etiam si cœlum sit majus igne , tamen superficies concava cœli (ut ait *Scotus ibidem num. 87.* est æqualis superficiei convexæ ignis , & sic de aliis , licèt vas sit majus aqua in illo clausa , & contenta ; tamen superficies concava vasis est æqualis superficiei convexæ aquæ , siquidem taliter se tangunt , & commensurantur , ut una superposita alteri neutra reliquam excedat. Ad ejus probationem concedo majorem , & distinguo minorem : quod intra aliud continetur est minus illo secundum illas dimensiones per quas se tangunt , nego : secundum alias , concedo. Per quod patet ad argumentum.

1338. Secunda proprietas loci est , quòd locus si est naturalis , sit conservativus locati , quod non ita debet intelligi , quòd

locus habeat aliquem influxum in locatum , nam cum locus sit superficies de specie quantitatis , & quantitas non sit activa , nequit habere influxum , sed pro tanto dicitur locus locati conservativus , vel quia ibi invenitur aer temperatus , vel qualitates necessariæ ad conservationem locati , vel influxus astrorum ; piscis enim extractus ex aqua moritur , non quia terræ superficies illi nociva est , sed quia in terra non invenitur frigiditas , & humiditas , quæ reperitur in aqua ad vitam piscis servandam.

1339. Tertia proprietas est quòd locus attrahit locatum , quod non debet intelligi , quòd in loco detur virtus attractiva , sed metaphoricè , eò quòd locatum ex eo quòd appetat sui conservationem , naturali propensione fertur in locum suæ naturæ aptum quasi invitatum , & allectum à loco. Alias plures proprietates loci , quæ minoris sunt notæ , omitto apud auctores videndas.

ARTICULUS TERTIUS,

Quibus rebus conveniat esse in loco , & an omni corpori naturali locus adaptetur necessariò ?

1340. **S**uppono primò cum *Scoto* in 2. dist. 2. q. 6. §. ad questionem. v. tamen oppositum : corpus non essentialiter petere esse in loco , ita ut implicationem involvat corpus esse , & à loco non circumscribi , nam bene potest Deus lapidem creare , & destruere omne aliud corpus , à quo posset locari , & in tali eventu lapis idem esset secundum omne absolutum , quod dicit lapis , tamen necessariò corpus est locale passivè , hoc est ex se aptum natum est esse in loco.

loco , si locus sit , à quo possit locari. Unde localitas passiva erit passio corporis , esse autem actualiter locatum erit accidens à corpore separabile , saltem per divinam potentiam.

1341. Dico primam conclusionem : omne ens tam creatum , quàm increatum habet tanquam passionem , & proprietatem intrinsecam esse locale : patet de ente infinito , Deo videlicet , qui ab intrinseco immensus est , & ratione suæ immensitatis petit omnem locum occupare , quando-cunque locus sit. Unde Deus antequàm conderet universum , erat in seipso immensus , id est nulla mensura creata mensuratus , cum omnem talem mensuram infinite excedat , & nunc est ubique omnia replens secundum essentiam , præsentiam , & potentiam , de quo in Theologia. Patet etiam de Angelo , qui ex se , cum natura finita , & limitata sit , petit esse definitivè in loco , taliter esse hic , vel ibi , quòd non sit alibi , nam Angelus v. g. qui est in terra , non est in cœlo , & è contra , & qui Antiquaria , non est Hispali , & qui in hac aula , non est in foro. Patet etiam de corpore quanto Petri v. g. quod ab aëris hujus superficie circumscribitur , & ambitur ; omitto ubi sacramentale , quo Christi Domini corpus est in Eucharistia , quod alterius rationis , & ordinis est , & de illo in sacra agitur Theologia.

1342. Sed ut res clariùs percipiatur , nota , quòd omnia corpora naturalia posunt in quatuor dividi classes , in quarum prima ultima solùm sphaera collocatur hoc ultimum cœlum , in secunda reliqui cœlestes orbis , in tertia corpora elementaria

ignis , aëris , aquæ , & terræ , in quarta denique omnia corpora mixta , sive animata sint , sive inanimata ; de orbibus cœlestibus , elementis , & mixtis non est dubium , quàm sint in loco , unde terra est in aqua , aqua in aëre , aer in igne , ignis in concavo lunæ , sive cœli inferioris , & sic de aliis ; & ratio est , quia omnia corpora sunt contigua ex omni parte : Ergo necesse est , quòd unum illorum ambiat aliud undique : Ergo cum servant inter se ordinem superioris , & inferioris , necesse est , quòd unus sit alterius locus.

1343. Dico secundam conclusionem : ultima sphaera non est in loco actualiter positivè. Ita *Scotus* in 4. dist. 10. q. 2. num. 6. & probatur : illud corpus non est in loco actualiter positivè , quod non habet supra se aliud corpus , à cujus superficie ambiatur , & circumscribitur ; sed ultima sphaera eò quòd ultima ita se habet : Ergo &c. Quòd si dicas , quòd circumscribitur illa ultima sphaera ab ultima sui superficie convexa : dico , quòd verum est , sed non inde sequitur , quòd sit in illa tanquàm in loco , quia superficies locans debet esse distincta à superficie locati. Sed dices , quid est extra illam ultimam sphaeram ? Dico , quòd nihil , sed quoddam imaginarium spatium , quod mens nostra fingit , quod sistit in mera carentia , sive negatione ulterioris corporis , à qua negatione , sive carentia ulterioris extensionis circumscribitur ultima sphaera illa , & sic erit in loco negativè , non verò positivè , cum positivè non ab alio circumscribitur corpore.

1344. Quòd autem omnia corpora naturalia creata sint in loco circumscriptivè , patet.

patet, quia esse in loco circumscriptivè nihil aliud est, quàm circumscribi à loco taliter, quòd locatū faciat distare latera continentis; sed omne corpus naturale quantum taliter circumscribitur à loco, quòd faciat distare latera continentis; non enim potest naturaliter unum quantum cum altero penetrari: Ergo omne corpus naturale creatum quantum est in loco circumscriptivè.

1345. Dico secundò: si corpus substantiale à quantitate separatum existeret, esset in loco, ut ait Scotus in 2. dist. 12. q. 2. §. respondeo. v. & si queras, num. 5. definitivè, hoc est taliter hic, non alibi, quia cum quantitas sit, quæ facit distare latera continentis, & tale corpus esset sine quantitate, ut supponitur, non circumscriberetur à corpore locante, immò cum illo penetraretur, ita tamen ut pars loci corresponderet parti locati, totus locus toti corpori substantiali locato non circumscriptivè impenetrabiliter, sed penetrabiliter, & inter sese penetratis.

1346. Inferitur ergo ex dictis, quòd in quolibet corpore substantiali quanto præter præsentiam circumscriptivam, qua gaudet ratione quantitatis, dantur tot præsentia definitivæ, sive tot ubi, quot entitates realiter distinctæ, sive sint substantiales, sive accidentales; unde in homine v. g. hic existente datur locus circumscriptivus, à quo ambitur, & circumscribitur ratione quantitatis. Datur ubi definitivum spirituale correspondens animæ, eò quòd anima sit definitivè præsentialiter huic loco. Datur alia præsentia correspondens materiæ, quia verum est dicere, quòd materia prima hominis est præsentialiter in hoc loco. Datur alia præsentia correspondens formæ corporeitatis, & alia corre-

spondens calori, & alia frigiditati, albedini, & sic de aliis, quia omnia ista loco coexistunt unumquodque juxta modum essendi in loco sibi proportionatum. Circa hæc ferè nulla est controversia, & si aliqua est, illam omitimus apud authores videndam.

ARTICULUS · QUARTUS,

Utrum duo corpora naturaliter, vel saltem divinitus possint esse circumscriptivè in eodem loco?

1347. **C**ommunis tenet sententia cum Scoto in 4. dist. 49. q. 6. duo corpora quanta naturaliter non posse in eodem loco existere loco circumscriptivè: quod sic probatur: quia ut duo corpora quanta sint in eodem loco naturaliter, requiritur necessariò talium corporum penetratio; sed hæc naturaliter impossibilis est: Ergo &c. Major ex se patet, non enim potest esse aqua, ubi est ignis, quin aqua & ignis penetrantur. Minor probatur: quantitas ex eo quòd extensa semper ratione suæ quantitativæ extensionis excludit à loco, in quo est, partes alterius quanti: Ergo penetratio actualis impossibilis naturaliter est. Et confirmatur: quia experientia constat, quòd in ingressu unius corporis quanti in aliquem locum, sequitur præexistentis corporis expulsio, ut si in vase aquam immittas, expellitur ab aqua ingrediente aer, quo vas erat præoccupatum: Ergo evidens est, quòd naturaliter sunt impossibilia aer, & aqua, & sic de aliis. Probatur consequentia; nam ideo dicimus esse in eadem materia naturaliter impossibiles, quia adveniente una forma destruitur alia: Ergo si aliquo corpore quanto ad-

veniente expellitur ab eodem loco aliud, signum evidens est, quòd talia corpora sunt in eodem loco impossibilia.

1348. Circa secundam articuli partem deveniendo, communis tenet sententia cum Doct. N. Subt. in 4. dist. 49. q. 16. §. respondeo. num. 17. Divo Thoma in 4. dist. 44. q. 2. art. 2. & eorum sectatoribus, duo corpora quanta divinitus eodem posse circumscribi loco. Accipite verba Scoti: dico, quòd inter quantitatem, & quantitatem non est repugnancia formalis, neq; inter situm, & situm, neq; inter ubi, & ubi. Quod latè ibidem profertur, & probat Scotus, ut videre licet in ipso textu.

1349. Dico ergo hanc conclusionem pro responsione quæ sit: duo corpora quanta, vel plura divinitus possunt esse circumscriptivè in eodem loco. Hanc adstruo conclusionem contra Durandum oppositum opinantem in 4. dist. 44. q. 6. Et probatur primò ex articulo fidei, quo fateri tenemur Christum Dominum ex intacta virgine gloriosa esse natum absque integritatis virginalis læsione; sed non potuit Christus exire ex materno utero absque læsione virgineæ integritatis, absque penetratione unius quanti cum alia: Ergo duas quantitates penetrari operante virtute nullam secum involvit implicationem. Item Paulus ad Hebræos 4. ait: habentes ergo Pontificem, qui penetravit caelos Iesum: Ergo ex sacra constat pagina Christum Dominum quantum caelos quantos penetrasse. Item Joannis cap. 2. v. 26. constat, quòd Christus ad Discipulos intravit januis clausis, ait enim Joannes: venit Iesus januis clausis, & stetit in medio, &c.; sed Christus non potuit ingredi januis clausis absque penetra-

tione suæ quantitatis cum quantitate portarum, vel parietum: Ergo &c.

1350. Probo igitur conclusionem ratione fundamentali, qua cam probat Scotus loco supra citato: si aliqua obstat ratio quominus duo corpora quanta eundem occuparent locum, esset impossibilitas unius quantitatis cum quantitate alterius; vel impenetrabilitas, quam sibi vindicat quantitas; sed hæc ratio non obstat, quominus per divinam potentiam possit fieri: Ergo &c. Minor probatur: impossibilitas quanti ad quantum existendi in eodem loco, non est nisi sicut impossibilitas causæ essendi sine suo effectu naturali; sed Deus potest conservare causam naturalem etiam applicatam ad agendum sine suo naturali effectu, ut patet de pueris in fornace Babylonica existentibus: ergo & potest conservare duo quanta in eodem loco, quin unum aliud expellat. Probo majorem: unum quantum expellere aliud ab eodem loco, est effectus naturalis quantitatis: Ergo impossibilitas quanti ad quantum &c. Patet; quia impossibilitas non est passio intrinseca quantitatis, sed modus quidam accidentalis suæ naturæ debitus; sed Deus potest facere rem sine illo, quòd non est de ejus essentia, sive passio intrinseca: Ergo.

1351. Dico secundam conclusionem: duo corpora quanta ab eodem intrinseco loco circumscribi manifestam involvit contradictionem, etiam posse absoluto attentò. Pro cuius majori intelligentia suppono ex dictis num. 1331. quòd locus intrinsecus est relatio extrinsecus adveniens fundata in corpore locato, & terminata ad superficiem concavam corporis locantis, à qua corpus denominatur intrinsecè formaliter

maliter locatum. Nunc probo conclusio-
nem: multiplicato termino, vel fundamen-
to, necessariò multiplicatur relatio; patet
de Petro habente plures Filios, qui unica
paternitate nequit illos omnes respicere;
sed necessariò habet tot relationes, quot
Filios; de fundamento etiam est evidens,
ut patet de duobus albis, quæ ad unicum
referuntur relatione similitudinis; sed posi-
to in eodem loco extrinsecò corpore novo
quanto ponitur distinctum fundamentum
relationis ubicationis ad locum, sive super-
ficiem terminatæ: Ergo necessariò poni-
tur nova relatio in illo, sive novus locus ex-
trinsecus.

1352. Et confirmatur: quia illa relatio
ubicationis, quæ erat intrinsicè inhæsi-
vè in corpore *A*, v. g. à qua intrinsicè deno-
minatur tale corpus locatum formaliter, non
potest intrinsicè subjectari in alio corpore
B, v. g. de novo adveniente in eodem loco
extrinsecò, patet, quia accidens nequit trans-
ire de subjecto in subjectum: Ergo cum
corpus *B* sit in eodem loco extrinsecò, in
quo erat corpus *A*, necessariò debet habere
novum ubi intrinsecum, à quo formaliter
denominetur intrinsicè circumscriptivè lo-
catum.

1353. Hæc conclusio expressè habetur
à Scoto loco supra cit. ubi ait; *Unde dato*
quòd in hoc corpore sit hoc ubi, & in alio aliud
ubi, ista duo ubi non repugnant formaliter,
quia hoc ubi est in uno corpore, & aliud in a-
lio: & paucis interjectis: quia duos respec-
tus extrinsecos esse in diversis, non ad diver-
sos terminos non est impossibile. Et illam vo-
lui apponere, ut clarius mens Scoti perci-
piatur, quia Scotistæ in hac difficultate

cum magna confusione se gerunt, non præ-
scindendo, sive distinguendo de ubi intrin-
secò, & extrinsecò, cum tamen ex horum
diversitatis intelligentia pendeat hujus qua-
siti integra, & adæquata intelligentia.

Argumenta contra dicta.

1354. **P**rimò arguitur: duo corpora
quanta non possunt eundem oc-
cupare extrinsecum locum, quin penetren-
tur; sed penetratio est impossibilis: Ergo
etiam erit impossibile duo corpora quanta
ab eodem circumscribi loco. Major suppo-
nitur ex dictis num. 1347. Minor probatur:
impenetrabilitas est passio saltem intrin-
seca quantitatis: Ergo repugnat quan-
titati penetrari. Patet consequentia; quia
esse impenetrabile, & actualiter penetrari
se opponunt contradictoriè, sicut non esse
intelligibile, & actualiter intelligi, esse ir-
rationale, & actualiter ratiocinari. Ante-
cedens probatur: quantitas est radix omnis
impenetrabilitatis: Ergo impenetrabilitas
est ejus passio.

1355. Respondeo concedendo majo-
rem, & negando minorem: impenetrabi-
litas enim non est passio intrinseca quanti-
tatis, ut dixi num. 1350. sed quidam mo-
dus accidentalis sibi superadditus, qui po-
test à Deo impediri, & separari saltem
quoad exercitium. Sed contra dices: im-
possibile est duas partes continuas quanti-
tatis penetrari: Ergo & duo quanta, cum
non sit major ratio unius, quàm alterius.
Probo antecedens: si duæ partes continuæ
quantitatis possent penetrari: Ergo & om-
nes; sed hoc implicat: Ergo & quòd duæ
partes

partes penetrentur. Minorem probo: quan-
titas essentialiter habet extensionem par-
tium, hoc est, essentialiter petit ex sua in-
trinseca ratione habere partes extra partes,
sed illa quantitas, cujus partes penetraren-
tur, non haberet partes extra partes, im-
mò unam partem intra aliam per penetra-
tionem: Ergo impossibile est, quòd quan-
titas sit, & quòd ejus partes penetrentur:
Ergo &c.

1356. Respondeo ad argumentum ne-
gando antecedens, & ad ejus confirmatio-
nem concedo majorem, videlicet, quòd
omnes partes continuæ hujus ligni possint
penetrari inter se se; & negando minorem:
& ad ejus probationem concedo majorem,
& distinguo minorem: quantitas essentia-
liter habet extensionem partium in ordine
ad se, sive habet partes extra partes in ordi-
ne ad se, concedo minorem: in ordine ad
locum iterum subdistinguo: habet partes
extra partes extensas aptitudinaliter in ordi-
ne ad locum, concedo: actualiter exten-
sas in ordine ad locum, nego. Nam Chri-
stus Dominus essentialiter est quantus, &
nihilominus non est extensus actualiter lo-
caliter in Eucharistia, & in tali eventu, quòd
duæ partes quantitatis continuæ penetra-
rentur, illa quantitas haberet extensionem
partium in ordine ad se, non verò in ordi-
ne ad locum actualiter, ex quo nihil con-
tra nos.

1357. Tertiò arguitur: ex hac senten-
tia sequeretur, quòd Deus posset totam a-
quam maris abbreviare, sive ad tantam pau-
citatem spatii reducere, ut aqua non destru-
cta, neque ejus quantitate non diminuta
non occuparet majorem locum, sive majus

spatium, quàm nunc occupat gutta aquæ.
& similiter quòd mons magnus pertranfret
per foramen acus, & quòd totus universus
intra latitudinem modicissimi vasis contine-
retur; sed hæc omnia ridicula apparent:
Ergo & illud ex quo sequitur.

1358. Respondeo concedendo majo-
rem, quòd Deus posset illa omnia facere,
cum nullam secum afferant contradictio-
nem, quia sicut modò ut fides docet Chri-
stus quantus abbreviatur in Eucharistia ad
modicissimam partem hostiæ, ita posset
Deus totam aquam maris penetrare inter
se se, & illam facere, quòd non occuparet
majus spatium, quàm modò occupat gutta,
& ex hoc nil ridiculum sequitur.

ARTICULUS QUINTUS

*Utrum idem numero corpus à duobus lo-
cis adæquatis possit circumscriptivè
locari per Dei absolutam po-
tentiam?*

1339. **D**ifficultas, quæ impræsentia-
rùm dilucidanda se offert, præ-
cipua est inter omnes Philosophiæ; ^{pro cu- Prof.}
jus enucleatione suppono, quòd quæstio
non inquit, utrum casus possibilis sit natu-
raliter? quia evidens est, quòd ad hoc quòd
corpus meum v. g. acquirat aliud ubi, sive
ad hoc, quòd in alio loco locetur adæqua-
tè necesse est quod desinat locum, quem de
facto occupat, non enim possum esse in fo-
ro simul; unde per deperditionem unius
præsentia localis acquiritur alia. Petit igitur
titulus, utrum id possibile sit saltem per
divinam, & absolutam potentiam, taliter
quod Petrus simul sit Romæ, & Hispali.

1360. Secundò suppono, quòd quæstio non procedit de duobus locis supernaturalibus, utrùm videlicet possibile sit, quòd idem numero corpus in duobus locis supernaturaliter existat; nam fide credendum est, quòd Christus Dominus modo Sacramentali supernaturali in duobus hostiis existit Hispali, & Antiquariæ; nec de uno locò circumscriptivo, & alio supernaturali, quia etiam, ut fides docet, Christus Dominus, qui sic est in cælo circumscriptivè modo extenso, in Eucharistia modo Sacramentali in extenso existit; & similiter quando Christus admirabile Sacramentum instituit in Dominica cœna, extra panem existebat localiter modo circumscriptivo extenso, & in pane consecrato modo indivisibili, & Sacramentali supernaturali, sed solum petit, utrùm idem corpus modo extenso, & circumscriptivo possit à duobus adæquatis circumscriptivis locis circumscribi hic, & Hispali, sive alio in loco.

1361. Prima igitur sententia circa præsentem difficultatem affirmat, non esse possibile etiam de absoluta Dei potentia idem numero corpus à duplici circumscribi loco. Hanc tñentur sententiam Divus Thomas in 4. dist. 10. q. 2. art. 2. & 3. part. q. 76. Divus Bonaventura in 4. dist. 44. art. de dote subtilitatis. Vasquez tom. 3. in 3. pt. disp. 189. quos quàm plures tam ex Jesuitis, quàm Thomistis sequuntur, cujus fundamentum infra in argumentorum solutione proponam, & satisfaciam.

1362. Secunda autem sententia, & nostra firmiter defensanda conclusio affirmat, idem numero corpus à duplici posse circumscribi loco, taliter quòd hic sit circumscriptivè, & modo naturali extenso quan-

titativè, & Hispali, sive alio in loco. Hanc patrocinatur sententiam *Noster subtilissimus Doctor in 4. dist. 10. q. 2. per totam, & præcipuè §. dico ergo ad quæstionem, sub num. 11.* ubi ait: *dico ergo, quòd Deo simpliciter est possibile idem corpus simul facere in diversis locis localiter.* Quod latè ibidem prosequitur, & probat. Scotum sequuntur Bellarminus lib. 3. de Eucharistia cap. 3. & 4. Conimbricenses in hoc 4. cap. 5. q. 5. art. 2. Suarez 2. tom. suæ Metaph. disp. 44. sect. 4. Rubius in hoc 4. q. 7. Hurtado disp. 14. sect. 5. & alii quàm plures, estque jam maximè recepta sententia ferè apud omnes hujus tempestatis Philosophos.

1363. Probatur ergo conclusio ratione fundamentali, qua eam probat Scotus loco citato: corpus circumscribi adæquatè ab aliquo loco nihil aliud est, quàm quòd corpus habeat respectum extrinsecus advenientem fundatum in ipso corpore quanto, & terminatum ad locum, sive superficiem circumscribentem; sed talem respectum extrinsecus advenientem plurificari super idem fundamentum ad diversos terminos non apparet contra aliquid notum secundum rationem, sive non includit contradictionem: Ergo &c. Major probatur: quia ubi non est aliquid in corpore, quàm relatio extrinsecus adveniens fundata in corpore quanto, quòd locatū denominatur, & terminatur ad superficiem locantem. Minor probatur: respectus intrinsecus advenientes, de quibus minùs videtur, possunt plurificari fundamento eodem manente ad diversos terminos, ut super eandem albedinem possunt duæ similitudines fundari ad diversos terminos: Ergo &c.

1364. Et

1364. Et roboratur hæc ratio ex *Scoto ibidem, v. sed exclusa*: plurificato posteriori non est necesse prius plurificari; sed ipsa ubi sunt manifestè posteriora ipso quanto locato, & accidentaliter, & contingenter advenientia: Ergo plurificatione ubi potest stare identitas corporis locati, quòd est ipso ubi prius. Quòd si dicant, quòd unum ubi adæquat totam rationem corporis quanti, in quantum locabile est, & ideo non potest idem corpus ab alio loco locari. Hoc videtur, ait Scotus, sine ratione dictum, quia respectus, qui oritur ex natura fundamenti magis videtur adæquari fundamento, quàm illi, quòd extrinsecus advenit cæteris paribus; sed ad duos terminos possunt esse in eodem fundamento duos tales respectus orientes ex natura fundamenti, ut duæ æqualitates ad duo quanta æqualia: Ergo sine ratione fingitur, quòd hic unus respectus adæquatur.

1365. Secundò probo conclusionem ratione etiam fundamentali, qua probatur à *Scoto in loco cit. §. contra istam opinionem. v. in speciali sub num. 5.* non minus inconveniens est duo corpora esse simul in eodem loco, quàm idem corpus in duobus locis; sed Deo est possibile primum, ut patet ex dictis art. præcedenti n. 1348. & sequentibus: Ergo & secundum. Probo majorem: quia sicut locatum potest commensurari loco, ita locus potest commensurari, & proportionari locato, sed non implicat eundem locum duplici commensurari locato: Ergo neque implicat unum locatum duplici proportionari loco.

1366. Tertio probatur ratione *Scoti, quæ habetur ibidem, v. arguo ergo n. 9. suppo-*

nendo ex fide, quòd corpus Christi Domini est verè, & realiter præfens in hostia consecrata hic, & Romæ, licèt non dñentionaliter extensivè, sed Sacramentaliter, & modo indivisibili. Ex quibus sic formo discursum: non implicat contradictionem corpus quantum Christi Domini esse præfentialiter hic, & Romæ in duabus hostiis: Ergo non implicat contradictionem idem corpus Christi Domini esse circumscriptivè localiter hic, & Romæ; & idem dico de alio corpore quanto, quòd cumq; sit. Antecedens est de fide, & à nemine negatur. Consequentiam probo (ait Scotus) *ubicumq; potest Deus facere substantiam naturalem, non sub modo suo naturali, sed sub modo sibi opposito, potest eam facere sub modo suo naturali, seu conveniente sue natura.* Patet; quia in faciendo primum est duplex miraculum, scilicet, quòd sit corpus in duplici loco; & quòd non sit sub modo quantitativo extenso petito à sua natura, unum verò tantum in faciendo secundum; sed Deus potest facere corpus Christi sic locatum, & facit de facto Sacramentaliter, id est, non sub modo suo naturali simul in diversis locis: Ergo potest idem facere ei sub modo naturali, scilicet localiter, & dñentionaliter.

1367. Quarto probo conclusionem ex eodem *Scoto sub n. 10. v. arguo sic.* Angelus potest esse simul definitivè in pluribus locis etiam secundum contrarios: Ergo & corpus circumscriptivè. Probatur consequentia; sicut Angelus petit ex sua natura esse alicubi definitivè, id est taliter esse hic, quòd non alibi, ita corpus proportionem servata petit esse in aliquo loco circumscriptivè; sed Angelus potest esse simul hic, & Romæ

definitivè: Ergo & corpus quantum circumscriptivè.

1368. Quintò probatur: quòd corpus sit circumscriptivè in loco, non tollit, quòd corpus possit ab alio loco circumscribi; sicut quòd materia sit informata una forma, non tollit, quin materia sit ab alia forma informabilis: Ergo corpus, quòd est circumscriptivè in hoc loco, potest ab alio circumscribi loco. Probo antecedens: quòd corpus sit circumscriptivè in hoc loco, solum dicit, quòd corpus sit dimensum naturaliter in isto loco, taliter quòd totum corpus correspondeat toti loco, & pars locati parti loci; sed quòd corpus taliter sit in isto loco, non tollit quin ab alio loco possit locari: ergo &c. Probatur: quia si tolleretur quòd corpus possit locari ab alio loco, maxime quia ex eo quòd corpus circumscriberetur à loco, non possit corpus esse extra illum locum; sed hoc non est ita, cum corpus Christi Domini, quòd circumscriptivè est in cœlo, extra cœlum sit in sacramento altaris: Ergo esse corpus circumscriptivè in loco isto non dicit negationem existendi hoc corpus extra talem locum, potest corpus esse extra illum locum, à quo circumscribitur: Ergo potest esse extra illum locum etiam circumscriptivè.

1369. Probatur etiam ex historiis sacris Sanctorum, & Patrum, ubi legitur in vita Petri, quòd Petro Romæ fugiens ad Portam Latinam apparuit & Christus, quem Petrus interrogavit: *Domine quo vadis?* Et Christus respondit: *iterum crucifixi Romam:* ubi capella hujus rei monumentum extat, & vestigia Christi infixi lapidi; sed Christus erat tunc in cœlo circumscriptivè, &

nihilominus modo extenso, & circumscriptivo apparebat in terris: Ergo &c. Item ex Actorum cap. 9. constat, quòd Paulus ut appropinquaret et Damasco subito circumfulsit lux de cœlo, & cadens in terram audivit vocem dicentem sibi Saule, *Saule quid me persequeris?* Qui dixit: *quis est Domine?* Et ille: *ego sum Jesus, quem tu persequeris.* Et infra Ananias ad eundem Paulum dixit: *Saule frater, Dominus Jesus misit me, qui apparuit tibi in via, qua veniebas:* Ergo ipse Jesus, cum simul in cœlo existeret modo extenso, in via apparuit in terris Paulo, & non Angelus in forma Christi, ut male asserit Divus Thomas: nam verba Scripturæ non sunt retorquenda ad alium sensum, quàm præ se ferunt, maxime cum ex talium verborum intelligentia nulla sequatur implicatio. Item ex celebri illo miraculo de nostro Paduano Antonio in duplici existente loco Ulisipone, & quadam ex Italia civitate. Alias possem hujus rei asserere probationes tam ex ratione, quàm ex miraculosis Christi apparitionibus, quas brevitate causa omitto apud authores videndas.

Argumenta contra dicta

1370. **P**rimò arguitur contra nostram conclusionem auctoritate Sacræ Scripturæ, Matth. cap. 28. ubi mulieribus Christum requiruntibus in sepulchro dixit Angelus: *Jesum, quem quaritis, non est hic, surrexit enim.* Ubi advertenda est illa particula causalis *enim*, quæ in sensu illativo est construenda, quasi diceret Angelus, *surrexit ergo, non est hic in sepulchro.* Vel

sic:

sic: *surrexit enim, non est hic;* sed si corpus Christi possit esse in pluribus locis illa illatio non valeret: Ergo idem corpus in pluribus locis nequit esse. Probo minorem: quia si Christus possit esse simul in sepulchro, & extra sepulchrum, non diceret Angelus: *surrexit enim, non est hic:* Ergo ut ratio Angeli alicujus sit vigoris, fatendum est idem corpus in pluribus locis non posse esse.

1371. Respondeo, quòd illa particula *enim*, non est intelligenda illativè, nam omnis illa propositio simpliciter assertiva est, ac si diceret Angelus, *Jesum non est hic, surrexit enim*, quia jam de sepulchro exivit, vel si intelligatur illativè, & sit sensus, quia surrexit non est hic in sepulchro, loquitur Angelus more humano, & secundum potentiam ordinariam Dei, non verò secundum absolutam potentiam, ut si diceret, *surrexit*, ergo non est hic in sepulchro mortuus, & hæc consequentia bene inferretur de potentia ordinaria, & modo ordinario operante, non autem de potentia absoluta, penes quam poterat Christus simul esse vivus in sepulchro, & alibi.

1372. Secundò arguitur ab adversariis auctoritate Divi Augustini, qui lib. 10. contra Faustum, cap. 11. ait: Christum Dominum non posse esse in sole, & luna modo extenso: Ergo secundum ipsum idem corpus à duplici nequit loco locari. Respondeo, quòd in toto illo libro talia verba non reperiuntur, immò nec verba alia illis æquivalentia, & sicut falsè citatur cap. 11. cum tamen liber talis sub tribus comprehendatur capitibus, & non sub undecim, ita verba talia falsè illi tribuuntur. Etiam solet citari idem Augustinus cap.

3. & 57. & 2. pt. 11. & Anselmus in Monologio cap. 20. & 21. quorum auctoritates, live verba, si aliqua talia sunt, debent intelligi naturaliter, hoc est, quòd idem corpus non possit esse naturaliter in pluribus locis, non verò inde sequitur, quòd supernaturaliter divina operante potentia absoluta non possit.

1373. Tertiò arguitur: quantitas, quæ est ratio saltem fundamentalis essendi in loco circumscriptivè est infinita: Ergo limitatur ad unum locum. Patet consequentia, quia finitum nequit in infinitis locis locari; tunc sic extensio quantitativa in ordine ad locum ponit extensionem in ordine ad se; sed extensio in ordine ad se est tantum una, ita ut nec de absoluta potentia possint esse plures in eodem quanto: Ergo duplex extensio in ordine ad locum supponit duplicem extensionem in ordine ad se; hæc est impossibilis: Ergo & illa.

1374. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: Ergo limitatur ad unum locum occupandum sua attendente natura, concedo consequentiam: divina omnipotentia inspecta, nego consequentiam. Ad reliquum argumenti, concedo antecedens, & nego consequentiam, quia licet verum sit, quòd extensio partium in ordine ad se supponatur in quanto ad extensionem ejus in ordine ad locum, tanquam causa ad suum effectum; non tamen bene inferretur, est duplex extensio quanti in ordine ad locum: Ergo duplex in ordine ad se, quia ex multiplicatione effectuum non bene inferretur multiplicatio causæ, cum ab eadem virtute intrinseca causæ possint quam plures provenire effectus.

1375. Quarto arguitur: idem temporale nequit nec de potentia absoluta esse in pluribus temporibus simul: Ergo neque idem corpus in pluribus locis. Antecedens est certum: non enim potest Deus, quod Petrus v.g. simul sit in hodierna, & in crastina die, sive præterita simul, & semel. Consequentiam probo: sicut se habet temporale ad tempus, ita locale ad locum; sed idem temporale nequit diversis mensurari temporibus simul: Ergo neque idem locale, sive corpus duplici loco locari.

1376. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, & ad ejus probationem nego majorem: & ratio est per se manifesta; ratio enim quare Petrus non potest esse simul in hodierna, & crastina die, est quia hodierna die, & crastina simul coexistere non possunt, cum de ratione temporis, eò quod ens successivum sit, quod ejus partes simul coexistere non valeant, sed necessario una definit esse simul, & de facto sunt; unde non implicat, quod in duobus locis idemmet corpus sit, & implicat, quod in diversis temporibus simul idem sit temporale, non temporalis defectu, sed defectu temporum, quæ simul inveniri repugnant.

1377. Quinto arguitur: idem corpus potest esse in pluribus locis: Ergo & in infinitis. Patet consequentia; si infinita forent loca, vel Deus posset ponere idem corpus in omnibus illis, vel non? si primum: Ergo tale corpus esset immensura, & infinitum. Probo consequentiam: quia nullum ens præter infinitum est ubique, sive in omni loco: Ergo esset infinitum, & immensum. Consequens est impossibile, & contradi-

tionem involvens: Ergo & antecedens, ex quo sequitur. Si autem dicamus, quod Deus non potest ponere idem corpus in omnibus locis, quare ergo potest illud ponere in duobus, cum non sit major ratio de duobus, quam de tribus, & sic in infinitum.

1378. Respondeo concedendo antecedens, & simul consequentiam, ut habetur expressè à *Scoto loco cit. sub num. 14. v. cum dicitur*: si eam essent loca infinita, in omnibus illis posset Deus idem quantum locare taliter, quod in eodem homine in diversis locis posito posset magnus exercitus apparere; & nego, quod tale corpus esset infinitum, & immanens; & ad ejus probationem distingo majorem: nullum ens præter infinitum est ubique ex sua natura, concedo: per divinam potentiam, nego. Nam licet verum sit, quod infinitum solum petit esse ubique, tamen corpus, quod esset in omni loco, & ubique, non esset immensum & infinitum. Quia non esset ubique, petitum à sua natura, sed quatenus subjicitur omnipotenti manui Dei.

1379. Sexto arguitur: si corpus esset in duobus locis, sequeretur, quod idem respectu ejusdem esset æquale, & inæquale, majus, & minus; hoc implicat: Ergo &c. Probo majorem: corpus locatum necessario esset æquale loco locanti: Ergo si in duobus esset locis, esset utriq; simul æquale: sed duo æqualia simul sumpta in duplum excedunt unum: Ergo illa duo loca in duplum excederent corpus locatum: Ergo idem corpus esset æquale illis duobus locis simul, & inæquale, cum ab illis in duplum excederetur.

1380. Respondeo negando majorem, & ad ejus probationem respondeo, quod corpus

corpus locatum esset æquale simul illis duobus locis, non simul, & reduplicativè acceptis, sed divisim; & similiter quilibet locus esset æqualis locato divisim acceptus, ex quo nulla sequitur implicatio, nam Petrus v. g. potest esse æqualis in magnitudine extensiva Paulo ejusdem magnitudinis, & Ildephonso, ita ut quilibet sit ejusdem magnitudinis cum Petro; quod si Pauli, & Ildephonso magnitudo extensiva simul reduplicativè accipiantur, manifestum est, quod Petrum excedant; sed ex hoc non sequitur implicatio, quia Petrus simul est æqualis, non simul sumptis, sed divisim; & idem dico de locis illis duobus. Quod si argumentum teneret, posset retorqueri in adversarios, nam sicut corpus petit commensurari cum loco, ita locus petit commensurari locato, sed non obstante, quod locus unus sit uni corpori æqualis, vel commensuratus, potest aliud locare corpus, ut patet ex dictis: Ergo etiam si corpus sit uni commensuratum loco, poterit alteri loco commensurari, sive in alio loco locari.

1381. Septimò arguitur: idem numero effectus non potest à duplici causa causari ejusdem ordinis, & rationis dependere, ut patet ex dictis dist. 2. de causis in communi ex nostro 2. lib. q. 4. num. 820. & sequentibus: Ergo idem corpus non potest à duplici dependere loco adæquato ejusdem ordinis, & rationis. Probo consequentiam: sicut effectus pendet ab unica causa totali, ita corpus pendet ab uno adæquato loco in ratione ubicabilis: Ergo sicut unus effectus in ratione causalis nequit à duplici adæquata causa dependere, ita nequit idem corpus à dupli-

ci adæquato loco in ratione ubicabilis dependere. Probo antecedens: sicut effectus causatur in suo esse ab unica causa, ita corpus ubicatur ab uno loco: Ergo &c.

1382. Huic argumento ex dictis in dist. 2. de causis q. 4. num. 846. & 847. fit responsio. Respondeo ergo concedendo antecedens, & negando consequentiam; & ad ejus probationem respondeo negando antecedens: nam effectus in ratione causalis pendet à causa in suo esse: at verò locatum corpus pendet à loco, tanquam ab extrinseco continente; unde effectus postquam semel positus est extra causas nequit ab alia causa causari: at corpus locatum postquam semel ab uno loco extrinseco contentum est, ab alio extrinseco loco contineri valet, ut patet de aqua, quæ modo continetur in vase, & postea in amphora, vel catino. Unde dependentia effectus à causa est essentialis, dependentia vero corporis à loco est valde extrinseca, & accidentalis. Præterquam quod corpus non secundum eandem ubicationem passivam pendet ab uno loco, ac pendet ab alio, quia cum ubicatione passiva sit relatio fundata in corpore locato, & terminata ad superficiem locantem, si detur alia & alia superficies locans, dabitur in corpore alia & alia relatio passivæ ubicationis, una dependens, tanquam à termino ab una superficie locante, & alia ab alia: at vero effectus secundum idem esse cum dependeat ab una causa, nequit ab alia in eodem esse dependere, unde non tenet argumentum. Sed pro majori hujus rei intelligentia alium titulum proponere decrevi, in quo aliqua scitu digna difficultates enodantur.

ARTICULUS SEXTUS,

*Utrum omnia, quæ conveniunt corpori
existenti in uno loco, in Antiquaria
v. g. necessariò conveniant ei-
dem corpori existenti Hi-
spali, sive in alio loco?*

1383. **Q**uærit titulus utrum admiffa hypothesi, quòd Petrus v. g. divina, & absoluta operante potentia esset in duplici loco constitutus hic, & Romæ, necessariò haberet Petrus hic omnia, quæ haberet Romæ, taliter quòd si Romæ esset nudus, nudus etiam appareret hic, si Romæ dormiret, etiam hic dormitionem caperet, si Romæ ægrotaret, etiam hic ægritudine eadem laboraret, si Romæ ambularet, etiam ambularet hic, si ibi esset calidus, etiam & hic, & sic de aliis proprietatibus accidentalibus, vel non?

1384. Prima sententia affirmat, quòd non unde concedit, quòd ibi posset habere frigiditatem, & hic illam non habere, & similiter posset in uno loco mori, & in altero vivere, & hoc non solum per aliud miraculum, neque ex vi primi miraculi, sed naturaliter, taliter quòd si Romæ frigeret, ad hoc ut hic frigus haberet, necesse erat aliud miraculum, medio quo deportaretur illud frigus in corpore Petri existentis Romæ, & poneretur in eodemque corpore existente hic. Hanc tuentur sententiam Nominales cum suo Principe Ochamo in 4. dist. 10. q. 4. citaturque etiam pro illa noster Alexander Alensis 4. pt. q. 44. num. 7.

1385. Secunda sententia affirmat, quòd

si accidentia, quæ corpori in uno loco constituto sunt naturalia, vel naturalis proprietatis, ut quantitas, & qualitas absolutæ, albedo v. g. nigredo, calor, & frigiditas, & hujusmodi aliæ non esse possibile naturaliter quòd hujusmodi proprietates non sint in eodem corpore in duplici existente loco, quia naturaliter impossibile est, quòd habeat hic frigiditatem v. g. & Romæ privationem frigiditatis, & sic de aliis: at divina inspecta potentia potest idemmet corpus hic habere calorem, & Romæ illo carere, esse hic animatum, & Romæ esse sine anima, & sic de aliis; modò tales proprietates sint ex natura rei separabiles à corpore. Hanc patrocinantur sententiam Gabriel in 4. dist. 10. q. 1. art. 2. & in canone lect. 46. Soto in 4. dist. 10. q. 1. art. 5. Marsilius in 4. q. 7. Suarez 2. tom. suæ Metaph. disp. 46. sect. 8. concl. 123.

1386. Sed his omiffis sententiis pro nostra elucidanda sententia est primò notandum ex nostro *Subt. Scoti in 4. cit. dist. 10. q. 2. §. & pro istis solvendis. num. 13.* quòd proprietates, quæ possunt corpori inesse, sunt in duplici differentia: aliz enim sunt, quæ necessariò habent ordinem, & connexionem cum loco, in quo corpus est, eò quòd ab illo dependent, ut ambulare, sedere, quiescere, & moveri, esse approximatum huic loco, & distans ab alio, quæ omnia à loco dependent, ut ex se patet. Alia sunt, quæ nullatenus dependent à loco, immò sunt illi priora, ut albedo v. g. & nigredo, frigiditas, & calor, esse animatum, vel non animatum, esse corpus truncum, seu habere abscissam manum &c. Ut si Petro insit albedo, frigiditas, calor,

calor, antequàm in duobus illis locis constitueretur.

1387. Nunc pono istam conclusionem: omnia accidentia, quæ sunt posteriora ipso ubi, & ab illo dependentia, possunt inesse naturaliter Petro in uno existente, & non sibi inesse in alio; at verò accidentia, quæ sunt essentialiter, hoc est ex sua natura priora ipso ubi, & ab illo non dependent, necessariò insunt corpori in quocumque ponatur loco: unde si moritur hic, etiam Romæ, si hic habet calorem, vel quantitatem, vel alia absoluta hujus modi, eadem habet in quocumque ponatur loco. Ita Scotus expressè loco citato, cujus hæc sunt verba: *quacumque sunt priora essentialiter ipso ubi uniformiter insunt corpori, quamvis habenti diversa ubi, nec variabuntur variato ipso ubi; quæ verò posteriorius, vel simul natura, variabuntur secundum varietatem ipsius ubi.* Scotum sequuntur omnes ejus discipuli, ex opposita familia quàm plures.

1388. Probo igitur conclusionem ratione, & primò de formis absolutis, quæ sunt priora ipso ubi: impossibile est etiam de potentia absoluta duo contradictoria verificari de eodem subjecto; sed si corpus idem posset esse hic animatum, & Romæ anima carere, esse hic sub albedine, & non Romæ, & sic de aliis, de eodem verificarentur subjecto contradictoria, scilicet esse vivum, & non esse vivum, esse album, & non esse album, esse calidum, & non esse calidum, quantum, & non quantum: Ergo impossibile est etiam de absoluta potentia, quòd illa accidentia, quæ sunt ex sua natura priora ipso ubi, non conveniant corpori eidem in quocumque ponatur.

1389. Huic nostræ rationi respondent adversarii, quòd non sunt illa duo contradictoria absolute, sed tantum secundum quid, quia non verificatur de eodem corpore, quòd hic sit vivum, & non vivum, sed quòd sit vivum hic, & non sit vivum Romæ, & sic de aliis proprietatibus, unde non tenet argumentum. Sed contra: esse corpus animatum, esse quantum, & calidum, sive frigidum non dependent ab ubi, immò illo essentialiter priora sunt, taliter quòd si per impossibile, vel possibile corpus nullibi esset, ibi foret animatum, vel intra universum, vel extra constituitur, dummodò habeat animam, animatum manet: Ergo in quocumque ponatur corpus, necesse est, quòd si animatum est, quòd habeat ibi & animam, vel si non animatum est, quòd ibi non sit anima.

1390. Et confirmatur ex *Scoto in eadem dist. 10. q. 4. §. de secundo membro. num. 10.* illa prædicata, sive proprietates illæ, quæ non dependent ab ubi, immò sunt illo priora, non variantur propter ubi variationem; sed corpus esse quantum, quale, & animatum non dependet ab ubi, immò sunt ubi priora: Ergo non variantur propter variationem ubi. Major patet; quia quòd prius essentialiter est, non variatur propter variationem posterioris, bene tamen è contra. Minor probatur: quia corpus esse quantum non pendet, nisi à quantitate tanquàm à ratione formali essendi quantum, & similiter esse animatum non ab ubi pendet, sed ab anima, quæ est ratio formalis vivificandi, sive vivum constituedi, & sic de aliis: Ergo in quo loco ponatur corpus, debent poni tales proprietates, si illas

si illas antecedenter ad locum habeat ; tunc sic esse animatum non pendet à loco : Ergo neque non esse animatum. Patet consequentia ; quia cuius positio non est causa essendi tale, ejus desitio non est causa essendi non tale, quia cuius affirmatio non causat affirmationem, ejus negatio non causat negationem ; sed esse corpus hic v. g. non est causa essendi hic animatum : Ergo non esse hic, non est causa non essendi animatum : Ergo esse animatum, & non esse animatum non possunt eidem corpori convenire prout in diversis locis, quia sunt contradictoria in dependentia à loco : nam peto : quare proprietas inseparabilis à corpore inest ipsi ubicumque est, nisi quia inesse ei abstrahit ab hoc, vel illo loco, estque prior loco independens ab illo : Ergo.

1391. Probo nunc conclusionem quoad secundam partem, de illis proprietatibus, quæ sunt dependentes à loco, & illo posteriores, vel simul cum illo, cujus modi sunt respectus præsentia formalis, indistantia, sive contiguitas, situs, esse sursum, & deorsum, sedere, stare, motus localis, & hujus modi alia : variato, seu multiplicato priori essentialiter multiplicari posterius, & ab illo dependens necesse est ; sed ubi se habet prius ad omnia ista, quæ ab ipso dependent, ut ex se patet : Ergo variato ubi omnia ista variari est necesse ; unde si Petrus hic quiescit, hic sedet, & simul existat Romæ, potest ibi deambulare, si hic currit, potest ibi non currere, si hic est juxta ignem, potest esse ibi ab igne separatus, si hic submersus est aqua, potest ibi illa carere, & non inde sequitur, quòd habeat prædicata opposita, vel quòd duo contradictoria possint de

illo verificari, quia currere, & non currere, sedere, & non sedere, esse juxta aquam, & non esse juxta aquam sunt dependentia à loco, & isto variato possunt & illa variari.

1392. Sed petes pro hujus dicti majori intelligentia, utrum hypothese admisa, quòd idemmet numero corpus, lapis esset simul in centro, & simul sursum in aère locatus, utrum talis lapis esset sursum violenter, nec ne ? Quia non videtur esse violenter, nam tunc subjectum est violenter sub aliqua forma, quando appetit aliam, quam non habet, quia ab illa impeditur ; sed talis lapis, qui appetit esse in centro, in illo est, ut supponitur, & non impeditur ab ubi sursum, quominus in centro sit : Ergo non erit sursum violenter. Quòd si est violenter prout sursum, & naturaliter prout deorsum : Ergo simul, & semel est naturaliter quiescens, & violenter.

1393. Respondeo, quòd talis lapis esset violenter, & naturaliter simul, violenter quia sub ubi sursum est, in quo violenter definireretur à potenti manu Dei ; naturaliter prout in centro, quòd est locus à sua natura petitus. Ex quo nulla sequitur implicatio, quia sicut homo v. g. qui haberet simul, & semel frigiditatem in summo, & calorem in summo, esset summe calidus, & summe frigidus, dato quòd Deus impediret actionem caloris, & frigiditatis, ne se mutuo expellerent, & destruerent, ita lapis, qui esset sursum, & deorsum, esset simul violentus, & naturaliter quiescens comparativè ad diversa ubi. Ad argumentum respondeo negando majorem, quia non impeditur lapis ab ubi sursum, est illuc violentus,

ter, sed quia taliter appetit esse deorsum, quòd renuit esse sursum.

1394. Secundo petes, an in casu posito, quòd Deus subtraheret actionem miraculosam, media qua talis lapis conservabatur sursum, utrum talis lapis descenderet ad centrum per motum per medium regionis aëris, vel non ? Respondeo, quòd utrumque potest sustineri, quòd non moveretur, sed ex eo quòd destrueretur ubi miraculosum, definirer simpliciter esse ibi, & tantum in suo centro maneret. Patet, quia ex eo movetur lapis, qui est sursum ad centrum, quia locus naturaliter appetitus à lapide est centrum, & illud petit ad sui naturalem conservationem, sed talis lapis, ut supponitur, esset in centro : Ergo non indigebat motu ad centri consequentem, & patet de Christo existente in speciebus sacramentalibus, quibus corruptis non movetur Christus ascendendo ad cælum, ubi est semper, sed tantum desinit esse ibi secundum præsentiam sacramentalem, hoc est, desinit præsentia sacramentalis Christi sub illis speciebus.

1395. Quòd autem moveretur etiam potest sustineri, quia sicut acquiritur ubi, ita pariformiter deperditur, sed ad hoc quòd lapis existens in centro poneretur in regione aëris, necessum erat, quòd lapis talis transiret per loca media usque ad talem locum deveniret, sicut ad hoc quòd Petrus existens Antiquariæ poneretur Hispali, necessum erat, quòd loca, quæ inter Antiquariam, & Hispalem mediant, transiret, puta per Ursaniam, Marchinam &c. : Ergo ad hoc quòd desinat esse per recursionem sursum, necessum erat, quòd talis lapis moveretur deorsum. Quòd patet etiam, nam ad hoc quòd

Christus sit in hostia consecrata, necesse est, quòd de cælo adducatur, sive descendat, & sub speciebus hostiæ sacramentaliter constitutur, & quando desinit esse Christus sub panis speciebus, iterum versus cælum revertitur in opinione probabili. Sed petes iterum : utrum talis motus, medio quo lapis existens sursum peteret centrum, esset naturalis, vel miraculosus ? Respondeo, quòd utrumque sustinetur probabiliter ; quòd naturalis esset, inde patet, quia naturali propensione movetur acquirendi centrum, & desinendi illa loca, in quibus violenter erat. Quòd esset miraculosus, quia miraculum esset, quòd simul existens in centro ad illud moveretur.

1396. His præjactis nunc proponam aliqua argumenta, quæ aliquam specialem præ se ferunt difficultatem, quæ non erant facile solvenda, nisi ista prænotaverim : & pono casum, quòd idemmet numero panis esset hic, & esset Romæ, requiro, utrum si hic divideretur, etiam ibi appareret divisus ? Respondeo affirmative, quia cum divisio non sit, nisi discontinuatio partium, quæ antea continuabantur, & continuari partes non sit à loco dependens, manifestum est, quòd si hic discontinuantur partes, etiam ibi, & idem dico de vulnere, nam si hic Petrus vulneraretur, etiam Romæ ejus appareret vulnus.

1397. Tunc sic ; illa substantia panis debebat converti in substantiam aliti, non hujus, qui illum hic comedit, quia suppono, quòd ab alio etiam comedetur, neque illius : Ergo vel à nullo in propriam converteretur substantiam, vel ab

utroque; si hoc demus secundum. Contra primum: quia impossibile est naturaliter saltem, quod eadem materia à duplici informetur forma: Ergo impossibile est, quod illa materia panis informaretur hic forma carnis unius, & ibi forma carnis alterius. Secundò, quia etiam hoc admissò, pono casum, quod unus moreretur, & alter demoreretur, & unus damnaretur, & alter beatitudine fungeretur: Ergo eadem materia esset beata & misera, in cœlo, & in inferno, quæ omnia involvunt contradictionem. Si primum demus, quod à nullo in propriam substantiam converteretur; contra, quia calor naturalis non esset impeditus: Ergo necessariò ageret in illum panem, & illum in propriam substantiam converteret.

1398. Rursus demus casum, quod idem homo esset hic, & Romæ, & quod hic igni approximaretur, & ibi nivì, vel quod hic summus calor illum cruciaret, & ibi summa frigiditas, manifestum est, quod calor ageret secundum ultimum suæ virtutis, & similiter frigiditas, quia causa, sive agens naturale sufficienter applicatum ad passum agit necessariò secundum ultimum suæ virtutis: Ergo calor causaret naturaliter in isto homine calorem summum, & frigiditas summam frigiditatem: ergo naturaliter esset talis homo summè frigidus, & summè calidus; sed hoc implicat fieri naturaliter: Ergo & illud ex quo sequitur. Idem argumentum potest fieri deligno eodem hic aqua demerso, & ibi ab igne circumscripto.

1399. Insuper pono casum, quod modicus ignis hic poneretur huic combustibili

approximatus, & Romæ approximatus alteri combustibili, necessum est, quod hic ignis, eò quod agens naturale, & sufficienter applicatus ad passum ageret secundum ultimum suæ potentia, & idem dico ob eandem rationem de eodem igne Romæ existenti: Ergo produceret formam in duplicem perfectionem. Patet; quia ageret ut duo, & simul ibi ageret ut duo: Ergo simul produceret formam ut quatuor, hoc est impossibile naturaliter: Ergo &c.

1400. Pro istis solvendis pono tertiam propositionem, quam affert Scotus q. 2. cit. ex dist. 10. 4. quæ talis est: *sicut corpus in uno ubi existens se haberet in ratione activi (etiam & passivi) ad diversa sibi approximata in illo ubi, sic ipsum ut existens in duobus ubi se habet ad eadem, si in illis ubi approximata.* Unde in tali eventu, quod idem panis à duobus comederetur hominibus, si tales homines æqualiter haberent naturalem calorem, & æqualiter agerent ad convertendum panem in propriam substantiam, non illum quilibet in suam substantiam converteret, sed pars panis ab uno, & pars ab alio in suam converterentur substantiam: at verò si non æqualiter agerent in panis conversione in substantiam, sed unus ageret fortius, alius autem remissius, plus panis converteret in suam substantiam, qui fortius ageret medio nativo calore, taliter quod nunquam eadem materia panis à duplici forma carnis informaretur; immò potius divideretur panis materia, & una pars à forma carnis unius informaretur, & alia pars à forma carnis alterius, nisi Deus vellet per aliam miraculosam actionem facere, quod eadem materia duplici informaretur forma,

forma, in tali eventu Deus, qui pro suo libito faceret primum, etiam pro suo libito disponderet in secundo.

1401. Ad secundum casum num. 1398. quod sicut homo in unico loco existens, dato quod illi summus calor, & summa frigiditas applicaretur, se haberet in tali eventu, ita pariformiter se haberet in duplici constituto loco. Unde respondeo, quod in tali casu, neque ignis, sive calor ageret secundum ultimum suæ virtutis, nec frigiditas, quia sicut se impedirent in agendo, dato quod simul essent approximati corpori in uno loco, ita se impedirent ad agendum in corpus in duplici loco existens, quia calor, qui causaretur ab igne, sive ab alio calore in corpore, à frigiditate remitteretur, & frigiditas à calore. Unde ex eo quod qualitates mutuo se expellerent, neutra esset in corpore in gradu summo, ex quo nihil contra nos.

1402. Ad tertium casum positum num. 1395. dico, quod sicut ille modicus ignis se haberet existens in unico loco respectu plurium combustibilium sibi applicatorum ibi, ita se haberet in diversis locis existens. Unde necessum est, quod vel ab illis suffocaretur, vel si ageret, ageret remissius in illa plura, quam ageret si solum esset unum combustibile suæ virtuti proportionatum: nam sicut homo existens in pluribus locis, si in uno deportaret, sive levaret pondus suis viribus ad æquatam, non posset simul in alio loco existens aliud pondus levare; sic similiter si ignis esset applicatus, & agens in unum combustibile secundum ultimum suæ virtutis, non posset in aliud combustibile agere, nisi remissè agendo in

unum, & aliud. Per ista, quæ hic breviter diximus, patet responsio ad alia.

1403. Sed contra illam conclusionem à nobis positam num. 1387. in qua statutum reliquimus, quod eadem accidentia ab soluta, eadem proprietates, quæ sunt independentes à loco, conveniunt corpori in uno loco existenti, debent competere ipsi in quocumque loco ponatur: argumentor sic autoritate Doct. subr. in eodem 4. dist. 10. q. 4. §. ex ista solutione num. 14. ubi ait: *& etiam posset dici, quod non est necesse posita existentia corporis Christi hic, & ibi, quod illa, quæ insunt corpori sub una existentia, insunt sibi sub alia, loquendo etiam de formis absolutis, nec tamen sequitur contradictio, scilicet quod sit quantum, & non quantum, immò est quantum hic, sed non quantitate, quæ sit hic, sed quantitate, quæ est in cœlo.* Ex quibus sic formo discursum: Scotus ait, quod substantia corporis Christi potest esse in Eucharistia sine quantitate, vel sine eo quod ejus quantitas in Eucharistia sit. etiam si quantitas talis substantiæ illam afficiat in cœlo: Ergo si hoc potest dici, contrarium, quod in nostra conclusione impossibile docuimus, falsum est de mente Scoti: Ergo &c.

1404. Probo igitur dictum Scoti ratione, qua ab ipso ibidem probatur: quæcumque contingenter conjunguntur inter se, & eidem tertio, potest unum illorum convenire eidem tertio, absque hoc quod aliud conveniat eidem; sed præsentia substantiæ hic, & præsentia quantitatis ejus contingenter conjunguntur inter se, & respectu tertii, quod est corpus quantum: Ergo potest corpus manere quantum po-

ita una præsentia sine alia. Major est per se nota, quia quæ conjunguntur contingenter inter se; & cum tertio, non sunt inseparabilia neque inter se, neque in tertio. Minor probatur: præsentia substantiæ corporis, & præsentia quantitatis ejus est alia, & alia; patet, quia præsentia substantiæ est definitiva, & præsentia quantitatis circumscriptiva, & neutra implicite includit alteram, quia neutra est de per se essentia alterius, nec per se causa ejus: Ergo contingenter conjunguntur inter se. Patet; quia si Deus auferret quantitatem à substantia corporis Petri, talis substantia eodem modo esset denovo in loco, ac erat antea; & idem dico, si Deus destrueret substantiam, & relinqueret quantitatem: ergo &c.

1406. Respondeo explicando auctoritatem Scoti, quæ revera valde urget nos, quod non est de tanto Magistro præsumendum, quod oppositum docuerit q. 2. & q. 4. oblitus sit ejus, quod totis viribus defensavit, & docuit. Vult ergo ibi dicere Scotus, quod corpus substantiale quantum Christi Domini potest esse in cælo cum sua quantitate & in Eucharistia sine eo quod ibi sit ejus quantitas præsentialiter, hoc est, quod ille respectus præsentialitatis, quam habet quantitas ad locum, cum sit extrinsecus adveniens, & independens à præsentialitate, sive respectu præsentia, quam habet substantia, potest Deus ponere corpus quantum in Eucharistia, sive in alio loco, sine eo quod ponatur respectus præsentialitatis quantitatis, & in tali eventu quantitas corporis esset inhærensive in corpore, cæterum non esset præsentialiter formaliter in loco, quia cum talis respectus non sit ab intrinseco natus quantitati,

posita ipsa quantitate, tanquam fundamentum ejus, & loco tanquam termino, potest Deus impedire talem relationem, quod nos fatemur. Unde quando ait, quod tale corpus esset quantum, & non quantitate, quæ esset ibi, debet intelligi non quantitate, quæ esset ibi præsentialiter formaliter, sed tantum fundamentaliter. Unde concedo totum argumentum in hoc sensu, ex illo enim concluditur, quod potest Deus ponere corpus meum quantum v. g. Romæ, sine eo quod sit Romæ præsentialiter mea quantitas, quia Deus potest impedire respectum præsentialitatis quantitatis, non verò sine eo quod mea quantitas insit meo corpori inhærensive, ex quo &c.

1406. Sed contra eandem conclusionem aliud pono argumentum, cujus solutionem consultò omitto, quod tale est: si Deus non posset ponere corpus animatum Petri v. g. hic cum anima, & Romæ sine anima, maxime quia ex eo quod anima sit corpori unita independentem à loco, necessum est, quod ubicumque est corpus, quod est unitum animæ, sit ibi etiam anima; hæc enim formalissima ratio impossibilitatis, sed hæc ratio nullius vigoris est: Ergo ruit fundamentum. Probo minorem: etiam si verbū divinum sit intimè unitum verè, Physicè, & realiter humanitati Christi Domini, ut fides docet, etiam de fide credendum est, quod in multis locis, etiam in infinitis est verè, & realiter præsens Verbum divinum, quin ibi sit ejus humanitas; Christus enim in quantum homo solum in cælo, & in Eucharistia existit: at verò in quantum Deus, est ubique: Ergo à simili etiam si corpus sit unitum animæ, non est simpliciter impossibile, quod alicubi sit corpus,

pus, quin ibi sit & anima: solutionem quærite ex dictis, & dicendis.

QUÆSTIO SECUNDA,

De Vacuo.

ARTICULUS PRIMUS,

An sit, & quid sit Vacuum?

1407. **P**RO præsentis quæsti intelligentia præmitto primò, quod multipliciter accipitur vacuum. Primò accipitur communiter, & vulgariter pro loco, qui caret ~~est~~ valde sensibili, quamvis verè, & propriè aliquo corpore repleatur, in qua acceptione vas v. g. quod aliquo caret liquore, vacuum communiter dicitur, licet revera plenum sit aère. Secundò sumitur vacuum minus improprie pro negatione omnis corporis, in quo sensu illud spatium inane, quod communiter imaginarium appellatur, quod est supra ultimam spheram, vacuum denominatur. Tertio sumitur vacuum strictè, & propriè in præsentia lib. text. 60. & lib. 4. posteriorum cap. 8. prout hic describitur: *vacuum est locus non repletus aliquo corpore, aptus tamen repleri.* Et in ista acceptione sumitur à Scoto in 4. dist. 49. q. 6. §. aliter num. 11. dum dicit: *vacuum esse locum privatum corpore; sive clarius: est locus sublunaris carens corpore, quo potest repleri.* Vnde vacuum pro materiali dicitur locum realè positivum, & pro formali carentiam actuali, sive privationem corporis; ut si remanentibus cælis destrueret Deus omnia corpora sublunaria sub cælo contenta, cælum esset verè vacuum. Et hoc pro prima parte quæsti, quia circa illud ferè nulla est controversia.

1408. Ad secundam partem quæsti deveniendo, dico cum communi consensu Philosophorum, quod nullum datur vacuum in

rerum natura, immò quod naturaliter impossibile est. Quod his rationibus suadetur: natura nihil facit frustra, hoc est, absq; ullo fine; sed nullus invenitur finis propter quem tale sit in natura vacuum: Ergo nullatenus datur. Et confirmatur: conjunctio, & societas, sive fraternitas rerum potius congrunt ad universi pulchritudinem, quam separatio, & disgregatio eorundem: ergo res taliter esse conjunctas, & amicabiliter sociatas, quod una sit alii contigua concedendum est, & non vacuum. Et roboratur: quia sicut author naturæ disposuit, ut partes heterogeneas corporis humani essent unitæ, conjunctæ, & copulatæ, ad hoc ut una sit alteri deserviens, & altera alteram adjuvare possit; ita idè naturæ author disposuit, ut in mundo, sive universo corpora essent contigua, ut una recipiat influxum ab alio, & ab alio coadjuvare possit; sed hoc non esset naturaliter possibile, si semel admitteretur vacuum: ergo &c. Et confirmatur hæc ratio ex Philosopho 5. Metaph. dicente: *oportet mundum hunc contiguum esse latioribus superioribus, ut inde regatur, & gubernetur.*

1409. Secundò probatur: quia si naturaliter esset possibile, aliquando daretur in natura; sed nunquam tale visum est, immò quotidie quàm plurima experimenta videntur, quod natura totis viribus vacuum intendit vitare: Ergo &c. Minor probatur: quia experientia constat, quod per fistulam, cujus infimum orificium contigit aquam, sive demersum est aqua, si ab illa aër abstrahatur, statim ascendit aqua contra suam inclinationem, & naturalem gravitatem ad replendum illud vacuum: signum ergo est, quod natura maxime intendit vitare vacuum. Rursus: si

vas aqua plenum obstruso ore ambiatur, five circumdetur nunc, ita ut aqua congeletur, manifestum est, quòd frangitur vas, quia cum aqua condensata minorem occupet locum, ne detur vacuum, frangitur vas, quia habet obstrusum os non potest ingredi aer: Ergo &c.

1410. Quamvis autem repugnet dari vacuum in rerum natura per naturæ vires, non implicare attento posse Dei absoluto docuit expressè Scotus in 4. dist. 43. q. 5. art. 2. in fine, & quolibet. 11. art. 2. quod probatur ratione evidentissima: quia omnia, quæ sub cælo sunt, omnipotenti manui Dei subjiciuntur tam quoad esse, quàm quoad non esse: Ergo potest Deus annihilare omnia, quæ sub ambitu cœli continentur, & ipsum cœlum conservare. Patet consequentia; quia cum ista inferiora non sint de essentia cœlorum, immò ab illis realiter diversa, potest Deus unum destruere, conservando aliud, sed admissa ista hypothese superficies concava cœli esset locus carens corpore, aptus tamen repleti: Ergo esset vacuum.

1411. Sed contra dices: ascensus aquæ per fistulam ad replendum vacuum potest impediri, ne fiat ab Angelo: Ergo in tali casu daretur vacuum non solum per divinam potentiam, sed ab agente naturali creato. Antecedens probatur: quia virtus Angeli ordinis superioris est, ac virtus aquæ ascendens: Ergo potest impediri &c. Respondeo negando antecedens, & ad ejus probationem concedo antecedens, & nego consequentiam: quia licet sit major virtus Angeli, quàm aquæ, tamen talis aqua ascendit adjuva à Deo medio suo divino con-

curfu ad explendum ordinem authoris naturæ, à nulla creatura potest impediri, nisi à solo Deo.

1412. Secundò arguitur: si darentur duæ tabulæ perfectè planè una superposita alteri, & tabula desuper existens levaretur æqualiter secundum omnes suas partes, manifestum est, quòd inter tabulam & tabulam daretur vacuum; sed casus est possibilis: Ergo & vacuum. Patet major, quia non posset aer tam citò ingredi ad replendum totum illud spatium, quin potius prius aer esset præsens parti spatii, quàm toti spatio: Ergo &c. Respondeo, quòd si daretur talis casus à nulla virtute creata, nisi à divina potentia posset tabula desuper posita moveri, nisi prius secundum unam partem, & postea secundum aliam, ne detur vacuum, ex quo nihil contra nos. Alia minoris ponderis & notæ argumenta omitto apud aucthores videnda.

ARTICULUS SECUNDUS,

Utrum vacuo admissio possibilis esset fieri motus localis per illud? & an talis motus esset naturalis, vel violentus, instantaneus, vel successivus?

1413. **Q**uærit titulus, utrum semel vacuo admissio de potentia Dei absoluta, dato v.g. quòd aer, & ignis destruerentur, petra existens tunc in concavo lunæ posset moveri naturaliter, & petere centrum per illud vacuum, quod nunc ignis, & aer occupant; quòd enim talis lapis moveri possit per absolutam potentiam Dei de una parte illius spatii vacui ad aliam, & five super-

supercurrere totum vacuum, aut illius partem imaginariam non est dubium. Sententia igitur negativa ommissa, quæ favetur ab Alberto Magno tract. 2. cap. 6. & 7. à Pereira lib. 11. cap. 10. Gregorio in 2. dist. 6. q. 2. art. 2. Respondeo cum Scoto in 2. dist. 2. q. 9. Divo Thoma 4. Physic. eorumque sectatoribus; & probatur: quia si Deus destrueret aërem, & ignem, nihil prohiberet, quominus lapis existens in concavo spheræ lunæ naturali propensione peteret centrum, & versus illud moveretur: Ergo vacuo admissio, non implicat per illud fieri motum. Antecedens probatur: quia talis motus lapidis non implicaret, neque ex parte termini ad quem, scilicet centri, quia ejusdem esset naturæ, ac modò, neque ex parte termini à quo, neque ex parte spatii, quia per spatium divisibile non implicat motum divisibilem fieri, nec ex parte lapidis, qui ex sua natura, sicut modò à sua naturali propensione moveretur: Ergo intentum.

1414. Dico secundam conclusionem: talis motus localis, qui fieret in vacuo, esset successivus, & in tempore, non autem instantaneus. Ita Scotus ubi supra, Divus Thomas, & omnes utriusque Discipuli contra aliquos antiquos Philosophos. Et probatur: quòd motus sit successivus, non solum provenit ex medii resistentia, quod occupatum est altero corpore, sed etiam ex divisibilitate spatii, ex distantia extremorum, inter quæ fit motus, & ex limitatione potentie moventis; sed in vacuo v. g. quod inter cœlum, & terram daretur, aëre destructo, & igne, maneret eadem spatii divisibilitas, & eadem distantia extremorum,

& eadem limitatio potentie moventis: Ergo horum ratione talis motus fieret successivus in vacuo, & non instantaneus. Major ex se patet, minor verò probatur: quia evidens est, quòd aëre, & igne destructis eadem daretur distantia inter superficiem terræ, & concavum lunæ, ac modò datur; non enim plus distaret, aut minus cœlum tunc à terra, quàm modò: Ergo &c. Argumenta, quæ contra hanc nostram conclusionem possunt objici, facile solvantur, nam omnia nituntur in hoc, quòd successio motus provenit præcisè ex resistentia medii, quod corpus occupat, quod falsum est, cum ex omnibus supra relatis capitibus possit provenire, & hic omittuntur.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum motus aquæ per fistulam ad replendum vacuum sit naturalis, vel violentus?

1415. **O**missis variis dicendi modis circa præsentem difficultatem communiter respondent Scotistæ, nullo quem ego viderim dempto, quòd in aqua duplex ratio potest considerari: prima est sua peculiaris natura, à qua habet inclinari ad esse deorsum ob suam naturalem gravitatem. Secunda quatenus ipsa aqua est pars universi, & tanquam pars appetit totius conservationem; si ^{habet} laps (ajunt) consideretur secundum suam propriam inclinationem, & propensionem, violenter movetur sursum ad replendum vacuum, cum per talem inclinationem petat esse deorsum. Si autem consideretur aqua, ut pars est universi, non violenter, immò maxime naturaliter movetur

& secundum quid naturale (hæc verba sequentia considerate) quia natura totius universi magis est principium naturalitatis, quam natura ista particularis, & magis naturale est quod tali toti convenit, quam quod proprie huic parti: Ergo ex mente Scoti aquam esse sursum, sive illuc moveri ut non detur vacuum in universo non est simpliciter violentum, immo simpliciter naturale, sed non est naturale lapidi prout talis natura est: Ergo est naturale lapidi prout pars est universi. Ecce validissimum telum, & fortissimum Schotistarum asylum, quo suam probant sententiam.

1422. Respondeo admittendo auctoritatem, & illam in sano sensu concedendo; ex illa enim nihil sequitur contra nos, nam libenter fatemur quod natura totius universi magis principium naturalitatis est, quam ipsa natura particularis, & similiter concedendo, quod magis naturale est, quod tali convenit, quam quod proprie huic parti; sed quod sequitur inde est, quod aquam esse sursum, ut salvetur plenum in universo est simpliciter naturale toti universo, vel respectu universi, non vero respectu aquæ, immo aquæ est violentum, etiam prout parti, licet dicatur hoc secundum quid violentum, quia est contra inclinationem aquæ, quæ est universi pars, quæ pars comparatione totius universi est secundum quid natura; non autem ex hoc infertur quod in aqua detur duplex ratio, alia aquæ prout aqua, alia aquæ prout pars, & quod penes eò quod pars moveatur naturaliter ad replendum vacuum, & penes eò quod aqua violentè moveatur. Nam sicut ait *Scorus in 3. cit n.* nostro marginali 1416. *ipsa aqua*

non se movet sursum, sed solum movetur ab aliquo movente extrinseco: Ergo non habet in se principium intrinsecum talis motus sursum; sicut habet ad se movendum deorsum; cum à sua naturali moveatur gravitate. Insuper: si pars illa non amat bonum aliud plusquam suum: Ergo plus erit naturale aquæ moveri juxta suam inclinationem naturalem deorsum, quam moveri à motore extrinseco contra ejus inclinationem.

1423. Ecce quomodo ruit adversariorum fundamentum, ex illo enim non solum concluditur, quod aquam moveri sursum est naturale, respectu universi, quod appetit sui conservationem, quod nos fatemur, cæterum violentum respectu aquæ, quomodocumque sumatur, vel prout pars vel prout talis natura, quod nemo potest negare in sensu rigoroso Scoti. Unde respondeo distinguendo consequens: aquam moveri sursum est simpliciter naturale, respectu universi concedo, respectu aquæ nego, ex quo nihil contra nos.

QUÆSTIO TERTIA,

Et ultima in hoc quarto libro de tempore.

Cum tempus sit duratio quædam, prius de duratione ut sic agemus, ut postea quod de tempore dixerimus facilius intelligatur, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

Ubi quid, & quotuplex sit duratio ostenditur, & an ab existentia rei durantis distinguatur?

1424. **D**uratio ut sic communiter hac definitione definitur: *est quædam*

dam permanentia rei in esse, & existentia. Vel sic: est persistentia, sive quædam perseverantia, qua res extrà causas existens actione conservativa in sua existentia perseverat. Sed in prima definitione omnis duratio tam creata, quam increata comprehenditur, in secunda verò solum duratio definitur creata sive rei creata, cui proprie convenit extrà causas esse, & actione conservativa alterius conservari. Prima igitur definitio durationis sic explicatur, prima particula est *permanentia*, sive persistentia, per quam denotatur, quod omnis res, quæ durat per aliquam persistentiam debet durare, unde illæ res proprie durare dicuntur, quæ in suo esse perseverant, non vero quæ in momento finiuntur, licet hæc etiam per instans durare dicantur.

1425. Secunda particula *est in suo esse, & existentia*, per quam denotatur quod duratio præsupponit necessario esse existentiale rei, tamquam materiale subtractum, quod à duratione denominatur, & dicitur formalis quædam formalitatem, per quam res existens dicitur formaliter durans, quæ quidem formalitas per persistentiam in eodem esse notificatur, cui consequitur negatio desitionis, quæ secundum aliquos est ratio formalis durationis, nam omnis res existens in quantum talis habet sibi annexam negationem desitionis pro illo signo, in quo existit, & hæc pro prima articuli parte.

1426. Ad Secundam autem deveniendo, duratio ut sic primò dividitur in intrinsecam, & extrinsecam; duratio intrinseca quædam formalitas est super existentiam rei durantis, sive existentis, qua constituitur formaliter persistens in esse. Duratio vero

extrinseca est quædam mensura externa, quæ rei duranti applicatur, ut per eam dignoscatur talis rei propria duratio, ut motus cœli v.g. eo quod notior sit nobis quocumque alio, cum per illum devenimus in cognitionem hominis, & aliorum, cum dicimus Joannes v.g. duravit per quatuor dies, menses, vel per tot annos.

1427. Dividitur secundò duratio in permanentem & successivam. Duratio permanens est duratio illius esse, quod est totum simul, ut duratio Angeli v.g. & duratio substantiæ, quæ in instanti generatur. Duratio successiva est illa cujus partes non sunt simul, sed una post alteram ^{causam} totum esse sistit in quodam fluxu, fieri, & successione partium. Duratio permanens dividitur in æternitatem, & ævum. Æternitas est duratio rei, quæ neque aptitudine, neque actu habet principium, aut finem, cujusmodi solus est Deus, quæ sic communiter ex Boetio 5. de trinitate describitur: *æternitas est interminabilis vita tota simul, & perfecta, sive adæquata possessio.* Ævum est duratio rei finitæ permanentis, & uniformiter se habentis, hoc est ut alii dicunt duratio illius rei, quæ non successivo fluxu discurrit, sed tota simul existit, & licet habeat principium, non tamen habebit finem quamvis ab intrinseco non repugnat sibi finiri; cujusmodi sunt Angeli, & anima, quæ ævo commensurantur. Circa hoc ferè nulla est controversia.

1428. Ad tertiam partem deveniendo omiſſa sententia Divi Bonaventuræ ex 2. dist. 2. art. 2. q. 3. Ricardi à Mediavilla, & aliorum dico cum nostro *Subt. Doct. in 2. dist. 2. q. 2. §. concedo, v. & tunc ad primum.*

n. 12. & in report. 2. dist. 2. q. 9. dico pono istam conclusionem. Duratio intrinseca cujuslibet entis creati (idem dico de Divino) non distinguitur realiter ab existentia rei. Probatur: illa non distinguuntur realiter, quæ ad invicem sunt inseparabilia; sed hujusmodi est existentia cujuscumque creaturæ, & ejus duratio: Ergo non distinguuntur realiter; major ex se patet, quod enim non potest esse sine altero, neque alterum sine ipso, arguitur identitate realitatis utriusque; minor probatur: quia intelligibile est quod Angelus, sive homo sit in rerum natura existens, sine eo quod duret, saltem pro aliquo nunc, in quo sit verum dicere: nunc est Angelus: Ergo &c. Et roboratur: per hoc quod intelligatur existere, & perseverare res intelligitur durans: Ergo duratio non distinguitur ab existentia realiter. Vtrum autem distinguatur formaliter, nunc affirmativa pars est menti Scoti conformior, nam existentia distinctam definitionem habet, ac habet duratio: Ergo &c.

1429. Sed contra insurgens: duratio est accidens, quod ad prædicamentum quando expectat; sed omne accidens prædicamentale distinguitur realiter à re cuius est accidens: Ergo duratio realiter distinguitur ab existentia rei durantis. Respondeo distinguendo majorem: duratio rei temporalis, sive productæ per motum successivum formaliter, & prout connotat tempus, pertinet ad prædicamentum quando concedo; duratio fundamentalis intrinseca rerum nego, & de hac infra, quia hic loquimur de duratione intrinseca, non vero extrinseca.

ARTICULUS SECUNDUS,

Quid tempus sit, & an sit quid reale distinctum à motu?

1430. **E**sse tempus in rerum natura est commune Philosophorum placitum, quod etiam experientia compertum est; nam cum tempus sit mensura motus, & motus quid reale existens in rerum natura sit, necessarium est quod tempus, quod ejus est mensura quid reale existens sit. Quid autem essentia temporis sit, difficillime potest indagari, nam ut ait Augustinus lib. 11. confessionum cap. 11. & 40: *quid est tempus, si nemo ex me querat scio, si querenti explicare velim nescio.* Tempus igitur sic à Scoto definitur in hoc 4. q. 47. n. 8. §. 3. *conclusio, ex Philosopho cap. 13. tex. & com. 102. tempus est numerus motus secundum prius, & posterius.*

1431. Pro cuius intelligentia nota, quod prima particula scilicet *numerus*, quæ ponitur loco generis non sumitur ibi pro numero discreto, qui ex pluribus unitatibus confurgit, sed pro mensura, nam ut ait noster Aretinus in suis annotationibus ad præfatam quæstionem Scoti n. 13. lit. D. idem est dicere tempus est numerus motus, & dicere est mensura motus, nam sicut per ulnam v. g. dignoscitur quantitas determinata panni, & per amphoram quantitas, sive capacitas cognoscitur hydriæ, & per unitatem quantus sit numerus cognoscitur, ita ut per unitatem tripliciter replicatam numerus ternarius cognoscatur. Sic per tempus dignoscitur duratio, sive persistens motus; secunda particula scilicet *motus* est deter-

determinativa illius mensuræ, sive *numerus*, ut dignoscatur cujus entitatis tempus sit mensura.

1432. Tertia particula scilicet *secundum prius, & posterius*, quia cum partes ex quibus componitur motus non sint totæ simul, immo ex eo quod ens successivum sit motus, ejus partes per successivum fluxum decurrunt, ita ut una sit prior alia, & una desinere necesse est ad hoc quod sit alia; ita tempus quod est ejus mensura essentialiter successivum est habens extensionem partium secundum prius, & posterius, per quas motus mensuratur, nam mensura, & mensuratum debent esse unigena, hoc est ejusdem rationis, & proprietatis; nam sicut per ulnam replicatam dignoscitur quantitas panni, sic per horam non replicatam, sed successivam dignoscitur dies, & per dies mensis, & per menses annus.

1433. Tempus igitur in sensu explicato esse verum ens reale expressè docuit Scotus 5. *Metaph. q. 8. §. dicitur, v. ad primum, n. 2. & idem supponere videtur in 2. dist. 2, 3, & 4. & in hoc 4. q. 18. & 17. & cum eo communis Philosophorum Schola contra Pereiram lib. 12. c. 13. Argentinum dist. 1. q. 2. Averroës, & Gabrielem. Et probatur primò ex illo Genesis 1. *fecit Deus duo luminaria magna, ut dividerent noctem ac diem, & essent in tempore, & Actorum 1. non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate*; sed quæ subsunt potestati Divinæ, & ab omnipotentia fiunt entia realia sunt, & non rationes: Ergo &c.*

1434. Secundò: probatur ratione: tempus est mensura motus, & aliorum corrupti-

bilium rerum naturalium: Ergo sicut constanter tenemus æternitatem esse verum ens reale, scilicet Deum, & similiter ævum, quia mensurat Angelum: Ergo similiter tempus ob eandem rationem, qua mensura realis, scilicet motus, debet esse quid reale. Et confirmatur: quia independentè ab operatione intellectus fingentis tempus habet veras partes successivas propriis indivisibilibus continuatas: Ergo est verum ens reale independentè ab intellectu. Et roboratur: quia secluso opere intellectus motus primi mobilis est diuturnior motu lapidis descendens deorsum, & cursu equi: Ergo à parte rei tempus est mensura talis motus: rursus Philosophus tractat de tempore in hoc 4. de ipso demonstrando passiones, & proprietatis, nam de velocitate, & tarditate motus, quæ tempore mensurantur agit; sed ad Philosophum non expectat agere de ente rationis: Ergo erit ens reale.

1435. Circa id quod petit titulus, utrum videlicet tempus distinguatur à motu? est primò notandum, quod tempus aliud est commune, & extrinsecum, aliud particulare, & intrinsecum; tempus commune, & extrinsecum est quædam externa duratio sumpta ad mensurandam quantitatem durationis alterius rei; cuiusmodi est duratio motus primi mobilis, comparata ad motum rerum inferiorum, ad quorum durationem mensurandam assumitur; nam cum omnis mensura debeat esse notior suo mensurato, & certa, & determinata per motum primi mobilis duratio, quæ nobis notior est,

se est, ejusdem enim ad se ipsum non datur relatio; sed mensura, & mensuratum realitè referuntur: Ergo distingui realitè necesse est.

1443. Respondeo concedendo majorem, & distinguendo minorem: inter mensuram extrinsecam & mensuratum datur distinctio realis concedo; inter mensuram intrinsecam, & intrinsecum mensuratum nego; & eadem distinctione ad reli-

quam argumenti respondetur. Undè inter motum primi mobilis, aut sphaeræ solis, & reliqua inferiora, quæ per illam mensurantur extrinsecè benè datur relatio realis, & distinctio; inter mensuram verò intrinsecam, quæ est propria, & intrinseca rei durantis duratio, neque relatio realis datur, neque distinctio, quia realiter idem sunt. Alia argumenta omitto apud authores videnda.

LIBER QUINTUS PHYSICORUM.

IN hoc quinto libro, qui sic ab Aristotele sumit exordium: *transmutatur autem quod transfertur omne*: agit Philosophus, teste Scoto de motu ipso, quantum ad ejus divisionem in partes subjectivas, & dividitur in tres tractatus, primus tractatus est de speciebus mutationis, & motus. Secundus est de unitate motus. Et tertius de contrarietate motus, quæ omnia sub una distinctione, & quæstione comprehendam, ita necessaria apponens, ut à superfluis me expediam, quapropter sit

DISTINCTIO UNICA,

De distinctione & unitate motus, & de ejus contrarietate.

QUÆSTIO UNICA,

Sub qua ad quæsitum fit satis.

ARTICULUS PRIMUS,

Unde sumenda sit unitas specifica motus?

1444. **P**RO præsentis quæsti majori intelligentia nota, quòd hic agimus de motu prout à successivo, & instantaneo abstrahit, ut quidquid de motu ut sic dixerimus, de omni motu tali dictum intelligatur. Secundò nota quòd non agimus in præsentiarum de unitate specifica intrinseca motus, sive de illis prædicatis, quæ essentialitè constituunt motum in esse talis, non quia illis careat, sed quia rationes ejus constitutivæ ita difficilè cognoscuntur, ut non nisi per signa extrinseca in eorum possimus cognitionem devenire; agemus ergo de signis extrinsecis per quæ quasi à posteriori cognoscimus motum esse talis speciei, vel talis.

1445. Se-

1445. Secundò nota quòd signa per quæ communitè indagatur unitas specifica, vel distinctio motus sunt quinque, videlicet subjectum motus, sive mobile, quòd subjicitur motui, & ab illo formalitè denominatur; terminus à quo, terminus ad quem, modus tendendi, & agens, licet ab agente non propriè sumat motus suam speciem, cum agente variato multoties idem specie motus invariatus inveniatur.

1446. His præjactis dico primò: motus sumptus pro forma fluente de quo hic disputamus sumit suam specificationem à termino ad quem. Ista conclusio expressè habetur à Scoto in 1. dist. 13. q. 1. n. 2. & dist. 14. q. 1. n. 7. Et probatur: quia ut patet ex dictis dist. 1. ex nostro 3. Physic. q. 1. art. 2. n. 1223, & 1224. & sequentibus forma fluens, sive ut in fieri prout tendit in factum esse, & ipsa forma in facto esse eadem indistincta forma est; sed forma fluens est motus & forma in facto esse est terminus ad quem ejusdem, variatione solum se tenente ex parte statuum, in quibus jam in fieri, jam in facto esse consideratur. Identitas ergo infallibilis, vel distinctio motus præcipuè sumenda est à termino ad quem, ita ut si terminus ad quem sit idem in specie, etiam motus ad illum idem in specie sit, & si diversus terminus ad quem sit, etiam motus erit diversus. Et confirmatur: quia ideo communitè dicimus quòd motus ad calorem distinctus specificè est à motu ad frigiditatem, quia frigiditas, & calor specie distinguuntur inter se: Ergo motus à termino ad quem præcipuè sumit specificationem.

1447. Dico secundò: terminus à quo positivus non facit distinctionem, vel iden-

titatem in motu. Ita Aristoteles in hoc 5. cap. 4. Et probatur: quia quòd in subjecto, in materia prima v. g. præcedat forma ligni ad introductionem formæ ignis, vel quòd præcedat forma lapidis, aut ferri, dummodo forma ignis in tali materia introducatur, non infert aliquam distinctionem specificam ex parte termini ad quem: Ergo neque ex parte motus; probo consequentiam: quia ubi datur identitas termini ad quem, datur identitas motus; sed terminus à quo positivus non infert distinctionem in termino ad quem: Ergo neque in motu. Idem dico de termino à quo privativo, quia cum terminus à quo privativus sit privatio formæ, sive termini ad quem, si terminus ad quem, est idem etiam terminus à quo, & è contrà.

1448. Dico tertio: diversitas specifica mobilis non infert diversitatem specificam motus; probatur: quia eadem in specie calefactio potest fieri in homine, equo, & leone, sive ligno, lapide, & ferro: Ergo non benè arguitur: est subjectum, sive mobile specie distinctum: Ergo & motus; antecedens patet, quia calor qui reperitur in homine, & equo, lapide, & ferro ejusdem specificæ rationis est: Ergo motus ad talem calorem, sive sit in homine, sive in equo, lapide, aut ferro, idem motus in specie erit: Ergo &c.

1449. Dico quarto: diversitas agentis, à quibus fit motus, non semper arguit diversitatem in motu: probatur: quia ex à nobis dictis dist. 2. de causis in 2. q. 5. art. 2. n. 861. & sequentibus: idemmet numero effectus ab una causa productus potuit ab alia produci ejusdem, vel altioris virtutis; sed causa altioris virtutis, Deus v. g. maximè distin-

guitur à creatura quæcumque illa sit: Ergo stante variatione agentium potest stare identitas motus, sumpto motu pro forma fluenti. Et roboratur: quia calor causatus à sole ejusdem speciei est cum calore ab igne causato, & tamen sol, & ignis plusquam specie distinguuntur: Ergo diversitas agentium non infert diversitatem in motu.

1450. Dico quinto: modus tendendi extrinsecus licet ponat distinctionem ex parte actionis, sive fluxus formæ, non tamen ponit distinctionem in termino formæ: Ergo neque in motu, cum motus & forma idem formalissimè sint; probatur antecedens, quia modus tendendi est quod forma producat motu successivo, vel instantaneo; sed quod forma producat in instanti, vel in successivo fluxu, dum tamen eadem forma producat idem terminus est: Ergo & idem motus. Quod si modus tendendi sit intrinsecus formæ, ut est libertas in actibus voluntatis, & necessitas in actibus intellectus, iste modus benè arguit identitatem, vel diversitatem motus; patet quia etiam si actus intellectus, & voluntatis ad idem objectum terminentur, tamen quia actus intellectus tendit in tale objectum modo necessario, & actus voluntatis modo libero rectè arguitur diversitas unius actus ab alio: Ergo &c.

1451. Ex dictis habemus, quod ad identitatem specificam motus præcipuè requiritur identitas termini ad quem, & minus principalitè identitas modi tendendi intrinseci ipso termino, ita ut istis existentibus iisdem idem sit numero motus, & istis variatis in specie, etiam specie motus variabitur; at verò identitas agentis, & termini

à quo positivum, & mobilis de per accidens se habent respectu identitatis in motu, & ita potest stare identitas motus stante diversitate horum.

Argumenta contradiçta.

1452. **P**rimò arguitur contrà id quod diximus num. 1447. de termino à quo motus, videlicet quod motus non specificatur ab illo, ex *Philosopho in hoc 5. text. 7. & Scoto ibidem in ejus textus expositione §. hic infert, sub n. 7.* ubi uterque docet: motum ab intrinseco petere versari inter terminos contrarios: Ergo si motus utrumque respicit ab utroque specificatur. Item ex eodem Philosopho ibidem: in hoc distinguitur motus à generatione, quia generatio est à termino à quo privativo, in terminum ad quem positivum; at verò motus est à termino à quo positivo in terminum ad quem positivum: Ergo differentia hujus, & illius solum stat in termino à quo, non autem in termino ad quem; sed motus, & generatio specie differunt: Ergo &c.

1453. Respondeo quod benè verum est, quod ab utroque termino specificatur motus, diverso tamen modo, à termino à quo tanquam à conditione necessariò requisita, à termino verò ad quem tanquam ab infallibili specificativo. Undè terminus à quo requiritur ad motum, non tamen hic terminus, vel ille, sed aliquis; at verò terminus ad quem requiritur quod sit essentialitè idem ad hoc quod motus idem sit. Cum autem dicit Philosophus quod generatio distinguitur à motu penes terminum à quo, idem est ac si diceret quod aliquando termi-

terminus à quo conducit in cognitionem motus, quod nos non negamus; non autem quod ab illa sumatur regula infallibilis distinctionis, vel identitatis motus, sicut sumitur à termino ad quem. Undè distinctio illa penes terminum à quo à Philosopho assignata est distinctio ab aliquo accidentali, quod frustrabile est, distinctio vero à termino ad quem desumpta infallibilis.

1454. Secundò arguitur: motus instantaneus specie differt à motu successivo, & tamen motus instantaneus, & successivus eundem habent terminum ad quem: Ergo ex identitate termini ad quem non rectè arguitur identitas motus. Respondeo distinguendo majorem: motus instantaneus, & successivus specie distinguuntur, si motus sumatur pro forma fluente, ut sumitur hic, nego majorem, si motus sumatur pro fluxu formæ, sive pro illa morula, quæ in fieri formæ consumitur concedo majorem, & concedo minorem, & distingo consequens: Ergo identitas termini ad quem non arguit identitatem in motu, sumpto motu pro forma fluente, nego consequentiam: sumpto motu pro fluxu formæ concedo consequentiam. Vide quæ diximus in 3. *Physic. dist. 1. q. 1. n. 1204, & n. 1213, & 1214. & præcipuè n. 1221, & 1222. & sequentibus.*

1455. Tertio arguitur: ex *Scoto in 3. dist. 14. q. 1. §. ad primum, & dist. 27. q. unica per totam, & in 4. dist. 43. q. 1. §. aliter*, ubi tanquam primum determinat principium quod licet ex diversitate termini ad quem benè inferatur distinctio motus, non tamen ex identitate termini ad quem

identitas motus inferatur, quia motus rectus, & circularis specie distinguuntur inter se, & tamen eundem possunt habere terminum; & licet Deus sub eadem ratione Deitatis, sit objectum fidei, spei, & Charitatis, tamen harum virtutum actus specie differunt, ut ex se patet: Ergo non rectè arguitur: terminus ad quem est idem: Ergo & motus.

1456. Respondeo quod motus sumptus pro forma fluente sumit suam specificationem à termino ad quem, non autem motus sumptus pro fieri formæ, sive pro fluxu, quia idem homo potest produci ab alio homine, & à Deo, ut erit in resurrectione generali. Ad exempla illa de motu recto, & circulari, & de actu fidei, spei, & Charitatis dico, quod terminus motus recti, & circularis est ubi locale, quod non variatur, quia per diversas species vires acquiratur, cæterum illud ubi locale non est motus ad illud, neque fieri motus localis est terminus ipse localis, qui acquiritur, sed quid extrinsecum termini motus ad illud. Et idem dico de objecto beatifico eodem respectu illorum actuum fidei, spei, & Charitatis. Undè distingo majorem: ex identitate termini ad quem non inferatur identitas, si terminus ad quem sit idem cum ipso motu, & motus sumatur pro ipso termino ad quem in fieri: nego: ex identitate termini ad quem, qui est extrinsecum terminativum motus, ut patet in exemplis allatis concedo. Ex quo nihil contrà nos. Vide annotationes Patris Aretini super quæst. 5. ex hoc 5. sub n. 10. §. nota secundo,

ARTICULUS SECUNDUS,

Unde sumenda sit identitas, vel distinctio numerica motus?

1457. **P**RO responsione quæsti dico hanc conclusionem firmiter defendendam ad unitatem numericam motus, hoc est ad hoc quòd motus sit idem numero requiritur unitas numerica mobilis, unitas numerica temporis, & unitas termini ad quem. Ita Aristoteles in hoc 5. cap. 4. text. 31. & 34. Scotus in hoc 5. q. 6. §. deinde ponuntur, sub n. 5. Et probatur: de unitate mobilis ratione Scoti ibidem: quia motus est actus mobilis: igitur unus motus est actus unius mobilis: Ergo ubi mobile est distinctum numero, etiam motus exit numero diversus, patet consequentia: quia idem numero accidens non potest esse in duobus subjectis, neque de subjecto in subjectum transire. Et confirmatur: quia si Socrates, & Plato mutantur ad caliditatem simul in eodem tempore, adhuc dicimus istos motus esse diversos, eo solo quòd mobilia sunt diversa: Ergo &c.

1458. Quòd ad unitatem numeralem motus requiritur unitas temporis, probatur: quia illi motus sunt diversi, qui interrumpuntur ad se invicem per quietem mediani; sed motus facti diversis temporibus sunt huiusmodi: Ergo illi motus (scilicet qui quiete interrumpuntur) non sunt unus numero motus, & patet in exemplo, quia si Socrates hodie calefiat, & cras quiescat, deinde post cras calefiat, tunc istæ calefactiones sunt diversæ, ex eo quòd fiunt in diversis temporibus; & idem dico de Petro se movente localiter pro tempore A, & post-

ea quiescente, & post quietem iterum se movente.

1459. Rursus quòd requiratur etiam unitas termini ad quem, præterquam quòd sufficienter manet probatum ex dictis art. præcedenti à n. 1446. & infra, probatur ulterius: quia si Socrates in eodem tempore simul fieret albus, & calidus, adhuc albefactio, & calefactio dicerentur motus diversi, quia sunt ad diversos terminos: Ergo ad unitatem numericam motus non solum requiritur identitas mobilis, & temporis, sed etiam identitas termini ad quem.

Argumenta contradiçta.

1460. **P**rimò arguitur contra id quod diximus de identitate mobilis requisita ad motus identitatem n. 1457. si aliquod animal caderet ab aliquo loco valde alto, ita ut in medietate viæ moreretur, tunc ille motus esset unus, & continuus, & tamen mobile non esset idem, quia non est idem mobile vivum, ac mortuum: Ergo &c. Quòd talis motus esset idem patet, quia non esset aliqua quiete, vel morula interruptus. Quòd animal vivens, & mortuum distinguantur plusquam specie, patet, quia vivum esset animal huius speciei, canis v. g. vel alterius, & mortuum solum esset cadaver: Ergo &c.

1461. Respondeo ex Scoto ibidem sub n. 7. §. ad rationes, v. ad primum dico: quod ille motus (videlicet quo canis vivus, & mortuus moveretur) non est unus, & continuus, sed sunt duo motus contigui, & eodem modo dicitur de virgæ, cujus una medietas est vivens, & alia arida. Et licet videatur ad sensum,

sensum, quòd idem motus perseveratus, & continuus sit, tamen ratio docet, quòd idem numero accidens in duobus subjectis nequit subjectari, neque de subjecto in subjectum transire, & cum canis vivus distinctum numero, immo specie sit à cane mortuo, necesse est quòd motus vivo, & mortuo conveniens alius, & alius sit, videtur tamen quòd unus motus sit, quia non mediat aliqua quies inter unum, & alium; ceterum cum ad numericam entitatem motus requiratur non solum identitas temporis, sed etiam termini ad quem, & mobilis, hinc fit quòd &c. Vel dicite ex Scoto ibidem, & in 2. dist. 13. q. 4. §. ad primum & in 4. dist. 12. q. 3. §. dico: quòd talis motus unus numero esset, quia subjectum unum numero foret; & cum dicis, quòd animal vivum distinctum est ab animali mortuo, Respondeo negando suppositum, quòd animal pro ut vivum esset illius motus subjectum, quia accidentia in viventibus non in toto specifico, sed in toto corporeo ex materia prima, & forma corporeitatis subjectantur. Unde cum idem subjectum corporeum organicum, quod in animali vivo erat, in ipso mortuo maneat, non variaretur subjectum talis motus numero, & sic motus idem numero esset. Utrumque dicitur à Scoto, quod malueritis eligite.

1462. Secundò arguitur contra id quòd diximus n. 1458. de identitate temporis necessaria ad identitatem motus: si aliquod mobile moveretur continuè per unam diem, medietas talis motus evidens est, quòd in diverso fieret tempore, ac medietas altera, & tamen motus esset idem: Ergo &c. probatur antecedens: quia prima

medietas fieret à mane usque ad meridiem, & secunda à meridie usque ad solis occasum; sed mane, & vespere non idem tempus sunt: Ergo &c.

1463. Respondeo ex Scoto loco cit. & notandum num. 3. quòd sicut motus solis dicitur idem numero, non quia partes ejus sunt simul, sed quia partes sibi invicem succedunt; ita manè & vespere vocatur unum tempus, sive una dies secundum continuationem partium in successione. Unde dico (ait Scotus) sub n. 8. §. ad textum: quòd licet fiat in diversis temporibus (hoc est in diversis partibus temporis) tamen illa tempora sunt unum tempus. Unde nego majorem, vel illam distinguo: ille motus fieret in diversis temporibus partialibus, sive in diversis partibus ejusdem temporis, concedo majorem: in diversis temporibus discontinuatis nego.

1464. Tertiò arguitur: contra id quòd diximus n. 1459. de identitate termini ad quem: posito quòd centrum mundi esset perforatum, & descenderet unum grave continuè usque ad centrum & adhuc ultra propter impetum acquisitum; tunc iste motus est unus, & continuus, quia super eandem lineam factus, & sine interruptione quietis, & tamen non est ad eundem terminum, quia primus est motus deorsum, scilicet usque illud grave pertingit centrum, & secundus motus sursum, scilicet, dum illud grave propter impetum acquisitum ultra centrum progredieretur: Ergo ad identitatem numericam motus non requiritur identitas termini ad quem.

1465. Respondeo ex Scoto ibidem, v. sed objicitur, sub n. 7. quòd ille motus (grave

ARTICULUS TERTIUS,

De oppositione motuum inter se, & cum quiete.

1467. **D**ARI motus inter se contrarios experientia compertum est, ut patet de motu sursum, & deorsum, motu ad frigiditatem, & ad calorem, quæ contrarietas attenditur penès impossibilitatem naturalem in eodem subjecto, nam ex eo quòd motus deorsum sit gravi naturalis, dicimus quòd motus sursum est illi violentus, & è contra. Dico ergo cum communi &c.

1468. Ad secundam partem quæsitæ deveniendo: dico quòd quies potest dupliciter considerari, vel positivè, vel privativè, quies privativa est privatio motus, & termini ejusdem, ut v. g. materia prima nuda ab omni forma, quæ dum forma caret, dicitur illa privata, & sine illa privativè quiescere; quies positiva est, quòd mobile jam non movetur, ex eo quòd habeat terminum sui motus, in quo positivè quiescit, ut materia prima quando est sub aliqua informata forma, jam ad illam desiderandam non movetur, immo quiescit, & congaudet in sui termini quietativa possessione.

1469. His præjactis dico quòd quies privativa privativè opponitur cum motu; patet quia quies privativa nihil aliud est, quàm carentia motus; sed carentia formæ positivæ, & ipsa positiva forma privativè opponuntur: Ergo inter motum & quietem privativè, datur privativa oppositio. *Ita Scotus q. 7. §. nunc sit secunda conclusio sub n. 4.*

vis videlicet descendens per foramen casu admisso) non esset unus motus, sed sunt duo motus contrarii, qui sunt inter contrarios terminos; ex hoc inferitur (addit Scotus) quòd inter quoslibet motus contrarios est quies media, quia possunt tales motus absque ulla temporis interruptione per quietem esse contigui, ut patet de petra cum impetu projecta in terram, quæ naturaliter movetur ad terram, cum naturaliter illam petat tamquam sui centrum, & inde statim resiliente sursum absque ulla temporis interruptione, quæ cum sursum moveatur per resultantiam, violenter movetur; & idem dico de homine, qui sursum, & deorsum cum impetu movet manum, cujus descendens motus est naturalis, eò quòd manus sit gravis, & ascensus violentus, qui quidem motus nulla morula interrumpuntur, & tamen diversi motus sunt propter diversitatem terminorum ad quem. Alia minoris notæ argumenta omitto.

1466. Sed dubitabis pro pleniori intelligentia quæsitæ: supposito quòd dantur motus contrarii in re, ut patet in motu sursum, & deorsum, calefactione, & refrigeratione, unde sumatur ista motuum contrarietas? Respondeo cum communi consensu, quòd ex terminis ad quem talium motuum; & probatur: nam ab eo sumit motus contrarietatem, à quo sumit specificationem; sed à termino ad quem sumit specificationem, ut patet ex dictis: Ergo &c. Major probatur: quia unitas, & distinctio, diversitas, & oppositio propriam rerum specificationem consequuntur: Ergo.

1470. Dico secundò: quies positiva non opponitur cum motu, immo maximè sunt compatibles in eodem subjecto. Probatur: quies positiva datur in subjecto, quando subjectum quiescit, & gaudet possessione illius, quòd appetit; sed quando subjectum, sive mobile movetur ad suam naturalem formam quiescere incipit positivè, & quietari possessione illius, quòd appetit: Ergo &c. Et confirmatur: quia motus ex supradictis est ipsa forma in fieri, quæ à mobili desideratur: Ergo &c. Et pono exemplum in forma naturali, & naturali motu, non quia non detur quies positiva, licet violenta in lapide supra detento; sed ut clarius, quæ sit talis quies percipiatur. Et dicta pro hac difficultate sint satis, ut ad alia transeamus.

ARTICULUS QUARTUS,

Ad qua prædicamenta detur per se motus?

1471. **P**RO præsentis quæsitæ response suppono non esse hic sermonem de motu latissimè sumpto, prout sub se comprehendit mutationem omnem, tam instantaneam, quam successivam, sed solum de motu successivo, qui propriè, & rigorosè motus appellatur. Secundò suppono, quòd non quærimus in præsentiarum: utrum per adventum formæ cujusvis prædicamenti mobile, sive subjectum talis formæ mutetur, quia ut certum supponimus, adveniente nova forma, quæcumque illa sit aliter se habet subjectum illius, quàm prius se habebat, & per consequens mutatur; in quo sensu ait *Philosophus 3. Physic.*

& 7. *Metaph. tot esse mutationum species, quot entis.*

1472. Quærit ergo titulus ad quæ prædicamenta detur per se motus, hoc est quæ prædicamenta per se terminent motum, sive illum perficiant, tamquam res per se intenta per motum; ut res igitur aliqua possit terminare per se motum triplex requiritur conditio: prima quòd talis res sit per se intenta à tali motu. Secunda quòd talis res habeat latitudinem partium, quæ ex sua natura petant una acquiri post aliam, ratione cujus per motum successivum successivè tales partes acquirantur. Tertia quòd talis res habeat aliquam contrarietatem, non propriè, & rigorosè, sed impropriè, sumpta mutatione pro impossibilitate terminorum positivorum, inter quos fit motus.

1473. Pono ergo hanc conclusionem ad quæsitum respondendo: ad tria prædicamenta solum (videlicet ad quantitatem, qualitatem, & ubi datur per se motus.) Ita *Aristoteles in hoc 5. text. & com. 20. & 3. Physic. text. & com. 4. & Scotus in hoc 5. q. 5. §. 4. conclusio, sub n. 6.* cujus hæc sunt verba: *in tribus generibus solum, scilicet in quantitate, qualitate, & ubi invenitur motus.* Probatur: quia solum in illis tribus reperiuntur conditiones requisitæ ad motum: igitur in illis tribus solum invenitur motus; antecedens apparet, quoniam in quolibet illorum generum est dispositio acquisibilis successivè in subjecto in actu per motum illius subjecti: Ergo &c.

1474. Et confirmatur: nam in primis quantitas habet extensionem, sive latitudinem partium successivè pertransibilem, quæ per se non potest in unico instanti produci, sed

fed successivè, & paulatim, ut patet in augmentatione hominis, qui paulatim, & successivè crescit. Ulterius qualitas habet extensionem, sive latitudinem gradualem graduum qualitatis successivè acquisibilem per motum, qui dicitur intentio, nam cum unus gradus incipiat in subjecto caloris v.g. successivè per novi gradus additionem, talis calor intenditur, sive fit intensior. Rursus ubi acquiritur successivè, quia habet extensionem partium saltè ratione spatii, per quod fit motus ad illud successivè per-

transibilis: Ergo &c. Et confirmatur: quia communiter omnes Philosophi cum Aristotele docent hic tres sunt tantum species motus successivi, videlicet augmentatio, alteratio, & motus localis; augmentatio, quæ ad quantitatem solum terminatur, alteratio ad qualitatem, motus autem localis ad ubi: Ergo &c. Et dicta pro hac distinctione, & libro sint satis, ut ad alia transeamus; si aliqua hic contigerit desiderari consulite auctores.

LIBER SEXTUS PHYSICORUM.

IN hoc sexto libro ostendit Aristoteles teste Scoto in ejus textus expositione, quod nullum continuum compositum est ex indivisibilibus, nec non de inceptione, & desitione rerum, quapropter ipsum, & nostrum Subtilem Præceptorem insequentes, istum librum sub una distinctione absolvemus, in qua de iisdem pro nostra sufficientia agemus, quapropter sit

DISTINCTIO UNICA,

*De continuo quoad ejus compositionem
dissertans.*

QUESTIO PRIMA,

Quid sit continuum ut sic, & an ex partibus, vel potius ex indivisibilibus componatur?

ARTICULUS PRIMVS,

Ubi ad quæsitum fit satis aliquibus prænotatis.

1457. **P**rimò præmitto quòd licet hic sæpius sermonem adducamus de continuo permanenti, cujusmodi sunt corpus, superficies, & linea, & in his frequentius exemplum apponamus, tamen de omni continuo, tam permanenti, quàm successivo intelligitur dictum, quòd ab altero eorum exemplificaverimus quoad compositionem utriusque, frequentius tamen in continuo permanenti, ideo exemplum ponimus, quia permanens nobis notius successivo est, cum tamen in utroque quoad componi ex partibus, & indivisibilibus par militet ratio.

1476. Continuum ergo sic à Philosopho in hoc 6. & contiguum describuntur: *continua sunt quorum ultima sunt unum: contigua vero sunt quorum ultima sunt simul.* Exemplum primi, partes quibus aliqua magnitudo quantitativa continua componitur, ut partes ulnæ, sive digiti, quæ continuantur, ita ut ultimum unius partis, sit primum alterius. Contiguorum exemplum, ut superficies v. g. aëris me locantis, quæ contigua ideo appellatur cum superficie mei corporis locati, quia inter unam, & alteram superficiem non mediat aliquod corpus, immo talis superficies contactu Physico, & reali se tangunt.

1477. Secundò præmitto quòd in quolibet continuo dantur vera indivisibilia positiva, & realia, altera continuativa, & altera terminativa; ut contra Ochamum in sua Logica cap. de quantitate, & in tract. de Eucharistia cap. 1. & 2. & quodlib. 1. q. 9. Durandum in 2. dist. 2. q. 4. & alios, docet Scotus in hoc 6. q. 7. & 8. & in 2. dist. 2. q. 2. & 3. Divus Thomas opusc. 36. cap. 2. & q. 28. de veritate, & communi consensu utriusque Scholæ. Quod hac suadetur ratione: *ex Philosopho c. de quantitate, & 5. Physic. cap. 3. & in hoc 6. text. 1.* quantum continuum est cujus partes copulantur aliquo termino communi: Ergo aliud sunt partes continui, quæ copulantur, & alius terminus communis, sive copula media qua copulantur: Ergo sicut dantur partes in continuo, & terminus uniens tales partes; sed hic necessariò est indivisibilis, alioquin non esset utrique parti communis, vel secundum se conveniens utrique parti: Ergo &c.

1478. Continuum ergo sic sumptum in sua communissima ratione dividitur in permanens, & successivum. Continuum permanens est cujus partes sunt continuæ simul; quòd tripartitur, sive in tres partes subjectivas subdividitur, in corpus videlicet quod tribus constat dimensionibus, secundum longitudinem videlicet, latitudinem, & profunditatem; in superficiem, quæ solum duabus dimensionibus gaudet, secundum longitudinem videlicet, & latitudinem; & lineam, quæ sola extensione latitudinis gaudet. Continuum successivum est, cujus partes continuæ non simul, sed successivo fluxu decurrunt; quod subdividitur in tempus, & motum. Partes continui permanentis, lineæ v. g. indivisibilibus uniantur, & continuantur; partes verò temporis etiam indivisibilibus continuantur, quæ vocantur *nunc*; & partes motus aliis indivisibilibus, quæ communiter mutata esse nuncupantur.

1479. His præactis pro prima quæstiti parte, nunc quæritur in præsentiarum pro secunda, utrum continuum, linea v. g. ex solis indivisibilibus componatur, vel potius ex partibus divisibilibus? omissa ergo Zenonis sententia, etsi ab aliquibus Jesuitis sequatur, jam ab Scholis quàm maximè est relegata, qui affirmavit continuum tam permanens, quàm successivum ex solis indivisibilibus coalescere, ita ut linea v. g. non esset aliud, quàm multa puncta, sive indivisibilia unita; communis tenet sententia continuum non ex solis indivisibilibus componi, sed ex partibus, & ex indivisibilibus; diverso tamen modo, ex partibus tamquam ex eis quæ faciunt extensionem, & ex indivi-

visibilibus, tamquam ex unionibus, sive continuativis, mediis quibus partes continuantur.

1480. Probo primò conclusionem auctoritate Philosophi qui in 6. cap. 1. text. 2. ait: *at verò neque consequenter erit punctum ad punctum, aut ipsum nunc, ad nunc ipsum, ut ex his sit longitudo, aut tempus, consequenter enim sunt intrinseca, quæ nihil sunt ejusdem generis, inter autem puncta semper est linea, & inter ipsum nunc est tempus.* Quod latè ibidem prosequitur & probat Scotus ut videre licet in ejus textus expositione, & q. 1. §. tunc ponitur ista conclusio sub n. 5. cuius hæc sunt verba: *nullum continuum est compositum ex indivisibilibus; Quod latè probat ibidem & idem docet expressè in 2. dist. 2. q. 9. §. ad 2. n. 6.* estque sententia expressa Divi Augustini lib. de quantitate animæ, lib. 11. in fine, & cap. 12. in principio, & 11. de Trinitate cap. 11.

1481. Id ipsum tamquam certum in Philosophia statuit Sacrum Concilium Constantiense sect. 12. contra Joannem his verbis, ejus volens annotare errores, quos adversus Philosophiam tenuit, hunc retulit inter alios, nempe continuam componi ex indivisibilibus; verba accipite Concilii. *Linea autem Mathematica continua componitur ex duobus, tribus, vel quatuor punctis, simpliciter finitis, vel tempus est, fuit, vel erit compositum ex instantibus immediatis: item non est possibile, quin tempus, & linea si sim aliter componantur;* & statim his verbis Concilium debitam reddens censuram addit: *prima pars est error in Philosophia, sed ultima errat circa divinam potentiam:* Ergo ex Sacro Concilio constat esse in Philo-

phia errorem asserere, quòd linea v. g. sicut & quodcumque aliud continuum ex indivisibilibus componitur.

1482. Secundò probatur ratione, quæ eam probat Scotus in hoc 6. q. 1. §. oppositum sub n. 3. *quia ex illis non componitur aliquid* (supple extensum in magnitudine quantitativa, de qua hic loquimur) *quibus additis non resultat aliquid majus:* sed indivisibilibus additis non resultat aliquid majus: Ergo ex indivisibilibus solis non componitur aliquod extensum continuum; major est nota, quia illa quæ componunt magnitudinem aliquam extensionem facere necessè est, & quòd facit extensum, extensum debet esse; minor probatur, & suppono, quòd linea v. g. sit composita ex tribus indivisibilibus, A. B. & C. interrogo tunc C. tangit B. secundum illud idem, secundum quod tangit A. B. vel secundum aliud? si secundum aliud, quia B. ex una parte attingitur ab A. & ex alia à C. igitur B. est divisibile, siquidem habet partes, & secundum unam ab uno puncto, & secundum aliam ab alio tangitur, quod est contra positum, & contra naturam indivisibilis. Si secundum idem tangit A. secundum quod tangit C. igitur ista puncta non faciunt extrà se invicem extensionem, & habetur intentum, ista consequentia probatur: illa quæ secundum se tota se tangunt, ita ut nihil unius sit extrà aliud taliter intromittuntur, quòd neque accrescunt, neque faciunt majus, quia si essent duo corpora sic se habentia quòd simul cum quolibet unius esset aliquid alterius, & nihil unius esset extrà reliquum, inimaginabile est quòd illa duo corpora faciant majorem extensionem, vel

occupent majus spatium, quàm alterum illorum tantum si per se esset: Ergo intelligibile est quòd duo puncta secundum se tota se tangant, & quod faciant majorem extensionem: Ergo &c.

1483. Et confirmatur: indivisibile additum indivisibili facit plus, non autem majus: Ergo punctum additum puncto non facit majus in extensione, antecedens probatur: illud quod non est extensum, immo omni carens extensione additum alteri inextenso nequit facere extensionem, sed indivisibile ex sua natura non est extensum, immo omni carens extensione: Ergo indivisibile additum indivisibili non facit majus in extensione; major ex se patet, quia quod non est album nequit formalitèr constitutare album, & quod non est calidum nequit formalitèr calidum constitutare: Ergo quod non est extensum non facit extensionem formalitèr. Et urgeo ulterius rationem: illud non facit majus, quo ablato non facit minus, sed ablato indivisibili uno ab una linea, bipedali v. g. linea talis non efficitur minor, immo ejusdem extensionis quantitativæ manet: Ergo addito non facit majus; major ex se patet, minor probatur: quia ablato uno indivisibili à tali linea non aufertur ab illa aliquid extensionis; Ergo ejusdem manet quantitativæ extensionis, ac antea erat: Ergo neque addito facit majus, quia quo posito non ponitur aliquid, neque ablato aufertur. Quod ulterius declaro simul, & exemplo confirmo, & pono casum quòd essent duæ lineæ una ex decem constans punctis, & altera undecim, tunc inquiri istæ lineæ essent æquales, nec ne? dicunt adversarii quòd non; tunc sic illa li-

nea major solum excederet minorem in puncto, sive indivisibili: Ergo non aliqua quantitativa extensione: Ergo in extensione quantitativa æquales forent: Ergo &c.

1484. Secundò probatur conclusio ab inconvenienti, ratione qua utitur Scotus sub n. 4. §. 2. nam si continuum ex indivisibilibus componeretur, sequeretur quòd indivisibile esset divisibile; hoc implicat: Ergo &c. Probatur sequela: posito quòd lineam factam ex tribus indivisibilibus pertranseat mobile velocius in aliquo tempore, & ponatur quòd in eodem tempore supra eandem lineam moveatur aliud mobile in duplum velocius: igitur tale mobile quòd in duplum velocius moveretur duplex spatium pertransibit, & consequenter punctum cum dimidio: Ergo tale punctum erit divisibile in duas medietates, quòd absurdissimum est.

1485. Tertiò probatur ab eodem Scoto ibidem §. 3. nam illa indivisibilia, quæ componerent continuum, vel essent continua, vel contigua? sed neque unum, neque alterum: Ergo neutro modo possent illam componere. Quòd non continua probatur, quia continua sunt quorum ultima sunt unum, sed indivisibile non habet ultimum: Ergo non potest componere continuum; minor probatur: quia ultimum dicitur ratione alicujus partis prioris, quæ non est ultima: Ergo si indivisibile haberet ultimum, haberet aliam partem priorem, quæ non esset ultima, & consequenter in has duas partes esset divisibile indivisibile, quod est implicatorium; idem facio argumentum de contiguis, quia contigua sunt quorum ultima sunt simul; sed indivisibilibus

repugnat habere ultima: Ergo & esse contigua. Præterquam quòd ex contiguis nequit resultare continuum: Ergo ex partibus, sive indivisibilibus contiguis repugnat quod continuum componatur.

1486. Probo nunc conclusionem specialitèr de continuo successivo: permanens continuum non est compositum ex indivisibilibus, sed ex partibus divisibilibus: Ergo & continuum successivum; antecedens patet ex dictis, consequentia probatur; sicut se habet continuum ad suas partes, ita successivum ad suas, sed continuum permanens ex partibus divisibilibus, & non indivisibilibus componitur: Ergo & successivum, minorem probo: quia partes successivi motus v. g. sumuntur à partibus permanentis, exemplum: si *A* transit spatium pedale non dicimus, quòd in motu sit prius, & posterius, nisi per respectum prioris, & posterioris in spatio. Et roboratur: quia sicut indivisibile additum indivisibili non facit majus in continuo permanenti, ita & in successivo, & propter easdem rationes: Ergo &c.

1487. Ex dictis huc usque habemus, quòd nullum continuum, vel permanens, vel successivum sit, componitur ex solis indivisibilibus, sed ex partibus divisibilibus, quæ uniuntur, & copulantur mediis indivisibilibus; ita ut inter unum indivisibile, & aliud necessariò mediet aliqua pars divisibilis, ut inter punctum, & punctum lineæ, & inter nunc, & nunc tempus, ut ait Philosophus. Alias rationes in probationem nostræ conclusionis omitto apud aucthores videndas.

Argumenta contradiçta.

1488. **P**rimò arguitur contrà nostram conclusionem: sic se habet punctum ad lineam, sicut unitas ad numerum, ex 1. *topic. cap. 14.* sed numerus ex solis indivisibilibus unitatibus componitur, & coalescit: Ergo & lineæ ex solis punctis: Ergo &c. Respondeo paritatem stare in hoc, quòd sicut unitas est primum numeri, ita punctum initium lineæ, non autem quòd sicut numerus ex unitatibus coalescit, ita lineæ ex punctis, tamquam ex partibus essentialitèr illam componentibus, & idem dico de aliis continuis, & hæc est communis responsio. Sed contrà non implicat ex indivisibilibus unitatibus aliquid effici majus in quantitate discreta, in numero, exempli gratia: Ergo non implicat ex indivisibilibus punctis aliquid effici majus in quantitate continua; antecedens est certum, consequentia probatur: non implicat ex indivisibili quatenus tale aliquid majus efficere, quia si quatenus indivisibile est sibi repugnaret majus efficere, nulli indivisibili posset convenire; & sic neque unitati, neque indivisibili, quatenus tale indivisibile est, puta quantitatibus continuæ: Ergo ex nullo capite repugnat.

1489. Respondeo duplicitèr: primò negando suppositum, quòd unitas facit majus in numero, licet faciat plus, nam improprie unus numerus dicitur major altero, licet benè dicatur plus altero. Undè concedo quòd indivisibili in sua communissima ratione conveniat non facere majus. Secundò respondeo, & melius, quòd indivisibili tali quantitatibus continuæ videlicet,

repu-

repugnat facere majus, non autem indivisibili quantitatibus discretæ, qualis est numerus; & ratio disparitatis ab unius, & alterius natura intrinseca defumitur, nam cum talia indivisibilia quantitatibus continuæ non possint efficere lineam v. g. nisi uniantur, & Physicè tangantur, & non possint se Physicè tangere nisi secundum se totæ, ex eo quòd habeant latitudinem partium, necessariò intromitterentur, & penetrarentur, & ex eis non posset aliquid majus uno resultare, vide quæ dixi n. 1482. at verò indivisibilia quantitatibus discretæ, numeri v. g. quæ sunt unitates, cum non petant uniri, immo separatæ, & discretæ esse, hinc fit quòd &c.

1490. Secundò arguitur: si corpus perfectè sphericum moveretur super corpus perfectè planum continuè tangeret illud in puncto, sed nulla pars est assignabilis in plano, quæ non possit attingi ab illo corpore spherico: Ergo totum planum constat ex punctis. Et confirmatur: globus, sive sphericum potest moveri in plano de extremo ad extremum: Ergo tota illa lineæ componitur ex punctis; patet consequentia: quia perfectè sphericum non tangit nisi in puncto; sed tangit planum successivè de extremo ad extremum: Ergo continuè successivè tangeret punctum post punctum: Ergo lineæ per quam fieret motus ex solis punctis esset composita; quod si semel admittitur continuum ex solis indivisibilibus componi: Ergo & omne, cum non sit major ratio unius, quàm alterius. Idem argumentum potest fieri de puncto separato, quòd super planum moveretur successivè continuè, quòd quidem punctum

solum tangeret in puncto: Ergo in illo corpore quanto continuo unum punctum post aliud immediatè sequeretur, & ex eis componeretur, & resultaret.

1491. Respondeo ex *Scoto in hoc 6. q. 1. §. ad quintum. sub n. 9.* quòd si corpus perfectè sphericum (& idem dico de puncto) moveretur super planum, non tangeret immediatè punctum post punctum, immo post punctum tangeret lineam sive partem divisibilem non adæquatè, sed inadæquatè, ita ut illud partis tactum à puncto, sive spherico esset quodammodo indivisibile. Ex quo nullum sequitur inconveniens, nam bene potest illud quòd divisibile est tangi ab illo, quòd indivisibile est, ut patet de Angelo indivisibili tangente divisibile spatium.

1492. Tertiò arguitur: datur aliquod continuum, quòd non ex partibus componatur, immo ex indivisibilibus: Ergo non omne continuum ex partibus componitur; antecedens probo: tempus nullas habet partes ex quibus possit componi: Ergo &c. Probo antecedens: quia si aliquas haberet partes, maximè præteritum, præsens, & futurum; sed nulla pars præsens temporis datur, sed solum indivisibile instans, quòd *nunc* temporis vocatur: Ergo &c. Probo minorem: & suppono quòd successivum ut tale nequit secundum omnes suas partes simul existere, sed necessariò petit quòd una desinat esse ad hoc ut alia sit. Quo supposito formo discursum: eò successivum nequit existere simul secundum omnes suas partes, quia successivum est; sed quælibet pars temporis est successiva: Ergo cuilibet parti successivæ repugnat simul existentia;

Bbb 3

major:

major ex se patet, minor probatur : quia idèò successivum est tale, quia partibus formalitèr in se successivis conflatur, sive componitur : Ergo nulla pars successivi datur, quæ non sit successiva. Et roboratur, quia sicut se habent partes plani ad planum, & spherici ad sphericum, ita se habent partes successivi ad successivum; sed nulla pars datur in plano, quæ non sit plana, neque in spherico, quæ non sit spherica, sive curva: Ergo neque in successivo, quæ non sit successiva; sed successivo ut tali repugnat tota simul existentia: Ergo cuilibet parti temporis simul existere repugnat.

1493. Respondeo ad argumentum negando antecedens, & ad ejus probationem similiter nego antecedens, ad ejus probationem concedo majorem, & nego minorem, nam non solum in tempore datur *nunc*, sive indivisibile instans actualitèr existens, sed etiam pars temporis divisibilis; & ad ejus probationem respondeo concedendo majorem, & minorem, & distinguendo consequens: Ergo cuilibet parti successivi repugnat existentia simul secundum totam suam extensionem & latitudinem, concedo consequentiam: secundum aliquid sui inadæquatam nego consequentiam. Unde licet una pars temporis non possit tota simul existere, eo quod successiva sit, potest tamen existere secundum aliquid sui inadæquatè, quod cum desinat esse aliud inadæquatam ejusdem partis in existentia sequitur. Ex quo nulla sequitur implicatio, nam post instans præsens, sive *nunc*, aliqua pars temporis sequitur immediatè, & non aliud, quæ quidem pars licet non possit tota simul existere, eo quod successiva, potest

tamen inadæquatè, & secundum aliquid sui existere.

ARTICULUS SECUNDUS,

Utrum partes ex quibus componitur continuum sint actualitèr distinctæ inter sese, & an infinitæ, vel finitæ?

1484. **P**RO hujus quæstioni intelligentia præmitto primò quod partes ex quibus coalescit continuum sunt in duplici differentia, aliæ enim sunt aliquotæ, aliæ proportionales; partes aliquotæ sunt partes determinatæ magnitudinis, ut palmus v. g. qui determinatus est, & in alios palmos indivisibilis. Partes proportionales, inæquales, indeterminatæ, & communicantes communiter appellantur, quia palmus v. g. sive ulna, servata proportione minoris, & minoris quantitatis secatur in plures partes, ut in duos semipalmos, & in quatuor medietates semipalmarum, & ideo inæquales vocantur, quia nulla est assignabilis certa magnitudo, sed quælibet in minores, & minores partes indeterminatas, & incertas est divisibilis. Dicuntur communicantes, quia una semper accipit aliquid ab alia, ut semipalmus accipit medietatem palmi; & indeterminatæ appellantur, quia carent termino suæ parvitatæ, sed semper divisibiles sunt sine termino.

1495. De partibus autem aliquotis nulli est dubium quin partes, quæ sunt actualitèr in continuo sunt finitæ, nam evidens est, quod in ulna v. g. solum quatuor quantitates palmares reperiuntur, & octo semipalmares, & sic de aliis partibus, quæ determinata

nata gaudent extensione; de partibus igitur proportionalibus, quæ non habent determinatam à nobis extensionem, & magnitudinem est difficultas: an sint actualitèr in continuo, vel solum in potentia, & an finitæ, vel potius infinitæ?

1496. Omissa ergo negativa sententia, quæ ab aliquibus recentioribus sectatur, quæ docet nullas partes actuales proportionales esse in continuo, vera, & à nobis tenenda sententia affirmat in continuo dari veras partes proportionales realitèr, & inter se diversas, habentesque actu, veram, & formalem rationem partium, & vera, & realia indivisibilia mediis quibus tales partes uniuntur. Ita *Scotus* expresse in 2. dist. 2. q. 8. §. si igitur n. 22. & sequentibus; & 5. *Metaph.* q. 8. n. 16. in fine; & lib. 11. in *Metaph.* §. ubi Philosophus n. 106. Probatur ratione: omne continuum est compositum actuale: Ergo habet partes actuales ex quibus componatur; probatur consequentia: quia ex partibus in potentia nequit totum actuale constitui, sive causari, nam illud quod existens actuale non est nequit causare, sive Physicè componere illud, quod est; sed continuum quid compositum actuale existens est: Ergo &c.

1497. Secundò probatur: nam continuum teste *Philosopho* 5. *Metaph.* cap. 12. quantum est divisibile in ea, quæ insunt; sed est divisibile in partes: Ergo partes ei actualitèr insunt: Ergo in continuo sunt partes actuales, & formales verè, & reales. Quod tales partes sint actualitèr distinctæ realitèr, indè patet, quod possunt separari, nam una pars quanti ab alia separabilis

est; sed illa inter quæ datur separabilitas, datur actualis distinctio: Ergo &c.

1498. Tertio probatur ex Concilio Tridentino sess. 13. cap. 3. ubi loquens de Christo Domino in Eucharistia existente ait: *totus enim est integer Christus sub panis specie, & sub quavis ipsius speciei parte; totus item sub vini specie, & sub ejus partibus existit.* Ergo supponit Concilium quod in quantitate panis, & vini dantur actualitèr partes distinctæ, sub quibus esse Christum definit de fide: Ergo &c.

1499. Ad secundam partem quæstioni deveniendo dico quod partes proportionales ex quibus coalescit continuum sunt infinitæ solum in potentia, sive syncategorematicè, non autem categorematicè infinitæ, (vide quæ diximus dist. 2. de infinito n. 1256, & 1259, & 1284. & infra.) Pro cujus intelligentia præmitto, quod partes continui aliæ sunt communicantes, ut sunt illæ quarum una semper accipit aliquid ab alia, ut si à quantitate duorum palmarum accipias medietatem posteriorem prioris palmi, & medietatem anteriorem palmi posterioris efficies tertium palmum, & à medietate hujus, & alterius alium quartum palmum efficies, & sic in infinitum. Aliæ sunt non communicantes sed distinctæ, ut si accipias primam partem lineæ, & postea secundam, quæ immediatè sequitur post primam, & rursum tertiam, quæ post secundam sequitur.

1500. His præactis dico primam conclusionem: partes proportionales non communicantes, sed impermixtæ, & seorsim acceptæ, ex quibus componitur continuum sunt finitæ, & non infinitæ categorèmaticè.

rematicè ita Scotus *expresse in hoc 6. q. 2. §. verum est tamen in fine, sub n. 5.* cuius hæc sunt verba: *prima conclusio nullæ partes continui sunt infinitæ, sumendo hanc dictionem infinitam categorematicè, patet quia omnes partes continui sunt terminatæ, nec aliqua sunt extensa sine termino: igitur omnes sunt finitæ.*

1501. Probo igitur hanc conclusionem contrà aliquos Scotistas ratione mea videri efficacissima: evidens est quòd unum continuum est majus alio, nullus enim tam infanz mentis est, qui possit negare cœlum esse majus in quantitativa extensione grano sinapis: Ergo evidens etiam est, quòd unum continuum habet plures partes alio: Ergo in illo minori, in quo minus partes dantur non sunt partes infinitæ; probo consequentiam: quia infinitum non potest excedi, nam ut ait Scotus in 2. dist. 1. q. 28. *tenentes autem, v. ad ultimum, n. 20. : æquale majus, & minus non conveniunt quantitati molis, nisi finitæ, de ratione enim quantitatis majoris est excedere, & minoris excedi, & æqualis commensurari, quæ omnia videntur concludere finitatem.* (Vide quæ dixi dist. 2, ex 3. n. 1287.) *si in infinitum non excederetur jam non infinitum, sed finitum evaderet;* tunc sic in isto minori quanto, in grano sinapis v. g. non sunt tot partes, quot in cœlo: Ergo non sunt partes infinitæ: Ergo in nullo, quia qua ratione in uno continuo non infinitæ reperiuntur partes neque in altero.

1502. Huic sive simili argumento respondent aliqui Scotistæ negando quòd in grano sinapis non sint tot partes, quot in cœlo, nam ex eo quòd tam hujus, quàm

illius sint infinitæ, non possunt plures esse in uno, quam in alio. Sed quis non videt hoc esse chimericum, & sine fundamento dictum? sed omiſſa censura, quam merentur, ostendo in primis hoc esse expressè contra Scotum oppositum asserentem, ipse enim Doct. sub. in 2. dist. 2. q. 9. §. 5. ad 2. v. *istud etiam de successivo, sub. n. 10.* in fine probat, quòd in circulo majori à fortiori debent esse plures partes, sive plura puncta, quàm in circumferentia circuli minoris, in exemplo ibi adducto de duobus circulis idem centrum habentibus his verbis: *Ergo tot puncta erunt in minori circulo, sicut in majori.* Hanc infert illationem ab inconvenienti arguendo, & statim addit: *sed impossibile est duo inæqualia componi ex partibus æqualibus in magnitudine, & multitudine &c.* Ergo ex mente Scoti apertè habemus, quòd in minori quantitate non sunt tot puncta, quot in majori: Ergo non sunt infinitæ.

1503. Secundo probo conclusionem ex verbis Scoti desumpto fundamento: idè unum continuum est majus alio, quia habet plures partes, quàm illud aliud; sed partes, quas habet illud continuum, quòd exceditur repugnat esse infinitas: Ergo dicendum à fortiori est, quòd sunt finitæ; majorem probo: idè continuum est extensum, quia habet extensionem, & latitudinem partium: Ergo quò plures fuerint partes, eò majus est continuum: Ergo idè unum est majus alio, quia habet &c.

1504. Et roboratur: quia si tot partes proportionales sibi invicem non communicantes essent in uno continuo, ac in alio, quare unum esset majus alio? Rursus si essent partes infinitæ. Actuales in continuo actua-

actualiter distinctæ: Ergo facerent extensionem infinitam: probo consequentiam: quælibet pars proportionalis habet propriam extensionem distinctam ab extensione alterius partis: Ergo partes infinitæ facerent extensionem infinitam actualem: Ergo si in grano sinapis darentur partes infinitæ actuales, granum sinapis esset infinitum in sua quantitativa extensione, quòd quid ridiculum est: Ergo &c.

1505. Dico secundam conclusionem: in continuo infinitæ partes syncategorematicè sunt. Ita Scotus in hoc 6. q. 2. §. 2. sub n. 5. cuius hæc verba: *secunda conclusio, accipiendo hanc dictionem infinitum syncategorematicè, hæc est vera, infinitæ partes sunt in continuo:* probatur ratione ejusdem: quia non possumus tot assignare in continuo minutissimas partes, quin alias, & alias minores assignare possimus, & his minores alias, & sic in infinitum syncategorematicè, sumpta infinitate non solum secundum partes, quas habet actualitèr continuum, sed etiam secundum quas potest habere. Et dicta pro hac celebri difficultate sint satis, &c.

Argumenta contradictoria.

1506. **O**missis argumentis, quæ contrà primam partem quaesiti efformari possunt, quæ ferè nullius sunt ponderis sic arguitur contrà secundam partem, & præcipuè contrà nostram primam conclusionem, quæ habetur num. 1500. in qua asserimus in continuo non esse partes actualitèr infinitas: primò ex *Philosopho in hoc 6. tex. 3.* & ex à nobis dictis n. 1479. hujus dist. & libri: continuum componitur ex par-

tibus, & non ex indivisibilibus: Ergo componitur ex partibus divisibilibus; tunc sic illæ partes sunt etiam continuum: Ergo ex partibus aliis divisibilibus componitur; & idem facit argumentum de illis aliis partibus, & idem de aliis, & sic in infinitum; & istæ omnes partes sunt actualitèr in continuo realitèr inter se se distinctæ ex dictis à nobis n. 1496. & sequentibus hujus articuli: Ergo in continuo sunt actualitèr partes infinitæ, patet consequentia quia si essent finitæ continuum non divideretur in semper divisibilia; patet, nam si essent solum decem partes continui v. g. postquam semel tale continuum esset in decem illas partes divisam non esset ulterius divisibile; sed esse continuum & non esse divisibile arguit contradictionem, saltè à posteriori, sicut esse hominem, & non esse risibilem: Ergo &c.

1507. Et roboratur: quia si continuum non esset divisibile in semper divisibilia: Ergo esset divisibile in indivisibilia: Ergo ex indivisibilibus componeretur, cujus oppositum jam ubi supra docuimus; probo consequentiam: quia unumquodque componitur ex eis in quæ resolvitur; sed si resolveretur continuum, sive divideretur in eas partes finitas, in quas divisibile est, & tales illæ partes non essent ulterius divisibiles, utique in indivisibilia resolveretur: Ergo ex indivisibilibus componitur: Ergo necessariò dicendum est quòd continuum est divisibile in semper divisibilia, & sic stat primum argumentum.

1508. Ecce validissimum telum, quòd adversus nos possunt contrariæ sententiæ fautores ejicere. Pro cujus solutione, &

majori intelligentia Scoticae veritatis appono casum, quod una linea esset composita ex tribus partibus proportionalibus, nam sicut admittitur ab his, qui continuum ex indivisibilibus componi affirmant, quod potest dari linea ex tribus indivisibilibus constans, ita à nobis admittendus est casus, quod una linea ex tribus, & non ex pluribus partibus constare possit, nam aliàs omnia argumenta, quæ in contrariæ sententiæ impugnationem affert *Scotus tam in hoc 6. quam in 2. cit. dist. 2. q. 9.* nullius essent vigoris; difficultas igitur stat in hoc an istæ tres partes, puta *A. B. & C.* ex quibus talis linea constaret essent in alias partes divisibiles, quia si non: Ergo indivisibiles: Ergo cum ex illis, & non aliis componatur talis linea ex indivisibilibus componeretur; si sunt divisibiles tales partes: Ergo illæ aliæ partes, in quas divideretur pars *A. v. g.* etiam essent divisibiles: Ergo jam non ex illis solis tribus partibus illa componeretur linea, quod est contra suppositionem, & casum.

1509. Suppono etiam quod partes omnes quantumcumque minutissimæ sunt, quæ continuum componunt sua gaudent peculiari extensione, in qua salvatur quidditas, & essentia quantitatis; sicut enim omnes gradus caloris habent formam specificam caloris, & in quolibet gradu tota ratio specifica caloris salvatur; ita in qualibet parte quantitatis tota ratio specifica quantitatis salvatur, & perseverat. At cum divisibilitas sit passio quantitati conveniens in quacumque minutissima parte quantitatis debet reperiri divisibilitas, siquidem in illa reperitur essentia quantitatis, quæ radix est, à qua talis divisibilitas, tamquam passio propria dimanat.

1510. Rursus suppono quod esse divisibile, sive posse dividi est proprietas, sive passio quantitatis, sive continui, cæterum esse divisum non est passio, immo accidens quantitatis continui destructivum; nam continuum esse dicit continuationem partium componentium; esse divisum autem dicit separationem talium partium, & est implicatio quod continuum sit, & quod divisum sit; nam si ad hoc quod digitus *v. g.* sit continuus cum manu requiritur, quod digitus sit unitus cum manu: Ergo si digitus sit à manu divisus, & non unitus, implicat quod sit cum illa continuus. Unde hæc erit vera propositio: linea ex tribus composita partibus in tres partes est divisibilis; at ista divisione posita in re, neque manebit talis linea ex tribus partibus, neque erit vera ista propositio: continuum ex tribus partibus compositum est in tres partes divisum, quia si divisum: Ergo jam non continuum; nam sicut ad hoc quod angulus sit requiritur, quod quatuor partes anguli sint unitæ, ita ad hoc quod non sit nihil aliud requiritur, quàm quod non sint partes tales unitæ.

1511. Ex quibus apparet quod si linea, quæ ex tribus solis partibus constaret, & in eas esset divisa, jam non linea trium partium continua foret, immo talis tripartibilis linea sicut per sui tripartitam divisionem destrueretur; ita si illæ partes, quæ constituunt lineam, dividerentur, jam non essent partes, immo destruerentur; hac tamen differentia servata, quod linea talis dividi posset in illas tres partes *A. B. & C.* quas supponimus habere, quarum quælibet esset verè, & formalitèr quantitas, sive continua, saltèr partia-

partialitèr; at verò si una ex his tribus *A. v. g.* divideretur, partes in quas fieret illa divisio partis, non essent quantitates, nec divisibiles, neque indivisibiles, immo in nihilum redigerentur, quia solum in illa parte, quæ lineam talem componeret posset salvari, & existere quantitatis essentia, non verò in illis semipartibus illius partis, quia supponimus, quod pars illa est minutissimum quod sic in quantitate continua potest salvari.

1512. Hæc doctrina, ni fallor expressè habetur à *Scoto in hoc 6. q. 2. §. & secundum hoc n. 7.* ubi ait: *& secundum hoc respondetur ad dubitationem, primò quod hæc est falsa, in infinitas partes potest dividi continuum; in semper divisibilia potest dividi continuum: & reddit rationem: causa hujus est, quia si tales propositiones ponerentur in esse oporteret predicatum salvare sub propria forma &c. Et semper ista est falsa: in aliquas partes est divisum continuum, quia si sit divisum, jam non est continuum.*

1513. Ex his patet responsio ad argumentum. Respondeo ergo concedendo quod continuum componitur ex partibus, & non ex indivisibilibus, & cum dicis, quod illæ partes sunt etiam continuum distingo (& loquor de partibus quæ sunt immediatè in linea *v. g.* & inter quas alia pars non mediat) sunt continuum partialitèr concedo; totalitèr, & adæquatè nego: Ergo sunt compositæ ex aliis partibus, distingo consequens: sunt compositæ ex aliis partibus, in quas si tales partes dividantur potest salvari ratio quantitatis nego; nam tales partes sunt minimum quod sic in quanto possunt reperiri: sunt divisibiles in

partes, in quas si dividantur, ratio quantitatis destruitur concedo. (Vide quæ dixi n. 1510.) Ergo jam continuum ex decem solis partibus constans solum in illas decem partes potest dividi, & non in semper divisibilia, concedo consequentiam, in sensu explicato.

1514. Ad confirmationem argumenti num. 1507. positam distingo consequens: si continuum non esset divisibile in semper divisibilia: Ergo esset divisibile in indivisibilia positiva, quibus omnis repugnat divisio, qualia sunt puncta nego consequentiam; in indivisibilia, id est non divisibilia in alias partes, in quibus salvari posset ratio continui concedo consequentiam; & eadem distinctione ad reliquum argumenti responderetur. Ad aliquas auctoritates, quas possunt adducere contra nos ex *Scoto* facilis erit solutio stando in hoc, quod loquitur *Scotus* de infinitate syncategorematica, non autem categorematica, & actuali. Ex dictis ad alia quàm plura argumenta facillimè respondebitis; & dicta pro hac celeberrima difficultate sint satis, ut ad alia transeamus.

QUÆSTIO SECUNDA,

De inceptioe, & destitione rerum.

CUM omnis res creata ab intrinseco petat incipere esse, & corruptibilia omnia desinere esse, licet aliqua de facto non desinant; & omnia quæ incipiunt esse, vel permanentia sint, vel successiva, disputandum nobis erit, tam de unis, quàm de alteris, quomodò incipiant esse, & desinant esse.

ARTICULUS UNICUS,

Quomodo incipiant esse, tam entia permanentia, quam successiva, & quomodo esse desinant?

1515. **P**RO præsentis quæsitæ enodatione est primò notandum, quòd incipio rei, nihil est aliud, quàm principium durationis rei existentis; & desitio rei, nihil est aliud, quàm finis durationis ejusdem rei, & cum duratio rei alia sit intrinseca, alia extrinseca ex dictis à nobis in nostro 4. Physic. q. 3. de tempore, art. 1. n. 1426. solum in præsentiarum agimus de initio extrinseco rei durantis, & de instanti extrinseco, in quo desinit esse, quia mensura extrinseca notior est nobis, quàm intrinseca.

1516. Secundò nota duo esse instantia inceptionis rerum, unum intrinsecum, & aliud extrinsecum. Instans intrinsecum, quod alio nomine appellatur primum esse rei est illud, in quo verum est dicere, nunc est primò res; & immediatè antea non erat. Instans extrinsecum est ultimum non esse rei, illud videlicet quòd verum est dicere, nunc non est res, sed immediatè post istud nunc erit. Et similiter duo sunt instantia desitionis rerum, aliud intrinsecum, & extrinsecum aliud. Instans intrinsecum desitionis est ultimum esse rei, id est quando res ita se habet, ut in aliquo signo, sive instanti determinato est verum dicere: nunc est res, & immediatè postea non erit. Instans verò extrinsecum desitionis rei est primum non esse rei, illud videlicet, quando res ita se habet, ut verum sit dicere, nunc non est res, sed immediatè antè istud instans erat.

1517. His præjactis dico primam conclusionem: omnia entia, quæ in instanti producuntur, ut substantia, tam corruptibilis, ut homo, quàm incorruptibilis ut Angelus, illuminatio accidentalis, species sensibiles, & omnia accidentia absoluta, quæ ad suas substantias consequuntur, tamquàm Physicæ proprietates, ut calor ignis, & frigiditas aquæ, & quantitas substantiæ corporeæ, & hujusmodi alia incipiunt esse per instans intrinsecum, sive per primum esse sui, & desinunt esse per ultimum non esse. Ita communiter omnis Philosophorum Schola: probatur: quia de his verum est dicere in aliquo instanti determinato nunc est res completè primò, & immediatè antea non erat. Et similiter in eorum desitione est verum dicere, nunc in isto instanti determinato est res, & immediatè post hoc instans non erit: Ergo res permanentes incipiunt per primum sui esse, & desinunt per primum sui non esse; major ex se constat, & minor probatur: quia omnis res permanens in instanti habet esse: Ergo in illo instanti est verum dicere nunc est res, & immediatè antea non erat.

1518. Dico secundam conclusionem: omnis res successiva ut tempus, & motus incipit per instans extrinsecum, & per illud desinit: probatur: quia de talibus verum est dicere, nunc non est res, sed immediatè in tempore sequenti erit: Ergo per instans extrinsecum incipit talis res. Et roboratur: quia motui implicat incipere esse in instanti, cum successivum ut tale petat mensurari mensura divisibili: Ergo implicat quòd talis res successiva incipiat per aliquod instans intrinsecum, in quo sit verum dicere,

dicere, nunc est res, & immediatè antea non erat. Circa hoc ferè nulla est controversia.

QUÆSTIO TERTIA,

Et ultima de termino magnitudinis, & parvitatæ entium naturalium.

POSTQUÀM in præcedentibus egimus de quantitate continua quoad ejus compositionem, nec non de modis incipiendi, & desinendi rerum, restat nunc agere de terminis magnitudinis, & parvitatæ, sub quibus res naturales possunt conservari, & cum hæc alia viventia sint, alia non viventia, primò de illis, & tandè de istis sermonem instituemus, quapropter sit

ARTICULUS PRIMUS,

An viventia habeant determinatum terminum magnitudinis, & parvitatæ?

1519. **P**RÆMITTO primò pro præsentis quæsitæ intelligentia duos esse terminos magnitudinis in rebus naturalibus; alter intrinsecus, extrinsecus alter, terminus intrinsecus magnitudinis, qui maximum quòd sic appellatur est illa quantitas sub qua res potest conservari, & non sub majori, ut v. g. si homo non posset conservari nisi sub quantitate decem palmorum talis quantitas denominabitur maximum quòd sic. Terminus extrinsecus communiter appellatur maximum quòd non, ut quantitas illa, in qua res non potest conservari supra suam magnitudinem, licet in minori bene possit conservari, ut v. g. si homo ex sua natura petat quantitatem decem palmorum ita ut in ma-

jori conservari non possit, quantitas palmorum undecim erit maximum quòd non, id est quantitas ad quam homo non potest pervenire, neque sub illa esse.

1520. Terminus similiter parvitatæ etiam est duplex; alius intrinsecus, alius extrinsecus. Terminus intrinsecus parvitatæ, quòd minimum quòd sic communiter appellatur, nihil aliud est quam illa minima quantitas, sub qua res potest conservari, ita ut sub minori conservari non valeat; ut si homo v. g. sub unius cubiti quantitate conservari posset, & non sub minori. Terminus verò extrinsecus parvitatæ, qui ab aliis minimum quòd non appellatur, est quantitas ita parva, ut sub illa res conservari non possit, bene tamen sub majori.

1521. Secundò præmitto quòd hic non quærimus, utrum entia naturalia creata, homo v. g. equus, leo, & c. ita determinent sibi terminum præfixum suæ magnitudinis, ut ultra, citrà quàm illam conservari non possint de potentia absoluta; nam nullam secum involvit repugnantiam, quòd homo v. g. posse assoluto attento ad montis celsitudinem possit pertingere in sua molis extensione, neque quòd sub forma, sive quantitate digiti conservari valeat; sed solum quærimus an ordine naturæ attento omnia entia necessariò determinent sibi terminum suæ magnitudinis, & parvitatæ præfixum.

1522. His præjactis dico unicam conclusionem pro responsione quæsitæ: omnia viventia habent terminum intrinsecum suæ magnitudinis præfixum, ita ut ultra illum non possint se extendere, qui maximum quòd sic vocatur; & similiter habent terminum præfixum intrinsecum suæ parvitatæ,

ita ut in minori quantitate conservari non possint. Hæc conclusio docetur expressè ab Aristotele 1. *Physic. cap. 4. text. 26. & 2. de generat. cap. 4. & 2. de anima*, ubi ait: *omnium natura constantium* (sive viventium, ut commentator exponit) *certus est terminus augmenti, & decrementi*. Philosophum sequitur *Doct. Subr. 5. Metaph. q. 9. & in 2. dist. 2. q. 9.* & ferè omnis Philosophorum Schola.

1523. Probatur: quia si viventia homo v. g. & equus non haberent terminum suæ magnitudinis præfixum, sed naturalitèr in majorem, & majorem quantitatem possent crescere in infinitum, aliquando daretur homo, vel equus ita quantitate magnus, ut ad celsitudinem montis deveniret; sed nunquam est tale visum: signum ergo est quòd habent terminum suæ magnitudinis præfixum. Et idem dico de aliis, nam nunquam visum est quòd formica ad magnitudinem tauri devenerit; major probatur: quia ad id quod fieri potest naturalitèr nulla est repugnantia, ut aliquid tale factum videatur, immo necessarium esset, quòd aliquando eveniret, nam frustra est potentia, quæ non reducitur aliquando ad actum; minor experientia constat: Ergo &c.

1524. Eodem argumento probatur conclusio quoad secundam partem, de termino intrinseco parvitatè; nam nunquam visum est quòd homo ad parvitatè quantitatis formicæ devenerit. Et probatur ulterius: nam viventia habent partes heterogeneas, quæ ad suas operationes exercendas postulant distincta organa: Ergo habent terminum præfixum suæ parvitatè; probò consequentiam: quia si manus v. g. ita mi-

nutissima foret, ut non posset ad os pertinere, nec includere, sive assumere panem, non posset ad ejus operationem propriam deservire, & idem dico de aliis partibus: Ergo omnes partes viventium habent terminum determinatum suæ parvitatè: Ergo & totum vivens. Circà istam partem nulla est inter authores controversia, & sic argumenta, quæ contrà hoc possunt fieri, ut ferè nullius ponderis omittuntur.

ARTICULUS SECUNDUS,

Utrum entia naturalia non viventia habeant terminum suæ magnitudinis, & parvitatè?

1525. **O**missa negativa sententia, quam Divus Thomas tuetur, asserens tam viventia, quàm non viventia habere terminum intrinsecum suæ magnitudinis, & parvitatè. Dico cum Scoto loco supra cit. & communi tam Scotistarum, quàm Jesuitarum Schola, quòd non viventia, ut aqua, ignis, terra, àer, lapis &c. non habent terminum suæ magnitudinis præfixum, nec parvitatè, sed in quantumcumque magnam quantitatem pervenerint in majorem naturalitèr possunt pervenire, & in quantumcumq; minima quantitate reperiantur, in minori reperiri non repugnat.

1526. Probatur conclusio ex Philosopho 2. de anima cap. 4. text. 22. dicente: *nam cum ignis augeri in infinitum possit, cum aliquid juvat, quòd comburatur*: Ergo ex mente Philosophi quantumcumque in majorem quantitatem ignis pervenerit, in majorem, & majorem potest devenire: Ergo non

Argumenta & solutiones.

non habet terminum suæ magnitudinis præfixum. Et confirmatur: quia si igni v. g. quantumcumque magno aliquod applicetur combustibile, evidens est, quòd ab illo comburetur, & talis ignis major efficietur; & idem dico de aqua; nam si aquæ quantumcumque magnæ aliqua alia aqua nova addatur, major fieret talis aqua: Ergo evidens est quòd nullum habent terminum præfixum suæ magnitudinis illa, quæ non sunt viventia.

1527. Secundò probatur conclusio: nam ideo dicimus viventia sensibilia habere terminum suæ magnitudinis præfixum, quia habent organa determinata ad suas operationes exercendas, quas exercere non valent propter nimiam magnitudinem, aut parvitatè, si ad illam aliquando devenirent, ut patet ex dictis n. 1554. sed non viventia non habent, nec petunt talia organa ad suas actiones naturales exercendas: Ergo nec habent terminum præfixum suæ magnitudinis: Ergo &c.

1528. Quoad secundam partem de termino parvitatè probatur: quia experientia constat quòd forma terræ, aquæ, auri vel cineris in aliquibus partibus penè imperceptibilibus reperitur: Ergo nullum suæ parvitatè terminum præfixum habent, ita ut in minori conservari non valeant. Et confirmatur: quia quantumcumque terra minima sit, tamen eo quòd quanta est divisibilis; sed illæ partes in quas potest dividi ejusdem rationis sunt: Ergo in illis potest conservari forma terræ. Et idem argumentum facio de illis partibus, & sic in infinitum syncategorematicè: Ergo &c.

1529. **P**rimò arguitur contrà nostram primam conclusionis partem n. 1526. appositam, in qua asserimus non habere terminum præfixum suæ magnitudinis non viventia: omne ens naturale creatum habet determinatam perfectionem essentialem: Ergo & determinatam perfectionem accidentalem; sed quantitas est ejus perfectio: Ergo habet determinatam quantitatem. Et confirmatur: quia sicut omne ens creatum naturale determinat sibi necessariò perfectionem essentialem in gradu determinato, ita ut in majori essentiali perfectione non possit reperiri, ita petit determinatam perfectionem accidentalem, ita ut majorem habere ab intrinseco sibi repugnet: Ergo petit quantitatem determinatam.

1530. Respondeo concedendo antecedens, & distinguendo consequens: petit determinatam perfectionem accidentalem formalem concedo; materialem nego; sed quantitas est ejus perfectio, distinguo minorem: est ejus perfectio, materialis concedo; formalis nego. Pro cujus intelligentia nota, quòd licet quantitas, & qualitas, sint formæ accidentales substantiæ naturalis creatæ, tamen sola qualitas dicitur ejus perfectio formalis, vel quia sequitur formam specificam, & non materiam ut quantitas, quæ sequitur materiam, vel quia novus gradus qualitatis addit novam perfectionem formæ, quod non facit quantitas, nam qualitas octo graduum est perfectior gradualitèr qualitate quatuor solum graduum, & quantitas habens octo partes v. g. non est perfectior quantitate habente quatuor partes

tes solum; unde omnis forma substantialis petit determinatas qualitates in gradu determinato, non verò petit quantitatem in gradu præfixo, sed quatenus est ex se potest in majorem quantitatem devenire, ex quo &c.

1531. Secundò arguitur contra nostram secundam partem conclusionis, quæ habetur num. 1528. quatenus asserimus non viventia non habere terminum præfixum suæ parvitatatis; ex dictis à nobis n. 1511. hujus dist. Si una linea quæ solum tribus partibus proportionalibus constaret, si in illas divideretur, ita ut quælibet trium illarum partium esset ab alia divisa, neutra esset ulterius divisibilis in alias partes, quæ formalitèr essent quantitas, quia talis pars esset ultima, sive minimum quòd sic in quantitate posset reperiri: Ergo quantitas necessariò habet terminum præfixum suæ parvitatatis; sed quantitas non est vivens: Ergo &c.

1532. Respondeo concedendo antecedens, quòd semel docuimus, & distinguendo consequens: Ergo quantitas necessariò habet terminum præfixum suæ magnitudinis, si talis quantitas sit partialis, & non totalis concedo consequentiam; si sit totalis, sive ex aliis constans partibus nego consequentiam; nam eo potest dividi quantitas donec in omnes suas partes sit divisa; at se-

mel in partes quas habet divisa ulterius non est divisibilis; cæterum casus non est possibilis naturalitèr, quòd aliqua quantitas in omnes suas partes dividatur, nisi media potentia De absoluta, & hic controvertimus solum de his, quæ fieri possunt ab agente naturali naturalitèr operante.

1533. Tertio arguitur: eo remissius agens naturale agit, quo in propria sua quantitate minuitur: Ergo in tantum potest minui ignis v. g. per divisionem sui in minutissimas partes, ut non possit agere: Ergo in tali casu destruitur ignis; probo consequentiam: quia omnis res est propter suam operationem: Ergo si ratione suæ parvitatatis ignis non posset agere destrueretur: Ergo necessariò debet habere ignis terminum suæ parvitatatis præfixum, ita ut in minori nec possit operari, nec conservari.

1534. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia licet in quantumcumque minutissimas partes ignis dividatur, & attenuetur, in illis adhuc potest natura ignis conservari, & in illis agere, licet tenuissimè, & remissè; quòd si aliquando ignis ratione minutissimæ quantitatis extinguatur, solum hoc ab extrinseco provenit, quia non potest resistere contrariis, quibus circumdatur. Qui plura hujus desideraverit auctores consulat.

LIBER SEPTIMUS PHYSICORUM.

IN hoc septimo libro agit Philosophus de motu per comparisonem ad moventia, & mota, sive de movente, & moto; quapropter ipsum insequentibus librum istum sub unica distinctione, & quaestione absolvam, in qua quæ hic communitèr tractantur breviter enodabo.

DISTINCTIO UNICA,

Quæ distinctio requiratur inter movens, & motum?

Philosophus in hoc 7. text. 1. ait: *omne quod movetur necesse est quòd ab alio moveatur.* Ex quibus magna orta est controversia, an requiratur distinctio realis necessariò inter movens, & motum? quapropter de veritate hujus Philosophi dicti prius venit agendum.

ARTICULUS PRIMUS,

Utrum omne quod movetur ab alio moveatur?

1535. **P**RO hujus quæsti enodatione est primò notandum, quòd hic non controvertitur an mobile distinguatur realitèr à motu, sive à forma à qua movetur formalitèr, nam certum est, ut patet ex dictis dist. 1. ex lib. 3. Physic. q. 1. art. 2. n. 1239. §. 3. dubitabis: quòd motus, sive for-

ma realitèr distinguitur à mobili, & in hac acceptione verum est dicere quòd omne quod movetur ab alio, id est ab aliqua forma movetur; sed quòd dubitamus est supposito quòd omne agens naturale creatum indigeat subjecto, in quo agat, in hoc enim distinguitur ab agenti supernaturali Divino, qui ex nihilo potest quàm plura facere, cum subjecto non indigeat, an agens motus, & mobile distinguantur realitèr necessariò, taliter quòd sit verum dicere, quòd omne mobile, quod movetur ab alio à se agente moveatur.

1536. Secundò est notandum quòd non controvertitur hic utrum agens motus violenti, & ipsum mobile quod violentèr movetur sint diversa inter se realitèr, nam certum est quòd violentum est *extra non conferente vim passò*; & sic necessarium est quòd omne quod violentèr movetur ab alio agente extrinseco moveatur, sed solum est controversia de agenti naturali motus naturalis, & de ipso similiter mobili, quod naturalitèr à tali agente movetur.

1537. His præjactis prima sententia affirmat quòd necessariò est concedenda distinctio realis inter mobile, & movens, ita ut verum sit illud Philosophi dictum, quod movetur ab alio à se movetur. Hanc patrocinatur sententiam Divus Thomas 7. Physic.

fic. cap. 1. & 1. contra gentes cap. 13. quem sequitur omnis Thomistica Schola, & ex Jesuitis quàm plures.

1538. Secunda sententia, & nostra firmiter defensiva conclusio affirmat, quòd propositio Philosophi, nempe: *omne quod movetur necesse est quod ab alio à se moveatur*, non tenet verum universalitèr: Ita *Scotus in hoc 7. q. 1. §. contrà istam viam, n. 7. & 12. sua Metaph. q. 7. §. posset autem, n. 3. & lib. 11. q. 14. §. de accidente n. 10. propè finem, & 9. Metaph. q. 1. & 2. & in 2. dist. 2. q. 1. & in 4. dist. 17. q. 3.* & aliis in locis suæ doctrinæ. Scotum sequuntur omnes Scotistæ, & ex Jesuitis plures, estque maximè in hac nostra tempestate recepta sententia.

1539. Dico ergo quòd propositio Philosophi non tenet verum in agentibus, quæ per simplicem emanationem producunt in ipsismet aliquam formam: probatur: nam aqua calefacta reducitur ad suam frigiditatem pristinam producendo in se ipsa frigiditatem, & illam recipiendo simpliciter; similiter omnis substantia corporea producit in se ipsa quantitatem sibi connaturalem, qua formalitèr redditur quanta, & similiter in omnium consensu omnis substantia completa in se ipsa producit, & recipit propriam substantiam, à qua redditur formalitèr subsistens, & idem dico de igne, qui si ab omni calore separaretur naturalitèr in se ipso produceret, & causaret calorem: Ergo in his omnibus non tenet.

1540. Rursus propositio Philosophi non tenet verum in principio se movente per immanentem actionem. Probatur: quia voluntas se sola est principium se movens ad amorem & est etiam mobile, cum in ipsa

met recipiatur amor, sicut & quilibet alius voluntatis actus. Et idem dico de intellectu, qui in se ipso producit suos actus, estque agens, & passum respectu eorum, sicut & quæcumque alia vitalis operativa potentia: Ergo &c.

1541. Insupèr nec propositio Philosophi tenet verum in causis Physicè causantibus, & se moventibus Physico, & reali motu, nam dantur quàm plura quæ moventur Physicè Physico, & reali motu, & non ab aliquo alio, sed à se ipsis: Ergo &c. Antecedens probatur: quia experientia constat quòd lapis existens sursum ablato obstaculo se movet in centrum, & non ab aliquo alio movetur, quàm à sua naturali gravitate; & idem dico de levibus, quæ naturali propensione petunt centrum sursum: Ergo &c.

1542. Sed quia aliqui ex Thomistica Schola affirmant, quòd gravia non à sua naturali gravitate moventur, nec levia à sua levitate intrinseca tendunt sursum, sed à generante. Sic contrà illos insurgo, & ostendo nostræ assertionis veritatem: effectus in actu existendi petit causam existentialem, à qua producatur in esse; sed stante motu gravis descendens deorsum & levis seorsum ascendens, potest stare quòd causa, quæ dedit esse tali corpori gravi, vel illi levi non sit in illo tempore, sive instanti, in quo illa corpora moventur: Ergo necessariò dicendum est, quòd non ab illa moventur, quia quæ non sunt, principium activum motus nequeunt esse: Ergo à se ipsis moventur, & à sua naturali gravitate, vel levitate.

1543. Sed petes: in quonam sensu sit vera illa propositio? Respondeo quòd propositio:

positio Philosophi tenet verum quando principium movens sumitur pro principio adæquato movente ad integrato ex Deo, & creatura, nam Deus, & creatura sunt causa adæquata motus activa; at verò mobile, sive subjectum passivum motus est sola creatura, quia Deus ad receptionem motus cum ipsa non concurrat. Vel alitèr est vera, sumpto ly ab alio non pro principio quod motus, sed pro principio quo, nam licet grave, lapis v. g. moveatur ut quod, id est ut totum quod movetur, & denominatur à motu, tamen gravitas radicalis, quæ saltem formalitèr distinguitur à toto lapide est principium quo talis motus. Et similiter licet anima sit principium quod respectu actus intellectus, & voluntatis, tamen intellectus, & voluntas, quæ formalitèr distinguuntur ab anima est principium quo respectu talium actuum, & sic erit verum dicere quòd omne totum, quod movetur, tamquam principium quod ab alio movetur, tamquam à principio quo, seu ratione formali, sed non ab alio à se realitèr distincto, sed ab alio solum formalitèr distincto.

1544. Sed contrà hanc nostram conclusionem negativam positam n. 1538. sic insurgunt Thomistæ suo Thomistico fundamento: implicat quòd idem sit in actu, & potentia respectu ejusdem; sed movens prout tale est in actu, & mobile prout subicitur motui est in potentia, motus enim est actus entis in potentia prout in potentia: Ergo implicat quòd idem mobile sit, & movens, sive quòd se ipsum moveat: Ergo necessariò fatendum est quòd omne quod movetur ab alio movetur.

1545. Respondeo distinguendo majorem:

rem: implicat, quòd aliquid sit in potentia simul, & in actu respectu ejusdem actus, & sub eadem ratione potentia concedo majorem: sub diversis rationibus actus, & potentia nego majorem: nam movens prout tale est in actu existenti, quòd nihil obstat quo minus sit, vel possit esse in potentia subjectiva respectu effectus, sive formæ, quæ ab illo potest causari; ut patet de intellectu, qui quatenus activus producit intellectiorem, & quatenus passivus illam recipit, & tamen sub eadem ratione reali est activus, & receptivus suorum actuum. Et ex hoc nihil contrà nos.

ARTICULUS SECUNDUS,

Utrum causa effectiva motus petat esse conjuncta mobili, ad hoc ut agat in illud, nec ne?

1546. **D**ifficultas quæ in præsentiarum dilucidanda se offert celeberrima quidem est inter Philosophos, & inter Theologos, in ipsa siquidem petitur, utrum ad hoc quòd tam agens naturale, creatum, quàm Divinum possit agere in aliquod passum necessariò requiratur, quòd tale agens sit tali passo approximatum, sive cum illo contiguum? quòd sub aliis terminis solet ventilari: utrum videlicet agens naturale possit agere in distans, quin agat in propinquum? & hoc tam de agente principali, quam instrumentali ventilatur.

1547. Prima sententia circa præsentem difficultatem affirmat, quòd ad hoc quòd agens tam creatum quam increatum possit agere in aliquod passum requiratur

intima præsentia, sive conjunctio contigua talis agentis ad tale passum. Hanc patrocinator sententiam Divus Thomas super hunc 7. *Physic. lect. 2, & 3. & 1. pt. q. 8. art. 1. & 3. contra gentes cap. 68. quem sequitur omnis Thomistica Schola, & alii quam plures ex antiquis Philosophis. Fundatur hæc sententia præcipue in verbis Philosophi, quæ protulit in hæc 7. text. 10. quæ talia sunt: primum autem movens, non ut illius causa, sed unde principium motus est simul cum eo quod movetur.*

1548. Secunda sententia, & nostra firmiter defendenda conclusio affirmat, quod agens tam naturale creatum, quam Divinum potest agere in distans quin agat in propinquum, sive quod idem est, potest agere in mobile, sive subjectum quod distans est, & non præsens ipsi agenti. Ita Scotus in 1. *dist. 37. q. unica §. respondeo num. 2. ubi ait: agens creatum potest agere ubi non est: quod latè probat ibidem. Et §. confirmatur etiam n. 4. idem probat de agenti supernaturali Divino. Scotum sequuntur omnes ejus Discipuli, Faber super 1. disp. 52. cap. 4. & 5. Rada contr. 28. art. 1. in 1. t. Leuchetus, Tartaretus, & alii; & ex Jesuitis Vazquez t. 1. in 1. pt. disp. 28. per totam, Suarez & alii.*

1549. Pro clariori tamen intelligentia hujus nostræ conclusionis reducite in memoriam illud quod supra docuimus *dist. 2. ex num. 2. Physic. q. 4. art. 2. n. 1080. §. 5. dubitabis: de agere immediatione suppositi, & immediatione virtutis; agere enim immediatione suppositi nihil aliud est, quam quod suppositum habens virtutem ad agendum per se ipsum agat, & per virtu-*

tem existentem in ipso; agere verò immediatione virtutis est agere per virtutem existentem in alio. Vide quæ ibi diximus ne idem bis repetamus.

1550. Secundò præmitto quod dupliciter potest agens esse conjunctum passio, vel per conjunctionem virtutis, quia videlicet habet virtutem agendi supra tale passum, & hanc conjunctionem in omni agenti esse necessariam ad agendum non dubitamus, cum necessariò agens postulet supra habere quasi dominium, ad hoc ut illud possit agere, & sic sol, cælum, & astra dicuntur causæ horum inferiorum, quia cum illis concurrunt per concursum simultaneum ad suos producendos effectus. Secundo modo potest agens esse conjunctum passio conjunctione suppositi, talitèr quod inter suppositum agens, & passum non mediet aliud, eo modo, quo ignis v. g. cremat lignum quod illi intimè applicatur, & hujusmodi applicatio, sive conjunctio non est necessaria.

1551. Tertio præmitto quod omne agens creatum sicut habet virtutem determinatam, finitam, & limitatam, ita habet determinatam spheram, intrà quam potest agere, & non extrà. Quod patet experientia, nam potentia viva habet virtutem intrà quam potest legere chartam, sive scriptionem, extrà illam autem minimè; & ignis similiter intra talem spheram potest calefacere, extrà illam autem non. Quæ autem sit sphaera intrà quam agens naturale possit agere in passum intrà suam spheram existens, & in quantum talis sphaera se extendat Deus scit ait Scotus; secus verò de agenti supernaturali Divino, qui cum non ha-

beat

beat limitem in sua virtute, ita ejus operativa potentia nullis clauditur terminis, sed ubique potest operari, talitèr quod si Deus per impossibile alicubi non esset, adhuc ibi operari valeret.

1552. His præjactis probatur nostra conclusio primò de agenti naturali creato, autoritate Aristotelis, qui 1. de generatione text. 23. ait: *non solum tangens calefacit ignis, sed & si longè natu est facere, & pati:* Ergo ignis etiam si absens sit, sive distans à passio, dummodo passum intrà spheram suæ activitatis sit, potest illud calefacere: Ergo non requiritur conjunctio, sive approximatio contigua.

1553. Probatur ratione; quia ibi potest agens naturale agere, ubi attingit passum intrà spheram suæ virtutis; sed de facto attingit passum à se distans: Ergo in illud potest agere; major est per se nota; quia de facto sol, & alia corpora cælestia producunt aurum, pluraque alia metalla in visceribus terræ, & tamen terra distans est suppositaliter à sole: Ergo de facto datur agens naturale creatum, quod agat in distans, quin agat in propinquum.

1554. Et confirmatur quàm plurimis experientiis, nam ut Isidorus lib. 2. *Ety-mologiæ, cap. 3. Basiliscus interimit, sive occidit hominem valdè distantem solo visu, & sibilo; & similiter quidam pisciculus, qui vocatur Torpedo à piscatore captus facit manum piscatoris tumescere, nihil agendo in hamo, sive arundine; item ignis calefacit hominem existentem in debita distantia, & magnes attrahit suum ferrum, & movet horologium nihil faciendo in alia corpora:* Ergo evidens est quod agens na-

turale potest agere in distans, quin agat in propinquum. Hoc ipsum potest confirmari exemplo de sole, qui causat lucem in isto aère ambiente, distante valdè à sole; sed non est major ratio, quare agens naturale possit agere, sive producere accidens in distans, quam substantiam: Ergo &c.

1555. Quoad secundam partem conclusionis de agente videlicet Divino, quod non sit necessariò, quod sit præsens ubi operatur, evidentissimum est. Deus enim antequàm mundum crearet non erat illi præsens, sed tantum in se ipso erat; sicut enim mundus antequàm crearetur non erat realitèr præsens Deo, sic Deus non erat illi præsens realitèr; quod enim non est, nequit alteri præsens realitèr esse; & nihilominus potuit illi dare esse: Ergo ad hoc quod agens supernaturale Divinum valeat agere, non est necesse, quod sit præsens præsentia suppositi, sed sat est quod sit præsens præsentia virtutis.

1556. Et confirmatur: quia de facto extrà universum non est Deus præsentia suppositaliter tamquàm in loco, non sui, sed loci defectu; & tamen extrà hoc universum potest Deus aliud efformare: Ergo ubi Deus non est præsentia suppositi, potest ibi operari. Undè non rectè ex operatione Dei in rebus, ejus ubiquitas, sive immensitas comprobatur, cum possit agere, ubi non est. Argumenta autem quæ contrà utriusque nostræ assertionis partem possunt efformari facile ex dictis solvetis stando in hoc præcisè, quod si passum sit intrà spheram agentis, potest agens naturalitèr in illud agere, etiamsi distans sit secundum suppositum.

tum. Et dicta pro hac celebri difficultate sint factis, ut ad alia transeamus.

QUESTIO SECUNDA,

Et ultima de principio activo motus violenti gravium, & levium.

QUAMquam ex dictis n. 1536. §. secundum est notandum, quod omnis motus violentus sit à principio effectivo extrinseco non conferente viam passo, nihilominus in presentiarum venit nobis investigandum, quodnam sit hoc extrinsecum principium, à quo tamquam à principio immediato nascitur talis violentus motus gravium, & levium: quapropter sit

ARTICULUS UNICUS,

Ubi divisio motus violenti gravium, & levium in sua inferiora traditur, & quod sit ejus principium effectivum ostenditur.

1557. **S**EX communiter assignantur species motus violenti, quamvis à Scoto quatuor solum numerantur ut videre licet in hoc 7. q. 3. §. 3. notandum, n. 3. sed postea duas illarum subdividit, undè ex ejus mente sex apparent, quæ tales sunt: *tractio, vectio, impulsio, sive expulsio, vertigo, sive revolutio, projectio, & repercussio.*

1558. Tractio est motus, quo quis quasi manu trahit aliquod corpus ad se, vel ad aliud, ut quando quis fune à portu trahit navium, vel ex puteo hydriam aquæ educit. Vectio est motus, quo quis movetur de per acci-

dens ad nutum alterius, quod de per se movetur, ut cum homo vehitur navi, quæ per se movetur impulsiva à ventis, vel equo, aut curru vehitur, eo modo quo vestis ad motum corporis movetur. Impulsio est motus, quo quis movet aliquod corpus illud violentando, & prosequendo, ut quando homo supposita manu levat grave, sive pondus. Expulsio quando quis v. g. projicit lapidem seu sagittam, sive per virtutem expulsivam, sudorem, aut excrementa expellit. Vertigo, sive revolutio est motus, quo corpus movetur in gyrum, ut videre licet in figuli rota. Projectio est motus, quo corpus projectum movetur, ut quando quis lapidem, aut sagittam projicit. Et repercussio est motus, quo movetur corpus, quando occurrit aliud corpus, à quo retrocedit. Hæc autem omnes divisiones motus, non sunt essentialiter diversæ, cum aliquando una cum altera coincidat, sed solum penès extrinseca datur diversificatio eorum.

1559. In quatuor primis speciebus assignatis non est dubium, quin talium motus fiat à virtute moventis; patet quia eorum motus commensuratur in tarditate, seu velocitate cum virtute trahentis, vehentis, impellentis, seu expellentis, & circumagentis, sive ferentis: Ergo ab illa potentia motiva provenit talium motus, vel à qualitate impressa à movente in ipso corpore, quod movetur.

1560. Solum stat difficultas in assignando principium immediatum motus projectorum, & repercussorum, nam videmus, quod quiescente agerite, quod lapidem, sive sagittam projecit, immo ipso destructo, si statim post projectionem moriatur, adhuc per-

perseverat motus lapidis, sive sagittæ projectæ: Ergo ab illo non provenit immediate, quia motus, qui est, nequit causari ab illo, quod non est: Ergo aliam causam illius motus debemus assignare, & quamvis de his in speciali quæramus in presenti, quidquid de his dixerimus, de aliis proportionem servata dictum intelligatur.

1561. Prima sententia circa hanc difficultatem affirmat, quod motus projectorum causatur ab aëre, qui à tergo projectum insequitur, & impellit. Quod sic explicatur, & declaratur; primo potentia motiva hominis movet manum v. g. deinde manus movet aërem proximiorum, qui rursus movet alias aëris partes, & sic per partes aëris sibi succedentis lapis projectus movetur. Hanc patrocinator sententiam Pereira lib. 14. suæ Physicæ cap. 1. & ex Thomistis plures.

1562. Sed hæc sententia sic impugnatur: quia sagitta projecta v. g. si moveretur ab aëre facile cum ad hanc, vel illam partem flectatur aër, sagitta etiam facile flecteretur, & in scopum non rectè duceretur, sed experimento constat, quod etiam si aër contrarius sit, & versus locum oppositus, quo sagitta movetur, moveatur, sagitta, sive lapis projectus fertur per rectam lineam in scopum: signum ergo est quod talis motus non fit ab aëre. Rursus si talis motus projecti fieret ab aëre: Ergo quod velocius foret projectum, eo levius, sive velocius moveretur; sed experimento constat, quod calamus v. g. projectus non ita velociter movetur, ac corpus grave moderatæ proportionis, sive gravitatis: Ergo talis motus non fit ab aëre. Ulterius: eadem vis da-

tur in aëre in principio motus, ac in medio, & fine; sed experientia patet quod motus non est ita velox in fine, ac est in medio, & principio: Ergo &c.

1563. Secunda sententia affirmat, quod motus projectorum sit immediate à quadam qualitate motiva, quæ imprimitur corpori projecto à projiciente, quæ quidem qualitas communiter appellatur *impulsus, sive impetus*. Ita Scotus in hoc 7. q. 3. propè finem, sub n. 6. §. ad 3. dico, cujus hæc sunt verba: *ad tertium dico quod in motu projectionis acquiritur impetus &c.* Ubi adjecit in ejus textus explicatione n. 7. §. aliquid movens &c. in fine. Et in hoc octavo dicit Philosophus quod projiciens est simul cum projecto propter virtutem, quam imprimit projectis, quorum motus durat, quousque talis virtus impressa durat. Scotum sequuntur omnes ejus Discipuli, & ex opposita familia plures, ut Suarez t. 2. suæ Metaph. disp. 35. sect. 4. & alii.

1564. Probatur conclusio ratione: non est assignabilis alia causa immediata; à qua immediate motus projectorum proveniat, nisi impulsus, seu impetus, seu qualitas motiva corpori projecto impressa à virtute loco motiva projicientis: Ergo motus projectorum immediate fit à prædicto impulsu, sive impetu; antecedens probatur: nam talis motus nequit immediate provenire à projiciente, cum projiciens possit non esse, & motus perseverare, vel esse valde distans & nihil agens in motum; neque ab aëre, quia si per possibile, vel impossibile iste aër replens spatium inter cælum, & terram destrueretur posset Angelus, vel homo protinus non fit ab aëre. Ulterius: eadem vis da-

ticium,

tium, aër enim potius impedit, quam juvat ad motum, ut patet de illo quo contra ventum movetur: Ergo &c. Idem dico de motu repercussorum, quando enim pila v. g. pariete interposito retrocedit, movetur à qualitate intrinseca ipsi pilæ causata à pariete. Alias probationes omitto apud auctores videndas.

Argumenta contradiçta.

1565. **P**rimò arguitur: motus projectorum est violentus, ut ex se patet: Ergo fit à principio extrinseco; patet consequentia: quia violentum est, cujus principium est extrà non conferente vim passò: Ergo talis motus non fit à qualitate intrinseca ipsi mobili, sive projecto, probo consequentiam: quia qualitas intrinseca projecti non est principium extrinsecum ipsi passò: Ergo talis motus non violentus, sed naturalis erit; hoc implicat: Ergo &c.

1566. Respondeo concedendo antecedens, & primam ejus consequentiam; ad probationem distinguo consequens: Ergo talis motus non fit à qualitate intrinseca ipsi mobili, hoc est à qualitate connaturali, concedo consequentiam: non fit à qualitate, quæ intrinsecè afficit inhæsiivè ipsum mobile, nego consequentiam. Unde nego quòd illa qualitas mobili impressa à projiciente non fit extrinseca, hoc est extrà id quòd ab intrinseco petit mobile, cum sit illi violenta; nam licet calor sit intrinsecè inhæsiivè in a-

qua, tamen dicitur calor violentus aquæ, & ipsi extrinsecum, quia non ab intrinseco petitur à natura.

1567. Secundò arguitur: ex *Philosopho 2. de celo text. 35.* & communi consensu experientia firmato: motus projectorum velocior est in medio, quàm in principio, & in fine: Ergo motus projectorum non fit à virtute, illa qualitate, sive impulsu derelicto à projiciente in projecto; patet consequentia: quia si ab illo impulsu fieret: Ergo à principio quando fit talis impulsus productus æquè velocitèr moveret mobile, ac in medio, immo velocius in principio, quàm in medio; sed hoc non est ita: Ergo &c.

1568. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, ad ejus probationem respondeo, quòd ratio quare corpora projecta velocius moventur in medio, quàm in principio est, quia impulsus, sive qualitas illa, à qua moventur non est ita intensa in principio, quàm in medio, nam cum qualitas activa sit si in principio, est remissa, postea in medio se intendit per novos gradus à se ipsa productos; at verò in fine jam remissa est illa qualitas, quæ ex eo quòd facilis mobilis à subjecto sit, facilitèr remittitur, & sic in fine ferè nullius est vigoris, & sic decidit, vel definit esse motus. Et dicta pro hac distinctione & libro sint satis, qui plura desideraverit auctores consulat.

LIBER OCTAVUS PHYSICORUM.

IN hoc octavo libro agit Philosophus teste Scoto de infinitate motus, quantum ad ejus durationem; quapropter ipsum insequentes in his, quæ principiis Fidei consona sunt, istum librum unica distinctione, & quæstione comprehendam, in qua de duratione mundi tractabo, quæ ad nostrum præsens institutum expectant, quapropter fit

DISTINCTIO UNICA,

De duratione mundi dissertans.

QUÆSTIO UNICA,

*Utrum mundus potuerit esse ab æterno?
tam quoad res successivas, quàm
permanentes.*

ARTICULUS PRIMUS,

*Ubi aliquibus præmissis ad quæstum
fit satis.*

1669. **S**upponimus in præsentiarum contra Aristotelem, qui circa præsentem difficultatem aberravit, mundum non esse ab æterno, sed in tempore à

Deo creatum fuisse, quod tam Scotus, quàm omnes Catholici expositores fatentur; itaque est firmum & fide tenendum, ut oppositum asserere Fidei principiis adversetur, & hæreticum sit. Suadetur ergo hæc veritas à Catholicis auctoribus his testimoniis, quorum primum est ex 1. Genesis, ubi habetur: *in principio creavit Deus cælum, & terram*: quod omnes interpretes Sacri sic intelligunt in principio temporis, vel durationis; sed quod habuit principium durationis non fuit ab æterno: Ergo &c. Secundum est ex 8. Proverbiorum, ubi sic fatur Sapientia: *Dominus possedit me in initio viarum suarum antequam quidquam faceret à principio*: Tertium ex 7. Joannis, ubi sic Christus alloquitur Patrem: *clarifica me Pater claritate quam habui antequam mundus fieret*: Ergo mundus non fuit ab æterno, sed in tempore à Deo creatus.

1670. Hac igitur veritate de fide supposita, quamquam ut ait Scotus non possit ratione naturali demonstrari, quærit titulus: utrum Deus sua absoluta potentia attenta potuerit ab æterno mundum creare, tam quoad res successivas, quàm quoad res permanentes? quod est idem ac petere: utrum aliquam secum involvat repugnantiam, quòd Deus ab æterno cælum v. g. creaverit,

Ecc

rit,

rit, quod quid permanens est; & utrum dato quod cœlum esset ab æterno, cœlum posset ab æterno moveri, & sic dari ens successivum, motum cœli videlicet, quod ab æterno foret. Sed quia res permanentes ut cœlum, & terra, homo, vel Angelus habent ex sua natura modum existendi oppositum, ac habent res successivæ, ut motus, & tempus, prius de illis, & postea de illis, quid tenendum sit adaperiam.

1671. Prima igitur sententia affirmat, quod nullum ens permanens creatum potuit esse ab æterno. Huic patrocinatur sententiæ Seraphicus Doctor Noster Divus Bonaventura in 2. dist. 1. q. 2. Ricardus à Media villa in eodem 2. dist. & quæst. eadem: Henricus de Gandavo, Albertus Magnus, & alii quam plures ex antiquis, & ex modernis, Murcia in hoc 8. & alii.

1672. Secunda verò sententia affirmat, quod nullam secum involvit repugnantiam, quod entia permanentia fuerint ab æterno causata à Deo, ut Angelus, homo, terra, aqua &c. Istan problematice defendit Scotus in 2. dist. 1. q. 3. §. tenentes autem primam opinionem, n. 16. & sequentibus, ubi argumentis in oppositum ibi adductis facit satis; sed quia magis Scotus se inclinât in affirmatiâ partem, quod mundus videlicet potuit esse ab æterno, ut expressè ait ibidem ejus commentator §. respondet Doctor, n. 1. cujus hæc sunt verba: Doctor magis videtur inclinari ad opinionem Sancti Thomæ, idèd partem affirmativam de possibilitate mundi ab æterno statuo pro conclusione. Hanc sequitur sententiam Divus Thomas 1. pt. q. 46. art. 1. & 3. &

2. contra gentes cap. 28. & in 2. q. 2. estque maximè recepta sententia tam inter Scotistas, quàm Thomistas.

1673. Probatur ratione: quidquid nullam secum contradictionem involvit potest fieri à Deo; sed creaturam esse ab æterno nullam secum involvit contradictionem: Ergo creatura ab æterno potuit fieri à Deo: major est per se nota, minor verò probatur: non involvit contradictionem neque ex parte Dei, neque ex parte creaturæ, neque ex parte actionis Dei ad creaturam: Ergo ex nullo capite repugnat. Quod non ex parte Dei patet, quia Deus ab æterno eodem modo fuit omnipotens, & eadem gaudens causativa virtute, ac modò, Deus enim immutabilis essentialitèr est, & quod modò potest, ab æterno potuit quoad intrinsecum potentia, sed modò Deus potest causare aliquas creaturas: Ergo & ab æterno. Quod non repugnet ex parte creaturæ patet, quia hæc propositio est sempiternæ veritatis: *hominem existere possibile est*: Ergo ab æterno potuit homo existere; patet consequentia: quia quæ non sunt inter se se repugnantia, immo compositibilia, semper possibilia fuerunt; huius modi fuerunt, homo v.g. & ejus existentia: Ergo &c. Quod ex parte actionis patet: quia quotiescunque non repugnat terminus actionis, & datur principium sufficiens talis actionis, possibile est actio: Ergo &c.

1634. Secundò probatur ex Scoto in 2. cit. §. hic dicitur; n. 3. v. *præterea*, & ex Augustino 6. de Trinitate, cap. 1. ubi ait: *quod si ignis esset æternus, splendor ab eo genitus, atque diffusus sibi esset coæternus*: ex quibus

bus sic formo discursum. Idèd in tali suppositione quod ignis esset ab æterno, splendor ejus sibi coæternus foret, quia splendor ignis potest provenire ab igne, pro illo signo, in quo ignis est, & habet esse, sed etiam quælibet creatura permanens potest provenire à Deo pro illo signo, in quo Deus est, & potens illi dare esse: Ergo si ab æterno est Deus, & potens, potest creatura ab æterno sibi coæterna esse.

1675. Tertiò probatur ex eodem 6. n. 4. v. *præterea*: quidquid non repugnat limitationi, non repugnat creaturæ; sed quantumcumque duratio non repugnat limitationi, quia non est perfectius quod durat per decem annos, quàm quod durat per unam diem: Ergo infinita sive æterna duratio non repugnat limitationi creaturæ; major ex se patet, minor probatur: quia infinitas durationis à parte post non repugnat limitationi creaturæ: Ergo nec infinitas durationis à parte antè; antecedens patet, quia anima, & Angelus ut fides docet in infinitum sunt duraturi; consequentia probatur: quia non est major ratio unius, quam alterius: Ergo &c.

1676. Dico secundam conclusionem: nullum ens successivum creatum potuit esse ab æterno. Ita Scotus in 2. cit. §. tenentes autem, v. ad 3. sub n. 17. ubi ait in fine: *quidquid est inter opposita, & sibi succedentia non potest esse sempiternum*. Scotum sequuntur Durandus in 2. dist. 1. q. 2. art. 3. Scotus 8. lib. Physic. q. 3. Conimbricenses ibidem, & communiter ferè omnes moderni tam ex nostris, quàm ex Jesuitis.

1677. Probatur conclusio ratione: suc-

cessivum ut tale essentialitèr, & ab intrinseco petit habere partes priores, & posteriores sibi succedentes secundum durationem; sed prioritas, & posterioritas pugnat cum æternitate: Ergo etiam pugnat cum æternitate quod successiva sunt ab æterno; major est certa, & minor probatur: nulla pars, quæ est alia posterior est ab æterno; hæc propositio de se patet, quia æternum est quod non habet partem durationis, & quo aliud prius non est excogitabile, sed nulla pars esset in illo motu, qua non esset alia prior: Ergo nulla esset ab æterno; minor probatur: quia si aliqua pars esset assignabilis, quæ ita esset prima, ut nulla alia esset illa prior: Ergo talis illa pars esset illius motus initium: Ergo talis motus non esset æternus, quia æternum est quod caret initio, seu principio. Alias rationes omitto apud auctores videndas.

Argumenta contradictoria.

1678. **P**rimò arguitur contra primam nostram conclusionem n. 1672. appositam, in qua docuimus non involvere contradictionem creaturam esse ab æterno, ex Sanctis Patribus Augustino lib. 12. de civitate Dei, cap. 15. Basilio lib. 2. exameron, cap. 3. lib. 1. de fide cap. 8. Athanasio oratione 2. contra Arianos, Hugone Victorino lib. de sacramentis cap. 10. qui omnes hoc utuntur argumento ad probandum contra Ariam, quod Verbum Divinum est Deus, & per omnia æqualis Patri. *Si verbum Divinum esset creatura cœpisset in tempore, cum creatura non possit esse coæter-*

na suo creatori; sed Verbum Divinum est coæternum Patri, ut constat expresse ex sacris literis: Ergo est Deus equalis Patri, & non creatura; sed hoc argumentum nullius esset ponderis, si creatura posset esse ab æterno, cum possent respondere Ariani, quòd non ex eo quòd Verbum sit ab æterno, inferitur quòd sit Deus, cum possit creatura ab æterno esse: Ergo sentiunt Patres Sancti, quòd repugnat, quòd creatura sit ab æterno.

1679. Respondeo quòd Sancti Patres loquuntur contra Ariam, & Macedonium supposita veritate Fidei, & Scripturarum, quòd nulla creatura fuit ab æterno, sed omnis in tempore accipit esse, & hoc supposito sic arguunt: omnis creatura est in tempore; sed Verbum non in tempore, sed ab æterno: Ergo non est creatura; quæ consequentia est evidens majori, & minori admittenda; cæterum non arguunt ex possibilitate essendi creaturarum ab æterno, quia nostrum argumentum concluderet, sed supposito factò, quòd omnis in tempore sit. Quòd si adhuc velint protervire, quòd argumentum tenet loquendo tam de factò, quàm de possibili: dico, quòd Arius concedebat quòd Verbum Divinum erat coæternum & tantæ necessitatis, ac est Pater, & Sancti Patres arguunt, quòd nulla creatura est necessariò ab æterno, cum omnis liberè à Deo creata sit: Ergo si Verbum est coæternum Patri, & necessarium ut est Pater, Verbum non est creatura. Undè vim sumit argumentum ex necessitate, non verò ex coæternitate. Ex quo nihil contra nos.

1680. Secundò arguitur: omnis crea-

tura essentialitèr eo quòd talis ex nihilo est: Ergo nulla potest esse ab æterno, antecedens patet: quia omnis creatura habet esse per actionem creativam, qua transit de non esse ad esse; sed creatio est totalis productio rei ex nihilo: Ergo omnis creatura ex nihilo est, consequentia probatur: quòd essentialitèr ex nihilo est, tamquàm ex termino à quo, essentialitèr supponit nihil sui, tamquàm terminus à quo, ad suum esse existentiale, tamquàm terminum ad quem; sed quod prius non erat, & postea est, non est æternum, quod est: Ergo nulla creatura potest esse ab æterno; minor probatur: quia quod habet prius non est æternum, quia in æternitate nequit dari plus: Ergo si creatura antequàm à Deo produceretur non erat, & postea est, non erat æterna. Et confirmatur: omne quod creatur, prius essentialitèr erat creabile, patet quia si creabile non esset non crearetur; sed ab æterno fuit creatura creabilis: Ergo non creata ab æterno, quia cum creatum supponat creabile, creatum nequit esse ab æterno: Ergo &c.

1681. Respondeo ex *Scoto in 2. cit. s. tenentes autem, v. hic dico, sub n. 19.* quòd verum est quòd creatura transit de non esse ad esse, sed non est sic intelligendum, quòd non esse creaturæ præcedat essentialitèr tempore ipsum esse, sed fat est quòd præcedat naturæ prioritate, sive origine, quæ prioritas, & posterioritas compatibilis est cum æternitate; nam Verbum Divinum est posterius Patri, posterioritate originis, & tamen est coæternus Patri. Undè concedo antecedens, & nego consequentiam, ad ejus probationem distinguo majorem:

quod

quod essentialitèr est ex nihilo supponit in aliquo priori naturæ ipsum nihil ad suum esse, concedo majorem; supponit prioritate temporis, vel durationis nego majorem, & eadem distinctione ad reliquum argumenti respondeo. Undè concedo, quòd omne creatum saltè prioritate naturæ fuit possibile creari, sive creabile, sed nego quòd ex hoc inferatur, quòd effectus si absolute fuit creabilis ab æterno, non possit esse creatus; ex quo nihil contra nos, nam etiam si lux sit causabilis à sole, si sol esset æternus, ab æterno etiam esset lux, ut ait Augustinus.

1682. Tertio arguitur: implicat contradictionem Deum non liberè operari ad extrà circà creaturas; sed implicat Deum ab æterno liberè operari: Ergo implicat, quòd ab æterno liberè producat creaturam; major ab omnibus admittitur tamquàm fidei principium; minor probatur, quia si Deus ab æterno liberè produceret creaturam, vel produceret illam liberè postquam semel producta est, & hoc non, quia ad præteritum non est libertas, neque potentia, vel quando illam actualitèr producit, & hoc etiam repugnat, quia omne quod est, necesse est esse, ex *Philosopho 1. perihierm. cap. ultimo*: Ergo dicendum est quòd antequàm Deus illam producat, liberè illam producit, vel potest producere: Ergo prius Deus erat potens liberè producere, quàm illam produceret: Ergo non ab æterno potest produci, quia in æternitate non datur prius.

1683. Respondeo quòd Deus liberè produceret creaturam, tam in actuali productione, quàm ante illam, prioritate na-

turæ, non temporis, quia prima prioritas compatibilis est cum æternitate, non autem secunda, & sic &c.

1684. Quarto arguitur: Deus ab æterno non potest annihilare creaturam: Ergo ab æterno non potest creare creaturam; antecedens probò: annihilatio creaturæ essentialitèr supponit prioritatè temporis, seu durationis ante ipsam creaturam existentem, annihilatio enim non est aliud, quàm subtractio concursus, quo conservabatur creatura in suo existentiali esse perseverante, sed quod posterius duratione est alio, nequit esse illi coæternum: Ergo &c. consequentia probatur: quod Deus potest creare, potest annihilare, & è contra; sed Deus ab æterno non potest annihilare creaturam: Ergo neque illam creare. Et confirmatur: ideo Deus non potest ab æterno annihilare creaturam, quia annihilatio ejus supponit essentialitèr esse ejus; sed similiter creare creaturam supponit essentialitèr non esse, seu nihilum esse creaturæ: Ergo &c. Et urgeo argumentum: & interrogo vel Deus in instanti immediato post creationem creaturæ, vel in altero die potuit illam annihilare, vel non? si hoc secundum: Ergo non est in Deo libera potentia destruendi, quod semel effecit, neque in creatura perfecta subijcibilitas in essendo suo creatori, quod est impium, & temerarium. Si primum: demus casum, quòd Angelum v. g. quem supponimus Deum ab æterno creasse, vellet Deus pro suo libito in instanti post immediatè annihilare, & quòd de factò illum in nihilum redegerit. Tunc interrogo: vel Angelus fuit ab æterno annihilatus, & hoc non; quia creatum esse ab æterno, & ab

æterno annihilatum includit contradictoria. Vel in tempore; sed neque istud, quia ex illo instanti ad æternitatem non mediat, nisi finita, & paucissima duratio: Ergo neutrum horum est dicendum: Ergo &c.

1685. Respondeo ex *scoto in 2. cit. §. tenentes autem primam opinionem, v. respondeo, sub n. 17.* concedendo quòd bene verum est, quòd Deus non posset ab æterno annihilare creaturam, quam ab æterno crearet, quia creaturam creatam esse ab æterno, & similiter esse ab æterno annihilatam, manifestam involvit contradictionem; sicut hominem v. g. creati in instanti *A*, & pro eodem instanti *A* annihilari: tamen quòd ex hoc aliqua Deo irrogetur injuria, quia hæc impotentia ad annihilandam creaturam, non est impotentia simpliciter orta ex defectu virtutis, vel ex inobedientia creaturæ; immo ex perfectiori Dei providentia, qua semel decrevit Angelum v. g. ab æterno creare, & sic talis impotentia non absoluta, sed conditionata diceretur, & secundum quid. Quod patet evidenter: nam ex suppositione, quòd Deus v. g. decreverit Petrum salvare, vel mundum redimere, non potuit Petrum non salvare, vel mundum non redimere in communi Theologorum consensu, sine eo quòd ulla injuria Deo irrogetur, in eo maxime ejus decreti infallibilitas, & ejus voluntatis Divinæ immutabilitas commendatur; & ex hoc facilis extat solutio in forma ad argumentum. Undè necessum erit, quòd ex suppositione, quòd Deus Angelum ab æterno crearet, non posset illum per tempus infinitum annihilare, sed necessariò post infinitam ejus durationem illum annihilare

si vellet. Et hæc pro prima nostra conclusione sint satis, ut ad alia transeamus.

1686. Quintò arguitur: ex nullo capite includit contradictionem motum v. g. si ve aliud successivum fieri ab æterno; patet: quia nulla datur ratio efficax ad hanc implicationem demonstrandam: Ergo &c. antecedens probo: quia si cælum esset ab æterno, ejusdem naturæ esset, ac modò: Ergo eodem modo posset moveri, ac moveretur modò. Et idem dico de homine, qui eodem modo posset alium generare hominem, ac generat modò: Ergo &c.

1687. Respondeo ad argumentum cum *scoto in cit. §. v. respondeo, sub n. 17. & v. ad aliud de transitu, sub n. 20.* negando antecedens, & ad ejus probationem nego similiter antecedens ob rationem dictam num. 1670. Undè concedo, quod si cælum esset ab æterno, ejusdem esset naturæ, ac modò, & nego quòd posset moveri, ac modò moveretur, & idem dico de hominis generatione: ex eo quòd motus concomitans generationem implicet ab æterno fieri. Ex quo patet, quòd si Deus cælum crearet, ab æterno deberet quiescere per infinitum tempus, quasi imaginarium: nam sicut adversarii negantes Deum posse aliquam creaturam creare ab æterno, concedunt quòd Deus per tempus infinitum necessariò quievit, antequam quidquam crearet, & hoc nullum judicant inconveniens; ita & nos qui fatemur creaturam permanentem potuisse esse ab æterno, concedimus, quòd talis creatura coæterna nullum posset habere motum, sed necessariò quievisset per tempus, quasi imaginarium infinitum.

1688. Et dicta pro his nostris Commenta-

mentariis sint ad laudem, & gloriam omnifacile Principis decus, & omnium Sanctorum exaltationem; omnia igitur quæ his nostris Commentariis, ut potui, notavi, & Mariæ absque labe originalis culpæ conceptæ, Seraphici Nostri Stigmatizati Parentis, in Joannis Duns Scoti Theologorum

F. R. BLASIUS à BENJUMEA.

PROTESTATIO AUTHORIS.

OMnia, & singula, quæ in hisce opusculis asseveranter dico, aut opinabiliter assero, vel alacritate propugno, pedibus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ appono, ejusque correctioni libenter subijcio.

REGI SÆCULORUM IMMORTALI, ET INVISIBILI SOLI DEO HONOR, ET GLORIA.

A M E N.

F I N I S.

I N D E X RERUM ET VERBORUM MEMORABILIVM.

*Numeri paginas indigitant; Littera a numeris adjecta, primam; b alteram
paginae columnam designat.*

<p style="text-align: center;">A.</p> <p>Accidens non est natura. 14. <i>b.</i> nec movetur à principio intrinseco. <i>ibid.</i> non est passio. 15. <i>a.</i></p> <p>Accidens cur non potest intelligi sine subjecto. 63. <i>a.</i></p> <p>Accidens non valet immediatè attingere productionem substantiæ. 231. <i>a.</i></p> <p>Accidens simul cum substantia, calor v. g. simul cum igne, utrùm sit generare vel corrumpere substantiam aquæ? 246. <i>a.</i></p> <p>Accidentia, quæ sunt ex sua natura priora ipso ubi, conveniunt eidem corpori in quocunque ponantur. 351. <i>a.</i></p> <p>Actio quid sit. 310. <i>a. b.</i> Metaphysica quæ. 311. <i>b.</i> Physica quæ. <i>ibid.</i> in quonam subjecto subijctetur. <i>ibid.</i></p> <p>Actio, causalitas, sive influxus, licèt sint diversa, sæpius tamen pro eodem usurpantur. 249. <i>a.</i></p> <p>Actio sumitur primò pro operatione potentiæ intellectivæ vel volitivæ. <i>ibid.</i> secundò pro respectu fundato in agente ad suum terminum. <i>ibid. b.</i> tertio pro respectu educentis ad educendum. <i>ibid.</i> quartò pro respectu inducentis ad inducendum. 250. <i>a.</i> quintò pro respectu transmutantis ad transmutatum. <i>ibid.</i> sextò pro re acta, sive pro ipso effectu, prout dicit esse ab alio. <i>ibid. b.</i></p> <p>Actio conservativa. Vide <i>Causa conservativa.</i></p> <p>Actio est suppositi, ut ultimati denominati ab actione, sed non ut solius denominati ab ipsa. 245. <i>b.</i></p> <p>Actio primò productiva & conservativa in quo casu eadem indistincta actio sit. 280. <i>b.</i> in quo casu specie distincta. 281. <i>a.</i></p> <p>Actio sive concursus causæ primæ utrùm sit prior aliqua prioritate concursu causæ secundæ? 264. <i>b.</i></p>	<p>Actio transiens ut distinguatur ab actione immutante. 313. <i>b.</i></p> <p>Actuale esse, idem est, ac esse existentiale. 85. <i>b.</i></p> <p>Actualitas unius in existentia, nequit esse ab actualitate alterius. 87. <i>a.</i></p> <p>Actus & potentia dividunt ens, quomodo intelligendum. 69. <i>b.</i></p> <p>Actus entitativus quid. 72. <i>a.</i></p> <p>Actus entitativus, quem materiæ concedimus, utrùm sit existentia materiæ, vel ab illa distinguatur; & dato, quòd sic, utrùm materia prima existat existentia formæ? 84. <i>a. & seqq.</i></p> <p>Actus entitativus & existentia idem formalissimè sunt. 86. <i>a.</i></p> <p>Actus sunt plures, qui versantur ex parte voluntatis circa finem. 289. <i>b.</i> primus vocatur amor inefficax, simplex voluntas, sive complacentia simplex. <i>ibid.</i> secundus est amor efficax, qui vocatur <i>Intentio. ibid.</i> secundi ordinis actus tres, mediorum consultatio, electio, & usus exequens, sive executivus. 290. <i>a.</i> tertii ordinis actus sunt tentio, sive possessio, & fruitio. <i>ibid.</i></p> <p>Actus intellectus ab eadem causa conservatur & producitur. 280. <i>a.</i></p> <p>Actus Metaphysici in ordine ad potentiam Metaphysicam definitio. 70. <i>a.</i> subdivisio in completum & incompletum. <i>ibid. b.</i> multipliciter differt & convenit cum Actu Physico. 71. <i>a. b.</i></p> <p>Actus Physicus in ordine ad potentiam Physicam quomodo definitur. 71. <i>a.</i> multipliciter convenit & differt cum Actu Metaphysico. <i>ibid. b.</i></p> <p>Æquivoca prius dividenda, quàm definienda. 31. <i>a.</i></p> <p>Æternitas quid. 363. <i>b.</i></p> <p>Ævum quid. <i>ibid.</i></p> <p>Agens duplex, naturale & liberum. 291. <i>a.</i> liberum rursus tripliciter dividitur. <i>ibid.</i></p>
---	--

Agens & patiens oportet communicari in materia. 245. a
 Agens naturale non est causa totalis formæ, nec similiter materia, sed utraque partialis. 125. b
 Agens naturale posse agere in distans, quin agat in propinquum, probatur. 266. a. 396. a
 Agentes duo primi, nec duo fines primi dantur in univervo. 117. a. b
 Agenti omni utrùm conveniat operari propter finem? 291. a. b
 Agere immediatione & non immediatione suppositi quid? 265. a
 Agere propter finem stat tripliciter. 291. a. b
 Alteratio quid. 305. a. ut differat ab augmentatione & motu locali. *ibid.*
 Anaxagoræ opinio de formis quæ de novo generantur. 124. b
 Angeli & Anima ævo commensurantur. 363. b
 Angelum esse intelligentiam spiritualem & loco motivum, quomodo cognoscatur à Philosopho Catholico. 6. a. 13. a. b. non est ex se mobilis Physicè & sensibilibiter. 14. a
 Angelus ex se, cum natura finita sit & limitata, petit esse definitivè in loco, taliter esse hic vel ibi, quod non sit alibi. 339. a
 Anima rationalis cur non possit dependere à materia in fieri. 129. b
 Anima rationalis separata neque est sub specie hominis, neque sub specie aliqua Angelica, sed sub specie animæ, quæ est species aliqua incompleta. 114. b
 Animam rationalem esse verè formam informantem decrevit Concilium Lateranense. 59. a
 Annihilatio quid sit. 405. b
 Antonii Andreæ sententia de objecto adæquato Physicæ impugnata. 5. b
 Antonius Paduanus in duplici existens loco. 346. b
 Appetitus materiæ ad formas tot, quot sunt formæ receptibiles in materia. 100. b. 107. a. 138. b. adversariorum argumentis respondetur. 106. a. b
 Appetitus prout abstrahit ab elicitò & innato, quid, ejusque definitio ex Scoto. 104. a. naturalis quis. *ibid.* & 105. a. innatus quis. 104. a. allicitus quis, isque duplex, rationalis & sensitivus. *ibid.* b. elicitus ulterius dividitur in Appetitum desiderii, & in Appetitum Complacensium. 105. a. hac etiam divisione solet dividi

Appetitus naturalis innatus ab aliquibus Scottis, sed immeritò. 105. a
 Appetitus inchoantis sit amor fruuentis, *dictum Augustini.* 105. a
 Aptitudo duplex, formalis & radicalis. 96. a. formalis quæ. *ibid.* radicalis quæ. *ibid.*
 Aqua quatenus dicatur natura. 165. b
 Aquæ motus per fistulam ad replendum vacuum, utrùm sit naturalis vel violentus? 359. b
 Arbor fixa non movetur, etsi novam superficiem ambientem acquirat. 335. a
 Ars Chimica vana & diluforia. 172. a. est damnata ab Ecclesia. 173. b
 Ars quid. 170. a. est quid imperfectius natura. 170. b
 Ars perficit naturam; *axioma, quomodo intelligendum.* 171. b
 Artem non posse producere opera naturæ, probatur. 171. b. argumenta adversariorum solvuntur. 172. a
 Artificialia & naturalia in quibus conveniant. 170. b. in quibus differant. 171. a
 Augmentatio quid. 305. a. ut differat à motu locali & alteratione. *ibid.*
 Augustini sententia de materia prima. 76. a. b. 81. a
 Avicennæ sententia de materia prima. 80. b

B.

Bonitas objectiva an sit ratio formalis causativa finis? 285. a. 289. a
 Bonum est ex integra causa, malum autem ex quocunque defectu. 77. b

C.

Calor separatus potest causare calorem in passum sibi approximatum. 247. b
 Casus & Fortuna ut differant. 301. a
 Causa æquivoca partialis multoties est imperfectior suo effectu & multoties perfectior. 182. b
 Causa est nomen relativum & concretum. 177. b
 Causa conservativa quæ. 279. b. est duplex, per se & per accidens. *ibid.* per accidens quæ? *ibid.* per se quæ? 280. a. quomodo differat à primò productiva. *ibid.*
 Causa

Causa quæ sit prior alia, tam prioritate existentia, quam perfectionis. 185. b. *et seqq.*
 Causa efficiens est in duplici differentia, alia univoca, æquivoca alia. 182. a. æquivoca est perfectior suo effectu totali. *ibid.* b
 Causa efficiens creata datur. 225. b. ejus definitio. 226. a. divisio in primam & secundam. *ibid.* b. secundæ quæ. *ibid.* ejus divisio in moralem, & Physicam, sive realem. *ibid.* Physica sive realis quæ. *ibid.* moralis quæ. *ibid.* Physicæ divisio in causam per se & per accidens. *ibid.* Causa Physica per se quæ. *ibid.* per accidens quæ. 227. a. Causa efficiens proxima quæ. *ibid.* remota quæ. *ibid.* efficientis proximæ divisio in principalem & instrumentalem. *ibid.* Causa efficiens proxima principalis quæ. *ibid.* Causæ efficientis divisio in univocam & æquivocam. *ibid.* b. univoca quæ. *ibid.* æquivoca quæ. *ibid.* Causæ efficientis divisio in totalem & partialem. *ibid.* totalis quæ. *ibid.* partialis quæ. *ibid.* Causæ totalis divisio in totalem ex omni genere, & in totalem in aliquo genere. 218. a. totalis causa in omni genere quæ. *ibid.* in determinato genere quæ. *ibid.* Causæ efficientis divisio in productivam & conservativam. *ibid.* productiva quæ. *ibid.* conservativa quæ. *ibid.* Causæ efficientis divisio in liberam, sive contingentem, & in naturalem, sive necessariam. *ibid.* libera, sive contingens quæ. *ibid.* b. naturalis quæ. *ibid.*
 Causam substantialem posse & valere producere, & de facto producere, supponitur contra antiquos Philosophos. 228. b. 229. a. oppositæ sententiæ referuntur & simul refelluntur. 220. b. vera Doctoris Subtilis sententia stabilitur. 233. a. b. argumenta adversariorum examinantur & refelluntur. 236. b. *et seqq.*
 Causa exemplaris quid sit & quotuplex. 292. b. ad quod genus causa reducatur. 295. a. b
 Causa finalis quid sit & quotuplex. 283. a. b. per quid constituatur in actu primo potens causare, & in quo ejus causalitas constituenda sit. 285. a. b
 Causa finalis, quæ ex natura rei est finis, ad quem ordinatur effectus, semper est perfectior suo effectu. 182. b
 Causa finalis nobilior & perfectior est absolute causa efficienti. 186. b. argumenta contraria

refelluntur. 187. b
 Causa instrumentalis quid sit, & per quid à causa principali distinguatur. 277. a. *et seqq.*
 Causa materialis quid sit. 213. a. in quo conveniat cum causa formali. *ibid.* de ejus causalitate diversorum sententiæ referuntur & refelluntur. 215. a. b. *et seqq.*
 Causa moralis quæ. 180. b
 Causa naturalis in quo distinguatur à libera. 196. a
 Causa per accidens quid & quotuplex sit. 299. b. 300. a
 Causa totalis in actu primo quæ. 189. a. in actu secundo quæ. *ibid.*
 Causa ut sic quid sit. 174. a. ejus divisio in materialem, formalem, efficientem & finalem. 175. b. 295. a
 Causa non potest seipsam causare. 180. a
 Causa omnis efficiens creata, vel alia quæcunque causa utrùm dependeat à Deo in causando sive operando? 256. a. Durandi circa hanc difficultatem sententia rejicitur. *ibid.*
 Causa omnis Physica quæ. 180. b. realiter distinguitur à suo effectu. 179. b
 Causa secunda agit, in quantum movetur à prima, quomodo intelligendum? 274. b
 Causæ duæ partiales æquivocæ alterius & alterius speciei possunt esse sibi invicem causæ. 299. b
 Causæ extrinsecæ superant in perfectione causas intrinsecas. 187. a. b
 Causæ finalis & efficientis est idem effectus. 290. b
 Causæ formalis causalitas non est ipsamet intrinseca entitas formæ. 220. a. argumenta adversariorum examinantur & refelluntur. 221. b. *et seqq.*
 Causæ formalis quidditas. 219. a. causalitas quæ. *ibid.* b. duplex in ea debet distingui effectus, alius primarius, alius secundarius. *ibid.*
 Causæ, quæ sunt ejusdem ordinis & perfectionis, uniformiter valent eundem effectum producere. 206. b
 Causæ utràm sibi invicem possunt esse causæ. 297. b. *et seqq.*
 Causam omnem suo effectu necessariò esse priorem statuitur, & quæ talis prioritas sit, demonstratur. 176. a. b. *et seqq.*
 Causam esse determinatam ad producendum aliquem effectum, quid sit. 270. b

Causalitas illa, per quam in actu secundo, & actuali virtutis exercitio constituitur causa efficiens actualiter causans, quid sit. 249. a. ad quæsitum per conclusiones sit satis. 250. b. *Et seqq.* argumenta adversariorum examinantur & refutantur. 263. a.

Causalitas materiæ potest aliquando dici activa. 220. a.

Causalitas materialis causæ vel formalis utrum possit à Deo suppleri. 224. a.

Causalitas prima & secundaria quatenus distinguantur. 223. b.

Causare compositum, influere in formam & illam recipere, sunt quædam separabilia à materia. 215. b.

Chimia est ars vana & diluforia. 172. a. damnata ab Ecclesia. 173. b.

Christi verba Joan. 8: 42. explicata. 27. b.

Christus Dominus non reproducitur actione transubstantiativa, eò quod jam sit productus. 204. a.

Christus in Physicis non est perfectior Matre, licet moraliter, & quoad esse supernaturale, quod habet, perfectior sit. 185. a. b.

Christus in quantum homo solum in cælo, & in Eucharistia existit; at verò in quantum Deus, est ubique. 356. b.

Circulus omnis essentialis ab intrinseco est impossibilis. 298. b.

Circumscriptivè in loco esse quid sit. 340. a.

Circumscribi corpus adæquatè ab aliquo loco quid sit. 344. b.

Cælum an sit natura? 162. a.

Cælum constat materia & forma. 116. b. ejus materia prima est ejusdem speciei infimæ cum sublunari. 117. a.

Compositio duplex, forma duplex, & duplex compositum in quolibet vivente dantur. 41. a. b.

Compositio Physica rigorosè sumpta non datur nisi ubi partes componentes se habent ad modum actus & potentie Physicæ. 33. b.

Compositum formalissimè non est natura, sed ens naturale. 168. b. quatenus possit dici natura. 169. a.

Compositum in fieri quid. 35. a. 42. b.

Compositum substantiale est simpliciter perfectius & nobilius materia & forma prout unitis. 181. b.

Concurfus se tenens ex parte agentis nobilior & perfectior est, quàm concurfus se tenens ex parte materiæ. 125. b.

Concurfus simultaneus se tenens ex parte Dei, quo coadjuvat creaturam ad suas operationes, utrum sit aliquid receptum in ipsa creatura, & influens per modum principii in ejus actionem, vel potius sit aliquid per modum actionis se tenens ex parte Dei? 264. a.

Concurfus Dei quo coadjuvat creaturam, utrum sit eademmet actio se tenens ex parte creaturæ, ita ut effectus creaturæ a Deo & a creatura per eandem indibilem actionem causetur? 264. b.

Concurfus sive actio causæ primæ utrum sit prior aliqua prioritate concurfus causæ secundæ? *ibid.*

ad Conservandum utrum tanta virtus requiratur, quanta ad primò producendum? 282. a.

Conservantur quædam ab eadem causa, à qua producantur. 280. a. quædam à diversa. *ibid.*

Conservatio quid sit. 280. a. *Vide Causa conservativa.*

Consultatio mediorem qualis actus. 290. a.

Contiguum quid. 377. a. 379. b.

Continuum quid. 147. b. 377. a. ex partibus & ex indivisibilibus componi probatur. *ibid.* b. & 378. a. adversariorum argumenta refelluntur. 380. b.

Contraria positivè quæ. 52. a.

Contrariari eodem modo aliqua inter se dicuntur, quo opponuntur. 48. a.

Contrarietas in rebus quatuor modis invenitur, & quibus. 47. a. b.

Contrarietas propriè contraria quæ dicatur. 48. a. b.

Contrarietas sumpta pro oppositione est æquivoca. 48. a. est prima & maxima. *ibid.* b.

Contrarietatis definitiones quatuor ex Scoto. 48. b. 49. a.

Cor Regis quatenus dicatur esse in manu Dei. 274. a. b.

Corpora duo quanta, vel plura, divinitus posse esse circumscriptivè in eodem loco probatur contra Durandum. 341. a. b. adversariorum argumenta discutuntur & refelluntur. 342. b.

Corpora omnia naturalia in quatuor possunt dividi classes. 339. a. sunt circumscriptivè in loco. *ibid.* b.

Corpori existenti in uno loco, utrum necessariò omnia

omnia convenient eidem corpori existentibus in alio loco? 350. a.

Corpori naturali, in quocunque statu consideretur, duo sunt tantum principia adaptanda. 36. b.

Corporis, prout distinguitur à spiritu, definitio. 149. a. b.

Corpus aliquod quantum infinitæ magnitudinis, sive infinitè intensum dari implicat. 321. b. adversariorum argumenta refutantur. 329. b.

Corpus cæleste non habet qualitates contrarias. 119. a.

Corpus idem potest esse adæquatè in pluribus locis extensivè, & commensurativè. 196. b. quomodo hoc intelligendum. 198. a.

Corpus idem numero à duplici posse circumscribi loco, taliter quod hic sit circumscriptivè, & modo naturali extensivè quantitativè, & Hispanicè, sive alio in loco, probatur. 344. a. b. ad argumenta adversariorum respondetur. 346. b.

Corpus mobile esse Physicè adæquatè objectum sub ratione formali mobilitatis, refutatur. 4. b. 5. a.

Corpus naturale quid. 35. a.

Corpus naturale substantiale quid sit, & an generationis substantialis sit terminus? 149. a. ad quæsitum per tres conclusiones respondetur. *ibid.* *Et seqq.*

Corpus naturale, sive compositum substantiale, utrum distinguatur realiter à suis partibus simul sumptis, & unitis. 150. b. totum Physicum à suis partibus Physicis simul sumptis & unitis realiter distingui de mente Scoti & Philosophi probatur. 151. b. *Et seqq.* ad argumenta adversariorum respondetur. 154. b. *Et seqq.*

Corpus potest esse sine figura per divinam potentiam. 115. a.

Corpus non essentialiter petit esse in loco, ita ut implicationem involvat corpus esse, & à loco non circumscribi. 338. b.

Corpus substantiale sub ratione naturalitatis acceptum, tanquam sub ratione formali, esse objectum adæquatè Philosophiæ ex Scoto probatur. 7. b. 8. a. contrarium sententium argumentis sit satis. 9. b. *Et seqq.*

Corruptibilitas duplex, alia remota, alia proxima. 118. b.

Cratili negantis, Physicam esse scientiam, sententia refellitur. 18. b.

18. b.

Creare sæpius in S. Scriptura sumitur, pro, facere, producere, generare. 130. b. 131. a.

Creatio in quo distinguatur à generatione. 57. b. 126. b.

Creaturam ab æterno potuisse fieri à Deo probatur. 402. b. adversariorum argumenta refelluntur. 403. b. 404. a.

D.

Definitio alicujus propria quæ. 30. b. 304. a.

Definitio bona qualis esse debeat. 25. b. 30. b. 66. a. 161. b. 304. b. eadem quibus non possit convenire. 26. b.

Definitio duplex, alia purè quidditativa, alia diditativa non pura. 46. b.

Definitio materiæ & formæ qualis. 29. b.

Delectatio cujuslibet virtutis plena est acquisitio suæ perfectionis. *Avicenna dictum.* 106. b.

Dependens unum in omni dependantia essentiali non dependet præcisè nisi à unum. 190. b.

Definitio formæ in fieri à quo subiecto in quo consistat. 124. a. b.

Definitio rei quid. 388. a.

Deum sua absoluta potentia attempta potuisse mundum ab æterno creare statuitur. 401. b. 402. a. adversariorum argumenta examinantur & refelluntur. 403. b.

Deus ab intrinseco immensus est, & ratione suæ immensitatis petit omnem locum occupare, quandocumque locus est. 339. a.

Deus concurrit cum causa secunda non solum conservando ejus causativam virtutem, sed simul ad ejus effectum influendo, taliter quod si Deus non influeret, etiam si virtutem causativam causæ secundæ conservaret, nihil omnino causarent causæ secundæ, cum necessariò primæ causæ adjutorio indigeant ad causandum. 256. b. probatur conclusio ex S. Scriptura. 257. a. ratione. *ibid.* roboratur ex Scoto. *ibid.* b. argumenta adversariorum examinantur & refelluntur. *ibid.* b. *Et seqq.*

Deus denominatur finis finium. 284. b.

Deus etiam si esset distans localiter, posset ibi producere. 266. a.

Deus in constitutione mundi procedit de imperfecto ad perfectum. 127. b.

Deus quo modo dicatur pendere ab ideis. 294. b.
 Deus res, quas condidit, sic administrat, ut eas agere proprios motus sinat. 127. b. 253. b.
 Deus solus dicitur causa totalis efficiens in omni genere. 228. a.
 Deus utrum ad hoc quod agat in mediatione suppositi aliquem effectum, necessarium requiratur, quod Deus sit prærens immediatè per suppositum divinum, sive substantiam passio, in quo introducenda est forma? 265. b.
 Deus utrum concurrat cum creatura ad suos producendos effectus immediatione suppositi? 265. a.
 Deus utrum concurrat immediatè cum omni causa creata tam efficienti, quam finali, materiali & formali? 266. b.
 Deus utrum possit supplere causalitatem materialis causæ, vel formalis? 224. a.
 Deus utrum præmoveat, sive prædestinet causam secundam ad operandum? 269. a. de hac questione aliorum sententiæ referuntur, & simul refelluntur, & Doctoris Subtilis sententia stabilitur. 269. b. 273. b. & seqq.
 Deus unicum Ens infinitum in rerum natura. 316. a.
 Distinctio omnis est per formam. 78. b.
 Distinctionem dari realem negativam inter formam & privationem, & inter privationem & materiam, ostenditur. 120. b.
 Divisibile esse, sive posse dividi, est proprietas, sive passio quantitatis sive continui. 386. b.
 Durare quæ res propriè dicantur. 363. a.
 Duratio quid. 362. b. 363. a. intrinseca quæ. *ibid.* extrinseca quæ. *ibid.* b. permanens quæ. *ibid.* successiva quæ. *ibid.*
 Duratio infinita sive æterna non repugnat limitationi creaturæ. 403. a.
 Duratio intrinseca cujuslibet entis creati non distinguitur realiter ab existentia rei. 364. a.
 Durationis permanentis divisio in Æternitatem & Ævum. 363. b.

E.

Eductio formæ ab aliquo subjecto quid. 35. a.
 124. a. 125. a.
 Effectum eundem numero non posse à duplici causa totali simul ejusdem ordinis, & subordinatis totaliter, & adæquatè produci, sive cau-

fari, probatur contra aliorum placita. 188. a. b. 189. b. & seqq. argumenta adversariorum refelluntur. 194. a. & seqq.
 Effectum eundem numero, qui ab una causa fuit productus, potuisse in suo fieri ab alia causa ejusdem rationis produci de mente Scoti ostenditur. 205. b. argumenta adversariorum refelluntur. 208. a. & seqq.
 Effectus jam productus & in re existens non potest naturaliter ab alia causa produci. 203. b.
 Effectum inter, causæ efficientis, & formalis, & materialis, discrimen quod. 155. b.
 Effectus Physicus substantialis perfectior simpliciter est quacunque causa intrinseca sui divisim accepta. 181. a. b. argumenta contra dicta diluuntur & refelluntur. 183. b.
 Electio qualis actus. 290. a.
 Ens aliquod infinitum utrum de facto detur in rerum natura, vel saltem per vires naturæ possit dari. 316. a. ad quæsitum fit satis. 317. a. argumenta adversariorum refelluntur. 324. & seqq.
 Ens in actu & Ens in potentia non distinguuntur, nisi penes diversitatem status in quibus consideratur. 70. a.
 Ens finitum in sua communi acceptione sumptum sub ratione naturalitatis non esse objectum adæquatam Physicæ probatur. 5. b. & seqq.
 Ens mobile sub ratione mobilitatis esse objectum adæquatam Philosophiæ, refellitur. 4. a. b. 16. a.
 Ens nullum datur in rerum natura, quod non dependet à Deo in fieri & conservari immediatè. 112. b.
 Ens omne dicit non repugnantiam ad existendum. 66. b.
 Ens omne tam creatum, quam increatum, habet tanquam passionem & proprietatem intrinsecam esse localem. 339. a.
 Entia naturalia non viventia non habere terminum suæ magnitudinis & parvitatis probatur. 390. b. argumenta adversariorum solvuntur. 391. b.
 Entia permanentia ab æterno à Deo fuisse causata, nullam involvere repugnantiam probatur. 402. a. b.
 Entia tam permanentia, quam successiva, quomodo incipiant esse & desinant esse? 388. a. b.
 Entia Physica alia sunt naturæ, alia naturalia, & alia circa naturam. 168. a.
 Enti

Enti positivo & negativo nequit aliquis conceptus objectivus convenire. 28. b. 29. a.
 Entitas effectus nequit causare entitatem causæ. 298. a.
 Entitativus actus. 72. a. Vide Actus entitativus.
 Esse supponitur ad operari actualiter & aptitudinaliter. 95. b.
 Esse puram potentiam subjectivam Physicam, utrum sit de essentia materiæ primæ, vel quid ab illa distinctum formaliter vel realiter? 88. b. & seqq. ad quæsitum quæstionis per conclusiones fit satis. 90. & seqq. adversariorum argumenta solvantur. 93. b. & seqq.
 Esse rem aliquam actualem, ac esse existentem, idem est. 85. b.
 Eucharistica accidentia esse separata à substantia, & moveri absque subjecto, quomodo cognoscatur à Philosopho Catholico. 6. a. quali motu moveantur. 14. a. b.
 Ex nihilo nihil fit. 38. b. 44. a.
 Exemplar quid. 292. b. 295. a. ejus divisio in formale & objectivum. 292. b. formale exemplar quid. *ibid.* objectivum quid. *ibid.* exemplari objectivo & non formali propriissimè convenit esse exemplar. 293. a. argumenta adversariorum discutuntur & refelluntur. *ibid.* b. ad quod genus causæ reducat. 295. b.
 Existentia quid. 85. a. non distinguitur realiter à re existente. *ibid.* b. utrum formaliter. *ibid.*
 Existere idem est, ac extra causas sistere, vel esse. 85. a. b.
 Expulsio, qualis motus. 398. b.

F.

Fati definitio. 302. a. b.
 Ferrum candens in stupam immisum non est causa per se ignis generationis, sed per accidens. 244. b.
 Fieri compositi quid. 35. a. 42. b.
 Filius est alius à Patre, concessitur à Theologis, non verò Filius est aliud à Patre. 175. a.
 Finalis causa quid sit & quotuplex. 283. a. b. per quid constituatur in actu primo potens causare, & in quo ejus causalitas constituenda sit. 285. a. b.
 Fines duo primi, nec duo agentes primi dantur in universo. 117. a. b.

Finis definitio. 283. a. divisio in finem *cujus*, & finem *cui*. *ibid.* b. finis *cujus* quid. *ibid.* finis *cui* quid. *ibid.* divisio in objectum & formalem. *ibid.* finis objectivus quis? *ibid.* formalis quis. *ibid.* in alterutro horum sine *cujus*, vel *cui*, verius ratio finis invenitur. 284. a. utrum unus sit altero nobilior. *ibid.* Finis divisio in finem operis facti, finem operantis, & finem operationis. 284. a. b. finis operis facti quid. *ibid.* b. finis operantis quid. *ibid.* b. divisio in finem ultimum & non ultimum. *ibid.* finis ultimus ex natura rei quis. *ibid.* ex intentione operantis quis. *ibid.* finis supra omnem ordinem quis. *ibid.* finis in determinato ordine quis. *ibid.*
 Finis circa quos actus, sive operationes suam exercent causalitatem? 289. b. 290.
 Finis nobilior est saltem in modo operandi causa efficiens. 187. a.
 Finis finium denominatur Deus. 284. b.
 Forma dependet in sua existentia à materia. 88. a. nequit informare materiam. *ibid.*
 Forma rigorosè est natura. 168. b.
 Forma cur dicatur dependere à subjecto in fieri. 124. b.
 Forma cur non potest intelligi sine materia. 63. a.
 Forma & materia faciunt unum per se. 218. a.
 Forma & privatio contraria sunt, idem est ac dicere, contraria intelliguntur forma & privatio simul. 54. a.
 Forma corporeitatis est in homine subordinata ad formam rationalem & tanquam animæ susceptrivum. 134. a.
 Forma duplex in quolibet vivente datur. 41. a. Specifica in homine quid. *ibid.*
 Forma ignis substantialis, si esset à materia prima separata, utrum posset generare alium ignem naturaliter? 244. b.
 Forma multiplicata, multiplicatur appetitus. 107. b.
 Forma simpliciter est perfectior & nobilior materia. 186. b.
 Forma Physica substantialis, vel accidentalis, utrum educatur de potentia materiæ primæ. 124. a. ad quæsitum in quæstione fit satis. 126. argumenta contra dicta ponuntur & solvuntur. 128. b. & seqq.
 Forma substantialis quod sit & quotuplex, demonstratur. 122. b. & seqq. ejus definitio. 123. a. b. varix

INDEX RERUM.

variarum divisiones & subdivisiones. 123. a. b.
 Forma quaecumque potest separari à materia per divinam potentiam. 115. a.
 Forma substantialis secundum corporis naturalis principium. 121. b. quaedam nomina, quibus solet communiter nominari. 122. a. b.
 Formae substantialis dependentia non dependet essentialiter à materia, sicut accidens à subjecto. 140. a.
 Forma violenta quae. 98. a.
 Forma viventis perfectior, quam materia. 129. a. b. dupliciter considerata. *ibid.* b.
 Forma una in quoniam genere causae expellat aliam formam à subjecto? 225. a.
 Formae accidentales activae, ut calor & frigiditas, &c. si sint separatae, an possint causare similes qualitates in subjecto, quas poterant causare, quando erant conjunctae cum suis formis substantialibus, quibus erant connaturales? 245. b.
 Formae educio de potentia materiae quid. 124. a. 125. a. b. 126. b.
 Formae divisiones & subdivisiones diversae. 123. a. b.
 Formae corporeae ab alia causa producuntur ac conservantur. 280. a.
 Formae plures substantiales completae, & non subordinatae, utrum per divinam potentiam absolute, eandem numero possint informare materiam, vel una plures numero distinctas materias, & idem dictum sit de formis accidentalibus. 133. b. ad quaesitum per conclusiones fit satis. 134. a. & seqq. ad argumenta adversariorum respondetur. 136. b. & seqq.
 Formae educio quid. 35. a.
 Formam educi quid. *ibid.* a. b.
 Formam & materiam unitas per divinam potentiam posse manere sine composito probatur. 113. b. & seqq.
 Formas substantiales de facto generabiles & corruptibiles dari, ita firmum est, ac est dari novas generationes & corruptiones in universo quotidiè, definitum in Concilio Lateranensi. 122. b.
 Fortuna quid. 300. b. ut differat à Casu. 301. a. bona quae dicatur. *ibid.* mala quae. *ibid.* quotupliciter sumatur. *ibid.* b.
 G.
 Gabriel Biel erroneè negans causam creatam efficientem dari refellitur. 225. b.

Generans & genitum non incidunt in idem numero, sed in idem specie. 234. b.
 Generatio in quo distinguatur à creatione. 57. b. 126. b.
 Generatio substantialis in quo distinguatur à generatione accidentali. 152. b. 153. a.
 Grave cur naturaliter dicatur esse deorsum. 100. b.
 Grave non principaliter à gravitate sua movetur deorsum, sed dispositive. 162. b. quare moveatur deorsum. 165. 394. b.

H.

Heracliti negantis, Physicam esse scientiam, sententia refellitur. 18. b.
 Homo est animal rationale, cur propositio haec est sempiterna veritatis? 86. b.
 Homo est animatus non denominativè, sed essentialiter. 222. b.
 Homo non distinguitur realiter nec formaliter à suis Metaphysicis partibus constitutivis, ab animali videlicet & irrationali. 153. b.
 Hominis productio, non fuit creatio. 131. a.

I.

Idea in mente divina quid. 293. b. 294. a. Vide Exemplar.
 Idem quantumcumque idem semper est natum facere idem. 233. a.
 Identitas agentis, immò neque actionis, non requiritur ad identitatem effectus. 207. a. 208. b.
 Identitas infallibilis vel distinctio motus praecipuè sumenda est à termino ad quem. 369. a.
 Identitas vel distinctio numerica motus unde sumenda? 372. a.
 Ignis forma substantialis, si esset à materia prima separata, utrum posset generare alium ignem naturaliter? 244. b.
 Ignis generatus ab uno igne potuit à quocunque igne generari. 206. b. 208. a. b.
 Ignis non agit in quantum ignis, sed in quantum calidus. 238. a. in eo datur duplex actio, Ignitio & Calefactio. *ibid.*
 Ignis quatenus dicatur natura. 165. b.
 Impenetrabilitas non est passio intrinseca quantitatis, sed quidam modus accidentalis sibi superadditus, qui potest à Deo impediri, & separari saltem quoad exercitium. 341. b.
 Imper

INDEX RERUM.

Imperfectum omne reducitur ad aliquod genus perfectum. 221. a.
 Impulsio, qualis motus. 398. b.
 Inceptio rei quid. 388. a.
 Incompletum quod est in ordine Physico, etiam Incompletum censetur in ordine Metaphysico. 77. b.
 Incompletum omne sive imperfectum appetit naturaliter compleri & perfici. 100. b. 106. a.
 Indivisibile additum indivisibili facit plus, non autem magis. 379. a.
 Infinitum per essentiam quid. 315. a. per participationem quid. *ibid.* secundum extensionem quid. *ibid.* b. in intentione quid. *ibid.* in actu quid. *ibid.* in potentia quid. *ibid.* categorematicum quid. *ibid.* syncategorematicum quid. *ibid.*
 Influencia similis sufficit ad identitatem effectus. 206. b.
 Influxus omnis non est activus. 167. a. quid. 174. a.
 Informatio est quid distinctum ab unione. 224. b.
 Informatio duo dicit, unum tanquam primarium, & aliud tanquam secundarium. 222. a. 223. a. probatur ex nominis etymologia. 222. b.
 Instrumentum quotupliciter sumatur. 277. b.
 Intellectio non est actio, immò est qualitas absoluta operativa. 314. a.
 Intellectus & voluntas non sunt accidentia animae. 233. b.
 Intelligibilitas absoluta quae. 46. b. relativa quae. *ibid.*
 Intentio qualis actus & circa quod objectum versetur. 289. b.
 Joannis Canonici sententia de objecto adaequato Philosophiae refutata. 5. b.

L.

Lapis cur dicatur violentus sursum. 102. b. 103. b.
 Lapis si esset simul in centro, & simul sursum in aëre locatus, utrum talis lapis esset sursum violentus, nec ne? 352. b.
 Latio quid. 305. a. ut differat ab augmentatione & alteratione. *ibid.*
 Leve à se ipso movetur & sua levitate. 394. b.
 Leve cur naturaliter dicatur esse sursum. 100. b.

Leve non principaliter à levitate sua movetur sursum, sed dispositive. 162. b. quare moveatur sursum. 165. a.
 Lex ubi non distinguit, nec nos distinguere debemus. 36. b.
 Lineam, sive quodcumque aliud ex indivisibilibus componi, est error in Philosophia. 378. a. b.
 Locus quid. 332. a. quotupliciter sumatur. 333. a. ejus definitio. *ibid.* locus idem simpliciter quis. 334. a. secundum aequivalentiam quis. *ibid.* immobilis & mobilis quis dicatur. *ibid.* a. b.
 Locus in recto dicit relationem ad locatum, & in obliquo superficiem. 336. a.
 Loci divisio in intrinsecum & extrinsecum. 336. b. intrinsecus quis. *ibid.* extrinsecus quis. *ibid.* Loci extrinseci divisio in locum communem & particularem. *ibid.* Locus communis quis. *ibid.* particularis quis. *ibid.* naturalis quis. 337. a. violentus quis. *ibid.* neuter quis. *ibid.* circumscriptivus quis. *ibid.* definitivus quis. *ibid.*
 Loci proprii praecipua proprietates quae. 337. b. secunda proprietates quae. 338. a. tertia quae. *ibid.* b.
 Locus an omni corpori naturali necessariè adaptetur, & quibus rebus conveniat esse in loco? 338. b.
 Lux ab eadem causa producitur & conservatur. 280. a.

M.

Materia an sit ita pura potentia passiva, ut nullum includat actum Metaphysicum, Physicum, vel entitativum. 66. a. & seqq. ad quaesitum articuli per quatuor conclusiones fit satis. 72. b. & seqq.
 Materia est receptiva omnium formarum substantialium & accidentalium. 101. a. appetit formam, sicut turpe pulchrum, & forma virum. 106. a.
 Materia non est causa totalis formae, nec similiter agens naturale, sed utraque partialis. 125. b.
 Materia prius formam. 111. a.
 Materia potest esse & conservari à Deo sine forma. 114. a. b.
 Materia & forma faciunt unum per se. 218. a.

Materia & forma solum sunt principia per se rerum naturalium. 37. a. b. non sunt plura contraria relativè. 49. a. 52. a
 Materia & forma non componuntur Physicè ex partibus integralibus. 33. b
 Materia & forma unitæ non possunt esse sine composito. 114. b
 Materia prout à forma distincta & separata, non habet esse actuale vel entitativum. 80. b
 Materia, sicut & quælibet causa, potest considerari vel in actu primo, vel in actu secundo. 214. b. ejus effectus duplex, alius primarius, alius secundarius. 215. a
 Materia in qua quid. 55. a. ex qua, quæ dicitur. *ibid.* circa quam, quid. *ibid.* b. ex qua, quomodo vulgè à Philosophis dividatur. *ibid.* b
 Materia alterationis tantum, & non compositionis quæ. *ibid.*
 Materia ex qua compositionis tantum, & non alterationis quæ. 55. b
 Materia ex qua compositionis & alterationis simul. 55. b. 56. a
 Materia tertio prima quæ. 56. b
 Materia primo prima cur à Philosophis solet dici Luna. 56. b. Ecce cur. *ibid.* Mater cur. *ibid.* Malefica cur. 57. a. Informis cur. *ibid.* Bassis cur. *ibid.*
 Materia prima an detur in rerum natura, & supposito, quod sic, qua certitudine sit tenendum talem materiam dari? 57. a. & seqq. quantumcumque certum sit eam dari, tamen nulla ratione demonstrari potest. 59. a. 60. a. ejus quidditas & essentia quæ. 61. a. b. definitio ex Augustino. 62. a. b. ex Perro Hurtado. 63. b. ex Scoto. *ibid.* cur non potest intelligi sine forma. 63. a. ignota secundum se. 84. a
 Materia prima formalissimè est natura. 168. a
 Materia prima quandoque potest dici, quod sit in potentia obedientiali. 101. b. an unico vel multiplici appetitu inclinatur ad omnes formas. 107. b
 Materia prima utrum aequaliter appetat omnes formas. 107. b. appetitu naturali innato inæquali appetere formas, ita ut formam perfectiorem perfectiori impetu appetat, statuitur contra Fucmes. 108. a. & seqq.
 Materia remota quæ. 89. a
 Materiae divisio in materiam primo primam, &

in materiam secundam primam, & in materiam tertiam primam. 56. a. hæc divisio aliis communiter solet nominari, divisio materiae in proximam & remotam. *ibid.* b
 Materiae, & formæ, quæ sunt principia intrinseca corporis naturalis, potest dari aliqua propria definitio, & illa qualis. 29. b
 Materiae primæ vera quidditas & essentia quæ? 54. b
 Materiae primæ divisio in materiam ex qua, in qua, & circa quam. 54. b. 55. a
 Materiae primæ productio est prior naturaliter productione formæ. 87. b. 88. a
 Materiam primam nullum dicere actum Metaphysicum completum, immo neque esse in potentia Metaphysicè completa, probatur. 72. b. & seqq. argumenta contraria refelluntur. 77. a. b. & seqq.
 Materiam primam cœlestem & sublunarem esse ejusdem speciei infimæ de mente Scoti stabilitur. 116. b. & seqq. ad argumenta adversariorum respondetur. 118. b. & seqq.
 Materiam & privationem esse contraria probatur. 51. a
 Materiam eandem posse simul informari de potentia absoluta quibuscumque aliis formis, probatur. 134. a. ad argumenta adversariorum respondetur. 136. b. & seqq.
 Materiam sine omni forma posse existere, ex mente Scoti demonstratur. 110. & seqq. argumenta adversariorum refutantur. 112. b. & seqq.
 Materializatio quid. 218. a. b. duo dicit, & constituere compositum & recipere formam. 222. a
 Medicus ubi incipit, ibi definit Physicus. 20. a
 Metaphysica à Physicis sumunt exordium. 77. b
 Motum sumptum pro forma fluente sumere suam specificationem à termino ad quem, probatur. 369. a. argumenta adversariorum refelluntur. 370. b
 Motus quid. 165. b
 Motus datur in rerum natura. 303. a. ejus definitio. *ibid.* b. est duplex, perfectus & imperfectus. *ibid.* motus divisiones. 304. b. motus positivus quis. *ibid.* b. negativus quis. *ibid.* instantaneus quis. 304. a. successivus quis, ejusque divisio in augmentationem, alterationem, & lationem, sive motum localem. 305. a
 Motus

Motus causa effectiva utrum petat esse conjuncta mobili, ad hoc ut agat in illud, nec ne? 395. b
 Motus curvus rotarum non est causa per se ignis generationis, sed per accidens & dispositiva. 244. b
 Motus in quoniam prædicamento collocetur. 308. a. Motus pro forma fluente quis. *ibid.* pro fluxu formæ quis. *ibid.*
 Motus utrum realiter distinguatur à mobili? 309. b. in quo subiecto subiectetur. 310. a
 Motus Physicus naturalis quis. 11. b. 12. a
 Motus successivus propriè & rigorosè motus appellatur. 375. a. ad quæ prædicamenta detur per se? *ibid.* b
 Motus violenti species quot. 398. a
 Motus ut sit idem numero, requiritur unitas numerica mobilis, unitas numerica temporis & unitas termini ad quem. 372. a. argumenta adversariorum refelluntur. *ibid.* b
 Motus ut sit successivus ex duplici capite potest evenire. 13. b. 14. a
 Motuum contrarietas unde sumatur? 374. a. b
 Movens inter & motum quæ requiratur distinctio? 393. a
 Multiplicatio causæ non bene infertur ex multiplicatione effectuum. 347. b
 Multitudinem aliquam dari posse actu infinitam, implicat. 322. a. adversariorum argumenta refelluntur. 330. a
 Mundum non esse ab æterno, sed in tempore à Deo creatum fuisse contra Aristotelem probatur. 401. a. b. Deum sua absoluta potentia attempta potuisse eum ab æterno creare, tam quoad res successivas, quam quoad res permanentes statuitur. 401. b. 402. a. adversariorum argumenta examinantur & refelluntur. 403. b
 Mures quomodo generentur. 238. b
 Mutari formalissimè positivè quid. 306. b

N.

Natura, est principium motus & quietis. 3. a. b. 16. a. passivum verò, non activum. 11. b
 Natura fecit, quod melius est, multò magis Deus. 259. a
 Natura quid sit & an à Philosopho rectè definitur? 159. a. variae ejus acceptationes. *ibid.* rectè

à Philosopho definitam esse ostenditur. 160. a. & seqq. ad argumenta adversariorum respondetur. 162. & seqq. ejus definitionem convenire principio passivo probatur. 163. a. b. 164. a. argumenta contraria diluuntur. 166. a. b
 Naturæ divisio in sua membra. 168. a
 Naturæ ordo semper procedit de imperfecto ad perfectum. 127. b. 128. a
 Naturale aliquid esse quotupliciter dicitur. 3. a. b
 Naturalia & artificialia in quibus conveniant. 170. b. in quibus differant. 171. a
 Nihil aliquid est & non est. 80. a
 Nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. 61. a
 Nihil volitum, quin præcognitum. 261. b. 262. a
 Nullus intendens ad malum operatur. 287. a
 Numerus pro mensura. 364. b
 Numerus infinitus in multitudine repugnat. 322. a. adversariorum argumenta refelluntur. 330. a

O.

Objectum adæquatum scientiæ quid. 16. b. potest esse, vel unum unitate specifica, vel unitate generica. 17. a
 Objectum formale, materiale & adæquatum Philosophiæ quodnam. 2. a. b. 3. a. b. 7. b. 8. b
 Omne quod est, necesse est esse. 405. a
 Omne quod fit, fit à suo contrario, tanquam ex termino à quo. 34. b
 Omne quod movetur, necesse est quod ab alio à se moveatur, hæc conclusionem non tenere verum universaliter probatur. 374. a
 Oppositio inter privationem & habitum dicitur contrarietas. 47. b
 Oppositio relativa quæ. 47. b. localis quæ. *ibid.*

P.

Panis idemmet numero si esset hîc, & esset Romæ, utrum si hîc divideretur, etiam ibi appareret divisus? 353. b
 Partes ex quibus componitur continuum sunt in duplici differentia, aliæ sunt aliquotæ, aliæ proportionales. 382. b. an sint actualiter distinctæ inter sese, & an infinitæ, vel finitæ? 383. a. b
 Partium integralium & essentialium discrimen quod. 30. a. b
 Passio

Passio quid sit. 311. *b.* in quonam subjecto sub-
 ctetur. 312. *a. b.*
 Pater est principium Filii divini, & tamen non est
 causa. 174. *b.*
 Petrus, qui filius est Pauli, potuit esse filius Fran-
 cisci. 206. *a.* 208. *a.*
 Phantasma quatenus concurrat cum intellectu
 agente ad productionem speciei intelligibilis.
 239. *b.* quatenus repræsentativum, non est in-
 ferioris ordinis & perfectionis, ac est species
 intelligibilis. 240. *a.*
 Philosophia quotupliciter ab authoribus usurper-
 tur. 1. ejus etymologia. *ibid.* rationes cur
 non dicatur Scientia naturalis. 2. *a. b.* 3. *a. b.*
 ejus objectum formale, materiale & adæquat-
 um quod. *ibid.*
 Philosophia est scientia naturalis. 18. *a.* Heracliti
 & Cratili contraria sententia refellitur. *ibid. b.*
 est scientia simpliciter speculativa. 19. *a.* ar-
 gumenta contrarium sentientium refelluntur.
ibid. b.
 Physica unde sic dicta 1. rationes cur non di-
 catur Scientia naturalis. 2. *a. b.* 3. *a.* ejus ob-
 jectum formale, materiale & adæquatam quod.
ibid. & 7. b.
 Physica est scientia. 18. *a.* Heracliti & Cratili
 contraria sententia refellitur. *ibid. b.* est scien-
 tia simpliciter speculativa. 19. *a.* contrarium
 sentientium argumenta refelluntur. *ibid. b.* non
 est una unitate numerica, sive simplex qualitas,
 sed ex pluribus habitibus aggregata. 21. *a.*
 Physicam dupliciter considerantium opiniones
 impugnatæ. 5. *b.* & *segg.*
 Piscis ex aqua extractus cur moriatum. 338. *b.*
 Possè agere supponit actualitatem sive existentiam
 in forma. 95. *b.* non reductivè pertinet ad
 formam. *ibid. b.* & 96. *a.*
 Possè pati supponit actualitatem in materia. 95. *b.*
 non reductivè pertinet ad materiam. *ibid. b.*
 & 96. *a.*
 Possibile est hoc esse, plus explicat, quàm hoc est
 possibile. 67. *a.*
 Possibilitas Logica solum dicit non repugnantiam
 aliquorum in se. 67. *a.*
 Potentialitèr ordinem dicat ad actum, non tamen
 actus dicit ordinem ad potentiam. 89. *a.*
 Potentia formalis quæ. 96. *a.* radicalis quæ. *ibid.*
 Potentia naturalis quæ? 98. *a.* passiva vel violen-

taquæ. *ibid.* neutra quæ. *ibid. b.*
 Potentia Physica & Metaphysica multipliciter
 conveniunt & differunt. 71. *a.* *b.* 72. *a.*
 Potentia subjectiva, quam materiæ adstruimus,
 potest esse duplex, & propinqua, sive proxima,
 & remota. 89. *a.* propinqua juxta Scotum
 quæ. *ibid.* remota quæ. *ibid. b.*
 Potentia subjectiva materiæ est duplex, & substan-
 tialis & accidentalis. *ibid. b.*
 Potentia susceptiva naturalis quæ. 99. *a.* super-
 naturalis quæ. *ibid.* obedientialis quæ. *ibid.*
 Potentia receptiva materiæ respectu formarum
 tam substantialium, quàm accidentalium,
 utrùm sit naturalis, violenta, vel neutra? 97. *b.*
 & *segg.* ad petitum in quæstione ex mente
 Scoti per conclusiones sit satis. 99. *b.* & *segg.* ar-
 gumenta adversariorum diluuntur. 106. *a.*
 Potentiæ divisio in Physicam, Metaphysicam &
 Logicam. 66. *a.* & *segg.*
 Potentiæ Physicæ divisio in activam & passivam.
 67. *b.* activæ definitio. *ibid.* & 68. *a.* passivæ
 definitio. *ibid.*
 Potentiæ divisio in objectivam & subjectivam. 68.
b. objectivæ definitio ex Scoto. *ibid. b.* subje-
 ctivæ definitio ex eodem. *ibid.*
 Potentiam nullam, nisi naturalem, in materia pri-
 ma esse, probatur. 100. *a.* adversariorum ar-
 gumentis respondetur. 102. *a. b.* & *segg.*
 Potentiam subjectivam materiæ esse ipsam sub-
 stantiam, sive quidditatem materiæ, probatur.
 88. *b.* & *segg.* argumenta contraria refellun-
 tur. 93. *b.* & *segg.*
 Potentialitas, potentia, & potens, eandem relatio-
 nem important, primum in abstracto, alia duo
 in concreto. 89. *a.*
 Prædicamenta quæ per se terminant motum.
 375. *b.*
 Prædicata illa, sive proprietates illæ, quæ non de-
 pendent ab ubi, immo sunt illo priores, non va-
 riantur propter ubi variationem. 351. *b.*
 Præmotio physica quid. 269. *b.* an detur, & an
 sit necessaria. 270. *a. b.* 271. *a. b.*
 Principia corporis naturalis tam in fieri quam in
 facto esse solum duo sunt. 34. *b.* de horum
 numero vera mens Scoti adperitur. 35. *b.* 35. *a.*
 argumenta contraria solvantur. 40. *a. b.* & *segg.*
 Principia corporis naturalis, materiam scilicet, & for-
 mam contraria relativè esse per decem conclu-
 sio-

fiones probatur. 49. *b.* 50. *a.* adversariorum
 argumenta refelluntur. 51. *b.*
 Principia transmutationis naturalis extrinseca
 quæ. 39. *b.*
 Principii definitio ex D. Thoma. 24. *b.* impugna-
 tur. *ibid.* ex Cicrone. 25. *a.* recipitur. *ibid.*
 Principii variaz acceptiones. 22. *a. b.* & *segg.*
 Principium omne debet prius esse suo principia-
 to. 24. *a.*
 Principiorum definitio ex Francisco Pitigiano.
 29. *a.* eam impropriam & descriptivam esse
 probatur. *ibid. b.*
 Principiorum corporis naturalis quidditas eluci-
 datur. 28. *b.* 35. *a.*
 Principium activum substantiæ non potest esse
 nisi substantia; principium autem activum ac-
 cidentis potest esse substantia, & non accidens.
 235. *a.*
 Principium agendi activum in aliqua causa quid.
 296. *a.*
 Principium intrinsecum dupliciter potest aliquid
 dici. 35. *b.*
 Principium motus, quod dicitur natura, à quo
 dicitur motus naturalis distinctus contra vio-
 lentum. 164. *a.*
 Principium non est, omne quod prius est. 24. *a.*
 Principium secundum transmutationis substantia-
 lis, quod est privatio. 120. *a.*
 Principium unum non integrat reliquum. 34. *a.*
 Prioritas temporis quæ. 176. *b.* naturæ quæ.
 177. *a.* originis quæ. *ibid.* dependentiæ quæ. *ibid.*
 Prioritas in rebus multiplex. 176. *a.* prima quæ.
ibid. secunda quæ. *ibid.* tertia quæ. *ibid. b.*
 Prioritas in quo. 176. *a.* à quo. 177. *b.*
 Prioritas materiæ ad formam, non est major,
 quàm prioritas causæ ad effectum. 131. *b.*
 Privatio quid. 120. *a.* datur à parte rei. *ibid.* est
 distincta à materia & forma. *ibid.* cognoscitur
 per formam, sive ad modum formæ. 121. *a.*
 à forma specificatur. *ibid.*
 Privatio non est corporis naturalis principium. 26.
b. 28. *b.*
 Privatio non est principium corporis naturalis in
 fieri, neque in facto esse per se, sed per accidens.
 38. *b.* 45. *a.* 121. *b.* potius induit rationem con-
 ditionis, quàm principii etiam extrinseci. 40. *a.*
 Privationem & materiam esse contraria proba-
 tur. 51. *a.*

Prius & posterius formaliter sunt correctiva.
 177. *b.*
 Prius ut unum alio dicatur formaliter & actualiter
 quid sit necesse. 177. *b.*
 Productio materiæ primæ est prior naturaliter
 productione formæ. 87. *b.* 88. *a.*
 ad Producendum primò utrùm major virtus re-
 quiratur, quàm ad conservandum? 282. *a.*
 Projectio, qualis motus. 398. *b.*
 Projectorum motus unde causetur. 398. *a. b.*
 Proprietates, quæ possunt corpori inesse, sunt in
 duplici differentia. 350. *b.*
 Providentiæ divinæ definitio. 301. *b.*
 Pythagoras interrogatus qua arte & sapientia pol-
 leret, quid responderit. 1

Q.

Qualitatem aliquam esse, quæ sit in infinitum
 intensa, implicat. 320. *b.* adversariorum
 argumenta refelluntur. 327. *b.*
 Qualitates secundæ non sunt productivæ, bene ta-
 men primæ. 231. *a.*
 Quidditas principiorum corporis naturalis eluci-
 datur. 28. *b.*
 Quies positiva quæ. 374. *b.* privativa quæ. *ibid.*
 privativè opponitur cum motu. *ibid.*
 Quies violenta nunquam est, nisi quiescens deter-
 minatè inclinetur ad oppositum. 102. *b.* 103. *a.*

R.

Recipere formalissimè quid? 221. *b.* 223. *a.*
 Relatio causæ, vel principii concomitatur
 actionem, nec necessariò prævia est. 95. *a.*
 Relatio transcendentalis quid. 142. *b.* in quo di-
 stinguatur à relatione prædicamentali. 143. *a.*
 Relatio intrinsecus adveniens in quo distinguatur
 ab extrinsecus adveniente. *ibid. b.*
 Relations definitio. 251. *b.* non potest esse actio
 media, qua accipiat esse terminus, sive effectus.
 252. *b.*
 Repercussio, qualis motus. 398. *b.*
 Resurrectionis definitio ex Damasceno. 202. *b.*
 Revolutio, qualis motus. 398. *b.*
 Risibilitas non verificatur de materia, neque de
 anima, neque de unione, neque de sensatione.
 153. *b.*

S.

Sacramenti minister non est causa Physica, sed moralis gratiæ quæ in Sacramento conferitur. 201. a
 Scoti verba de objecto adæquato Philosophiæ elucidata. 7. b. & seqq.
 Scientiæ definitio ex Scoto. 20. a. unde fumat suam unitatem. *ibid.* b
 Scientiæ speculatiuæ realis divisio adæquatè in Metaphysicam, Mathematicam, & Physicam, juxta Scotum. 12. a. 18. a
 in Scientia aliqua quæ tractantur, quadrupliciter ad illam pertinere possunt. 4. a
 Semen dicitur materia generationis. 55. b
 Sonus & silentium quatenus dicantur contraria. 47. b
 Specie quacunque assignata, non aliam perfectionem posse assignari, & ista aliam & sic in infinitum, probatur. 317. b. argumenta adversariorum refelluntur. 324. b
 Specificativum scientiæ, non est ejus objectum materiale. 3. a
 Sphæra ultima non est in loco actualiter positivè. 339. b. quid sit extra eam. *ibid.*
 Subjectum quando sit violenter sub aliqua forma. 352. b
 Substantia etiam alteri substantiæ contraria dicitur. 48. a. 51. b
 Substantia omnis creata est productiva immediatè suorum accidentium connaturalium, & conservatorum substantiæ. 234. a
 Substantia Physicè quod non est, non potest Physicè causare substantiam. 45. a
 Substantia quatenus dicatur natura. 165. b
 Substantiam generari à substantia tam necesse est in generatione univoca, quam æquivoca. 235. b
 Substantiam non à substantia, sed ab accidentibus generari, affirmat Pereira, & refellitur. 229. b
 Substantiam non posse fieri per artem probatur. 171. b. argumenta adversariorum solvuntur. 172. a. & seqq.
 Substantiam naturalem creatam, prout abstrahit à corporea & incorporea non esse objectum adæquatum Physicæ asseritur. 5. b
 Successiva esse ab æterno pugnat cum æternitate. 403. b

Superficies duplex, concava & convexa. 333. b
 Superficies in definitione loci posita potius induit rationem subjecti, ex quo & contentia formali componitur locus, quam rationem generis. 336. a
 Superficies locans debet esse distincta à superficie locati. 339. b

T.

Tartareti Physicam dupliciter considerantis opinio ut & sententia de ejusdem objecto adæquato impugnatur. 5. b. & seqq.
 Tempus quid sit. 364. b. est verum ens reale. 365. a. est mensura motus, & aliorum corruptibilium rerum naturalium. *ibid.* adversariorum argumenta refelluntur. 367. b
 Tempus aliud est commune & extrinsecum, aliud particulare & intrinsecum. *ibid.* b. & 366. a
 Tempus & motum idem esse realiter inter se probatur. 366. a. adversariorum argumenta refelluntur & examinantur. 367. b
 Termini magnitudinis & parvitatibus in rebus naturalibus duo, alter intrinsecus, extrinsecus alter. 389. a. b
 Termino multiplicato relationem multiplicari necesse est. 103. b. 200. a
 D. Thomæ sententia de objecto adæquato Philosophiæ impugnata. 4. a. b
 Totum accidentale quare sit magis unum, quam unum aggregatione. 220. a. b
 Totum per accidens, ex subjecto & forma accidentali consurgens, realiter distinguitur à suis partibus simul sumptis & unitis. 154. a
 Torum Physicum à suis partibus Physicis simul sumptis & unitis realiter distingui de mente Scoti & Philosophi probatur. 151. b. & seqq. adversariorum argumenta refelluntur. 151. b. & seqq.
 Tractio, qualis motus. 398. a
 Transmutatio substantialis five naturalis quid. 35. a. 39. b. 46. a
 Transmutationis substantialis principium secundum est privatio. 120. a
 Transmutatio substantialis secundum Scotum non est successiva, sed instantanea. 53. b
 Transmutationis cujuslibet naturalis principia esse contraria, per decem conclusiones probatur.

batur. 49. b. contraria argumenta solvuntur. 51. b. & seqq.

V.

Vacuum multipliciter accipitur. 357. a. quid. *ibid.* nullum datur in rerum natura. 333. b. 357. a. b
 Vacuo admisso utrùm possibilis esset fieri motus localis per illud? & an talis motus esset naturalis, vel violentus, instantaneus, vel successivus? 358. b
 Valles dari materiam primam negavit. 57. a
 Ubi formale quid. 199. b. fundamentale activum quid. *ibid.*
 Vectio, qualis motus. 398. a
 Vermes quomodo generentur. 238. b
 Vertigo, qualis motus. 398. b
 Violentum quid dicatur sub aliqua forma. 102. a. b
 Violentum, & violenter fieri quid. 169. b
 Virtus tanta non requiritur ad destructionem substantiæ, quanta ad generationem. 144. a
 Visio vel gratia beatifica dicuntur formæ naturales animæ. 98. a
 Visio beata tria habet, ratione quorum triplicem concursum causarum partialium terminat. 242. a
 Videntia habent determinatum terminum magnitudinis & parvitatibus. 389. a. b
 Videntis forma perfectior, quam materia. 129. a. b
 dupliciter considerata. *ibid.* b
 Ultimum quid dicatur. 379. b

Unio non est modus substantialis absolutus. 142. b.
 de mente Scoti quid sit, demonstratur. 143. a.
 b. est relatio extrinsecus adveniens. *ibid.* b. argumenta adversariorum refelluntur. 144. a
 Unio non indiget unione ad se uniri, sed seipsam unit. 144. b
 Unio non est effectus, five materiæ causalitas. 216. a
 Unio quid sit, & ejus triplex acceptio. 140. a. b.
 alia indivisibilis, alia Physica. *ibid.* & seqq.
 Unionem dari inter materiam & formam prærequiritam ad informationem formæ, receptionem materiæ, & causationem compositi, probatur. 140. b. 141. a
 Uniones tot esse in composito substantiali, quot sunt partes intrinsecæ, quæ uniuntur, probatur. 146. a. & seqq. adversariorum argumenta refelluntur. 147. b. & seqq.
 Unire, nihil aliud sonat quam in unum ire. 140. b
 Unitas duplex, Unitas identitatis & Unitas unionis. 113. a
 Unitas specifica motus per quæ signa communiter indagetur. 369. a
 Unum multipliciter potest dici prius alio. 176. a
 Unum multipliciter potest fieri ex alio. 34. a
 Unumquodque componitur ex eis in quæ resolvitur. 33. a. b
 Unus numerus improprie dicitur major altero, licet bene dicatur plus altero. 380. b
 Voluntas & intellectus non sunt accidentia animæ. 233. b
 Usus exequens five executivus qualis actus. 290. a

F I N I S.

Advertuntur Errata hujus Tractatus per numeros marginales & lineas.

Litera l. lineam, leg. lege, n. numerum designant.

Núm. 2. l. 8. natura, leg. natura. n. 6. l. 16. quo, leg. quomodo. n. 17. l. 1. Jatareti, leg. Tartareti, & sic deinceps. n. 47. l. 10. intrinsecus, leg. intrinseco. n. 77. l. 8. in qua, leg. in qua. l. 9. ut cum, leg. utrum. n. 79. l. 2. habitur, leg. habetur. l. 3. sumptus, leg. sumpta. l. 11. direndivum, leg. directivum. l. 15. admisso, leg. admissa. n. 80. l. 7. modore, leg. motore. l. 29. extallicit, leg. & allicit. n. 83. l. 8. per quem, leg. per quam l. ead. acquiratur, leg. acquiritur. l. 9. distincto, leg. distincta. l. ead. ab alia, leg. ab alio. n. 84. l. 7. proprite, leg. proprietate. n. 85. l. 4. utrum, leg. unum. n. 89. l. 4. utrum, leg. unum. n. 89. l. 13. illo, leg. ille. n. 91. l. 1. ult. quanta, leg. quarta. n. 92. l. 12. qui, leg. quia. n. 93. l. 30. resubstat, leg. resultat. l. 36. primo, leg. prima. n. 97. l. 1. ult. extrinsecum, leg. extrinsecum. n. 100. l. 6. post dictionem immediate, adde postposit. n. 107. l. 3. dicentis, leg. dicente. n. 135. l. 12. compositivae non fiunt, dele non. n. 143. l. 2. post dictionem communitatis, adde est. n. 150. l. 6. post dictionem non sit adde ex. n. 166. l. 7. assignat, leg. assignant. n. 178. lin. ult. in fine, adde ex ea. n. 204. l. 14. substantia, leg. substantiae. n. 215. l. 8. incompatibilitatem, leg. incompatibilitatem. n. 255. l. 4. incompatibilitatem, leg. incompatibilitatem. l. 5. post dictionem, que non, adde sunt. n. 283. l. 5. qua non &, leg. qua non est. n. 289. l. 3. post dictionem datur, adde materia. n. 302. l. 1. r. discretio, leg. descriptio. n. 304. l. 1. per se, leg. per se. n. 319. l. 3. &, leg. est. n. 321. l. 15. actuale, leg. actuabile. n. 329. l. 8. quoad, leg. quod. n. 332. l. 15. communi, leg. commune. n. 336. l. 1. ult. ignis, leg. igne. n. 339. l. 16. mandata, leg. mandante. n. 370. l. 14. post dictionem sit, adde ad. n. 381. l. 8. non, leg. non. n. 414. l. 4. quidam, leg. quidam. n. 431. l. 15. que, leg. quia. n. 444. l. 2. q. 9. leg. q. 11. num. eod. l. 3. post dictionem quo agens, adde agit. l. 6. receptivo, leg. recepta. n. 454. l. 8. quam, leg. quia. n. 465. l. 7. Dadam, leg. Radam. n. 476. l. 24. feorium, leg. fuisum. n. 477. l. 15. feorium, leg. fuisum. n. 528. l. 6. habitantia, leg. habitant. n. 556. l. 3. a parte, leg. a parte rei. n. 562. l. 2. post particulam, ad hoc quod datur, adde privatio. n. 613. l. 10. dele potentiam, n. 615. l. 12. arguitur, leg. arguit. n. 616. l. 2. quid, leg. quod. n. 628. l. 19. nequiritur, leg. requiritur. n. 636. l. 15. sine, leg. sine. n. 659. l. 5. & quid, leg. est quid. n. 671. l. 13. dele Philosophi. n. 680. l. 6. post dictionem magis, adde unum. l. 9. partibus, leg. partes. n. 685. l. 1. r. concludendo, leg. concludendo. n. 699. l. 13. ut, leg. &. n. 710. l. 11. feorium, leg. fuisum. n. 758. l. 3. natura, leg. naturale. n. 741. l. 10. violenter, leg. non violenter. n. 754. l. 7. inficiens, leg. efficiens. n. 791. l. 14. distincta, leg. indistincta. n. 805. l. 16. materia causalitatis, leg. materiae causalitatis. n. 806. l. 17. Auenda, leg. secunda. n. 837. l. 17. cognitionem, leg. ignitionem. n. 866. l. 24. eidem composito, leg. idem compositum. l. 28. resularet, leg. resultavit. n. 868. l. 9. constituit, leg. constituit. n. 883. l. 6. a natura, leg. a neutra. n. 887. l. 1. r. sit, leg. sic. n. 888. l. 17. superficies petit calorem, leg. calorem, & sic per tot. §. n. 890. l. 5. tam materialis, quam formalis, leg. tam materialis, quam formalis. n. 905. l. 10. non influit, leg. non fluit. l. 12. illa unio, leg. illa unione. n. 911. l. 13. capacitatem activam, leg. passivam. n. 921. l. 17. constituitur, leg. constituitur. n. 926. l. 11. quod, leg. ad quod. n. 927. l. 15. post particulam formatur, adde sapient. n. 930. l. 7. quam ad aliud, leg. quam aliud. n. 934. l. 6.

ex quo constituitur, dele ex quo, & leg. constituitur. n. 954. l. 5. post dictionem immediate, adde proveniret s. substantia, sed ab accidentibus. n. 956. l. 8. esse operativa, leg. esse operativum. n. 972. l. 9. &, leg. est. n. 977. l. 11. est alte, leg. est alteratio. n. 1004. l. 7. febril cessante, leg. febricitante. n. 1018. l. 7. connotat, leg. constat. n. 1020. l. 24. restituere, leg. restituitur. n. 1022. in fine, adde, ita alia principia operativa operentur mediis potentis ab eis formaliter distinctis. n. 1038. l. 10. sed effectus, leg. sed per effectum. n. 1039. l. 8. si subs, leg. si substantia. n. 1042. l. 2. causatio, leg. causativo. l. 8. causative, leg. causativo. n. 1048. l. 16. prius, leg. potius. n. 1053. l. 9. ad quam, leg. ad quem. n. 1060. l. 12. si, leg. siue. l. 15. faceret, leg. facere. l. 22. quia, leg. qua. n. 1087. l. 8. dele vel primam conclusionem. n. 1090. l. 11. respondeo, leg. respondendo. n. 1104. l. 1. ult. divino, leg. diviso. n. 1109. l. 1. ult. vel. leg. velit. n. 1110. l. 13. praviatur, leg. praveniatur. n. 1114. l. 3. post dictionem illa, adde causa. n. 1115. l. 5. qua, leg. quo. n. 1117. l. 3. ejus, leg. ejusdem. n. 1120. l. 10. quam, leg. quem. n. 1157. l. 3. nullum, leg. nullum. l. 9. carnaliter, leg. carnaliter. l. 14. sic, leg. sui. n. 1183. l. 9. dele siue. n. 1184. l. 2. &, leg. est. n. 1185. l. 3. artificium, leg. artificem. n. 1188. l. 9. entitatis, leg. entitas. n. 1189. l. 13. qua, leg. que. n. 1205. l. 6. siue, leg. sui. l. 12. ad, leg. sit. n. 1210. l. 11. post dictionem realis, adde influxus. n. 1217. l. 23. in unio, leg. in unio. n. 1226. l. 1. ult. omnes, leg. omnia. n. 1248. l. 13. videns, leg. videntem. l. 1. ult. illud, leg. ad illud. n. 1261. l. 2. datur, leg. non datur. n. 1263. l. 3. nulla, leg. nullum. n. 1280. l. 6. dubium, leg. debitum. l. 8. & leg. quia. l. 12. infinita, leg. finita. l. 1. ult. infinita, leg. finita. n. 1283. l. 9. post dictionem, si daretur, adde daretur. n. 1291. l. 11. dinarii, leg. binarii. n. 1295. l. 31. Creationis, leg. Creatoris. n. 1298. l. 11. r. perfectior, leg. perfectiori. n. 1300. l. 15. dele non. n. 1301. l. 30. status, leg. statu. n. 1302. l. 4. finito, & limitato, leg. infinito, & illimitato. n. 1305. l. 30. repugnet, leg. non repugnet. n. 1308. post dictionem, in infinitum, adde Respondeo. n. 1317. l. 15. post dictionem illud est, adde occur. n. 1329. l. 11. presse, leg. expresse. n. 1331. l. 18. beato, leg. beato. n. 1349. quanti, leg. quantitatis. n. 1364. l. 6. plurificatione, leg. cum plurificatione. n. 1365. l. 7. est impossibile, leg. est possibile. n. 1375. l. 2. dependentia, leg. potentia. n. 1376. l. 9. semel, leg. simul. l. 10. post dictionem, una distincte est, adde ut alia sit. adde insuper, at loca possunt esse simul, & de facto sunt. n. 1387. l. 6. posteriora, leg. priora. n. 1393. l. 4. desineretur, leg. detineretur. n. 1395. l. 21. utrum, leg. utrum. n. 1408. l. 12. eorumdem, leg. eorumdem. l. 21. ut una, leg. ut unum. n. 1413. l. 12. cui, leg. que. l. 8. siue, leg. sic. l. 17. post dictionem, seclatoribus, adde affirmativi. n. 1416. l. 8. dist. 17. leg. dist. 27. n. 1417. l. 22. principalem, leg. minus principalem. n. 1427. l. 3. sit, leg. est. l. 7. que, leg. cuius. n. 1422. l. 31. aptius, leg. alterius. n. 1428. l. 16. arguitur identitas, leg. arguitur identitatem. l. 17. intelligibile, leg. inintelligibile. n. 1433. l. 1. ult. rationes, leg. rationis. n. 1434. l. 21. proprietatis, leg. proprietates. n. 1435. l. 26. &, leg. est. n. 1442. l. 4. cum motis, leg. cum motu. n. 1460. l. 1. ult. esse, leg. esse. n. 1463. l. 12. illum, leg. illum. n. 1470. l. 3. comparabiles, leg. e impossibile. n. 1501. l. 2. mea, leg. meo. n. 1558. l. 4. navum, leg. navim. n. 1577. l. 7. sunt, leg. sint.